USÛL

Tecvid (Fatih Çollak)

Arapça (Sarf – Emsile/Bina)

Arapça (Nahiv – İzhâr/Şerhu Katri'n-Nedâ)

Arapça (Belagat – Belâgatu'l-Vâdıha)

Mantık (İsâgûci)

Usül (Hadis – el-Erbeûn/Manzûmetu'l-Beykûniyye)

Usül (Fıkıh – Muhtasaru'l-Menâr/Mecelle-i Küllî)

Usül (Kelam – Akâidü'n-Nesefiyye)

Usül (Tasavvuf – Usûlü'l-Aşere)

TECVİD

Tecvid 2
Harf 2
Med 5
İdgam 9
Tenvin ve Sâkin Nûn 11
Sâkin Mîm 12
“Râ” Harfi 12
Zamir 14
Lafzatullâh 14
Lâm-ı Ta’rîf 15

Tecvid

Tecvid İlminin Tanımı
Sözlükte "bir şeyi güzel yapmak, süslemek" anlamına gelen tecvid kelimesi "sıfatlarına uygun şekilde harfleri mahreçlerinden çıkarmak" demektir. Tecvid ilmi "Kur'ân-ı Kerîm'i harflerin mahreç ve sıfatlarına riayet edip vakıf (duruş), vasıl (geçiş), sekte (nefes kesme) vb. tilâvet kurallarına uyarak güzel ve hatasız okumayı öğreten ilim" olarak tanımlanmıştır.

Tecvid'in Gerekliliği	
﴿ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴾ "Kur'an'ı tertil üzere oku!" (Müzzemmil 74/4)	"O'nun kıraati harf harf, tane tane açıklanan bir kıraat idi; kıraatini ayırırdı (tane tane, dura dura okurdu)."

Tecvid İlmi'ni Öğrenme ve Uygulamanın Hükmü	1	Tecvidi ilim olarak öğrenmek ve bilmek müslümanlar üzerine farz-ı kifâyedir.
	2	Kur'an okuyan bir müslümanın kıraatini lahn-ı celî'den[1] (açık hata) kurtaracak kadar tecvîde riâyet ederek okuması farz-ı ayn'dır.
	3	Lahn-ı hafî'den (gizli hata) kurtaracak kadar tecvîde riâyet etmesi ise farz-ı kifâyedir.
	4	Her müslümanın en azından namazda okuyacak kadar Kur'an'dan bir bölümü düzgün bir şekilde okumayı öğrenmesi lâzımdır.

Harf

Harfin Tanımı
Solunum yoluyla vücuda giren ve aynı yolla dışarı çıkan havanın (nefes, soluk) bu fonksiyonu bütünüyle irade dışıdır. Nefes alıp veren her canlı iradesi dışında cereyan eden bu sistemle varlığını sürdürür. İnsanın isteği dışında içinden çıkan hava nefes'tir. Nefes iradeyle ve işitilecek kıvamda olduğunda ses olur. İradeye dayalı ve ses olarak duyulan nefesin belirli noktalara (mahreçlere) temasıyla da harf meydana gelir. Sonuç olarak harf nefesin iradeye dayalı, işitilen ve belirli noktalardan çıkıp anlama katkıda bulunan haline denir. Harf "ağzın muayyen bir mahreç sahasından çıkan ve belli sıfatlara sahip bulunan ses" olarak tarif edilmiştir. Her harfin ismi, sesi ve resmi (yazı işareti, sembolü) vardır. Örnek: Kur'an alfabesinin ikinci harfinin ismi "bâ"dır. Sesi dudak içlerinden çıkar ve kendine özgüdür. Harfin resmi ise (ب) işareti yahut sembolüdür. Harfler isimleriyle anılır, sesleriyle okunur, resimleriyle yazılır. Bir istisna olarak bazı sûrelerin başında bulunan mukattaa harfleri isimleriyle okunur.

[1] Lahn-ı celî: Kur'an tilavetinde, kelimenin anlamını değiştirecek veya açık şekilde yanlış telaffuza yol açacak bariz okuma hatalarına denir.

Harflerin Mahreçleri		
Mahreç sözlükte "çıkış yeri, çıkak" demektir. Harfin sesinin çıktığı, ona ait sesin belirdiği yere mahreç denir. Her harfin bir mahreci vardır. Beş bölgede toplanan ve her biri ayrı harfe ait olan on yedi mahreç vardır.		
Ağız Boşluğu Bölgesi (Cevf)	1	Buradan med harfleri olan 'vâv' و , 'yâ' ي ve 'elif' ا harfleri çıkar.
Boğaz Bölgesi (Halk)	1	Boğazın (göğse bitişik) alt kısmından "hemze" أ ile "he" ه çıkar.
	2	Boğazın orta kısmından noktasız "hâ" ح ve "ayn" ع çıkar.
	3	Boğazın ağza açılan üst yerinden noktalı "hâ" خ ve "ğayn" غ harfleri çıkar.
Dil Bölgesi (Lisan)	1	Dilin köküyle karşısındaki üst damaktan "kâf" ق harfi çıkar.
	2	Dil kökünün (dil ucuna doğru) alt tarafı ile karşısındaki üst damaktan "kâf" ك çıkar.
	3	Dilin ortasıyla karşısındaki üst damaktan "cîm" ج , "şîn" ش ve "yâ" ي harfleri çıkar.
	4	Dilin sol veya sağ kenarıyla karşısındaki üst azı dişlerden hafif "dâd" ض çıkar.
	5	Dil kenarının -dil ucuna uzanan- kavisli kısmı ile karşısındaki üst damaktan 'lâm' ل harfi çıkar.
	6	Dilin uç kısmıyla iki üst ön dişlerden 'nûn' ن çıkar.
	7	Dil ucunun üst yüzü (sırtı) ile karşısındaki iki üst ön dişlerin üstündeki damaktan 'râ' ر harfi çıkar.
	8	"Dil ucunun üst yüzü (sırtı) ile iki üst ön dişlerin üst yarısından 'tâ' ط, 'dâl' د ve 'tâ' ت harfleri çıkar.
	9	Dilin ucuyla iki alt ön dişlerin üst yarısından 'sâd' ص , 'sîn' س ve 'zâ' ز harfleri çıkar.
	10	Dilin ucunun üst yüzü (sırtı) ile üst ön dişlerin uçlarından 'zâ ظ, 'zâl' ذ ve 'sâ' ث harfleri çıkar. Dil ucu 'zâ' ظ harfinde az; 'zâl' ذ harfinde ondan bir miktar fazla; 'sâ' ث harfinde ise hepsinden fazla dışarı çıkar.
Dudak Bölgesi (Şefeteyn)	1	Alt dudağın içi (karnı) ile iki üst ön dişlerin uçlarından 'fâ' ف harfi çıkar.
	2	Dudak içlerinin birbirine kuvvetli (sıkıca) kapanmasıyla 'bâ' ب harfi çıkar.

	3	İç kısımların dudak uçlarına yakın olan yerlerinin zayıf bir şekilde kapanmasıyla 'mîm' م çıkar.
	4	Dudaklar birbirine kapanmadan -aralık bırakarak- kenarların ileri uzatılıp yumulmasıyla 'vâv' و harfi çıkar.
Geniz Kovuğu Bölgesi (Hayşum)	1	Geniz kovuğundan (burun boşluğu/hayşûm) 'mîm' م ve 'nûn' ن harflerine ait gunne sesi çıkar .

Harflerin Sıfatları	
Sıfat sözlükte "bir varlığın tanınmasını sağlayan özellik yahut nitelik" demektir. Harfin sıfatı ile kasıt "mahreçte seslendirilen harfe ait bir takım özellikler"dir. Mahreçleri aynı olan harfleri birbirinden ayırmak, kuvvetli ve zayıf olan harfleri tanımak ve mahreçleri farklı olan harfleri doğru seslendirmek için sıfatların bilinmesinde yarar vardır. Her zaman harfle birlikte olan ve ondan hiç ayrılmayan (asıl, lâzım) sıfatlardan bazıları şunlardır.	
İsti'lâ (الاستعلاء)	Harf seslendirilirken dilin üst damağa kalkması demektir. İsti'lâ sıfatlı harfler kalın harflerdir. Bu sıfat (خص ضغط قظ) birleşiminde toplanan yedi harfte (ظ , ق , ط , غ , ض , ص , خ) bulunur. Bunların dışında kalan harfler incedir.
Itbak (الاطباق)	Harf seslendirilirken dilin üst damağa kapanmasıdır. Bu sıfat (ص , ض , ط, ظ) harflerinde bulunur.
Kalkale (القلقلة)	Kuvvetli bir ses işitilinceye kadar sesin yahut mahrecin hareketlendirilmesi demektir. Kalkale mahrecin sıkıştırılması ve buna bağlı olarak harfin asıl ve ilk sesinin ardından mahreçte duyulan ikinci ve artı bir sestir. Bu sıfat (قطب جد) ifadesinde yer alan (ق, ط, ب, ج, د) harflerinde bulunur.
Tekrîr (التكرير)	"Râ" (ر) harfinde görülen tekrîr sıfatı harf seslendirilirken dilin uç kısmının sürçmesi veya titremesi şeklinde ortaya çıkar. Harf mahrecinden çıkarılırken dikkat edilmesi gereken şey, tekrîr ile telaffuz edilmeye müsait olan "râ" (ر)'yı bu sıfat ile okumaktan sakınmaktır. Harf tekrîr sıfatıyla seslendirildiğinde birden çok "râ" (ر) sesi ortaya çıkar ki bu hatadır. Bundan sakınmanın yolu ise, telaffuz esnasında dil ucunu üst damağa yapıştırmak ve onu damaktan ayırmadan sürçer gibi titretmektir.
İstitâle (الاستطاله)	'Dâd' (ض) harfinin sıfatı olan istitâle harfe ait sesin dil kenarının başladığı yerden sonuna kadar uzaması demektir.
Cehr (الجهر)	Cehr, harfin harekeli olarak telaffuzunda nefesin hapsolması" anlamına gelir. Cehr sıfatlı harfler şunlardır : (أ ب ج د ذ ر ز ض ط ظ ع غ ق ل م ن و ي) Harflerin mahreçlerine uygulanan güçlü baskı (mahrecin tam kapanması) sebebiyle sesle birlikte nefes akışı söz konusu değildir. Harf

	mahrecinden kuvvetle ve ses halinde çıkar ki bu ses kendisiyle birlikte nefesin akışına engel olur.
Hems (الهمس)	Hems, harfin harekeli olarak telaffuzunda mahrece yapılan baskının zayıf olması (mahrecin tam kapanmaması) sebebiyle nefesin akması demektir. Hems sıfatı (فحثه شخص سكت) ifadesinde toplanan on harfte bulunur. Lâm-elif لا hariç harflerin on sekiz tanesi cehr, on tanesi hems sıfatlıdır.
Şiddet (الشدة)	(اجد قط بكت) ifadesindeki sekiz harfte bulunan şiddet sıfatı, harfin sâkin olarak telaffuzunda mahrece uygulanan baskının kuvvetli olması (mahrecin tam kapanması) sebebiyle sesin hapsolup akmaması demektir.
Rihvet (الرخوة)	Rihvet, harfin sâkin olarak telaffuzunda mahrece baskının zayıf olması sebebiyle sesin akması anlamına gelir. Bu sıfat med harfleriyle birlikte on üç harfte (ث ح خ ذ ز س ش ص ض ظ غ ف ه) bulunur.
Safîr (الصفير)	Safir, harfin seslendirilmesi esnasında iki dudak (iki ön diş ve dil ucu) arasından çıkan ve kuş yahut ıslık sesine benzeyen artı sese denir. Bu sıfat (ص س ز) harflerinde bulunur.
Tefeşşî (التفشي)	“Şın” (ش) harfine ait olan tefeşşî sıfatı, harfin telaffuzu esnasında sesin ağızda yayılması” anlamındadır. Bu sıfat “şın” (ش) harfinin mahrecinin akışındaki özel sestir.
Gunne (الغنة)	Gunne “Mîm” ve “nûn” (م ن) harflerine ait bir sıfattır. Genizde oluşan bu ses inilti, güvercin yahut kumru sesine benzer.
Lîn (اللين)	Lîn, “harfi sâkin olarak telaffuz ederken mahrecinden külfetsiz, yumuşak bir şekilde çıkarmak demektir. Lîn sıfatı, üstün harekeli harften sonra sâkin (cezimli) halde bulunan “vâv” (و) ve “yâ” (ي) harflerine aittir. Lîn harfleri kelime üzerinde yapılan vakıf (duruş) sebebiyle son harf sâkin olduğundan med ile (uzatılarak) okunur. Vasılda (geçişte) med söz konusu değildir.
Med, idgam, ihfâ, izhar, iklâb, sekte vb. bir takım sıfatlar da vardır ki, bunlar bir sebebe bağlı olarak harflerde bulunan ve onun yapısına mahsus olmayan (ârız) sıfatlardır.	

Med

Meddin Tanımı	
Med	Kasr
Med kelimesi sözlükte “arttırmak, ziyade etmek, uzatmak” demektir. Terim olarak meddin anlamı “harfin sesini med harflerinden biriyle uzatmak”tır.	“Kısaltmak, hapsetmek” mânasına gelen kasr ise “harfin med harfi olmaksızın asıl sesiyle okunması yahut yalnız med harfinin isbat edilmesi” şeklinde tanımlanmıştır.

Med harfi, kendinden önceki harfin sesini, harekesi doğrultusunda uzatan harfe denir.

Med Harfleri		
"Elif" ا	"Vâv" و	"Yâ" ي
Kendisinden önceki harf (mâ kabli) üstün harekeli olduğunda daima med harfi olan elif (نا gibi)	Kendisi sâkin, bir önceki harf ötre harekeli vav (قولوا gibi)	Kendisi sâkin, bir önceki harf esre harekeli yâ (في gibi)
- Med harfleri çoğu yerde yazıda görülmekle birlikte bazı durumlarda yalnız telaffuzda vardır (به , له gibi). - Mushaf'ın yazısına mahsus olmak üzere bazı kelimelerin sonunda bulunan elif'ler "vav" veya "yâ" şeklinde yazılmıştır (زلفي , كفي , الزكوة الصلوة gibi). - Kendilerinden önceki harfi harekesi doğrultusunda uzatan med harfleri kendileri okunmadığı gibi, sâkin olmalarına rağmen bunlar üzerinde cezm işareti de bulunmaz.		

Meddin Sebepleri		
Hemze	Sükûn[1]	
	Lâzımî Sükûn	Ârızî Sükûn
Aslî harflerden olan hemze med harfinden sonra geldiğinde med sebebi olur ve ilgili harfin sesini tabiî med ölçüsünden daha fazla uzatır. Med sebebi olan hemze geçiş halinde (vasılda) okunmayan vasıl hemzesi değil, her durumda okunan katı' hemzesidir.	Duruş (vakıf) ve geçiş halinde varlığını koruyan, her durumda mevcut olan sükundur (el-Cânne اَلْجَانَّ kelimesinin ilk nûnu - اَلْجَانْنَ – ile Âl-âne آلاَنَ edatının lâmındaki sükûn gibi) .	Duruş halinde mevcut olup geçişte ortadan kalkan sükundur. Bu sükûn kelime üzerinde duruş sebebiyle geçici olarak var olan sükundur (يَعْلَمُونْ يَوْمِ الدِّينْ نَسْتَعِينْ gibi) .

Meddin Kısımları	
Aslî Med	Fer'î Med
Aslî med tecvid ve kıraat kitaplarında daha çok tabiî med (medd-i tabiî) olarak geçer. Tabiî med sadece med harflerinden biriyle yapılan uzatmaya denir. Med harfinin varlığı (zâtı) ancak bu med ile oluşur. Tabiî med "hemze veya sükûn gibi sebeplere bağlı olmaksızın yalnız med harfleriyle oluşan med" olarak tanımlanır. Örnek : أُوتِينَا , نُوحِيهَا , قَالَ , غِيضَ , كُونُوا آمَنَ , لَهُ , بِهِ , طه ,vs. Tabiî medlerin uzatılma süresi özellikle Kur'ân-ı Kerîm tilâveti sırasında hassasiyet isteyen bir konu olur. Bu süre için birim olarak elif ölçüsü kullanılır. Bu ise elif	Fer'î medler tabiî medden türeyen medlerdir. Fer'î med, med harfiyle med sebeplerinden birinin ortaklaşa meydana getirdiği mede denir. Bununla harfin sesi harekesi

[1] Harfin harekesizlik halidir. Sükûn cezm (ْ) işaretiyle gösterilir. Üzerinde cezm işareti bulunan harfe sâkin harf denir. Sükûn iki kısma ayrılır:

diyecek veya elif (ا) yazacak kadar bir süredir. ”Bir parmak kaldırılacak kadar” ifadesi, öngörülen bu sürenin Kur’an’ı güzel okuyan üstatların ağzından onları dinleyerek tesbit edilmesi gerektiğini belirtir.	doğrultusunda bir miktar uzar ki, bu, tabiî med ölçüsünün üzerindedir.

Fer’î Meddin Kısımları	
Medd-i Muttasıl	Med harfiyle med sebebi olan hemzenin aynı kelimede yan yana bulunmasıyla meydana gelen meddir (سُوءَ , جِيئَ , شَاء gibi). Muttasıl meddin tabiî med üzerine bir miktar med ilâve etmek suretiyle bir elif ölçüsünden fazla miktarda med edilmesi vâciptir. Kıraat imamları med ilâve edilmesi hususunda ittifak, meddin miktarında ihtilâf etmiştir. Muttasıl medde sadece bir elif (kasr) mertebesi yoktur. Bağlı olduğumuz Âsım kıraatinin Hafs rivâyetinde muttasıl med ağırlıklı olarak tabiî med üzerine üç elif ilâveyle dört elif miktarı med edilir.
Medd-i Munfasıl	Med harfiyle med sebebi olan hemzenin ayrı kelimede yan yana bulunmasıyla meydana gelen meddir (يَا اَبَتِ , اِنِّي اَخَافُ , تُوبُوا اِلَي اللَّهِ gibi). Munfasıl med câiz meddir. Kıraat imamlarına göre bir, iki, üç, dört ve beş elif mertebeleriyle icrâ edilir. Âsım kıraatinin Hafs rivâyetinde munfasıl med genel olarak dört elif med edilir.
Medd-i Lâzım	Med harfiyle med sebebi olan lâzımî (geçiş ve duruş hallerinde değişmeyen) sükûnun aynı kelimede yan yana gelmesiyle oluşan meddir. Kıraat imamları lâzımî meddin dört elif miktarı olduğu hususunda ittifak etmiştir. Lâzımî med dört gruba ayrılır:
Medd-i Lâzım Kelime-i Musakkale	(اَلْحَاقَّةُ) örneğinde görüleceği üzere, med harfi (olan elif ا) ile med sebebi olan (ve idgam sebebiyle şeddeli okunan ilk “kâf” ق harfindeki) lâzımî sükûn aynı kelimede yan yana gelmiştir (اَلْحَا قَّةُ). Bu gruba dahil olan medd-i lâzım örnekleri, kelimede meydana gelmesi ve idgamdan dolayı şeddeli okumanın telaffuzdaki ağırlığı sebebiyle kelime-i musakkale diye nitelendirilmiştir.
Medd-i Lâzım Kelime-i Muhaffefe	(آلْآن) örneğinde ilk hemzeden sonra gelen med harfi ile med sebebi olan “lâm”ın lâzımî sükûnu aynı kelimede yan yana gelmiştir. Bir kelimede bulunması ve lâzımî sükûnun cezimli olmasından ötürü telaffuzunun hafif olması sebebiyle bu gruba giren medd-i lâzım örnekleri kelime-i muhaffefe olarak isimlendirilmiştir.
Medd-i Lâzım Harf-i Musakkal	(الم , المر , المص) mukataa harflerinde yer alan (لَامْ) ile (طسم) deki (سِينْ) lafızlarında med harfi ile med sebebi olan lâzımî sükûn yan yana geldiği ve sâkin “mîm” ile sâkin “nûn” idgam ile okunduğu için bu tür medd-i lâzımlar harf-i musakkal olark vasıflandırılmıştır.
Medd-i Lâzım Harf-i Muhaffef	(المر) ,(الم) ve (طسم) deki (ميم), (الر) daki (لَامْ) ve (حم) deki (ميم) lafızlarında med harfi ile med sebebi olan lâzımî sükûn yan yana geldiği ve idgam edilmeden kolayca telaffuz edildiği için bu gruptaki medd-i lâzımlar harf-i muhaffef diye nitelendirilmiştir. Med harfiyle lâzımî sükûn ayrı

	kelimelerde bulunursa o taktirde medd-i lâzım söz konusu değildir (قَالُوا اتَّخَذَاللَّهُ , وَالْمُقِمِي الصَّلَوَةِ , إِذَا الشَّمْسُ gibi) .
Medd-i Ârız	Med harfiyle med sebebi olan ârızî (duruşta telaffuzda var olan, geçişte düşen) sükûnun aynı kelimede yan yana bulunmasıyla meydana gelen meddir. Medd-i ârız duruş (vakıf) haline mahsus bir meddidir. Vakıf sebebiyle kelimenin son harfi ârızî (geçici) olarak sükûn ile okunduğundan bu ismi almıştır (يَعْلَمُونْ يَوْمِ الدِّينْ نَسْتَعِينْ gibi). Verilen örneklerde kelimelerin son harfi olan "nûn" duruş halinde sâkindir, sükûn ile okunur. Aynı harf geçişte (vasılda) hareke alır. Ârızî med hüküm olarak câizdir. - Kelimenin son harfinin harekesi üstün ise (يَعْلَمُونَ) ise üç vecih câizdir: Tul (4 Elif), Tevassut (2-3 Elif), Kasr (1 Elif) - Kelimenin son harfinin harekesi esre ise (يَوْمِ الدِّينِ) ise dört vecih câizdir: Tul, Tevassut, Kasr, Revm.[1] - Kelimenin son harfinin harekesi ötre ise (نَسْتَعِينُ) ise yedi vecih câizdir: Tul, Tevassut, Kasr, Tûl ile işmâm[2], Tevassut ile işmâm, Kasr ile işmâm, Revm.
Medd-i Lîn	Lîn "yumuşaklık" demektir. "Lîn harfleri" denilen vav (و) ve yâ (ي) mahreçlerinin uzatılması kolay ve yumuşak olduğundan (mahreçlerinde meddi kolay kabul ettiklerinden) bunların sebep olduğu medde yumuşak med anlamında medd-i lîn denilmiştir. Üstün harekeli harften sonra sâkin (cezimli) olarak gelen vav (و) ve yâ (ي) lîn harfidir. Buna göre lîn harfiyle med sebebi olan sükûnun meydana getirdiği med, medd-i lîn'dir. Medd-i lîn'de med sebebi olan sükûn ârızı ve lâzımî olmak üzere iki kısma ayrılır:
Medd-i Lîn (Ârızî)	(خَوْفْ , عَقِبَيْهْ , عَلَيْكْ) örneklerinde lîn harfinden sonra gelen harflerin sükûnu ârızî (duruş halinde mevcut olup geçişte ortadan kalkan sükun) olduğundan, bu kelimelerde vakıf esnasında meydana gelen vecihler -medd-i ârızda- olduğu gibi son harfin harekesine göre ortaya çıkar. - Kelimenin son harfinin harekesi üstün ise (عَلَيْكْ) ise üç vecih câizdir: Tul (3 Elif), Tevassut (2 Elif), Kasr (1 Elif) - Kelimenin son harfinin harekesi esre ise (عَقِبَيْهِ) ise dört vecih câizdir: Tul, Tevassut, Kasr, Revm. - Kelimenin son harfinin harekesi ötre ise (خَوْفٌ) ise yedi vecih câizdir: Tul, Tevassut, Kasr, Tûl ile işmâm, Tevassut ile işmâm, Kasr ile işmâm, Revm.
Medd-i Lîn (Lâzımî)	Kur'ân-ı Kerîm'de sadece iki yerde med sebebi lâzımî sükun olan medd-i lîn bulunur. Birisi Meryem Sûresi'nin evvelinde geçen كهيعص , diğeri Şûrâ Sûresi'nin başlangıcındaki عسق mukattaa harfleri içinde yer alan عَيْنْ lafzıdır. Burada lîn harfinden sonra gelen ve med sebebi olan "nûn"

[1] Revm "harekeyi gizli/hafif sesle belirtmek" demektir ve sadece kasr vechiyle uygulanır.

[2] İşmâm, "sükundan sonra dudakları yummak" demektir. Tul, tevassut ve kasr vecihlerinin üçüyle de câiz olan işmam, harfin sükûnundan sonra dudakları ileri uzatarak ötre harekeye işaret etmek suretiyle yapılır. İşmâmın bir çeşidi de لاَ تَأْمَنَّا kelimesinde görülür. Buradaki işmâm ilk "nûn" harfinin harekesine işaret etmek üzere sâkin ile hareke arasında harekeyi gizleyerek (harekeyi sükûna karıştırmak suretiyle) icrâ edilir.

	harfinin sükunu lâzımî sükun olduğundan tûl (3 Elif) ve tevassut (2 Elif) olmak üzere iki vecih vardır. Medd-i lîn'in hükmü de –medd-i ârız da olduğu gibi- câizdir.

İdgam

İdgamın Tanımı
İdgam sözlükte "bir şeyi diğer bir şeyin içine katmak" demektir. İdgam'ın terim anlamı ise "iki harften ilkini ikinciye katarak telaffuz etmek"tir. Bu harflerden birincisine müdgam, ikincisine müdgamün fîh denir. İdgam uygulamasında iki harf şeddeli tek harf olarak okunur.

İdgam'ın Sebepleri		
Temâsül	Tecânüs	Tekârüb
İki harfin mahreç ve sıfatta bir olması demektir: مَااتَّحَدَا مَخْرَجًا وَصِفَةً	İki harfin mahreçte bir, sıfatta farklı olmasıdır: مَخْرَجًا وَاخْتَلَفَا صِفَةً مَااتَّفَقَا	İki harfin mahreç ve/ veya sıfatta birbirine yakın olması demektir: ماتقاربا مخرجا او صفة

İdgam'ın Unsurları	
Müdgam	Müdgamün Fîh
İdgam edilecek (kendisinden sonraki harfe katılacak) birinci sâkin harftir.	İdgam'ın kendisinde gerçekleştiği (sâkin olan birinci harfin kendisine katıldığı) harekeli ikinci harftir.

İdgam'ın Şartları			
İdgam edilecek harfler arasında idgam sebeplerinden biri olmalıdır.	Müdgam ile müdgamün fîh yan yana olmalı; ikisinin arasına idgama engel olacak başka bir harf girmemelidir.	Müdgam sâkin (idgâm-ı kebir hariç) müdgamün fîh harekeli olmalıdır. Mesela, (لاَتَقْصُصْنْ) kelimesinde bu şart bulunmadığından idgam söz konusu değildir.	Müdgam med harfi olmamalıdır. اَمَنُوا وَعَمِلُوا gibi…

İdgâm-ı Kebîr	İdgâm-ı Sağir	Tam İdgam	Eksik İdgam
Bir idgamda müdgam ve müdgamün fîh harekeli olursa büyük idgam -	müdgam sâkin müdgamün fîh harekeli ise küçük idgam- idgâm-ı sağir-	bir idgamda müdgam, zât ve sıfatıyla müdgamün fîh içinde bütünüyle kaybolursa tam	müdgam zâtı itibariyle müdgamün fîh'in içinde kayboluyor, fakat herhangi bir sıfatıyla kendini hissettiriyorsa eksik

idgâm-ı kebîr- (لَذَهَبَ بِسَمْعِهِم)	(قُلْ رَبِّ , وَمَنْ نُعَمِّرْه) adını alır	idgam (اِذْ ظَلَمُوا , وَعَدْتَهُمْ)	idgam'dır. (بَسَطْتَ , مَن يَعْمَلْ) gibi

İdgam'ın Çeşitleri	
İdgâm-ı Misleyn	Mahreç ve sıfatları aynı olup ilki sâkin, ikincisi harekeli iki harf arasındaki idgama, idgam-ı misleyn (iki aynı harfin idgamı) denir ve bu çeşit idgam vâciptir. Örnek : قَدْ دَخَلُوا,تَسْتَطِعْ , رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ , اِضْرِبْ بِعَصَاك عَلَيْهِ , الْحَقَّ , أَقَّاك , أَقُلْ لَكُمْ , اَلْحُرُّ). Misleyn olan harfler aynı kelimede tek (عَنْ نَفْسٍ , قُلْ لَهُمْ , قَدْ دَخَلُوا) yazılır. İlki harekeli ikincisi sâkin olan misleyn (birbirinin aynı) harfler arasında idgam câiz değildir : Örnek : (تَمْسَسْه , تُثْلِي). İdgâm-ı misleyn ikiye ayrılır:
İdgâm-ı Misleyn Maa'l-Gunne	İdgâm-ı misleyn maa'l-gunne (gunneli idgâm-ı misleyn) "mîm" ve "nûn" (م ن) harflerinde yapılır. Buna göre sâkin "mîm"den sonra harekeli "mîm" veya sâkin "nûn" dan sonra harekeli "nûn" geldiğinde bunlar kendi aralarında idgam edilirler : (وَهُمْ مِنْ \ وَمَنْ نُعَمِّرْهُ).
İdgâm-ı Misleyn Bilâ Gunne	İdgâm-ı misleyn bilâ gunne (gunnesiz idgâm-ı misleyn) ise "mîm" ve "nûn" dışında kalan ve birincisi sâkin ikincisi harekeli iki harf arasında uygulanan idgamdır : (اِضْرِبْ بِعَصَاك , رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ).
İdgâm-ı Mütecâniseyn	Mahreçleri bir, sıfatları farklı olan ve birincisi sâkin ikincisi harekeli iki harf arasındaki idgama, idgam-ı mütecâniseyn denir. Âsım kıraatinin Hafs rivayetinde idgâm-ı mütecâniseyn harfleri sekiz tane olup üç grupta toplanmıştır:
Tâ (ط) Dâl (د) ve Tâ (ت) Grubu	وَدَّتْ طَائِفَةٌ, وَعَدْتَهُمْ, أَثْقَلَتْ دَعَوَا اللَّهَ , بَسَطْتَ . Bu ve benzer örneklerde ilgili harf grubu arasında idgam vâciptir. Kur'ân-ı Kerîm'de sâkin dâl (د) harfiyle harekeli tâ (ط)'nın veya sâkin tâ (ط) ile harekeli dâl (د) harfinin yan yana geldiğinin örneği yoktur.
Sâ (ث) Zâl (ذ) ve Zâ (ظ) Grubu	اِذْ ظَلَمُوا , يَلْهَثْ ذَلِك. Zâl (ذ) ile zâ (ظ) arasında idgam vâcip, sâ (ث) ile (ذ) arasında câizdir. Bizim kıraatimizde idgam uygulaması ağırlıklıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de sâkin zâl (ذ) harfinin harekeli sâ (ث) ile yan yana geldiğinin örneği yoktur.
Bâ' (ب) ve Mîm (م) Grubu	Kur'ân-ı Kerîm'de sâkin olan 'bâ' (ب) harfiyle harekeli mîm' (م)'in yan yana geldiği tek örnek (يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا) âyetidir. Bir kısım kıraat imam ve râvileri izhar ederek, aralarında Âsım'ın da bulunduğu bir kısım imam ve râvi ise idgam ile okuduğundan bu harfler arasında her iki uygulama câizdir.
İdgâm-ı Mütekâribeyn	Mahreç ve/veya sıfatları birbirine yakın olup ilki sâkin ikincisi harekeli iki harf arasındaki idgama, idgam-ı mütekâribeyn denir. Âsım kıraatinin Hafs rivâyetinde bu idgama dahil olan harf grubu şunlardır:

Kâf (ق) ve Kâf (ك) Harfleri	Örnek : اَلَمْ نَخْلُقْكُمْ. Kıraat imamları sâkin olan ‘kâf’ (ق) harfinin, kendisinden sonra gelen harekeli ‘kâf’ (ك) harfine idgamında ittifak etmiştir. Uygulamada ‘kâf’ (ق) harfindeki isti’lâ sıfatının belirtilerek eksik idgam yapılması câiz olmakla birlikte söz konusu sıfatın belirtilmeden tam idgam yapılması rivayet olarak daha sahihtir.
Lâm (ل) ve Râ’ (ر) Harfleri	Örnek : قُلْ رَبِّ. Sâkin ‘lâm’ (ل) harfinin kendisinden sonra harekeli olarak gelen ‘râ’ (ر)’ya idgamında kıraat imamları ittifak etmiştir. Bu çerçevede bütün kıraat imamları el-Mutaffifîn sûresinin 14. âyetinde yer alan (بَلْ رَانَ) kelimesini de idgam ile okurken, bir istisna olarak imam Âsım’ın râvilerinden Hafs ‘lâm’ (ل)’ın sükûnu üzerinde sekte yapar. Bu harflerden ’râ’ (ر)’nın önce ve sâkin, ‘lâm’ (ل)’ın ise sonra ve harekeli olarak geldiği âyetlerde bizim kıraatimizde idgam yoktur: Örnek : (يَغْفِرْ لَكُمْ وَاصْبِرْ لِحُكْمِ).

Tenvin ve Sâkin Nûn

Tenvin ve Sâkin Nûnun Halleri	
Tenvin, isimlerle isim asıllı kelimelerin sonuna gelen ve çift hareke (iki üstün, iki esre, iki ötre) ile gösterilen sâkin nûn olup isimlik belirtisidir. Sâkin nûn ise harekesi olmayan ve üzerinde cezim işareti bulunan nûn’dur. Kur’an kıraatinde sâkin nûn ve onun hükmünde olan tenvinde bunları izleyen harflere göre bazı değişim ve dönüşümler olur. Tenvin ve sâkin nûn’a ait bu değişim ve dönüşüm dört halde bulunur.	
İzhâr	Sözlükte “bir şeyi açıklamak, ortaya çıkarmak; açıktan okumak” mânalarına gelir. Tecvid ilminde “iki harfin arasını ayırma” (harfi mahrecinde okuma) demektir. Sâkin nûn veya tenvinden sonra (أ , ح , خ , ع , غ , ه) harflerinden birinin gelmesi halinde sâkin nûn veya tenvin bu harflerin önünde idgam, iklâb veya ihfâ edilmeden izharla okunur (gerçek sesleriyle telaffuz edilir). Burada izhar yapmaya sebep, sâkin nûn veya tenvinle izhar harflerinin mahreçlerinin birbirine olan uzaklığıdır. Örnek : (عَلِيماً حَكِيماً , مِنْهُ) .
İdgam	Sâkin nûn veya tenvinden sonra “yermilûne” (يرملون) kelimesini oluşturan harflerden biri bulunduğunda sâkin nûn veya tenvin bu harflere katılarak okunur (idgam). Bu harflerle yapılan idgam iki kısma ayrılır:
İdgam Maa’l-Gunne	(يرملون) ifadesinde yer alan “yâ”, “nûn”, “mîm” ve “vav” harflerinden önce gelen sâkin nûn veya tenvinin hafifçe uzatılan geniz sesi eşliğinde bu harflere katılarak seslendirilmesine denir. Örnek : (مِنْ نَذِيرٍ , مَلِكاً نُقاتِلْ , وَمَنْ يَبْتَغِ , وَمِنْ وَرائِهِمْ , مُنَادِياً يُنَادِي , مَهْزُومٌ مِنَ الْأَحْزَابِ). Sâkin nûn ile (ينمو) harflerinden “vav” veya “yâ” aynı kelimede bulunursa idgam değil izhar geçerlidir (دُنْيَا , بُنْيَانٌ قِنْوَانٌ , صِنْوانٌ) .
İdgam Bilâ-Gunne	Sâkin nûn veya tenvinin aynı ifade içinde geçen “lâm” veya “râ” harfine bütünüyle katılarak okunmasına denir. Örnek : (غَفُورٌ رَحِيمٌ , خَيْراً لَهُمْ , مِنْ لَدُنَّا , مِنْ رَبِّهِمْ).

İklâb	Sözlükte “döndürmek, çevirmek” anlamlarına gelen iklâb, tecvid terimi olarak bâ (ب) harfinin önünde bulunan sâkin nûn veya tenvinin idgam yapılmaksızın”mîm”e dönüşmesini ifade eder . Uygulamada sâkin nûn veya tenvin tam bir “mîm”e çevrilir, “mîm” ihfâ edilerek okunur. Örnek : سَمِيعٌ بَصِيرٌ : مِنْ بَعْدِ سَمِيعُمْ بَصِيرٌ: مِمْ بَعْدِ. İklâb uygulamasının sebebi, yan yana gelen sâkin nûn ile “bâ”nın mahreçlerinin idgam edilecek kadar yakın ve izhar edilecek kadar uzak olmayışı şeklinde açıklanmıştır .
İhfâ	İhfâ “gizlemek” demektir. Tecvid ilminde ihfâ “tenvîn veya sâkin nûn’un zâtını gizleyip, gunne sıfatını belirtmek” şeklinde açıklanmıştır. Zâtını gizlemekten kasıt, nûn’u mahrecinden ayırıp gunne sıfatıyla seslendirmektir. İhfâ harfleri şunlardır: ت , ث , ج , د , ذ , ز , س , ش , ص , ض , ط , ظ , ف , ق , ك Örnek : أَنْزِلَ , مَنْ شَكَرَ , فَتْحٌ قَرِيبٌ. Tenvinle sâkin “nûn”un ihfâ harflerinden önce gelmesi durumunda ihfâ yapılır ve buna dil ihfâsı denir. İhfâ uygulamasına gerekçe olarak, “nûn”un bu harflere idgam edilecek kadar yakın, izhar edilecek kadar uzak bulunmaması gösterilmiştir.

Sâkin Mîm

Sâkin Mîmin Halleri	
Sâkin mîm harfine ait üç hal vardır.	
İdgâm-ı Misleyn Maa’l Gunne	Sâkin mîm’in, kendisinden sonra gelen harekeli mîm’e katılarak (idgam edilerek) okunmasına idgâm-ı misleyn maa’l gunne denir. Bu idgam uygulamasında şeddeli olarak okunan “mîm”in gunnesi belirtilir. Süresi okuyuş seyrine göre 1, yahut 1,5 elif miktarıdır. Örnek: (وَمَا بِكُمْ مِنْ نعْمَةٍ) (جَاءَكُمْ مِنَ الحَقّ)
İhfâ-ı Şefevi (Dudak İhfası, Sâkin Mîm’in İhfâsı)	Sâkin mîm ile harekeli bâ (ب) harfi arasında geçerli olan uygulamadır. İhfâ edilen mîm dudak harfi olduğundan “şefevî” denilmiştir. Süresi okuyuş seyrine göre 1, yahut 1,5 elif miktarıdır. Örnek: (أنفُسَكمْ بِاتِّخَاذِكمْ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ -)
İzhâr-ı Şefevi (Dudak İzharı, Sâkin Mîm’in İzhârı)	Sakin mîm ile mîm ve bâ dışında kalan harekeli harfler arasında geçerli olan uygulamadır. Sâkin mîm kendisinden sonra gelen harfe katılmadan, mahrecinde kendine ait ses ve sıfatla bağımsız olarak okunur. Örnek : (وَ أَمْطَرْنا) (أَمْ أَمِنتمْ)

“Râ” Harfi

“Râ” Harfinin Hükümleri		
‘Ra’ harfine ait üç hüküm vardır.		
	1	‘Râ’ harfi, üstün harekeli olduğunda : رَحْمَةً

‘Râ’ Harfinin Kalın Okunduğu Yerler	2	‘Râ’ harfi, ötre harekeli olduğunda : عُرُبًا
	3	‘Râ’ harfi, üstün harekeli harften sonra sâkin (cezimli) olarak geldiğinde : تَرْفَعُ
	4	‘Râ’ harfi, ötre harekeli harften sonra sakin (cezimli) olarak geldiğinde : نُرْسِلُ
	5	‘Râ’ harfi, üstün harekeli harfi izleyen ve sâkin (cezimli) olan bir harften sonra -vakıf sebebiyle- sâkin (cezimli) halde bulunduğunda : وَالْعَصْرْ
	6	‘Râ’ harfi, ötre harekeli harfi izleyen ve sâkin olan bir harften sonra –vakıf sebebiyle- sâkin (cezimli) halde bulunduğunda : عُصْرْ , نُورْ
	7	‘Râ’ harfi, ârızî (geçici) kesreli harften (hemze-i vasıldan) sonra sâkin olarak geldiğinde : , لِمَنِ ارْتَضَي اَمِ ارْتَابُوا
	8	‘Râ’ harfi, esre harekeli harf ile üstün harekeli ve isti’la (kalın) sıfatlı bir harf arasında sâkin olarak bulunduğunda : قِرْطَاسٍ,مِرْصَادْ
Râ’ Harfinin İnce Okunduğu Yerler	1	‘Râ’ harfi, esre harekeli olduğunda : رِجَالٌ
	2	‘Râ’ harfi, esre harekeli harften sonra sâkin olarak geldiğinde : فَاصْبِرْ
	3	‘Râ’ harfi, esre harekeli harfi izleyen ve sâkin (cezimli) olan bir harften sonra-vakıf sebebiyle- sâkin (cezimli) halde bulunduğunda : اَلسِّحْرْ
	4	Râ’ harfi, esre harekeli harfi izleyen ve sâkin olan yâ dan sonra -vakıf sebebiyle- sâkin (cezimli) olarak bulunduğunda : اَلقَدِيرْ
	5	‘Râ’ harfi, üstün harekeli harfi izleyen ve sâkin (cezimli) olan yâ dan (lîn harfinden) sonra -vakıf sebebiyle-sâkin halde bulunduğunda : اَلْخَيْرْ
‘Râ’ Harfinin Hem Kalın Hem İnce Okunuşunun Câiz Olduğu Yerler	1	‘Râ’ harfi, esre harekeli harf ile yine esre harekeli ve isti’la (kalın) sıfatlı bir harfi arasında sâkin olarak bulunduğunda : فِرْقٍ
	2	‘Râ’ harfi, esre harekeli harfi izleyen ve sakin (cezimli) olan isti’la (kalın) sıfatlı bir harften sonra –vakıf sebebiyle- sâkin halde bulunduğunda : مِصْرْ
	3	إِذَا يَسْرِ, اَنْ اَسْرِ, فَا اَسْرِ kelimelerinin vakıf halindeki ‘râ’ harfi: Bu örneklerde ‘râ’ harfinin, harekesinin aslî esre olması itibariyle ince, üstün harekeli harfi izleyen ve sâkin (cezimli) olan bir harften sonra sâkin halde bulunması itibariyle de kalın okunması câizdir.

‘Râ’ harfi idgamlı veya şeddeli halde ise, müdgamun fîh (idgamın kendisinde gerçekleştiği ikinci harf) olan ikinci ‘râ’ ya bakılır. İkincisi kalın ise birincisi de kalın, ikincisi ince ise birincisi de ince okunur. Örnek: (şerri) شَرِّ kelimesinde her iki ‘râ’ ince, (yefirru) يَفِرُّ kelimesinde her iki ‘râ’ kalın okunur.

Zamir

Zamirin Hükümleri	
Zamir kısaca cümle içinde ismin yerine kullanılan harfe denir. Tecvid ilminde müfred (tekil), müzekker (eril) ve gâip (üçüncü şahıs) formunda kullanılan ve hâ-ı kinâye denilen zamire ait hükümler şunlardır.	
1	Vakıf halinde (duruşta) harekesiz (cezimli) olan zamir med’siz (uzatılmadan, sâkin) olarak bir şekilde okunur. Örnek : (لَهْ – بِهْ- عَنْهْ - مِنْهْ)
2	Vasıl halinde (geçişte) harekeli olan zamir kendinden önceki harfin konumuna göre iki şekilde okunur:
2.1	Üstün, ötre veya esre harekeli bir harften sonra gelen zamir med ile (uzatılarak) okunur. Örnek :(يَعْلَمَهُ- رَبُّهُ- بِهِ). Harekeli harfi izleyen zamirden sonra bir sebeb-i med bulunmazsa zamir bir elif miktarı med edilerek okunur : (وَلاَ يَؤُدُهُ حِفْظُهُمَا). Harekeli harfi izleyen zamirden sonra sebeb-i med olan hemze bulunursa, bu takdirde zamir munfasıl med hükmünce 4 elif miktarı uzatılır. Örnek :(بِهِ ايمَانًا – عِنْدَهُ اِلاَّ بِاِذْنِهِ). Âsım kıraatinde Zümer suresinin 7.ayetinde geçen (يَرْضَهُ ۪) fiilindeki zamir kasr ile (med edilmeden) okunur. Zira yazıda görülmeyip fiilin aslında mevcut olan “elif” sâkindir, sâkinden sonra gelen zamir de med’siz (tabiî harekesiyle) okunur.
2.2	Sakin bir harften sonra gelen zamir med edilmeden (tabiî harekesiyle) okunur. (مِنْهُ – وَاجْتَبَاهُ - عَلَيهِ). Âsım kıraatinin Hafs rivâyetinde Furkan suresinin 69. ayetinde geçen (فِيهِ مُهَانًا) lafzındaki zamir, sâkin harften sonra gelmesine rağmen uzatılarak okunur. Kendisinden sonra sâkin harfin bulunduğu zamir de med’siz (tabiî harekesiyle) okunur. (لَهُ الْمُلْكِ – لَعِلِمَهُ الَّذِينَ). İki sakin arasında bulunan zamir de uzatılmadan (tabiî harekesiyle) okunur (يَعْلَمْهُ الله – مِنْهُ ابْتِغَاءَ).

Lafzatullâh

Lafzatullâhın Hükümleri	
Lafzatullâh diye ifade edilen Allah (الله) kelimesinin lâm’ıyla ilgili üç hüküm vardır:	
1	Üstün harekeli harften sonra gelen Allah (الله) kelimesinin lâm’ı kalın okunur. Örnek :(إِنَّ الله - وَالله)
2	Ötre harekeli harften sonra gelen Allah (الله) kelimesinin lâm’ı kalın okunur. Örnek : (نَصْرُ الله – فَضْلُ الله).
3	Esre harekeli harften sonra gelen Allah (الله) kelimesinin lâm’ı ince okunur.

	Örnek : (بِا لله – لِله)
Aynı hükümler “اَللّٰهُمَّ” lâfzı için de geçerlidir. Örnek : (سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ – قُلِ اللّٰهُمَّ).	

Lâm-ı Ta’rîf

Lâm-ı Ta’rîfin Hükümleri	
İsimlerin başına gelen ve onlara belirlilik kazandıran “el” (اَلْ) takısı lâm-ı ta’rîf (harf-i ta’rîf) diye nitelendirilmiştir. Bu takı “elif” ve “lâm” dan oluşur. Lâm-ı ta’rîfe ait iki hüküm vardır.	
Lâm-ı Ta’rîfin İzhârı (İzhâr-ı Kameriyye)	Lâm-ı ta’rîf onu izleyen 14 harften önce izhâr kuralıyla okunur ki buna lâm-ı ta’rîfin izhârı (izhâr-ı kameriyye) denir. Lâm-ı ta’rîf bu harflere katılmadan (mahrecinde kendine ait ses ve sıfatla) okunur. 14 harf şu cümlede toplanmıştır : (اَبْغِ حَجَّكَ وَخَفْ عَقِيمَهُ) Örnek : (الْأَرْضُ - القَمَرُ – اليَوْمُ)
Lâm-ı Ta’rîfin İdgâmı (İdgâm-ı Şemsiyye)	Lâm-ı ta’rîf bu harflerin dışında kalan diğer 14 harfe idgam edilerek okunur ki buna lâm-ı ta’rîfin idgâmı (idgâm-ı şemsiyye) denir. Örnek : (الصَّالِحُونَ - الشَّمْسُ – النَّارُ)
İdgâm-ı Şemsiyye Maa’l-gunne	Lâm-ı ta’rîf’ten sonra “nûn” geldiğinde gunneli lâm-ı ta’rîf idgâmı (İdgâm-ı Şemsiyye Maa’l-gunne) olur. Örnek: (اَلنَّارُ , اَلنَّاسُ)
İdgâm-ı Şemsiyye Bilâ-gunne	Lâm-ı ta’rîf’ten sonra “nûn” dan başka diğer 13 harften biri geldiğinde gunnesiz lâm-ı ta’rîf İdgâmı (İdgâm-ı Şemsiyye Bilâ-gunne) olur. Örnek: (الصَّالِحُونَ – الشَّمْسُ)

ARAPÇA

KELİME 4
İsim 4
Fiil 9
Harf 12
Edat 12
CÜMLE 22
İ'râbdan Mahalli Olan Cümleler 25
İ'râbdan Mahalli Olmayan Cümleler 26
Talep Edilenin Öncesinde Geçmediği Haberî Cümleler 28
Şibh-i Cümle 28
SARF 30
Emsile 30
Bina 38
Tasrîf / İlk Altı Bâb 52
Tasrîf / Aksâm-ı Seb'a 58
Tasrîf / Mezîd 70
NAHİV 75
Âmil 75
Lafzî / Semâî Âmiller 75
Bir İsme Âmil (Harf-i Cer) 75
İki İsme Âmil 80
İsmini Nasb / Haberini Ref' 80
İsmini Ref' / Haberini Nasb 82
Fiil-i Muzârîye Âmil 83
Mansûbât 83
Meczûmât 86
Lafzî / Kıyâsî Âmiller 88
Fiil 88
İsm-i Fâil ve İsm-i Mef'ûl 91
Sıfat-ı Müşebbehe 92
İsm-i Tafdîl 93
Masdar 94
İsm-i Muzâf 95
İsm-i Müphem-i Tâm 96

Mânâ Fiil 98
Mânevî Âmiller 101
Ziyâdât 102
İştiğâl 102
Tenâzu' 103
Ma'mûl 104
Bi'l-Asâle 106
Merfû' 106
Fâil ve Nâib-i Fâil 106
Mübteda 109
Haber 110
İsm-i Bâb-i Kâne 112
Haber-i Bâb-i İnne 115
Haber-i Lâ li Nefyi'l-Cins / İsm-i Mâ ve Lâ / Fiil-i Muzârî 117
Mansûb 118
Mef'ûl Mutlak 118
Mef'ûl Bih 118
Mef'ûl Fîh 121
Mef'ûl Leh 122
Mef'ûl Meah 122
Hâl 123
Temyîz 125
Müstesnâ 126
Haber-i Bâb-i Kâne / İsm-i Bâb-i İnne / İsm-i Lâ li Nefyi'l-Cins / Haber-i Mâ ve Lâ / Fiil-i Muzârî 127
Mecrûr 129
Harf-i Cerle / İzâfetle 129
Meczûm 130
Fiil-i Muzârî 130
Bi't-Tebe'iyye 132
Sıfat 132
Atıf 133
Te'kît 134
Bedel 135
Atf-ı Beyân 136
İ'râb 137
Zât ve Hakîkati 137

Mahalli ... 138
Nev'i ... 142
Sıfatı ... 143
BELAGAT ... 150
Meânî ... 152
Haber ... 152
İnşâ ... 154
Takdîm ve Te'hîr ... 158
Kasır ... 161
Zikir ve Hazif ... 162
Fasıl ve Vasıl ... 164
İcâz, İtnâb ve Müsâvât ... 165
Beyan ... 167
Teşbîh ... 167
Mecâz ... 171
Aklî Mecâz ... 172
Lugavî Mecâz ... 173
Mürsel Mecâz ... 173
İstiâre ... 175
Kinâye ... 177
Bedî' ... 179
Lafzî Muhassinât ... 179
Manevî Muhassinât ... 180

KELİME

اَلْكَلِمَةُ : قَوْلٌ[1] مُفْرَدٌ[2]		
حَرْفٌ	فِعْلٌ	اِسْمٌ
Kendinden başkasını anlamlandırmaya yönelik bir alettir. (Müstakil olarak bir anlama delalet etmez)	Kalıbıyla vaz'î olarak üç zamandan birine delalet eder. Hepsi âmildir.	Üç zamandan birine bağlı olmadan müstakil olarak anlaşılabilen lafız. Bazen âmildir (İsm-i Fail), bazen değildir (أنا، أنت).

İsim

Mutasarrıf		Gayr-ı Mutasarrıf
Câmid	Müştak	Şekli değişmez.
Türememiş isimler: Masdar, Zamir, İsm-i İşâret, İsm-i İstifhâm, İsm-i Mevsûl, Şart İsim, Fiil İsim, Savt (Ses İsim), Bazı zat ve mana İsim	Türemiş İsimler: Fiilden: İsm-i Fâil, İsm-i Mef'ûl, Sıfat-ı Müşebbehe, İsm-i Tafdîl, Mübalağalı İsm-i Fail, İsm-i Mekân, İsm-i Zamân, İsm-i Âlet / İsimden: İsm-i Tasgîr, İsm-i Mensûb	مَن - مَا - كَيفَ

الِاسْمُ	
عَلَامَةُ الْاِسْمِ: اَلْأَمْرُ فِي حَرَمِ مَكَّةَ وَاجِبٌ يَا جَعْفَر[3]	
المَبْنِيُّ	المُعْرَبُ

المُعْرَبُ[4]
مَا يَتَغَيَّرُ آخِرُهُ بِسَبَبِ الْعَوَامِلِ الدَّاخِلَةِ عَلَيْهِ
جَاءَ زَيْدٌ / رَأَيْتُ زَيْدًا / مَرَرْتُ بِزَيْدٍ

[1] القول: اللفظ الدال على معنى (رجل)
[2] المفرد: ما لا يدل جزؤه على جزء معناه (mürekkep olmayan)
[3] 1. Harfi tarifle gelmesi; 2. Harf-i cer ile gelmesi; 3. Gayr-ı munsarıf olması; 4. Tenvin olması; 5. Münâdâ olması
[4] İsimlerde aslolan murab, fiillerde mebni olmasıdır.

المَبْنِيُّ			
عَلَى الضَّمِّ	عَلَى الْفَتْحِ	عَلَى الْكَسْرِ	عَلَى السُّكُونِ

عَلَى الضَّمِّ : قَبْلَ وَبَعْدَ			
بِالْإِضَافَةِ		بِدُونِ الْإِضَافَةِ	
بِـ "مِنْ" = مُعْرَب	بِدُونِ "مِنْ" = مُعْرَب	بِـ "مِنْ"	بِدُونِ "مِنْ"
مِنْ قَبْلِهِمْ	كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ	Üç sahih okuma söz konusudur:	

١) لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلِ / وَكُنْتُ قَبْلَ أَكَادُ أَغْصو

٢) لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلِ / وَكُنْتُ قَبْلًا أَكَادُ أَغْصو

٣) لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ / وَكُنْتُ قَبْلُ أَكَادُ أَغْصو

1) مُعْرَب = Lafza niyet edilmiştir: öncesinde geçen bir şey takdir edilmeli "مِنْ قَبْلِ ذَلِكَ"

2) مُعْرَب = Mana veya lafza niyet edilmemiştir: bir takdir gerektirmez, isim kastedilir "كُنْتُ قَبْلًا"-"idim"

3) **مَبْنِيّ** = Manaya niyet edilmiştir: öncesinde zikredilenleri kapsar "أَمَّا بَعْدُ"

عَلَى الْفَتْحِ
أَحَدَ عَشَرَ وَأَخَوَاتُهُ[1]
جَاءَنِي أَحَدَ عَشَرَ رَجُلًا / رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ رَجُلًا / مَرَرْتُ بِأَحَدَ عَشَرَ رَجُلًا

عَلَى الْكَسْرِ[2]				
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ	مُخْتَلَفٌ فِيهِ			
هَؤُلَاءِ	فَعَالِ (حَذَامِ)		أَمْسِ	
	أَهْلُ الْحِجَاز	بَنُو تَمِيم	أَهْلُ الْحِجَاز	بَنُو تَمِيم

[1] إلا "اثنى عشر" فإن الكلمة الأولى منه تعرب

[2] İsimlere has.

	عَلَى الْكَسْرِ	بِـ "ر" (سَعَارِ)	بِدُونِ "ر"	عَلَى الْكَسْرِ	غَيْرُ مُنْصَرِف	بِالضَّمَّةِ رَفْعًا وَعَلَى الْكَسْرِ نَصْبًا وَجَرًّا
		عَلَى الْكَسْرِ	غَيْرُ مُنْصَرِف			

عَلَى السُّكُونِ
جَاءَنِي مَنْ قَامَ / رَأَيْتُ مَنْ قَامَ / كَمْ مَالك / ...

نَكِرَة	
İsimlerde asıl olandır. Marife yapanlardan biri bulunmazsa hep nekiradır.	
مَوْجُود	مُقَدَّر
رَجُلٌ – حَيَوَانٌ نَاطِقٌ ذَكَرٌ	شَمْسٌ – كَوْكَبٌ نَهَارِيٌّ[1]

نكرة	←		معرفة
موجود	مقدر	علم الجنس	علم الشخص

مَعْرِفَة					
المُضمَرَاتُ[3]	العَلَمُ	اَسمَاءُ الإِشَارَةِ	المَوصُولُ	المُعَرَّفُ بِاللَّامِ	المُضَافُ[2]

الضَّمِير					
مُسْتَتِر		بَارِز			
وَاجِبُ الاِسْتِتَار	جَائِزُ الاِسْتِتَار	مُتَّصِل		مُنْفَصِل	
		مَرْفُوع	مَنْصُوب	مَجْرُور	مَرْفُوع	مَنْصُوب
أَنْصُرُ (أَنَا) / نَنْصُرُ (نحن)	نَصَرَ (هو)	نَصَرْتُ (فَاعِل)	نَصَرْتُكَ (مَفْعُول)	غُلَامُكَ (مُضَاف إِلَيْه)	هُوَ (مُبْتَدَأ) زَيْدٌ	إِيَّاكَ (مَفْعُول) نَعْبُدُ

[1] Karşılığını bilmediğimiz şeyler. Tek güneşten bahsedilir mesela ama sonuçta yıldız cinsine tabidir.
[2] Fakat sadece manevi izafet, lafzi izafet ma'rifelik kazanmaz. Yukarda işlendi.
[3] El-Ma'mûl bi'l-Asâle / el-Merfû kısmının ilk bölümünde açıklanıyor. // Burdaki açıklama Şerhu Katri'n-Neda'nın ki.

العَلَم[1]						
مِنْ جِهَةِ التَّشَخُّص		مِنْ جِهَةِ الْإِفْرَاد وَالتَّرْكِيب		مِنْ جِهَةِ الْاِسْم وَالكُنْيَة وَاللَّقَب		
عَلَم شَخْص	عَلَم جِنْس	مُفْرَد	مُرَكَّب[2]	الاِسْم	الكُنْيَة	اللَّقَب
زَيْد / عبد الله	أُسَامَة[3]	زَيْد / أَحْمَد	عَبْد الله	زَيْد	أَبُو أو أُمّ	ذَمّ أَو مَدح

إِذَا اجْتمع الاِسْم واللَّقَب أُخِّرَ اللَّقَب			
جَاءَ عَبْدُ الله (مركب) زَيْنُ العَابِدِين (مركب)	جَاءَ زَيْدٌ (مفرد) زَيْنُ العَابِدِين (مركب)	جَاءَ عَبْدُ الله (مركب) بَطَّةُ (مفرد)[4]	جَاءَ سَعِيدُ (مفرد) كُرْزٍ (مفرد)[5]

اِسْمُ الإِشَارَة				
المُفْرَد		التَّثْنِيَة		الجَمْع
مُذَكَّر	مُؤَنَّث	مُذَكَّر	مُؤَنَّث	
ذَا	ذِهِ[6]	ذَانِ – ذَيْنِ	تَانِ – تَيْنِ	أُولَاءِ

مَرَاتِبُ المُشَارُ إِلَيْهِ	
قَرِيب	بَعِيد
ذَا -جوازا- هَذَا	ذَا -وجوبا- ذَاكَ | ذَاكَ-جوازا- ذَلِكَ

المَوْصُول[7]	
اِسْمِيَّة	حَرْفِيَّة

[1] Altında saydığımız bu üç kısım, birbirinden bağımsız tablolardır. Mürekkep olan bir isim alemu-ş şahs da olabilir.
[2] 1. تركيب إضافة (عبد الله): muzaf ileyh hep mecrurdur
2. تركيب مزج (بَعْلَبَكَّ): Gayr-ı munsarıf gibidir. Sonu ويه ile biterse kesra üzere mebnidir (سيبويه)
3. تركيب إسناد (شَابَ قَرْنَاهَا): irabdan mahalli yoktur, olduğu gibi kalır.
[3] Aslanın bir adıdır. Bu tür isimler iki durumlarda kullanılabilir: 1. Bu ortamda ise ve ona işaret ediyorsak, 2. Ortamda değilse ama o cinse işaret ediyorsak.
[4] Bu ilk üçünde ikincisi birincisine tabi. Son dördüncü biraz farklı:
[5] عِنْدَ البَصْرِيِّين: يوجبون الإضافة – جَاءَ سَعِيدُ كُرْزٍ \ عِنْدَ الكُوفِيُّون: إِضَافَة أَو تَابِع – جَاءَ سَعِيدُ كُرْزٍ – جَاءَ سَعِيدٌ كُرْزٌ
[6] تَا \ تِي \ تِهِي \ تِهِ \ تِه \ ذِي \ ذِهِي \ ذِهِ \ ذِهْ \ ذَاتُ = ذَاتُ-التي، ذَاتُ جَمَالٍ، ذَاتُ امْرَأَة
[7] Sonrasında ism-i mevsuldeki kapalılığı gideren ve mevsûle dönen bir âid zamire sahip ve haberî cümle olan sıla cümlesi gelmeli. (جَاءَ الَّذِي أَكْرَمْتُهُ)

Bunlarda sıla vardır ancak aid zamir yoktur.	Bunlarda hem sıla hem de aid zamir vardır.

حَرْفِيَّة
حُرُوفُ المَصْدَرِيَّة: أَنَّ – أَنْ – مَا – كَيْ – لَوْ
أَعْجَبْتُ مِمَّا قُمْتَ (صِلَة: قِيَامَكَ)

اِسْمِيَّة								
خَاصَّة			مُشْتَرَكَة					
المُفْرَد	التَّثْنِيَة	الجَمْع	مَنْ	مَا	أَيُّ	ذُو	ذَا	ال
اَلَّذِي \ اَلَّتِي	الَّذَانِ \ اَلَّتَانِ	اَلَّذِينَ \ اَلَّائِي	لِلعُقَلَاء	لِغَيْرِ العَاقِل	[1]	عِنْدَ طَيِّئ	بَعْدَ مَامَنْ الاستفهامية	[2]
أَعْجَبَنِي الَّذِي قَامَ			أَعْجَبَنِي مَنْ جَاءَكَ	أَعْجَبَنِي مَا اشْتَرَيْتَهُ	أَيُّهُمْ هُوَ أَشَدُّ	جَاءَنِي ذُو قَامَ	مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ	الضَّارِبُ زَيْدٌ عَمْرًا

الصِّلَة : جَاءَ الَّذِي ضَرَبْتُهُ				
جُمْلَة[3]		شِبْهِ جُمْلَة		
اِسْمِيَّة	فِعْلِيَّة	جَار وَمَجْرُور	ظَرْف	ال
جَاءَ الَّذِي أَبُوهُ قَائِمٌ	جَاءَ الَّذِي ضَرَبْتُهُ	جَاءَ الَّذِي (ثَبَتَ) عِنْدَكَ[4]		الضَّارِبُ زَيْدٌ عَمْرًا

حَذْفُ العَائِد			
مَرْفُوعًا	مَنْصُوبًا	مَجْزُومًا	مَجْرُورًا بِالحَرْف
أَيُّهُمْ (هو) أَشَدُّ	وَمَا عَمِلَتْ (عَمِلَتْهُ) أَيْدِيهِم	فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ (قَاضِيهِ)	يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ[5]

[1] Sadrı sıla hazfedildiğinde ve muzaf ileyh mezkursa اي damme üzere mebni olur.
[2] الذي ضرب زيد عمروا – sıfatı sarihaların başında olduğunda (bunlar: ism-i fail, sıfat, ism-i mevsul elmüşebbihe) Bunların ال alması demek amel etmesi demektir.
[3] ١. أَن تَكُونَ خَبَرِيَّة \ ٢. أَن تَكُونَ مُشْتَمِلَة لِضَمِير مُطَابِقًا لِلمَوْصُول
[4] 1. Müteallakı mahzuf, 2. Müteallakı umum fiillerden olmalı.
[5] شروطها: ١. أن يكون الاسم الموصول مجرورا \ ٢. أن يكون الحرف الذي جر العائد مماثلا \ ٣. أن يكون متَعَلَّق الحرفَيْن واحدًا

المُعَرَّفُ بِاللَّامِ					
عَهْد[3]			جِنْس[2]	اِسْتِغْرَاق[1]	
خَارِجِيّ (حُضُورِيّ)[6]	ذِكْرِيّ[5]	عِلْمِيّ (ذِهْنِيّ)[4]		حَقِيقِيّ	عُرْفِيّ
اِذْهَبْ اِلَى السُّوقِ	جَائَنِي رَجُلٌ فَأَكْرَمْتُ الرَّجُلَ	اِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحتَ الشَّجَرَةِ	اَلرَّجُلُ خَيْرٌ مِنَ المَرْأَةِ	عَالِمُ الغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ	جَمَعَ الأَمِيرُ الصَّاغَة

إخلاف فِي المُعَرِّف من "ال"		
عِنْدَ الخَلِيل	عِنْدَ سِيبَوَيْه	عِنْدَ الأَخْفَشْ
"ال" معرفة، "ا" اَصْلِيَّة	"ال" معرفة، "ا" زَائدة	"ل" مَعرفة

المُضَافة إِلَى مَعرِفَة[7]				
إِلَى الضَّمِير	إِلَى العَلَم	إِلَى اِسْمِ الإِشَارَة	إِلَى المَوْصُول	إِلَى حَرْفِ تَعْرِيف
غُلَامُهُ	غُلَامُ زَيْدٍ	غُلَامُ هَذَا	غُلَامُ الَّذِي ضَرَبَهُ	غُلَامُ الرَّجُلِ

Fiil

Kemiyet Bakımından			Keyfiyet Bakımından		Şahıs Bakımından		
Müfred	Tesniye	Cem’	Müzekker	Müennes	Gâib	Muhâtab	Mütekellim

Fiilde belirtilen işi yapan “fâil”in zikredilip zikredilmemesine göre de fiiller ikiye ayrılır:	
Ma’lûm (Etken)	Meçhûl (Edilgen)
İşi yapan (faili bilinen) fiillere denir. Örn.: Çocuk kalemi kırdı (كَسَرَ الوَلَدُ القَلَمَ)	Faili belli olmayan, mef’ûlünü merfûlaştırıp nâib-i fâil olarak alan fiillere denir. Örn.: Kalem kırıldı (كُسِرَ القَلَمُ)

[1] İstiğrak manası katar (Bütününü içerir)
[2] Cins manası katar (Bir türün mahiyetine delalet ediyorsa)
[3] Bilinirlik manası katar (ma’rife)
[4] Tarih bilgisi gibi yöntemlerle bildiğimiz şeyler الـ takısı almışsa.
[5] Bir kelime daha önce önce geçtiği için الـ takısı almışsa.
[6] Çevremizde bulunan bir şeyin başına الـ takısı getirilmişse.
[7] İzafet marifelerden birine olursa marife olur, yoksa mesela غُلَامُ رَجُلٍ de marifelik bu nedenle yoktur. / Hangi marifeye izafe edilirse, o derecededir.

اَلْفِعْلُ		
مَاضٍ	مُضَارِع	أَمْر
عَلَامَةُ الْمَاض: تَاءُ التَّأْنِيثِ السَّاكِنَةِ - *ضَرَبَتْ*	عَلَامَةُ الْمُضَارِع: دُخُولُ "لَمْ" عَلَيْهِ وَأَنْ يَكُونَ فِي أَوَّلِ حَرْفِهِ مِنْ "أتين" - *لَمْ يَلِلْ*	عَلَامَةُ الْأَمْرِ: دَلَالَتُهُ الطَّلَب - *اِضْرِبْ* وَقَبُولُهُ يَا المُخَاطَبَة - *اِضْرِبِي*

مَاضِي : مَبْنِيّ		
عَلَى الضَّمِّ	عَلَى الْفَتْحِ	عَلَى السُّكُونِ
ضَرَبُوا	*ضَرَبَ / ضَرَبَا / ضَرَبَتْ / ضَرَبَتَا*	*ضَرَبْنَ / ضَرَبْنَا*
١) "نِعْمَ" وَ"بِئْسَ": فَذَهَبَ الفَرَّاء وَجَمَاعَة مِنَ الكُوفِيِّين إِلَى أَنَّهما اِسْمان وَاسْتَدَلُّوا عَلَى ذَلكَ بِدُخُول حَرْف الجَرّ عَلَيْهما ٢) "لَيْسَ": فَذَهَبَ الفَارِسِيّ إِلَى أَنَّها حَرْف نَفْي بِمَنْزِلَة "مَا" النَّافِيَة ٣) "عَسَى": فَذَهَبَ الكُوفِيُّون إِلَى أَنَّها حَرْف تَرَجّ بِمَنْزِلَة "لَعَلَّ"		وَالصَّحِيحُ أَنَّ الأَرْبعة أَفْعَال بِدَلِيل اتِّصَال تَاء التَّأْنِيث السَّاكِنَة بِهِنَّ

أَمْر : مَبْنِيّ		
عَلَى السُّكُونِ	عَلَى حَذْفِ الآخَر | عَلى حَذْفِ حَرْفِ العِلَّة	عَلَى حَذْفِ النُّون
Sahih Müfret Fiilerde	Mu’tel Müfret Fiillerde	Tesniye ve Cem’i Fiillerde
اِضْرِبْ	*اِرْمِ*	*اِضْرِبَا / اِرْمِيَا*
١) "هَلُمَّ": وَهِيَ اِسْمُ فِعْلٍ لَا فِعل أَمر وإِن كَانَت دَالَّة عَلَ الطَّلَب، لَكِنّها لَا تَقبَل يَا المُخَاطَبَة		
٢) "هَاتِ" وَ"تَعَالَ": هُمَا فِعْلُ أَمْرٍ بِدَلِيل أَنّهما دَالَّان عَلى الطَّلَب، وَتلحقهما يَا المُخَاطَبَة. *هَاتِي / تَعَالَيْ*		

مُضَارِع				
بِاعْتِبَارِ أَوَّلِهِ		بِاعْتِبَارِ آخِرِهِ		
يُضَمُّ	يُفْتَحُ	مَبْنِيّ عَلَى الفَتْح	مَبْنِيّ عَلَى السُّكُون	مُعْرَب

Mazisi dört harf olan fiillerde	Mazisi dört harften az veya çok olanlar	Nûn-u Tevkîd'in bitiştiği yerlerde	Nûn-u Nisve'nin bitiştiği yerlerde	Bunlardan geriye kalan her yerde
دَحْرَجَ - يُدَحْرِجُ / أَكْرَمَ - يُكْرِمُ	ضَرَبَ - يَضْرِبُ / اِنْطَلَقَ - يَنْطَلِقُ	كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ	وَالوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ / إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ[1]	يَقُومُ زَيْدٌ / لَنْ يَقُومَ زَيْدٌ / لَمْ يَقُمْ زَيْدٌ

نُونُ التَّوْكِيد		
غَيْرُ مُبَاشَرَةً (مُفَصَّلًا) : مُعْرَب		مُبَاشَرَةً (مُتَّصِلًا) : مَبْنِيّ عَلَى الفَتْح
لَفْظًا	تَقْدِيرًا	لَفْظًا وَتَقْدِيرًا[2]
١) وَاوُ الجَمَاعَة : لَتَبْلُوُنَّ فِي أَمْوَالِكُم (تَبْلُوُونَ نَّ) ٢) أَلِفُ التَّثْنِيَة : وَلَا تَتَّبِعَانِّ سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعلَمُون ٣) يَا المُخَاطَبَة : فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ البَشَرِ أَحَدًا	وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ ءَايَاتِ اللهِ (لَا يَصُدُّونَ نَّكَ)	كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ

قَدْ			
مَاضٍ		مُضَارِع	
تَحقِيق (99%)	تَقرِيب	تَقلِيل (99%)	تَكثِير
قَدْ أَفلَحَ المُؤمِنُون	قَدْ قَامَتِ الصَّلَاة	قَدْ يَشِيبُ الفَتَى وَلَيسَ عجِيبًا ...	قَدْ يَنجَح المُجتَهِد

مشابهة المضارع لاسم الفاعل[3]		
لَفظًا	مَعنًى[5]	اِستِعمَالًا[4]
ضَارِبٌ - يَضْرِبُ	كَاتِبٌ – الكَاتِبُ | يَذهَبُ – سَيَذهَبُ – مَا يَذهَبُ	إِنَّ زَيدًا لَضَارِبٌ / لَيَضرِبُ

[1] Burada nasb edildiği için normalde nûn'un düşmesi beklenir, ancak düşmediği için bu nûn'un, nûn-u nisve olduğunu anlarız. (يَنْصُرْنَ - يَنْصُرُونَ)
[2] Sadece beş durumda söz konusu olur: يَنْصُرَنَّ، تَنْصُرَنَّ، تَنْصُرَنَّ، أَنْصُرَنَّ، نَنْصُرَنَّ
[3] İsimlerde asıl olan mu'rab (Sonu (irabı), cümledeki yerine göre veya başına gelen bir edata göre değişebilen kelimeler) olmaktır. Fiillerde asıl olan mebni (harekesi sabit olan) olmaktır. Muzârinin isme benzemesi sonucu olarak onunla aynı irab özelliğine (mu'rab) sahip oluyor.
[4] Nekiraya sıfat olarak gelmesi bakımından. / Lâmu'l-ibtidâ (müzahlaka) ile başlaması bakımından. / İkisinde de şimdiki zaman (hâl) anlamı vardır.
[5] Umum ve Husus: Muzâri, kendinden umum ifade eder fakat aldığı ek ile gelecek zaman ve şimdiki zaman tahsisi olur. İsim, nekira olduğunda umum, lâm-ı ta'rîfle geldiğinde ise husus ifade eder.

Harf

Harf, yalnız başına bir mana ifade etmeyen isim ve fiillerle beraber bulunduğunda bir mana ifade eden kelimedir.		
İsimlerle Kullanılan Harfler	Fiillerle Kullanılan Harfler	İkisiyle de Kullanılanlar
Harf-i Cerler, Yemin Harfleri, İstisna Harfleri, Nidâ Harfleri, Fiile Benzeyen Harfler (Hurufu'l-Müşebbehe bi'l-Fiil), Sürpriz Harfleri (Müface'e), Tafsîl Harfleri, Tenbîh Harfleri, Harf-i Tarif	Fiil-i Muzariyi Nasb Edenler, Masdarlar, Şartlar, Fiil-i Muzariyi Cezm Edenler, Tahdîdler, İstikbâller, Tahkîkler, Men Etmek ve Azarlamak İçin Kullanılan Harfler	Atıf, İstifhâm, Tefsir, İstintâc, Nefy, Cevap, Zâid, Meftûh Lâmlar

الحَرْف
عَلَامَةُ الحَرْفِ: لَيْسَ لَهُ عَلَامَة (لَا يَقْبَلُ شَيْئًا مِنْ عَلامَاتِ الِاسْم وَالفِعْل)
مَبْنِيّ

İbn Hişama göre harf değil isim olanlar				İbn Hişama göre isim değil harf olanlar			
"مَا" المَصْدَرِيَّة		"لَمَّا" الرَّابِطَة		مَهْمَا		إِذْمَا	
اِسْم	حَرْف	اِسْم	حَرْف	اِسْم	حَرْف	اِسْم	حَرْف
يسرُّ المَرءَ مَا ذَهَبَ اللَّيَالِي (اَلَّذِي ذَهَبَ)	أَعْجَبَنِي مَا قُمْتُ (مَا ~~قُمْتُ~~)	فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ	لَمَّا جَاءَنِي أَكْرَمْتُهُ	مَهْمَا تَأْتِينَا بِهِ مِنْ آيَةٍ	مَهْمَا تَكُنْ عِنْدَ امْرِءٍ من خليقة	إِذْمَا (مَتَى) تَقُمْ أَقُمْ	إِذْمَا (إِنْ) تَقُمْ أَقُمْ

Edat[1]

Zamir

Zamir, ismin yerini tutan marife isimdir ve ikiye ayrılır:	
الضَّمِيرُ المُنفَصِل	الضَّمِيرُ المُتَّصِل

[1] Bağlaç veya edat olarak ele aldığımız bu kelimelerden bir kısmı (zamirler veya bazı isim fiiller gibi) Arapçada harf tanımına girmiyorsa da, bu kelimeler gerek cümle içerisinde gerekse Türkçe anlamları itibariyle edat veya bağlaç mahiyeti arz ettiği için, bunlar da burada ele alındı.

الضَّمِيرُ المُنفَصِلُ المَرفُوعُ												
هُوَ	هُمَا	هُمْ	هِيَ	هُمَا	هُنَّ	أَنتَ	أَنتُمَا	أَنتُمْ	أَنتِ	أَنتُمَا	أَنتُنَّ	أَنَا	نَحنُ
Umumiyetle söze kendisiyle başlanan veya (إِلَّا)'dan sonra gelen zamirdir.												
هُوَ عَالِمٌ O âlimdir									مَا جَاءَ إِلَّا أَنَا Sadece ben geldim (benden başkası gelmedi)			

الضَّمِيرُ المُنفَصِلُ المَنصُوبُ												
إِيَّاهُ	إِيَّاهُمَا	إِيَّاهُمْ	إِيَّاهَا	إِيَّاهُمَا	إِيَّاهُنَّ	إِيَّاكَ	إِيَّاكُمَا	إِيَّاكُمْ	إِيَّاكِ	إِيَّاكُمَا	إِيَّاكُنَّ	إِيَّايَ	إِيَّانَا
Umumiyetle mef'ûlun bih olan zamirlerdir. Bunlar bazen ona, sana, bana gibi -e hâli ile tercüme edilir. Bu zamirlerin başındaki (إِيَّا)'nın tek başına bir irabı yoktur, fiilden ayrılan zamire desteklik yaparak ayrı yazılmasını sağlar.												
كَسَوتُهُ إِيَّاهُ Onu ona giydirdim									يُعَلِّمُهُ المُعَلِّمُ إِيَّاهُ Öğretmen onu ona öğretiyor			

الضَّمِيرُ المُتَّصِلُ المَرفُوعُ					
اَلِفُ الِاثنَينِ	وَاوُ الجَمَاعَة	نُونُ النِّسوَة	يَاءُ المُخَاطَبَة	تَاءُ الفَاعِلِ	نَا لِجَمَاعَةِ المُتَكَلِّمِ
كَتَبَا - يَكتُبَانِ	كَتَبُوا - يَكتُبُونَ	كَتَبنَ - يَكتُبنَ	تَكتُبِينَ	كَتَبتُ	كَتَبنَا
Fiille bitişen; bitiştiği fiil malumsa fâil, meçhulse nâib-i fâil, nevâsıhtan ise (كَانَ \ كَادَ) ismi olan zamirlerdir.					

الضَّمِيرُ المُتَّصِلُ المَنصُوبُ												
هُ	هُمَا	هُمْ	هَا	هُمَا	هُنَّ	كَ	كُمَا	كُمْ	كِ	كُمَا	كُنَّ	نِي	نَا
Bu zamirler fiillerle birleştiklerinde mef'ûlun bih olarak mansûb muttasıl zamir olur. Mütekellim yâsı fiille bitiştiğinde kendisinden evvel bir nûn (nûnu'l-vikâye) gelir.												
يَنصُرُنَا أَبَوَانَا Anne ve babamız bize yardım eder									وَقَانِيَ اللهُ Allah beni korudu			

الضَّمِيرُ المُتَّصِلُ المَجرُورُ													
نَا	نِي	كُنَّ	كُمَا	كِ	كُمْ	كُمَا	كَ	هُنَّ	هُمَا	هَا	هُمْ	هُمَا	هُ
Bu zamirler isimlerle birleşince muzâfun ileyh olarak mecrûr, harf-i cerle birleştiklerinde cârrla mecrûr olurlar.													
يَجِبُ عَلَينَا أَن نَجتَهِدَ Çalışmamız gerekir								اِحتَرَمَ الصِّغَارُ كِبَارَهُمْ Küçükler, büyüklerine hürmet gösterdiler					

İsm-i İşâret

Türkçede yakın bir şeyi göstermek için "bu", az ötedekini göstermek için "şu", uzaktakini göstermek için de "o" diye kullanılan marife isimdir.

Uzak					Orta Uzak					Yakın				
ذَلِكَ	ذَانِكَ	تِلكَ	تَانِكَ	أُولَئِكَ	ذَاكَ	ذَانِكَ	تَاكَ	تَانِكَ	أُولَئِكَ	هَؤُلَاءِ	هَتَانِ	هِذِهِ	هَذَانِ	هَذَا

- Müşârun İleyh, işâret isimlerinden sonra gelen harf-ı ta'rifli isimdir (هَذَا القَلَمُ - o kalem). Şu hususa dikkat edilmelidir: işâret isimlerinden sonra gelen ma'rife isim değil, yalnız harf-i ta'rifli isim müşârun ileyh olur (هَذِهِ النَّافِذَةُ - bu pencere / هَذِهِ عَائِشَةُ - bu Ayşe'dir) -> ilk örnekteki isim harf-i tarifli olduğundan müşarün ileyhtir, ancak ikinci örnekteki isim ma'rife olmakla birlikte harf-i tarifle olmadığından müşârun ileyh değil haberdir.
- Harf-i ta'rifli isimden, alemden ve izafetle marifeleşmiş isimlerden sonra gelen ism-i işâretler, bu isimleri işaret etmelerine rağmen; isimler müşârün ileyh olmaz, mevsûf olurlar. İsm-i işâretler de sıfat olurlar (الدَّفتَرُ هَذَا - bu defter / أَحمَدُ ذَلِكَ - O Ahmet / قَلَمُ الوَلَدِ هَذَا - Çocuğun bu kalemi).
- İsm-i işâretin müfred, tesniye, cem' müzekker ve müennes olarak kullanılması müşârün ileyhe göredir. Ancak gayr-ı âkıl cem' müşârün ileyh için müfred müennes ism-i işâret kullanılır (هَذَا الوَلَدُ يَتَكَلَّمُ كَثِيرًا - Bu çocuk çok konuşuyor / هَذِهِ الفَوَاكِهُ نَاضِجَةٌ - Bu meyveler olgundur).
- Müşârun ileyhler, ism-i işâretlerden bedel veya atf-ı beyân olurlar (هَذَا (مبتدأ) الوَلَدُ (بَدَل أَو عطف بيان) صَغِيرٌ (خبر)).

Mekân bildiren ism-i işâretler			
Uzak		Orta Uzak	Yakın
ثَمَّ orada, orası, oraya	هُنَالِكَ orada, orası, oraya	هُنَاكَ şurada, şurası, şuraya, orada	هُنَا burada, burası, buraya
- (هُنَاكَ) orta uzaklık için kullanılır denilmesine rağmen uzak için de kullanılır.			

- (ثَمَّ) bazı gramer kitaplarında yakın, orta uzaklık ve uzak her üçü için de kullanılır diye yazılı ise de umumiyetle uzak için kullanılır.
- (ثَمَّ)'nin sonuna müenneslik tâsı bitiştiğinde (ثَمَّة) bazen de (ثَمَّت) şeklinde yazılır.
- Mekân ism-i işâretleri zarftır (رَأَيتُ أَخَاكَ هُنَاكَ - Kardeşini şurada gördüm) -> burada (هُنَاكَ) zarf-ı mekân (mef'ûlun fîh)dir.

İsm-i Mevsûl

İsm-i mevsûl, manası kendisinden sonra gelen cümle (veya şibh-i cümle) ile açıklanan ve bu cümleyi başka bir cümleye bağlayan marife isimdir. İkiye ayrılır:

الِاسمُ المَوصُولُ الخَاصُّ	الِاسمُ المَوصُولُ المُشتَرَكُ

الِاسمُ المَوصُولُ الخَاصُّ					
الَّذِي	اللَّذَانِ	الَّذِينَ	الَّتِي	اللَّتَانِ	اللَّائِي، اللَّوَاتِي،

- Husûsî ism-i mevsûl, müzekker, müennes, müfred, tesniye ve cem' sigaları bulunan ism-i mevsullerdir.
- Hâs ism-i mevsullerin müfred ve cem'leri mebnî, tesniyeleri mu'rabdır (جَاءَ الَّذِي رَأَيتُهُ - Gördüğüm kimse geldi / جَاءَ اللَّذَانِ رَأَيتُهُمَا - Gördüğüm iki kişi geldi / رَأَيتُ اللَّذَينِ جَاءَا - Gelen iki kişiyi gördüm).
- Hâs ism-i mevsuller hem akıllılar hem de gayr-ı âkiller için kullanılır (نَجَحَ الطَّالِبُ الَّذِي اجتَهَدَ دُرُوسَهُ - Derslerine çalışan öğrenci başardı / نَامَتِ القِطَّةُ الَّتِي هِيَ صَغِيرَةٌ - Küçük kedi uyudu).
- Marife isimden sonra geldiğinde sıfat olur (قَرَأتُ الكِتَابَ الَّذِي قَرَأتَهُ - Okuduğun kitabı okudum). Diğer durumlarda isim (cümlenin unsuru) olur (قَالَ الَّذِينَ (فَاعِل) كَفَرُوا - Küfredenler (kimseler) dedi).
- Gayr-ı âkil (hayvan ve eşya)ların cem'i için (الَّتِي) kullanılır (الأَشجَارُ الَّتِي أَثمَرَت تُزَيِّنُ الحَدَائِقَ - Meyve veren ağaçlar bahçeleri süsler).

الِاسمُ المَوصُولُ المُشتَرَكُ		
مَنْ ki o kimse	مَا ki o şey	أَيٌّ ki o kimse, ki o şey

- Umûmî ism-i mevsûl, müzekker, müennes, müfred, tesniye ve cem' sigaları bulunmayan ism-i mevsullerdir. Hangi şahıs için kullanıldığı âid zamirinden anlaşılır (جَاءَ مَن رَأَيتُهُ - Gördüğüm kimse (müzekker müfred) geldi).
- Müşterek ism-i mevsuller isim (cümlenin unsuru) olurlar, sıfat olmazlar (قَرَأَ أَحمَدُ مَا كَتَبَهُ - Ahmed yazdığını okudu) -> örneğin buradaki (مَا) (قَرَأَ) fiilinin mef'ûlüdür.

- (مَنْ) akıllı varlıklar (insanlar) için kullanılır (يَحتَرِمُ الطَّالِبُ مَنْ يُعَلِّمُهُ - Öğrenci, kendisine öğretene hürmet eder).
- (مَا) gayr-ı âkil (hayvan ve eşya) için kullanılır (يَقُولُ الطِّفلُ مَا لَا يَفعَلُهُ - Çocuk yapmadığı şeyi söyler).
- (أَيٌّ) mu'rabdır, (مَنْ) ve (مَا)nın yerlerine kullanılır (يَسُرُّنِي أَيُّهُمْ هُوَ نَاجِحٌ - Başarılı olan beni sevindirir / يَنصُرُ أَبَاهُ أَيُّ الأَوْلَادِ هُوَ خَيرٌ - Çocukların hayırlısı babasına yardım eder). Ayrıca (أَيٌّ)nün müennesi (أَيَّةٌ)dür (أَعلِمنِي أَيَّةُ النِّسَاءِ قَالَت هَذَا - Bunu hangi kadının söylediğini bana söyle).
- İsm-i mevsullerden başka harf-i mevsuller de vardır: (أَن، أَنَّ، لَو، مَا، كَي، هَمزَةُ التَّسوِيَة). Bunlar harftir ve sonrasında gelen cümleye de sıla cümlesi denir. Bunların sıla cümlesinde âid zamir bulunmaz (سَوَاءٌ عَلَيَّ أَقُمتَ أَو قَعَدتَ / أَن تَصُومُوا خَيرٌ لَكُم - Oruç tutmanız sizin için hayırlıdır - Bana göre ayakta durmanda oturmanda birdir).

صِلَةُ المَوصُولِ
İsm-i mevsûlden sonra gelen cümleye veya şibh-i cümleye sıla cümlesi denir. Bu cümlede ism- mevsule âid olan, sıla cümlesini ism-i mevsûle bağlayan ve ism-i mevsûlle aynı sigada olan bir âid zamir bulunur. Sıla cümlesi haber cümlesinden olur ve üç şekilde gelebilir:

Şibh-i Cümle		İsim Cümlesi	Fiil Cümlesi
اِشتَرَى أَبِي الرَّادِيُو الَّذِي عَلَى المِنضَدَةِ Masanın üzerindeki radyoyu babam satın aldı	غَسَلَ الوَلَدُ السَّيَّارَةَ الَّتِي أَمَامَ البَيتِ Çocuk evin önündeki arabayı yıkadı	يُثنَى عَلَى السَّيِّدَةِ الَّتِي هِيَ جَدِيرَةٌ بِالثَّنَاءِ Övgüye layık kadın övülür	جَاءَ الرَّجُلُ الَّذِي رَأَيتُهُ Gördüğüm adam geldi

İstifhâm

أَ	هَلْ	أَيٌّ	كَمْ	كَيفَ	أَيْنَ	أَيَّانَ	مَتَى	مَاذَا	مَا	مَنْ

- (مَنْ) akıllı varlıklar (insanlar) için kullanılır; kim?, kimi?, kime?, hangisi? gibi manlara gelir (مَنْ ذَهَبَ - kim gitti?).
- (مَا) gayr-ı âkiller için kullanılır (isimler); ne? neyi? neye? gibi manalara gelir (مَا رَأيُكَ فِي هَذَا؟ - Bu hususta ne dersin?). (مَا) harf-i cerle birleşince elifi düşer (بِمَ، لِمَ).
- (مَاذَا) gayr-ı âkiller için kullanılır (fiiller); ne? neyi? neye? bu ne? bu nedir? gibi manalara gelir (مَاذَا فَعَلتَ اليَومَ؟ - Bugün ne yaptın?).
- (مَتَى) zaman için kullanılır; ne zaman? manasına gelir (مَتَى حَضَرتَ؟ - Ne zaman geldin?)
- (أَيَّانَ) gelecek zaman için kullanılır; ne zaman? manasına gelir (أَيَّانَ يَومُ الدِّينِ؟ - Kıyamet ne zaman?) -> mâzî fiil ile kullanılamaz.
- (أَينَ) mekan için kullanılır; nerede? nereye? manalarına gelir (أَينَ أَبُوكَ؟ - Baban nerede?).

- (كَيفَ) hâl, durum için kullanılır; nasıl? manasına gelir (كَيفَ أَنتَ؟ - Nasılsın?).
- (كَمْ) sayı ve aded sormak için kullanılır; kaç? ne kadar? manalarına gelir (كَمْ كِتَابًا عِندَكَ؟ - Kaç kitabın var?).
- (أَنَّى) nasıl? ne zaman? nereden? manalarına gelir (أَنَّى يَكُونُ ذَلِكَ؟ - O nasıl olur?).
- (أَيٌّ) genelde hangi? hangisi? manalarına gelir. Diğer soru isimleri mebnî iken bu murabdır (أَيَّ رَجُلٍ رَأَيتَ؟ - Hangi adamı gördün?).
- (هَل) ve (أَ) her ikisi de mi? mı? mu? mü? manalarına gelir (أَحَضَرَ عُمَرُ مِنَ المَدرَسَةِ؟ - Ömer okuldan gelid mi? / هَل يُسَافِرُ أَخُوكَ إِلَى أنقَرَةَ؟ - Kardeşin Ankara'ya gidecek mi?). Bu iki soru harfi kullanılmadan da konuşurken mimikle yazıda da soru işareti koyarak aynı manada soru sorulabilir (ذَهَبَ أَبُوكَ إِلَى المَصنَعِ؟ - Baban fabrikaya gitti mi?).

Bazı Edatlar

Diğer Bazı Edatlar		
الآن	şu anda, şimdi	العَالَمُ الآنَ عَلَى عَتَبَةِ عَصرٍ جَدِيدٍ Dünya şu anda yeni bir çağın eşiğinde
آنِفًا	biraz önce, demin	إِنَّكَ سَلَّمتَ عَلَيَّ آنِفًا وَأَنَا أُصَلِّي Biraz önce, ben namaz kılarken, sen bana selam verdin
أَبَدًا	asla (kesinlikle), ebediyen	لَا أَعصِي اللهَ بَعدَهَا أَبَدًا Bundan sonra asla Allah'a âsî olmayacağım
إِذْ	vaktiyle, bir zaman; hani; birden; çünkü	(وَاذكُرُوا إِذْ كُنتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ) Düşünün ki, vaktiyle siz pek azdınız da Allah sizi çoğalttı
إِذَا	-dığı zaman, -dığında, -ince, -se (ise), birden	(وَإِذَا قِيلَ لَهُم لَا تُفسِدُوا فِي الأَرضِ) Kendilerine "yeryüzünde bozgunculuk yapmayın" denildiğinde
إِذًا	o halde, o zaman, o takdirde	(وَإِن تَدعُهُم إِلَى الهُدَى فَلَن يَهتَدُوا إِذًا أَبَدًا) Sen onları doğru yola çağırsan da o halde asla doğru yola gelmezler
أَلَا	bilmiş olun ki, dikkat edin ki	(أَلَا إِنَّ نَصرَ اللهِ قَرِيبٌ) Bilmiş olun ki, Allah'ın yardımı muhakkak yakındır
إِلَامَ	nereye kadar?	إِلَامَ هَذَا الكَسَلُ؟ Bu tembellik nereye kadar?
أَمَا	-miyor, -mu, -medi, -mi	أَمَا تَرَى؟ Görmez misin?

أَمَّا	artık, ise; fakat, ancak; -e gelince	أَمَّا النَّتِيجَةُ فَكَانَت حَسَنَةً Sonuç ise güzeldir
إِمَّا	eğer -se, -mi / yoksa -mı, ister ister, ya veya	اِقطَفْ إِمَّا تُفَّاحًا وَإِمَّا إِجَّاصًا İster elma, ister armut kopar
أَنَّمَا	-dığı, gerçekten, ancak	(يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُم إِلَهٌ وَاحِدٌ) İlahınızın tek bir ilah olduğu bana vahyolunuyor
إِنَّمَا	şüphesiz, muhakkak, ancak, sadece	إِنَّمَا المُسلِمُ أَخُو المُسلِمِ Şüphesiz müslüman müslümanın kardeşidir
بِئسَ	ne kötü	بِئسَ الخُلُقُ الكَذِبُ Yalancılık ne kötü ahlaktır
بِئسَمَا	ne kötü şey	بِئسَمَا قُلتَ Ne kötü şey söyledin
بَعدُ	henüz, bundan sonra, daha sonra	قَالَ لَم يَكُن بَعدُ Henüz olmadı dedi
بَعد...	-den sonra, arkasından	(مَا تَعبُدُونَ مِن بَعدِي) Benden sonra neye ibadet edeceksiniz
بَعدَمَا	-dıktan sonra, -mişken	(يُجَادِلُونَكَ فِي الحَقِّ بَعدَمَا تَبَيَّنَ) Apaçık ortaya çıktıktan sonra (çıkmışken) hakikat konusunda seninle mücadele ediyorlar
بَعض	bir kısım, bir takım, bazı	(أَفَتُؤمِنُونَ بِبَعضِ الكِتَابِ وَتَكفُرُونَ بِبَعضٍ) Yoksa siz kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkar mı ediyorsunuz
بَلْ	bilakis, öyle değil, hatta, hayır, belki de, fakat, doğrusu	(أُولَئِكَ كَالأَنعَامِ بَل هُم أَضَلُّ) Onlar dört ayaklı hayvan gibidir, hatta daha da sapıktırlar
بَينَمَا	-ken	وَقَفتُ بَينَمَا الخَطِيبُ يَتَكَلَّمُ Hatip konuşurken durdum
تَارَةً	bir kez daha, bazen	(وَفِيهَا نُعِيدُكُم وَمِنهَا نُخرِجُكُم تَارَةً أُخرَى) Sizi (yine) oraya döndüreceğiz ve bir kez daha ondan çıkaracağız
ثُمَّ	sonra, tekrar, yine, bilahare, sonunda	(فَأَحيَاكُم ثُمَّ يُمِيتُكُم) O sizi diriltti, sonra sizi yine O öldürecek
حَبَّذَا	ne güzel	حَبَّذَا الكِفَاحُ طَرِيقًا لِلحُرِّيَّةِ Hürriyet için mücadele ne güzel bir yoldur

حَسبُ	yeter / yetişir (-e kâfî), sadece	حَسبُكَ دِرهَمٌ Sana bir dirhem yeter
حَيثُ	-dığı yerde, -eceği yere, nereye	لَا تَتَكَلَّمْ حَيثُ إِنَّ السُّكُوتَ وَاجِبٌ Susman gerektiği yerde konuşma
حَيثُمَا	her nerede ... ise, -dığı yerde	اِتَّقِ اللهَ حَيثُمَا كُنتَ Her nerede olursan ol, Allah'tan kork
حِينَ	zaman, vakit, -dığı zaman	(تُؤتِي أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ) Her zaman yeşimini verir
حِينًا	bir süre, bir zaman	فَمَكَثنَا حِينًا مَا نَرَى ابنَ مَسعُودٍ Bir süre kaldık da İbn Mes'ûd'u göremedik
حِينَئِذٍ	o vakit, o zaman	(وَأَنتُم حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ) O vakit siz görürsünüz
خِلَالَ	ara...	(فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ) Onlar evlerin aralarına kadar girip araştırdılar
دُونَ	-den başka, -in ötesinde, -meksizin, önünde/altında	وَلِيَ دُونَكُم أَهلُونَ Benim sizden başka ailelerim var
رُبَّمَا	zaman zaman, bazen	رُبَّمَا أَسَرَّ بِالقِرَاءَةِ وَرُبَّمَا جَهَرَ (Hz. Peygamber) Kur'an'ı bazen gizli okur bazen de açıktan okurdu
رَغمَ	-e rağmen	عَلَى رَغمِ أَنفِ أَبِي زَرٍّ Ebu Zer'e rağmen
سَاءَ	ne kötü	(سَاءَ مَا كَانُوا يَعمَلُونَ) Yaptıkları şey ne kötü
طَالَمَا	uzun zamandan beri, uzun süre	طَالَمَا سَعَيتُ لِلنَّجَاحِ Uzun süre başarmak için çalıştım
طَورًا	bazen...bazen, kâh...kâh	كَانَت قِرَاءَةُ النَّبِيِّ صلعم يَرفَعُ طَورًا وَيَخفِضُ طَورًا Hz. Peygamber'in Kur'an okuması bazen yükselir bazen de alçalırdı
عِندَ	yanında, katında, nezdinde, -de	عِندِي عِشرِونَ قَلَمًا Yanımda yirmi kalem var
عِندَمَا	-dığı zaman, -dığında, -ken	عِندَمَا يَنَامُ الطِّفلُ Çocuk uyurken
عَوضُ	ebediyen (katiyen, asla)	لَا أُكَلِّمُكَ عَوضُ Ebediyen seninle konuşmam

فَقَطْ	sadece, yalnızca	رَأَيتُهُ مَرَّةً فَقَطْ Onu sadece bir defa gördüm
قَبلَ	-den önce, önce	(اِئتُونِي بِكِتَابٍ مِن قَبلِ هَذَا) Bana, bundan önce bir kitap getirin
قَبلُ	daha önce, önce, ilk	(وَقَد عَصَيتَ قَبلُ) Daha önce isyan etmiştin
قَطْ	yeter	قَطْنِي دِينَارٌ Bana bir dinar yeter
قَطُّ	asla (hiç), katiyyen	مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللهِ خَادِمًا قَطُّ Hz. Peygamber asla hizmetçisini dövmedi
قَلَّمَا	nadiren (pek az), zor	قَلَّمَا يَنجَحُ الكَسُولُ Tembel olan nadiren başarır
كَأَيٍّ	nice, ne kadar	(وَكَأَيِّن مِن نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ) Nice peygamberler var ki, kendileriyle beraber birçok erenler çarpıştı
كَذَلِكَ	böyle, öyle, tıpkı, aynı şekilde	(كَذَلِكَ جَزَاءُ الكَافِرِينَ) Kafirlerin cezası böyledir
كِلَا	her iki	كِلَاهُمَا قَادِمٌ Her ikisi (de) geliyor
كَلَّا	hayır, asla, âgâh olun	(كَلَّا إِنَّهَا تَذكِرَةٌ) Hayır, gerçekten o bir öğüttür
كُلَّمَا	her ne zaman, -dıkça	(كُلَّمَا خَبَتْ زِدنَاهُم سَعِيرًا) Ateşi yavaşladıkça biz onun ateşini artırırız
كَمَا	nitekim, gibi, -dığı gibi, nasıl ...-se	(كَمَا أَرسَلنَا فِيكُم رَسُولًا مِنكُم) Nitekim içinizde kendinizden bir peygamber gönderdik
لَا	hayır, değil, olmayan, yok	نَجَحَ خَالِدٌ لَا عَلِيٌّ Ali değil, Halit başarılı oldu
لَا بُدَّ	gerekir, gerekli, -meli/-malı	إِنَّهُ لَا بُدَّ لِلعُرسِ وَلِيمَةٍ Düğün için mutlaka ziyafet gerekir
لَا سِيَّمَا	özellikle (bilhassa)	أُحِبُّ الأَزهَارَ وَلَا سِيَّمَا الوَردَ Çiçekleri, özellikle de gülü severim
لَدَى	yan...da, karşı...da, huzur...da, -e/-a	(وَأَلفَيَا سَيِّدَهَا لَدَى البَابِ) Kapının yanında kadının efendisine rastladılar

مَعَ	beraber, ile	(إِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِينَ) Allah sabredenlerle beraberdir
مِنْ أَجْلِ	-den dolayı, için	(مِنْ أَجلِ ذَلِكَ كَتَبنَا عَلى بَنِي إِسرَائِيلَ) Bundan dolayıdır ki, İsrailoğullarına şu hakikati hükmettik
مِنْ ثَمَّ	bundan dolayı	فَمِنْ ثَمَّ سُمِّيَتْ عَرَفَةَ Bundan dolayı Arafat diye adlandırıldı
مَهْمَا	her ne ...-se	وَإِنَّكَ مَهمَا أَنفَقتَ مِن نَفَقَةٍ فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ Sen nafaka olarak her ne harcarsan şüphesiz o sadakadır
نَحْوُ	-e doğru, -e karşı, benzer, gibi	كَانَ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ نَحوَ المَشرِقِ Bineğinin üstünde doğuya doğru namaz kılıyordu
نَعَمْ	evet (elbette, peki, tabii)	(فَهَل وَجَدتُم مَا وَعَدَ رَبُّكُم حَقًّا قَالُوا نَعَم) Rabbinizin size vaad ettiğini gerçekten buldunuz mu? Evet dediler
نِعْمَ	ne güzel..., ne mükemmel...	(نِعمَ أَجرُ العَامِلِينَ) Böyle yapanların mükafatı ne güzeldir
هَكَذَا	böyle	(أَهَكَذَا عَرشُكَ) Senin tahtın böyle mi?
هَيْهَاتَ	ne kadar uzak, nerede, heyhat	(هَيهَاتَ هَيهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ) Tehdit olduğunuz şey ne kadar uzak, ne kadar uzak
وَيْحَ	yazık	وَيحَكَ مَا صَنَعتَ Yazık, ne yaptın
وَيْلَ	yazık..., yazıklar olsun, vay haline	يَا مَعشَرَ اليهُودِ وَيلَكُم اتَّقُوا اللّٰهَ Ey yahudi topluluğu, size yazıklar olsun, Allah'tan korkun
يَا	ey	يَا بِلَالُ قُم فنَادِ بِالصَّلَاةِ Ey Bilal, kalk namaza çağır

CÜMLE

الكَلَامُ : لَفْظٌ[1] مُفِيدٌ[2]
Cümleyle kelâm arasında umum-husus ilişkisi vardır. Bütün kelâmlar cümledir, ama her cümle kelâm değildir. Örneğin "*اِنْ قَامَ زَيْدٌ قَامَ عَمْرٌو*" dediğimizde bu hem cümle hem de kelam olmuş olur, ancak sadece "*اِنْ قَامَ زَيْدٌ*" dediğimizde bir anlam ifade etmeyeceğinden yalnız cümle kalır.

جُمْلَة							
اِسْمِيَّة : اِنْ بُدِئَتْ بِاِسْمٍ				فِعْلِيَّة : اِنْ بُدِئَتْ بِفِعْلٍ			
زَيْدٌ قَائِمٌ	*إِنَّ زَيْدًا قَائِمٌ*	*هَلْ زَيْدٌ قَائِمٌ*	*مَا زَيْدٌ قَائِمًا*	*قَامَ زَيْدٌ*	*هَلْ قَامَ زَيْدٌ*	*زَيْدًا ضَرَبْتُهُ*[4]	*يَا عَبْدَ اللّٰهِ*[3]

زَيْدٌ (م١)	أَبُوهُ (م٢)	غُلَامُهُ (م٣) مُنْطَلِقٌ (خ٣)
		جُمْلَةُ صُغْرَى
جُمْلَةُ وُسْطَى[5]		
جُمْلَةُ كُبْرَى		

İsim Cümlesi	
Mübtedâ	Haber
- İsim cümlesi mübteda ve haber olmak üzere iki kısımdan meydana gelir. Mübtedâ genelde marife, haberse nekira olur (العِلمُ نَافِعٌ - İlim faydalıdır). - Haber müştak kelimelerden olursa, marife-nekira olma dışında sıfat gibi her bakımdan mübtedâya uyar (الشَّارِعُ نَظِيفٌ - Cadde temizdir / الدُّنيَا فَانِيَةٌ - Dünya fânîdir). Haber müştak olup mübtedânın da gayr-ı âkil cem'i (hayvan veya cansız varlık) olması durumunda umumiyetle haber müfred müennes gelir (الفَوَاكِهُ لَذِيذَةٌ - Meyveler tatlıdır). - Haber müştak olmazsa mutabakat aranmaz (الكَلِمَةُ قَولٌ مُفرَدٌ - Kelime tek bir sözdür).	

[1] Ağızdan çıkan her şey
[2] Sükut edildiğinde karşı taraf için bir mana ifade etmesi. Ancak burada asıl olan mütekellimin bunu anlıyor olmasıdır (örneğin Arapça bilmeyene "zeydun kaimun" dediğimizde bu karşımızdaki anlamamış olsa da müfittir).
[3] أدعو عبد الله
[4] ضربتُ زيدا ضربته
[5] Bu cümle büyüye nispetle suğrâ, küçüğe nispetle kübrâdır.

Fiil Cümlesi		
Mef'ûl	Fâil	Fiil

- Fiille başlayan; fiil, fâil ve mefulden oluşan cümleye denir (فَتَحَت الرِّيحُ البَابَ - Rüzgar kapıyı açtı).
- Cümlede fâil zâhir veya muzmar (zamir) olarak gelir. Zâhir fâil müfred veya cümle olur (صَاحَ الدِّيكُ - Horoz öttü / يَحزُنُنِي أَن تَذهَبُوا بِهِ - Onu götürmeniz beni üzer). Muzmar fâilse bâriz veya müstetir olarak gelir (ذَهَبُوا - gittiler / خَالِد ذَهَبَ (هُوَ) - Halid gitti).
- Fiilin müzekker veya müennes olması fâiline bağlıdır: 1) Fail hakîkî müennes (insan ve hayvanın dişileri) olursa fiil de müennes, hakîkî müzekkerse fiil de müzekker olur (بَاضَت الدَّجَاجَةُ - Tavuk yumurtladı / فَرَّ اَحمَدُ - Ahmed kaçtı). 2) Gayr-i âkil cem'iler müfred müennes kabul edildiğinden bu kelimeler fâil olduklarında fiilleri müennes olur (اِنكَسَرَت الأَقلَامُ - Kalemler kırıldı). 3) Zâhir fâil hakîkî müennes olmazsa fiil müzekker de müennes de olabilir, fakat genelde müennes olur (طَلَعَت الشَّمسُ/طَلَعَ الشَّمسُ - Güneş doğdu). 4) Fail hakiki müennes olduğu halde fiilden ayrı düşerse, yani fiille fail arasına başka bir kelime girerse fiilin müzekker veya müennes olması caizdir (حَضَرَت القَاضِيَ امرَأَةٌ - Hakim huzuruna bir kadın geldi). 5) Müzekker fail ile müennes fail atıf suretiyle bir araya gelirse önce bulunana bakılır, önce bulunan (matufun aleyh) müzekker ise fiil müzekker müennes ise müennes olur (اِجتَهَدَ الطَّالِبُ وَالطَّالِبَةُ - Erkek ve kız öğrenci çalıştılar). 6) Kur'an ve diğer eski metinlerde bu kaidenin dışına çıkıldığı görülebilir (قَالَ نِسوَةٌ - Kadınlar dedi).
- Fail müfred de olsa tesniye de olsa cem'i de olsa fiil müfred olur (قَالَ الرَّجُلُ - قَالَ الرَّجُلَانِ - قَالَ الرِّجَالُ). Ancak fâil fiilinin önüne geçtiğinde fâil değil mübtedâ olacağından fiil ona uyar (الرَّجُلُ قَالَ - الرَّجُلَانِ قَالَا - الرِّجَالُ قَالُوا).
- Meçhul fiille kurulan cümlede fail bulunmaz. Onun yerine meful failin irabını alarak, yani merfu olarak, geçer ve nâib-i fâil ismini alır. (كَسَوتُ الفَقِيرَ ثَوبًا - Fakire elbise giydirdim / كُسِيَ الفَقِيرُ ثَوبًا - Fakire elbise giydirildi)
- İsm-i mef'ûlle ism-i mensûb meçhul fiil gibi amel eder, nâib-i fâil alırlar (أَحمَدُ مُهَذَّبَةٌ بِنتُهُ - Ahmed'in kızı terbiyelidir).
- Harf-i cerli kullanılan fiillerde nâib-i fâil cerli isim olur (سُلِّمَ عَلَى أَحمَدَ - Ahmed'e selâm verildi). Harf-i cerli olarak gelen nâib-i fail müennes olsa da fiil müzekker kalır (مُرَّ بِعَائِشَةَ - Ayşe'ye uğranıldı).
- Fiil mefulun bihi doğrudan doğruya harf-i cersiz alıyorsa buna mefulun bih sarîh denir (müteaddî) (رَمَى الصَّيَّادُ الشَّبَكَةَ - Avcı ağını attı). Harf-i cerlilereyse mefulun bih gayr-ı sarih denir (lâzım).

Hem isim cümlesi hem de fiil cümlesi ve unsurları hakkındaki detaylı bilgiler "nahiv" bölümündedir.

Mürekkep Cümle	Basit Cümle
Temel cümleye bir veya birkaç yan cümlenin bağlanmasından meydana gelir.	Basit cümle, bir hükmü, bir isteği ve bir hadiseyi açık olarak anlatan; unsurlarından her biri cümle olmayan cümledir.
رَأَيتُ وَلَدًا يَضرِبُ أَخَاهُ Kardeşini döven bir çocuk gördüm	تَنَاوَلنَا طَعَامَ العَشَاءِ فِي المَطعَمِ Akşam yemeğini lokantada yedik

Belli Başlı Yan Cümleler	
الصِّلَة	İsm-i mevsulden sonraki cümle ve şibh-i cümle (zarf-ı mustakarr) lerdir (نَعبُدُ اللهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرضَ - Gökleri ve yeri yaratan Allah'a ibadet ederiz). Müştak isimlerin önlerinde bulunan harf-i tarifler de ism-i mevsul kabul edilir (يَنجَحُ الرَّجُلُ المُجتَهِدُ دَائِمًا - Çalışkan adam daima kazanır).
الجملة النَّعتِيَّة	Sıfat cümlesi, nekira isimden sonra gelen fiil, isim ve şibh-i cümle (zarf-ı mustakarr) dır (يُكرَمُ رَجُلٌ هُوَ عَالِمٌ - Alim olan adam ikram görür / حَرِيرٌ يُؤخَذُ مِن دُودَةِ القَزِّ غَالٍ جِدًّا - İpek böceğinden elde edilen ipek çok pahalıdır / ذَهَبنَا إِلَى سِينَمَا فِي أُسكُدَارَ أمسَى - Dün Üsküdar'daki bir sinemaya gittik).
الجملة الحَالِيَّة	Marife isimden sonra gelen cümle ve şibh-i cümle (zarf-ı mustakarr) lerdir. Müfred olan hâl (ذَهَبَ خَالِدٌ مَاشِيًا بَاكِيًا - Halid yürüyerek ve ağlayarak gitti). İsim cümlesi olan hâl: hâl isim cümlesi olursa genelde başında vâv-ı hâliye olur (عَادَ الرَّجُلُ إِلَى بَيتِهِ وَهُوَ مُتعَبٌ - Adam yorgun olarak evine döndü). Fiil cümlesi olan hâl: müsbet mâzi ile başlayan hâl cümlesinin başında genelde (وَقَد) bulunur (بَلَغتُ المَدِينَةَ وَقَد بَزَغَ الفَجرُ - Şafak sökerken şehre vardım), menfî mâzî ile başlayan hâl cümlesi başında vâv-ı hâliye ile de onsuz da gelebilir (جَاءَ زَيدٌ (وَ)مَا ذَهَبَ أَبُوهُ - Zeyd, babası gitmeden gelid), müsbet muzârî ile başlayan hâl cümlesi önünde vâv-ı hâliyye veya başka bir ön takı olmadan sâhibu'l-hâle bağlanır (خَرَجَ فَرِيدٌ يَضحَكُ مِنَ البَيتِ - Ferid gülerek evden çıktı), menfî muzari ile başlayan hâl cümlesi ise vâv-ı haliye ile de onsuz da gelebilir (قَطَعَ الأَولَادُ الأَزهَارَ (وَ) لَمَّا تَتَفَتَّح - Çocuklar henüz çiçekler açmadan kopardılar), şibh-i cümle olan hâl ise sâhibu'l-hâle doğrudan bağlanır (رَاقَنِي الوَردُ وَسطَ البُستَانِ - Bahçenin ortasındaki güller hoşuma gitti / أَعجَبَتنِي الفَوَاكِهُ وَالخَضرَوَاتُ فِي السُّوقِ - Çarşıdaki meyveler ve sebzeler hoşuma gitti).

Mübtedâ Cümlesi	Masdar-ı müevvel olarak gelir (أَن تَصُومُوا خَيرٌ لَكُم - Oruç tutmanız sizin için hayırlıdır).
Haber Cümlesi	Haber cümlesi müfred veya cümle olarak gelir (سَمِيرٌ أَخُوهُ عَاقِلٌ - Semir'in kardeşi akıllıdır / السُّوقُ المُشتَرَكَةُ أُقِيمَت في أُورُوبَا مُنذُ عَشرِ سَنَوَاتٍ - Ortak Pazar, Avrupa'da on sene önce kuruldu).
Fail Olan Cümle	İsim cümlesi olur (بَلَغنِي أَنَّكَ ذَاهِبٌ - Gideceğin bana ulaştı) ve fiil cümlesi olur (يَحزُنُنِي أَن لَا تَجتَهِدَ - Çalışmaman beni üzer).
Bunlar gibi nâib-i fâil olan, mef'ûl olan, muzafun ileyh olan, ma'tuf olan, bedel olan, atf-ı beyan olan, tefsîr (يَرمِينِي بِالطَّرفِ أَي أَنتَ مُذنِبٌ - Bana bir göz attı yani sen günahkarsın dedi), itiraziyye (أَنتَ إِن اِجتَهَدتَ تَنجَحُ - Sen -eğer çalışırsan- başarırsın), müstesnâ (مَا يُجِيبُ العَاقِلُ إِلَّا أَن يُسأَلَ - Akıllı kimse ancak sorulduğunda cevap verir), şart, cevap (إِن زُرتَنِي أَكرَمتُكَ - Eğer beni ziyaret edersen ikramda bulunurum) gibi başka yan cümleler de söz konusudur. Aslî olan yan cümleler ilk üçüdür.	

İ'râbdan Mahalli Olan Cümleler[1]

1	2	3	4	5	6	7
الوَاقِعَةُ خَبَرًا	الوَاقِعَةُ حَالًا	الوَاقِعَةُ مَفْعُولًا	المُضَافُ إِلَيْهِ	الوَاقِعَةُ جَوَابًا لِشَرْطِ الجَازِمِ	تَابِعَةً لِمُفْرَدٍ	تَابِعَةً لِجُمْلَةٍ لَهَا مَحَلٌّ مِنَ الإعراب

الوَاقِعَةُ خَبَرًا			
خَبَر مُبتدأ وَإِنَّ		خَبَر كَانَ وَكَادَ	
زَيْدٌ أَبُوهُ قَائِمٌ	إِنَّ زَيْدًا أَبُوهُ قَائِمًا	كَانَ زَيْدٌ أَبُوهُ قَائِمٌ	وَمَا كَادُوا يَفعَلُون

الوَاقِعَةُ حَالًا
وَجَاؤوا أَبَاهُم عِشَاءً يَبكُون

[1] Zamirlerde olduğu gibi cümlelerde de daima mahallî i'rabdan bahsedilecektir. Müfred kelimelerde ise mahhali irabdan değil, yukarda irab bahsinde söz konusu edilen takdiri irab gibi hususlar söz konusudur.

الوَاقِعَةُ مَفْعُولًا			
مَحْكِيَّةً بِالقَوْل	تَالِيَةً لِلمفعول الأول في باب ظَنَّ[2]	تالية للمفعول الثاني في باب أعلم	مُعَلَّقًا عَنهَا العَامِلُ[1]
قَالَ إِنِّي عَبد اللهِ[3]	ظَنَنْتُ زَيْدًا يَنْصُرُ	أعلَمتُ زَيْدًا بَكْرًا يَنْصُرُ	ظَنَنتُ لَزَيْدٌ مُنطَلِقٌ

المُضَافُ إِلَيْهِ
يَوْمَ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ[4]

الوَاقِعَةُ جَوَابًا لِشَرْطٍ الجَازِمِ[5]	
مَنْ يُضلِلِ اللهُ فَلَا هَادِيَ لَه	وَإِن ... بما قدمت أَيديهم إذا هُم يَقْنَطُون

تَابِعَةً لِمُفْرَدٍ[6]		
يَومٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ[7]	يَومًا تُرْجَعُونَ إِلى اللهِ	لِيَومٍ لَا رَيْبَ فِيهِ

تَابِعَةً لِجُمْلَةٍ لَهَا مَحَلٌّ مِنَ الإعراب
زَيدٌ أَبوه قائمٌ وأَخوه قَاعِدٌ[8]

İ'râbdan Mahalli Olmayan Cümleler

1	2	3	4	5	6	7
المُبتَدَأَةُ \ المُستَأنَفَة	الواقعة صِلَةً	المُعتَرِضَة	التَّفسِيرِيَّة	جَوَابًا لِقَسَم	جَوَابًا لِشَرْطٍ غَيْرِ جَازِمٍ	تَابِعَةً لِجُملَةٍ لَا مَحَلَّ لَهَا مِنَ الإعرَاب

[1] Amiliyle arası askıya alınmış, direkt etki edemeyen (bu örnekte lam'dan dolayı).
[2] Zanne fiilinin birinci mef'ulünü takiben eden ikinci mef'ul.
[3] İbn Acibe buna mef'ulu mutlak diyor, diğerli mef'ul bih olduğunu söylüyor (mahallen)
[4] Yevmeye izafetle geldiğinden mahallen mecrurdur.
[5] اذا كان مقرونة بالفاء أو اذا الفجائية
[6] Yani sıfat olan cümleler
[7] Mahallen Merfû'dur çünkü "yevmun"a sıfat olarak gelmiş bir cümledir. Diğer iki örnek de buna göre mansub ve mecrura örneklerdir.
[8] İkinci cümle mahallen merfu olan birinci cümleye atıfla geldiğinden o da mahallen merfudur.

المُبتَدَأَةُ \ المُستأنَفَة[1]	
إنَّا أعطَيناكَ الكَوْثَر	لَا يَحزنك قَوْلُهم إنَّ العِزَّةَ لِلهِ جَمِيعًا

الواقعة صِلَةً
جاءَ الذِي قَامَ أَبوهُ

المُعتَرِضَة[2]
فَلَا أُقسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُوم إنه لَقَسمٌ لَتعلَمُونَ عَظِيم إنه لَقُرْآن كَرِيم

التَّفسِيرِيَّة[3]			
وأَسَرُّوا النجوَى الذين ظَلَمُوا هل هذا إلا بشَرٌ مِثلكم	أم حَسِبتُم أن تدخلُوا الجنَّةَ ولَمّا يأتيكُم مثلُ الذين خَلَوْ من قبلكم مَسَّتهُمُ البأسا وَالضَّرَّاء	إنَّ مَثَل عيسى عند الله كمثل آدم خلقه من تراب	هل أدُلُّكم على تجارَةٍ تُنجيكُم من عَذَابٍ أَلِيم تُؤمنُون بالله ورسوله

جَوَابًا لِقَسَم		
والقرآنِ الحَكِيم إنَّكَ لَمن المرسلين[5]	أم لكم أيمَانٌ عَلينا بالِغَةٌ إلى يوم القيامة إنَّ لكم لَمَا تَحكُمُون	تَعشَّى فإنْ عاهَدْتَنِي فَلَا تَخُونُنِي[4]

جَوَابًا لِشَرْطٍ غَيْرِ جَازِمٍ[6]	
إن قامَ زَيدٌ قام عمرٌو	لَمَّا يَأتِنِي أكرِمُهُ

تَابِعَةً لِجُملَةٍ لَا مَحَلَّ لَهَا مِنَ الإعرَاب
زَيدٌ قَائِمٌ وَعَمرٌو قَاعِدٌ

[1] Yeni başlayan cümlelerdir. Ancak bunlar her zaman başta olmak zorunda değildir (ikinci örnek).
[2] İtiraz cümlesi. İtiraz cümleleri, cümlenin manasını kuvvetlendirmek gibi sebeplerle gelebilir.
[3] Cümlede soru işareti oluşan noktalara açıklık getiren bir diğer cümledir.
[4] Buna hâl de diyebiliriz. Eğer öyle dersek fî mahalli nasb olur.
[5] Burada cümle yeminin cevabı olarak geldiğinden irabdan mahalli olmuyor.
[6] Ya câzim olmayacak, ya da câzim olsa bile "fâ" ve "izâ" olmayacak.

Talep Edilenin Öncesinde Geçmediği Haberî Cümleler[1]

3	2	1
حال أو صفة	صفة	حال

حال	
جَاء زيد ينصر	ولا تمنُن تستكثرُ (مستكثر)[2]

صفة	
جاء رجل ينصر	حتى تنزّل علينا كتابا نقرؤه[3]

حال أو صفة	
جاء الرجل ينصر	كمثل الحمار يحمل أسفارا[4]

Şibh-i Cümle[5]

4	3	2	1
معنى الفعل	الواقعة خبرا \ صلة \ حالا \ صفة	الواقعة حالا \ صفة	التعَلُّق

التعَلُّق	
التعلّق[7]	عدم التعلق[6]
مررتُ بزيد	كفى بالله

[1] Örneğin "زيد ينصر" da haber olan "yensuru" "zeyd"i lüzumî olarak talep eder. Aynı şekilde sıla cümlesi olarak gelenler de böyledir "جاء الذي ينصر" da olduğu gibi. Bunlar kelam olabilmeleri için lüzûmî olarak bir amile ihtiyaç duyduklarından bu bâb'a dahil değildirler.
[2] Hal cümlesi olarak gelmiştir. Çünkü "temnun" ifadesi "ente" zamirini barındırmaktadır (zamir).
[3] Cümle sıfat cümlesi olarak gelmiştir. "kitaben" bu cümleyi zorunlu olarak talep etmiyor (olmasa da olurdu)
[4] Burada "himar" marife olsa da belli bir eşeği ifade etmemektedir, cinsi ifade etmektedir (dolayısıyla manen nekira). Yani bir cihetle marife, bir cihetle de nekiradır. Dolayısıyla cümle hal de olabilir sıfatta.
[5] Özellikle câr-mecrûru kapsar ama aynı zamanda zarflarda da aynı durumlar söz konusudur.
[6] Şu harfi cellerin taalluk ettiği bir fiili olmaz: 1) zaid, 2) لعل, 3) لولا, 4) كاف, …
[7] Harfi cerlerin (genel olarak) talluk ettiği bir fiil vardır, bunlar amilleri gibidir.

الواقعة حالا \ صفة		
صفة	حال	صفة أو حال
رأيتُ طائرا على غصن[3]	وخرج على قومه في زينته[2]	أعجبني الزهرُ في أكمامه[1]

الواقعة خبرا \ صلة \ حالا \ صفة[4]
(كان) زيد في الدار

معنى الفعل[5]	
أ (الاستفهام)	ما (النافية)
أفي اللهِ شَكٌّ[6]	ما في الدار أحدٌ

[1] Burada da zehre cins isim olduğundan ikisini de ihtimal vardır.
[2] Burada "مُتزيّنا" takdir ederiz. Çünkü hâl müştak olmalıdır ve burada şibhi cümle hal olarak gelmiştir (Marifeden dolayı)
[3] Nekira-i mahza ile geldiği için buradaki şibhi cümleye sıfat diyoruz.
[4] Şibhi cümle olarak gelen haber, sıla, sıfat veya hal bir mahzûfa mutallak olması gerekir. Bu müteallak "kane", "vucide", "istekarra" gibi bir umum fiildir.
[5] Aynı şekilde (manel fiil olup amel edebilmesi bakımından) yukarki dört durum da geçerlidir.
[6] Burada şibhi cümle hemzeye itimat ettiğinden mane'l-fiil gibi olur ve "şekkün" cümlenin faili olur. Diğer bir iraba göreyse "efi'llahi" haber mukaddem, "şekkün" ise mübteda muahhardır.

SARF

Sarf					
Morfoloji (Şekil Bilgisi). İstenilen manayı elde etmek için kelimenin aldığı şekillerden bahseden bilgi dalıdır. Sarf ilmi kelimenin isim ve fiil çeşitleriyle meşgul olur. Bir kelimenin bir şekilden diğer şekle konmasına "tasrîf", yani "çekim" denir. Medreselerde okutulan bazı eserler şunlardır:					
el-Emsile	*Binâ*	*el-Maksûd*	*el-İzzî*	*Merâh*	*eş-Şâfiye*

Emsile

01	نَصَرَ	Fiil-i Mâzî *Geçmiş Zaman*	Yardım etti

- İlk ve son harfi hep fethalı (üstün harekeli) gelir.
- Ortadaki harfin harekesi bazen kesra (esre harekeli) olarak da gelebiliyor (حَزِنَ).
- Mâzî fiili meçhul yapmanın adımları: 1) Sondan bir önceki harfin harekesi esre yapılır. / 2) O harften önceki tüm harekeler damme (ötre) yapılır. (نَصَرَ-نُصِرَ / اِسْتَخرَجَ-اُسْتُخرِجَ)
- Mâzî fiilin olumsuzu (مَا) ile yapılır (مَا جَاءَ أَحمَدُ).
- Geçmiş zaman (-di'li geçmiş zaman) manasına gelir. Tamamlanmış ve bitmiş işlerde kullanılır. Yemin ve istek cümlelerinde kullanılır (وَاللَّيلِ إِذَا سَجَى). Mâzî fiilin başına (قَدْ) gelince, nakl-i mâzî (-miş'li) geçmiş zaman ve tahkîk (gerçeklik) manalarına gelir (قَدْ صَدَقَ - Muhakkak doğru söylemiştir). Mâzî fiil (كَانَ)'den sonra geldiğinde (قَد)lı veya (قَد)sız olsun hikâyey-i nakl-i mâzî (-mişli) geçmişin hikâyesi veya hikâye-i mâzî (mâzînin hikayesi) ile tercüme edilir (كَانَ ضَرَبَهُ - Onu dövmüştü/dövdü idi). (كَانَ)'nin muzârîsinden sonra gelen mâzî fiil ise Türkçe'ye istikballe (gelecek zamanla) tercüme edilir (إِنِّي قَبلَ رُجُوعِكَ أَكُونُ قَد تَمَّمتُ الأَمرَ - Şüphesiz senin dönmenden önce işi bitireceğim). Mazi, fiil (وَقَد) ile marife isimden sonra gelir ve onun durumunu açıklarsa hâl olur (جَاءَ الوَلَدُ وَقَد بَكَى - Çocuk ağlayarak geldi). Mazi bazı durumlarda hâl, yakın istikbâl (gelecek zaman) ve tekitli istikbal de ifade eder (بِعتُكَ هَذَا - Bunu sana sattım). Dua, temenni ve terecci (ummak) için de kullanılır, o zaman mazi fiilden sonra umumiyetle Allah ism-i celâli gelmelidir (رَحِمَهُ اللهُ - Allah ona merhamet etsin). Duanın olumsuzu (لَا) ile yapılır (لَا رَحِمَهُ اللهُ - Allah ona rahmet etmesin). Mazi fiil, şart cümlesinin cevabı olursa muzari (geniş zamanla) tercüme edilir (إِن صَبَرتَ ظَفِرتَ - Eğer sabredersen kazanırsın). Farz ve tahmin bildiren bir cevap cümlesini diğer bir cümleye bağlayan (لَو - لَولَا)'dan sonra gelen şart cümlesindeki birinci mazi fiil hikaye-i şartiyye ile, cevap cümlesindeki ikinci mazi fiil ise geniş zamanın hikayesi veya hikaye-i nakl-i mazi ile tercüme edilir (لَو قَتَلَ لَقُتِلَ - Öldürseydi, ölürdü/ölmüştü). "Menfî mazi fiil" (وَ)'lı veya (وَ)'sız marife isimden sonra gelir ve onun

durumunu açıklarsa hâl olur (جَاءَ زَيدٌ وَمَا قَامَ عَمرٌو - Zeyd, Amr kalkmadan geldi). Hikaye ve masallardaki normal mazi fiiller (-miş'li) geçmiş zamanı veya hikaye-i nakl-i mazi (-miş'li geçmişin hikayesi)'yi ifade eder (رَأَى أَسَدًا فِي مَنَامِهِ - Uykusunda bir arslan görmüş/görmüştü).

02	يَنْصُرُ	Fiil-i Muzârî *1. Şimdiki Zaman / 2. Gelecek Zaman / 3. Geniş Zaman*	1. Yardım ediyor / 2. Yardım edecek / 3. Yardım eder

- Sondan bir önceki harfin harekesi önemli değildir (dikkate alınmaz) çünkü değişkendir. Yani muzârî kalıbı diğer kısımlara göre şekillenir. (يَفْعَلُ - يَغْفِرُ)
- Muzârî fiilin başında (أَتَينَ) harflerinden biri yani (أ), (ت), (ي) veya (ن) bulunur.
- Muzârî fiili meçhul yapmanın adımları: 1) Sondan bir önceki harfin harekesi fetha (üstün) yapılır. / 2) Muzârât harfi damme (ötre) yapılır. (يَنْصُرُ-يُنْصَرُ / يَسْتَخرِجُ-يُسْتَخْرَجُ)
- Geniş zaman bildirir (يَجتَهِدُ التِّلمِيذُ - Öğrenci dersine çalışır). Hâl bildirir (يَرَى خَالِدٌ أَخَاهُ - Halid kardeşini görüyor). Muzari fiilin başına () gelirse, taklîl (azlık) veya takrîb (yaklaştırma) bildirir (قَد يَصدُقُ - bazen doğru söyler / قَد يَضرِبُ - dövebilir). Muzari fiil (كَانَ)'nin haberi olarak gelirse hâlin veya geniş zamanın hikayesini ifade eder (كَانَ القِطُّ يَنَامُ فِي الفِرَاشِ - Kedi yatakta uyuyordu/uyurdu). Muzari fiilin başına (سَ) gelince yakın, (سَوفَ) gelince uzak istikbâli (gelecek zamanı) bildirir (سَيَدرُسُ الوَلَدُ الكِتَابَ - Çocuk kitabı okuyacak). Normal muzari de istikbal manasına gelebilir (يَا عَمِّي، أَفعَلُ هَذَا - Amca, ben bunu yapacağım). Muzari fiil marife isimden sonra gelir de, marife ismin durumunu açıklarsa hâl olur (جَاءَ الوَلَدُ يَبكِي - Çocuk ağlayarak geldi). Muzari fiil bazı durumlarda mazi manada da kullanılır (لِمَاذَا تَفعَلُ هَذَا - Bunu niçin yaptın/yapıyorsun). Hikaye ve masallarda peş peşe gelen muzari fiiller umumiyetle "hâlin hikâyesi" bazen de "geniş zamanın hikâyesi" ifade ederler (يَفِرُّ اللِّصُّ فِي نَومِهِ - Hırsız rüyasında kaçıyor).

03	نَصْرًا	Mastar (Gayr-ı Mîmî)	Yardım etmek

- Kendisi hariç 23 kalıp bundan türemektedir (kök kelime).
- Sülâsî Mücerretlerde semâîdir, yani kuralsız gelir (sözlük bakılarak Arapların kullandığı şekliyle ezberlenir) diğerlerindeyse kıyâsîdir.
- Başında mîm harfi olmayan mastar olduğundan gayr-ı mîmî denir.
- Masdar hem ma'lûm hem de meçhul için kullanılır. Masdarlarda müzekkerlik ve müenneslik yoktur.

04	نَاصِرٌ	İsm-i Fâil *Fiili Yapan Kimse*	Yardım eden

05	مَنْصُورٌ	İsm-i Mef'ûl *Failin Yaptığından Etkilenen*	Yardım edilen

06	لَمْ يَنْصُرْ	Fiil-i Muzârî Cahd-i Mutlak *Olumsuz Geçmiş Zaman*	Yardım etmedi

- Fiil-i Muzârî'nin başına "لَمْ" getirmekle meydana gelir.
- Geçmiş zamandan bir olayın meydana gelmediğini ifade etmek için kullanılır. Zıttı Fiil-i Mâzî kalıbıdır, yani geçmişte yapmak.
- "لَمْ" harfi fiil-i muzârî'de üç etkiye sebep olur: 1) Fiil-i Muzârî'yi geçmiş zaman manasına çevirir. / 2) Fiil-i Muzârî'ye olumsuzluk manası katar. / 3) Fiil-i Muzârî'nin son harfini cezm eder (harekesini sakin kılar).

07	لَمَّا يَنْصُرْ	Fiil-i Muzârî Cahd-i Müstağrak *Olumsuz Kayıtlı Geçmiş Zaman*	Henüz yardım etmedi

- Fiil-i Muzârî'nin başına "لَمَّا" getirmekle meydana gelir.
- "لَمْ" harfinin bulunduğu aynı etkilerde "لَمَّا" harfi de bulunur. Aralarındaki fark ise bu harfin bir kayıtının olması, yani henüz olmamış bir şeye dair bir beklenti oluşturmasıdır. Örnek olarak şu konuşmayı gösterebiliriz: "Hoca geldi mi?" diye soran birisine "لَمْ" ile cevap verirsek "hoca gelmedi (gelmeyebilir)" şeklinde olur, ancak "لَمَّا" ile cevap verirsek "hoca henüz gelmedi (gelecek)" şeklinde olur.

08	مَا يَنْصُرُ	Fiil-i Muzârî Nefy-i Hâl *Olumsuz Şimdiki Zaman*	Yardım etmiyor

- Fiil-i Muzârî'nin başına "مَا" getirmekle meydana gelir.
- "مَا" harfi iki etki meydana getirir: 1) Fiil-i Muzârî'yi şimdiki zaman manasında sabit kılar. / 2) Fiil-i Muzârî'ye olumsuzluk manası katar.

09	لَا يَنْصُرُ	Fiil-i Muzârî Nefy-i İstikbâl *Olumsuz Gelecek Zaman*	Yardım etmeyecek

- Fiil-i Muzârî'nin başına "لَا" getirmekle meydana gelir.
- "لَا" harfi iki etki meydana getirir: 1) Fiil-i Muzârî'yi gelecek zaman manasında sabit kılar. / 2) Fiil-i Muzârî'ye olumsuzluk manası katar.

10	لَنْ يَنْصُرَ	Fiil-i Muzârî Te'kîd-i Nefy-i İstikbâl *Kuvvetlendirilmiş Olumsuz Gelecek*	Asla yardım etmeyecek
- Fiil-i Muzârî'nin başına "لَنْ" getirmekle meydana gelir. - "لَنْ" harfi üç etki meydana getirir: 1) Fiil-i Muzârî'yi gelecek zaman manasında sabit kılar. / 2) Fiil-i Muzârî'ye tekitli (kuvvetlendirilmiş) olumsuzluk manası katar. / 3) Fiil-i Muzârî'nin son harfini nasb eder (yani harekesini üstün kılar).			
11	لِيَنْصُرْ	Emr-i Gâib *3. Tekil Şahıstan Bir Şeyin Yapılmasını İstemek*	Yardım etsin!
- Fiil-i Muzârî'nin başına "لِ" getirmekle meydana gelir. - "لِ" harfi iki etki meydana getirir: 1) Fiil-i Muzârî'yi emir manasına çevirir. / 2) Fiil-i Muzârî'nin son harfini cezm eder (harekesini sakin kılar).			
12	لَا يَنْصُرْ	Nehy-i Gâib *3. Tekil Şahıstan Bir Şeyin Yapılmamasını İstemek*	Yardım etmesin!
- Fiil-i Muzârî'nin başına "لَا" getirmekle meydana gelir.			
13	اُنْصُرْ	Emr-i Hâzır *Muhataba (2. Tekil Şahıs) Verilen Emir*	Yardım et!
- Muzârât harfinin yerine hemze getirmekle olur. - Emr-i Hâzır'ın yapılışı: 1) Fiil-i Muzârî'nin ilk harfi kaldırılır. / 2) Kaldırılan harfin yerine "ا" elif harfi getirilir. / 3) Eğer Fiil-i Muzârî'nin sondan bir önceki harfinin harekesi üstün veya esre ise elif harfi esreli gelir, eğer ötre ise elifin harekesi de ötreli gelir.			
14	لَا تَنْصُرْ	Nehy-i Hâzır *Muhatabı (2. Tekil Şahıs) Nehy Etmek*	Yardım etme!
- Fiil-i Muzârî'nin başına "لَا" getirmekle meydana gelir.			

15	مَنْصَرٌ	1) İsm-i Zaman / 2) İsm-i Mekan / 3) Mastar (Mîmî)	1) Yardım edilen zaman / 2) Yardım edilen yer / 3) Yardım etmek

- Bir fiilin vuku bulduğu yeri ve zamanı gösteren, fiilden türemiş isimdir.
- Sülasi fiillerin ism-i zaman ve ism-i mekanlarının iki vezni vardır: (مَفعَلٌ) vezni daha çok sülasi muzari fiillerin aynu'l-fiili fethalı ve zammeli olanları ile sonu illetli fiiller içindir (دَخَلَ - يَدخُلُ - مَدخَلٌ). (مَفعِلٌ) kalıbı daha çok sülasi muzari fiillerin aynu'l-fiili kesralı olanlarla misâl fiiller için kullanılır (جَلَسَ - يَجلِسُ - مَجلِسٌ).
- Mezid fiillerin ism-i zaman ve ism-i mekanları aynı fiilin ism-i mefulleridir (اِنطَلَقَ - يَنطَلِقُ - مُنطَلَقٌ).
- Bir fiilin çok yapıldığı yeri gösteren ism-i zaman ve mekanın sonuna yuvarlak tâ (ة) eklenir, bu isme "ism-i kesret" denir. İki vezni vardır: (مَفعَلَةٌ) kalıbı (دَرَسَ - يَدرُسُ - مَدرَسَةٌ) ve (مَفعِلَةٌ) kalıbı (قَبَرَ - يَقبُرُ - مَقبِرَةٌ). İsm-i kesretin en sahihi isimden türeyenidir.
- Özellikleri: fiilden türerler, müştak isim olur (sıfat değil), sülasi fiillerin ism-i zaman ve mekanları aynı zamanda mimli masdardırlar, mezid fiillerin ism-i zaman ve mekanları ism-i mefulleridir, sülasi mücerredlerde malum muzarilerden yapılır, fiilin beyan ettiği işi bir yerde çok vuku buluyorsa ism-i mekanın sonuna kapalı tâ getrilir.

16	مِنْصَرٌ	İsm-i Âlet *Fiilin Yapıldığı Âlet*	Yardım edici alet

- İşlediği işi ifade eden fiilden yapılan alet ismi, müteaddi, sülâsî fiilden türer. Üç vezni vardır: (مِفعَلٌ) vezni (نَبَرٌ - مِنبَرٌ), (مِفعَالٌ) vezni (فَتَحَ - مِفتَاحٌ) ve (مِفعَلَةٌ) vezni (لَعِقَ - مِلعَقَةٌ).
- Alet isimleri yalnız malum fiillerden yapılır. Semâîdir. Bazı ism-i aletler (مُفعُلٌ) vezninden gelir (نَخَلَ - مُنخُلٌ). Bazı fiillerin ism-i aletleri bir kaç vezinden gelebilir (دَقَّ - مِدَقٌّ - مِدَقَّةٌ - مُدُقٌّ). Nakıs fiillerden türeyen alet isimleri (مِفعَلَةٌ) vezninden türer (كَوَى - مِكوَاةٌ). Bazı alet isimleri müştak isimlerden değil, câmid isimlerden olur (سِكِّين).
- Özellikleri: sülâsî mücerret fiillere mahsustur, müteaddî fiillerden türerler, semâîdirler.

17	نَصْرَةً	Mastar Binâ-i Merra *Fiilin Sayısı*	Bir kere yardım etmek

- Kemmiyet'e (sayıya/quantitat) delalet eden mastarlardır.
- Bir fiilin kaç defa yapıldığını bildirir.
- Tesniye veya cem'isi de yapılır (شَرِبَ الرَّجُلُ شَربَةً - Adam bir defa içti / شَرِبَ الرَّجُلُ شَربَتَينِ - Adam iki defa içti / شَرِبَ الرَّجُلُ شَرَبَاتٍ - Adam bir çok defa içti).
- Cem'inin kullanılışında masdarın sonuna (عَدِيدَةً) sıfat olarak eklenebilir (شَرِبَ الرَّجُلُ شَرَبَاتٍ عَدِيدَةً - Adam bir çok kere defalarca içti).

18	نِصْرَةً	Mastar Binâ-i Nev'i *Fiilin Türü*	Bir çeşit yardım etmek

- Keyfiyet'e (şekle/qualitat) delalet eden mastarlardır.
- Bir fiilin nasıl yapıldığını ifade eder (وَثَبَ عَلَيهِ وِثبَةَ الأَسَدِ - Üzerine aslanın sıçrayışı gibi sıçradı).
- Binâ-i Merra ve Binâ-i Nev'i umumiyetle cümlede mef'ûlün mutlak olur.

19	نُصَيْرٌ	İsm-i Tasğîr *Küçüklük İsmi*	Yardım etmecik

- Küçüklük ve azlık ifade etmek için kullanıldığı gibi sevgi göstermek veya hor görmek (küçük görmek) için de kullanılan bir isimdir.
- Küçültmeye tasgîr, küçülen isme ism-i musağğar (رَجُلٌ), küçültülmüş isme ism-i tasğîr (رُجَيلٌ) denir.
- (فُعَيلٌ) üç harfli isimler içindir (قَلَمٌ - قُلَيمٌ). (فُعَيعِلٌ) dört harfli isimler içindir (دَفتَرٌ - دُفَيتِرٌ). (فُعَيعِيلٌ) beş ve daha fazla harfli isimler içindir (مِفتَاحٌ - مُفَيتِيحٌ).
- Yapılış Şartları: isim olacak, harf olmayacak, zamir olmayacak, fiil olmayacak, ism-i tasgir vezninde olmayacak, hürmet gösterilmesi gereken isimler olmayacak (Allah, peygamberler ve melekler gibi), ay ve gün isimleri olmayacak.
- Özel kaideler: Dört harften çok harfli isimlerin ism-i tasgirlerde dördüncü harften sonraki harf hazfedilir (عَندَلِيبٌ - عُنَيدِلٌ). Sonunda müenneslik alameti bulunan müennes isimlerin ism-i tasgiri yapıldığında müenneslik alametlerini muhafaza ederler (قُلَيعَةٌ - قُلَيعَةٌ). Özel isim ve sıfatların sonunda bulunan (ان) atılır, geri kalan kısmın tasgiri yapıldıktan sonra tekrar getirilir (سَلمَان - سُلَيمَان). Semai müennes olan kelimelerin (sonunda müenneslik alameti bulunmayan) ism-i tasgiri yapılınca, müenneslik alameti kapalı "ta" (ة) meydana çıkar, ancak böyle bir isim dört harfli ise ilave edilmez (شَمسٌ - شُمَيسَةٌ). İlletli kelimeler i'lalden önceki hallerine çevrilip yani, değiştirilmiş veya hazf edilmiş harfler yerine konarak yapılır (بَابٌ - بُوَيبٌ). (فَاعِلٌ) ile (فَاعِلَةٌ) vezinlerindeki "elif"ler "vav"a çevrilir (عَالِمٌ - عُوَيلِمٌ). Med harfleri baştan ikinci olursa "vav" olur (تَارِيخٌ - تُوَيرِيخٌ). Yön isimleri veya zarf olarak kullanılan bazı isimlerin de ism-i tasgiri yapılır (قَبلُ - قُبَيلُ). Cem'i müzekker-i sâlimin ism-i tasgirini yapmak için, kelimenin müfredinin ism-i tasgiri yapılır, sonuna cem'i alameti eklenir (شَاعِرٌ - شُوَيعِرٌ - شُوَيعِرُون). Cem'i müennes-i salimin ism-i tasgirini yapmak için kelimenin müfredinin ism-i tasgiri yapılır, sonra cem'i alameti eklenir (- طِفلَةٌ - طُفَيلَةٌ - طُفَيلَاتٌ). Mükesser cem'inin ism-i tasgirini yapmak için: canlı ve müzekker bir varlığa delalet ediyorsa (رَجُلٌ - رُجَيلٌ - رُجَيلُون), cansız veya müennesi gösteriyorsa (كِتَابٌ - كُتَيبٌ - كُتَيبَاتٌ) olarak gelir.

20	نَصْرِيٌّ	İsm-i Mensûb *Aidiyet İsmi*	Yardım etmeye mensup

- Bir yere, aileye, mesleğe veya herhangi bir şeye mensubiyeti bildirmek için kullanılır.
- İsm-i mensubda yâ'nın üst tarafı meksûr olur. İsm-i mensûbun irabı ise, sonundaki yâ'da görülür, bu yâ'ya yâ-i nisbet denir (ذَهَبَ الدِّمَشقِيُّ إِلَى مِصرَ - Şamlı Mısır'a gitti).
- İsm-i Mensubun özellikleri: isimden türerler, isim (cümlenin unsuru) olarak kullanılırlar, kendilerinden önceki isimle münasebetleri varsa "sıfat" olurlar.

21	نَصَّارٌ	Mübâlağalı İsm-i Fail *Fiili Yapan Kimsenin Mübalağalı İfadesi*	Çok yardım eden

- Bir varlıkta, bir niteliğin aşırı derecede bulunduğunu gösteren, fiilden türeyen, sıfat cinsinden isimlerdir. Kelimenin manasının başına "çok, pek, fazla, gayet, daima" kelimelerinden biri getirilir.
- (فَعَّالٌ) vezni ism-i mensub sigasında da kullanılır, bu durumda isimden türerler (جُرحٌ - جَرَّاحٌ).
- (فَعُول) vezni mübalağalı ism-i fail dışında bazen ism-i meful manasında isim olarak da kullanılır (رَسُول). Bu vezinde isim, sıfat ve masdar da vardır (قَبُولٌ).
- (فَعِيلٌ) vezni aynı zamanda sıfat-ı müşebbehe veznidir (كَبِيرٌ). Bazen ism-i meful manasında isim olarak da kullanılır (قَتِيلٌ).
- Mübalağalı ism-i failin özellikleri: hepsi semâîdir, müteaddî fiilden yapılır, müzekker ve müennes için ayrı sigaları yoktur, sülasi fiilden türerler, Mübalağalı ism-i failler Allah için kullanılırsa sıfat, insanlar için kullanılırsa mübalağa veya lakap olurlar.

22	اَنْصَرُ	İsm-i Tafdîl *Bir Şeyi Bir Şeyden Üstün Kılma*	En çok yardım eden

- Renk, şekil, ve sakatlığa delalet etmeyen, vasıfları ve nitelikleri aynı olan iki şeyi mukayese eden veya bir varlıktaki bir vasfın, bir niteliğin başka varlıklardan daha üstün olduğunu gösteren ve fiilden türeyen isimdir (الشَّمسُ أَكبَرُ مِنَ القَمَرِ - Güneş aydan daha büyüktür). İsm-i Tafdiller "daha, en, pek çok" şeklinde tercüme edilirler.
- İsm-i Tafdilin yapılış şartları: Sülasi fiil olacak, türemiş fiil olmayacak, mutasarrıf (çekilebilen) olacak, azlık-çokluk gibi mukayese bildiren fiillerden olacak, tam fiil olacak, fiilin sıfat-ı müşebbehesi (اَفعَلُ) vezninden gelmeyecek, menfi olmayacak, fiil meçhul olmayacak.
- İki durumda tafdil olarak "daha" manasını ifade eder: 1) (مِن) ile kullanıldığında (أَمرِي أَصعَبُ مِن أَمرِكَ - Benim işim seninkinden daha zordur). 2) Kendisinden sonra mansub masdar (yani temyizle) kullanıldığında (هَذَا الكِتَابُ أَشَدُّ حُمرَةً مِن ذَلِكَ الكِتَابُ - Bu kitap şu kitaptan daha kırmızıdır).

- İki durumda da en üstünlük (mübalağa) sıfatı olarak “en, pek, çok” manalarında kullanılır: 1) Harf-i tarif (ال)’lı kullanıldığında (رَأَيتُ الكِتَابَ الأَجمَلَ فِي المَكتَبَةِ - En güzel kitabı kütüphanede gördüm). 2) Muzaf olarak kullanıldığında (أَكبَرُ الكُتُبِ كِتَابِي - Kitapların en büyüğü benim kitabımdır).

23	مَا اَنْصَرَهُ	Fiil-i Taaccüb-i Evvel *Bir Şey Karşısında Duyulan Hayret ve Şaşkınlığı Anlatan Fiiller*	Acayip yardım etti

23	اَنْصِرْ بِهِ	Fiil-i Taaccüb-i Sâni *Bir Şey Karşısında Duyulan Hayret ve Şaşkınlığı Anlatan Fiiller*	Ne acayip yardım etti

- Fiil-i Taaccüb-i Evvel ile aynı manayı taşır, ancak bunun daha kuvvetli bir manası vardır.
- Fiillerden sonraki zamirlerin yerine zamir cinsinden olmayan diğer isimler de gelebilir (مَا أَفضَلَ المُؤمِنَ - Mümin ne kadar faziletlidir / أَفضِل بِالمُؤمِنِ - Mümin ne kadar çok faziletlidir).
- Bu iki vezinden gelen taaccüb fiilleri şu şartları taşıyan fiillerden yapılır: Sülâsî olmalı, menfî olmamalı, meçhul olmamalı, mutasarrıf (çekilebilen) olmalı, nahiv yönünden tam olmalı, (أَفعَلُ) vezninden sıfat-ı müşebbehe olmamalı, manasında müfâdalât (üstünlük) olmamalı.

Ef’âl-ı Hamse				
Fiil-i Muzârî’nin sonuna “nun” bitişen kalıplarıdır. Aslında bunlar yedi olsa da “تنصران” üç kez geçtiği için tek sayılmıştır. Fiil-i Muzârî’ye harf-i câzime (cezm eden harf) bitiştiğinde bu “nun”lar düşer. “Nun” düşürülünceyse başka kalıplarla karışmaması için yerine elif-i fâriğa getirilir.				
يَنْصُرَانِ	يَنْصُرُونَ	تَنْصُرَانِ	تَنْصُرُونَ	تَنْصُرِينَ

Müfredât-ı Hamse				
Fiil-i Muzârî’nin bu kalıplarına harf-i câzime bitiştiğinde son harflerinin harekeleri cezm olur.				
يَنْصُرُ	تَنْصُرُ	تَنْصُرُ	اَنْصُرُ	نَنْصُرُ

Bina

المُتَعَدِّي	اللَّازِم
هُوَ مَا يَتَجَاوَزُ فِعْلُ الفَاعِلِ إِلَى المَفْعُولِ بِهِ.	هُوَ مَا لَمْ يَتَجَاوَزْ فِعْلُ الفَاعِلِ إِلَى المَفْعُولِ بِهِ بَلْ وَقَعَ فِي نَفْسِهِ.
Failin işi meful'ün bihe geçen (tesir eden) fiildir. / Fiilin cümlesinde fail (subjekt) ve mefulunün (objekt) bulunması. / Vücudun bir uzvuyla yapılan fiiller	Failin işi meful'ün bihe geçmeyip bilakis kişinin kendisinde kalan fiil. / Fiilin cümlesinde failin (subjekt) düşmesi. / Vücudun tamamıyla yapılan fiiller

المُطَاوَعَةُ	التَّكَلُّفُ
قَبُولُ حُصُولِ أَثَرِ الشَّيْءِ عَنْ تَعَلُّقِ الفِعْلِ المُتَعَدِّي بِمَفْعُولِهِ	تَحْصِيلُ المَطْلُوبِ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ
Müteaddi fiilin lazım olmasıdır. Yani mutavat ifade eden fiilerin kökü mutlaka müteaddi olmalıdır.	İstenilen bir şeyi aşama aşama elde etmektir.

الثُّلَاثِيّ المُجَرَّد(3)					
01	02	03	04	05	06
فَعَلَ - يَفْعُلُ	فَعَلَ - يَفْعِلُ	فَعَلَ - يَفْعَلُ	فَعِلَ - يَفْعَلُ	فَعُلَ - يَفْعُلُ	فَعِلَ - يَفْعِلُ

فَعَلَ - يَفْعُلُ			
Mevzûn	Binâ	Misâl (Müteaddî)	Misâl (Lâzım)
نَصَرَ - يَنْصُرُ	لِلتَّعْدِيَةِ غَالِبًا وَقَدْ يَكُونُ لَازِمًا	نَصَرَ زَيْدٌ عَمْرًا (Zeyd Amr'a yardım etti)	خَرَجَ زَيْدٌ (Zeyd çıktı)

فَعَلَ - يَفْعِلُ			
Mevzûn	Binâ	Misâl (Müteaddî)	Misâl (Lâzım)
ضَرَبَ - يَضْرِبُ	لِلتَّعْدِيَةِ غَالِبًا وَقَدْ يَكُونُ لَازِمًا	ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا (Zeyd Amr'a vurdu)	جَلَسَ زَيْدٌ (Zeyd oturdu)

فَعَلَ - يَفْعَلُ			
Misâl (Lâzım)	Misâl (Müteaddî)	Binâ	Mevzûn
ذَهَبَ زَيْدٌ (Zeyd gitti)	فَتَحَ زَيْدٌ البَابَ (Zeyd kapıyı açtı)	لِلتَّعْدِيَةِ غَالِبًا وَقَدْ يَكُونُ لَازِمًا	فَتَحَ - يَفْتَحُ
- Nerde gördün 3. Bâb bilki vardır hurûf-ı halk (ح، خ، ع، غ، ه، ا) – Nerde gördün hurûf-ı halk belki vardır 3. bâb			

فَعِلَ - يَفْعَلُ			
Misâl (Lâzım)	Misâl (Müteaddî)	Binâ	Mevzûn
وَجِلَ زَيْدٌ (Zeyd korktu)	عَلِمَ زَيْدٌ المَسْئَلَةَ (Zeyd meseleyi bildi)	لِلتَّعْدِيَةِ غَالِبًا وَقَدْ يَكُونُ لَازِمًا	عَلِمَ - يَعْلَمُ

فَعُلَ - يَفْعُلُ		
Misâl (Lâzım)	Binâ	Mevzûn
حَسُنَ زَيْدٌ (Zeyd güzel oldu)	لَا يَكُونُ اِلَّا لَازِمًا	حَسُنَ - يَحْسُنُ
- Sıfat-ı müşebbeheler ya bu 5. Bâbdan veya 4. Bâbın lâzımlarından gelir. Sıfat-ı müşebbehler karakter gibi kalıcı olan sıfatları bildirir, ism-i failden farkı budur.		

فَعِلَ - يَفْعِلُ			
Misâl (Lâzım)	Misâl (Müteaddî)	Binâ	Mevzûn
وَرِثَ زَيْدٌ (Zeyd miras olarak kaldı)	حَسِبَ زَيْدٌ عَمْرًا فَاضِلًا (Zeyd Amr'ı faziletli zannetti)	لِلتَّعْدِيَةِ غَالِبًا وَقَدْ يَكُونُ لَازِمًا	حَسِبَ - يَحْسِبُ

الثُّلَاثِيّ المَزِيدُ (الرُّبَاعِيّ) (3+1)		
01	02	03
أَفْعَلَ - يُفْعِلُ - إِفْعَالًا	فَعَّلَ - يُفَعِّلُ - تَفْعِيلًا	فَاعَلَ - يُفَاعِلُ - مُفَاعَلَةً وَفِعَالًا وَفِيعَالًا

أَفْعَلَ - يُفْعِلُ - إِفْعَالًا			
Mevzûn	Binâ	Misâl (Müteaddî)	Misâl (Lâzım)
أَكْرَمَ - يُكْرِمُ - إِكْرَامًا	لِلتَّعْدِيَةِ غَالِبًا وَقَدْ يَكُونُ لَازِمًا	أَكْرَمَ زَيْدٌ عَمْرًا (Zeyd Amr'a ikram etti)	أَصْبَحَ الرَّجُلُ (Adam sabahladı)

- Lazım olan fiiller bu bâba çevrilince müteaddî olur (جَلَسَ - oturdu / أَجلَسَ - oturttu). Eğer müteaddî ise çift müteaddî (iki meful alan) fiil olur (قَرَأَ زَيدٌ الكِتَابَ - Zeyd kitabı okudu / أَقرَأَ زَيدٌ الكِتَابَ عَمرًا - Zeyd kitabı Amr'a okuttu).
- "Olmak, vücut bulmak" manasına gelebilir (أَلحَمَ خَالِدٌ - Halid etlendi/şişmanladı).
- Haynûne (zamanı gelmek) manasına gelebilir (أَحصَدَ الزَّرعُ - Ekini biçme zamanı geldi).
- Duhûl (giriş) manasına gelebilir (أَمسَى ابنُ السَّبِيلِ - Yolcu akşamladı/akşam vaktine girdi).
- Bir yere gitmeyi veya girmeyi bildirebilir (أَحجَزَ عَلِيٌّ - Ali Hicaz'a gitti).
- Fiilin türediği nesnenin fiilde meydana gelmesini bildirebilir (أَثمَرَتِ الشَّجَرَةُ - Ağaç meyve verdi).
- Sayrûre (dönüşmek, halden hale geçmek) manasına gelebilir (أَفقَرَ الرَّجُلُ - Adam fakir oldu).
- Mübalağa ifade edebilir (أَشغَلتُهُ - Onunla çok meşgul oldum).
- Bir sıfat üzere bulmayı bildirebilir (أَعظَمتُهُ - Onu büyük buldum, gördüm).
- Arz bildirebilir (أَبَاعَ العَبدَ - O, köleyi satmak için arz etti).
- Bazen sülâsî mücerret manasına da gelebilir (أَقَلتُ البَيعَ - Alışverişi bozdum).

- İf'al babın hemzesi hemze-i kat'ı olduğundan mâzî, emr-i hâzır ve masdarlarının başındaki hemzenin önüne başka kelime geldiğinde atlanmaz, okunur.
- İf'al babdaki fiil ecvef olursa, yani üçüncü harfi uzun sesli elif (ا) olursa, masdarı (إِفَالَة) olur (أَرَادَ - يُرِيدُ - إِرَادَةً).
- İf'al babdan gelen ecveflerin masdarları bazen (إِفَالٌ) vezninden de gelir (إِقَامِ الصلاة).

فَعَّلَ - يُفَعِّلُ - تَفْعِيلًا

Misâl	Misâller (Teksîr)			Binâ	Mevzûn
فَرَّحْتُ زَيْدًا Zeyd'i) (rahatlattım	غَلَّقَ زَيْدٌ الْأَبْوَابَ Zeyd) kapıları (kapattı	مَوَّتَتْ الْإِبِلُ Develer) (öldü	طَوَّفَ زَيْدٌ الكَعْبَةَ Zeyd) kabeyi çok (tavaf etti	لِلتَّكْثِيرِ غَالِبًا	فَرَّحَ - يُفَرِّحُ - تَفْرِيحًا

- İf'al bâbında olduğu gibi tef'il babı da ta'diye (geçişli) yapar, yani lâzım fiili müteaddî (فَرِحَ - sevindirdi / فَرَّحَ - sevindirdi) veya müteaddîyi çift müteaddî yapar (عَلِمَ التِّلمِيذُ دَرسَهُ - Öğrenci dersini bildi / عَلَّمَ المُعَلِّمُ التِّلمِيذَ دَرسَهُ - Öğretmen öğrenciye dersini bildirdi/öğretti).
- Tef'il babı teksîr (bir işin çok, aşırı ve şiddetli yapıldığını) de ifade eder (قَطَعَ - kesti / قَطَّعَ - parça parça yaptı). Çokluk ise üç yerde olabilir: 1) Fiilin kendisinde (طَوَّفَ الرَّجُلُ - Adam çok dolaştı), 2) Failde (مَوَّتَ العَدُوُّ - Çok düşman öldü), 3) Mef'ulde (ذَبَّحُوا شِيَاهَهُم - Çok koyunları boğazladılar).
- Fiilin kök manasını mef'ule isnad etmek, yani fiil mef'ulün manasını ihtiva edebilir (كَزَّبتُ الرَّجُلَ - Adama yalan isnat ettim).
- Hikaye etmekte "şöyle dedi" için kullanılabilir (أَمَّنَ - "Amin" dedi).
- Bir yerde hazır bulunmayı ifade edebilir (جَمَّعَ الرَّجُلُ - Adam cumada bulundu).
- Bazen isimden de yapılmış olabilir (خَيَّمَ القَومُ - Topluluk çadır kurdu).

- Bazı sâlim fiillerin masdarları (تَفعِلَة) vezninden gelebilir (جَرَّبَ - تَجرِيب - تَجرِبَة).
- Bu babdaki bazı fiillerin masdarları (فِعَّالٌ) vezninden gelebilir (كَزَّبَ - تَكزِيبٌ - كِزَّابٌ).
- Bu babdaki fiilin sonu illetli ve mehmûzu'l-lâm olursa masdar (تَفعِلَة) vezninden gelir (صَفَّى - تَصفِيَة).

فَاعَلَ - يُفَاعِلُ - مُفَاعَلَةً وَفِعَالًا وَفِيعَالًا

Misâl (Tek Taraflı)	Misâl (Karşılıklı)	Binâ	Mevzûn
قَاتَلَهُمُ اللهُ (Allah onlara lanet etsin)	قَاتَلَ زَيْدٌ عَمْرًا (Zeyd Amr ile muharebe etti)	لِلمُشَارَكَةِ بَيْنَ الِاثْنَيْنِ غَالِبًا وَقَدْ يَكُونُ لِلوَاحِدِ[1]	قَاتَلَ - يُقَاتِلُ - مُقَاتَلَةً وَقِتَالًا وَقِيتَالًا

- Müfâ'ale bâbı müşâreket (bir işte ortaklık) bildirir (كَتَبَ - Yazdı / كَاتَبَ - Yazıştı).
- Bir işi yapmakta gayret ve devamlılık bildirebilir (طَلَبَ - istedi / طَالَبَ - devamlı istedi).

[1] İki kişi arasında ortak olarak gerçekleştirilen bir fiili ifade etmektedir.

- Bazen sülâsî mücerret fiil manasında da kullanılır (سَافَرَ زَيدٌ - Zeyd yolculuk yaptı).
- Davranma tarzı ifade edebilir (حَاسَنَ - İyi davrandı).
- Bazen müteaddî olabilir (عَافَانِي الدَّوَاءُ - İlaç bana şifa verdi).
- Tef'il babı gibi teksi ifade edebilir (ضَاعَفَ - katladı/kat kat yaptı).
- Bazen if'âl babındaki fiillerin manalarını da ifade edebilir (عَافَاكَ اللهُ - Allah sana afiyet verdi/versin).

الثُّلَاثِيّ المَزِيدُ (الخُمَاسِيّ) (2+3)				
01	02	03	04	05
اِنْفَعَلَ - يَنْفَعِلُ - اِنْفِعَالًا	اِفْتَعَلَ - يَفْتَعِلُ - اِفْتِعَالًا	اِفْعَلَّ - يَفْعَلُّ - اِفْعِلَالًا	تَفَعَّلَ - يَتَفَعَّلُ - تَفَعُّلًا	تَفَاعَلَ - يَتَفَاعَلُ - تَفَاعُلًا

اِنْفَعَلَ - يَنْفَعِلُ - اِنْفِعَالًا		
Misâl	Binâ	Mevzûn
اِنْكَسَرَ الزُّجَاجُ (Cam kırıldı)	لِلمُطَاوَعَةِ	اِنْكَسَرَ - يَنْكَسِرُ - اِنْكِسَارًا

- İnfi'âl bâbı mutâvaat (dönüşlülük) ifade eder (كَسَرتُ البَابَ - Kapıyı kırdım / اِنكَسَرَ البَابُ - Kapı kırıldı).
- Lâzımdır (اِنطَلَقَ خَالِدٌ - Halid gitti).
- Bir yere gitmeyi ve varmayı ifade etmek için kullanılabilir, gidilecek ve varılacak yerin isminden yapılır (الحِجَازُ - Hicaz / اِنحَجَزتُ - Hicaza gittim).

اِفْتَعَلَ - يَفْتَعِلُ - اِفْتِعَالًا		
Misâl	Binâ	Mevzûn
اِجْتَمَعَ الْإِبِلُ (Develer toplandı)	لِلمُطَاوَعَةِ	اِجْتَمَعَ - يَجْتَمِعُ - اِجْتِمَاعًا

- İfti'âl bâbı da mutâvaat ifade eder (جَمَعَ - topladı / اِجتَمَعَ - toplandı).
- Bu bâbdaki bazı fiiller failinin gayretini gösterir (جَهَدَ - Çalıştı / اِجتَهَدَ - Çabaladı).
- Müşareket ifade edebilir (اِختَصَمَ أَحمَدُ وَخَالِدٌ - Ahmed ve Halid münakaşa ettiler).
- İsimden fiil yapmakta kullanılır (الخُبزُ - Ekmek / اِختَبَزَ - Ekmek yaptı).

- Edinme, kendine mal etmek için de kullanılır (اِشتَوَى عَلِيٌّ اللَّحمَ - Ali eti kendisi için kızarttı).
- Mübalağa bildirebilir (كَسَبَ - Kazandı / اِكتَسَبَ - Çok kazandı).
- Talep (İstek) bildirebilir (اِكتَدَّ - birisinin bir hususta zahmet ve zorluk çekmesini istedi).
- Sülâsî mücerret manasında da kullanılır (اِجتَذَبَ - çekip aldı).

اِفْعَلَّ - يَفْعَلُّ - اِفْعِلَالًا			
Misâl		Binâ	Mevzûn
اِعْوَرَّ زَيْدٌ (Zeyd tek gözlü oldu)	اِحْمَرَّ زَيْدٌ (Zeyd çok kızardı)	لِمُبَالَغَةِ اللَّازِمِ	اِحْمَرَّ - يَحْمَرُّ - اِحْمِرَارًا

- İf'ilâl bâbı renk ve beden kusurlarını gösterir, bu manada mübalağa da vardır (أَصفَرُ - sarı / اِصفَرَّ - sarardı).
- Bu bâb daima (اَفعَلُ) vezninden gelen sıfat-ı müşebbehelerden türer (أَحوَلُ - şaşı / اِحوَلَّ - şaşı oldu).
- Bu bâbın meçhulü yoktur.
- İsm-i failinde sondan bir önceki harfi şeddeden dolayı göremeyiz (مُحْمَرٌّ) / Bunların sonuna bir harf eklendiğinde şedde çözülür (اِحْمَرَرْنَ)

تَفَعَّلَ - يَتَفَعَّلُ - تَفَعُّلًا		
Misâl	Binâ	Mevzûn
تَعَلَّمْتُ العِلْمَ (İlmi mesele mesele öğrendim)	لِلتَّكَلُّفِ	تَكَلَّمَ - يَتَكَلَّمُ - تَكَلُّمًا

- Tefâ'ul bâbı tef'îl bâbındaki bazı fiillerin mutâvaatını yapar (كَسَّرَ - kırdı / تَكَسَّرَ - kırıldı).
- İki mef'ul alan fiillerde müteaddilik derecesini düşürür (عَلَّمْتُ زَيْدًا القُرْآنَ – تَعَلَّمَ زَيْدٌ القرآنَ)
- Tekellüf (zorla olmak ve elde etmek) manası verir (تَكَبَّرَ - büyüklendi / تَشَجَّعَ - kahramanlık tasladı).
- İsimden fiil yapmak için kullanılır (الوِسَادَةُ - yastık / تَوَسَّدَ - yastık edindi).
- Müteaddî de olabilir (تَعَلَّمَ التِّلمِيذُ الدَّرسَ - Öğrenci dersi öğrendi).
- Bir işin tekrar (yahut azar azar) olduğunu bildirebilir (تَجَرَّعَ خَالِدٌ المَاءَ - Hâlid suyu yutkuna yutkuna/yudum yudum içti).
- İnkılâb (bir halden diğer hale geçmek) için kullanılabilir (تَحَجَّرَ الطِّينُ - Çamur taşlaştı).
- Kaçınmak (uzaklaşmak ve sakınmak) ifade edebilir (تَأَثَّمتُ - günahtan kaçındım).

- Talep (istek) bildirebilir (تَعَجَّلَهُ - onu acele yapmasını istedi).
- Mensûbiyet bildirebilir (تَبَدَّى - çöle ait olduğunu söyledi).
- Telebbüs (giyinmek) için kullanılabilir (تَقَمَّصَ الرَّجُلُ - Adam gömlek giyidi).

تَفَاعَلَ - يَتَفَاعَلُ - تَفَاعُلًا			
Misâl		Binâ	Mevzûn
تَصَالَحَ القَوْمُ (Bir kavim aralarında uzlaştı)	تَبَاعَدَ زَيْدٌ وَعَمْرٌو (Zeyd ve Amr uzaklaştı)	لِلمُشَارَكَةِ بَيْنَ الِاثْنَيْنِ فَصَاعِدًا	تَبَاعَدَ - يَتَبَاعَدُ - تَبَاعُدًا

- Müfâale babıyla bu babın farkı: 1) Daha fazla kişi arasında müşareket ifade etmesi / 2) Müfâale babından müteaddi fiiller gelir oysa burada sadece lâzım fiiller söz konusudur.
- Tefâ'ul bâbı müşâreket bildirir (تَضَارَبَ - dövüştü).
- Müfâ'ale babındaki bazı fiillerin mutâvaatını yapar (بَاعَدَ - uzaklaştırdı / تَبَاعَدَ - uzaklaştı).
- Bir işi yapar gibi görünmeyi yahut bir işi yalancıktan yapmayı yahutta kendisinde olmayan bir şeyi var gibi göstermeyi bildirir (تَمَارَضَ - hasta olmadığı halde hasta göründü).

الثُّلَاثِيّ المَزِيدُ (السُّدَاسِيّ) (3+3)			
04	03	02	01
اِفْعَالَّ - يَفْعَالُّ - اِفْعِيلَالًا	اِفْعَوَّلَ - يَفْعَوِّلُ - اِفْعِوَّالًا	اِفْعَوْعَلَ - يَفْعَوْعِلُ - اِفْعِيعَالًا	اِسْتَفْعَلَ - يَسْتَفْعِلُ - اِسْتِفْعَالًا

اِسْتَفْعَلَ - يَسْتَفْعِلُ - اِسْتِفْعَالًا			
Misâl (Lâzım)	Misâl (Müteaddî)	Binâ	Mevzûn
اِسْتَحْجَرَ الطِّينُ (Çamur taşlaştı)	اِسْتَخْرَجَ زَيْدٌ المَالَ (Zeyd malı çıkardı)	لِلتَّعْدِيَةِ غَالِبًا وَقَدْ يَكُونُ لَازِمًا	اِسْتَخْرَجَ - يَسْتَخْرِجُ - اِسْتِخْرَاجًا

- İstif'âl bâbı talep (istek) bildirir (اِستَأذَنَ - müsaade istedi).
- Bulmak ve telakkî etmek (saymak) anlamına gelebilir (اِستَحَلَّ - helal saydı).
- Değişikliğe uğramayı ifade edebilir (اِستَحجَرَ الطِّينُ - Çamur taşlaştı).

- İf'âl babındaki bazı fiillerin mutâvaatını yapabilir (أَوحَشَ - kederlendirdi / اِستَوحَشَ - kederlendi).
- Sülâsî fiili müteaddî yapabilir (خَرَجَ - çıktı / اِستَخرَجَ - çıkardı).

Sülâsî ile aynı anlama gelebilir (قَرَّ - yerleşti / اِستَقَرَّ - yerleşti).

- Tekellüf (zorla olmak veya külfetli, zorla olan işlerde kullanmak) ifade edebilir (اِستَجرَأَ - yiğitlendi/yiğitlik iddia etti).

اِفْعَوْعَلَ - يَفْعَوْعِلُ - اِفْعِيعَالًا		
Misâl	Binâ	Mevzûn
اِعْشَوْشَبَ الأَرْضُ (Toprak çok yeşerdi)	لِمُبَالَغَةِ اللَّازِمِ	اِعْشَوْشَبَ - يَعْشَوْشِبُ - اِعْشِيشَابًا

- İf'î'âl bâbı az kullanılır ve mübalağa ifade eder (اِعشَوشَبَ - çok otlandı).
- Bu bâbdan gelen bazı fiiller sülâsî mücerred ile aynı manadadırlar (اِحلَوَلَى - tatlı oldu).

اِفْعَوَّلَ - يَفْعَوِّلُ - اِفْعِوَّالًا		
Misâl	Binâ	Mevzûn
اِجْلَوَّذَ الإِبِلُ (Develer çok hızlı yürüyüp gitti)	لِمُبَالَغَةِ اللَّازِمِ	اِجْلَوَّذَ - يَجْلَوِّذُ - اِجْلِوَّاذًا

- İf'ivvâl bâbı da az kullanılır ve mübalağa bildirir (اِجلَوَّذَ - süratle gitti).

اِفْعَالَّ - يَفْعَالُّ - اِفْعِيلَالًّا		
Misâl	Binâ	Mevzûn
اِحْمَارَّ زَيْدٌ (Zeyd kıpkırmızı oldu)	لِمُبَالَغَةِ اللَّازِمِ	اِحْمَارَّ - يَحْمَارُّ - اِحْمِيرَارًا

- İf'îlâl bâbındaki fiillerin manalarını kuvvetlendirir ve mübalağa bildirir. Bu badaki fiiller lazımdırlar. Renk ve kusur ifade ederler (اِسوَدَّ - karardı / اِسوَادَّ - kapkara oldu).

الرُّبَاعِيّ المُجَرَّد (4)
01
فَعْلَلَ - يُفَعْلِلُ - فَعْلَلَةً وَفِعْلَالًا

فَعْلَلَ - يُفَعْلِلُ - فَعْلَلَةً وَفِعْلَالًا			
Misâl (Lâzım)	Misâl (Müteaddî)	Binâ	Mevzûn
دَرْبَحَ زَيْدٌ (Zeyd başını eğdi)	دَحْرَجَ زَيْدٌ الحَجَرَ (Zeyd taşı yuvarladı)	لِلتَّعْدِيَةِ غَالِبًا وَقَدْ يَكُونُ لَازِمًا	دَحْرَجَ - يُدَحْرِجُ - دَحْرَجَةً وَدِحْرَاجًا
- Rubâî mücerred fiillerin çekimi sülâsînin mezîdi olan “if’âl” bâbı gibidir. Mâzîsi dört harfli olduğu için muzârî malumunda muzârî harfi zammelidir. - Rubâî mücerred fiiller müteaddîdir.			

المُلْحَقُ بِدَحْرَجَ [1] (Dehraceye Mülhak Olanlar)					
06	05	04	03	02	01
فَعْلَى - يُفَعْلِي - فَعْلَيَةً وَفِعْلَاءً	فَعْلَلَ - يُفَعْلِلُ - فَعْلَلَةً وَفِعْلَالًا	فَعْيَلَ - يُفَعْيِلُ - فَعْيَلَةً وَفِعْيَالًا	فَعْوَلَ - يُفَعْوِلُ - فَعْوَلَةً وَفِعْوَالًا	فَيْعَلَ - يُفَيْعِلُ - فَيْعَلَةً وَفِيعَالًا	فَوْعَلَ - يُفَوْعِلُ - فَوْعَلَةً وَفِيعَالًا

فَوْعَلَ - يُفَوْعِلُ - فَوْعَلَةً وَفِيعَالًا		
Misâl	Binâ	Mevzûn
حَوْقَلَ زَيْدٌ (Zeyd ihityarladı)	لِلَّازِمِ فَقَطْ	حَوْقَلَ - يُحَوْقِلُ - حَوْقَلَةً وَحِيقَالًا

فَيْعَلَ - يُفَيْعِلُ - فَيْعَلَةً وَفِيعَالًا		
Misâl	Binâ	Mevzûn
بَيْطَرَ زَيْدٌ القَلَمَ	لِلتَّعْدِيَةِ	بَيْطَرَ - يُبَيْطِرُ - بَيْطَرَةً وَبِيطَارًا

[1] Bunların masdarları rubâî mücerretle ortak geldiği için ona mülhak olarak zikredilir. Yoksa aslında sülâsî mezîde dahildirler.

(Zeyd kalemi yardı)		

فَعْوَلَ - يُفَعْوِلُ - فَعْوَلَةً وَفِعْوَالًا		
Misâl	Binâ	Mevzûn
جَهْوَرَ زَيْدٌ القُرْآنَ (Zeyd kuranı sesli okudu)	لِلتَّعْدِيَةِ	جَهْوَرَ - يُجَهْوِرُ - جَهْوَرَةً وَجِهْوَارًا

فَعْيَلَ - يُفَعْيِلُ - فَعْيَلَةً وَفِعْيَالًا		
Misâl	Binâ	Mevzûn
عَثْيَرَ زَيْدٌ (Zeyd kayıp düştü)	لِلَّازِمِ	عَثْيَرَ - يُعَثْيِرُ - عَثْيَرَةً وَعِثْيَارًا

فَعْلَلَ - يُفَعْلِلُ - فَعْلَلَةً وَفِعْلَالًا		
Misâl	Binâ	Mevzûn
جَلْبَبْتُ زَيْدًا (Zeyd'e gömlek giydirdim)	لِلتَّعْدِيَةِ فَقَطْ	جَلْبَبَ - يُجَلْبِبُ - جَلْبَبَةً وَجِلْبَابًا

فَعْلَى - يُفَعْلِي - فَعْلَيَةً وَفِعْلَاءً		
Misâl	Binâ	Mevzûn
سَلْقَيْتُ زَيْدًا (Zeyd'i sırtı üzere yere yıktım)	لِلتَّعْدِيَةِ	سَلْقَى - يُسَلْقِي - سَلْقَيَةً وَسِلْقَاءً

الرُّبَاعِيّ المَزِيدُ (الخُمَاسِيّ) (4+1)
01
تَفَعْلَلَ - يَتَفَعْلَلُ - تَفَعْلُلًا

تَفَعْلَلَ - يَتَفَعْلَلُ - تَفَعْلُلًا		
Mevzûn	Binâ	Misâl
تَدَحْرَجَ - يَتَدَحْرَجُ - تَدَحْرُجًا	لِلمُطَاوَعَةِ	تَدَحْرَجَ الحَجَرُ (Taş yuvarlandı)
- Tefa'lül bâbı rubâî mücerred fiilin mutâvaatını yapar (دَحرَجَ - yuvarladı / تَدَحرَجَ - yuvarlandı).		

الرُّبَاعِيّ المَزِيدُ (السُّدَاسِيّ) (2+4)	
01	02
اِفْعَنْلَلَ - يَفْعَنْلِلُ - اِفْعِنْلَالًا	اِفْعَلَلَّ - يَفْعَلِلُّ - اِفْعِلَّالًا

اِفْعَنْلَلَ - يَفْعَنْلِلُ - اِفْعِنْلَالًا		
Mevzûn	Binâ	Misâl
اِحْرَنْجَمَ - يَحْرَنْجِمُ - اِحْرِنْجَامًا	لِلمُطَاوَعَةِ	احْرَنْجَمَ الإِبِلُ (Develer toplandı)
- İf'inlâl bâbı çok az kullanılır, bazı rubâî mücerred fiillerin mutâvaatını yapar (حَرجَمَ - toplamak / اِحرَنجَمَ - toplanmak).		

اِفْعَلَلَّ - يَفْعَلِلُّ - اِفْعِلَّالًا		
Mevzûn	Binâ	Misâl
اِقْشَعَرَّ - يَقْشَعِرُّ - اِقْشِعْرَارًا	لِمُبَالَغَةِ اللَّازِمِ	اِقْشَعَرَّ جِلْدُ الرَّجُلِ (Adamın cildindeki tüyler çok ürperdi)
- İf'illâl bâbı da çok az kullanılır, lâzımdır ve mübalağa manası verir (اِقشَعَرَّ - ürpermek).		

المُلْحَقُ بِتَدَحْرَجَ (Tedehraceye Mülhak Olanlar)				
01	02	03	04	05

تَفَعْلَلَ - يَتَفَعْلَلُ - تَفَعْلُلًا	تَفَوْعَلَ - يَتَفَوْعَلُ - تَفَوْعُلًا	تَفَيْعَلَ - يَتَفَيْعَلُ - تَفَيْعُلًا	تَفَعْوَلَ - يَتَفَعْوَلُ - تَفَعْوُلًا	تَفَعْلَى - يَتَفَعْلَى - تَفَعْلِيًا

تَفَعْلَلَ - يَتَفَعْلَلُ - تَفَعْلُلًا		
Mevzûn	Binâ	Misâl
تَجَلْبَبَ - يَتَجَلْبَبُ - تَجَلْبُبًا	لِلمُطَاوَعَةِ	تَجَلْبَبَ زَيْدٌ (Zeyd gömlek giyindi)

تَفَوْعَلَ - يَتَفَوْعَلُ - تَفَوْعُلًا		
Mevzûn	Binâ	Misâl
تَجَوْرَبَ - يَتَجَوْرَبُ - تَجَوْرُبًا	لِلمُطَاوَعَةِ	تَجَوْرَبَ زَيْدٌ (Zeyd çorap giyindi)

تَفَيْعَلَ - يَتَفَيْعَلُ - تَفَيْعُلًا		
Mevzûn	Binâ	Misâl
تَشَيْطَنَ - يَتَشَيْطَنُ - تَشَيْطُنًا	لِلَّازِمِ فَقَطْ	تَشَيْطَنَ زَيْدٌ (Zeyd şeytanlaştı)

تَفَعْوَلَ - يَتَفَعْوَلُ - تَفَعْوُلًا		
Mevzûn	Binâ	Misâl
تَرَهْوَكَ - يَتَرَهْوَكُ - تَرَهْوُكًا	لِلَّازِمِ فَقَطْ	تَرَهْوَكَ زَيْدٌ (Zeyd sallanarak gitti)

تَفَعْلَى - يَتَفَعْلَى - تَفَعْلِيًا		
Mevzûn	Binâ	Misâl
تَسَلْقَى - يَتَسَلْقَى - تَسَلْقِيًا	لِلَّازِمِ	تَسَلْقَى زَيْدٌ (Zeyd sırtı üstüne düştü)

المُلْحَقُ بِاحْرَنْجَمَ (İhrancemeye Mülhak Olanlar)	
01	02
اِفْعَنْلَلَ - يَفْعَنْلِلُ - اِفْعِنْلَالًا	اِفْعَنْلَى - يَفْعَنْلِي - اِفْعِنْلَاءً

اِفْعَنْلَلَ - يَفْعَنْلِلُ - اِفْعِنْلَالًا		
Mevzûn	Binâ	Misâl
اِقْعَنْسَسَ - يَقْعَنْسِسُ - اِقْعِنْسَاسًا	لِمُبَالَغَةِ اللَّازِمِ	اِقْعَنْسَسَ الرَّجُلُ (Adamın göğüsü öne doğru çok çıkık oldu)

اِفْعَنْلَى - يَفْعَنْلِي - اِفْعِنْلَاءً		
Mevzûn	Binâ	Misâl
اِسْلَنْقَى - يَسْلَنْقِي - اِسْلِنْقَاءً	لِلمُطَاوَعَةِ	اسْلَنْقَى زَيْدٌ (Zeyd sırtı üstüne düştü)

Sülâsî Mücerret Dışındaki (Kıyâsî) Fiillerde:			
İsm-i Fâil Yapmak İçin:		İsm-i Mef'ûl Yapmak İçin:[1]	
Muzârât harfinin yerine مُ koyuyoruz	Sondan önceki harfi kesre yapıyoruz	Muzârât harfinin yerine مُ koyuyoruz	Sondan önceki harfi fetha yapıyoruz
أَكْرَمَ يُكْرِمُ = مُكْرِمٌ		أَكْرَمَ يُكْرِمُ = مُكْرَمٌ	

اَلْأَقْسَامُ الثَّمَانِيَةُ							
ثُلَاثِيّ مُجَرَّد		رُبَاعِيّ مُجَرَّد		ثُلَاثِيّ مَزِيد		رُبَاعِيّ مَزِيد	
سَالِمٌ	غَيْرُ سَالِمٍ	سَالِمٌ	غَيْرُ سَالِمٍ	سَالِمٌ	غَيْرُ سَالِمٍ	سَالِمٌ	غَيْرُ سَالِمٍ
كَرُمَ	وَعَدَ	دَحْرَجَ	وَسْوَسَ	أَكْرَمَ	أَوْعَدَ	تَدَحْرَجَ	تَوَسْوَسَ

[1] Masdar mîmiyy / ism-i zaman / ism-i mekan da bu şekilde gelir.

اَلْأَقْسَامُ السَّبْعَةُ (صَحِيحٌ)				
سَالِمٌ	مَهْمُوزٌ			مُضَاعَّفٌ
كَتَبَ	اَلْفَاء	اَلْعَيْن	اَلَّام	مَدَّ ا وَسْوَسَ
	أَخَذَ	سَأَلَ	قَرَأَ	

اَلْأَقْسَامُ السَّبْعَةُ (مُعْتَلٌّ)							
مِثَالٌ		أَجْوَفٌ		نَاقِصٌ		لَفِيفٌ	
وَاوِيّ	يَائِيّ	وَاوِيّ	يَائِيّ	وَاوِيّ	يَائِيّ	مَفْرُوقٌ	مَقْرُونٌ
وَجَدَ	يَسُرَ	قَالَ[1]	بَاعَ	غَزَى	رَمَى	وَقَى	رَوَى

اَلْإِدْغَامُ					
وَاجِبٌ		جَائِزٌ		مُمْتَنِعٌ	
1. Harf	2. Harf	1. Harf	2. Harf	1. Harf	2. Harf
◌ْ◌ِ◌َ◌	◌َ◌ِ◌	◌ُ◌ِ◌	◌ْ[3]	◌ِ◌َ◌	◌ْ[2]
مَدَّ (مَدْدَ) – يَمُدُّ ا مَدَدَ - يَمُدُّ		لَمْ يَمْدُدْ (يَمُدَّ ا يَمُدِّ)		مَدَدْتُ	

[1] Burada olduğu gibi illetli fiilin vâvî mi yoksa yâî mi oduğu anlaşılmıyorsa muzariye bakılır, bu örnekte (- قَالَ يَقُولُ). Ancak muzariden de anlaşılmıyorsa mastara bakılır, bu örnekte (قَال – يَقُولُ - قَوْلًا). Mastra bu bilgiyi bize her zaman verir.

[2] Sükûn-ı Lâzım: Fiilin aslında olan sükûn.

[3] Sükûn-ı Ârız: Başka bir nedenle sonradan ortaya çıkan sükûn.

1.1 / Fiil		نَصَرَ - يَنْصُرُ						Yardım etti					
		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	نَصَرَ	نَصَرَا	نَصَرُوا	نَصَرَتْ	نَصَرَتَا	نَصَرْنَ	نَصَرْتَ	نَصَرْتُمَا	نَصَرْتُمْ	نَصَرْتِ	نَصَرْتُمَا	نَصَرْتُنَّ	نَصَرْتُ	نَصَرْنَا
	مجهول	نُصِرَ	نُصِرَا	نُصِرُوا	نُصِرَتْ	نُصِرَتَا	نُصِرْنَ	نُصِرْتَ	نُصِرْتُمَا	نُصِرْتُمْ	نُصِرْتِ	نُصِرْتُمَا	نُصِرْتُنَّ	نُصِرْتُ	نُصِرْنَا
فعل مضارع	معلوم	يَنْصُرُ	يَنْصُرَانِ	يَنْصُرُونَ	تَنْصُرُ	تَنْصُرَانِ	يَنْصُرْنَ	تَنْصُرُ	تَنْصُرَانِ	تَنْصُرُونَ	تَنْصُرِينَ	تَنْصُرَانِ	تَنْصُرْنَ	أَنْصُرُ	نَنْصُرُ
	مجهول	يُنْصَرُ	يُنْصَرَانِ	يُنْصَرُونَ	تُنْصَرُ	تُنْصَرَانِ	يُنْصَرْنَ	تُنْصَرُ	تُنْصَرَانِ	تُنْصَرُونَ	تُنْصَرِينَ	تُنْصَرَانِ	تُنْصَرْنَ	أُنْصَرُ	نُنْصَرُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَنْصُرْ	لَمْ يَنْصُرَا	لَمْ يَنْصُرُوا	لَمْ تَنْصُرْ	لَمْ تَنْصُرَا	لَمْ يَنْصُرْنَ	لَمْ تَنْصُرْ	لَمْ تَنْصُرَا	لَمْ تَنْصُرُوا	لَمْ تَنْصُرِي	لَمْ تَنْصُرَا	لَمْ تَنْصُرْنَ	لَمْ أَنْصُرْ	لَمْ نَنْصُرْ
	مجهول	لَمْ يُنْصَرْ	لَمْ يُنْصَرَا	لَمْ يُنْصَرُوا	لَمْ تُنْصَرْ	لَمْ تُنْصَرَا	لَمْ يُنْصَرْنَ	لَمْ تُنْصَرْ	لَمْ تُنْصَرَا	لَمْ تُنْصَرُوا	لَمْ تُنْصَرِي	لَمْ تُنْصَرَا	لَمْ تُنْصَرْنَ	لَمْ أُنْصَرْ	لَمْ نُنْصَرْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَنْصُرْ	لَمَّا يَنْصُرَا	لَمَّا يَنْصُرُوا	لَمَّا تَنْصُرْ	لَمَّا تَنْصُرَا	لَمَّا يَنْصُرْنَ	لَمَّا تَنْصُرْ	لَمَّا تَنْصُرَا	لَمَّا تَنْصُرُوا	لَمَّا تَنْصُرِي	لَمَّا تَنْصُرَا	لَمَّا تَنْصُرْنَ	لَمَّا أَنْصُرْ	لَمَّا نَنْصُرْ
	مجهول	لَمَّا يُنْصَرْ	لَمَّا يُنْصَرَا	لَمَّا يُنْصَرُوا	لَمَّا تُنْصَرْ	لَمَّا تُنْصَرَا	لَمَّا يُنْصَرْنَ	لَمَّا تُنْصَرْ	لَمَّا تُنْصَرَا	لَمَّا تُنْصَرُوا	لَمَّا تُنْصَرِي	لَمَّا تُنْصَرَا	لَمَّا تُنْصَرْنَ	لَمَّا أُنْصَرْ	لَمَّا نُنْصَرْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَنْصُرُ	مَا يَنْصُرَانِ	مَا يَنْصُرُونَ	مَا تَنْصُرُ	مَا تَنْصُرَانِ	مَا يَنْصُرْنَ	مَا تَنْصُرُ	مَا تَنْصُرَانِ	مَا تَنْصُرُونَ	مَا تَنْصُرِينَ	مَا تَنْصُرَانِ	مَا تَنْصُرْنَ	مَا أَنْصُرُ	مَا نَنْصُرُ
	مجهول	مَا يُنْصَرُ	مَا يُنْصَرَانِ	مَا يُنْصَرُونَ	مَا تُنْصَرُ	مَا تُنْصَرَانِ	مَا يُنْصَرْنَ	مَا تُنْصَرُ	مَا تُنْصَرَانِ	مَا تُنْصَرُونَ	مَا تُنْصَرِينَ	مَا تُنْصَرَانِ	مَا تُنْصَرْنَ	مَا أُنْصَرُ	مَا نُنْصَرُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَنْصُرُ	لَا يَنْصُرَانِ	لَا يَنْصُرُونَ	لَا تَنْصُرُ	لَا تَنْصُرَانِ	لَا يَنْصُرْنَ	لَا تَنْصُرُ	لَا تَنْصُرَانِ	لَا تَنْصُرُونَ	لَا تَنْصُرِينَ	لَا تَنْصُرَانِ	لَا تَنْصُرْنَ	لَا أَنْصُرُ	لَا نَنْصُرُ
	مجهول	لَا يُنْصَرُ	لَا يُنْصَرَانِ	لَا يُنْصَرُونَ	لَا تُنْصَرُ	لَا تُنْصَرَانِ	لَا يُنْصَرْنَ	لَا تُنْصَرُ	لَا تُنْصَرَانِ	لَا تُنْصَرُونَ	لَا تُنْصَرِينَ	لَا تُنْصَرَانِ	لَا تُنْصَرْنَ	لَا أُنْصَرُ	لَا نُنْصَرُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَنْصُرَ	لَنْ يَنْصُرَا	لَنْ يَنْصُرُوا	لَنْ تَنْصُرَ	لَنْ تَنْصُرَا	لَنْ يَنْصُرْنَ	لَنْ تَنْصُرَ	لَنْ تَنْصُرَا	لَنْ تَنْصُرُوا	لَنْ تَنْصُرِي	لَنْ تَنْصُرَا	لَنْ تَنْصُرْنَ	لَنْ أَنْصُرَ	لَنْ نَنْصُرَ
	مجهول	لَنْ يُنْصَرَ	لَنْ يُنْصَرَا	لَنْ يُنْصَرُوا	لَنْ تُنْصَرَ	لَنْ تُنْصَرَا	لَنْ يُنْصَرْنَ	لَنْ تُنْصَرَ	لَنْ تُنْصَرَا	لَنْ تُنْصَرُوا	لَنْ تُنْصَرِي	لَنْ تُنْصَرَا	لَنْ تُنْصَرْنَ	لَنْ أُنْصَرَ	لَنْ نُنْصَرَ
امر	معلوم	لِيَنْصُرْ	لِيَنْصُرَا	لِيَنْصُرُوا	لِتَنْصُرْ	لِتَنْصُرَا	لِيَنْصُرْنَ	أُنْصُرْ	أُنْصُرَا	أُنْصُرُوا	أُنْصُرِي	أُنْصُرَا	أُنْصُرْنَ		
امر	مجهول	لِيُنْصَرْ	لِيُنْصَرَا	لِيُنْصَرُوا	لِتُنْصَرْ	لِتُنْصَرَا	لِيُنْصَرْنَ	لِتُنْصَرْ	لِتُنْصَرَا	لِتُنْصَرُوا	لِتُنْصَرِي	لِتُنْصَرَا	لِتُنْصَرْنَ	لِأُنْصَرْ	لِنُنْصَرْ
نهي	معلوم	لَا يَنْصُرْ	لَا يَنْصُرَا	لَا يَنْصُرُوا	لَا تَنْصُرْ	لَا تَنْصُرَا	لَا يَنْصُرْنَ	لَا تَنْصُرْ	لَا تَنْصُرَا	لَا تَنْصُرُوا	لَا تَنْصُرِي	لَا تَنْصُرَا	لَا تَنْصُرْنَ		
نهي	مجهول	لَا يُنْصَرْ	لَا يُنْصَرَا	لَا يُنْصَرُوا	لَا تُنْصَرْ	لَا تُنْصَرَا	لَا يُنْصَرْنَ	لَا تُنْصَرْ	لَا تُنْصَرَا	لَا تُنْصَرُوا	لَا تُنْصَرِي	لَا تُنْصَرَا	لَا تُنْصَرْنَ	لَا أُنْصَرْ	لَا نُنْصَرْ
فعل تعجب اول		مَا أَنْصَرَهُ	مَا أَنْصَرَهُمَا	مَا أَنْصَرَهُمْ	مَا أَنْصَرَهَا	مَا أَنْصَرَهُمَا	مَا أَنْصَرَهُنَّ	مَا أَنْصَرَكَ	مَا أَنْصَرَكُمَا	مَا أَنْصَرَكُمْ	مَا أَنْصَرَكِ	مَا أَنْصَرَكُمَا	مَا أَنْصَرَكُنَّ	مَا أَنْصَرَنِي	مَا أَنْصَرَنَا
فعل تعجب ثاني		أَنْصِرْ بِهِ	أَنْصِرْ بِهِمَا	أَنْصِرْ بِهِمْ	أَنْصِرْ بِهَا	أَنْصِرْ بِهِمَا	أَنْصِرْ بِهِنَّ	أَنْصِرْ بِكَ	أَنْصِرْ بِكُمَا	أَنْصِرْ بِكُمْ	أَنْصِرْ بِكِ	أَنْصِرْ بِكُمَا	أَنْصِرْ بِكُنَّ	أَنْصِرْ بِي	أَنْصِرْ بِنَا

1.1 / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمي	نَصْرٌ							
اسم فاعل	نَاصِرٌ	نَاصِرَانِ	نَاصِرُونَ	نُصَّارٌ \ نُصَّرٌ \ نَصَرَةٌ	نَاصِرَةٌ	نَاصِرَتَانِ	نَاصِرَاتٌ	نَوَاصِرُ
اسم مفعول	مَنْصُورٌ	مَنْصُورَانِ	مَنْصُورُونَ	مَنَاصِرُ	مَنْصُورَةٌ	مَنْصُورَتَانِ	مَنْصُورَاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمي	مَنْصَرٌ	مَنْصَرَانِ	مَنَاصِرُ					
اسم الة	مِنْصَرٌ	مِنْصَرَانِ	مَنَاصِرُ					
مصدر بناء مره	نَصْرَةٌ	نَصْرَتَانِ	نَصَرَاتٌ					
مصدر بناء نوع	نِصْرَةٌ	نِصْرَتَانِ	نِصَرَاتٌ					
اسم تصغير	نُصَيْرٌ	نُصَيْرَانِ	نُصَيْرُونَ		نُصَيْرَةٌ	نُصَيْرَتَانِ	نُصَيْرَاتٌ	
اسم منسوب	نَصْرِيٌّ	نَصْرِيَّانِ	نَصْرِيُّونَ		نَصْرِيَّةٌ	نَصْرِيَّتَانِ	نَصْرِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	نَصَّارٌ	نَصَّارَانِ	نَصَّارُونَ		نَصَّارَةٌ	نَصَّارَتَانِ	نَصَّارَاتٌ	
اسم تفضيل	أَنْصَرُ	أَنْصَرَانِ	أَنْصَرُونَ	أَنَاصِرُ	نُصْرَى	نُصْرَيَانِ	نُصْرَيَاتٌ	نُصَرُ

1.2 / Fiil		ضَرَبَ - يَضْرِبُ						Dövdü					
		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم مع الغير	نفس متكلم وحده
فعل ماضي	معلوم	ضَرَبَ	ضَرَبَا	ضَرَبُوا	ضَرَبَتْ	ضَرَبَتَا	ضَرَبْنَ	ضَرَبْتَ	ضَرَبْتُمَا	ضَرَبْتُمْ	ضَرَبْتِ	ضَرَبْتُمَا	ضَرَبْتُنَّ	ضَرَبْنَا	ضَرَبْتُ
	مجهول	ضُرِبَ	ضُرِبَا	ضُرِبُوا	ضُرِبَتْ	ضُرِبَتَا	ضُرِبْنَ	ضُرِبْتَ	ضُرِبْتُمَا	ضُرِبْتُمْ	ضُرِبْتِ	ضُرِبْتُمَا	ضُرِبْتُنَّ	ضُرِبْنَا	ضُرِبْتُ
فعل مضارع	معلوم	يَضْرِبُ	يَضْرِبَانِ	يَضْرِبُونَ	تَضْرِبُ	تَضْرِبَانِ	يَضْرِبْنَ	تَضْرِبُ	تَضْرِبَانِ	تَضْرِبُونَ	تَضْرِبِينَ	تَضْرِبَانِ	تَضْرِبْنَ	نَضْرِبُ	أَضْرِبُ
	مجهول	يُضْرَبُ	يُضْرَبَانِ	يُضْرَبُونَ	تُضْرَبُ	تُضْرَبَانِ	يُضْرَبْنَ	تُضْرَبُ	تُضْرَبَانِ	تُضْرَبُونَ	تُضْرَبِينَ	تُضْرَبَانِ	تُضْرَبْنَ	نُضْرَبُ	أُضْرَبُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَضْرِبْ	لَمْ يَضْرِبَا	لَمْ يَضْرِبُوا	لَمْ تَضْرِبْ	لَمْ تَضْرِبَا	لَمْ يَضْرِبْنَ	لَمْ تَضْرِبْ	لَمْ تَضْرِبَا	لَمْ تَضْرِبُوا	لَمْ تَضْرِبِي	لَمْ تَضْرِبَا	لَمْ تَضْرِبْنَ	لَمْ نَضْرِبْ	لَمْ أَضْرِبْ
	مجهول	لَمْ يُضْرَبْ	لَمْ يُضْرَبَا	لَمْ يُضْرَبُوا	لَمْ تُضْرَبْ	لَمْ تُضْرَبَا	لَمْ يُضْرَبْنَ	لَمْ تُضْرَبْ	لَمْ تُضْرَبَا	لَمْ تُضْرَبُوا	لَمْ تُضْرَبِي	لَمْ تُضْرَبَا	لَمْ تُضْرَبْنَ	لَمْ نُضْرَبْ	لَمْ أُضْرَبْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَضْرِبْ	لَمَّا يَضْرِبَا	لَمَّا يَضْرِبُوا	لَمَّا تَضْرِبْ	لَمَّا تَضْرِبَا	لَمَّا يَضْرِبْنَ	لَمَّا تَضْرِبْ	لَمَّا تَضْرِبَا	لَمَّا تَضْرِبُوا	لَمَّا تَضْرِبِي	لَمَّا تَضْرِبَا	لَمَّا تَضْرِبْنَ	لَمَّا نَضْرِبْ	لَمَّا أَضْرِبْ
	مجهول	لَمَّا يُضْرَبْ	لَمَّا يُضْرَبَا	لَمَّا يُضْرَبُوا	لَمَّا تُضْرَبْ	لَمَّا تُضْرَبَا	لَمَّا يُضْرَبْنَ	لَمَّا تُضْرَبْ	لَمَّا تُضْرَبَا	لَمَّا تُضْرَبُوا	لَمَّا تُضْرَبِي	لَمَّا تُضْرَبَا	لَمَّا تُضْرَبْنَ	لَمَّا نُضْرَبْ	لَمَّا أُضْرَبْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَضْرِبُ	مَا يَضْرِبَانِ	مَا يَضْرِبُونَ	مَا تَضْرِبُ	مَا تَضْرِبَانِ	مَا يَضْرِبْنَ	مَا تَضْرِبُ	مَا تَضْرِبَانِ	مَا تَضْرِبُونَ	مَا تَضْرِبِينَ	مَا تَضْرِبَانِ	مَا تَضْرِبْنَ	مَا نَضْرِبُ	مَا أَضْرِبُ
	مجهول	مَا يُضْرَبُ	مَا يُضْرَبَانِ	مَا يُضْرَبُونَ	مَا تُضْرَبُ	مَا تُضْرَبَانِ	مَا يُضْرَبْنَ	مَا تُضْرَبُ	مَا تُضْرَبَانِ	مَا تُضْرَبُونَ	مَا تُضْرَبِينَ	مَا تُضْرَبَانِ	مَا تُضْرَبْنَ	مَا نُضْرَبُ	مَا أُضْرَبُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَضْرِبُ	لَا يَضْرِبَانِ	لَا يَضْرِبُونَ	لَا تَضْرِبُ	لَا تَضْرِبَانِ	لَا يَضْرِبْنَ	لَا تَضْرِبُ	لَا تَضْرِبَانِ	لَا تَضْرِبُونَ	لَا تَضْرِبِينَ	لَا تَضْرِبَانِ	لَا تَضْرِبْنَ	لَا نَضْرِبُ	لَا أَضْرِبُ
	مجهول	لَا يُضْرَبُ	لَا يُضْرَبَانِ	لَا يُضْرَبُونَ	لَا تُضْرَبُ	لَا تُضْرَبَانِ	لَا يُضْرَبْنَ	لَا تُضْرَبُ	لَا تُضْرَبَانِ	لَا تُضْرَبُونَ	لَا تُضْرَبِينَ	لَا تُضْرَبَانِ	لَا تُضْرَبْنَ	لَا نُضْرَبُ	لَا أُضْرَبُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	أَنْ يَضْرِبَ	أَنْ يَضْرِبَا	أَنْ يَضْرِبُوا	أَنْ تَضْرِبَ	أَنْ تَضْرِبَا	أَنْ يَضْرِبْنَ	أَنْ تَضْرِبَ	أَنْ تَضْرِبَا	أَنْ تَضْرِبُوا	أَنْ تَضْرِبِي	أَنْ تَضْرِبَا	أَنْ تَضْرِبْنَ	أَنْ نَضْرِبَ	أَنْ أَضْرِبَ
	مجهول	أَنْ يُضْرَبَ	أَنْ يُضْرَبَا	أَنْ يُضْرَبُوا	أَنْ تُضْرَبَ	أَنْ تُضْرَبَا	أَنْ يُضْرَبْنَ	أَنْ تُضْرَبَ	أَنْ تُضْرَبَا	أَنْ تُضْرَبُوا	أَنْ تُضْرَبِي	أَنْ تُضْرَبَا	أَنْ تُضْرَبْنَ	أَنْ نُضْرَبَ	أَنْ أُضْرَبَ
امر	معلوم	لِيَضْرِبْ	لِيَضْرِبَا	لِيَضْرِبُوا	لِتَضْرِبْ	لِتَضْرِبَا	لِيَضْرِبْنَ	اِضْرِبْ	اِضْرِبَا	اِضْرِبُوا	اِضْرِبِي	اِضْرِبَا	اِضْرِبْنَ		
امر	مجهول	لِيُضْرَبْ	لِيُضْرَبَا	لِيُضْرَبُوا	لِتُضْرَبْ	لِتُضْرَبَا	لِيُضْرَبْنَ	لِتُضْرَبْ	لِتُضْرَبَا	لِتُضْرَبُوا	لِتُضْرَبِي	لِتُضْرَبَا	لِتُضْرَبْنَ	لِنُضْرَبْ	لِأُضْرَبْ
نهي	معلوم	لَا يَضْرِبْ	لَا يَضْرِبَا	لَا يَضْرِبُوا	لَا تَضْرِبْ	لَا تَضْرِبَا	لَا يَضْرِبْنَ	لَا تَضْرِبْ	لَا تَضْرِبَا	لَا تَضْرِبُوا	لَا تَضْرِبِي	لَا تَضْرِبَا	لَا تَضْرِبْنَ		
نهي	مجهول	لَا يُضْرَبْ	لَا يُضْرَبَا	لَا يُضْرَبُوا	لَا تُضْرَبْ	لَا تُضْرَبَا	لَا يُضْرَبْنَ	لَا تُضْرَبْ	لَا تُضْرَبَا	لَا تُضْرَبُوا	لَا تُضْرَبِي	لَا تُضْرَبَا	لَا تُضْرَبْنَ	لَا نُضْرَبْ	لَا أُضْرَبْ
فعل تعجب اول		مَا أَضْرَبَهُ	مَا أَضْرَبَهُمَا	مَا أَضْرَبَهُمْ	مَا أَضْرَبَهَا	مَا أَضْرَبَهُمَا	مَا أَضْرَبَهُنَّ	مَا أَضْرَبَكَ	مَا أَضْرَبَكُمَا	مَا أَضْرَبَكُمْ	مَا أَضْرَبَكِ	مَا أَضْرَبَكُمَا	مَا أَضْرَبَكُنَّ	مَا أَضْرَبَنِي	مَا أَضْرَبَنَا
فعل تعجب ثاني		أَضْرَبْ بِهِ	أَضْرَبْ بِهِمَا	أَضْرَبْ بِهِمْ	أَضْرَبْ بِهَا	أَضْرَبْ بِهِمَا	أَضْرَبْ بِهِنَّ	أَضْرَبْ بِكَ	أَضْرَبْ بِكُمَا	أَضْرَبْ بِكُمْ	أَضْرَبْ بِكِ	أَضْرَبْ بِكُمَا	أَضْرَبْ بِكُنَّ	أَضْرَبْ بِي	أَضْرَبْ بِنَا

1.2 / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مونث	تثنيه مونث	جمع مونث مصححه	جمع مونث مكسره
مصدر غير ميمي	ضَرْبٌ							
اسم فاعل	ضَارِبٌ	ضَارِبَانِ	ضَارِبُونَ	ضَارِبٌ \ ضَرْبٌ \ ضَرِبَةٌ	ضَارِبَةٌ	ضَارِبَتَانِ	ضَارِبَاتٌ	ضَوَارِبُ
اسم مفعول	مَضْرُوبٌ	مَضْرُوبَانِ	مَضْرُوبُونَ	مَضَارِبُ	مَضْرُوبَةٌ	مَضْرُوبَتَانِ	مَضْرُوبَاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمي	مَضْرَبٌ	مَضْرَبَانِ	مَضَارِبُ					
اسم آلت	مِضْرَبٌ	مِضْرَبَانِ	مَضَارِبُ					
مصدر بناء مره	ضَرْبَةٌ	ضَرْبَتَانِ	ضَرَبَاتٌ					
مصدر بناء نوع	ضِرْبَةٌ	ضِرْبَتَانِ	ضِرَبَاتٌ					
اسم تصغير	ضُرَيْبٌ							
اسم منسوب	ضَرْبِيٌّ	ضَرْبِيَّانِ	ضَرْبِيُّونَ		ضَرْبِيَّةٌ	ضَرْبِيَّتَانِ	ضَرْبِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	ضَرَّابٌ	ضَرَّابَانِ	ضَرَّابُونَ		ضَرَّابَةٌ	ضَرَّابَتَانِ	ضَرَّابَاتٌ	
اسم تفضيل	أَضْرَبُ	أَضْرَبَانِ	أَضْرَبُونَ	أَضَارِبُ	ضُرْبَى	ضُرْبَيَانِ	ضُرْبَيَاتٌ	ضَرَبٌ

فَتَحَ - يَفْتَحُ

1.3 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه
فعل ماضي	معلوم	فَتَحَ	فَتَحَا	فَتَحُوا	فَتَحَتْ	فَتَحَتَا	فَتَحْنَ
	مجهول	فُتِحَ	فُتِحَا	فُتِحُوا	فُتِحَتْ	فُتِحَتَا	فُتِحْنَ
فعل مضارع	معلوم	يَفْتَحُ	يَفْتَحَانِ	يَفْتَحُونَ	تَفْتَحُ	تَفْتَحَانِ	يَفْتَحْنَ
	مجهول	يُفْتَحُ	يُفْتَحَانِ	يُفْتَحُونَ	تُفْتَحُ	تُفْتَحَانِ	يُفْتَحْنَ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَفْتَحْ	لَمْ يَفْتَحَا	لَمْ يَفْتَحُوا	لَمْ تَفْتَحْ	لَمْ تَفْتَحَا	لَمْ يَفْتَحْنَ
	مجهول	لَمْ يُفْتَحْ	لَمْ يُفْتَحَا	لَمْ يُفْتَحُوا	لَمْ تُفْتَحْ	لَمْ تُفْتَحَا	لَمْ يُفْتَحْنَ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَفْتَحْ	لَمَّا يَفْتَحَا	لَمَّا يَفْتَحُوا	لَمَّا تَفْتَحْ	لَمَّا تَفْتَحَا	لَمَّا يَفْتَحْنَ
	مجهول	لَمَّا يُفْتَحْ	لَمَّا يُفْتَحَا	لَمَّا يُفْتَحُوا	لَمَّا تُفْتَحْ	لَمَّا تُفْتَحَا	لَمَّا يُفْتَحْنَ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَفْتَحُ	مَا يَفْتَحَانِ	مَا يَفْتَحُونَ	مَا تَفْتَحُ	مَا تَفْتَحَانِ	مَا يَفْتَحْنَ
	مجهول	مَا يُفْتَحُ	مَا يُفْتَحَانِ	مَا يُفْتَحُونَ	مَا تُفْتَحُ	مَا تُفْتَحَانِ	مَا يُفْتَحْنَ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَفْتَحُ	لَا يَفْتَحَانِ	لَا يَفْتَحُونَ	لَا تَفْتَحُ	لَا تَفْتَحَانِ	لَا يَفْتَحْنَ
	مجهول	لَا يُفْتَحُ	لَا يُفْتَحَانِ	لَا يُفْتَحُونَ	لَا تُفْتَحُ	لَا تُفْتَحَانِ	لَا يُفْتَحْنَ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَفْتَحَ	لَنْ يَفْتَحَا	لَنْ يَفْتَحُوا	لَنْ تَفْتَحَ	لَنْ تَفْتَحَا	لَنْ يَفْتَحْنَ
	مجهول	لَنْ يُفْتَحَ	لَنْ يُفْتَحَا	لَنْ يُفْتَحُوا	لَنْ تُفْتَحَ	لَنْ تُفْتَحَا	لَنْ يُفْتَحْنَ
امر	معلوم	اِفْتَحْ	اِفْتَحَا	اِفْتَحُوا	اِفْتَحِي	اِفْتَحَا	اِفْتَحْنَ
امر	مجهول	لِيُفْتَحْ	لِيُفْتَحَا	لِيُفْتَحُوا	لِتُفْتَحْ	لِتُفْتَحَا	لِيُفْتَحْنَ
نهي	معلوم	لَا يَفْتَحْ	لَا يَفْتَحَا	لَا يَفْتَحُوا	لَا تَفْتَحْ	لَا تَفْتَحَا	لَا يَفْتَحْنَ
نهي	مجهول	لَا يُفْتَحْ	لَا يُفْتَحَا	لَا يُفْتَحُوا	لَا تُفْتَحْ	لَا تُفْتَحَا	لَا يُفْتَحْنَ
فعل تعجب اول		مَا أَفْتَحَهُ	مَا أَفْتَحَهُمَا	مَا أَفْتَحَهُمْ	مَا أَفْتَحَهَا	مَا أَفْتَحَهُمَا	مَا أَفْتَحَهُنَّ
فعل تعجب ثاني		أَفْتِحْ بِهِ	أَفْتِحْ بِهِمَا	أَفْتِحْ بِهِمْ	أَفْتِحْ بِهَا	أَفْتِحْ بِهِمَا	أَفْتِحْ بِهِنَّ

Açtı

1.3 / Fiil		مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	فَتَحْتَ	فَتَحْتُمَا	فَتَحْتُمْ	فَتَحْتِ	فَتَحْتُمَا	فَتَحْتُنَّ	فَتَحْتُ	فَتَحْنَا
	مجهول	فُتِحْتَ	فُتِحْتُمَا	فُتِحْتُمْ	فُتِحْتِ	فُتِحْتُمَا	فُتِحْتُنَّ	فُتِحْتُ	فُتِحْنَا
فعل مضارع	معلوم	تَفْتَحُ	تَفْتَحَانِ	تَفْتَحُونَ	تَفْتَحِينَ	تَفْتَحَانِ	تَفْتَحْنَ	أَفْتَحُ	نَفْتَحُ
	مجهول	تُفْتَحُ	تُفْتَحَانِ	تُفْتَحُونَ	تُفْتَحِينَ	تُفْتَحَانِ	تُفْتَحْنَ	أُفْتَحُ	نُفْتَحُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ تَفْتَحْ	لَمْ تَفْتَحَا	لَمْ تَفْتَحُوا	لَمْ تَفْتَحِي	لَمْ تَفْتَحَا	لَمْ تَفْتَحْنَ	لَمْ أَفْتَحْ	لَمْ نَفْتَحْ
	مجهول	لَمْ تُفْتَحْ	لَمْ تُفْتَحَا	لَمْ تُفْتَحُوا	لَمْ تُفْتَحِي	لَمْ تُفْتَحَا	لَمْ تُفْتَحْنَ	لَمْ أُفْتَحْ	لَمْ نُفْتَحْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا تَفْتَحْ	لَمَّا تَفْتَحَا	لَمَّا تَفْتَحُوا	لَمَّا تَفْتَحِي	لَمَّا تَفْتَحَا	لَمَّا تَفْتَحْنَ	لَمَّا أَفْتَحْ	لَمَّا نَفْتَحْ
	مجهول	لَمَّا تُفْتَحْ	لَمَّا تُفْتَحَا	لَمَّا تُفْتَحُوا	لَمَّا تُفْتَحِي	لَمَّا تُفْتَحَا	لَمَّا تُفْتَحْنَ	لَمَّا أُفْتَحْ	لَمَّا نُفْتَحْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا تَفْتَحُ	مَا تَفْتَحَانِ	مَا تَفْتَحُونَ	مَا تَفْتَحِينَ	مَا تَفْتَحَانِ	مَا تَفْتَحْنَ	مَا أَفْتَحُ	مَا نَفْتَحُ
	مجهول	مَا تُفْتَحُ	مَا تُفْتَحَانِ	مَا تُفْتَحُونَ	مَا تُفْتَحِينَ	مَا تُفْتَحَانِ	مَا تُفْتَحْنَ	مَا أُفْتَحُ	مَا نُفْتَحُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا تَفْتَحُ	لَا تَفْتَحَانِ	لَا تَفْتَحُونَ	لَا تَفْتَحِينَ	لَا تَفْتَحَانِ	لَا تَفْتَحْنَ	لَا أَفْتَحُ	لَا نَفْتَحُ
	مجهول	لَا تُفْتَحُ	لَا تُفْتَحَانِ	لَا تُفْتَحُونَ	لَا تُفْتَحِينَ	لَا تُفْتَحَانِ	لَا تُفْتَحْنَ	لَا أُفْتَحُ	لَا نُفْتَحُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ تَفْتَحَ	لَنْ تَفْتَحَا	لَنْ تَفْتَحُوا	لَنْ تَفْتَحِي	لَنْ تَفْتَحَا	لَنْ تَفْتَحْنَ	لَنْ أَفْتَحَ	لَنْ نَفْتَحَ
	مجهول	لَنْ تُفْتَحَ	لَنْ تُفْتَحَا	لَنْ تُفْتَحُوا	لَنْ تُفْتَحِي	لَنْ تُفْتَحَا	لَنْ تُفْتَحْنَ	لَنْ أُفْتَحَ	لَنْ نُفْتَحَ
امر	معلوم	اِفْتَحْ	اِفْتَحَا	اِفْتَحُوا	اِفْتَحِي	اِفْتَحَا	اِفْتَحْنَ		
امر	مجهول	لِتُفْتَحْ	لِتُفْتَحَا	لِتُفْتَحُوا	لِتُفْتَحِي	لِتُفْتَحَا	لِتُفْتَحْنَ	لِأُفْتَحْ	لِنُفْتَحْ
نهي	معلوم	لَا تَفْتَحْ	لَا تَفْتَحَا	لَا تَفْتَحُوا	لَا تَفْتَحِي	لَا تَفْتَحَا	لَا تَفْتَحْنَ		
نهي	مجهول	لَا تُفْتَحْ	لَا تُفْتَحَا	لَا تُفْتَحُوا	لَا تُفْتَحِي	لَا تُفْتَحَا	لَا تُفْتَحْنَ	لَا أُفْتَحْ	لَا نُفْتَحْ
فعل تعجب اول		مَا أَفْتَحَكَ	مَا أَفْتَحَكُمَا	مَا أَفْتَحَكُمْ	مَا أَفْتَحَكِ	مَا أَفْتَحَكُمَا	مَا أَفْتَحَكُنَّ	مَا أَفْتَحَنِي	مَا أَفْتَحَنَا
فعل تعجب ثاني		أَفْتِحْ بِكَ	أَفْتِحْ بِكُمَا	أَفْتِحْ بِكُمْ	أَفْتِحْ بِكِ	أَفْتِحْ بِكُمَا	أَفْتِحْ بِكُنَّ	أَفْتِحْ بِي	أَفْتِحْ بِنَا

1.3 / Isim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمى	فَتْحٌ							
اسم فاعل	فَاتِحٌ	فَاتِحَانِ	فَاتِحُونَ	فُتَّحٌ \ فُتَّحٌ \ فَتَحَةٌ	فَاتِحَةٌ	فَاتِحَتَانِ	فَاتِحَاتٌ	فَوَاتِحُ
اسم مفعول	مَفْتُوحٌ	مَفْتُوحَانِ	مَفْتُوحُونَ	مَفَاتِيحُ \ مَفَاتِحُ	مَفْتُوحَةٌ	مَفْتُوحَتَانِ	مَفْتُوحَاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمى	مَفْتَحٌ	مَفْتَحَانِ	مَفَاتِيحُ					
اسم الت	مِفْتَحٌ	مِفْتَحَانِ	مَفَاتِيحُ					
مصدر بناء مره	فَتْحَةٌ	فَتْحَتَانِ	فَتَحَاتٌ					
مصدر بناء نوع	فِتْحَةٌ	فِتْحَتَانِ	فِتَحَاتٌ					
اسم تصغير	فُتَيْحٌ							
اسم منسوب	فَتْحِيٌّ	فَتْحِيَّانِ	فَتْحِيُّونَ		فَتْحِيَّةٌ	فَتْحِيَّتَانِ	فَتْحِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	فَتَّاحٌ	فَتَّاحَانِ	فَتَّاحُونَ		فَتَّاحَةٌ	فَتَّاحَتَانِ	فَتَّاحَاتٌ	
اسم تفضيل	أَفْتَحُ	أَفْتَحَانِ	أَفْتَحُونَ	أَفَاتِحُ	فُتْحَى	فُتْحَيَانِ	فُتْحَيَاتٌ	فُتَحُ

عَلِمَ - يَعْلَمُ

1.4 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه
فعل ماضي	معلوم	عَلِمَ	عَلِمَا	عَلِمُوا	عَلِمَتْ	عَلِمَتَا	عَلِمْنَ
	مجهول	عُلِمَ	عُلِمَا	عُلِمُوا	عُلِمَتْ	عُلِمَتَا	عُلِمْنَ
فعل مضارع	معلوم	يَعْلَمُ	يَعْلَمَانِ	يَعْلَمُونَ	تَعْلَمُ	تَعْلَمَانِ	يَعْلَمْنَ
	مجهول	يُعْلَمُ	يُعْلَمَانِ	يُعْلَمُونَ	تُعْلَمُ	تُعْلَمَانِ	يُعْلَمْنَ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَعْلَمْ	لَمْ يَعْلَمَا	لَمْ يَعْلَمُوا	لَمْ تَعْلَمْ	لَمْ تَعْلَمَا	لَمْ يَعْلَمْنَ
	مجهول	لَمْ يُعْلَمْ	لَمْ يُعْلَمَا	لَمْ يُعْلَمُوا	لَمْ تُعْلَمْ	لَمْ تُعْلَمَا	لَمْ يُعْلَمْنَ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَعْلَمْ	لَمَّا يَعْلَمَا	لَمَّا يَعْلَمُوا	لَمَّا تَعْلَمْ	لَمَّا تَعْلَمَا	لَمَّا يَعْلَمْنَ
	مجهول	لَمَّا يُعْلَمْ	لَمَّا يُعْلَمَا	لَمَّا يُعْلَمُوا	لَمَّا تُعْلَمْ	لَمَّا تُعْلَمَا	لَمَّا يُعْلَمْنَ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَعْلَمُ	مَا يَعْلَمَانِ	مَا يَعْلَمُونَ	مَا تَعْلَمُ	مَا تَعْلَمَانِ	مَا يَعْلَمْنَ
	مجهول	مَا يُعْلَمُ	مَا يُعْلَمَانِ	مَا يُعْلَمُونَ	مَا تُعْلَمُ	مَا تُعْلَمَانِ	مَا يُعْلَمْنَ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَعْلَمُ	لَا يَعْلَمَانِ	لَا يَعْلَمُونَ	لَا تَعْلَمُ	لَا تَعْلَمَانِ	لَا يَعْلَمْنَ
	مجهول	لَا يُعْلَمُ	لَا يُعْلَمَانِ	لَا يُعْلَمُونَ	لَا تُعْلَمُ	لَا تُعْلَمَانِ	لَا يُعْلَمْنَ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَعْلَمَ	لَنْ يَعْلَمَا	لَنْ يَعْلَمُوا	لَنْ تَعْلَمَ	لَنْ تَعْلَمَا	لَنْ يَعْلَمْنَ
	مجهول	لَنْ يُعْلَمَ	لَنْ يُعْلَمَا	لَنْ يُعْلَمُوا	لَنْ تُعْلَمَ	لَنْ تُعْلَمَا	لَنْ يُعْلَمْنَ
امر	معلوم	لِيَعْلَمْ	لِيَعْلَمَا	لِيَعْلَمُوا	لِتَعْلَمْ	لِتَعْلَمَا	لِيَعْلَمْنَ
امر	مجهول	لِيُعْلَمْ	لِيُعْلَمَا	لِيُعْلَمُوا	لِتُعْلَمْ	لِتُعْلَمَا	لِيُعْلَمْنَ
نهي	معلوم	لا يَعْلَمْ	لا يَعْلَمَا	لا يَعْلَمُوا	لا تَعْلَمْ	لا تَعْلَمَا	لا يَعْلَمْنَ
نهي	مجهول	لا يُعْلَمْ	لا يُعْلَمَا	لا يُعْلَمُوا	لا تُعْلَمْ	لا تُعْلَمَا	لا يُعْلَمْنَ
فعل تعجب اول		ما اعْلَمَهُ	ما اعْلَمَهُمَا	ما اعْلَمَهُمْ	ما اعْلَمَهَا	ما اعْلَمَهُمَا	ما اعْلَمْهُنَّ
فعل تعجب ثاني		أَعْلِمْ بِهِ	أَعْلِمْ بِهِمَا	أَعْلِمْ بِهِمْ	أَعْلِمْ بِهَا	أَعْلِمْ بِهِمَا	أَعْلِمْ بِهِنَّ

Bildi

مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
عَلِمْتَ	عَلِمْتُمَا	عَلِمْتُمْ	عَلِمْتِ	عَلِمْتُمَا	عَلِمْتُنَّ	عَلِمْتُ	عَلِمْنَا
عُلِمْتَ	عُلِمْتُمَا	عُلِمْتُمْ	عُلِمْتِ	عُلِمْتُمَا	عُلِمْتُنَّ	عُلِمْتُ	عُلِمْنَا
تَعْلَمُ	تَعْلَمَانِ	تَعْلَمُونَ	تَعْلَمِينَ	تَعْلَمَانِ	تَعْلَمْنَ	أَعْلَمُ	نَعْلَمُ
تُعْلَمُ	تُعْلَمَانِ	تُعْلَمُونَ	تُعْلَمِينَ	تُعْلَمَانِ	تُعْلَمْنَ	أُعْلَمُ	نُعْلَمُ
لَمْ تَعْلَمْ	لَمْ تَعْلَمَا	لَمْ تَعْلَمُوا	لَمْ تَعْلَمِي	لَمْ تَعْلَمَا	لَمْ تَعْلَمْنَ	لَمْ أَعْلَمْ	لَمْ نَعْلَمْ
لَمْ تُعْلَمْ	لَمْ تُعْلَمَا	لَمْ تُعْلَمُوا	لَمْ تُعْلَمِي	لَمْ تُعْلَمَا	لَمْ تُعْلَمْنَ	لَمْ أُعْلَمْ	لَمْ نُعْلَمْ
لَمَّا تَعْلَمْ	لَمَّا تَعْلَمَا	لَمَّا تَعْلَمُوا	لَمَّا تَعْلَمِي	لَمَّا تَعْلَمَا	لَمَّا تَعْلَمْنَ	لَمَّا أَعْلَمْ	لَمَّا نَعْلَمْ
لَمَّا تُعْلَمْ	لَمَّا تُعْلَمَا	لَمَّا تُعْلَمُوا	لَمَّا تُعْلَمِي	لَمَّا تُعْلَمَا	لَمَّا تُعْلَمْنَ	لَمَّا أُعْلَمْ	لَمَّا نُعْلَمْ
مَا تَعْلَمُ	مَا تَعْلَمَانِ	مَا تَعْلَمُونَ	مَا تَعْلَمِينَ	مَا تَعْلَمَانِ	مَا تَعْلَمْنَ	مَا أَعْلَمُ	مَا نَعْلَمُ
مَا تُعْلَمُ	مَا تُعْلَمَانِ	مَا تُعْلَمُونَ	مَا تُعْلَمِينَ	مَا تُعْلَمَانِ	مَا تُعْلَمْنَ	مَا أُعْلَمُ	مَا نُعْلَمُ
لَا تَعْلَمُ	لَا تَعْلَمَانِ	لَا تَعْلَمُونَ	لَا تَعْلَمِينَ	لَا تَعْلَمَانِ	لَا تَعْلَمْنَ	لَا أَعْلَمُ	لَا نَعْلَمُ
لَا تُعْلَمُ	لَا تُعْلَمَانِ	لَا تُعْلَمُونَ	لَا تُعْلَمِينَ	لَا تُعْلَمَانِ	لَا تُعْلَمْنَ	لَا أُعْلَمُ	لَا نُعْلَمُ
أَنْ تَعْلَمَ	أَنْ تَعْلَمَا	أَنْ تَعْلَمُوا	أَنْ تَعْلَمِي	أَنْ تَعْلَمَا	أَنْ تَعْلَمْنَ	أَنْ أَعْلَمَ	أَنْ نَعْلَمَ
أَنْ تُعْلَمَ	أَنْ تُعْلَمَا	أَنْ تُعْلَمُوا	أَنْ تُعْلَمِي	أَنْ تُعْلَمَا	أَنْ تُعْلَمْنَ	أَنْ أُعْلَمَ	أَنْ نُعْلَمَ
اِعْلَمْ	اِعْلَمَا	اِعْلَمُوا	اِعْلَمِي	اِعْلَمَا	اِعْلَمْنَ		
لِتُعْلَمْ	لِتُعْلَمَا	لِتُعْلَمُوا	لِتُعْلَمِي	لِتُعْلَمَا	لِتُعْلَمْنَ	لِأُعْلَمَ	لِنُعْلَمْ
لا تَعْلَمْ	لا تَعْلَمَا	لا تَعْلَمُوا	لا تَعْلَمِي	لا تَعْلَمَا	لا تَعْلَمْنَ		
لا تُعْلَمْ	لا تُعْلَمَا	لا تُعْلَمُوا	لا تُعْلَمِي	لا تُعْلَمَا	لا تُعْلَمْنَ	لا أُعْلَمْ	لا نُعْلَمْ
ما اعْلَمَكَ	ما اعْلَمَكُمَا	ما اعْلَمَكُمْ	ما اعْلَمَكِ	ما اعْلَمَكُمَا	ما اعْلَمْكُنَّ	ما اعْلَمَنِي	ما اعْلَمَنَا
أَعْلِمْ بِكَ	أَعْلِمْ بِكُمَا	أَعْلِمْ بِكُمْ	أَعْلِمْ بِكِ	أَعْلِمْ بِكُمَا	أَعْلِمْ بِكُنَّ	أَعْلِمْ بِي	أَعْلِمْ بِنَا

1.4 / Isim

مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
عِلْمٌ							
عَالِمٌ	عَالِمَانِ	عَالِمُونَ	عُلَمَاءُ \ عَالِمٌ \ عَلَمَةٌ	عَالِمَةٌ	عَالِمَتَانِ	عَالِمَاتٌ	عَوَالِمُ
مَعْلُومٌ	مَعْلُومَانِ	مَعْلُومُونَ	مَعَالِمُ \ مَعَالِيمُ	مَعْلُومَةٌ	مَعْلُومَتَانِ	مَعْلُومَاتٌ	
مَعْلَمٌ	مَعْلَمَانِ	مَعَالِمُ					
مِعْلَمٌ	مِعْلَمَانِ	مَعَالِمُ					
عَلَّمَةٌ	عَلَّمَتَانِ	عَلَمَاتٌ					
عِلَّمَةٌ	عِلَّمَتَانِ	عِلَمَاتٌ					
عُلَيْمٌ							
عِلْمِيٌّ	عِلْمِيَّانِ	عِلْمِيُّونَ		عِلْمِيَّةٌ	عِلْمِيَّتَانِ	عِلْمِيَّاتٌ	
عَلَّامٌ	عَلَّامَانِ	عَلَّامُونَ		عَلَّامَةٌ	عَلَّامَتَانِ	عَلَّامَاتٌ	
اَعْلَمُ	اَعْلَمَانِ	اَعْلَمُونَ	أَعَالِمُ	عُلْمَى	عُلْمَيَانِ	عُلْمَيَاتٌ	عُلَمُ

حَسُنَ - يَحْسُنُ

Güzel oldu

1.5 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	حَسُنَ	حَسُنَا	حَسُنُوا	حَسُنَتْ	حَسُنَتَا	حَسُنَّ	حَسُنْتَ	حَسُنْتُمَا	حَسُنْتُمْ	حَسُنْتِ	حَسُنْتُمَا	حَسُنْتُنَّ	حَسُنْتُ	حَسُنَّا
	مجهول	حُسِنَ بِهِ	حُسِنَ بِهِمَا	حُسِنَ بِهِمْ	حُسِنَ بِهَا	حُسِنَ بِهِمَا	حُسِنَ بِهِنَّ	حُسِنَ بِكَ	حُسِنَ بِكُمَا	حُسِنَ بِكُمْ	حُسِنَ بِكِ	حُسِنَ بِكُمَا	حُسِنَ بِكُنَّ	حُسِنَ بِي	حُسِنَ بِنَا
فعل مضارع	معلوم	يَحْسُنُ	يَحْسُنَانِ	يَحْسُنُونَ	تَحْسُنُ	تَحْسُنَانِ	يَحْسُنَّ	تَحْسُنُ	تَحْسُنَانِ	تَحْسُنُونَ	تَحْسُنِينَ	تَحْسُنَانِ	تَحْسُنَّ	أَحْسُنُ	نَحْسُنُ
	مجهول	يُحْسَنُ بِهِ	يُحْسَنُ بِهِمَا	يُحْسَنُ بِهِمْ	يُحْسَنُ بِهَا	يُحْسَنُ بِهِمَا	يُحْسَنُ بِهِنَّ	يُحْسَنُ بِكَ	يُحْسَنُ بِكُمَا	يُحْسَنُ بِكُمْ	يُحْسَنُ بِكِ	يُحْسَنُ بِكُمَا	يُحْسَنُ بِكُنَّ	يُحْسَنُ بِي	يُحْسَنُ بِنَا
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَحْسُنْ	لَمْ يَحْسُنَا	لَمْ يَحْسُنُوا	لَمْ تَحْسُنْ	لَمْ تَحْسُنَا	لَمْ يَحْسُنَّ	لَمْ تَحْسُنْ	لَمْ تَحْسُنَا	لَمْ تَحْسُنُوا	لَمْ تَحْسُنِي	لَمْ تَحْسُنَا	لَمْ تَحْسُنَّ	لَمْ أَحْسُنْ	لَمْ نَحْسُنْ
	مجهول	لَمْ يُحْسَنْ بِهِ	لَمْ يُحْسَنْ بِهِمَا	لَمْ يُحْسَنْ بِهِمْ	لَمْ يُحْسَنْ بِهَا	لَمْ يُحْسَنْ بِهِمَا	لَمْ يُحْسَنْ بِهِنَّ	لَمْ يُحْسَنْ بِكَ	لَمْ يُحْسَنْ بِكُمَا	لَمْ يُحْسَنْ بِكُمْ	لَمْ يُحْسَنْ بِكِ	لَمْ يُحْسَنْ بِكُمَا	لَمْ يُحْسَنْ بِكُنَّ	لَمْ يُحْسَنْ بِي	لَمْ يُحْسَنْ بِنَا
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَحْسُنْ	لَمَّا يَحْسُنَا	لَمَّا يَحْسُنُوا	لَمَّا تَحْسُنْ	لَمَّا تَحْسُنَا	لَمَّا يَحْسُنَّ	لَمَّا تَحْسُنْ	لَمَّا تَحْسُنَا	لَمَّا تَحْسُنُوا	لَمَّا تَحْسُنِي	لَمَّا تَحْسُنَا	لَمَّا تَحْسُنَّ	لَمَّا أَحْسُنْ	لَمَّا نَحْسُنْ
	مجهول	لَمَّا يُحْسَنْ بِهِ	لَمَّا يُحْسَنْ بِهِمَا	لَمَّا يُحْسَنْ بِهِمْ	لَمَّا يُحْسَنْ بِهَا	لَمَّا يُحْسَنْ بِهِمَا	لَمَّا يُحْسَنْ بِهِنَّ	لَمَّا يُحْسَنْ بِكَ	لَمَّا يُحْسَنْ بِكُمَا	لَمَّا يُحْسَنْ بِكُمْ	لَمَّا يُحْسَنْ بِكِ	لَمَّا يُحْسَنْ بِكُمَا	لَمَّا يُحْسَنْ بِكُنَّ	لَمَّا يُحْسَنْ بِي	لَمَّا يُحْسَنْ بِنَا
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَحْسُنُ	مَا يَحْسُنَانِ	مَا يَحْسُنُونَ	مَا تَحْسُنُ	مَا تَحْسُنَانِ	مَا يَحْسُنَّ	مَا تَحْسُنُ	مَا تَحْسُنَانِ	مَا تَحْسُنُونَ	مَا تَحْسُنِينَ	مَا تَحْسُنَانِ	مَا تَحْسُنَّ	مَا أَحْسُنُ	مَا نَحْسُنُ
	مجهول	مَا يُحْسَنُ بِهِ	مَا يُحْسَنُ بِهِمَا	مَا يُحْسَنُ بِهِمْ	مَا يُحْسَنُ بِهَا	مَا يُحْسَنُ بِهِمَا	مَا يُحْسَنُ بِهِنَّ	مَا يُحْسَنُ بِكَ	مَا يُحْسَنُ بِكُمَا	مَا يُحْسَنُ بِكُمْ	مَا يُحْسَنُ بِكِ	مَا يُحْسَنُ بِكُمَا	مَا يُحْسَنُ بِكُنَّ	مَا يُحْسَنُ بِي	مَا يُحْسَنُ بِنَا
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَحْسُنُ	لَا يَحْسُنَانِ	لَا يَحْسُنُونَ	لَا تَحْسُنُ	لَا تَحْسُنَانِ	لَا يَحْسُنَّ	لَا تَحْسُنُ	لَا تَحْسُنَانِ	لَا تَحْسُنُونَ	لَا تَحْسُنِينَ	لَا تَحْسُنَانِ	لَا تَحْسُنَّ	لَا أَحْسُنُ	لَا نَحْسُنُ
	مجهول	لَا يُحْسَنُ بِهِ	لَا يُحْسَنُ بِهِمَا	لَا يُحْسَنُ بِهِمْ	لَا يُحْسَنُ بِهَا	لَا يُحْسَنُ بِهِمَا	لَا يُحْسَنُ بِهِنَّ	لَا يُحْسَنُ بِكَ	لَا يُحْسَنُ بِكُمَا	لَا يُحْسَنُ بِكُمْ	لَا يُحْسَنُ بِكِ	لَا يُحْسَنُ بِكُمَا	لَا يُحْسَنُ بِكُنَّ	لَا يُحْسَنُ بِي	لَا يُحْسَنُ بِنَا
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَحْسُنَ	لَنْ يَحْسُنَا	لَنْ يَحْسُنُوا	لَنْ تَحْسُنَ	لَنْ تَحْسُنَا	لَنْ يَحْسُنَّ	لَنْ تَحْسُنَ	لَنْ تَحْسُنَا	لَنْ تَحْسُنُوا	لَنْ تَحْسُنِي	لَنْ تَحْسُنَا	لَنْ تَحْسُنَّ	لَنْ أَحْسُنَ	لَنْ نَحْسُنَ
	مجهول	لَنْ يُحْسَنَ بِهِ	لَنْ يُحْسَنَ بِهِمَا	لَنْ يُحْسَنَ بِهِمْ	لَنْ يُحْسَنَ بِهَا	لَنْ يُحْسَنَ بِهِمَا	لَنْ يُحْسَنَ بِهِنَّ	لَنْ يُحْسَنَ بِكَ	لَنْ يُحْسَنَ بِكُمَا	لَنْ يُحْسَنَ بِكُمْ	لَنْ يُحْسَنَ بِكِ	لَنْ يُحْسَنَ بِكُمَا	لَنْ يُحْسَنَ بِكُنَّ	لَنْ يُحْسَنَ بِي	لَنْ يُحْسَنَ بِنَا
امر	معلوم	لِيَحْسُنْ	لِيَحْسُنَا	لِيَحْسُنُوا	لِتَحْسُنْ	لِتَحْسُنَا	لِيَحْسُنَّ	اُحْسُنْ	اُحْسُنَا	اُحْسُنُوا	اُحْسُنِي	اُحْسُنَا	اُحْسُنَّ		
امر	مجهول	لِيُحْسَنْ بِهِ	لِيُحْسَنْ بِهِمَا	لِيُحْسَنْ بِهِمْ	لِيُحْسَنْ بِهَا	لِيُحْسَنْ بِهِمَا	لِيُحْسَنَّ بِهِنَّ	لِيُحْسَنْ بِكَ	لِيُحْسَنْ بِكُمَا	لِيُحْسَنْ بِكُمْ	لِيُحْسَنْ بِكِ	لِيُحْسَنْ بِكُمَا	لِيُحْسَنْ بِكُنَّ	لِيُحْسَنْ بِي	لِيُحْسَنْ بِنَا
نهى	معلوم	لَا يَحْسُنْ	لَا يَحْسُنَا	لَا يَحْسُنُوا	لَا تَحْسُنْ	لَا تَحْسُنَا	لَا يَحْسُنَّ	لَا تَحْسُنْ	لَا تَحْسُنَا	لَا تَحْسُنُوا	لَا تَحْسُنِي	لَا تَحْسُنَا	لَا تَحْسُنَّ		
نهي	مجهول	لَا يُحْسَنْ بِهِ	لَا يُحْسَنْ بِهِمَا	لَا يُحْسَنْ بِهِمْ	لَا يُحْسَنْ بِهَا	لَا يُحْسَنْ بِهِمَا	لَا يُحْسَنْ بِهِنَّ	لَا يُحْسَنْ بِكَ	لَا يُحْسَنْ بِكُمَا	لَا يُحْسَنْ بِكُمْ	لَا يُحْسَنْ بِكِ	لَا يُحْسَنْ بِكُمَا	لَا يُحْسَنْ بِكُنَّ	لَا يُحْسَنْ بِي	لَا يُحْسَنْ بِنَا
فعل تعجب اول		مَا أَحْسَنَهُ	مَا أَحْسَنَهُمَا	مَا أَحْسَنَهُمْ	مَا أَحْسَنَهَا	مَا أَحْسَنَهُمَا	مَا أَحْسَنَهُنَّ	مَا أَحْسَنَكَ	مَا أَحْسَنَكُمَا	مَا أَحْسَنَكُمْ	مَا أَحْسَنَكِ	مَا أَحْسَنَكُمَا	مَا أَحْسَنَكُنَّ	مَا أَحْسَنَنِي	مَا أَحْسَنَنَا
فعل تعجب ثانى		أَحْسِنْ بِهِ	أَحْسِنْ بِهِمَا	أَحْسِنْ بِهِمْ	أَحْسِنْ بِهَا	أَحْسِنْ بِهِمَا	أَحْسِنْ بِهِنَّ	أَحْسِنْ بِكَ	أَحْسِنْ بِكُمَا	أَحْسِنْ بِكُمْ	أَحْسِنْ بِكِ	أَحْسِنْ بِكُمَا	أَحْسِنْ بِكُنَّ	أَحْسِنْ بِي	أَحْسِنْ بِنَا

1.5 / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمي	حُسْنٌ							
اسم فاعل	حَسَنٌ	حَسَنَانِ	حَسَنُونَ		حَسَنَةٌ	حَسَنَتَانِ	حَسَنَاتٌ	
اسم مفعول	مَحْسُونٌ بِهِ	مَحْسُونٌ بِهِمَا	مَحْسُونٌ بِهِمْ		مَحْسُونٌ بِهَا	مَحْسُونٌ بِهِمَا	مَحْسُونٌ بِهِنَّ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمي	مَحْسَنٌ	مَحْسَنَانِ	مَحَاسِنُ					
اسم آلة								
مصدر بناء مره	حَسَنَةٌ	حَسَنَتَانِ	حَسَنَاتٌ					
مصدر بناء نوع	جِسْنَةٌ	جِسْنَتَانِ	جِسْنَاتٌ					
اسم تصغير	حُسَيْنٌ							
اسم منسوب	حُسَنِيٌّ	حُسَنِيَّانِ	حُسَنِيُّونَ		حُسَنِيَّةٌ	حُسَنِيَّتَانِ	حُسَنِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	حَسَّانٌ	حَسَّانَانِ	حَسَّانُونَ		حَسَّانَةٌ	حَسَّانَتَانِ	حَسَّانَاتٌ	
اسم تفضيل	اَحْسَنُ	اَحْسَنَانِ	اَحْسَنُونَ	اَحَاسِنُ	حُسْنَى	حُسْنَيَانِ	حُسْنَيَاتٌ	حُسَنٌ

حَسِبَ - يَحْسِبُ

1.6 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	حَسِبَ	حَسِبَا	حَسِبُوا	حَسِبَتْ	حَسِبَتَا	حَسِبْنَ	حَسِبْتَ	حَسِبْتُمَا	حَسِبْتُمْ	حَسِبْتِ	حَسِبْتُمَا	حَسِبْتُنَّ	حَسِبْتُ	حَسِبْنَا
	مجهول	حُسِبَ	حُسِبَا	حُسِبُوا	حُسِبَتْ	حُسِبَتَا	حُسِبْنَ	حُسِبْتَ	حُسِبْتُمَا	حُسِبْتُمْ	حُسِبْتِ	حُسِبْتُمَا	حُسِبْتُنَّ	حُسِبْتُ	حُسِبْنَا
فعل مضارع	معلوم	يَحْسِبُ	يَحْسِبَانِ	يَحْسِبُونَ	تَحْسِبُ	تَحْسِبَانِ	يَحْسِبْنَ	تَحْسِبُ	تَحْسِبَانِ	تَحْسِبُونَ	تَحْسِبِينَ	تَحْسِبَانِ	تَحْسِبْنَ	أَحْسِبُ	نَحْسِبُ
	مجهول	يُحْسَبُ	يُحْسَبَانِ	يُحْسَبُونَ	تُحْسَبُ	تُحْسَبَانِ	يُحْسَبْنَ	تُحْسَبُ	تُحْسَبَانِ	تُحْسَبُونَ	تُحْسَبِينَ	تُحْسَبَانِ	تُحْسَبْنَ	أُحْسَبُ	نُحْسَبُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَحْسِبْ	لَمْ يَحْسِبَا	لَمْ يَحْسِبُوا	لَمْ تَحْسِبْ	لَمْ تَحْسِبَا	لَمْ يَحْسِبْنَ	لَمْ تَحْسِبْ	لَمْ تَحْسِبَا	لَمْ تَحْسِبُوا	لَمْ تَحْسِبِي	لَمْ تَحْسِبَا	لَمْ تَحْسِبْنَ	لَمْ أَحْسِبْ	لَمْ نَحْسِبْ
	مجهول	لَمْ يُحْسَبْ	لَمْ يُحْسَبَا	لَمْ يُحْسَبُوا	لَمْ تُحْسَبْ	لَمْ تُحْسَبَا	لَمْ يُحْسَبْنَ	لَمْ تُحْسَبْ	لَمْ تُحْسَبَا	لَمْ تُحْسَبُوا	لَمْ تُحْسَبِي	لَمْ تُحْسَبَا	لَمْ تُحْسَبْنَ	لَمْ أُحْسَبْ	لَمْ نُحْسَبْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَحْسِبْ	لَمَّا يَحْسِبَا	لَمَّا يَحْسِبُوا	لَمَّا تَحْسِبْ	لَمَّا تَحْسِبَا	لَمَّا يَحْسِبْنَ	لَمَّا تَحْسِبْ	لَمَّا تَحْسِبَا	لَمَّا تَحْسِبُوا	لَمَّا تَحْسِبِي	لَمَّا تَحْسِبَا	لَمَّا تَحْسِبْنَ	لَمَّا أَحْسِبْ	لَمَّا نَحْسِبْ
	مجهول	لَمَّا يُحْسَبْ	لَمَّا يُحْسَبَا	لَمَّا يُحْسَبُوا	لَمَّا تُحْسَبْ	لَمَّا تُحْسَبَا	لَمَّا يُحْسَبْنَ	لَمَّا تُحْسَبْ	لَمَّا تُحْسَبَا	لَمَّا تُحْسَبُوا	لَمَّا تُحْسَبِي	لَمَّا تُحْسَبَا	لَمَّا تُحْسَبْنَ	لَمَّا أُحْسَبْ	لَمَّا نُحْسَبْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَحْسِبُ	مَا يَحْسِبَانِ	مَا يَحْسِبُونَ	مَا تَحْسِبُ	مَا تَحْسِبَانِ	مَا يَحْسِبْنَ	مَا تَحْسِبُ	مَا تَحْسِبَانِ	مَا تَحْسِبُونَ	مَا تَحْسِبِينَ	مَا تَحْسِبَانِ	مَا تَحْسِبْنَ	مَا أَحْسِبُ	مَا نَحْسِبُ
	مجهول	مَا يُحْسَبُ	مَا يُحْسَبَانِ	مَا يُحْسَبُونَ	مَا تُحْسَبُ	مَا تُحْسَبَانِ	مَا يُحْسَبْنَ	مَا تُحْسَبُ	مَا تُحْسَبَانِ	مَا تُحْسَبُونَ	مَا تُحْسَبِينَ	مَا تُحْسَبَانِ	مَا تُحْسَبْنَ	مَا أُحْسَبُ	مَا نُحْسَبُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَحْسِبُ	لَا يَحْسِبَانِ	لَا يَحْسِبُونَ	لَا تَحْسِبُ	لَا تَحْسِبَانِ	لَا يَحْسِبْنَ	لَا تَحْسِبُ	لَا تَحْسِبَانِ	لَا تَحْسِبُونَ	لَا تَحْسِبِينَ	لَا تَحْسِبَانِ	لَا تَحْسِبْنَ	لَا أَحْسِبُ	لَا نَحْسِبُ
	مجهول	لَا يُحْسَبُ	لَا يُحْسَبَانِ	لَا يُحْسَبُونَ	لَا تُحْسَبُ	لَا تُحْسَبَانِ	لَا يُحْسَبْنَ	لَا تُحْسَبُ	لَا تُحْسَبَانِ	لَا تُحْسَبُونَ	لَا تُحْسَبِينَ	لَا تُحْسَبَانِ	لَا تُحْسَبْنَ	لَا أُحْسَبُ	لَا نُحْسَبُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَحْسِبَ	لَنْ يَحْسِبَا	لَنْ يَحْسِبُوا	لَنْ تَحْسِبَ	لَنْ تَحْسِبَا	لَنْ يَحْسِبْنَ	لَنْ تَحْسِبَ	لَنْ تَحْسِبَا	لَنْ تَحْسِبُوا	لَنْ تَحْسِبِي	لَنْ تَحْسِبَا	لَنْ تَحْسِبْنَ	لَنْ أَحْسِبَ	لَنْ نَحْسِبَ
	مجهول	لَنْ يُحْسَبَ	لَنْ يُحْسَبَا	لَنْ يُحْسَبُوا	لَنْ تُحْسَبَ	لَنْ تُحْسَبَا	لَنْ يُحْسَبْنَ	لَنْ تُحْسَبَ	لَنْ تُحْسَبَا	لَنْ تُحْسَبُوا	لَنْ تُحْسَبِي	لَنْ تُحْسَبَا	لَنْ تُحْسَبْنَ	لَنْ أُحْسَبَ	لَنْ نُحْسَبَ
امر	معلوم	لِيَحْسِبْ	لِيَحْسِبَا	لِيَحْسِبُوا	لِتَحْسِبْ	لِتَحْسِبَا	لِيَحْسِبْنَ	اِحْسِبْ	اِحْسِبَا	اِحْسِبُوا	اِحْسِبِي	اِحْسِبَا	اِحْسِبْنَ		
امر	مجهول	لِيُحْسَبْ	لِيُحْسَبَا	لِيُحْسَبُوا	لِتُحْسَبْ	لِتُحْسَبَا	لِيُحْسَبْنَ	لِتُحْسَبْ	لِتُحْسَبَا	لِتُحْسَبُوا	لِتُحْسَبِي	لِتُحْسَبَا	لِتُحْسَبْنَ	لِأُحْسَبْ	لِنُحْسَبْ
نهي	معلوم	لَا يَحْسِبْ	لَا يَحْسِبَا	لَا يَحْسِبُوا	لَا تَحْسِبْ	لَا تَحْسِبَا	لَا يَحْسِبْنَ	لَا تَحْسِبْ	لَا تَحْسِبَا	لَا تَحْسِبُوا	لَا تَحْسِبِي	لَا تَحْسِبَا	لَا تَحْسِبْنَ		
نهي	مجهول	لَا يُحْسَبْ	لَا يُحْسَبَا	لَا يُحْسَبُوا	لَا تُحْسَبْ	لَا تُحْسَبَا	لَا يُحْسَبْنَ	لَا تُحْسَبْ	لَا تُحْسَبَا	لَا تُحْسَبُوا	لَا تُحْسَبِي	لَا تُحْسَبَا	لَا تُحْسَبْنَ	لَا أُحْسَبْ	لَا نُحْسَبْ
فعل تعجب اول		مَا اَحْسَبَهُ	مَا اَحْسَبَهُمَا	مَا اَحْسَبَهُمْ	مَا اَحْسَبَهَا	مَا اَحْسَبَهُمَا	مَا اَحْسَبْهُنَّ	مَا اَحْسَبَكَ	مَا اَحْسَبَكُمَا	مَا اَحْسَبَكُمْ	مَا اَحْسَبِكِ	مَا اَحْسَبَكُمَا	مَا اَحْسَبْكُنَّ	مَا اَحْسَبَنِي	مَا اَحْسَبَنَا
فعل تعجب ثاني		أَحْسِبْ بِهِ	أَحْسِبْ بِهِمَا	أَحْسِبْ بِهِمْ	أَحْسِبْ بِهَا	أَحْسِبْ بِهِمَا	أَحْسِبْ بِهِنَّ	أَحْسِبْ بِكَ	أَحْسِبْ بِكُمَا	أَحْسِبْ بِكُمْ	أَحْسِبْ بِكِ	أَحْسِبْ بِكُمَا	أَحْسِبْ بِكُنَّ	أَحْسِبْ بِي	أَحْسِبْ بِنَا

Sandı, Zannetti

1.6 / Isim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمى	حِسْبَانٌ							
اسم فاعل	حَاسِبٌ	حَاسِبَانِ	حَاسِبُونَ	حُسَّابٌ \ حُسَّبٌ \ حَسَبَةٌ	حَاسِبَةٌ	حَاسِبَتَانِ	حَاسِبَاتٌ	حَوَاسِبُ
اسم مفعول	مَحْسُوبٌ	مَحْسُوبَانِ	مَحْسُوبُونَ	مَحَاسِبُ \ مَحَاسِيبُ	مَحْسُوبَةٌ	مَحْسُوبَتَانِ	مَحْسُوبَاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمى	مَحْسِبٌ	مَحْسِبَانِ	مَحَاسِبُ					
اسم آلة	مِحْسَبٌ	مِحْسَبَانِ	مَحَاسِبُ					
مصدر بناء مره	حَسْبَةٌ	حَسْبَتَانِ	حَسَبَاتٌ					
مصدر بناء نوع	حِسْبَةٌ	حِسْبَتَانِ	حِسَبَاتٌ					
اسم تصغير	حُسَيْبَانٌ							
اسم منسوب	حِسْبَانِيٌّ	حِسْبَانِيَّانِ	حِسْبَانِيُّونَ		حِسْبَانِيَّةٌ	حِسْبَانِيَّتَانِ	حِسْبَانِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	حَسَّابٌ	حَسَّابَانِ	حَسَّابُونَ		حَسَّابَةٌ	حَسَّابَتَانِ	حَسَّابَاتٌ	
اسم تفضيل	اَحْسَبُ	اَحْسَبَانِ	اَحْسَبُونَ	اَحَاسِبُ	حُسْبَى	حُسْبَيَانِ	حُسْبَيَاتٌ	حُسَبُ

A.1 / Fiil		أَكَلَ - يَأْكُلُ						Yedi					
		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	أَكَلَ	أَكَلا	أَكَلُوا	أَكَلَتْ	أَكَلَتَا	أَكَلْنَ	أَكَلْتَ	أَكَلْتُمَا	أَكَلْتُمْ	أَكَلْتِ	أَكَلْتُمَا	أَكَلْتُنَّ	أَكَلْتُ	أَكَلْنَا
	مجهول	اُكِلَ	اُكِلا	اُكِلُوا	اُكِلَتْ	اُكِلَتَا	اُكِلْنَ	اُكِلْتَ	اُكِلْتُمَا	اُكِلْتُمْ	اُكِلْتِ	اُكِلْتُمَا	اُكِلْتُنَّ	اُكِلْتُ	اُكِلْنَا
فعل مضارع	معلوم	يَأْكُلُ	يَأْكُلانِ	يَأْكُلُونَ	تَأْكُلُ	تَأْكُلانِ	يَأْكُلْنَ	تَأْكُلُ	تَأْكُلانِ	تَأْكُلُونَ	تَأْكُلِينَ	تَأْكُلانِ	تَأْكُلْنَ	آكُلُ	نَأْكُلُ
	مجهول	يُؤْكَلُ	يُؤْكَلانِ	يُؤْكَلُونَ	تُؤْكَلُ	تُؤْكَلانِ	يُؤْكَلْنَ	تُؤْكَلُ	تُؤْكَلانِ	تُؤْكَلُونَ	تُؤْكَلِينَ	تُؤْكَلانِ	تُؤْكَلْنَ	أُوكَلُ	نُؤْكَلُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَأْكُلْ	لَمْ يَأْكُلا	لَمْ يَأْكُلُوا	لَمْ تَأْكُلْ	لَمْ تَأْكُلا	لَمْ يَأْكُلْنَ	لَمْ تَأْكُلْ	لَمْ تَأْكُلا	لَمْ تَأْكُلُوا	لَمْ تَأْكُلِي	لَمْ تَأْكُلا	لَمْ تَأْكُلْنَ	لَمْ آكُلْ	لَمْ نَأْكُلْ
	مجهول	لَمْ يُؤْكَلْ	لَمْ يُؤْكَلا	لَمْ يُؤْكَلُوا	لَمْ تُؤْكَلْ	لَمْ تُؤْكَلا	لَمْ يُؤْكَلْنَ	لَمْ تُؤْكَلْ	لَمْ تُؤْكَلا	لَمْ تُؤْكَلُوا	لَمْ تُؤْكَلِي	لَمْ تُؤْكَلا	لَمْ تُؤْكَلْنَ	لَمْ أُوكَلْ	لَمْ نُؤْكَلْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمّا يَأْكُلْ	لَمّا يَأْكُلا	لَمّا يَأْكُلُوا	لَمّا تَأْكُلْ	لَمّا تَأْكُلا	لَمّا يَأْكُلْنَ	لَمّا تَأْكُلْ	لَمّا تَأْكُلا	لَمّا تَأْكُلُوا	لَمّا تَأْكُلِي	لَمّا تَأْكُلا	لَمّا تَأْكُلْنَ	لَمّا آكُلْ	لَمّا نَأْكُلْ
	مجهول	لَمّا يُؤْكَلْ	لَمّا يُؤْكَلا	لَمّا يُؤْكَلُوا	لَمّا تُؤْكَلْ	لَمّا تُؤْكَلا	لَمّا يُؤْكَلْنَ	لَمّا تُؤْكَلْ	لَمّا تُؤْكَلا	لَمّا تُؤْكَلُوا	لَمّا تُؤْكَلِي	لَمّا تُؤْكَلا	لَمّا تُؤْكَلْنَ	لَمّا أُوكَلْ	لَمّا نُؤْكَلْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	ما يَأْكُلُ	ما يَأْكُلانِ	ما يَأْكُلُونَ	ما تَأْكُلُ	ما تَأْكُلانِ	ما يَأْكُلْنَ	ما تَأْكُلُ	ما تَأْكُلانِ	ما تَأْكُلُونَ	ما تَأْكُلِينَ	ما تَأْكُلانِ	ما تَأْكُلْنَ	ما آكُلُ	ما نَأْكُلُ
	مجهول	ما يُؤْكَلُ	ما يُؤْكَلانِ	ما يُؤْكَلُونَ	ما تُؤْكَلُ	ما تُؤْكَلانِ	ما يُؤْكَلْنَ	ما تُؤْكَلُ	ما تُؤْكَلانِ	ما تُؤْكَلُونَ	ما تُؤْكَلِينَ	ما تُؤْكَلانِ	ما تُؤْكَلْنَ	ما أُوكَلُ	ما نُؤْكَلُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لا يَأْكُلُ	لا يَأْكُلانِ	لا يَأْكُلُونَ	لا تَأْكُلُ	لا تَأْكُلانِ	لا يَأْكُلْنَ	لا تَأْكُلُ	لا تَأْكُلانِ	لا تَأْكُلُونَ	لا تَأْكُلِينَ	لا تَأْكُلانِ	لا تَأْكُلْنَ	لا آكُلُ	لا نَأْكُلُ
	مجهول	لا يُؤْكَلُ	لا يُؤْكَلانِ	لا يُؤْكَلُونَ	لا تُؤْكَلُ	لا تُؤْكَلانِ	لا يُؤْكَلْنَ	لا تُؤْكَلُ	لا تُؤْكَلانِ	لا تُؤْكَلُونَ	لا تُؤْكَلِينَ	لا تُؤْكَلانِ	لا تُؤْكَلْنَ	لا أُوكَلُ	لا نُؤْكَلُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَأْكُلَ	لَنْ يَأْكُلا	لَنْ يَأْكُلُوا	لَنْ تَأْكُلَ	لَنْ تَأْكُلا	لَنْ يَأْكُلْنَ	لَنْ تَأْكُلَ	لَنْ تَأْكُلا	لَنْ تَأْكُلُوا	لَنْ تَأْكُلِي	لَنْ تَأْكُلا	لَنْ تَأْكُلْنَ	لَنْ آكُلَ	لَنْ نَأْكُلَ
	مجهول	لَنْ يُؤْكَلَ	لَنْ يُؤْكَلا	لَنْ يُؤْكَلُوا	لَنْ تُؤْكَلَ	لَنْ تُؤْكَلا	لَنْ يُؤْكَلْنَ	لَنْ تُؤْكَلَ	لَنْ تُؤْكَلا	لَنْ تُؤْكَلُوا	لَنْ تُؤْكَلِي	لَنْ تُؤْكَلا	لَنْ تُؤْكَلْنَ	لَنْ أُوكَلَ	لَنْ نُؤْكَلَ
امر	معلوم	لِيَأْكُلْ	لِيَأْكُلا	لِيَأْكُلُوا	لِتَأْكُلْ	لِتَأْكُلا	لِيَأْكُلْنَ	لِتَأْكُلْ	كُلا	كُلُوا	كُلِي	كُلا	كُلْنَ		
امر	مجهول	لِيُؤْكَلْ	لِيُؤْكَلا	لِيُؤْكَلُوا	لِتُؤْكَلْ	لِتُؤْكَلا	لِيُؤْكَلْنَ	لِتُؤْكَلْ	لِتُؤْكَلا	لِتُؤْكَلُوا	لِتُؤْكَلِي	لِتُؤْكَلا	لِتُؤْكَلْنَ	لِأُوكَلْ	لِنُؤْكَلْ
نهي	معلوم	لا يَأْكُلْ	لا يَأْكُلا	لا يَأْكُلُوا	لا تَأْكُلْ	لا تَأْكُلا	لا يَأْكُلْنَ	لا تَأْكُلْ	لا تَأْكُلا	لا تَأْكُلُوا	لا تَأْكُلِي	لا تَأْكُلا	لا تَأْكُلْنَ		
نهي	مجهول	لا يُؤْكَلْ	لا يُؤْكَلا	لا يُؤْكَلُوا	لا تُؤْكَلْ	لا تُؤْكَلا	لا يُؤْكَلْنَ	لا تُؤْكَلْ	لا تُؤْكَلا	لا تُؤْكَلُوا	لا تُؤْكَلِي	لا تُؤْكَلا	لا تُؤْكَلْنَ	لا أُوكَلْ	لا نُؤْكَلْ
فعل تعجب اول		ما اكلهُ	ما اكلهما	ما اكلهمْ	ما اكلها	ما اكلهما	ما اكلهنَّ	ما اكلكَ	ما اكلكما	ما اكلكمْ	ما اكلكِ	ما اكلكما	ما اكلكنَّ	ما اكلني	ما اكلنا
فعل تعجب ثاني		اكلْ بهِ	اكلْ بهما	اكلْ بهمْ	اكلْ بها	اكلْ بهما	اكلْ بهنَّ	اكلْ بكَ	اكلْ بكما	اكلْ بكمْ	اكلْ بكِ	اكلْ بكما	اكلْ بكُنَّ	اكلْ بي	اكلْ بنا

A.1 / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمى	أكْلٌ							
اسم فاعل	آكِلٌ	آكِلانِ	آكِلُونَ	أَكَلَةٌ \ أُكّالٌ \ آكِلَةٌ	آكِلَةٌ	آكِلَتانِ	آكِلاتٌ	أَواكِلُ
اسم مفعول	مَأْكُولٌ	مَأْكُولانِ	مَأْكُولُونَ	مَآكِلُ	مَأْكُولَةٌ	مَأْكُولَتانِ	مَأْكُولاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمى	مَأْكَلٌ	مَأْكَلانِ	مَآكِلُ					
اسم الت	مِأْكَلٌ	مِأْكَلانِ	مَآكِلُ					
مصدر بناء مره	أَكْلَةٌ	أَكْلَتانِ	أَكَلاتٌ					
مصدر بناء نوع	إِكْلَةٌ	إِكْلَتانِ	إِكَلاتٌ					
اسم تصغير	أُكَيْلٌ							
اسم منسوب	أَكْلِيٌّ	أَكْلِيّانِ	أَكْلِيُّونَ		أَكْلِيَّةٌ	أَكْلِيَّتانِ	أَكْلِيّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	أَكّالٌ	أَكّالانِ	أَكّالُونَ		أَكّالَةٌ	أَكّالَتانِ	أَكّالاتٌ	
اسم تفضيل	أَكْلٌ	أَكْلانِ	أَكْلُونَ	أَواكِلُ	أُكْلَى	أُكْلَيانِ	أُكْلِيّاتٌ	أُكَلٌ

سَئَلَ - يَسْأَلُ

Sordu, İstedi

B.2 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	سَئَلَ	سَئَلا	سَئَلُوا	سَئَلَتْ	سَئَلَتَا	سَئَلْنَ	سَئَلْتَ	سَئَلْتُمَا	سَئَلْتُمْ	سَئَلْتِ	سَئَلْتُمَا	سَئَلْتُنَّ	سَئَلْتُ	سَئَلْنَا
	مجهول	سُئِلَ	سُئِلا	سُئِلُوا	سُئِلَتْ	سُئِلَتَا	سُئِلْنَ	سُئِلْتَ	سُئِلْتُمَا	سُئِلْتُمْ	سُئِلْتِ	سُئِلْتُمَا	سُئِلْتُنَّ	سُئِلْتُ	سُئِلْنَا
فعل مضارع	معلوم	يَسْئَلُ	يَسْئَلانِ	يَسْئَلُونَ	تَسْئَلُ	تَسْئَلانِ	يَسْئَلْنَ	تَسْئَلُ	تَسْئَلانِ	تَسْئَلُونَ	تَسْئَلِينَ	تَسْئَلانِ	تَسْئَلْنَ	أَسْئَلُ	نَسْئَلُ
	مجهول	يُسْئَلُ	يُسْئَلانِ	يُسْئَلُونَ	تُسْئَلُ	تُسْئَلانِ	يُسْئَلْنَ	تُسْئَلُ	تُسْئَلانِ	تُسْئَلُونَ	تُسْئَلِينَ	تُسْئَلانِ	تُسْئَلْنَ	أُسْئَلُ	نُسْئَلُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَسْئَلْ	لَمْ يَسْئَلا	لَمْ يَسْئَلُوا	لَمْ تَسْئَلْ	لَمْ تَسْئَلا	لَمْ يَسْئَلْنَ	لَمْ تَسْئَلْ	لَمْ تَسْئَلا	لَمْ تَسْئَلُوا	لَمْ تَسْئَلِي	لَمْ تَسْئَلا	لَمْ تَسْئَلْنَ	لَمْ أَسْئَلْ	لَمْ نَسْئَلْ
	مجهول	لَمْ يُسْئَلْ	لَمْ يُسْئَلا	لَمْ يُسْئَلُوا	لَمْ تُسْئَلْ	لَمْ تُسْئَلا	لَمْ يُسْئَلْنَ	لَمْ تُسْئَلْ	لَمْ تُسْئَلا	لَمْ تُسْئَلُوا	لَمْ تُسْئَلِي	لَمْ تُسْئَلا	لَمْ تُسْئَلْنَ	لَمْ أُسْئَلْ	لَمْ نُسْئَلْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَسْئَلْ	لَمَّا يَسْئَلا	لَمَّا يَسْئَلُوا	لَمَّا تَسْئَلْ	لَمَّا تَسْئَلا	لَمَّا يَسْئَلْنَ	لَمَّا تَسْئَلْ	لَمَّا تَسْئَلا	لَمَّا تَسْئَلُوا	لَمَّا تَسْئَلِي	لَمَّا تَسْئَلا	لَمَّا تَسْئَلْنَ	لَمَّا أَسْئَلْ	لَمَّا نَسْئَلْ
	مجهول	لَمَّا يُسْئَلْ	لَمَّا يُسْئَلا	لَمَّا يُسْئَلُوا	لَمَّا تُسْئَلْ	لَمَّا تُسْئَلا	لَمَّا يُسْئَلْنَ	لَمَّا تُسْئَلْ	لَمَّا تُسْئَلا	لَمَّا تُسْئَلُوا	لَمَّا تُسْئَلِي	لَمَّا تُسْئَلا	لَمَّا تُسْئَلْنَ	لَمَّا أُسْئَلْ	لَمَّا نُسْئَلْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	ما يَسْئَلُ	ما يَسْئَلانِ	ما يَسْئَلُونَ	ما تَسْئَلُ	ما تَسْئَلانِ	ما يَسْئَلْنَ	ما تَسْئَلُ	ما تَسْئَلانِ	ما تَسْئَلُونَ	ما تَسْئَلِينَ	ما تَسْئَلانِ	ما تَسْئَلْنَ	ما أَسْئَلُ	ما نَسْئَلُ
	مجهول	ما يُسْئَلُ	ما يُسْئَلانِ	ما يُسْئَلُونَ	ما تُسْئَلُ	ما تُسْئَلانِ	ما يُسْئَلْنَ	ما تُسْئَلُ	ما تُسْئَلانِ	ما تُسْئَلُونَ	ما تُسْئَلِينَ	ما تُسْئَلانِ	ما تُسْئَلْنَ	ما أُسْئَلُ	ما نُسْئَلُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لا يَسْئَلُ	لا يَسْئَلانِ	لا يَسْئَلُونَ	لا تَسْئَلُ	لا تَسْئَلانِ	لا يَسْئَلْنَ	لا تَسْئَلُ	لا تَسْئَلانِ	لا تَسْئَلُونَ	لا تَسْئَلِينَ	لا تَسْئَلانِ	لا تَسْئَلْنَ	لا أَسْئَلُ	لا نَسْئَلُ
	مجهول	لا يُسْئَلُ	لا يُسْئَلانِ	لا يُسْئَلُونَ	لا تُسْئَلُ	لا تُسْئَلانِ	لا يُسْئَلْنَ	لا تُسْئَلُ	لا تُسْئَلانِ	لا تُسْئَلُونَ	لا تُسْئَلِينَ	لا تُسْئَلانِ	لا تُسْئَلْنَ	لا أُسْئَلُ	لا نُسْئَلُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَسْئَلَ	لَنْ يَسْئَلا	لَنْ يَسْئَلُوا	لَنْ تَسْئَلَ	لَنْ تَسْئَلا	لَنْ يَسْئَلْنَ	لَنْ تَسْئَلَ	لَنْ تَسْئَلا	لَنْ تَسْئَلُوا	لَنْ تَسْئَلِي	لَنْ تَسْئَلا	لَنْ تَسْئَلْنَ	لَنْ أَسْئَلَ	لَنْ نَسْئَلَ
	مجهول	لَنْ يُسْئَلَ	لَنْ يُسْئَلا	لَنْ يُسْئَلُوا	لَنْ تُسْئَلَ	لَنْ تُسْئَلا	لَنْ يُسْئَلْنَ	لَنْ تُسْئَلَ	لَنْ تُسْئَلا	لَنْ تُسْئَلُوا	لَنْ تُسْئَلِي	لَنْ تُسْئَلا	لَنْ تُسْئَلْنَ	لَنْ أُسْئَلَ	لَنْ نُسْئَلَ
امر	معلوم	لِيَسْئَلْ	لِيَسْئَلا	لِيَسْئَلُوا	لِتَسْئَلْ	لِتَسْئَلا	لِيَسْئَلْنَ	اسْئَلْ	اسْئَلا	اسْئَلُوا	اسْئَلِي	اسْئَلا	اسْئَلْنَ		
امر	مجهول	لِيُسْئَلْ	لِيُسْئَلا	لِيُسْئَلُوا	لِتُسْئَلْ	لِتُسْئَلا	لِيُسْئَلْنَ	لِتُسْئَلْ	لِتُسْئَلا	لِتُسْئَلُوا	لِتُسْئَلِي	لِتُسْئَلا	لِتُسْئَلْنَ	لِأُسْئَلْ	لِنُسْئَلْ
نهي	معلوم	لا يَسْئَلْ	لا يَسْئَلا	لا يَسْئَلُوا	لا تَسْئَلْ	لا تَسْئَلا	لا يَسْئَلْنَ	لا تَسْئَلْ	لا تَسْئَلا	لا تَسْئَلُوا	لا تَسْئَلِي	لا تَسْئَلا	لا تَسْئَلْنَ		
نهي	مجهول	لا يُسْئَلْ	لا يُسْئَلا	لا يُسْئَلُوا	لا تُسْئَلْ	لا تُسْئَلا	لا يُسْئَلْنَ	لا تُسْئَلْ	لا تُسْئَلا	لا تُسْئَلُوا	لا تُسْئَلِي	لا تُسْئَلا	لا تُسْئَلْنَ	لا أُسْئَلْ	لا نُسْئَلْ
فعل تعجب اول		ما أَسْئَلَهُ	ما أَسْئَلَهُمَا	ما أَسْئَلَهُمْ	ما أَسْئَلَهَا	ما أَسْئَلَهُمَا	ما أَسْئَلَهُنَّ	ما أَسْئَلَكَ	ما أَسْئَلَكُمَا	ما أَسْئَلَكُمْ	ما أَسْئَلَكِ	ما أَسْئَلَكُمَا	ما أَسْئَلَكُنَّ	ما أَسْئَلَنِي	ما أَسْئَلَنَا
فعل تعجب ثاني		أَسْئِلْ بِهِ	أَسْئِلْ بِهِمَا	أَسْئِلْ بِهِمْ	أَسْئِلْ بِهَا	أَسْئِلْ بِهِمَا	أَسْئِلْ بِهِنَّ	أَسْئِلْ بِكَ	أَسْئِلْ بِكُمَا	أَسْئِلْ بِكُمْ	أَسْئِلْ بِكِ	أَسْئِلْ بِكُمَا	أَسْئِلْ بِكُنَّ	أَسْئِلْ بِي	أَسْئِلْ بِنَا

B.2 / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمي	سُؤالٌ							
اسم فاعل	سائِلٌ	سائِلانِ	سائِلُونَ	سُؤّالٌ \ سُئّلٌ \ سئلةٌ	سائِلَةٌ	سائِلَتانِ	سَوائِلُ	
اسم مفعول	مَسْؤُولٌ	مَسْؤُولانِ	مَسْؤُولُونَ	مَسائِلُ \ مَسائِيلُ	مَسْؤُولَةٌ	مَسْؤُولَتانِ	مَسْؤُولاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمي	مَسْئِلٌ	مَسْئِلانِ	مَسائِلُ					
اسم الت	مِسْئَلٌ	مِسْئَلانِ	مَسائِلُ					
مصدر بناء مره	سَئْلَةٌ	سَئْلَتانِ	سَئَلاتٌ					
مصدر بناء نوع	سِئْلَةٌ	سِئْلَتانِ	سِئَلاتٌ					
اسم تصغير	سُئَيْلٌ							
اسم منسوب	سُؤالِيٌّ	سُؤالِيَّانِ	سُؤالِيُّونَ		سُؤالِيَّةٌ	سُؤالِيَّتانِ	سُؤالِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	سَئّالٌ	سَئّالانِ	سَئّالُونَ		سَئّالَةٌ	سَئّالَتانِ	سَئّالاتٌ	
اسم تفضيل	أَسْئَلُ	أَسْئَلانِ	أَسْئَلُونَ	أَسائِلُ	سُؤْلَى	سُؤْلَيانِ	سُؤْلَياتٌ	سُئَلُ

خَبَأَ - يَخْبَأُ

Örtmek, Saklamak

B.3 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	خَبَأَ	خَبَئا	خَبَؤُوا	خَبَئَتْ	خَبَئَتَا	خَبَأْنَ	خَبَأْتَ	خَبَأْتُمَا	خَبَأْتُمْ	خَبَأْتِ	خَبَأْتُمَا	خَبَأْتُنَّ	خَبَأْتُ	خَبَأْنَا
	مجهول	خُبِأَ	خُبِئا	خُبِؤُوا	خُبِئَتْ	خُبِئَتَا	خُبِأْنَ	خُبِأْتَ	خُبِأْتُمَا	خُبِأْتُمْ	خُبِأْتِ	خُبِأْتُمَا	خُبِأْتُنَّ	خُبِئْتُ	خُبِئْنَا
فعل مضارع	معلوم	يَخْبَأُ	يَخْبَئانِ	يَخْبَؤُونَ	تَخْبَأُ	تَخْبَئانِ	يَخْبَأْنَ	تَخْبَأُ	تَخْبَئانِ	تَخْبَؤُونَ	تَخْبَئِينَ	تَخْبَئانِ	تَخْبَأْنَ	اَخْبَأُ	نَخْبَأُ
	مجهول	يُخْبَأُ	يُخْبَئانِ	يُخْبَؤُونَ	تُخْبَأُ	تُخْبَئانِ	يُخْبَأْنَ	تُخْبَأُ	تُخْبَئانِ	تُخْبَؤُونَ	تُخْبَئِينَ	تُخْبَئانِ	تُخْبَأْنَ	اُخْبَأُ	نُخْبَأُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَخْبَأْ	لَمْ يَخْبَئا	لَمْ يَخْبَؤُوا	لَمْ تَخْبَأْ	لَمْ تَخْبَئا	لَمْ يَخْبَأْنَ	لَمْ تَخْبَأْ	لَمْ تَخْبَئا	لَمْ تَخْبَؤُوا	لَمْ تَخْبَئِي	لَمْ تَخْبَئا	لَمْ تَخْبَأْنَ	لَمْ اَخْبَأْ	لَمْ نَخْبَأْ
	مجهول	لَمْ يُخْبَأْ	لَمْ يُخْبَئا	لَمْ يُخْبَؤُوا	لَمْ تُخْبَأْ	لَمْ تُخْبَئا	لَمْ يُخْبَأْنَ	لَمْ تُخْبَأْ	لَمْ تُخْبَئا	لَمْ تُخْبَؤُوا	لَمْ تُخْبَئِي	لَمْ تُخْبَئا	لَمْ تُخْبَأْنَ	لَمْ اُخْبَأْ	لَمْ نُخْبَأْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَخْبَأْ	لَمَّا يَخْبَئا	لَمَّا يَخْبَؤُوا	لَمَّا تَخْبَأْ	لَمَّا تَخْبَئا	لَمَّا يَخْبَأْنَ	لَمَّا تَخْبَأْ	لَمَّا تَخْبَئا	لَمَّا تَخْبَؤُوا	لَمَّا تَخْبَئِي	لَمَّا تَخْبَئا	لَمَّا تَخْبَأْنَ	لَمَّا اَخْبَأْ	لَمَّا نَخْبَأْ
	مجهول	لَمَّا يُخْبَأْ	لَمَّا يُخْبَئا	لَمَّا يُخْبَؤُوا	لَمَّا تُخْبَأْ	لَمَّا تُخْبَئا	لَمَّا يُخْبَأْنَ	لَمَّا تُخْبَأْ	لَمَّا تُخْبَئا	لَمَّا تُخْبَؤُوا	لَمَّا تُخْبَئِي	لَمَّا تُخْبَئا	لَمَّا تُخْبَأْنَ	لَمَّا اُخْبَأْ	لَمَّا نُخْبَأْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	ما يَخْبَأُ	ما يَخْبَئانِ	ما يَخْبَؤُونَ	ما تَخْبَأُ	ما تَخْبَئانِ	ما يَخْبَأْنَ	ما تَخْبَأُ	ما تَخْبَئانِ	ما تَخْبَؤُونَ	ما تَخْبَئِينَ	ما تَخْبَئانِ	ما تَخْبَأْنَ	ما اَخْبَأُ	ما نَخْبَأُ
	مجهول	ما يُخْبَأُ	ما يُخْبَئانِ	ما يُخْبَؤُونَ	ما تُخْبَأُ	ما تُخْبَئانِ	ما يُخْبَأْنَ	ما تُخْبَأُ	ما تُخْبَئانِ	ما تُخْبَؤُونَ	ما تُخْبَئِينَ	ما تُخْبَئانِ	ما تُخْبَأْنَ	ما اُخْبَأُ	ما نُخْبَأُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لا يَخْبَأُ	لا يَخْبَئانِ	لا يَخْبَؤُونَ	لا تَخْبَأُ	لا تَخْبَئانِ	لا يَخْبَأْنَ	لا تَخْبَأُ	لا تَخْبَئانِ	لا تَخْبَؤُونَ	لا تَخْبَئِينَ	لا تَخْبَئانِ	لا تَخْبَأْنَ	لا اَخْبَأُ	لا نَخْبَأُ
	مجهول	لا يُخْبَأُ	لا يُخْبَئانِ	لا يُخْبَؤُونَ	لا تُخْبَأُ	لا تُخْبَئانِ	لا يُخْبَأْنَ	لا تُخْبَأُ	لا تُخْبَئانِ	لا تُخْبَؤُونَ	لا تُخْبَئِينَ	لا تُخْبَئانِ	لا تُخْبَأْنَ	لا اُخْبَأُ	لا نُخْبَأُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَخْبَأَ	لَنْ يَخْبَئا	لَنْ يَخْبَؤُوا	لَنْ تَخْبَأَ	لَنْ تَخْبَئا	لَنْ يَخْبَأْنَ	لَنْ تَخْبَأَ	لَنْ تَخْبَئا	لَنْ تَخْبَؤُوا	لَنْ تَخْبَئِي	لَنْ تَخْبَئا	لَنْ تَخْبَأْنَ	لَنْ اَخْبَأَ	لَنْ نَخْبَأَ
	مجهول	لَنْ يُخْبَأَ	لَنْ يُخْبَئا	لَنْ يُخْبَؤُوا	لَنْ تُخْبَأَ	لَنْ تُخْبَئا	لَنْ يُخْبَأْنَ	لَنْ تُخْبَأَ	لَنْ تُخْبَئا	لَنْ تُخْبَؤُوا	لَنْ تُخْبَئِي	لَنْ تُخْبَئا	لَنْ تُخْبَأْنَ	لَنْ اُخْبَأَ	لَنْ نُخْبَأَ
امر	معلوم	اِيخْبَأْ	اِيخْبَئا	اِيخْبَؤُوا	اِيخْبَأْ	اِيخْبَئا	اِيخْبَأْنَ	اِخْبَأْ	اِخْبَئا	اِخْبَؤُوا	اِخْبَئِي	اِخْبَئا	اِخْبَأْنَ		
امر	مجهول	اِيخْبَأْ	اِيخْبَئا	اِيخْبَؤُوا	لِتُخْبَأْ	لِتُخْبَئا	لِيُخْبَأْنَ	لِتُخْبَأْ	لِتُخْبَئا	لِتُخْبَؤُوا	لِتُخْبَئِي	لِتُخْبَئا	لِتُخْبَأْنَ	لِاُخْبَأْ	لِنُخْبَأْ
نهي	معلوم	لا يَخْبَأْ	لا يَخْبَئا	لا يَخْبَؤُوا	لا تَخْبَأْ	لا تَخْبَئا	لا يَخْبَأْنَ	لا تَخْبَأْ	لا تَخْبَئا	لا تَخْبَؤُوا	لا تَخْبَئِي	لا تَخْبَئا	لا تَخْبَأْنَ		
نهي	مجهول	لا يُخْبَأْ	لا يُخْبَئا	لا يُخْبَؤُوا	لا تُخْبَأْ	لا تُخْبَئا	لا يُخْبَأْنَ	لا تُخْبَأْ	لا تُخْبَئا	لا تُخْبَؤُوا	لا تُخْبَئِي	لا تُخْبَئا	لا تُخْبَأْنَ	لا اُخْبَأْ	لا نُخْبَأْ
فعل تعجب اول		ما اَخْبَئَهُ	ما اَخْبَئاهُما	ما اَخْبَئَهُمْ	ما اَخْبَئَها	ما اَخْبَئاهُما	ما اَخْبَئْهُنَّ	ما اَخْبَئَكَ	ما اَخْبَئاكُما	ما اَخْبَئَكُمْ	ما اَخْبَئكِ	ما اَخْبَئاكُما	ما اَخْبَئْكُنَّ	ما اَخْبَئني	ما اَخْبَئنا
فعل تعجب ثاني		اَخْبِأْ بِهِ	اَخْبِأْ بِهِما	اَخْبِأْ بِهِمْ	اَخْبِأْ بِها	اَخْبِأْ بِهِما	اَخْبِأْ بِهِنَّ	اَخْبِأْ بِكَ	اَخْبِأْ بِكُما	اَخْبِأْ بِكُمْ	اَخْبِأْ بِكِ	اَخْبِأْ بِكُما	اَخْبِأْ بِكُنَّ	اَخْبِأْ بِي	اَخْبِأْ بِنا

B.3 / Isim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمى	خَبْأً							
اسم فاعل	خَابِأٌ	خَابِئَانِ	خَابِئُونَ	خُبَّاءٌ \ خُبَّأٌ \ خَبَئَةٌ	خَابِئَةٌ	خَابِئَتَانِ	خَابِئَاتٌ	خَوَابِأُ
اسم مفعول	مَخْبُوءٌ	مَخْبُوئَانِ	مَخْبُوئُونَ	مَخَابِأُ \ مَخَابِيأُ	مَخْبُوءَةٌ	مَخْبُوءَتَانِ	مَخْبُوءَاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمى	مَخْبَأٌ	مَخْبَئَانِ	مَخَابِأُ					
اسم الت	مِخْبَأٌ	مِخْبَئَانِ	مَخَابِأُ					
مصدر بناء مره	خَبْئَةٌ	خَبْئَتَانِ	خَبَئَاتٌ					
مصدر بناء نوع	خِبْئَةٌ	خِبْئَتَانِ	خِبَئَاتٌ					
اسم تصغير	خُبَيِّأٌ							
اسم منسوب	خَبْئِيٌّ	خَبْئِيَّانِ	خَبْئِيُّونَ		خَبْئِيَّةٌ	خَبْئِيَّتَانِ	خَبْئِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	خَبَّاءٌ	خَبَّاءَانِ	خَبَّاءُونَ		خَبَّاءَةٌ	خَبَّاءَتَانِ	خَبَّاءَاتٌ	
اسم تفضيل	اَخْبَأُ	اَخْبَئانِ	اَخْبَؤُونَ	اَخَابِيأُ	خُبْيَى	خُبْيَيَانِ	خُبْيَيَاتٌ	خُبَا

مَدَّ – يَمُدُّ

C / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	مَدَّ	مَدَّا	مَدُّوا	مَدَّتْ	مَدَّتَا	مَدَدْنَ	مَدَدْتَ	مَدَدْتُمَا	مَدَدْتُمْ	مَدَدْتِ	مَدَدْتُمَا	مَدَدْتُنَّ	مَدَدْتُ	مَدَدْنَا
	مجهول	مُدَّ	مُدَّا	مُدُّوا	مُدَّتْ	مُدَّتَا	مُدِدْنَ	مُدِدْتَ	مُدِدْتُمَا	مُدِدْتُمْ	مُدِدْتِ	مُدِدْتُمَا	مُدِدْتُنَّ	مُدِدْتُ	مُدِدْنَا
فعل مضارع	معلوم	يَمُدُّ	يَمُدَّانِ	يَمُدُّونَ	تَمُدُّ	تَمُدَّانِ	يَمْدُدْنَ	تَمُدُّ	تَمُدَّانِ	تَمُدُّونَ	تَمُدِّينَ	تَمُدَّانِ	تَمْدُدْنَ	أَمُدُّ	نَمُدُّ
	مجهول	يُمَدُّ	يُمَدَّانِ	يُمَدُّونَ	تُمَدُّ	تُمَدَّانِ	يُمْدَدْنَ	تُمَدُّ	تُمَدَّانِ	تُمَدُّونَ	تُمَدِّينَ	تُمَدَّانِ	تُمْدَدْنَ	أُمَدُّ	نُمَدُّ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَمُدَّ \ يَمْدُدْ	لَمْ يَمُدَّا	لَمْ يَمُدُّوا	لَمْ تَمُدَّ \ تَمْدُدْ	لَمْ تَمُدَّا	لَمْ يَمْدُدْنَ	لَمْ تَمُدَّ \ تَمْدُدْ	لَمْ تَمُدَّا	لَمْ تَمُدُّوا	لَمْ تَمُدِّي	لَمْ تَمُدَّا	لَمْ تَمْدُدْنَ	لَمْ أَمُدَّ \ أَمْدُدْ	لَمْ نَمُدَّ \ نَمْدُدْ
	مجهول	لَمْ يُمَدَّ \ يُمْدَدْ	لَمْ يُمَدَّا	لَمْ يُمَدُّوا	لَمْ تُمَدَّ \ تُمْدَدْ	لَمْ تُمَدَّا	لَمْ يُمْدَدْنَ	لَمْ تُمَدَّ \ تُمْدَدْ	لَمْ تُمَدَّا	لَمْ تُمَدُّوا	لَمْ تُمَدِّي	لَمْ تُمَدَّا	لَمْ تُمْدَدْنَ	لَمْ أُمَدَّ \ أُمْدَدْ	لَمْ نُمَدَّ \ نُمْدَدْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَمُدَّ \ يَمْدُدْ	لَمَّا يَمُدَّا	لَمَّا يَمُدُّوا	لَمَّا تَمُدَّ \ تَمْدُدْ	لَمَّا تَمُدَّا	لَمَّا يَمْدُدْنَ	لَمَّا تَمُدَّ \ تَمْدُدْ	لَمَّا تَمُدَّا	لَمَّا تَمُدُّوا	لَمَّا تَمُدِّي	لَمَّا تَمُدَّا	لَمَّا تَمْدُدْنَ	لَمَّا أَمُدَّ \ أَمْدُدْ	لَمَّا نَمُدَّ \ نَمْدُدْ
	مجهول	لَمَّا يُمَدَّ \ يُمْدَدْ	لَمَّا يُمَدَّا	لَمَّا يُمَدُّوا	لَمَّا تُمَدَّ \ تُمْدَدْ	لَمَّا تُمَدَّا	لَمَّا يُمْدَدْنَ	لَمَّا تُمَدَّ \ تُمْدَدْ	لَمَّا تُمَدَّا	لَمَّا تُمَدُّوا	لَمَّا تُمَدِّي	لَمَّا تُمَدَّا	لَمَّا تُمْدَدْنَ	لَمَّا أُمَدَّ \ أُمْدَدْ	لَمَّا نُمَدَّ \ نُمْدَدْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَمُدُّ	مَا يَمُدَّانِ	مَا يَمُدُّونَ	مَا تَمُدُّ	مَا تَمُدَّانِ	مَا يَمْدُدْنَ	مَا تَمُدُّ	مَا تَمُدَّانِ	مَا تَمُدُّونَ	مَا تَمُدِّينَ	مَا تَمُدَّانِ	مَا تَمْدُدْنَ	مَا أَمُدُّ	مَا نَمُدُّ
	مجهول	مَا يُمَدُّ	مَا يُمَدَّانِ	مَا يُمَدُّونَ	مَا تُمَدُّ	مَا تُمَدَّانِ	مَا يُمْدَدْنَ	مَا تُمَدُّ	مَا تُمَدَّانِ	مَا تُمَدُّونَ	مَا تُمَدِّينَ	مَا تُمَدَّانِ	مَا تُمْدَدْنَ	مَا أُمَدُّ	مَا نُمَدُّ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَمُدُّ	لَا يَمُدَّانِ	لَا يَمُدُّونَ	لَا تَمُدُّ	لَا تَمُدَّانِ	لَا يَمْدُدْنَ	لَا تَمُدُّ	لَا تَمُدَّانِ	لَا تَمُدُّونَ	لَا تَمُدِّينَ	لَا تَمُدَّانِ	لَا تَمْدُدْنَ	لَا أَمُدُّ	لَا نَمُدُّ
	مجهول	لَا يُمَدُّ	لَا يُمَدَّانِ	لَا يُمَدُّونَ	لَا تُمَدُّ	لَا تُمَدَّانِ	لَا يُمْدَدْنَ	لَا تُمَدُّ	لَا تُمَدَّانِ	لَا تُمَدُّونَ	لَا تُمَدِّينَ	لَا تُمَدَّانِ	لَا تُمْدَدْنَ	لَا أُمَدُّ	لَا نُمَدُّ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَمُدَّ	لَنْ يَمُدَّا	لَنْ يَمُدُّوا	لَنْ تَمُدَّ	لَنْ تَمُدَّا	لَنْ يَمْدُدْنَ	لَنْ تَمُدَّ	لَنْ تَمُدَّا	لَنْ تَمُدُّوا	لَنْ تَمُدِّي	لَنْ تَمُدَّا	لَنْ تَمْدُدْنَ	لَنْ أَمُدَّ	لَنْ نَمُدَّ
	مجهول	لَنْ يُمَدَّ	لَنْ يُمَدَّا	لَنْ يُمَدُّوا	لَنْ تُمَدَّ	لَنْ تُمَدَّا	لَنْ يُمْدَدْنَ	لَنْ تُمَدَّ	لَنْ تُمَدَّا	لَنْ تُمَدُّوا	لَنْ تُمَدِّي	لَنْ تُمَدَّا	لَنْ تُمْدَدْنَ	لَنْ أُمَدَّ	لَنْ نُمَدَّ
امر	معلوم	لِيَمُدَّ \ لِيَمْدُدْ	لِيَمُدَّا	لِيَمُدُّوا	لِتَمُدَّ \ لِتَمْدُدْ	لِتَمُدَّا	لِيَمْدُدْنَ	مُدَّ \ امْدُدْ	مُدَّا	مُدُّوا	مُدِّي	مُدَّا	امْدُدْنَ		
امر	مجهول	لِيُمَدَّ \ لِيُمْدَدْ	لِيُمَدَّا	لِيُمَدُّوا	لِتُمَدَّ \ لِتُمْدَدْ	لِتُمَدَّا	لِيُمْدَدْنَ	لِتُمَدَّ \ لِتُمْدَدْ	لِتُمَدَّا	لِتُمَدُّوا	لِتُمَدِّي	لِتُمَدَّا	لِتُمْدَدْنَا	لِأُمَدَّ \ لِأُمْدَدْ	لِنُمَدَّ \ لِنُمْدَدْ
نهي	معلوم	لَا يَمُدَّ \ يَمْدُدْ	لَا يَمُدَّا	لَا يَمُدُّوا	لَا تَمُدَّ \ تَمْدُدْ	لَا تَمُدَّا	لَا يَمْدُدْنَ	لَا تَمُدَّ \ تَمْدُدْ	لَا تَمُدَّا	لَا تَمُدُّوا	لَا تَمُدِّي	لَا تَمُدَّا	لَا تَمْدُدْنَ		
نهي	مجهول	لَا يُمَدَّ \ يُمْدَدْ	لَا يُمَدَّا	لَا يُمَدُّوا	لَا تُمَدَّ \ تُمْدَدْ	لَا تُمَدَّا	لَا يُمْدَدْنَ	لَا تُمَدَّ \ تُمْدَدْ	لَا تُمَدَّا	لَا تُمَدُّوا	لَا تُمَدِّي	لَا تُمَدَّا	لَا تُمْدَدْنَ	لَا أُمَدَّ \ أُمْدَدْ	لَا نُمَدَّ \ نُمْدَدْ
فعل تعجب اول		مَا أَمَدَّهُ	مَا أَمَدَّهُمَا	مَا أَمَدَّهُمْ	مَا أَمَدَّهَا	مَا أَمَدَّهُمَا	مَا أَمْدَدْهُنَّ	مَا أَمَدَّكَ	مَا أَمَدَّكُمَا	مَا أَمَدَّكُمْ	مَا أَمَدَّكِ	مَا أَمَدَّكُمَا	مَا أَمَدَّكُنَّ	مَا أَمَدَّنِي	مَا أَمَدَّنَا
فعل تعجب ثانى		أَمْدِدْ بِهِ	أَمْدِدْ بِهِمَا	أَمْدِدْ بِهِمْ	أَمْدِدْ بِهَا	أَمْدِدْ بِهِمَا	أَمْدِدْ بِهِنَّ	أَمْدِدْ بِكَ	أَمْدِدْ بِكُمَا	أَمْدِدْ بِكُمْ	أَمْدِدْ بِكِ	أَمْدِدْ بِكُمَا	أَمْدِدْ بِكُنَّ	أَمْدِدْ بِي	أَمْدِدْ بِنَا

C / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمي	مَدٌّ							
اسم فاعل	مَادٌّ	مَادَّانِ	مَادُّونَ	مُدَادٌ \ مُدَّدٌ \ مُدَدَةٌ	مَادَّةٌ	مَادَّتَانِ	مَادَّاتٌ	مَوَادُّ
اسم مفعول	مَمْدُودٌ	مَمْدُودَانِ	مَمْدُودُونَ	مَمَادُّ	مَمْدُودَةٌ	مَمْدُودَتَانِ	مَمْدُودَاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمي	مَمَدٌّ	مَمَدَّانِ	مَمَادُّ					
اسم الت	مِمَدٌّ	مِمَدَّانِ	مَمَادُّ					
مصدر بناء مره	مَدَّةٌ	مَدَّتَانِ	مَدَّاتٌ					
مصدر بناء نوع	مِدَّةٌ	مِدَّتَانِ	مِدَّاتٌ					
اسم تصغير	مُدَيْدٌ							
اسم منسوب	مَدِّيٌّ	مَدِّيَّانِ	مَدِّيُّونَ		مَدِّيَّةٌ	مَدِّيَّتَانِ	مَدِّيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	مَدَّادٌ	مَدَّادَانِ	مَدَّادُونَ	مَدَادِدُ	مَدَّادَةٌ	مَدَّادَتَانِ	مَدَّادَاتٌ	
اسم تفضيل	أَمَدُّ	أَمْدَّانِ	أَمَدُّونَ	أَمَادُّ	مُدَّى	مُدَّيَانِ	مُدَّيَاتٌ	مُدَدُ

وَضَعَ - يَضَعُ

Bıraktı, Koydu

D.1 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	وَضَعَ	وَضَعَا	وَضَعُوا	وَضَعَتْ	وَضَعَتَا	وَضَعْنَ	وَضَعْتَ	وَضَعْتُمَا	وَضَعْتُمْ	وَضَعْتِ	وَضَعْتُمَا	وَضَعْتُنَّ	وَضَعْتُ	وَضَعْنَا
	مجهول	وُضِعَ	وُضِعَا	وُضِعُوا	وُضِعَتْ	وُضِعَتَا	وُضِعْنَ	وُضِعْتَ	وُضِعْتُمَا	وُضِعْتُمْ	وُضِعْتِ	وُضِعْتُمَا	وُضِعْتُنَّ	وُضِعْتُ	وُضِعْنَا
فعل مضارع	معلوم	يَضَعُ	يَضَعَانِ	يَضَعُونَ	تَضَعُ	تَضَعَانِ	يَضَعْنَ	تَضَعُ	تَضَعَانِ	تَضَعُونَ	تَضَعِينَ	تَضَعَانِ	تَضَعْنَ	أَضَعُ	نَضَعُ
	مجهول	يُوضَعُ	يُوضَعَانِ	يُوضَعُونَ	تُوضَعُ	تُوضَعَانِ	يُوضَعْنَ	تُوضَعُ	تُوضَعَانِ	تُوضَعُونَ	تُوضَعِينَ	تُوضَعَانِ	تُوضَعْنَ	أُوضَعُ	نُوضَعُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَضَعْ	لَمْ يَضَعَا	لَمْ يَضَعُوا	لَمْ تَضَعْ	لَمْ تَضَعَا	لَمْ يَضَعْنَ	لَمْ تَضَعْ	لَمْ تَضَعَا	لَمْ تَضَعُوا	لَمْ تَضَعِي	لَمْ تَضَعَا	لَمْ تَضَعْنَ	لَمْ أَضَعْ	لَمْ نَضَعْ
	مجهول	لَمْ يُوضَعْ	لَمْ يُوضَعَا	لَمْ يُوضَعُوا	لَمْ تُوضَعْ	لَمْ تُوضَعَا	لَمْ يُوضَعْنَ	لَمْ تُوضَعْ	لَمْ تُوضَعَا	لَمْ تُوضَعُوا	لَمْ تُوضَعِي	لَمْ تُوضَعَا	لَمْ تُوضَعْنَ	لَمْ أُوضَعْ	لَمْ نُوضَعْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَضَعْ	لَمَّا يَضَعَا	لَمَّا يَضَعُوا	لَمَّا تَضَعْ	لَمَّا تَضَعَا	لَمَّا يَضَعْنَ	لَمَّا تَضَعْ	لَمَّا تَضَعَا	لَمَّا تَضَعُوا	لَمَّا تَضَعِي	لَمَّا تَضَعَا	لَمَّا تَضَعْنَ	لَمَّا أَضَعْ	لَمَّا نَضَعْ
	مجهول	لَمَّا يُوضَعْ	لَمَّا يُوضَعَا	لَمَّا يُوضَعُوا	لَمَّا تُوضَعْ	لَمَّا تُوضَعَا	لَمَّا يُوضَعْنَ	لَمَّا تُوضَعْ	لَمَّا تُوضَعَا	لَمَّا تُوضَعُوا	لَمَّا تُوضَعِي	لَمَّا تُوضَعَا	لَمَّا تُوضَعْنَ	لَمَّا أُوضَعْ	لَمَّا نُوضَعْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَضَعُ	مَا يَضَعَانِ	مَا يَضَعُونَ	مَا تَضَعُ	مَا تَضَعَانِ	مَا يَضَعْنَ	مَا تَضَعُ	مَا تَضَعَانِ	مَا تَضَعُونَ	مَا تَضَعِينَ	مَا تَضَعَانِ	مَا تَضَعْنَ	مَا أَضَعُ	مَا نَضَعُ
	مجهول	مَا يُوضَعُ	مَا يُوضَعَانِ	مَا يُوضَعُونَ	مَا تُوضَعُ	مَا تُوضَعَانِ	مَا يُوضَعْنَ	مَا تُوضَعُ	مَا تُوضَعَانِ	مَا تُوضَعُونَ	مَا تُوضَعِينَ	مَا تُوضَعَانِ	مَا تُوضَعْنَ	مَا أُوضَعُ	مَا نُوضَعُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَضَعُ	لَا يَضَعَانِ	لَا يَضَعُونَ	لَا تَضَعُ	لَا تَضَعَانِ	لَا يَضَعْنَ	لَا تَضَعُ	لَا تَضَعَانِ	لَا تَضَعُونَ	لَا تَضَعِينَ	لَا تَضَعَانِ	لَا تَضَعْنَ	لَا أَضَعُ	لَا نَضَعُ
	مجهول	لَا يُوضَعُ	لَا يُوضَعَانِ	لَا يُوضَعُونَ	لَا تُوضَعُ	لَا تُوضَعَانِ	لَا يُوضَعْنَ	لَا تُوضَعُ	لَا تُوضَعَانِ	لَا تُوضَعُونَ	لَا تُوضَعِينَ	لَا تُوضَعَانِ	لَا تُوضَعْنَ	لَا أُوضَعُ	لَا نُوضَعُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَضَعَ	لَنْ يَضَعَا	لَنْ يَضَعُوا	لَنْ تَضَعَ	لَنْ تَضَعَا	لَنْ يَضَعْنَ	لَنْ تَضَعَ	لَنْ تَضَعَا	لَنْ تَضَعُوا	لَنْ تَضَعِي	لَنْ تَضَعَا	لَنْ تَضَعْنَ	لَنْ أَضَعَ	لَنْ نَضَعَ
	مجهول	لَنْ يُوضَعَ	لَنْ يُوضَعَا	لَنْ يُوضَعُوا	لَنْ تُوضَعَ	لَنْ تُوضَعَا	لَنْ يُوضَعْنَ	لَنْ تُوضَعَ	لَنْ تُوضَعَا	لَنْ تُوضَعُوا	لَنْ تُوضَعِي	لَنْ تُوضَعَا	لَنْ تُوضَعْنَ	لَنْ أُوضَعَ	لَنْ نُوضَعَ
امر	معلوم	لِيَضَعْ	لِيَضَعَا	لِيَضَعُوا	لِتَضَعْ	لِتَضَعَا	لِيَضَعْنَ	ضَعْ	ضَعَا	ضَعُوا	ضَعِي	ضَعَا	ضَعْنَ		
امر	مجهول	لِيُوضَعْ	لِيُوضَعَا	لِيُوضَعُوا	لِتُوضَعْ	لِتُوضَعَا	لِيُوضَعْنَ	لِتُوضَعْ	لِتُوضَعَا	لِتُوضَعُوا	لِتُوضَعِي	لِتُوضَعَا	لِتُوضَعْنَ	لِأُوضَعْ	لِنُوضَعْ
نهي	معلوم	لَا يَضَعْ	لَا يَضَعَا	لَا يَضَعُوا	لَا تَضَعْ	لَا تَضَعَا	لَا يَضَعْنَ	لَا تَضَعْ	لَا تَضَعَا	لَا تَضَعُوا	لَا تَضَعِي	لَا تَضَعَا	لَا تَضَعْنَ		
نهي	مجهول	لَا يُوضَعْ	لَا يُوضَعَا	لَا يُوضَعُوا	لَا تُوضَعْ	لَا تُوضَعَا	لَا يُوضَعْنَ	لَا تُوضَعْ	لَا تُوضَعَا	لَا تُوضَعُوا	لَا تُوضَعِي	لَا تُوضَعَا	لَا تُوضَعْنَ	لَا أُوضَعْ	لَا نُوضَعْ
فعل تعجب اول		مَا أَوْضَعَهُ	مَا أَوْضَعَهُمَا	مَا أَوْضَعَهُمْ	مَا أَوْضَعَهَا	مَا أَوْضَعَهُمَا	مَا أَوْضَعْهُنَّ	مَا أَوْضَعَكَ	مَا أَوْضَعَكُمَا	مَا أَوْضَعَكُمْ	مَا أَوْضَعَكِ	مَا أَوْضَعَكُمَا	مَا أَوْضَعَكُنَّ	مَا أَوْضَعَنِي	مَا أَوْضَعَنَا
فعل تعجب ثانى		أَوْضِعْ بِهِ	أَوْضِعْ بِهِمَا	أَوْضِعْ بِهِمْ	أَوْضِعْ بِهَا	أَوْضِعْ بِهِمَا	أَوْضِعْ بِهِنَّ	أَوْضِعْ بِكَ	أَوْضِعْ بِكُمَا	أَوْضِعْ بِكُمْ	أَوْضِعْ بِكِ	أَوْضِعْ بِكُمَا	أَوْضِعْ بِكُنَّ	أَوْضِعْ بِي	أَوْضِعْ بِنَا

D.1 / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمي	وَضْعٌ							
اسم فاعل	وَاضِعٌ	وَاضِعَانِ	وَاضِعُونَ	وُضَّاعٌ \ وُضَّعٌ \ وَضَعَةٌ	وَاضِعَةٌ	وَاضِعَتَانِ	وَاضِعَاتٌ	أَوَاضِعُ
اسم مفعول	مَوْضُوعٌ	مَوْضُوعَانِ	مَوْضُوعُونَ	مَوَاضِيعُ \ مَوَاضِيعُ	مَوْضُوعَةٌ	مَوْضُوعَتَانِ	مَوْضُوعَاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمى	مَوْضَعٌ	مَوْضَعَانِ	مَوَاضِعُ					
اسم الة	مِيضَعٌ	مِيضَعَانِ	مَوَاضِيعُ					
مصدر بناء مره	وَضْعَةٌ	وَضْعَتَانِ	وَضَعَاتٌ					
مصدر بناء نوع	وِضْعَةٌ	وِضْعَتَانِ	وِضَعَاتٌ					
اسم تصغير	وُضَيْعٌ							
اسم منسوب	وَضْعِيٌّ	وَضْعِيَّانِ	وَضْعِيُّونَ		وَضْعِيَّةٌ	وَضْعِيَّتَانِ	وَضْعِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	وَضَّاعٌ	وَضَّاعَانِ	وَضَّاعُونَ		وَضَّاعَةٌ	وَضَّاعَتَانِ	وَضَّاعَاتٌ	
اسم تفضيل	أَوْضَعُ	أَوْضَعَانِ	أَوْضَعُونَ	أَوَاضِعُ	وُضْعَى	وُضْعَيَانِ	وُضْعَيَاتٌ	وُضَعُ

يَسَرَ - يَيْسِرُ

Yumuşak oldu, Boyun eğdi

D.2 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	يَسَرَ	يَسَرَا	يَسَرُوا	يَسَرَتْ	يَسَرَتَا	يَسَرْنَ	يَسَرْتَ	يَسَرْتُمَا	يَسَرْتُمْ	يَسَرْتِ	يَسَرْتُمَا	يَسَرْتُنَّ	يَسَرْتُ	يَسَرْنَا
	مجهول	يُسِرَ	يُسِرَا	يُسِرُوا	يُسِرَتْ	يُسِرَتَا	يُسِرْنَ	يُسِرْتَ	يُسِرْتُمَا	يُسِرْتُمْ	يُسِرْتِ	يُسِرْتُمَا	يُسِرْتُنَّ	يُسِرْتُ	يُسِرْنَا
فعل مضارع	معلوم	يَيْسِرُ	يَيْسِرَانِ	يَيْسِرُونَ	تَيْسِرُ	تَيْسِرَانِ	يَيْسِرْنَ	تَيْسِرُ	تَيْسِرَانِ	تَيْسِرُونَ	تَيْسِرِينَ	تَيْسِرَانِ	تَيْسِرْنَ	أَيْسِرُ	نَيْسِرُ
	مجهول	يُوسَرُ	يُوسَرَانِ	يُوسَرُونَ	تُوسَرُ	تُوسَرَانِ	يُوسَرْنَ	تُوسَرُ	تُوسَرَانِ	تُوسَرُونَ	تُوسَرِينَ	تُوسَرَانِ	تُوسَرْنَ	أُوسَرُ	نُوسَرُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَيْسِرْ	لَمْ يَيْسِرَا	لَمْ يَيْسِرُوا	لَمْ تَيْسِرْ	لَمْ تَيْسِرَا	لَمْ يَيْسِرْنَ	لَمْ تَيْسِرْ	لَمْ تَيْسِرَا	لَمْ تَيْسِرُوا	لَمْ تَيْسِرِي	لَمْ تَيْسِرَا	لَمْ تَيْسِرْنَ	لَمْ أَيْسِرْ	لَمْ نَيْسِرْ
	مجهول	لَمْ يُوسَرْ	لَمْ يُوسَرَا	لَمْ يُوسَرُوا	لَمْ تُوسَرْ	لَمْ تُوسَرَا	لَمْ يُوسَرْنَ	لَمْ تُوسَرْ	لَمْ تُوسَرَا	لَمْ تُوسَرُوا	لَمْ تُوسَرِي	لَمْ تُوسَرَا	لَمْ تُوسَرْنَ	لَمْ أُوسَرْ	لَمْ نُوسَرْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَيْسِرْ	لَمَّا يَيْسِرَا	لَمَّا يَيْسِرُوا	لَمَّا تَيْسِرْ	لَمَّا تَيْسِرَا	لَمَّا يَيْسِرْنَ	لَمَّا تَيْسِرْ	لَمَّا تَيْسِرَا	لَمَّا تَيْسِرُوا	لَمَّا تَيْسِرِي	لَمَّا تَيْسِرَا	لَمَّا تَيْسِرْنَ	لَمَّا أَيْسِرْ	لَمَّا نَيْسِرْ
	مجهول	لَمَّا يُوسَرْ	لَمَّا يُوسَرَا	لَمَّا يُوسَرُوا	لَمَّا تُوسَرْ	لَمَّا تُوسَرَا	لَمَّا يُوسَرْنَ	لَمَّا تُوسَرْ	لَمَّا تُوسَرَا	لَمَّا تُوسَرُوا	لَمَّا تُوسَرِي	لَمَّا تُوسَرَا	لَمَّا تُوسَرْنَ	لَمَّا أُوسَرْ	لَمَّا نُوسَرْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَيْسِرُ	مَا يَيْسِرَانِ	مَا يَيْسِرُونَ	مَا تَيْسِرُ	مَا تَيْسِرَانِ	مَا يَيْسِرْنَ	مَا تَيْسِرُ	مَا تَيْسِرَانِ	مَا تَيْسِرُونَ	مَا تَيْسِرِينَ	مَا تَيْسِرَانِ	مَا تَيْسِرْنَ	مَا أَيْسِرُ	مَا نَيْسِرُ
	مجهول	مَا يُوسَرُ	مَا يُوسَرَانِ	مَا يُوسَرُونَ	مَا تُوسَرُ	مَا تُوسَرَانِ	مَا يُوسَرْنَ	مَا تُوسَرُ	مَا تُوسَرَانِ	مَا تُوسَرُونَ	مَا تُوسَرِينَ	مَا تُوسَرَانِ	مَا تُوسَرْنَ	مَا أُوسَرُ	مَا نُوسَرُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لا يَيْسِرُ	لا يَيْسِرَانِ	لا يَيْسِرُونَ	لا تَيْسِرُ	لا تَيْسِرَانِ	لا يَيْسِرْنَ	لا تَيْسِرُ	لا تَيْسِرَانِ	لا تَيْسِرُونَ	لا تَيْسِرِينَ	لا تَيْسِرَانِ	لا تَيْسِرْنَ	لا أَيْسِرُ	لا نَيْسِرُ
	مجهول	لا يُوسَرُ	لا يُوسَرَانِ	لا يُوسَرُونَ	لا تُوسَرُ	لا تُوسَرَانِ	لا يُوسَرْنَ	لا تُوسَرُ	لا تُوسَرَانِ	لا تُوسَرُونَ	لا تُوسَرِينَ	لا تُوسَرَانِ	لا تُوسَرْنَ	لا أُوسَرُ	لا نُوسَرُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَيْسِرَ	لَنْ يَيْسِرَا	لَنْ يَيْسِرُوا	لَنْ تَيْسِرَ	لَنْ تَيْسِرَا	لَنْ يَيْسِرْنَ	لَنْ تَيْسِرَ	لَنْ تَيْسِرَا	لَنْ تَيْسِرُوا	لَنْ تَيْسِرِي	لَنْ تَيْسِرَا	لَنْ تَيْسِرْنَ	لَنْ أَيْسِرَ	لَنْ نَيْسِرَ
	مجهول	لَنْ يُوسَرَ	لَنْ يُوسَرَا	لَنْ يُوسَرُوا	لَنْ تُوسَرَ	لَنْ تُوسَرَا	لَنْ يُوسَرْنَ	لَنْ تُوسَرَ	لَنْ تُوسَرَا	لَنْ تُوسَرُوا	لَنْ تُوسَرِي	لَنْ تُوسَرَا	لَنْ تُوسَرْنَ	لَنْ أُوسَرَ	لَنْ نُوسَرَ
امر	معلوم	لِيَيْسِرْ	لِيَيْسِرَا	لِيَيْسِرُوا	لِتَيْسِرْ	لِتَيْسِرَا	لِيَيْسِرْنَ	اِيسِرْ	اِيسِرَا	اِيسِرُوا	اِيسِرِي	اِيسِرَا	اِيسِرْنَ		
امر	مجهول	لِيُوسَرْ	لِيُوسَرَا	لِيُوسَرُوا	لِتُوسَرْ	لِتُوسَرَا	لِيُوسَرْنَ	لِتُوسَرْ	لِتُوسَرَا	لِتُوسَرُوا	لِتُوسَرِي	لِتُوسَرَا	لِتُوسَرْنَ	لِأُوسَرْ	لِنُوسَرْ
نهي	معلوم	لا يَيْسِرْ	لا يَيْسِرَا	لا يَيْسِرُوا	لا تَيْسِرْ	لا تَيْسِرَا	لا يَيْسِرْنَ	لا تَيْسِرْ	لا تَيْسِرَا	لا تَيْسِرُوا	لا تَيْسِرِي	لا تَيْسِرَا	لا تَيْسِرْنَ		
نهي	مجهول	لا يُوسَرْ	لا يُوسَرَا	لا يُوسَرُوا	لا تُوسَرْ	لا تُوسَرَا	لا يُوسَرْنَ	لا تُوسَرْ	لا تُوسَرَا	لا تُوسَرُوا	لا تُوسَرِي	لا تُوسَرَا	لا تُوسَرْنَ	لا أُوسَرْ	لا نُوسَرْ
فعل تعجب اول		مَا أَيْسَرَهُ	مَا أَيْسَرَهُمَا	مَا أَيْسَرَهُمْ	مَا أَيْسَرَهَا	مَا أَيْسَرَهُمَا	مَا أَيْسَرَهُنَّ	مَا أَيْسَرَكَ	مَا أَيْسَرَكُمَا	مَا أَيْسَرَكُمْ	مَا أَيْسَرَكِ	مَا أَيْسَرَكُمَا	مَا أَيْسَرَكُنَّ	مَا أَيْسَرَنِي	مَا أَيْسَرَنَا
فعل تعجب ثاني		أَيْسِرْ بِهِ	أَيْسِرْ بِهِمَا	أَيْسِرْ بِهِمْ	أَيْسِرْ بِهَا	أَيْسِرْ بِهِمَا	أَيْسِرْ بِهِنَّ	أَيْسِرْ بِكَ	أَيْسِرْ بِكُمَا	أَيْسِرْ بِكُمْ	أَيْسِرْ بِكِ	أَيْسِرْ بِكُمَا	أَيْسِرْ بِكُنَّ	أَيْسِرْ بِي	أَيْسِرْ بِنَا

D.2 / Isim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمي	يُسْرٌ							
اسم فاعل	يَاسِرٌ	يَاسِرَانِ	يَاسِرُونَ	يُسَّارٌ \ يُسَرٌ \ يَسَرَةٌ	يَاسِرَةٌ	يَاسِرَتَانِ	يَاسِرَاتٌ	يَوَاسِرُ
اسم مفعول	مَيْسُورٌ	مَيْسُورَانِ	مَيْسُورُونَ	مَيَاسِرُ	مَيْسُورَةٌ	مَيْسُورَتَانِ	مَيْسُورَاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمي	مَيْسِرٌ	مَيْسِرَانِ	مَيَاسِرُ					
اسم آلة	مِيسَرٌ	مِيسَرَانِ	مَيَاسِرُ					
مصدر بناء مره	يَسْرَةٌ	يَسْرَتَانِ	يَسَرَاتٌ					
مصدر بناء نوع	يِسْرَةٌ	يِسْرَتَانِ	يِسَرَاتٌ					
اسم تصغير	يُسَيْرٌ							
اسم منسوب	يُسْرِيٌّ	يُسْرِيَّانِ	يُسْرِيُّونَ		يُسْرِيَّةٌ	يُسْرِيَّتَانِ	يُسْرِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	يَسَّارٌ	يَسَّارَانِ	يَسَّارُونَ		يَسَّارَةٌ	يَسَّارَتَانِ	يَسَّارَاتٌ	
اسم تفضيل	أَيْسَرُ	أَيْسَرَانِ	أَيْسَرُونَ	أَيَاسِرُ	يُسْرَى	يُسْرَيَانِ	يُسْرَيَاتٌ	يُسَرُ

E.1 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	قَالَ	قَالَا	قَالُوا	قَالَتْ	قَالَتَا	قُلْنَ	قُلْتَ	قُلْتُمَا	قُلْتُمْ	قُلْتِ	قُلْتُمَا	قُلْتُنَّ	قُلْتُ	قُلْنَا
	مجهول	قِيلَ	قِيلَا	قِيلُوا	قِيلَتْ	قِيلَتَا	قِلْنَ	قِلْتَ	قِلْتُمَا	قِلْتُمْ	قِلْتِ	قِلْتُمَا	قِلْتُنَّ	قِلْتُ	قِلْنَا
فعل مضارع	معلوم	يَقُولُ	يَقُولَانِ	يَقُولُونَ	تَقُولُ	تَقُولَانِ	يَقُلْنَ	تَقُولُ	تَقُولَانِ	تَقُولُونَ	تَقُولِينَ	تَقُولَانِ	تَقُلْنَ	أَقُولُ	نَقُولُ
	مجهول	يُقَالُ	يُقَالَانِ	يُقَالُونَ	تُقَالُ	تُقَالَانِ	يُقَلْنَ	تُقَالُ	تُقَالَانِ	تُقَالُونَ	تُقَالِينَ	تُقَالَانِ	تُقَلْنَ	أُقَالُ	نُقَالُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَقُلْ	لَمْ يَقُولَا	لَمْ يَقُولُوا	لَمْ تَقُلْ	لَمْ تَقُولَا	لَمْ يَقُلْنَ	لَمْ تَقُلْ	لَمْ تَقُولَا	لَمْ تَقُولُوا	لَمْ تَقُولِي	لَمْ تَقُولَا	لَمْ تَقُلْنَ	لَمْ أَقُلْ	لَمْ نَقُلْ
	مجهول	لَمْ يُقَلْ	لَمْ يُقَالَا	لَمْ يُقَالُوا	لَمْ تُقَلْ	لَمْ تُقَالَا	لَمْ يُقَلْنَ	لَمْ تُقَلْ	لَمْ تُقَالَا	لَمْ تُقَالُوا	لَمْ تُقَالِي	لَمْ تُقَالَا	لَمْ تُقَلْنَ	لَمْ أُقَلْ	لَمْ نُقَلْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَقُلْ	لَمَّا يَقُولَا	لَمَّا يَقُولُوا	لَمَّا تَقُلْ	لَمَّا تَقُولَا	لَمَّا يَقُلْنَ	لَمَّا تَقُلْ	لَمَّا تَقُولَا	لَمَّا تَقُولُوا	لَمَّا تَقُولِي	لَمَّا تَقُولَا	لَمَّا تَقُلْنَ	لَمَّا أَقُلْ	لَمَّا نَقُلْ
	مجهول	لَمَّا يُقَلْ	لَمَّا يُقَالَا	لَمَّا يُقَالُوا	لَمَّا تُقَلْ	لَمَّا تُقَالَا	لَمَّا يُقَلْنَ	لَمَّا تُقَلْ	لَمَّا تُقَالَا	لَمَّا تُقَالُوا	لَمَّا تُقَالِي	لَمَّا تُقَالَا	لَمَّا تُقَلْنَ	لَمَّا أُقَلْ	لَمَّا نُقَلْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَقُولُ	مَا يَقُولَانِ	مَا يَقُولُونَ	مَا تَقُولُ	مَا تَقُولَانِ	مَا يَقُلْنَ	مَا تَقُولُ	مَا تَقُولَانِ	مَا تَقُولُونَ	مَا تَقُولِينَ	مَا تَقُولَانِ	مَا تَقُلْنَ	مَا أَقُولُ	مَا نَقُولُ
	مجهول	مَا يُقَالُ	مَا يُقَالَانِ	مَا يُقَالُونَ	مَا تُقَالُ	مَا تُقَالَانِ	مَا يُقَلْنَ	مَا تُقَالُ	مَا تُقَالَانِ	مَا تُقَالُونَ	مَا تُقَالِينَ	مَا تُقَالَانِ	مَا تُقَلْنَ	مَا أُقَالُ	مَا نُقَالُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَقُولُ	لَا يَقُولَانِ	لَا يَقُولُونَ	لَا تَقُولُ	لَا تَقُولَانِ	لَا يَقُلْنَ	لَا تَقُولُ	لَا تَقُولَانِ	لَا تَقُولُونَ	لَا تَقُولِينَ	لَا تَقُولَانِ	لَا تَقُلْنَ	لَا أَقُولُ	لَا نَقُولُ
	مجهول	لَا يُقَالُ	لَا يُقَالَانِ	لَا يُقَالُونَ	لَا تُقَالُ	لَا تُقَالَانِ	لَا يُقَلْنَ	لَا تُقَالُ	لَا تُقَالَانِ	لَا تُقَالُونَ	لَا تُقَالِينَ	لَا تُقَالَانِ	لَا تُقَلْنَ	لَا أُقَالُ	لَا نُقَالُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَقُولَ	لَنْ يَقُولَا	لَنْ يَقُولُوا	لَنْ تَقُولَ	لَنْ تَقُولَا	لَنْ يَقُلْنَ	لَنْ تَقُولَ	لَنْ تَقُولَا	لَنْ تَقُولُوا	لَنْ تَقُولِي	لَنْ تَقُولَا	لَنْ تَقُلْنَ	لَنْ أَقُولَ	لَنْ نَقُولَ
	مجهول	لَنْ يُقَالَ	لَنْ يُقَالَا	لَنْ يُقَالُوا	لَنْ تُقَالَ	لَنْ تُقَالَا	لَنْ يُقَلْنَ	لَنْ تُقَالَ	لَنْ تُقَالَا	لَنْ تُقَالُوا	لَنْ تُقَالِي	لَنْ تُقَالَا	لَنْ تُقَلْنَ	لَنْ أُقَالَ	لَنْ نُقَالَ
امر	معلوم	لِيَقُلْ	لِيَقُولَا	لِيَقُولُوا	لِتَقُلْ	لِتَقُولَا	لِيَقُلْنَ	قُلْ	قُولَا	قُولُوا	قُولِي	قُولَا	قُلْنَ		
امر	مجهول	لِيُقَلْ	لِيُقَالَا	لِيُقَالُوا	لِتُقَلْ	لِتُقَالَا	لِيُقَلْنَ	لِتُقَلْ	لِتُقَالَا	لِتُقَالُوا	لِتُقَالِي	لِتُقَالَا	لِتُقَلْنَ	لِأُقَلْ	لِنُقَلْ
نهي	معلوم	لَا يَقُلْ	لَا يَقُولَا	لَا يَقُولُوا	لَا تَقُلْ	لَا تَقُولَا	لَا يَقُلْنَ	لَا تَقُلْ	لَا تَقُولَا	لَا تَقُولُوا	لَا تَقُولِي	لَا تَقُولَا	لَا تَقُلْنَ		
نهي	مجهول	لَا يُقَلْ	لَا يُقَالَا	لَا يُقَالُوا	لَا تُقَلْ	لَا تُقَالَا	لَا يُقَلْنَ	لَا تُقَلْ	لَا تُقَالَا	لَا تُقَالُوا	لَا تُقَالِي	لَا تُقَالَا	لَا تُقَلْنَ	لَا أُقَلْ	لَا نُقَلْ
فعل تعجب اول		مَا أَقَالَهُ	مَا أَقَالَهُمَا	مَا أَقَالَهُمْ	مَا أَقَالَهَا	مَا أَقَالَهُمَا	مَا أَقَالَهُنَّ	مَا أَقَالَكَ	مَا أَقَالَكُمَا	مَا أَقَالَكُمْ	مَا أَقَالَكِ	مَا أَقَالَكُمَا	مَا أَقَالَكُنَّ	مَا أَقَالَنِي	مَا أَقَالَنَا
فعل تعجب ثاني		أَقِلْ بِهِ	أَقِلْ بِهِمَا	أَقِلْ بِهِمْ	أَقِلَّ بِهَا	أَقِلَّ بِهِمَا	أَقِلَّ بِهِنَّ	أَقِلَّ بِكَ	أَقِلَّ بِكُمَا	أَقِلَّ بِكُمْ	أَقِلِّ بِكِ	أَقِلَّ بِكُمَا	أَقِلَّ بِكُنَّ	أَقِلَّ بِي	أَقِلَّ بِنَا

E.1 / Isim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمي	قَوْلٌ							
اسم فاعل	قَائِلٌ	قَائِلَانِ	قَائِلُونَ	قَوَّالٌ \ قَوَّلٌ \ قَالَةٌ	قَائِلَةٌ	قَائِلَتَانِ	قَائِلَاتٌ	قَوَائِلُ
اسم مفعول	مَقُولٌ	مَقُولَانِ	مَقُولُونَ	مَقَاوِلُ	مَقُولَةٌ	مَقُولَتَانِ	مَقُولَاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمي	مَقَالٌ	مَقَالَانِ	مَقَالُونَ					
اسم الت	مِقْوَلٌ	مِقْوَلَانِ	مَقَاوِلُ					
مصدر بناء مره	قَوْلَةٌ	قَوْلَتَانِ	قَوْلَاتٌ					
مصدر بناء نوع	قِيلَةٌ	قِيلَتَانِ	قِيلَاتٌ					
اسم تصغير	قُوَيْلٌ							
اسم منسوب	قَوْلِيٌّ	قَوْلِيَّانِ	قَوْلِيُّونَ		قَوْلِيَّةٌ	قَوْلِيَّتَانِ	قَوْلِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	قَوَّالٌ	قَوَّالَانِ	قَوَّالُونَ		قَوَّالَةٌ	قَوَّالَتَانِ	قَوَّالَاتٌ	
اسم تفضيل	أَقْوَلُ	أَقْوَلَانِ	أَقْوَلُونَ	أَقَاوِلُ	قُولَى	قُولَيَانِ	قُولَيَاتٌ	قُوَلُ

E.2 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	كَالَ	كَالَا	كَالُوا	كَالَتْ	كَالَتَا	كَالْنَ	كِلْتَ	كِلْتُمَا	كِلْتُمْ	كِلْتِ	كِلْتُمَا	كِلْتُنَّ	كِلْتُ	كِلْنَا
	مجهول	كِيلَ	كِيلَا	كِيلُوا	كِيلَتْ	كِيلَتَا	كِلْنَ	كُلْتَ	كُلْتُمَا	كُلْتُمْ	كُلْتِ	كُلْتُمَا	كُلْتُنَّ	كُلْتُ	كُلْنَا
فعل مضارع	معلوم	يَكِيلُ	يَكِيلَانِ	يَكِيلُونَ	تَكِيلُ	تَكِيلَانِ	يَكِلْنَ	تَكِيلُ	تَكِيلَانِ	تَكِيلُونَ	تَكِيلِينَ	تَكِيلَانِ	تَكِلْنَ	أَكِيلُ	نَكِيلُ
	مجهول	يُكَالُ	يُكَالَانِ	يُكَالُونَ	تُكَالُ	تُكَالَانِ	يُكَلْنَ	تُكَالُ	تُكَالَانِ	تُكَالُونَ	تُكَالِينَ	تُكَالَانِ	تُكَلْنَ	أُكَالُ	نُكَالُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَكِلْ	لَمْ يَكِيلَا	لَمْ يَكِيلُوا	لَمْ تَكِلْ	لَمْ تَكِيلَا	لَمْ يَكِلْنَ	لَمْ تَكِلْ	لَمْ تَكِيلَا	لَمْ تَكِيلُوا	لَمْ تَكِيلِي	لَمْ تَكِيلَا	لَمْ تَكِلْنَ	لَمْ أَكِلْ	لَمْ نَكِلْ
	مجهول	لَمْ يُكَلْ	لَمْ يُكَالَا	لَمْ يُكَالُوا	لَمْ تُكَلْ	لَمْ تُكَالَا	لَمْ يُكَلْنَ	لَمْ تُكَلْ	لَمْ تُكَالَا	لَمْ تُكَالُوا	لَمْ تُكَالِي	لَمْ تُكَالَا	لَمْ تُكَلْنَ	لَمْ أُكَلْ	لَمْ نُكَلْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَكِلْ	لَمَّا يَكِيلَا	لَمَّا يَكِيلُوا	لَمَّا تَكِلْ	لَمَّا تَكِيلَا	لَمَّا يَكِلْنَ	لَمَّا تَكِلْ	لَمَّا تَكِيلَا	لَمَّا تَكِيلُوا	لَمَّا تَكِيلِي	لَمَّا تَكِيلَا	لَمَّا تَكِلْنَ	لَمَّا أَكِلْ	لَمَّا نَكِلْ
	مجهول	لَمَّا يُكَلْ	لَمَّا يُكَالَا	لَمَّا يُكَالُوا	لَمَّا تُكَلْ	لَمَّا تُكَالَا	لَمَّا يُكَلْنَ	لَمَّا تُكَلْ	لَمَّا تُكَالَا	لَمَّا تُكَالُوا	لَمَّا تُكَالِي	لَمَّا تُكَالَا	لَمَّا تُكَلْنَ	لَمَّا أُكَلْ	لَمَّا نُكَلْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَكِيلُ	مَا يَكِيلَانِ	مَا يَكِيلُونَ	مَا تَكِيلُ	مَا تَكِيلَانِ	مَا يَكِلْنَ	مَا تَكِيلُ	مَا تَكِيلَانِ	مَا تَكِيلُونَ	مَا تَكِيلِينَ	مَا تَكِيلَانِ	مَا تَكِلْنَ	مَا أَكِيلُ	مَا نَكِيلُ
	مجهول	مَا يُكَالُ	مَا يُكَالَانِ	مَا يُكَالُونَ	مَا تُكَالُ	مَا تُكَالَانِ	مَا يُكَلْنَ	مَا تُكَالُ	مَا تُكَالَانِ	مَا تُكَالُونَ	مَا تُكَالِينَ	مَا تُكَالَانِ	مَا تُكَلْنَ	مَا أُكَالُ	مَا نُكَالُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَكِيلُ	لَا يَكِيلَانِ	لَا يَكِيلُونَ	لَا تَكِيلُ	لَا تَكِيلَانِ	لَا يَكِلْنَ	لَا تَكِيلُ	لَا تَكِيلَانِ	لَا تَكِيلُونَ	لَا تَكِيلِينَ	لَا تَكِيلَانِ	لَا تَكِلْنَ	لَا أَكِيلُ	لَا نَكِيلُ
	مجهول	لَا يُكَالُ	لَا يُكَالَانِ	لَا يُكَالُونَ	لَا تُكَالُ	لَا تُكَالَانِ	لَا يُكَلْنَ	لَا تُكَالُ	لَا تُكَالَانِ	لَا تُكَالُونَ	لَا تُكَالِينَ	لَا تُكَالَانِ	لَا تُكَلْنَ	لَا أُكَالُ	لَا نُكَالُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	أَنْ يَكِيلَ	أَنْ يَكِيلَا	أَنْ يَكِيلُوا	أَنْ تَكِيلَ	أَنْ تَكِيلَا	أَنْ يَكِلْنَ	أَنْ تَكِيلَ	أَنْ تَكِيلَا	أَنْ تَكِيلُوا	أَنْ تَكِيلِي	أَنْ تَكِيلَا	أَنْ تَكِلْنَ	أَنْ أَكِيلَ	أَنْ نَكِيلَ
	مجهول	أَنْ يُكَالَ	أَنْ يُكَالَا	أَنْ يُكَالُوا	أَنْ تُكَالَ	أَنْ تُكَالَا	أَنْ يُكَلْنَ	أَنْ تُكَالَ	أَنْ تُكَالَا	أَنْ تُكَالُوا	أَنْ تُكَالِي	أَنْ تُكَالَا	أَنْ تُكَلْنَ	أَنْ أُكَالَ	أَنْ نُكَالَ
امر	معلوم	لِيَكِلْ	لِيَكِيلَا	لِيَكِيلُوا	لِتَكِلْ	لِتَكِيلَا	لِيَكِلْنَ	كِلْ	كِيلَا	كِيلُوا	كِيلِي	كِيلَا	كِلْنَ		
امر	مجهول	لِيُكَلْ	لِيُكَالَا	لِيُكَالُوا	لِتُكَلْ	لِتُكَالَا	لِيُكَلْنَ	لِتُكَلْ	لِتُكَالَا	لِتُكَالُوا	لِتُكَالِي	لِتُكَالَا	لِتُكَلْنَ	لِأُكَلْ	لِنُكَلْ
نهي	معلوم	لَا يَكِلْ	لَا يَكِيلَا	لَا يَكِيلُوا	لَا تَكِلْ	لَا تَكِيلَا	لَا يَكِلْنَ	لَا تَكِلْ	لَا تَكِيلَا	لَا تَكِيلُوا	لَا تَكِيلِي	لَا تَكِيلَا	لَا تَكِلْنَ		
نهي	مجهول	لَا يُكَلْ	لَا يُكَالَا	لَا يُكَالُوا	لَا تُكَلْ	لَا تُكَالَا	لَا يُكَلْنَ	لَا تُكَلْ	لَا تُكَالَا	لَا تُكَالُوا	لَا تُكَالِي	لَا تُكَالَا	لَا تُكَلْنَ	لَا أُكَلْ	لَا نُكَلْ
فعل تعجب اول		مَا أَكْيَلَهُ	مَا أَكْيَلَهُمَا	مَا أَكْيَلَهُمْ	مَا أَكْيَلَهَا	مَا أَكْيَلَهُمَا	مَا أَكْيَلَهُنَّ	مَا أَكْيَلَكَ	مَا أَكْيَلَكُمَا	مَا أَكْيَلَكُمْ	مَا أَكْيَلَكِ	مَا أَكْيَلَكُمَا	مَا أَكْيَلَكُنَّ	مَا أَكْيَلَنِي	مَا أَكْيَلَنَا
فعل تعجب ثاني		أَكْيِلْ بِهِ	أَكْيِلْ بِهِمَا	أَكْيِلْ بِهِمْ	أَكْيِلْ بِهَا	أَكْيِلْ بِهِمَا	أَكْيِلْ بِهِنَّ	أَكْيِلْ بِكَ	أَكْيِلْ بِكُمَا	أَكْيِلْ بِكُمْ	أَكْيِلْ بِكِ	أَكْيِلْ بِكُمَا	أَكْيِلْ بِكُنَّ	أَكْيِلْ بِي	أَكْيِلْ بِنَا

Tarttı

كَالَ - يَكِيلُ

E.2 / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمى	كَيْلٌ							
اسم فاعل	كَائِلٌ	كَائِلَانِ	كَائِلُونَ	كُيَّالٌ \ كُيَّلٌ \ كَالَةٌ	كَائِلَةٌ	كَائِلَتَانِ	كَائِلَاتٌ	كَوَائِلُ
اسم مفعول	مَكِيلٌ	مَكِيلَانِ	مَكِيلُونَ	مَكَايِلُ	مَكِيلَةٌ	مَكِيلَتَانِ	مَكِيلَاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمى	مَكِيلٌ	مَكِيلَانِ	مَكَايِلُ					
اسم الت	مِكْيَلٌ	مِكْيَلَانِ	مَكَايِلُ					
مصدر بناء مره	كَيْلَةٌ	كَيْلَتَانِ	كَيْلَاتٌ					
مصدر بناء نوع	كِيلَةٌ	كِيلَتَانِ	كِيلَاتٌ					
اسم تصغير	كُيَيْلٌ							
اسم منسوب	كَيْلِيٌّ	كَيْلِيَانِ	كَيْلِيُّونَ		كَيْلِيَّةٌ	كَيْلِيَتَانِ	كَيْلِيَاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	كَيَّالٌ	كَيَّالَانِ	كَيَّالُونَ		كَيَّالَةٌ	كَيَّالَتَانِ	كَيَّالَاتٌ	
اسم تفضيل	أَكْيَلُ	أَكْيَلَانِ	أَكْيَلُونَ	أَكَايِلُ	كُولَى	كُولَيَانِ	كُولَيَاتٌ	كُلَى

غَزَا - يَغْزُو										Savaştı									
F.1 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	غَزَا	غَزَوَا	غَزَوْا	غَزَتْ	غَزَتَا	غَزَوْنَ	غَزَوْتَ	غَزَوْتُمَا	غَزَوْتُمْ	غَزَوْتِ	غَزَوْتُمَا	غَزَوْتُنَّ	غَزَوْتُ	غَزَوْنَا
	مجهول	غُزِيَ	غُزِيَا	غُزُوا	غُزِيَتْ	غُزِيَتَا	غُزِينَ	غُزِيتَ	غُزِيتُمَا	غُزِيتُمْ	غُزِيتِ	غُزِيتُمَا	غُزِيتُنَّ	غُزِيتُ	غُزِينَا
فعل مضارع	معلوم	يَغْزُو	يَغْزُوَانِ	يَغْزُونَ	تَغْزُو	تَغْزُوَانِ	يَغْزُونَ	تَغْزُو	تَغْزُوَانِ	تَغْزُونَ	تَغْزِينَ	تَغْزُوَانِ	تَغْزُونَ	اَغْزُو	نَغْزُو
	مجهول	يُغْزَى	يُغْزَيَانِ	يُغْزَوْنَ	تُغْزَى	تُغْزَيَانِ	يُغْزَيْنَ	تُغْزَى	تُغْزَيَانِ	تُغْزَوْنَ	تُغْزَيْنَ	تُغْزَيَانِ	تُغْزَيْنَ	أُغْزَى	نُغْزَى
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَغْزُ	لَمْ يَغْزُوَا	لَمْ يَغْزُوا	لَمْ تَغْزُ	لَمْ تَغْزُوَا	لَمْ يَغْزُونَ	لَمْ تَغْزُ	لَمْ تَغْزُوَا	لَمْ تَغْزُوا	لَمْ تَغْزِي	لَمْ تَغْزُوَا	لَمْ تَغْزُونَ	لَمْ اَغْزُ	لَمْ نَغْزُ
	مجهول	لَمْ يُغْزَ	لَمْ يُغْزَيَا	لَمْ يُغْزَوْا	لَمْ تُغْزَ	لَمْ تُغْزَيَا	لَمْ يُغْزَيْنَ	لَمْ تُغْزَ	لَمْ تُغْزَيَا	لَمْ تُغْزَوْا	لَمْ تُغْزَيْ	لَمْ تُغْزَيَا	لَمْ تُغْزَيْنَ	لَمْ اُغْزَ	لَمْ نُغْزَ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَغْزُ	لَمَّا يَغْزُوَا	لَمَّا يَغْزُوا	لَمَّا تَغْزُ	لَمَّا تَغْزُوَا	لَمَّا يَغْزُونَ	لَمَّا تَغْزُ	لَمَّا تَغْزُوَا	لَمَّا تَغْزُوا	لَمَّا تَغْزِي	لَمَّا تَغْزُوَا	لَمَّا تَغْزُونَ	لَمَّا اَغْزُ	لَمَّا نَغْزُ
	مجهول	لَمَّا يُغْزَ	لَمَّا يُغْزَيَا	لَمَّا يُغْزَوْا	لَمَّا تُغْزَ	لَمَّا تُغْزَيَا	لَمَّا يُغْزَيْنَ	لَمَّا تُغْزَ	لَمَّا تُغْزَيَا	لَمَّا تُغْزَوْا	لَمَّا تُغْزَيْ	لَمَّا تُغْزَيَا	لَمَّا تُغْزَيْنَ	لَمَّا اُغْزَ	لَمَّا نُغْزَ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَغْزُو	مَا يَغْزُوَانِ	مَا يَغْزُونَ	مَا تَغْزُو	مَا تَغْزُوَانِ	مَا يَغْزُونَ	مَا تَغْزُو	مَا تَغْزُوَانِ	مَا تَغْزُونَ	مَا تَغْزِينَ	مَا تَغْزُوَانِ	مَا تَغْزُونَ	مَا اَغْزُو	مَا نَغْزُو
	مجهول	مَا يُغْزَى	مَا يُغْزَيَانِ	مَا يُغْزَوْنَ	مَا تُغْزَى	مَا تُغْزَيَانِ	مَا يُغْزَيْنَ	مَا تُغْزَى	مَا تُغْزَيَانِ	مَا تُغْزَوْنَ	مَا تُغْزَيْنَ	مَا تُغْزَيَانِ	مَا تُغْزَيْنَ	مَا اُغْزَى	مَا نُغْزَى
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَغْزُو	لَا يَغْزُوَانِ	لَا يَغْزُونَ	لَا تَغْزُو	لَا تَغْزُوَانِ	لَا يَغْزُونَ	لَا تَغْزُو	لَا تَغْزُوَانِ	لَا تَغْزُونَ	لَا تَغْزِينَ	لَا تَغْزُوَانِ	لَا تَغْزُونَ	لَا اَغْزُو	لَا نَغْزُو
	مجهول	لَا يُغْزَى	لَا يُغْزَيَانِ	لَا يُغْزَوْنَ	لَا تُغْزَى	لَا تُغْزَيَانِ	لَا يُغْزَيْنَ	لَا تُغْزَى	لَا تُغْزَيَانِ	لَا تُغْزَوْنَ	لَا تُغْزَيْنَ	لَا تُغْزَيَانِ	لَا تُغْزَيْنَ	لَا اُغْزَى	لَا نُغْزَى
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	أَنْ يَغْزُوَ	أَنْ يَغْزُوَا	أَنْ يَغْزُوا	أَنْ تَغْزُوَ	أَنْ تَغْزُوَا	أَنْ يَغْزُونَ	أَنْ تَغْزُوَ	أَنْ تَغْزُوَا	أَنْ تَغْزُوا	أَنْ تَغْزِي	أَنْ تَغْزُوَا	أَنْ تَغْزُونَ	أَنْ اَغْزُوَ	أَنْ نَغْزُوَ
	مجهول	أَنْ يُغْزَى	أَنْ يُغْزَيَا	أَنْ يُغْزَوْا	أَنْ تُغْزَى	أَنْ تُغْزَيَا	أَنْ يُغْزَيْنَ	أَنْ تُغْزَى	أَنْ تُغْزَيَا	أَنْ تُغْزَوْا	أَنْ تُغْزَيْ	أَنْ تُغْزَيَا	أَنْ تُغْزَيْنَ	أَنْ اُغْزَى	أَنْ نُغْزَى
امر	معلوم	لِيَغْزُ	لِيَغْزُوَا	لِيَغْزُوا	لِتَغْزُ	لِتَغْزُوَا	لِيَغْزُونَ	أُغْزُ	أُغْزُوَا	أُغْزُوا	أُغْزِي	أُغْزُوَا	أُغْزُونَ		
امر	مجهول	لِيُغْزَ	لِيُغْزَيَا	لِيُغْزَوْا	لِتُغْزَ	لِتُغْزَيَا	لِيُغْزَيْنَ	لِتُغْزَ	لِتُغْزَيَا	لِتُغْزَوْا	لِتُغْزَيْ	لِتُغْزَيَا	لِتُغْزَيْنَ	لِاُغْزَ	لِنُغْزَ
نهي	معلوم	لا يَغْزُ	لا يَغْزُوَا	لا يَغْزُوا	لا تَغْزُ	لا تَغْزُوَا	لا يَغْزُونَ	لا تَغْزُ	لا تَغْزُوَا	لا تَغْزُوا	لا تَغْزِي	لا تَغْزُوَا	لا تَغْزُونَ		
نهي	مجهول	لا يُغْزَ	لا يُغْزَيَا	لا يُغْزَوْا	لا تُغْزَ	لا تُغْزَيَا	لا يُغْزَيْنَ	لا تُغْزَ	لا تُغْزَيَا	لا تُغْزَوْا	لا تُغْزَيْ	لا تُغْزَيَا	لا تُغْزَيْنَ	لا اُغْزَ	لا نُغْزَ
فعل تعجب اول		ما اَغْزَاهُ	ما اَغْزَاهُمَا	ما اَغْزَاهُمْ	ما اَغْزَاهَا	ما اَغْزَاهُمَا	ما اَغْزَاهُنَّ	ما اَغْزَاكَ	ما اَغْزَاكُمَا	ما اَغْزَاكُمْ	ما اَغْزَاكِ	ما اَغْزَاكُمَا	ما اَغْزَاكُنَّ	ما اَغْزَانِي	ما اَغْزَانَا
فعل تعجب ثاني		اَغْزَ بِهِ	اَغْزَ بِهِمَا	اَغْزَ بِهِمْ	اَغْزَ بِهَا	اَغْزَ بِهِمَا	اَغْزَ بِهِنَّ	اَغْزَ بِكَ	اَغْزَ بِكُمَا	اَغْزَ بِكُمْ	اَغْزَ بِكِ	اَغْزَ بِكُمَا	اَغْزَ بِكُنَّ	اَغْزَ بِي	اَغْزَ بِنَا

F.1 / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمي	غَزْوٌ							
اسم فاعل	غَازٍ	غَازِيَانِ	غَازُونَ	غُزَاةٌ \ غُزًى \ غُزَاةٌ	غَازِيَةٌ	غَازِيَتَانِ	غَازِيَاتٌ	غَوَازٍ
اسم مفعول	مَغْزُوٌ	مَغْزُوَانِ	مَغْزُوُونَ	مَغَازٍ	مَغْزُوَةٌ	مَغْزُوَتَانِ	مَغْزُوَاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمي	مَغْزًى	مَغْزَيَانِ	مَغَازٍ					
اسم آلت	مِغْزًى	مِغْزَيَانِ	مَغَازٍ					
مصدر بناء مره	غَزْوَةٌ	غَزْوَتَانِ	غَزَوَاتٌ					
مصدر بناء نوع	غِزْوَةٌ	غِزْوَتَانِ	غِزْوَاتٌ					
اسم تصغير	غُزَيٌّ							
اسم منسوب	غَزْوِيٌّ	غَزْوِيَّانِ	غَزْوِيُّونَ		غَزْوِيَّةٌ	غَزْوِيَّتَانِ	غَزْوِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	غَزَّاءُ	غَزَّانَانِ	غَزَّالُونَ		غَزَّانَةٌ	غَزَّانَتَانِ	غَزَّانَاتٌ	
اسم تفضيل	أَغْزَى	أَغْزَيَانِ	أَغْزَوْنَ	أَغَازٍ	غُزْوَى	غُزْوَيَانِ	غُزْوَيَاتٌ	غُزًى

رَمَى - يَرْمِي

F.2 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه
فعل ماضي	معلوم	رَمَى	رَمَيَا	رَمَوْا	رَمَتْ	رَمَتَا	رَمَيْنَ
	مجهول	رُمِيَ	رُمِيَا	رُمُوا	رُمِيَتْ	رُمِيَتَا	رُمِينَ
فعل مضارع	معلوم	يَرْمِي	يَرْمِيَانِ	يَرْمُونَ	تَرْمِي	تَرْمِيَانِ	يَرْمِينَ
	مجهول	يُرْمَى	يُرْمَيَانِ	يُرْمَوْنَ	تُرْمَى	تُرْمَيَانِ	يُرْمَيْنَ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَرْمِ	لَمْ يَرْمِيَا	لَمْ يَرْمُوا	لَمْ تَرْمِ	لَمْ تَرْمِيَا	لَمْ يَرْمِينَ
	مجهول	لَمْ يُرْمَ	لَمْ يُرْمَيَا	لَمْ يُرْمَوْا	لَمْ تُرْمَ	لَمْ تُرْمَيَا	لَمْ يُرْمَيْنَ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَرْمِ	لَمَّا يَرْمِيَا	لَمَّا يَرْمُوا	لَمَّا تَرْمِ	لَمَّا تَرْمِيَا	لَمَّا يَرْمِينَ
	مجهول	لَمَّا يُرْمَ	لَمَّا يُرْمَيَا	لَمَّا يُرْمَوْا	لَمَّا تُرْمَ	لَمَّا تُرْمَيَا	لَمَّا يُرْمَيْنَ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَرْمِي	مَا يَرْمِيَانِ	مَا يَرْمُونَ	مَا تَرْمِي	مَا تَرْمِيَانِ	مَا يَرْمِينَ
	مجهول	مَا يُرْمَى	مَا يُرْمَيَانِ	مَا يُرْمَوْنَ	مَا تُرْمَى	مَا تُرْمَيَانِ	مَا يُرْمَيْنَ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَرْمِي	لَا يَرْمِيَانِ	لَا يَرْمُونَ	لَا تَرْمِي	لَا تَرْمِيَانِ	لَا يَرْمِينَ
	مجهول	لَا يُرْمَى	لَا يُرْمَيَانِ	لَا يُرْمَوْنَ	لَا تُرْمَى	لَا تُرْمَيَانِ	لَا يُرْمَيْنَ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	أَنْ يَرْمِيَ	أَنْ يَرْمِيَا	أَنْ يَرْمُوا	أَنْ تَرْمِيَ	أَنْ تَرْمِيَا	أَنْ يَرْمِينَ
	مجهول	أَنْ يُرْمَى	أَنْ يُرْمَيَا	أَنْ يُرْمَوْا	أَنْ تُرْمَى	أَنْ تُرْمَيَا	أَنْ يُرْمَيْنَ
امر	معلوم	اِيْرَمِ	اِيْرَمِيَا	اِيْرَمُوا	اِيْرَمِي	اِيْرَمِيَا	اِيْرَمِينَ
امر	مجهول	لِيُرْمَ	لِيُرْمَيَا	لِيُرْمَوْا	لِتُرْمَ	لِتُرْمَيَا	لِيُرْمَيْنَ
نهي	معلوم	لَا يَرْمِ	لَا يَرْمِيَا	لَا يَرْمُوا	لَا تَرْمِ	لَا تَرْمِيَا	لَا يَرْمِينَ
نهي	مجهول	لَا يُرْمَ	لَا يُرْمَيَا	لَا يُرْمَوْا	لَا تُرْمَ	لَا تُرْمَيَا	لَا يُرْمَيْنَ
فعل تعجب اول		مَا أَرْمَاهُ	مَا أَرْمَاهُمَا	مَا أَرْمَاهُمْ	مَا أَرْمَاهَا	مَا أَرْمَاهُمَا	مَا أَرْمَاهُنَّ
فعل تعجب ثاني		أَرْمِ بِهِ	أَرْمِ بِهِمَا	أَرْمِ بِهِمْ	أَرْمِ بِهَا	أَرْمِ بِهِمَا	أَرْمِ بِهِنَّ

Attı

مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
رَمَيْتَ	رَمَيْتُمَا	رَمَيْتُمْ	رَمَيْتِ	رَمَيْتُمَا	رَمَيْتُنَّ	رَمَيْتُ	رَمَيْنَا
رُمِيتَ	رُمِيتُمَا	رُمِيتُمْ	رُمِيتِ	رُمِيتُمَا	رُمِيتُنَّ	رُمِيتُ	رُمِينَا
تَرْمِي	تَرْمِيَانِ	تَرْمُونَ	تَرْمِينَ	تَرْمِيَانِ	تَرْمِينَ	أَرْمِي	نَرْمِي
تُرْمَى	تُرْمَيَانِ	تُرْمَوْنَ	تُرْمَيْنَ	تُرْمَيَانِ	تُرْمَيْنَ	أُرْمَى	نُرْمَى
لَمْ تَرْمِ	لَمْ تَرْمِيَا	لَمْ تَرْمُوا	لَمْ تَرْمِي	لَمْ تَرْمِيَا	لَمْ تَرْمِينَ	لَمْ أَرْمِ	لَمْ نَرْمِ
لَمْ تُرْمَ	لَمْ تُرْمَيَا	لَمْ تُرْمَوْا	لَمْ تُرْمَيْ	لَمْ تُرْمَيَا	لَمْ تُرْمَيْنَ	لَمْ أُرْمَ	لَمْ نُرْمَ
لَمَّا تَرْمِ	لَمَّا تَرْمِيَا	لَمَّا تَرْمُوا	لَمَّا تَرْمِي	لَمَّا تَرْمِيَا	لَمَّا تَرْمِينَ	لَمَّا أَرْمِ	لَمَّا نَرْمِ
لَمَّا تُرْمَ	لَمَّا تُرْمَيَا	لَمَّا تُرْمَوْا	لَمَّا تُرْمَيْ	لَمَّا تُرْمَيَا	لَمَّا تُرْمَيْنَ	لَمَّا أُرْمَ	لَمَّا نُرْمَ
مَا تَرْمِي	مَا تَرْمِيَانِ	مَا تَرْمُونَ	مَا تَرْمِينَ	مَا تَرْمِيَانِ	مَا تَرْمِينَ	مَا أَرْمِي	مَا نَرْمِي
مَا تُرْمَى	مَا تُرْمَيَانِ	مَا تُرْمَوْنَ	مَا تُرْمَيْنَ	مَا تُرْمَيَانِ	مَا تُرْمَيْنَ	مَا أُرْمَى	مَا نُرْمَى
لَا تَرْمِي	لَا تَرْمِيَانِ	لَا تَرْمُونَ	لَا تَرْمِينَ	لَا تَرْمِيَانِ	لَا تَرْمِينَ	لَا أَرْمِي	لَا نَرْمِي
لَا تُرْمَى	لَا تُرْمَيَانِ	لَا تُرْمَوْنَ	لَا تُرْمَيْنَ	لَا تُرْمَيَانِ	لَا تُرْمَيْنَ	لَا أُرْمَى	لَا نُرْمَى
أَنْ تَرْمِيَ	أَنْ تَرْمِيَا	أَنْ تَرْمُوا	أَنْ تَرْمِي	أَنْ تَرْمِيَا	أَنْ تَرْمِينَ	أَنْ أَرْمِيَ	أَنْ نَرْمِيَ
أَنْ تُرْمَى	أَنْ تُرْمَيَا	أَنْ تُرْمَوْا	أَنْ تُرْمَيْ	أَنْ تُرْمَيَا	أَنْ تُرْمَيْنَ	أَنْ أُرْمَى	أَنْ نُرْمَى
ارْمِ	ارْمِيَا	ارْمُوا	ارْمِي	ارْمِيَا	ارْمِينَ		
لِتُرْمَ	لِتُرْمَيَا	لِتُرْمَوْا	لِتُرْمَيْ	لِتُرْمَيَا	لِتُرْمَيْنَ	لِأُرْمَ	لِنُرْمَ
لَا تَرْمِ	لَا تَرْمِيَا	لَا تَرْمُوا	لَا تَرْمِي	لَا تَرْمِيَا	لَا تَرْمِينَ		
لَا تُرْمَ	لَا تُرْمَيَا	لَا تُرْمَوْا	لَا تُرْمَيْ	لَا تُرْمَيَا	لَا تُرْمَيْنَ	لَا أُرْمَ	لَا نُرْمَ
مَا أَرْمَاكَ	مَا أَرْمَاكُمَا	مَا أَرْمَاكُمْ	مَا أَرْمَاكِ	مَا أَرْمَاكُمَا	مَا أَرْمَاكُنَّ	مَا أَرْمَانِي	مَا أَرْمَانَا
أَرْمِ بِكَ	أَرْمِ بِكُمَا	أَرْمِ بِكُمْ	أَرْمِ بِكِ	أَرْمِ بِكُمَا	أَرْمِ بِكُنَّ	أَرْمِ بِي	أَرْمِ بِنَا

F.2 / Isim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمى	رَمْيٌ							
اسم فاعل	رَامٍ	رَامِيَانِ	رَامُونَ	رُمَاةٌ \ رُمًى \ رَمَاةٌ	رَامِيَةٌ	رَامِيَتَانِ	رَامِيَاتٌ	رَوَامٍ
اسم مفعول	مَرْمِيٌّ	مَرْمِيَّانِ	مَرْمِيُّونَ	مَرَامٍ	مَرْمِيَّةٌ	مَرْمِيَّتَانِ	مَرْمِيَّاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمى	مَرْمًى	مَرْمَيَانِ	مَرَامٍ					
اسم آلة	مِرْمًى	مِرْمَيَانِ	مَرَامٍ					
مصدر بناء مره	رَمْيَةٌ	رَمْيَتَانِ	رَمْيَاتٌ					
مصدر بناء نوع	رِمْيَةٌ	رِمْيَتَانِ	رِمْيَاتٌ					
اسم تصغير	رُمَيٌّ							
اسم منسوب	رَمْيِيٌّ	رَمْيِيَّانِ	رَمْيِيُّونَ		رَمْيِيَّةٌ	رَمْيِيَّتَانِ	رَمْيِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	رَمَّاءٌ	رَمَّاكَانِ	رَمَّاكُونَ		رَمَّاكَةٌ	رَمَّاكَتَانِ	رَمَّاكَاتٌ	
اسم تفضيل	أَرْمَى	أَرْمَيَانِ	أَرْمَوْنَ	أَرَامٍ	رُمْيَى	رُمْيَيَانِ	رُمْيَيَاتٌ	رُمَى

وَقَى - يَقِي

G.1 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه
فعل ماضي	معلوم	وَقَى	وَقَيَا	وَقَوْا	وَقَتْ	وَقَتَا	وَقَيْنَ
	مجهول	وُقِيَ	وُقِيَا	وُقُوا	وُقِيَتْ	وُقِيَتَا	وُقِينَ
فعل مضارع	معلوم	يَقِي	يَقِيَانِ	يَقُونَ	تَقِي	تَقِيَانِ	يَقِينَ
	مجهول	يُوقَى	يُوقَيَانِ	يُوقَوْنَ	تُوقَى	تُوقَيَانِ	يُوقَيْنَ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَقِ	لَمْ يَقِيَا	لَمْ يَقُوا	لَمْ تَقِ	لَمْ تَقِيَا	لَمْ يَقِينَ
	مجهول	لَمْ يُوقَ	لَمْ يُوقَيَا	لَمْ يُوقَوْا	لَمْ تُوقَ	لَمْ تُوقَيَا	لَمْ يُوقَيْنَ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَقِ	لَمَّا يَقِيَا	لَمَّا يَقُوا	لَمَّا تَقِ	لَمَّا تَقِيَا	لَمَّا يَقِينَ
	مجهول	لَمَّا يُوقَ	لَمَّا يُوقَيَا	لَمَّا يُوقَوْا	لَمَّا تُوقَ	لَمَّا تُوقَيَا	لَمَّا يُوقَيْنَ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَقِي	مَا يَقِيَانِ	مَا يَقُونَ	مَا تَقِي	مَا تَقِيَانِ	مَا يَقِينَ
	مجهول	مَا يُوقَى	مَا يُوقَيَانِ	مَا يُوقَوْنَ	مَا تُوقَى	مَا تُوقَيَانِ	مَا يُوقَيْنَ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَقِي	لَا يَقِيَانِ	لَا يَقُونَ	لَا تَقِي	لَا تَقِيَانِ	لَا يَقِينَ
	مجهول	لَا يُوقَى	لَا يُوقَيَانِ	لَا يُوقَوْنَ	لَا تُوقَى	لَا تُوقَيَانِ	لَا يُوقَيْنَ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَقِيَ	لَنْ يَقِيَا	لَنْ يَقُوا	لَنْ تَقِيَ	لَنْ تَقِيَا	لَنْ يَقِينَ
	مجهول	لَنْ يُوقَى	لَنْ يُوقَيَا	لَنْ يُوقَوْا	لَنْ تُوقَى	لَنْ تُوقَيَا	لَنْ يُوقَيْنَ
امر	معلوم	لِيَقِ	لِيَقِيَا	لِيَقُوا	لِتَقِ	لِتَقِيَا	لِيَقِينَ
امر	مجهول	لِيُوقَ	لِيُوقَيَا	لِيُوقَوْا	لِتُوقَ	لِتُوقَيَا	لِيُوقَيْنَ
نهي	معلوم	لَا يَقِ	لَا يَقِيَا	لَا يَقُوا	لَا تَقِ	لَا تَقِيَا	لَا يَقِينَ
نهي	مجهول	لَا يُوقَ	لَا يُوقَيَا	لَا يُوقَوْا	لَا تُوقَ	لَا تُوقَيَا	لَا يُوقَيْنَ
فعل تعجب اول		مَا أَوْقَاهُ	مَا أَوْقَاهُمَا	مَا أَوْقَاهُمْ	مَا أَوْقَاهَا	مَا أَوْقَاهُمَا	مَا أَوْقَاهُنَّ
فعل تعجب ثاني		أَوْقِ بِهِ	أَوْقِ بِهِمَا	أَوْقِ بِهِمْ	أَوْقِ بِهَا	أَوْقِ بِهِمَا	أَوْقِ بِهِنَّ

Korudu

G.1 / Fiil		مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	وَقَيْتَ	وَقَيْتُمَا	وَقَيْتُمْ	وَقَيْتِ	وَقَيْتُمَا	وَقَيْتُنَّ	وَقَيْتُ	وَقَيْنَا
	مجهول	وُقِيتَ	وُقِيتُمَا	وُقِيتُمْ	وُقِيتِ	وُقِيتُمَا	وُقِيتُنَّ	وُقِيتُ	وُقِينَا
فعل مضارع	معلوم	تَقِي	تَقِيَانِ	تَقُونَ	تَقِينَ	تَقِيَانِ	تَقِينَ	أَقِي	نَقِي
	مجهول	تُوقَى	تُوقَيَانِ	تُوقَوْنَ	تُوقَيْنَ	تُوقَيَانِ	تُوقَيْنَ	أُوقَى	نُوقَى
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ تَقِ	لَمْ تَقِيَا	لَمْ تَقُوا	لَمْ تَقِي	لَمْ تَقِيَا	لَمْ تَقِينَ	لَمْ أَقِ	لَمْ نَقِ
	مجهول	لَمْ تُوقَ	لَمْ تُوقَيَا	لَمْ تُوقَوْا	لَمْ تُوقَيْ	لَمْ تُوقَيَا	لَمْ تُوقَيْنَ	لَمْ أُوقَ	لَمْ نُوقَ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا تَقِ	لَمَّا تَقِيَا	لَمَّا تَقُوا	لَمَّا تَقِي	لَمَّا تَقِيَا	لَمَّا تَقِينَ	لَمَّا أَقِ	لَمَّا نَقِ
	مجهول	لَمَّا تُوقَ	لَمَّا تُوقَيَا	لَمَّا تُوقَوْا	لَمَّا تُوقَيْ	لَمَّا تُوقَيَا	لَمَّا تُوقَيْنَ	لَمَّا أُوقَ	لَمَّا نُوقَ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا تَقِي	مَا تَقِيَانِ	مَا تَقُونَ	مَا تَقِينَ	مَا تَقِيَانِ	مَا تَقِينَ	مَا أَقِي	مَا نَقِي
	مجهول	مَا تُوقَى	مَا تُوقَيَانِ	مَا تُوقَوْنَ	مَا تُوقَيْنَ	مَا تُوقَيَانِ	مَا تُوقَيْنَ	مَا أُوقَى	مَا نُوقَى
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا تَقِي	لَا تَقِيَانِ	لَا تَقُونَ	لَا تَقِينَ	لَا تَقِيَانِ	لَا تَقِينَ	لَا أَقِي	لَا نَقِي
	مجهول	لَا تُوقَى	لَا تُوقَيَانِ	لَا تُوقَوْنَ	لَا تُوقَيْنَ	لَا تُوقَيَانِ	لَا تُوقَيْنَ	لَا أُوقَى	لَا نُوقَى
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ تَقِيَ	لَنْ تَقِيَا	لَنْ تَقُوا	لَنْ تَقِي	لَنْ تَقِيَا	لَنْ تَقِينَ	لَنْ أَقِيَ	لَنْ نَقِيَ
	مجهول	لَنْ تُوقَى	لَنْ تُوقَيَا	لَنْ تُوقَوْا	لَنْ تُوقَيْ	لَنْ تُوقَيَا	لَنْ تُوقَيْنَ	لَنْ أُوقَى	لَنْ نُوقَى
امر	معلوم	قِهْ	قِيَا	قُوا	قِي	قِيَا	قِينَ		
امر	مجهول	لِتُوقَ	لِتُوقَيَا	لِتُوقَوْا	لِتُوقَيْ	لِتُوقَيَا	لِتُوقَيْنَ	لِأُوقَ	لِنُوقَ
نهي	معلوم	لَا تَقِ	لَا تَقِيَا	لَا تَقُوا	لَا تَقِي	لَا تَقِيَا	لَا تَقِينَ		
نهي	مجهول	لَا تُوقَ	لَا تُوقَيَا	لَا تُوقَوْا	لَا تُوقَيْ	لَا تُوقَيَا	لَا تُوقَيْنَ	لَا أُوقَ	لَا نُوقَ
فعل تعجب اول		مَا أَوْقَاكَ	مَا أَوْقَاكُمَا	مَا أَوْقَاكُمْ	مَا أَوْقَاكِ	مَا أَوْقَاكُمَا	مَا أَوْقَاكُنَّ	مَا أَوْقَانِي	مَا أَوْقَانَا
فعل تعجب ثاني		أَوْقِ بِكَ	أَوْقِ بِكُمَا	أَوْقِ بِكُمْ	أَوْقِ بِكِ	أَوْقِ بِكُمَا	أَوْقِ بِكُنَّ	أَوْقِ بِي	أَوْقِ بِنَا

G.1 / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمي	وِقَايَةٌ							
اسم فاعل	وَاقٍ	وَاقِيَانِ	وَاقُونَ	وُقَاءٌ \ وُقًى \ وُقَاةٌ	وَاقِيَةٌ	وَاقِيَتَانِ	وَاقِيَاتٌ	أَوَاقٍ
اسم مفعول	مَوْقِيٌّ	مَوْقِيَّانِ	مَوْقِيُّونَ	مَوَاقِيٌّ \ مَوَاقٍ	مَوْقِيَّةٌ	مَوْقِيَّتَانِ	مَوْقِيَّاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمي	مَوْقًى	مَوْقِيَانِ	مَوَاقٍ					
اسم آلة	مِيقًى	مِيقَيَانِ	مَوَاقٍ					
مصدر بناء مره	وُقَيَةٌ	وُقَيَتَانِ	وُقَيَاتٌ					
مصدر بناء نوع	وِقْيَةٌ	وِقْيَتَانِ	وِقْيَاتٌ					
اسم تصغير	وُقَيَّةٌ							
اسم منسوب	وِقَاوِيٌّ	وِقَاوِيَّانِ	وِقَاوِيُّونَ		وِقَاوِيَّةٌ	وِقَاوِيَّتَانِ	وِقَاوِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	وَقَّاءٌ	وَقَّاءَانِ	وَقَّاؤُونَ		وَقَّاءَةٌ	وَقَّاءَتَانِ	وَقَّاءَاتٌ	
اسم تفضيل	أَوْقَى	أَوْقَيَانِ	أَوْقَوْنَ	أَوَاقٍ	وُوقَى	وُوقَيَانِ	وُوقَيَاتٌ	وُقًى

طَوَى - يَطْوِى

G.2 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه
فعل ماضي	معلوم	طَوَى	طَوَيَا	طَوَوْا	طَوَتْ	طَوَتَا	طَوَيْنَ
	مجهول	طُوِيَ	طُوِيَا	طُوُوا	طُوِيَتْ	طُوِيَتَا	طُوِينَ
فعل مضارع	معلوم	يَطْوِي	يَطْوِيَانِ	يَطْوُونَ	تَطْوِي	تَطْوِيَانِ	يَطْوِينَ
	مجهول	يُطْوَى	يُطْوَيَانِ	يُطْوَوْنَ	تُطْوَى	تُطْوَيَانِ	يُطْوَيْنَ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَطْوِ	لَمْ يَطْوِيَا	لَمْ يَطْوُوا	لَمْ تَطْوِ	لَمْ تَطْوِيَا	لَمْ يَطْوِينَ
	مجهول	لَمْ يُطْوَ	لَمْ يُطْوَيَا	لَمْ يُطْوَوْا	لَمْ تُطْوَ	لَمْ تُطْوَيَا	لَمْ يُطْوَيْنَ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَطْوِ	لَمَّا يَطْوِيَا	لَمَّا يَطْوُوا	لَمَّا تَطْوِ	لَمَّا تَطْوِيَا	لَمَّا يَطْوِينَ
	مجهول	لَمَّا يُطْوَ	لَمَّا يُطْوَيَا	لَمَّا يُطْوَوْا	لَمَّا تُطْوَ	لَمَّا تُطْوَيَا	لَمَّا يُطْوَيْنَ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَطْوِي	مَا يَطْوِيَانِ	مَا يَطْوُونَ	مَا تَطْوِي	مَا تَطْوِيَانِ	مَا يَطْوِينَ
	مجهول	مَا يُطْوَى	مَا يُطْوَيَانِ	مَا يُطْوَوْنَ	مَا تُطْوَى	مَا تُطْوَيَانِ	مَا يُطْوَيْنَ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَطْوِي	لَا يَطْوِيَانِ	لَا يَطْوُونَ	لَا تَطْوِي	لَا تَطْوِيَانِ	لَا يَطْوِينَ
	مجهول	لَا يُطْوَى	لَا يُطْوَيَانِ	لَا يُطْوَوْنَ	لَا تُطْوَى	لَا تُطْوَيَانِ	لَا يُطْوَيْنَ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَطْوِيَ	لَنْ يَطْوِيَا	لَنْ يَطْوُوا	لَنْ تَطْوِيَ	لَنْ تَطْوِيَا	لَنْ يَطْوِينَ
	مجهول	لَنْ يُطْوَى	لَنْ يُطْوَيَا	لَنْ يُطْوَوْا	لَنْ تُطْوَى	لَنْ تُطْوَيَا	لَنْ يُطْوَيْنَ
امر	معلوم	لِيَطْوِ	لِيَطْوِيَا	لِيَطْوُوا	لِتَطْوِ	لِتَطْوِيَا	لِيَطْوِينَ
امر	مجهول	لِيُطْوَ	لِيُطْوَيَا	لِيُطْوَوْا	لِتُطْوَ	لِتُطْوَيَا	لِيُطْوَيْنَ
نهي	معلوم	لَا يَطْوِ	لَا يَطْوِيَا	لَا يَطْوُوا	لَا تَطْوِ	لَا تَطْوِيَا	لَا يَطْوِينَ
نهي	مجهول	لَا يُطْوَ	لَا يُطْوَيَا	لَا يُطْوَوْا	لَا تُطْوَ	لَا تُطْوَيَا	لَا يُطْوَيْنَ
فعل تعجب اول		مَا أَطْوَاهُ	مَا أَطْوَاهُمَا	مَا أَطْوَاهُمْ	مَا أَطْوَاهَا	مَا أَطْوَاهُمَا	مَا أَطْوَاهُنَّ
فعل تعجب ثاني		أَطْوِ بِهِ	أَطْوِ بِهِمَا	أَطْوِ بِهِمْ	أَطْوِ بِهَا	أَطْوِ بِهِمَا	أَطْوِ بِهِنَّ

Katladı

G.2 / Fiil		مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	طَوَيْتَ	طَوَيْتُمَا	طَوَيْتُمْ	طَوَيْتِ	طَوَيْتُمَا	طَوَيْتُنَّ	طَوَيْتُ	طَوَيْنَا
	مجهول	طُوِيتَ	طُوِيتُمَا	طُوِيتُمْ	طُوِيتِ	طُوِيتُمَا	طُوِيتُنَّ	طُوِيتُ	طُوِينَا
فعل مضارع	معلوم	تَطْوِي	تَطْوِيَانِ	تَطْوُونَ	تَطْوِينَ	تَطْوِيَانِ	تَطْوِينَ	أَطْوِي	نَطْوِي
	مجهول	تُطْوَى	تُطْوَيَانِ	تُطْوَوْنَ	تُطْوَيْنَ	تُطْوَيَانِ	تُطْوَيْنَ	أُطْوَى	نُطْوَى
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ تَطْوِ	لَمْ تَطْوِيَا	لَمْ تَطْوُوا	لَمْ تَطْوِي	لَمْ تَطْوِيَا	لَمْ تَطْوِينَ	لَمْ أَطْوِ	لَمْ نَطْوِ
	مجهول	لَمْ تُطْوَ	لَمْ تُطْوَيَا	لَمْ تُطْوَوْا	لَمْ تُطْوَيْ	لَمْ تُطْوَيَا	لَمْ تُطْوَيْنَ	لَمْ أُطْوَ	لَمْ نُطْوَ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا تَطْوِ	لَمَّا تَطْوِيَا	لَمَّا تَطْوُوا	لَمَّا تَطْوِي	لَمَّا تَطْوِيَا	لَمَّا تَطْوِينَ	لَمَّا أَطْوِ	لَمَّا نَطْوِ
	مجهول	لَمَّا تُطْوَ	لَمَّا تُطْوَيَا	لَمَّا تُطْوَوْا	لَمَّا تُطْوَيْ	لَمَّا تُطْوَيَا	لَمَّا تُطْوَيْنَ	لَمَّا أُطْوَ	لَمَّا نُطْوَ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا تَطْوِي	مَا تَطْوِيَانِ	مَا تَطْوُونَ	مَا تَطْوِينَ	مَا تَطْوِيَانِ	مَا تَطْوِينَ	مَا أَطْوِي	مَا نَطْوِي
	مجهول	مَا تُطْوَى	مَا تُطْوَيَانِ	مَا تُطْوَوْنَ	مَا تُطْوَيْنَ	مَا تُطْوَيَانِ	مَا تُطْوَيْنَ	مَا أُطْوَى	مَا نُطْوَى
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا تَطْوِي	لَا تَطْوِيَانِ	لَا تَطْوُونَ	لَا تَطْوِينَ	لَا تَطْوِيَانِ	لَا تَطْوِينَ	لَا أَطْوِي	لَا نَطْوِي
	مجهول	لَا تُطْوَى	لَا تُطْوَيَانِ	لَا تُطْوَوْنَ	لَا تُطْوَيْنَ	لَا تُطْوَيَانِ	لَا تُطْوَيْنَ	لَا أُطْوَى	لَا نُطْوَى
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ تَطْوِيَ	لَنْ تَطْوِيَا	لَنْ تَطْوُوا	لَنْ تَطْوِيَ	لَنْ تَطْوِيَا	لَنْ تَطْوِينَ	لَنْ أَطْوِيَ	لَنْ نَطْوِيَ
	مجهول	لَنْ تُطْوَى	لَنْ تُطْوَيَا	لَنْ تُطْوَوْا	لَنْ تُطْوَيْ	لَنْ تُطْوَيَا	لَنْ تُطْوَيْنَ	لَنْ أُطْوَى	لَنْ نُطْوَى
امر	معلوم	اِطْوِ	اِطْوِيَا	اِطْوُوا	اِطْوِي	اِطْوِيَا	اِطْوِينَ		
امر	مجهول	لِتُطْوَ	لِتُطْوَيَا	لِتُطْوَوْا	لِتُطْوَيْ	لِتُطْوَيَا	لِتُطْوَيْنَ	لِأُطْوَ	لِنُطْوَ
نهي	معلوم	لَا تَطْوِ	لَا تَطْوِيَا	لَا تَطْوُوا	لَا تَطْوِي	لَا تَطْوِيَا	لَا تَطْوِينَ		
نهي	مجهول	لَا تُطْوَ	لَا تُطْوَيَا	لَا تُطْوَوْا	لَا تُطْوَيْ	لَا تُطْوَيَا	لَا تُطْوَيْنَ	لَا أُطْوَ	لَا نُطْوَ
فعل تعجب اول		مَا أَطْوَاكَ	مَا أَطْوَاكُمَا	مَا أَطْوَاكُمْ	مَا أَطْوَاكِ	مَا أَطْوَاكُمَا	مَا أَطْوَاكُنَّ	مَا أَطْوَانِي	مَا أَطْوَانَا
فعل تعجب ثاني		أَطْوِ بِكَ	أَطْوِ بِكُمَا	أَطْوِ بِكُمْ	أَطْوِ بِكِ	أَطْوِ بِكُمَا	أَطْوِ بِكُنَّ	أَطْوِ بِي	أَطْوِ بِنَا

G.2 / Isim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمى	طَيٌّ							
اسم فاعل	طَاوٍ	طَاوِيَانِ	طَاوُونَ	طُوَاةٌ \ طُوَءٌ \ طُوَاءٌ	طَارِيَةٌ	طَارِيَتَانِ	طَارِيَاتٌ	طَوَاءٍ
اسم مفعول	مَطْوِيٌّ	مَطْوِيَّانِ	مَطْوِيُّونَ	مَطَاوِيُّ \ مَطَاوٍ	مَطْوِيَّةٌ	مَطْوِيَّتَانِ	مَطْوِيَّاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمى	مَطْوًى	مَطْوِيَانِ	مَطَاوٍ					
اسم الت	مِطْوًى	مِطْوِيَانِ	مَطَاوٍ					
مصدر بناء مره	طَيَّةٌ	طَيَّتَانِ	طَيَّاتٌ					
مصدر بناء نوع	طِيَّةٌ	طِيَّتَانِ	طِيَّاتٌ					
اسم تصغير	طُوَيٌّ							
اسم منسوب	طَيِّيٌّ	طَيِّيَانِ	طَيِّيُّونَ		طَيِّيَّةٌ	طَيِّيَّتَانِ	طَيِّيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل	طَوَّاءٌ	طَوَّاتَانِ	طَوَّاتُونَ		طَوَّاتَةٌ	طَوَّاتَتَانِ	طَوَّاتَاتٌ	
اسم تفضيل	أَطْوَى	أَطْوَيَانِ	أَطْوَوْنَ	أَطَاوٍ	طُوَوَى	طُوَوِيَانِ	طُوَوِيَاتٌ	طُوَى

Tasrîf / Mezîd

İkram etti									أَكْرَمَ - يُكْرِمُ - إِكرَامًا									2.1 / Fiil
نفس متكلم مع الغير	نفس متكلم وحده	جمع مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	مفرد مؤنث مخاطبه	جمع مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	مفرد مذكر مخاطب	جمع مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	مفرد مؤنث غائبه	جمع مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	مفرد مذكر غائب		
أكْرَمْنا	أكْرَمْتُ	أكْرَمْتُنَّ	أكْرَمْتُما	أكْرَمْتِ	أكْرَمْتُمْ	أكْرَمْتُما	أكْرَمْتَ	أكْرَمْنَ	أكْرَمَتا	أكْرَمَتْ	أكْرَمُوا	أكْرَما	أكْرَمَ	معلوم	فعل ماضي
أُكْرِمْنا	أُكْرِمْتُ	أُكْرِمْتُنَّ	أُكْرِمْتُما	أُكْرِمْتِ	أُكْرِمْتُمْ	أُكْرِمْتُما	أُكْرِمْتَ	أُكْرِمْنَ	أُكْرِمَتا	أُكْرِمَتْ	أُكْرِمُوا	أُكْرِما	أُكْرِمَ	مجهول	
نُكْرِمُ	أُكْرِمُ	نُكْرِمْنَ	نُكْرِمانِ	نُكْرِمِينَ	نُكْرِمُونَ	نُكْرِمانِ	نُكْرِمُ	يُكْرِمْنَ	تُكْرِمانِ	تُكْرِمُ	يُكْرِمُونَ	يُكْرِمانِ	يُكْرِمُ	معلوم	فعل مضارع
نُكْرَمُ	أُكْرَمُ	نُكْرَمْنَ	نُكْرَمانِ	نُكْرَمِينَ	نُكْرَمُونَ	نُكْرَمانِ	نُكْرَمُ	يُكْرَمْنَ	تُكْرَمانِ	تُكْرَمُ	يُكْرَمُونَ	يُكْرَمانِ	يُكْرَمُ	مجهول	
لَمْ نُكْرِمْ	لَمْ أُكْرِمْ	لَمْ نُكْرِمْنَ	لَمْ نُكْرِما	لَمْ تُكْرِمِي	لَمْ تُكْرِمُوا	لَمْ تُكْرِما	لَمْ تُكْرِمْ	لَمْ يُكْرِمْنَ	لَمْ تُكْرِما	لَمْ تُكْرِمْ	لَمْ يُكْرِمُوا	لَمْ يُكْرِما	لَمْ يُكْرِمْ	معلوم	فعل مضارع جحد مطلق
لَمْ نُكْرَمْ	لَمْ أُكْرَمْ	لَمْ نُكْرَمْنَ	لَمْ تُكْرَما	لَمْ تُكْرَمِي	لَمْ تُكْرَمُوا	لَمْ تُكْرَما	لَمْ تُكْرَمْ	لَمْ يُكْرَمْنَ	لَمْ تُكْرَما	لَمْ تُكْرَمْ	لَمْ يُكْرَمُوا	لَمْ يُكْرَما	لَمْ يُكْرَمْ	مجهول	
لَمّا نُكْرِمْ	لَمّا أُكْرِمْ	لَمّا نُكْرِمْنَ	لَمّا نُكْرِما	لَمّا تُكْرِمِي	لَمّا تُكْرِمُوا	لَمّا تُكْرِما	لَمّا تُكْرِمْ	لَمّا يُكْرِمْنَ	لَمّا تُكْرِما	لَمّا تُكْرِمْ	لَمّا يُكْرِمُوا	لَمّا يُكْرِما	لَمّا يُكْرِمْ	معلوم	فعل مضارع جحد مستغرق
لَمّا نُكْرَمْ	لَمّا أُكْرَمْ	لَمّا نُكْرَمْنَ	لَمّا تُكْرَما	لَمّا تُكْرَمِي	لَمّا تُكْرَمُوا	لَمّا تُكْرَما	لَمّا تُكْرَمْ	لَمّا يُكْرَمْنَ	لَمّا تُكْرَما	لَمّا تُكْرَمْ	لَمّا يُكْرَمُوا	لَمّا يُكْرَما	لَمّا يُكْرَمْ	مجهول	
ما نُكْرِمْ	ما أُكْرِمْ	ما نُكْرِمْنَ	ما تُكْرِمانِ	ما تُكْرِمِينَ	ما تُكْرِمُونَ	ما تُكْرِمانِ	ما تُكْرِمُ	ما يُكْرِمْنَ	ما تُكْرِمانِ	ما تُكْرِمُ	ما يُكْرِمُونَ	ما يُكْرِمانِ	ما يُكْرِمُ	معلوم	فعل مضارع نفي حال
ما نُكْرَمْ	ما أُكْرَمْ	ما نُكْرَمْنَ	ما تُكْرَمانِ	ما تُكْرَمِينَ	ما تُكْرَمُونَ	ما تُكْرَمانِ	ما تُكْرَمُ	ما يُكْرَمْنَ	ما تُكْرَمانِ	ما تُكْرَمُ	ما يُكْرَمُونَ	ما يُكْرَمانِ	ما يُكْرَمُ	مجهول	
لا نُكْرِمُ	لا أُكْرِمُ	لا نُكْرِمْنَ	لا تُكْرِمانِ	لا تُكْرِمِينَ	لا تُكْرِمُونَ	لا تُكْرِمانِ	لا تُكْرِمُ	لا يُكْرِمْنَ	لا تُكْرِمانِ	لا تُكْرِمُ	لا يُكْرِمُونَ	لا يُكْرِمانِ	لا يُكْرِمُ	معلوم	فعل مضارع نفي استقبال
لا نُكْرَمُ	لا أُكْرَمُ	لا نُكْرَمْنَ	لا تُكْرَمانِ	لا تُكْرَمِينَ	لا تُكْرَمُونَ	لا تُكْرَمانِ	لا تُكْرَمُ	لا يُكْرَمْنَ	لا تُكْرَمانِ	لا تُكْرَمُ	لا يُكْرَمُونَ	لا يُكْرَمانِ	لا يُكْرَمُ	مجهول	
لَنْ نُكْرِمَ	لَنْ أُكْرِمَ	لَنْ نُكْرِمْنَ	لَنْ تُكْرِما	لَنْ تُكْرِمِي	لَنْ تُكْرِمُوا	لَنْ تُكْرِما	لَنْ تُكْرِمَ	لَنْ يُكْرِمْنَ	لَنْ تُكْرِما	لَنْ تُكْرِمَ	لَنْ يُكْرِمُوا	لَنْ يُكْرِما	لَنْ يُكْرِمَ	معلوم	فعل مضارع تأكيد نفي استقبال
لَنْ نُكْرَمَ	لَنْ أُكْرَمَ	لَنْ نُكْرَمْنَ	لَنْ تُكْرَما	لَنْ تُكْرَمِي	لَنْ تُكْرَمُوا	لَنْ تُكْرَما	لَنْ تُكْرَمَ	لَنْ يُكْرَمْنَ	لَنْ تُكْرَما	لَنْ تُكْرَمَ	لَنْ يُكْرَمُوا	لَنْ يُكْرَما	لَنْ يُكْرَمَ	مجهول	
أَكْرِمْنا	أَكْرِمْ	أَكْرِمْنَ	أَكْرِمَا	أَكْرِمِي	أَكْرِمُوا	أَكْرِما	أَكْرِمْ	لِيُكْرِمْنَ	لِتُكْرِما	لِتُكْرِمْ	لِيُكْرِمُوا	لِيُكْرِما	لِيُكْرِمْ	معلوم	امر
لِنُكْرَمْ	لِأُكْرَمْ	لِنُكْرَمْنَ	لِنُكْرَما	لِتُكْرَمِي	لِتُكْرَمُوا	لِتُكْرَما	لِنُكْرَمْ	لِيُكْرَمْنَ	لِتُكْرَما	لِتُكْرَمْ	لِيُكْرَمُوا	لِيُكْرَما	لِيُكْرَمْ	مجهول	امر
		لَا نُكْرِمْنَ	لَا تُكْرِما	لَا تُكْرِمِي	لَا تُكْرِمُوا	لَا تُكْرِما	لَا تُكْرِمْ	لَا يُكْرِمْنَ	لَا تُكْرِما	لَا تُكْرِمْ	لَا يُكْرِمُوا	لَا يُكْرِما	لَا يُكْرِمْ	معلوم	نهي
لَا نُكْرَمْ	لَا أُكْرَمْ	لَا نُكْرَمْنَ	لَا تُكْرَما	لَا تُكْرَمِي	لَا تُكْرَمُوا	لَا تُكْرَما	لَا تُكْرَمْ	لَا يُكْرَمْنَ	لَا تُكْرَما	لَا تُكْرَمْ	لَا يُكْرَمُوا	لَا يُكْرَما	لَا يُكْرَمْ	مجهول	نهي
مَا اَنْشَدْ إِكْرامَنا	مَا اَنْشَدَ إِكْرامِي	مَا اَنْشَدَ إِكْرامَكُنَّ	مَا اَنْشَدَ إِكْرامَكُما	مَا اَنْشَدَ إِكْرامَكِ	مَا اَنْشَدَ إِكْرامَكُمْ	مَا اَنْشَدَ إِكْرامَكُما	مَا اَنْشَدَ إِكْرامَكَ	مَا اَنْشَدَ إِكْرامَهُنَّ	مَا اَنْشَدَ إِكْرامَهُما	مَا اَنْشَدَ إِكْرامَها	مَا اَنْشَدَ إِكْرامَهُمْ	مَا اَنْشَدَ إِكْرامَهُما	مَا اَنْشَدَ إِكْرامَهُ		فعل تعجب اول
اَنْشِدْ بِإِكْرامِنا	اَنْشِدْ بِإِكْرامِي	اَنْشِدْ بِإِكْرامِكُنَّ	اَنْشِدْ بِإِكْرامِكُما	اَنْشِدْ بِإِكْرامِكِ	اَنْشِدْ بِإِكْرامِكُمْ	اَنْشِدْ بِإِكْرامِكُما	اَنْشِدْ بِإِكْرامِكَ	اَنْشِدْ بِإِكْرامِهِنَّ	اَنْشِدْ بِإِكْرامِهِما	اَنْشِدْ بِإِكْرامِها	اَنْشِدْ بِإِكْرامِهِمْ	اَنْشِدْ بِإِكْرامِهِما	اَنْشِدْ بِإِكْرامِهِ		فعل تعجب ثاني

2.1 / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر صحيح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمي	إِكْرامٌ							
اسم فاعل	مُكْرِمٌ	مُكْرِمانِ	مُكْرِمُونَ		مُكْرِمَةٌ	مُكْرِمَتانِ	مُكْرِماتٌ	
اسم مفعول	مُكْرَمٌ	مُكْرَمانِ	مُكْرَمُونَ		مُكْرَمَةٌ	مُكْرَمَتانِ	مُكْرَماتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمي	مُكْرَمٌ	مُكْرَمانِ	مُكْرَماتٌ					
اسم آلة								
مصدر بناء مره								
مصدر بناء نوع	إِكْرامَةٌ شَدِيدَةٌ							
اسم تصغير	أُكَيْرِمٌ							
اسم منسوب	إِكْرامِيٌّ	إِكْرامِيَّانِ	إِكْرامِيُّونَ		إِكْرامِيَّةٌ	إِكْرامِيَّتانِ	إِكْرامِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل								
اسم تفضيل	أَنْشَدُ مِنْهُ إِكْرامًا							

فَرَّحَ - يُفَرِّحُ - تَفريحًا												Ferahlandırdı, Rahatlattı											
2.2 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	فَرَّحَ	فَرَّحا	فَرَّحوا	فَرَّحتْ	فَرَّحتا	فَرَّحْنَ	فَرَّحْتَ	فَرَّحْتُما	فَرَّحْتُم	فَرَّحْتِ	فَرَّحْتُما	فَرَّحْتُنَّ	فَرَّحْتُ	فَرَّحْنا
	مجهول	فُرِّحَ	فُرِّحا	فُرِّحوا	فُرِّحتْ	فُرِّحتا	فُرِّحْنَ	فُرِّحْتَ	فُرِّحْتُما	فُرِّحْتُم	فُرِّحتِ	فُرِّحْتُما	فُرِّحْتُنَّ	فُرِّحْتُ	فُرِّحْنا
فعل مضارع	معلوم	يُفَرِّحُ	يُفَرِّحانِ	يُفَرِّحُونَ	تُفَرِّحُ	تُفَرِّحانِ	يُفَرِّحْنَ	تُفَرِّحُ	تُفَرِّحانِ	تُفَرِّحُونَ	تُفَرِّحِينَ	تُفَرِّحانِ	تُفَرِّحْنَ	أُفَرِّحُ	نُفَرِّحُ
	مجهول	يُفَرَّحُ	يُفَرَّحانِ	يُفَرَّحُونَ	تُفَرَّحُ	تُفَرَّحانِ	يُفَرَّحْنَ	تُفَرَّحُ	تُفَرَّحانِ	تُفَرَّحُونَ	تُفَرَّحِينَ	تُفَرَّحانِ	تُفَرَّحْنَ	أُفَرَّحُ	نُفَرَّحُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يُفَرِّحْ	لَمْ يُفَرِّحا	لَمْ يُفَرِّحوا	لَمْ تُفَرِّحْ	لَمْ تُفَرِّحا	لَمْ يُفَرِّحْنَ	لَمْ تُفَرِّحْ	لَمْ تُفَرِّحا	لَمْ تُفَرِّحُوا	لَمْ تُفَرِّحِي	لَمْ تُفَرِّحا	لَمْ تُفَرِّحْنَ	لَمْ أُفَرِّحْ	لَمْ نُفَرِّحْ
	مجهول	لَمْ يُفَرَّحْ	لَمْ يُفَرَّحا	لَمْ يُفَرَّحوا	لَمْ تُفَرَّحْ	لَمْ تُفَرَّحا	لَمْ يُفَرَّحْنَ	لَمْ تُفَرَّحْ	لَمْ تُفَرَّحا	لَمْ تُفَرَّحُوا	لَمْ تُفَرَّحِي	لَمْ تُفَرَّحا	لَمْ تُفَرَّحْنَ	لَمْ أُفَرَّحْ	لَمْ نُفَرَّحْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمّا يُفَرِّحْ	لَمّا يُفَرِّحا	لَمّا يُفَرِّحوا	لَمّا تُفَرِّحْ	لَمّا تُفَرِّحا	لَمّا يُفَرِّحْنَ	لَمّا تُفَرِّحْ	لَمّا تُفَرِّحا	لَمّا تُفَرِّحُوا	لَمّا تُفَرِّحِي	لَمّا تُفَرِّحا	لَمّا تُفَرِّحْنَ	لَمّا أُفَرِّحْ	لَمّا نُفَرِّحْ
	مجهول	لَمّا يُفَرَّحْ	لَمّا يُفَرَّحا	لَمّا يُفَرَّحوا	لَمّا تُفَرَّحْ	لَمّا تُفَرَّحا	لَمّا يُفَرَّحْنَ	لَمّا تُفَرَّحْ	لَمّا تُفَرَّحا	لَمّا تُفَرَّحُوا	لَمّا تُفَرَّحِي	لَمّا تُفَرَّحا	لَمّا تُفَرَّحْنَ	لَمّا أُفَرَّحْ	لَمّا نُفَرَّحْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	ما يُفَرِّحُ	ما يُفَرِّحانِ	ما يُفَرِّحُونَ	ما تُفَرِّحُ	ما تُفَرِّحانِ	ما يُفَرِّحْنَ	ما تُفَرِّحُ	ما تُفَرِّحانِ	ما تُفَرِّحُونَ	ما تُفَرِّحِينَ	ما تُفَرِّحانِ	ما تُفَرِّحْنَ	ما أُفَرِّحُ	ما نُفَرِّحُ
	مجهول	ما يُفَرَّحُ	ما يُفَرَّحانِ	ما يُفَرَّحُونَ	ما تُفَرَّحُ	ما تُفَرَّحانِ	ما يُفَرَّحْنَ	ما تُفَرَّحُ	ما تُفَرَّحانِ	ما تُفَرَّحُونَ	ما تُفَرَّحِينَ	ما تُفَرَّحانِ	ما تُفَرَّحْنَ	ما أُفَرَّحُ	ما نُفَرَّحُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لا يُفَرِّحُ	لا يُفَرِّحانِ	لا يُفَرِّحُونَ	لا تُفَرِّحُ	لا تُفَرِّحانِ	لا يُفَرِّحْنَ	لا تُفَرِّحُ	لا تُفَرِّحانِ	لا تُفَرِّحُونَ	لا تُفَرِّحِينَ	لا تُفَرِّحانِ	لا تُفَرِّحْنَ	لا أُفَرِّحُ	لا نُفَرِّحُ
	مجهول	لا يُفَرَّحُ	لا يُفَرَّحانِ	لا يُفَرَّحُونَ	لا تُفَرَّحُ	لا تُفَرَّحانِ	لا يُفَرَّحْنَ	لا تُفَرَّحُ	لا تُفَرَّحانِ	لا تُفَرَّحُونَ	لا تُفَرَّحِينَ	لا تُفَرَّحانِ	لا تُفَرَّحْنَ	لا أُفَرَّحُ	لا نُفَرَّحُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يُفَرِّحَ	لَنْ يُفَرِّحا	لَنْ يُفَرِّحوا	لَنْ تُفَرِّحَ	لَنْ تُفَرِّحا	لَنْ يُفَرِّحْنَ	لَنْ تُفَرِّحَ	لَنْ تُفَرِّحا	لَنْ تُفَرِّحُوا	لَنْ تُفَرِّحِي	لَنْ تُفَرِّحا	لَنْ تُفَرِّحْنَ	لَنْ أُفَرِّحَ	لَنْ نُفَرِّحَ
	مجهول	لَنْ يُفَرَّحَ	لَنْ يُفَرَّحا	لَنْ يُفَرَّحوا	لَنْ تُفَرَّحَ	لَنْ تُفَرَّحا	لَنْ يُفَرَّحْنَ	لَنْ تُفَرَّحَ	لَنْ تُفَرَّحا	لَنْ تُفَرَّحُوا	لَنْ تُفَرَّحِي	لَنْ تُفَرَّحا	لَنْ تُفَرَّحْنَ	لَنْ أُفَرَّحَ	لَنْ نُفَرَّحَ
امر	معلوم	لِيُفَرِّحْ	لِيُفَرِّحا	لِيُفَرِّحوا	لِتُفَرِّحْ	لِتُفَرِّحا	لِيُفَرِّحْنَ	فَرِّحْ	فَرِّحا	فَرِّحُوا	فَرِّحِي	فَرِّحا	فَرِّحْنَ		
امر	مجهول	لِيُفَرَّحْ	لِيُفَرَّحا	لِيُفَرَّحُوا	لِتُفَرَّحْ	لِتُفَرَّحا	لِيُفَرَّحْنَ	لِتُفَرَّحْ	لِتُفَرَّحا	لِتُفَرَّحُوا	لِتُفَرَّحِي	لِتُفَرَّحا	لِتُفَرَّحْنَ	لِأُفَرَّحْ	لِنُفَرَّحْ
نهي	معلوم	لا يُفَرِّحْ	لا يُفَرِّحا	لا يُفَرِّحُوا	لا تُفَرِّحْ	لا تُفَرِّحا	لا يُفَرِّحْنَ	لا تُفَرِّحْ	لا تُفَرِّحا	لا تُفَرِّحُوا	لا تُفَرِّحِي	لا تُفَرِّحا	لا تُفَرِّحْنَ		
نهي	مجهول	لا يُفَرَّحْ	لا يُفَرَّحا	لا يُفَرَّحُوا	لا تُفَرَّحْ	لا تُفَرَّحا	لا يُفَرَّحْنَ	لا تُفَرَّحْ	لا تُفَرَّحا	لا تُفَرَّحُوا	لا تُفَرَّحِي	لا تُفَرَّحا	لا تُفَرَّحْنَ	لا أُفَرَّحْ	لا نُفَرَّحْ
فعل تعجب اول		ما أَشَدَّ تَفْريحَهُ	ما أَشَدَّ تَفْريحَهُما	ما أَشَدَّ تَفْريحَهُمْ	ما أَشَدَّ تَفْريحَها	ما أَشَدَّ تَفْريحَهُما	ما أَشَدَّ تَفْريحَهُنَّ	ما أَشَدَّ تَفْريحَكَ	ما أَشَدَّ تَفْريحَكُما	ما أَشَدَّ تَفْريحَكُمْ	ما أَشَدَّ تَفْريحَكِ	ما أَشَدَّ تَفْريحَكُما	ما أَشَدَّ تَفْريحَكُنَّ	ما أَشَدَّ تَفْريحي	ما أَشَدَّ تَفْريحَنا
فعل تعجب ثاني		اِشْدُدْ بِتَفْريحِهِ	اِشْدُدْ بِتَفْريحِهِما	اِشْدُدْ بِتَفْريحِهِمْ	اِشْدُدْ بِتَفْريحِها	اِشْدُدْ بِتَفْريحِهِما	اِشْدُدْ بِتَفْريحِهِنَّ	اِشْدُدْ بِتَفْريحِكَ	اِشْدُدْ بِتَفْريحِكُما	اِشْدُدْ بِتَفْريحِكُمْ	اِشْدُدْ بِتَفْريحِكِ	اِشْدُدْ بِتَفْريحِكُما	اِشْدُدْ بِتَفْريحِكُنَّ	اِشْدُدْ بِتَفْريحي	اِشْدُدْ بِتَفْريحِنا

2.2 / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمي	تَفْريحٌ							
اسم فاعل	مُفَرِّحٌ	مُفَرِّحانِ	مُفَرِّحُونَ		مُفَرِّحَةٌ	مُفَرِّحَتانِ	مُفَرِّحاتٌ	
اسم مفعول	مُفَرَّحٌ	مُفَرَّحانِ	مُفَرَّحُونَ		مُفَرَّحَةٌ	مُفَرَّحَتانِ	مُفَرَّحاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمي	مُفَرَّحٌ	مُفَرَّحانِ	مُفَرَّحاتٌ					
اسم آلت								
مصدر بناء مره	تَفْريحَةٌ	تَفْريحَتانِ	تَفْريحاتٌ					
مصدر بناء نوع	تَفْريحَةٌ شَديدَةٌ	تَفْريحَتانِ شَديدَتانِ	تَفْريحاتٌ شَديداتٌ					
اسم تصغير	تُفَيْرِيحٌ							
اسم منسوب	تَفْريحِيٌّ	تَفْريحِيَّانِ	تَفْريحِيُّونَ		تَفْريحِيَّةٌ	تَفْريحِيَّتانِ	تَفْريحِيّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل								
اسم تفضيل	أَشَدُّ مِنْهُ تَفْريحًا							

قَاتَلَ - يُقَاتِلُ - مُقَاتَلَةً												Savaştı											
2.3 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	قَاتَلَ	قَاتَلَا	قَاتَلُوا	قَاتَلَتْ	قَاتَلَتَا	قَاتَلْنَ	قَاتَلْتَ	قَاتَلْتُمَا	قَاتَلْتُمْ	قَاتَلْتِ	قَاتَلْتُمَا	قَاتَلْتُنَّ	قَاتَلْتُ	قَاتَلْنَا
	مجهول	قُوتِلَ	قُوتِلَا	قُوتِلُوا	قُوتِلَتْ	قُوتِلَتَا	قُوتِلْنَ	قُوتِلْتَ	قُوتِلْتُمَا	قُوتِلْتُمْ	قُوتِلْتِ	قُوتِلْتُمَا	قُوتِلْتُنَّ	قُوتِلْتُ	قُوتِلْنَا
فعل مضارع	معلوم	يُقَاتِلُ	يُقَاتِلَانِ	يُقَاتِلُونَ	تُقَاتِلُ	تُقَاتِلَانِ	يُقَاتِلْنَ	تُقَاتِلُ	تُقَاتِلَانِ	تُقَاتِلُونَ	تُقَاتِلِينَ	تُقَاتِلَانِ	تُقَاتِلْنَ	أُقَاتِلُ	نُقَاتِلُ
	مجهول	يُقَاتَلُ	يُقَاتَلَانِ	يُقَاتَلُونَ	تُقَاتَلُ	تُقَاتَلَانِ	يُقَاتَلْنَ	تُقَاتَلُ	تُقَاتَلَانِ	تُقَاتَلُونَ	تُقَاتَلِينَ	تُقَاتَلَانِ	تُقَاتَلْنَ	أُقَاتَلُ	نُقَاتَلُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يُقَاتِلْ	لَمْ يُقَاتِلَا	لَمْ يُقَاتِلُوا	لَمْ تُقَاتِلْ	لَمْ تُقَاتِلَا	لَمْ يُقَاتِلْنَ	لَمْ تُقَاتِلْ	لَمْ تُقَاتِلَا	لَمْ تُقَاتِلُوا	لَمْ تُقَاتِلِي	لَمْ تُقَاتِلَا	لَمْ تُقَاتِلْنَ	لَمْ أُقَاتِلْ	لَمْ نُقَاتِلْ
	مجهول	لَمْ يُقَاتَلْ	لَمْ يُقَاتَلَا	لَمْ يُقَاتَلُوا	لَمْ تُقَاتَلْ	لَمْ تُقَاتَلَا	لَمْ يُقَاتَلْنَ	لَمْ تُقَاتَلْ	لَمْ تُقَاتَلَا	لَمْ تُقَاتَلُوا	لَمْ تُقَاتَلِي	لَمْ تُقَاتَلَا	لَمْ تُقَاتَلْنَ	لَمْ أُقَاتَلْ	لَمْ نُقَاتَلْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يُقَاتِلْ	لَمَّا يُقَاتِلَا	لَمَّا يُقَاتِلُوا	لَمَّا تُقَاتِلْ	لَمَّا تُقَاتِلَا	لَمَّا يُقَاتِلْنَ	لَمَّا تُقَاتِلْ	لَمَّا تُقَاتِلَا	لَمَّا تُقَاتِلُوا	لَمَّا تُقَاتِلِي	لَمَّا تُقَاتِلَا	لَمَّا تُقَاتِلْنَ	لَمَّا أُقَاتِلْ	لَمَّا نُقَاتِلْ
	مجهول	لَمَّا يُقَاتَلْ	لَمَّا يُقَاتَلَا	لَمَّا يُقَاتَلُوا	لَمَّا تُقَاتَلْ	لَمَّا تُقَاتَلَا	لَمَّا يُقَاتَلْنَ	لَمَّا تُقَاتَلْ	لَمَّا تُقَاتَلَا	لَمَّا تُقَاتَلُوا	لَمَّا تُقَاتَلِي	لَمَّا تُقَاتَلَا	لَمَّا تُقَاتَلْنَ	لَمَّا أُقَاتَلْ	لَمَّا نُقَاتَلْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يُقَاتِلُ	مَا يُقَاتِلَانِ	مَا يُقَاتِلُونَ	مَا تُقَاتِلُ	مَا تُقَاتِلَانِ	مَا يُقَاتِلْنَ	مَا تُقَاتِلُ	مَا تُقَاتِلَانِ	مَا تُقَاتِلُونَ	مَا تُقَاتِلِينَ	مَا تُقَاتِلَانِ	مَا تُقَاتِلْنَ	مَا أُقَاتِلُ	مَا نُقَاتِلُ
	مجهول	مَا يُقَاتَلُ	مَا يُقَاتَلَانِ	مَا يُقَاتَلُونَ	مَا تُقَاتَلُ	مَا تُقَاتَلَانِ	مَا يُقَاتَلْنَ	مَا تُقَاتَلُ	مَا تُقَاتَلَانِ	مَا تُقَاتَلُونَ	مَا تُقَاتَلِينَ	مَا تُقَاتَلَانِ	مَا تُقَاتَلْنَ	مَا أُقَاتَلُ	مَا نُقَاتَلُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يُقَاتِلُ	لَا يُقَاتِلَانِ	لَا يُقَاتِلُونَ	لَا تُقَاتِلُ	لَا تُقَاتِلَانِ	لَا يُقَاتِلْنَ	لَا تُقَاتِلُ	لَا تُقَاتِلَانِ	لَا تُقَاتِلُونَ	لَا تُقَاتِلِينَ	لَا تُقَاتِلَانِ	لَا تُقَاتِلْنَ	لَا أُقَاتِلُ	لَا نُقَاتِلُ
	مجهول	لَا يُقَاتَلُ	لَا يُقَاتَلَانِ	لَا يُقَاتَلُونَ	لَا تُقَاتَلُ	لَا تُقَاتَلَانِ	لَا يُقَاتَلْنَ	لَا تُقَاتَلُ	لَا تُقَاتَلَانِ	لَا تُقَاتَلُونَ	لَا تُقَاتَلِينَ	لَا تُقَاتَلَانِ	لَا تُقَاتَلْنَ	لَا أُقَاتَلُ	لَا نُقَاتَلُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	أَنْ يُقَاتِلَ	أَنْ يُقَاتِلَا	أَنْ يُقَاتِلُوا	أَنْ تُقَاتِلَ	أَنْ تُقَاتِلَا	أَنْ يُقَاتِلْنَ	أَنْ تُقَاتِلَ	أَنْ تُقَاتِلَا	أَنْ تُقَاتِلُوا	أَنْ تُقَاتِلِي	أَنْ تُقَاتِلَا	أَنْ تُقَاتِلْنَ	أَنْ أُقَاتِلَ	أَنْ نُقَاتِلَ
	مجهول	لَنْ يُقَاتَلَ	لَنْ يُقَاتَلَا	لَنْ يُقَاتَلُوا	لَنْ تُقَاتَلَ	لَنْ تُقَاتَلَا	لَنْ يُقَاتَلْنَ	لَنْ تُقَاتَلَ	لَنْ تُقَاتَلَا	لَنْ تُقَاتَلُوا	لَنْ تُقَاتَلِي	لَنْ تُقَاتَلَا	لَنْ تُقَاتَلْنَ	لَنْ أُقَاتَلَ	لَنْ نُقَاتَلَ
امر	معلوم	لِيُقَاتِلْ	لِيُقَاتِلَا	لِيُقَاتِلُوا	لِتُقَاتِلْ	لِتُقَاتِلَا	لِيُقَاتِلْنَ	قَاتِلْ	قَاتِلَا	قَاتِلُوا	قَاتِلِي	قَاتِلَا	قَاتِلْنَ		
امر	مجهول	لِيُقَاتَلْ	لِيُقَاتَلَا	لِيُقَاتَلُوا	لِتُقَاتَلْ	لِتُقَاتَلَا	لِيُقَاتَلْنَ	لِتُقَاتَلْ	لِتُقَاتَلَا	لِتُقَاتَلُوا	لِتُقَاتَلِي	لِتُقَاتَلَا	لِتُقَاتَلْنَ	لِأُقَاتَلْ	لِنُقَاتَلْ
نهي	معلوم	لَا يُقَاتِلْ	لَا يُقَاتِلَا	لَا يُقَاتِلُوا	لَا تُقَاتِلْ	لَا تُقَاتِلَا	لَا يُقَاتِلْنَ	لَا تُقَاتِلْ	لَا تُقَاتِلَا	لَا تُقَاتِلُوا	لَا تُقَاتِلِي	لَا تُقَاتِلَا	لَا تُقَاتِلْنَ		
نهي	مجهول	لَا يُقَاتَلْ	لَا يُقَاتَلَا	لَا يُقَاتَلُوا	لَا تُقَاتَلْ	لَا تُقَاتَلَا	لَا يُقَاتَلْنَ	لَا تُقَاتَلْ	لَا تُقَاتَلَا	لَا تُقَاتَلُوا	لَا تُقَاتَلِي	لَا تُقَاتَلَا	لَا تُقَاتَلْنَ	لَا أُقَاتَلْ	لَا نُقَاتَلْ
فعل تعجب اول		مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتَهُ	مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتَهُمَا	مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتَهُمْ	مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتَهَا	مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتَهُمَا	مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتَهُنَّ	مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتَكَ	مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتَكُمَا	مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتَكُمْ	مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتَكِ	مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتَكُمَا	مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتَكُنَّ	مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتِي	مَا أَشَدَّ مُقَاتَلَتَنَا
فعل تعجب ثاني		اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِهِ	اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِهِمَا	اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِهِمْ	اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِهَا	اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِهِمَا	اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِهِنَّ	اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِكَ	اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِكُمَا	اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِكُمْ	اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِكِ	اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِكُمَا	اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِكُنَّ	اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِي	اِشْدُدْ بِمُقَاتَلَتِنَا

2.3 / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمي	مُقَاتَلَةٌ							
اسم فاعل	مُقَاتِلٌ	مُقَاتِلَانِ	مُقَاتِلُونَ		مُقَاتِلَةٌ	مُقَاتِلَتَانِ	مُقَاتِلَاتٌ	
اسم مفعول	مُقَاتَلٌ	مُقَاتَلَانِ	مُقَاتَلُونَ		مُقَاتَلَةٌ	مُقَاتَلَتَانِ	مُقَاتَلَاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمي	مُقَاتَلٌ	مُقَاتَلَانِ	مُقَاتَلَاتٌ					
اسم آلت								
مصدر بناء مره	مُقَاتَلَةٌ وَاحِدَةٌ	مُقَاتَلَتَانِ اثْنَتَانِ	مُقَاتَلَاتٌ كَثِيرَةٌ					
مصدر بناء نوع	مُقَاتَلَةٌ شَدِيدَةٌ	مُقَاتَلَتَانِ شَدِيدَتَانِ	مُقَاتَلَاتٌ شَدِيدَاتٌ					
اسم تصغير	مُقَيْتِلَةٌ							
اسم منسوب	مُقَاتِلِيٌّ	مُقَاتِلِيَّانِ	مُقَاتِلِيُّونَ		مُقَاتِلِيَّةٌ	مُقَاتِلِيَّتَانِ	مُقَاتِلِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل								
اسم تفضيل	أَشَدُّ مِنْهُ مُقَاتَلَةً							

اِحْمَرَّ - يَحْمَرُّ - اِحْمِرَارًا

3.3 / Fiil		مفرد مذكر غائب	تثنيه مذكر غائب	جمع مذكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه
فعل ماضي	معلوم	اِحْمَرَّ	اِحْمَرَّا	اِحْمَرُّوا	اِحْمَرَّتْ	اِحْمَرَّتَا	اِحْمَرَرْنَ
	مجهول	أُحْمِرَّ بِهِ	أُحْمِرَّ بِهِمَا	أُحْمِرَّ بِهِمْ	أُحْمِرَّ بِهَا	أُحْمِرَّ بِهِمَا	أُحْمِرَّ بِهِنَّ
فعل مضارع	معلوم	يَحْمَرُّ	يَحْمَرَّانِ	يَحْمَرُّونَ	تَحْمَرُّ	تَحْمَرَّانِ	يَحْمَرْنَ
	مجهول	يُحْمَرُّ بِهِ	يُحْمَرُّ بِهِمَا	يُحْمَرُّ بِهِمْ	يُحْمَرُّ بِهَا	يُحْمَرُّ بِهِمَا	يُحْمَرُّ بِهِنَّ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَحْمَرَّ / يَحْمَرُرْ	لَمْ يَحْمَرَّا	لَمْ يَحْمَرُّوا	لَمْ تَحْمَرَّ / تَحْمَرُرْ	لَمْ تَحْمَرَّا	لَمْ يَحْمَرْنَ
	مجهول	لَمْ يُحْمَرَّ بِهِ	لَمْ يُحْمَرَّ بِهِمَا	لَمْ يُحْمَرَّ بِهِمْ	لَمْ يُحْمَرَّ بِهَا	لَمْ يُحْمَرَّ بِهِمَا	لَمْ يُحْمَرَّ بِهِنَّ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَحْمَرَّ / يَحْمَرُرْ	لَمَّا يَحْمَرَّا	لَمَّا يَحْمَرُّوا	لَمَّا تَحْمَرَّ / تَحْمَرُرْ	لَمَّا تَحْمَرَّا	لَمَّا يَحْمَرْنَ
	مجهول	لَمَّا يُحْمَرَّ بِهِ	لَمَّا يُحْمَرَّ بِهِمَا	لَمَّا يُحْمَرَّ بِهِمْ	لَمَّا يُحْمَرَّ بِهَا	لَمَّا يُحْمَرَّ بِهِمَا	لَمَّا يُحْمَرَّ بِهِنَّ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَحْمَرُّ	مَا يَحْمَرَّانِ	مَا يَحْمَرُّونَ	مَا تَحْمَرُّ	مَا تَحْمَرَّانِ	مَا يَحْمَرْنَ
	مجهول	مَا يُحْمَرُّ بِهِ	مَا يُحْمَرُّ بِهِمَا	مَا يُحْمَرُّ بِهِمْ	مَا يُحْمَرُّ بِهَا	مَا يُحْمَرُّ بِهِمَا	مَا يُحْمَرُّ بِهِنَّ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَحْمَرُّ	لَا يَحْمَرَّانِ	لَا يَحْمَرُّونَ	لَا تَحْمَرُّ	لَا تَحْمَرَّانِ	لَا يَحْمَرْنَ
	مجهول	لَا يُحْمَرُّ بِهِ	لَا يُحْمَرُّ بِهِمَا	لَا يُحْمَرُّ بِهِمْ	لَا يُحْمَرُّ بِهَا	لَا يُحْمَرُّ بِهِمَا	لَا يُحْمَرُّ بِهِنَّ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَحْمَرَّ	لَنْ يَحْمَرَّا	لَنْ يَحْمَرُّوا	لَنْ تَحْمَرَّ	لَنْ تَحْمَرَّا	لَنْ يَحْمَرْنَ
	مجهول	لَنْ يُحْمَرَّ بِهِ	لَنْ يُحْمَرَّ بِهِمَا	لَنْ يُحْمَرَّ بِهِمْ	لَنْ يُحْمَرَّ بِهَا	لَنْ يُحْمَرَّ بِهِمَا	لَنْ يُحْمَرَّ بِهِنَّ
امر	معلوم	لِيَحْمَرَّ / يَحْمَرُرْ	لِيَحْمَرَّا	لِيَحْمَرُّوا	لِتَحْمَرَّ / تَحْمَرُرْ	لِتَحْمَرَّا	لِيَحْمَرْنَ
امر	مجهول	لِيُحْمَرَّ بِهِ	لِيُحْمَرَّ بِهِمَا	لِيُحْمَرَّ بِهِمْ	لِيُحْمَرَّ بِهَا	لِيُحْمَرَّ بِهِمَا	لِيُحْمَرَّ بِهِنَّ
نهي	معلوم	لَا يَحْمَرَّ / يَحْمَرُرْ	لَا يَحْمَرَّا	لَا يَحْمَرُّوا	لَا تَحْمَرَّ / تَحْمَرُرْ	لَا تَحْمَرَّا	لَا يَحْمَرْنَ
نهي	مجهول	لَا يُحْمَرَّ بِهِ	لَا يُحْمَرَّ بِهِمَا	لَا يُحْمَرَّ بِهِمْ	لَا يُحْمَرَّ بِهَا	لَا يُحْمَرَّ بِهِمَا	لَا يُحْمَرَّ بِهِنَّ
فعل تعجب اول		مَا أَحْمَرَّهُ	مَا أَحْمَرَّهُمَا	مَا أَحْمَرَّهُمْ	مَا أَحْمَرَّهَا	مَا أَحْمَرَّهُمَا	مَا أَحْمَرَّهُنَّ
فعل تعجب ثاني		أَحْمِرَّ بِهِ	أَحْمِرَّ بِهِمَا	أَحْمِرَّ بِهِمْ	أَحْمِرَّ بِهَا	أَحْمِرَّ بِهِمَا	أَحْمِرَّ بِهِنَّ

Kızardı

مفرد مذكر مخاطب	تثنيه مذكر مخاطب	جمع مذكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
اِحْمَرَرْتَ	اِحْمَرَرْتُمَا	اِحْمَرَرْتُمْ	اِحْمَرَرْتِ	اِحْمَرَرْتُمَا	اِحْمَرَرْتُنَّ	اِحْمَرَرْتُ	اِحْمَرَرْنَا
أُحْمُرَّ بِكَ	أُحْمُرَّ بِكُمَا	أُحْمُرَّ بِكُمْ	أُحْمُرَّ بِكِ	أُحْمُرَّ بِكُمَا	أُحْمُرَّ بِكُنَّ	أُحْمُرَّ بِي	أُحْمُرَّ بِنَا
تَحْمَرُّ	تَحْمَرَّانِ	تَحْمَرُّونَ	تَحْمَرِّينَ	تَحْمَرَّانِ	تَحْمَرْنَ	اَحْمَرُّ	نَحْمَرُّ
يُحْمَرُّ بِكَ	يُحْمَرُّ بِكُمَا	يُحْمَرُّ بِكُمْ	يُحْمَرُّ بِكِ	يُحْمَرُّ بِكُمَا	يُحْمَرُّ بِكُنَّ	يُحْمَرُّ بِي	يُحْمَرُّ بِنَا
لَمْ تَحْمَرَّ / تَحْمَرُرْ	لَمْ تَحْمَرَّا	لَمْ تَحْمَرُّوا	لَمْ تَحْمَرِّي	لَمْ تَحْمَرَّا	لَمْ تَحْمَرْنَ	لَمْ أَحْمَرَّ / أَحْمَرُرْ	لَمْ نَحْمَرَّ / نَحْمَرُرْ
لَمْ يُحْمَرَّ بِكَ	لَمْ يُحْمَرَّ بِكُمَا	لَمْ يُحْمَرَّ بِكُمْ	لَمْ يُحْمَرَّ بِكِ	لَمْ يُحْمَرَّ بِكُمَا	لَمْ يُحْمَرَّ بِكُنَّ	لَمْ يُحْمَرَّ بِي	لَمْ يُحْمَرَّ بِنَا
لَمَّا تَحْمَرَّ / تَحْمَرُرْ	لَمَّا تَحْمَرَّا	لَمَّا تَحْمَرُّوا	لَمَّا تَحْمَرِّي	لَمَّا تَحْمَرَّا	لَمَّا تَحْمَرْنَ	لَمَّا أَحْمَرَّ / أَحْمَرُرْ	لَمَّا نَحْمَرَّ / نَحْمَرُرْ
لَمَّا يُحْمَرَّ بِكَ	لَمَّا يُحْمَرَّ بِكُمَا	لَمَّا يُحْمَرَّ بِكُمْ	لَمَّا يُحْمَرَّ بِكِ	لَمَّا يُحْمَرَّ بِكُمَا	لَمَّا يُحْمَرَّ بِكُنَّ	لَمَّا يُحْمَرَّ بِي	لَمَّا يُحْمَرَّ بِنَا
مَا تَحْمَرُّ	مَا تَحْمَرَّانِ	مَا تَحْمَرُّونَ	مَا تَحْمَرِّينَ	مَا تَحْمَرَّانِ	مَا تَحْمَرْنَ	مَا اَحْمَرُّ	مَا نَحْمَرُّ
مَا يُحْمَرُّ بِكَ	مَا يُحْمَرُّ بِكُمَا	مَا يُحْمَرُّ بِكُمْ	مَا يُحْمَرُّ بِكِ	مَا يُحْمَرُّ بِكُمَا	مَا يُحْمَرُّ بِكُنَّ	مَا يُحْمَرُّ بِي	مَا يُحْمَرُّ بِنَا
لَا تَحْمَرُّ	لَا تَحْمَرَّانِ	لَا تَحْمَرُّونَ	لَا تَحْمَرِّينَ	لَا تَحْمَرَّانِ	لَا تَحْمَرْنَ	لَا اَحْمَرُّ	لَا نَحْمَرُّ
لَا يُحْمَرُّ بِكَ	لَا يُحْمَرُّ بِكُمَا	لَا يُحْمَرُّ بِكُمْ	لَا يُحْمَرُّ بِكِ	لَا يُحْمَرُّ بِكُمَا	لَا يُحْمَرُّ بِكُنَّ	لَا يُحْمَرُّ بِي	لَا يُحْمَرُّ بِنَا
أَنْ تَحْمَرَّ	أَنْ تَحْمَرَّا	أَنْ تَحْمَرُّوا	أَنْ تَحْمَرِّي	أَنْ تَحْمَرَّا	أَنْ تَحْمَرْنَ	أَنْ أَحْمَرَّ	أَنْ نَحْمَرَّ
أَنْ يُحْمَرَّ بِكَ	أَنْ يُحْمَرَّ بِكُمَا	أَنْ يُحْمَرَّ بِكُمْ	أَنْ يُحْمَرَّ بِكِ	أَنْ يُحْمَرَّ بِكُمَا	أَنْ يُحْمَرَّ بِكُنَّ	أَنْ يُحْمَرَّ بِي	أَنْ يُحْمَرَّ بِنَا
اِحْمَرَّ / اِحْمَرُرْ	اِحْمَرَّا	اِحْمَرُّوا	اِحْمَرِّي	اِحْمَرَّا	اِحْمَرْنَ		
لِيُحْمَرَّ بِكَ	لِيُحْمَرَّ بِكُمَا	لِيُحْمَرَّ بِكُمْ	لِيُحْمَرَّ بِكِ	لِيُحْمَرَّ بِكُمَا	لِيُحْمَرَّ بِكُنَّ	لِيُحْمَرَّ بِي	لِيُحْمَرَّ بِنَا
لَا تَحْمَرَّ / تَحْمَرُرْ	لَا تَحْمَرَّا	لَا تَحْمَرُّوا	لَا تَحْمَرِّي	لَا تَحْمَرَّا	لَا تَحْمَرْنَ		
لَا يُحْمَرَّ بِكَ	لَا يُحْمَرَّ بِكُمَا	لَا يُحْمَرَّ بِكُمْ	لَا يُحْمَرَّ بِكِ	لَا يُحْمَرَّ بِكُمَا	لَا يُحْمَرَّ بِكُنَّ	لَا يُحْمَرَّ بِي	لَا يُحْمَرَّ بِنَا
مَا أَحْمَرَّكَ	مَا أَحْمَرَّكُمَا	مَا أَحْمَرَّكُمْ	مَا أَحْمَرَّكِ	مَا أَحْمَرَّكُمَا	مَا أَحْمَرَّكُنَّ	مَا أَحْمَرَّنِي	مَا أَحْمَرَّنَا
بِاحْمَرِّكَ	بِاحْمَرِّكُمَا	بِاحْمَرِّكُمْ	بِاحْمَرِّكِ	بِاحْمَرِّكُمَا	بِاحْمَرِّكُنَّ	بِاحْمَرِّنِي	بِاحْمَرِّنَا

3.3 / İsim	مفرد مذكر \ مصدر	تثنيه مذكر \ مصدر	جمع مذكر مصحح \ مصدر	جمع مذكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمي	اِحْمِرَارٌ							
اسم فاعل	مُحْمَرٌّ	مُحْمَرَّانِ	مُحْمَرُّونَ		مُحْمَرَّةٌ	مُحْمَرَّتَانِ	مُحْمَرَّاتٌ	
اسم مفعول	مُحْمَرٌّ بِهِ	مُحْمَرٌّ بِهِمَا	مُحْمَرٌّ بِهِمْ		مُحْمَرٌّ بِهَا	مُحْمَرٌّ بِهِمَا	مُحْمَرٌّ بِهِنَّ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمي	مُحْمَرٌّ	مُحْمَرَّانِ	مُحْمَرَّاتٌ					
اسم آلت								
مصدر بناء مره	اِحْمِرَارَةٌ	اِحْمِرَارَتَانِ	اِحْمِرَارَاتٌ					
مصدر بناء نوع	اِحْمِرَارَةٌ شَدِيدَةٌ	اِحْمِرَارَتَانِ شَدِيدَتَانِ	اِحْمِرَارَاتٌ شَدِيدَاتٌ					
اسم تصغير	حُمَيْرِيرٌ							
اسم منسوب	اِحْمِرَارِيٌّ	اِحْمِرَارِيَّانِ	اِحْمِرَارِيُّونَ		اِحْمِرَارِيَّةٌ	اِحْمِرَارِيَّتَانِ	اِحْمِرَارِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل								
اسم تفضيل	أَشَدُّ مِنْهُ اِحْمِرَارًا							

		اِسْتَخْرَجَ - يَسْتَخْرِجُ - اِسْتِخْرَاجًا									Çıkardı									
4.1 / Fiil		مفرد منكر غائب	تثنيه منكر غائب	جمع منكر غائب	مفرد مؤنث غائبه	تثنيه مؤنث غائبه	جمع مؤنث غائبه	مفرد منكر مخاطب	تثنيه منكر مخاطب	جمع منكر مخاطب	مفرد مؤنث مخاطبه	تثنيه مؤنث مخاطبه	جمع مؤنث مخاطبه	نفس متكلم وحده	نفس متكلم مع الغير
فعل ماضي	معلوم	اِسْتَخْرَجَ	اِسْتَخْرَجَا	اِسْتَخْرَجُوا	اِسْتَخْرَجَتْ	اِسْتَخْرَجَتَا	اِسْتَخْرَجْنَ	اِسْتَخْرَجْتَ	اِسْتَخْرَجْتُمَا	اِسْتَخْرَجْتُمْ	اِسْتَخْرَجْتِ	اِسْتَخْرَجْتُمَا	اِسْتَخْرَجْتُنَّ	اِسْتَخْرَجْتُ	اِسْتَخْرَجْنَا
	مجهول	اُسْتُخْرِجَ	اُسْتُخْرِجَا	اُسْتُخْرِجُوا	اُسْتُخْرِجَتْ	اُسْتُخْرِجَتَا	اُسْتُخْرِجْنَ	اُسْتُخْرِجْتَ	اُسْتُخْرِجْتُمَا	اُسْتُخْرِجْتُمْ	اُسْتُخْرِجْتِ	اُسْتُخْرِجْتُمَا	اُسْتُخْرِجْتُنَّ	اُسْتُخْرِجْتُ	اُسْتُخْرِجْنَا
فعل مضارع	معلوم	يَسْتَخْرِجُ	يَسْتَخْرِجَانِ	يَسْتَخْرِجُونَ	تَسْتَخْرِجُ	تَسْتَخْرِجَانِ	يَسْتَخْرِجْنَ	تَسْتَخْرِجُ	تَسْتَخْرِجَانِ	تَسْتَخْرِجُونَ	تَسْتَخْرِجِينَ	تَسْتَخْرِجَانِ	تَسْتَخْرِجْنَ	أَسْتَخْرِجُ	نَسْتَخْرِجُ
	مجهول	يُسْتَخْرَجُ	يُسْتَخْرَجَانِ	يُسْتَخْرَجُونَ	تُسْتَخْرَجُ	تُسْتَخْرَجَانِ	يُسْتَخْرَجْنَ	تُسْتَخْرَجُ	تُسْتَخْرَجَانِ	تُسْتَخْرَجُونَ	تُسْتَخْرَجِينَ	تُسْتَخْرَجَانِ	تُسْتَخْرَجْنَ	أُسْتَخْرَجُ	نُسْتَخْرَجُ
فعل مضارع جحد مطلق	معلوم	لَمْ يَسْتَخْرِجْ	لَمْ يَسْتَخْرِجَا	لَمْ يَسْتَخْرِجُوا	لَمْ تَسْتَخْرِجْ	لَمْ تَسْتَخْرِجَا	لَمْ يَسْتَخْرِجْنَ	لَمْ تَسْتَخْرِجْ	لَمْ تَسْتَخْرِجَا	لَمْ تَسْتَخْرِجُوا	لَمْ تَسْتَخْرِجِي	لَمْ تَسْتَخْرِجَا	لَمْ تَسْتَخْرِجْنَ	لَمْ أَسْتَخْرِجْ	لَمْ نَسْتَخْرِجْ
	مجهول	لَمْ يُسْتَخْرَجْ	لَمْ يُسْتَخْرَجَا	لَمْ يُسْتَخْرَجُوا	لَمْ تُسْتَخْرَجْ	لَمْ تُسْتَخْرَجَا	لَمْ يُسْتَخْرَجْنَ	لَمْ تُسْتَخْرَجْ	لَمْ تُسْتَخْرَجَا	لَمْ تُسْتَخْرَجُوا	لَمْ تُسْتَخْرَجِي	لَمْ تُسْتَخْرَجَا	لَمْ تُسْتَخْرَجْنَ	لَمْ أُسْتَخْرَجْ	لَمْ نُسْتَخْرَجْ
فعل مضارع جحد مستغرق	معلوم	لَمَّا يَسْتَخْرِجْ	لَمَّا يَسْتَخْرِجَا	لَمَّا يَسْتَخْرِجُوا	لَمَّا تَسْتَخْرِجْ	لَمَّا تَسْتَخْرِجَا	لَمَّا يَسْتَخْرِجْنَ	لَمَّا تَسْتَخْرِجْ	لَمَّا تَسْتَخْرِجَا	لَمَّا تَسْتَخْرِجُوا	لَمَّا تَسْتَخْرِجِي	لَمَّا تَسْتَخْرِجَا	لَمَّا تَسْتَخْرِجْنَ	لَمَّا أَسْتَخْرِجْ	لَمَّا نَسْتَخْرِجْ
	مجهول	لَمَّا يُسْتَخْرَجْ	لَمَّا يُسْتَخْرَجَا	لَمَّا يُسْتَخْرَجُوا	لَمَّا تُسْتَخْرَجْ	لَمَّا تُسْتَخْرَجَا	لَمَّا يُسْتَخْرَجْنَ	لَمَّا تُسْتَخْرَجْ	لَمَّا تُسْتَخْرَجَا	لَمَّا تُسْتَخْرَجُوا	لَمَّا تُسْتَخْرَجِي	لَمَّا تُسْتَخْرَجَا	لَمَّا تُسْتَخْرَجْنَ	لَمَّا أُسْتَخْرَجْ	لَمَّا نُسْتَخْرَجْ
فعل مضارع نفي حال	معلوم	مَا يَسْتَخْرِجُ	مَا يَسْتَخْرِجَانِ	مَا يَسْتَخْرِجُونَ	مَا تَسْتَخْرِجُ	مَا تَسْتَخْرِجَانِ	مَا يَسْتَخْرِجْنَ	مَا تَسْتَخْرِجُ	مَا تَسْتَخْرِجَانِ	مَا تَسْتَخْرِجُونَ	مَا تَسْتَخْرِجِينَ	مَا تَسْتَخْرِجَانِ	مَا تَسْتَخْرِجْنَ	مَا أَسْتَخْرِجُ	مَا نَسْتَخْرِجُ
	مجهول	مَا يُسْتَخْرَجُ	مَا يُسْتَخْرَجَانِ	مَا يُسْتَخْرَجُونَ	مَا تُسْتَخْرَجُ	مَا تُسْتَخْرَجَانِ	مَا يُسْتَخْرَجْنَ	مَا تُسْتَخْرَجُ	مَا تُسْتَخْرَجَانِ	مَا تُسْتَخْرَجُونَ	مَا تُسْتَخْرَجِينَ	مَا تُسْتَخْرَجَانِ	مَا تُسْتَخْرَجْنَ	مَا أُسْتَخْرَجُ	مَا نُسْتَخْرَجُ
فعل مضارع نفي استقبال	معلوم	لَا يَسْتَخْرِجُ	لَا يَسْتَخْرِجَانِ	لَا يَسْتَخْرِجُونَ	لَا تَسْتَخْرِجُ	لَا تَسْتَخْرِجَانِ	لَا يَسْتَخْرِجْنَ	لَا تَسْتَخْرِجُ	لَا تَسْتَخْرِجَانِ	لَا تَسْتَخْرِجُونَ	لَا تَسْتَخْرِجِينَ	لَا تَسْتَخْرِجَانِ	لَا تَسْتَخْرِجْنَ	لَا أَسْتَخْرِجُ	نَسْتَخْرِجُ
	مجهول	لَا يُسْتَخْرَجُ	لَا يُسْتَخْرَجَانِ	لَا يُسْتَخْرَجُونَ	لَا تُسْتَخْرَجُ	لَا تُسْتَخْرَجَانِ	لَا يُسْتَخْرَجْنَ	لَا تُسْتَخْرَجُ	لَا تُسْتَخْرَجَانِ	لَا تُسْتَخْرَجُونَ	لَا تُسْتَخْرَجِينَ	لَا تُسْتَخْرَجَانِ	لَا تُسْتَخْرَجْنَ	لَا أُسْتَخْرَجُ	لَا نُسْتَخْرَجُ
فعل مضارع تأكيد نفي استقبال	معلوم	لَنْ يَسْتَخْرِجَ	لَنْ يَسْتَخْرِجَا	لَنْ يَسْتَخْرِجُوا	لَنْ تَسْتَخْرِجَ	لَنْ تَسْتَخْرِجَا	لَنْ يَسْتَخْرِجْنَ	لَنْ تَسْتَخْرِجَ	لَنْ تَسْتَخْرِجَا	لَنْ تَسْتَخْرِجُوا	لَنْ تَسْتَخْرِجِي	لَنْ تَسْتَخْرِجَا	لَنْ تَسْتَخْرِجْنَ	لَنْ أَسْتَخْرِجَ	لَنْ نَسْتَخْرِجَ
	مجهول	لَنْ يُسْتَخْرَجَ	لَنْ يُسْتَخْرَجَا	لَنْ يُسْتَخْرَجُوا	لَنْ تُسْتَخْرَجَ	لَنْ تُسْتَخْرَجَا	لَنْ يُسْتَخْرَجْنَ	لَنْ تُسْتَخْرَجَ	لَنْ تُسْتَخْرَجَا	لَنْ تُسْتَخْرَجُوا	لَنْ تُسْتَخْرَجِي	لَنْ تُسْتَخْرَجَا	لَنْ تُسْتَخْرَجْنَ	لَنْ أُسْتَخْرَجَ	لَنْ نُسْتَخْرَجَ
امر	معلوم	لِيَسْتَخْرِجْ	لِيَسْتَخْرِجَا	لِيَسْتَخْرِجُوا	لِتَسْتَخْرِجْ	لِتَسْتَخْرِجَا	لِيَسْتَخْرِجْنَ	اِسْتَخْرِجْ	اِسْتَخْرِجَا	اِسْتَخْرِجُوا	اِسْتَخْرِجِي	اِسْتَخْرِجَا	اِسْتَخْرِجْنَ		
امر	مجهول	لِيُسْتَخْرَجْ	لِيُسْتَخْرَجَا	لِيُسْتَخْرَجُوا	لِتُسْتَخْرَجْ	لِتُسْتَخْرَجَا	لِيُسْتَخْرَجْنَ	لِتُسْتَخْرَجْ	لِتُسْتَخْرَجَا	لِتُسْتَخْرَجُوا	لِتُسْتَخْرَجِي	لِتُسْتَخْرَجَا	لِتُسْتَخْرَجْنَ	لِأُسْتَخْرَجْ	لِنُسْتَخْرَجْ
نهي	معلوم	لَا يَسْتَخْرِجْ	لَا يَسْتَخْرِجَا	لَا يَسْتَخْرِجُوا	لَا تَسْتَخْرِجْ	لَا تَسْتَخْرِجَا	لَا يَسْتَخْرِجْنَ	لَا تَسْتَخْرِجْ	لَا تَسْتَخْرِجَا	لَا تَسْتَخْرِجُوا	لَا تَسْتَخْرِجِي	لَا تَسْتَخْرِجَا	لَا تَسْتَخْرِجْنَ		
نهي	مجهول	لَا يُسْتَخْرَجْ	لَا يُسْتَخْرَجَا	لَا يُسْتَخْرَجُوا	لَا تُسْتَخْرَجْ	لَا تُسْتَخْرَجَا	لَا يُسْتَخْرَجْنَ	لَا تُسْتَخْرَجْ	لَا تُسْتَخْرَجَا	لَا تُسْتَخْرَجُوا	لَا تُسْتَخْرَجِي	لَا تُسْتَخْرَجَا	لَا تُسْتَخْرَجْنَ	لَا أُسْتَخْرَجْ	لَا نُسْتَخْرَجْ
فعل تعجب اول		مَا أَسْتَخْرِجَهُ	مَا أَسْتَخْرِجَهُمَا	مَا أَسْتَخْرِجَهُمْ	مَا أَسْتَخْرِجَهَا	مَا أَسْتَخْرِجَهُمَا	مَا أَسْتَخْرِجَهُنَّ	مَا أَسْتَخْرِجَكَ	مَا أَسْتَخْرِجَكُمَا	مَا أَسْتَخْرِجَكُمْ	مَا أَسْتَخْرِجَكِ	مَا أَسْتَخْرِجَكُمَا	مَا أَسْتَخْرِجَكُنَّ	مَا أَسْتَخْرِجَنِي	مَا أَسْتَخْرِجَنَا
فعل تعجب ثاني		بِاسْتَخْرَاجِهِ	بِاسْتَخْرَاجِهِمَا	بِاسْتَخْرَاجِهِمْ	بِاسْتَخْرَاجِهَا	بِاسْتَخْرَاجِهِمَا	بِاسْتَخْرَاجِهِنَّ	بِاسْتَخْرَاجِكَ	بِاسْتَخْرَاجِكُمَا	بِاسْتَخْرَاجِكُمْ	بِاسْتَخْرَاجِكِ	بِاسْتَخْرَاجِكُمَا	بِاسْتَخْرَاجِكُنَّ	بِاسْتَخْرَاجِي	بِاسْتَخْرَاجِنَا

4.1 / İsim	مفرد منكر \ مصدر	تثنيه منكر \ مصدر	جمع منكر مصحح \ مصدر	جمع منكر مكسر	مفرد مؤنث	تثنيه مؤنث	جمع مؤنث مصححه	جمع مؤنث مكسره
مصدر غير ميمى	اِسْتِخْرَاجٌ							
اسم فاعل	مُسْتَخْرِجٌ	مُسْتَخْرِجَانِ	مُسْتَخْرِجُونَ		مُسْتَخْرِجَةٌ	مُسْتَخْرِجَتَانِ	مُسْتَخْرِجَاتٌ	
اسم مفعول	مُسْتَخْرَجٌ	مُسْتَخْرَجَانِ	مُسْتَخْرَجُونَ		مُسْتَخْرَجَةٌ	مُسْتَخْرَجَتَانِ	مُسْتَخْرَجَاتٌ	
اسم زمان – اسم مكان – مصدر ميمى	مُسْتَخْرَجٌ	مُسْتَخْرَجَانِ	مُسْتَخْرَجَاتٌ					
اسم آلت								
مصدر بناء مره	اِسْتِخْرَاجَةٌ	اِسْتِخْرَاجَتَانِ	اِسْتِخْرَاجَاتٌ					
مصدر بناء نوع	اِسْتِخْرَاجَةٌ تَنْدِيدَةٌ	اِسْتِخْرَاجَتَانِ تَنْدِيدَتَانِ	اِسْتِخْرَاجَاتٌ تَنْدِيدَاتٌ					
اسم تصغير	مُسَيْخِرِيجٌ							
اسم منسوب	اِسْتِخْرَاجِيٌّ	اِسْتِخْرَاجِيَّانِ	اِسْتِخْرَاجِيُّونَ		اِسْتِخْرَاجِيَّةٌ	اِسْتِخْرَاجِيَّتَانِ	اِسْتِخْرَاجِيَّاتٌ	
مبالغه اسم فاعل								
اسم تفضيل	أَنْدُّ مِنْهُ اِسْتِخْرَاجًا							

NAHİV

Nahiv
Sentaks (Sözdizimi). Kelimenin cümle içindeki durumunu ve bu duruma göre i'rabını inceleyen bilim dalıdır. Cümle içinde bulunan söz parçaları mebnî (sonu değişmeyen) ve mu'rab (sonu değişen) olmak üzere ikiye ayrılır. Nahivcilerin ortaya koyduğu kaideler bize mu'rab olan kelimelerin sonlarının durumunu ve mebni kelimelerin cümledeki yerlerini (mahallî irablarını) öğretir. Medreselerde okutulan bazı önemli eserler şunlardır:

Avâmil	*İzhâr*	*el-Kâfiye*[1]	*Molla Câmi*[2]	*el-Elfiyye*	*Muğni'l-Lebîb*

Âmil

Lafzî / Semâî Âmiller

Bir İsme Âmil (Harf-i Cer)

1								
البَاءُ لِلإلصَاقِ								
إلصَاق	ظَرفِيَّة	تَعدِيَة	اِستِعَانَة	سَبَبِيَّة	مُصَاحَبَة	مُقَابَلَة	قَسَم	زَائِد
أَمسَكتُ بِيَدِكَ	*صَلَّيتُ بِالمَسجِدِ*	*اِذهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا*	*كَتَبتُ بِقَلَمِي*	*تُبتُ بِذَنبِي*	*مَشَيتُ بِزَيدٍ*	*اِشتَرَيتُ القَمِيصَ بِدِينَارٍ*	*بِاللهِ، بِالشَّمسِ، بِهِ*	*لَيسَ زَيدٌ بِعَامِلٍ*

2					
مِنْ لِلإبتِدَاءِ					
اِبتِدَاء	تَبيِين	تَبعِيض	ظَرفِيَّة	سَبَبِيَّة	زَائِد
سَافَرتُ مِنْ مَكَّةَ إِلَى المَدِينَةِ	*لِي عَشرَةٌ مِنَ الدَّرَاهِمِ*	*وَقَالَ رَجُلٌ مِنْ الفِرعَونِ*	*إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَومِ الجُمُعَةِ*	*وَإِنَّ مِنهَا لَمَّا يَهبِطُ مِنْ خَشيَةِ اللهِ*	*مَا جَائَنِي أَحَدٌ / مَا جَائَنِي مِنْ أَحَدٍ*

3
اِلَى لِلإنتِهَاءِ

[1] İbn Hâcib'in (ö. 646/1249) eseri
[2] Molla Câmi'nin (ö. 898/1492) Kâfiye'ye yazdığı şerh.

إنتِهَاء	مَعَ	ظَرفِيَّة	عِندَ
تُبتُ اِلَى اللهِ تَعَالَى	*لَا تَأكُلُوا أَموَالَهُم اِلَى أَموَالِكُم*	*لَيَجمَعَنَّكُم إِلَى يَومِ القِيَامَةِ*	*قَالَ رَبِّ السِّجنُ اَحَبُّ اِلَيَّ مِمَّا يَدعُونَنِي اِلَيهِ*

4	
عَنْ لِلبُعدِ وَالمُجَاوَزَةِ	
بُعْد وَمُجَاوَزَة	سَبَبِيَّة
رَمَيتُ السَّهمَ عَن القَوسِ، وَمَن أَعرَضَ عَنْ ذِكرِي	*وَمَا نَحنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَولِكَ*

5	
عَلَى لِلاِستِعلَاء	
اِستِعلَاء	ظَرفِيَّة
زَيدٌ عَلَى السَّطحِ / عَلَى زَيدٍ دَينٌ	*وَدَخَلَ المَدِينَةَ عَلَى حِينِ غَفلَةٍ مِن اَهلِهَا*

6			
للَّامُ لِلتَّعلِيلِ وَالتَّخصِيص			
تَعلِيل	تَخصِيص	مِلك	عَاقِبَة
تُبتُ اِلَى اللهِ تَعَالَى	*الجَنَّةُ لِلمُؤمِنِين*	*الدَّارُ لِزَيدٍ*	*فَالتَقَطَهُ آلُ فِرعَونَ لِيَكُونَ لَهُم عَدُوًّا وَحَزَنًا*

7	
فِي لِلظَّرفِيَّةِ	
ظَرفِيَّة	سَبَبِيَّة
صَلَّيتُ فِي المَسجِدِ	*دَخَلتْ امرأَةَ النَّارِ فِي هِرَّةٍ*

8
الكَافُ لِلتَّشبِيهِ

تَشبِيه	تَعلِيل
زَيدٌ كَالأَسَدِ	*وَاذكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُم*

9
حَتَّى لِلغَايَةِ
غَايَةِ
أَكَلتُ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأسِهَا

10	
رُبَّ لِلتَّقلِيلِ	
تَقلِيل	تَكثِير
رُبَّ عَامِلٍ خَيرٌ مَذمُومٌ	*رُبَّ تَالٍ يَلعَنُهُ القُرآنُ*

11	12
وَاوُ القَسَمِ	تَاءُ القَسَمِ
قَسَمِ	قَسَمِ
وَاللهِ، وَالشَّمسِ	*تَاللهِ*

14	15
مُذْ	مُنْذُ
لِلابتِدَاءِ فِي الزَّمَانِ المَاضِي	
مَا رَأَيتُهُ مُذْ يَومِ البُلُوغِ	

13	16	17
حَاشَا	خَلَا	عَدَا

لِلاِستِثنَاءِ	
هَلَكَ النَّاسُ حَاشَا العَالِمِ	جَائَنِي القَومُ عَدَا / خَلَا زَيدٍ

18	19	20
لَولَا[3]	كَيْ[2]	لَعَلَّ[1]
لِامتِنَاعِ شَيئ لِوُجُودِ شَيء	لِلتَّعلِيلِ	لِلتَّرَجِّي
لَولَا زَيدٌ لَهَلَكَ عَمرٌو	*كَيمَهُ عَصَيت*	*لَعَلَّ اللهِ فَضلكم عَلَينَا*

Harf-i cerlerin taalluk ettiği müteallak fiiller		
فِعل	شِبهِ فِعل[4]	مَعنَى الفِعل
ذَهَبتُ ◄ *إِلَى البَيتِ*	*أَنَا ذَاهِبٌ إِلَى البَيتِ*	*هَيهَاتَ المُذنِبُ مِن اللهِ*

Müteallakı olan[5] harf-i cerler üçe ayrılır ve bunlar mahallen mansûb olurlar		
مَفعُولٌ فِيهِ	مَفعُولٌ لَهُ	مَفعُولٌ بِهِ غَبرُ صَرِيحِ
Fî (في) veya o manada gelen harf-i cerlerde	Lâm (ل) veya o manada gelen harf-i cerlerde	Bu ikisinin dışında kalan harf-i cerlerde
صَلَّيتُ فِي المَسجِدِ	جِئتُ لِلعِلمِ	سَلَّمتُ عَلَى زَيدٍ

Müteallak efâl-ı âmmeden[6] veya ondan türeyen bir fiilden gelmişse müteallak fiil hazfedilir.	
ظَرفُ مُستَقَرّ	ظَرفُ لَغو
Eğer 1) Müteallak hazfedilmişse ve 2) Mahzuf müteallak efâl-ı âmmedense bu zarf-ı müstekarr olur.	Zarf-ı müstekarrın bu şartlarından yalnızca biri gerçekleşmişse zarf-ı lağv olur.

[1] Yalnız ukayl kabilesine göre. Biz bunu inne ve kardeşleri içinde kabul ederiz.
[2] كَيْ = harf-i cer, مَا = istifham mâsı (mahallen mecrur), ـه = hâ-ı sekte. Bu yapıyla gelmek zorundadır.
[3] Harf-i cer olması için muttasıl zamirle gelmek zorundadır. Diğer durumlarda aynı manayı ifade etse de harf-i cer değildir (ör. لَولَا زَيدٌ لَهَلَكتُ)
[4] Müştak kelimeler: İsm-i fail, İsm-i mef'ul, İsm-i tafdil,
[5] Müteallakı olmayan yedi harf-i cer vardır: رب / زائد (Cümleyi değiştirmez = رُبَّ رَجُلٍ صَالِحٍ لَقِيتُهُ) … حاشا / خلا / عدا (İllâ (إلا) olarak gelir = مَا جَاءَ خَلَا زَيدٍ) … لولا / لعل (Mübteda olarak gelir = لَولَاكَ لَهَلَكَ زَيدٌ)
[6] "Bulunmak, mevcut olmak" gibi manalara gelen fiillere efâl-ı âmme denir: كَانَ, حَصَلَ, وَجَدَ, ثَبَتَ, إستَقَرَّ, وَقَعَ, …

زَيدٌ مَوجُودٌ فِي الدَّارِ ◄ زَيدٌ فِي الدَّارِ	أَينَ أَكَلَ زَيدٌ؟ فِي الدَّارِ

حَذفُ حَرف الجَرِّ			
قِيَاسِيّ			سَمَاعِيّ
مَفعُولٌ فِيهِ	مَفعُولٌ لَهُ	أَن / أَنَّ	حَذف وَإِيصَال

مَفعُولٌ فِيهِ			
ظَرفُ زَمَان		ظَرفُ مَكَان	
مُبهَم (حِين،...)	مَحدُود (شَهر،...)	مُبهَم (اَمَامَ،...)	مَحدُود (بَيت،...)
سِرتُ حِينًا	*صُمتُ شَهرًا*	*قَعَدتُ اَمَامَهُ*	*صَلَّيتُ فِي دَارٍ*[1]

مَفعُولٌ لَهُ		
Lâm (لام) harf-i cerinin cevâzen hazfedilebilmesi için üç şartın gerçekleşmesi gerekir:		
1) Mef'ûl leh hades (bir eylem / hareket sonucu) olmalı.	2) Mef'ûlun lehin faili ile muallel fiilin faili bir olmalı.	3) Mef'ûl leh ile muallel fiil eş zamanlı olmalı.
دَخَلَ الأُستَاذُ وَقَامَ (Muallel Fiil) الطُّلَّابُ (Ortak Fail) إِحتِرَامًا (Mef'ûl Leh)		

أَن / أَنَّ
أن ve أنَّ den önce gelen harf-i cerlerin hazfi caizdir.
أَعُوذُ بِاللهِ مِن أَن أَكُونَ مِنَ الجَاهِلِينَ

حَذف وَإِيصَال
Bu durumda fiil mecrûrla doğrudan birleştirilir.
(وَاختَارَ مُوسَى مِنْ قَومِهِ)

[1] Bu son kısımda hazfedilmez ancak diğerlerinde cevazen hazfedilebilir. Yalnız zarf-ı mekanın müpheminde zorunlu olarak hazfedilir.

İsmini Nasb / Haberini Ref'

حُرُوفَ المُشَبَّهَةِ بِالفِعلِ[1]					
6	5	4	3	2	1
لَعَلَّ	لَيْتَ	لَكِنَّ	كَأَنَّ	اَنَّ	اِنَّ
Mümkün olan bir şeyi istemek.	İmkansıza yakın bir şeyi istemek.	Kelâm-ı tekaddümdeki tevehhümün defi.	ك (gibi) harf-i cerinden daha şiddetlidir.	Tahkîk / Güçlendirme	
لَعَلَّ اللهَ تَعَالَى غَافِرُ ذَنْبِي	لَيْتَ العِلمَ مَرْزُوقٌ لِكُلِّ اَحَدٍ	مَا فَازَ الجَاهِلُ لَكِنَّ العَالِمَ فَائِزٌ	كَأَنَّ الحَرَامَ نَارٌ	اِعتَقَدتُ اَنَّ اللهَ تَعَالَى قَادِرٌ عَلَى كُلِّ شَيئٍ	اِنَّ اللهَ تَعَالَى عَالِمُ كُلِّ شَيئٍ

8	7
لَا لِنَفيِ الجِنسِ	اِلَّا فِي المُستَثْنَى المُنْقَطِعِ
لَا لِنَفيِ الجِنس in üç amel etme şartı vardır, bunlar:[2]	Buradaki اِلَّا tamamen لَكِنَّ manasında gelir
لَا غُلَامَ رَجُلٍ جَالِسٌ عِندَنَا	المَعْصِيَّةُ مُبَعِّدَةٌ عَنِ الجَنَّةِ اِلَّا الطَّاعَةَ مُقَرِّبَةٌ مِنهَا

اَنَّ	اِنَّ
cümlesiyle birlikte (müevvel) masdar hükmündedir.	cümleyi cümle olmaktan çıkarmaz.
اِنَّ ve اَنَّ arasındaki en temel fark, eğer geçtiği yerde yerine Masdar konulabiliyorsa fethalı diğer durumlarda ise kesralı olmasıdır.	

[1] Fiile benzeyen harflerin bu benzerlikleri üç açıdan olur: 1) Üç harfli veya daha fazla olması bakımından. / 2) Son harfinin harekesi (fetha olması) bakımından. / 3) Manası bakımından.
Bu fiile benzeyen harfler مَا الكَافَّة / المَانِعَة ile bitiştiğinde amel etmez hale gelirler. (اِنَّمَا ضَرَبَ زَيدٌ) gibi, dolaysıyla bu örnekte de olduğu gibi sonrasında fiil de gelebiliyor.

[2] 1) İsmi nekira olacak. / 2) İsmi ile kendisi arasına fâsıla girmeyecek. / 3) İsmi muzaf veya şibh-i muzaf olacak. ➔ İlk iki şart bulunmadığı takdirde لَا amel etmediği gibi tekrarı da gerekir = لَا زَيدٌ فِي الدَّارِ وَلَا بَكرٌ // Üçüncü şart bulunmadığında لَا nın ismi mebni olur ve yine amel etmemiş olur = لَا رَجُلَ فِي الدَّارِ

اِنَّ				
فِي الاِبتِدَاءِ	فِي جَوَابِ القَسَمِ	فِي الصِّلَةِ	فِي الخَبَرِ عَنِ اسمِ عَينٍ	فِي جُملَةٍ دَخَلَت عَلَى خَبَرِهَا لَامُ الاِبتِدَاءِ / المُزَحلَقَة
اِنَّ زَيدًا قَائِمٌ	*وَاللهِ اِنَّ زَيدًا قَائِمٌ*	*وَآتَينَاهُ مِنَ الكُنُوزِ مَا اِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالعُصبَةِ*	*زَيدٌ اِنَّهُ قَائِمٌ*	*عَلِمتُ اِنَّ زَيدًا لَقَائِمٌ*
بَعدَ القَولِ العَرِيِّ عَنِ الظَّنِّ	بَعدَ حَتَّى الاِبتِدَائِيَّةِ	بَعدَ حُرُوفِ التَّصدِيقِ	بَعدَ حُرُوفِ الاِفتِتَاحِ	بَعدَ وَاوِ الحَالِ
قُل اِنَّ اللهَ وَاحِدٌ	*اَتَقُولُ ذَلِكَ حَتَّى اِنَّ زَيدًا يَقُولُهُ*	*نَعَم اِنَّ زَيدًا قَائِمٌ*	*اَلَا اِنَّ زَيدًا قَائِمٌ*	*وَاِنَّ فَرِيقًا مِنَ المُؤمِنِينَ لَكَارِهُونَ*
بَعدَ حُرُوف الرَّدْعِ	بَعدَ ثُمَّ	بَعدَ الأَمر	بَعدَ النِّدَاء / الدُّعَاء	بَعدَ النَّهي
كَلَّا اِنَّهُم عَنْ...	*ثُمَّ اِنَّهُم لَصَالُوا الجَحِيم*	*ذُقْ اِنَّكَ أَنتَ العَزِيزُ الكَرِيم*	*يَا اللهُ / اللهُمَّ اِنَّنِي ظَلَمتُ نَفسِي*	*لَا تَحزَن اِنَّ اللهَ مَعنَا*

اَنَّ				
فَاعِلَةً	مَفعُولَةً	مُبتَدَأَةً	مُضَافًا اِلَيهَا	بَعدَ لَوْ
بَلَغَنِي اَنَّكَ قَائِمٌ	*عَلِمتُ اَنَّ زَيدًا قَائِمٌ*	*عِندِي اَنَّكَ قَائِمٌ*	*اِجلِس حَيثُ اَنَّ زَيدًا جَالِسٌ*	*لَوْ اَنَّكَ قَائِمٌ لَكَانَ كَذَا*
بَعدَ لَولَا	بَعدَ مَا المَصدَرِيَّةِ	بَعدَ حُرُوفِ الجَرِّ	بَعدَ حَتَّى العَاطِفَةِ	بَعدَ مُذْ وَمُنْذُ
لَولَا اَنَّكَ ذَاهِبٌ لَكَانَ كَذَا	*اِجلِس مَا اَنَّ زَيدًا قَائِمٌ*	*عَجِبتُ مِن اَنَّكَ قَائِمٌ*	*عَرَفتُ اُمُورَكَ حَتَّى اَنَّكَ صَالِحٌ*	*مَا رَأَيتُهُ مُذْ اَنَّكَ قَائِمٌ*

اِنَّ nin Tahfifi (şeddesiz gelmesi)

Ayrıca اِنَّ tahfif edildiğinde amel etmesi zorunlu değildir.	اِنَّ tahfif edildiğinde isminin haberine bir "lâm" لـ getirilir. Bu da tahfif edildiğine dair karinemiz olur
اِنْ زَيدًا لَقَائِمٌ / اِنْ زَيدٌ لَقَائِمٌ	*وَاِنْ وَجَدنَا أَكثَرهُم لَفَاسِقِين*

اَنَّ nin Tahfifi (şeddesiz gelmesi)		
Tahfif edilmiş اَنَّ den sonra takdir edilmiş bir şân zamiri[1] ile gelir. Sonrasında gelen fiile göre üç şekilde ele alınır:		
مُتَصَرِّف . شَرط وَدُعَاء	مُتَصَرِّف . غَير شَرط وَدُعَاء[2]	جَامِد
تَبَيَّنَت الجِنَّ اَنْ لَو كَانُوا يَعلَمُونَ الغَيْب	*أَيحسَبُ الاِنسَانُ اَنْ لَنْ نَجمَعَ عِظَامَه*	*وَأَنْ لَيسَ لِلاِنسَانِ اِلَّا مَا سَعَى*

İsmini Ref' / Haberini Nasb

1	مَا ولَا[3] المُشَبَّهَتَانِ بِلَيْسَ[4]	2
لَيسَ ye benzeyen مَا وَلَا nın amel etme şartı vardır, bunlar:		
1. İsmi ile kendisi arasına fâsıla girmemeli. *(مَا قَائِمٌ زَيدٌ)*	2. Olumsuzluk إِلَّا ile bozulmamalı. *(مَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِين)*	لَا da: İsmi nekira olmalı. *(مَا زَيدٌ قَائِمًا وَلَا رَجُلٌ حَاضِرًا)*
مَا هَذَا (اسم مَا - مرفوع) بَشَرًا (خبر مَا - منصوب)		

[1] Şân zamiri (ضَمِيرُ شَانٍ) mercisi olmayan zamirdir. Dolaysıyla "o" manası verilmez, "hakikat şu ki" anlamında olur. (Müennesi ise ضَمِيرُ القِصَّة). Şân zamirine örnek: قُلْ هُوَ اللهُ الأَحَد

[2] Fiil ile اَنْ مُخَفَّفَ arasına şu dört şeyden biri girmesi gerekir: حرف النفي، سـ، سوف، قد

[3] لَا لِنَفيِ الجِنس in farkı: لَا رَجُلٌ حَاضِرًا = Bir adam hazır değil / لَا رَجُلَ حَاضِرٌ = Hiçbir adam hazır değil. ile لَا المُشَبَّهَة بِلَيسَ

[4] مَا وَلَا nın farkı: مَا nın ismi marife de olabilir. لَا nın ismi nekira olmak zorunda. / مَا düz yazılarda da kullanılır. لَا yalnız şiirlerde görülür.

Mansûbât

1
اَنْ
Fiiliyle birlikte müevvel mastar manası kazanır[1]
أُحِبُّ اَنْ أُطِيعَ اللهِ تَعَالَى

أَنْ			
المُفَسَّرَة	الزَّائِدَة	المَصْدَرِيَّة	
		المُخَفَّفَة	النَّاصِبَة
Şartları: 1. Cümleyle geçecek, 2. مَعْنَى القَوْل olacak, 3. اَنْ e asla harf-i cer birleşmeyecek	Cümlede bir etkide bulunmaz ancak tekit manası katar	Fiil ile اَنْ arasına fâsıla girmişse (قَدْ، لَوْ، حروف التنفيس، حروف النفي gibi) bu muhaffefedir.[2]	Nasb eden اَنْ!
وَنَادَيْنَاهُ اَنْ (بمعنى أي) *يَا إِبْرَاهِيمُ* (مرفوع)	*فَلَمَّا اَنْ جَاءَ البَشِيرُ*	*عَلِمَ اَنْ سَيَكُونُ*	

أَنْ النَّاصِبَة		
مُضْمَرَّة	ظَاهِرَة	
وُجُوبًا (١)	جَوَازًا (٢)	وُجُوبًا (٣)

وُجُوبًا (١)

[1] إضْمَارُ أَنْ النَّاصِبَة - Fiil-i muzariyi nasb eden hazfedilmiş bir أَنْ in sonrasında geldiği altı harf vardır: جِئْتُ :لَامُ التَّعْلِيل إِسْتَمِع :أَو / لَا تَفعَل الخَير وَتَندَمَ :وَاوُ مَاعِيَّة / لَنْ تَنَالُوا البِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا :حَتَّى / زُرْنِي فَأَكْرَمَكَ :فَاءُ السَّبَبِيَّة / لَمْ يَكُنْ الله لِيَغْفِرَ لَهُم :لَامُ الجُحُود / لِأَتَعَلَّمَ نَصح الطَّبِيبِ أَو يُنْتِجَ شِفَائُك

[2] "لَا"da öncesine bakmak gerekir, ve sadece "ilm"e delalet eden fiillerde muhaffefe olur. Çünkü ikisinde de kesinlik manası vardır.
أَفَلَا يَرَوْنَ (علم) أَلَّا (ان المخففة) يرجع إلى ... أَحَسِبَ (ظن) النَّاس اَنْ (ان الناصبة) يتركوا

لَام الجُحُود[1]			
وَاوُ المَعِيَّة	فَاء السَّبَبِيَّة	حَتَّى	أَوْ

وَاوُ المَعِيَّة	
بَعْدَ النَّفْي المَحض	بَعْدَ الطَّلَب
وَلَمَّا يَعْلَمِ اللهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنكُم وَيَعْلَمَ الصَّابِرِين	لَا تَأْكُلِ السَّمَكَ وَتَشْرَبَ اللَّبَن[2]

فَاء السَّبَبِيَّة	
بَعْدَ النَّفْي المَحض	بَعْدَ الطَّلَب
مَا تَأْتِينَا فَنُحَدِّثَكَ	١) الأَمر: اَقْبِلْ إِلَيْنَا فَنُكْرِمَكَ \ ٢) النَّهي: وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي \ ٣) التَّحضِيض: لَوْلَا أخرتني إلى أجل قريب فَأَصَّدَّقَ \ ٤) التَّمَنِّي: يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُم فَأَفُوزَ \ ٥) التَّرَجِّي: لَعَلِّي أَبلَغ الأسباب ... فَأَطْلِعَ \ ٦) الدُّعَاء: رَبِّ وَفِّقْنِي فَلَا أَعْدِلَ عَن... \ ٧) الاِسْتِفْهَام: هَلْ تَعْرِفُونَ لباناتي فَأَرْجُوَ أَن... \ ٨) العَرض: يَا ابنَ الكرام أَلا تدنُو فَتُبْصِرَ مَا...

حَتَّى			
عَمَلًا		مَعْنًى	
النَّصْب		الرَّفع	إِلَى كَيْ
وُجُوبًا	جَوَازًا	حتى-dan sonra muzarinin merfu olması için üç şart vardır:	
لَن نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكفين حَتَّى يرجعَ	وزُلزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرسول	1. Makablinin müsebbibi olmalı (مرض زيد حتى لا يرجُونَه) 2. Müstakbele değil hale delalet etmeli (سرت حتى أَدخُلَ البَيْت) 3. Makabli tam bir cümle olmalı (كَانَ سَيرِي حتى أدخُلَها)	سرتُ حَتَّى (إِلَى أَنْ) أَدْخُلَ البَلَد اسلم حَتَّى (كَيْ أَنْ) تَدخُلَ الجَنة

[1] لَام الجُحُود her zaman كَانَ مَنْفِيَّة ile gelir: مَا كَانَ اللهُ لِيُعَذِّبَهُمْ | لَمْ يَكُنِ اللهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ

[2] معية: لا تأكل السمك وَتشربَ اللبن = Yoğurt yemekle birlikte balık yeme
عاطفة: لا تأكل السمك وَتشربِ اللبن = Yoğurt ve balık yeme
ابتدائية: لا تأكل السمك وَتشربُ اللبن = Balık yeme, süt içebilirsin

أَوْ	
إِلَى	إِلَّا
لَأُلْزِمَنَّكَ أَوْ (إِلَى أَنْ) تقضِيَنِي حَقِّي	لَأَقْتُلَنَّ الكَافِرِ أَوْ (إِلَّا أَنْ) يُسْلِمَ

جَوَازًا (٢)			
بَعْدَ عَاطِفٍ مَسْبُوقٍ بِاسْمٍ خَالِصٍ	لَام الجَرّ		
	التَّعْلِيل	العَاقِبَة	الزَّائِدَة
وَلُبْسُ (اسم خالص[1]) عَبَاءَةٍ وَ(أَنْ)تَقَرَّ عَيْنِي	وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ	فَالتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنِ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا	إِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُم الرِّجْس

وُجُوبًا (٣)	
لَام	
نَافِيَة	زَائِدَة
لِئَلَّا (لِأَنْ لَا) يَكُونَ عَلَى اللهِ حُجَّة	

2	
لَنْ	
حَرْف نَفي وَاسْتِقْبَال (لَا تُفِيد التَّأْكِيد وَلَا تَأْبِيد وَلَا الدُّعَاء)[2]	Te’kîd-i nefyi istikbal, nasb eder ve asla olmayacak anlamı taşır.
لَنْ يَغْفِرَ اللهُ تَعَالَى لِلكَافِرِينَ	

3
كَيْ
Ta’lîl manası katar, yani açıklar.

[1] Kendi yerine fiil takdir edilmeyen kelimeler.
[2] Tekit genelde ifade eder ama İbn Hişam kabul etmez. / Rüyetullah meselesinde “len terani” ibaresinde mutezile tebid manası vermişlerdir, ehli sünnet ise vermemiştir.

جِئْتُكَ لِكَيْ (لِ-لام التعليل، كَيْ-مصدرية) أَتَعَلَّمَ[1]	أُحِبُّ طُولَ العُمْرِ كَيْ أُحَصِّلَ العِلْمَ

4		
اِذَنْ		
Bunun amel edebilmesi için üç şartın geçekleşmesi gerekir:		حَرف جَوَاب وَجَزَاء
1. Fiil müstakbel (gelecek zaman) olacak.	2. Öncesindeki bir şeye itimat etmeyecek.[3]	3. Araya fâsıla girmeyecek.[2]
اِذَنْ تَدْخُلَ الجَنَّةَ لِمَنْ قَالَ اَطِيعُ اللّٰهَ تَعَالَى		

Meczûmât

حُرُوفٌ تَجزِمُ فِعلًا وَاحِدًا				
1	2	3	4	
لَمْ	لَمَّا	لَامُ الاَمرِ	لَاءُ النَّهيِ لِلطَّلَبِ	الطَّلَب
لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ	لَمَّا يَنفَعْ عُمْرِي	لِيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا	لَا تُذْنِبْ	هَلْ تَأْتِينِي أُحَدِّثْكَ

الطَّلَب		
إِذَا تَقَدَّمَ لَنَا لَفظ دَالٌّ عَلَى أَمْرٍ، أَو نَهْي، أَو اِسْتِفْهَام، أَو غَيْر ذَلِكَ مِنْ أَنْوَاعِ الطَّلَب؛ وَجَاءَ بَعْدَه فِعل مُضَارِع مُجَرَّد مِنَ الفَاء؛ وَقُصِدَ بِهِ الجَزَاء		
قُلْ تَعَالَوْ اَتْلُ *Deki geli okuyayım*	هَلْ تَأْتِينِي أُحَدِّثْكَ *Gelmez misin konuşalım*	لَا تَكْفُرْ تَدْخُلْ الجَنَّة *Küfretmezsen cennete girersin*

شَرْط الجَزْم فِي جَوَابِ النَّهْي
لَا تدن (فعل الشرط) مِنَ الأَسَدِ تَسْلَمْ (جواب الشرط) – لَا تدن من الأسد يَأكُلُكَ

[1] Sadece كي gelmişse ikisinden biri takdir edilir: ya أَنْ manasında لام التعليل ya da ان. Ancak أن takdir edildiğinde hiçbir zaman كي'in yanında zahir olmaz ve nasb eden o olacağından كي konumuz (masdariyye) olmaktan çıkar.

[2] Bunun üç istisnası vardır. Bunlardan birisi araya girdiğinde اِذَنْ yinede amel eder: دُعَاء: اِذَنْ رَضِيَ اللهُ عَنْكَ أَكْرَمَكَ / قَسَم: اِذَنْ وَاللهِ أَكْرَمَكَ / اِذَنْ يَا أَحمَد أَكْرَمَكَ

[3] Buna göre bunlardan birine itimat ettiğinde amel etmez: مُبْتَدَأ: أَنَا إِذَنْ أَكْرَمُكَ / شَرْط: إِنْ تَأْتِنِي إِذَنْ أَكْرَمْكَ / قَسَم: وَاللهِ إِذَنْ أَكْرَمُكَ

Fiille cevap arasında bir ilişki varsa cezm eder. İlk örnekte cevap ve ceza olduğundan meczumdur (Aslana yaklaşma ki selamet bulasın), ikinci örnekte ise cevap ve ceza yok (Aslana yaklaşma… seni yer). Bunun sağlamasını لا ایران ın yerine koyarak yapabiliriz.

Bu durumda ilk örnek anlamlı (Aslana yaklaşmazsan selamet bulursun) ikinci örnek ise anlamsız (Aslana yaklaşmazsan seni yer) oluyor dolayısıyla cezm edilmez.

تَجزِمُ فِعلَينِ اِن كَانَ مُضَارِعَينِ تُسَمَّى كَلِمَ المُجَازَاةِ										
15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5
اَيُّ	مَنْ	مَا	مَهْمَا	وَمَتَى لِلزَّمَان	وَاِذَامَا	اِذْمَا	وَاَنَّى لِلمَكَان	وَاَينَ	حَيثُمَا	اِنْ لِلشَّرطِ وَالجَزَاءِ
اَيُّ عَالِمٍ يَتَكَبَّرْ يُبغِضهُ اللهُ	مَنْ يَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا يَكُنْ نَاجِيًا	مَا تَفْعَلْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدْهُ عِندَ اللهِ	مَهمَا تَفْعَلْ تُسْئَلْ مِنه	مَتَى تَحْسُدْ تَهُنْ	إِذَامَا تَفْعَلْ بِعِلْمِكَ تَكُنْ خَيْرَ النَّاسِ	إِذْمَا تَثْبُ تُقْبَلْ تَوْبَتُكَ	أَنَّى تُذْنِبْ يَغْلِبْكَ اللهُ تَعَالَى	أَيْنَ تَكُنْ يُدْرِكْكَ المَوْتُ	حَيْثُمَا تَفْعَلْ يُكْتَبْ فِعْلُكَ	إِنْ تَثْبْ يُغْفَرْ ذُنُوبُكَ[1]

فَاء الجَوَاب[2]				
Cevazımın cevabında gelen cevap, cevap olmaya uygun değilse “fa-ı cevap” ile gelir. Bu uygun olmayan durumlar ise şunlardır:				
لَنْ	قَدْ	جُمْلَة فِعْلِيَّة (أمر)	جُمْلَة فِعْلِيَّة (غَيْر مُنْصَرِف)	جُمْلَة اِسْمِيَّة
وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوه	إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ من قَبل	إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُم اللهُ	إِنْ تَرَنِ أَنَا أَقَلَّ مِنْكَ مَالًا وَولدا فَعَسَى رَبِّي	وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِير

[1] Bu cümlede تَثُبْ şart, يُغفَرْ ise ceza olarak isimlendirilir çünkü ilk fiil ikincisini gerekli kılar (şart, akılda bir soru işareti oluşturur, ceza ise bunu cevaplar).
[2] Zorunlu olarak “fa” gelmesi gereken yerler.

Fiil

1	
الفعل	
لَازِم	مُتَعَدِّي
Bir mef'ûle ihtiyaç duymadan anlaşılan fiiller, dolaysıyla mef'ûl bih almazlar (harf-i cerler hariç). Tüm vücutla yapılan fiiller (قَعَدَ، خَرَجَ، دَخَلَ، ...) lâzım fiillerdendir.	Mef'ûlun bih olmadan tam anlaşılamayan fiiller. Vücudun bir uzvuyla yapılan fiiller bunlardandır.

لَازِم						
أَفعَالُ المَدْحِ		أَفعَالُ الزَّمِّ			Medh ve zemmin iki farklı irablandırılışı vardır:	
نِعْمَ	حَبَّذَا	بِئْسَ	سَاءَ	لَا حَبَّذَا	نِعْمَ (فِعل) الرَّجُلُ (فَاعِل)[1] زَيْدٌ (مُؤَخَّر مُبتَدَأ)	نِعْمَ (فِعل) الرَّجُلُ (فَاعِل) (هُوَ – مُبتَدَأ مَحذُوف) زَيدٌ (خَبَر)

Medh ve zemmin faili şu üç durumdan biriyle gelmelidir:		
ال takısı ile (ma'rife) gelmeli.	ال takılı bir kelimeye muzâf olarak gelmeli.	Zamir olarak da gelebilir, fakat bu durumda nekira bir temyiz ile bildirilmesi gerekir.
وَنِعْمَ المَولَى وَنِعمَ النَّصِير	*وَلَنِعمَ دَارُ المُتَّقِين*	*نِعمَ (هُوَ) رَجُلًا زَيدٌ*

Failden sonra mahsus (kastedilenin kim/ne olduğu) faille sayı ve cinsiyet bakımından mutabakat içinde zikredilir. (*بِئْسَ المَرْأَةُ هِنْدٌ / بِئْسَ الرَّجُلَانِ زَيْدَانِ*)	
Mahsus bazen fiilden önce de gelebilir. (الزَّيْدُونَ نِعْمَ الرِّجَالُ)[2]	Bir karine olduğunda mahsus hazfedilebilir. (نِعْمَ المَوْلَى)[3]

حَبَّذَا da fiil ve fail her zaman حَبَّ fiil ve ذَا faildir.

[1] Fiille fail de birlikte mukaddem haberi oluşturuyorlar.
[2] Bu durumda taklîl manası ifade eder.
[3] Mahsusun burada olmaması mananın açık almasından kaynaklanmaktadır. Bu örnekte Allah (c.c.) olması gibi.

حَبَّ (فِعل) ذَا (فَاعِل) زَيْدٌ (مُؤَخَّر مُبتَدَأ مَخصُوصٌ بِالمَدْحِ)

مُتَعَدِّي						
إِلَى مَفْعُولٍ	إِلَى مَفْعُولَين					إِلَى ثَلَاثَةِ مَفَاعِيل
ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا	بَابُ أَعْطَيْتُ (مُبَايَنَة)	أَفْعَالُ القُلُوب			أَفْعَالُ التَّحوِيل	أَعْلَمَ، أَرَى، أَنْبَأَ، نَبَّأَ، أَخْبَرَ، خَبَّرَ، حَدَّثَ، ...
	أَعْطَى، مَنَحَ، سَأَلَ، وَهَبَ، أَلْبَسَ، ...	أَفْعَالُ اليَقِين	أَفْعَالُ الظَّنِّ	دُونِهُمَا	جَعَلَ، أَتَّخِذَ، صَيَّرَ، تَرَكَ، ...	
		عَلِمَ، وَجَدَ، رَأَى، ...	ظَنَّ، زَعَمَ، حَسِبَ،	هَبْ (اَي اِحْسَبْ)		

مُتَعَدٍّ إِلَى مَفعُولِ وَاحِدٍ		
Tek mef'ûl alan fiilerde, mef'ûl un hazfi karineli veya karinesiz olarak hazfedilebilir:	*Karineli:* *هَلْ ضَرَبَ زَيْدٌ عَمرًا؟ نَعَم، ضَرَبَ زَيْدٌ*	*Karinesiz:* *ضَرَبَ زَيْدٌ*

مُتَعَدٍّ إِلَى مَفعُولَينِ		
بَابُ أَعْطَى	أَفْعَالُ القُلُوب	أَفْعَالُ التَّحوِيل
İkinci mef'ûl mübayenet[1] ilişkisi ile geldiğinden iki mef'ûl arası mübteda-haber ilişkisi yoktur. Dolaysıyla ikisi veya biri (karineli veya karinesiz) hazfi caizdir.	Bunlar zihnî fiilerdir ve mef'ûller arasında mübteda-haber ilişkisi olabilir. Dolaysıyla karine olmadan ikisinin hazfi caiz değildir (nadiren biri hazfedilebilir). Karine olduğunda ikisi birden atılır.	Ef'âlu'l-kulûba mülhak fiilerdir (değişim/dönüşüm bildirirler) ve mef'ûller arasında mübteda-haber ilişkisi olabilir.
أَعْطَيْتُ الطَّالِبَ كِتَابًا	*ظَنَنْتُ زَيدًا قَائِمًا*	*وَجَعَلنَا اللَّيلَ لِبَاسًا*

[1] Mantıkta kavramlar arası ilişkiler dört türlüdür: 1) Müsâvât = Kapsamı aynı olanlar (İnsan-Natık / 5m-5m) / 2) Mübâyenet = Müsavatın zıttı, yani aynı kapsama girmeyenler (İnsan-At) / 3) Umûm-Husûs Mutlak = İki kavramdan sadece birinin diğerini kapsaması (Canlı-İnsan) / 4) Umûm-Husûs Min Vech = Kavramların herbiri diğer kavramın bazı fertlerini içine alması (Öğretmen-Türk)

Ef’âlu’l-Kulûbunu Özellikleri:			
Fiil mef’ûllerin arasına girdiğinde veya sonuna geldiğinde amel etmemesi de caizdir.	Fail ve mef’ûlun ikiside aynı fiile muttasıl olarak gelebilir. (Buna فَقَدَ وَعَدِمَ de dahil)	Bu üç kısmın içinde sadece ikinci kısım olan bu fiillerde mef’ûlun başına أَنَّ gelebilir.	Ta’lîk yapılabilir.[1]
زَيدٌ عَلِمتُ مُنطَلِقٌ (أو: زَيدًا عَلِمتُ مُنطَلِقًا)	*عَلِمْتُنِي قَائِمًا*	*عَلِمْتُ أَنَّ[2] زَيْدًا قَائِمٌ*	*عَلِمْتُ أَزَيْدٌ قَائِمٌ*

مُتَعَدٍّ إِلَى ثَلَاثَةِ مَفَاعِيل	
Üç mef’ûl alan fiilerde ilk iki mef’ûl 1. Kısım gibidir (mübayenet), son iki mef’ûl ilişkisi ise 2. Kısımın ilişkisi gibidir yani mübteda-haber ilişkisi gibi.	*حَدَّثْتُ زَيدًا بَكرًا مُقِيمًا*

الفعل	
نَاقِصٌ	تَامٌّ
Anlamlı bir cümle olabilmesi için mef’ûle (mansûba) ihtiyaç duyan fiillere nakıs fiil denir. Bu fiillerin ma’mullerine mübteda (isim) ve haber denir.	Mef’ûlleri (mansûbu) olmadan da anlaşılan fiilere tam fiiler denir. Bu fiillerin ma’mullerine fail ve mef’ûl (eğer müteaddî ise) denir.
كَانَ زَيْدٌ عَالِمًا	*كَتَبَ زَيْدٌ (رِسَالَةً)*

Nâkıs Fiiller (الأَفعَالُ النَّاقِصَة) İki Kısma Ayrılır:	
Mukârebet (“Yaklaşmak”) Manasında Olanlar	Mukârebet („Yaklaşmak“) Manasında Olmayanlar

Mukârebet („Yaklaşmak“) Manasında Olmayanlar
كَانَ وَأَخَوَاتُهَا[3]

[1] Fiilin tesirini lafzen iptal edip manen ibkâ etmektir. Ta’lîk yapıldığında mef’ûller iptal olup yerine mübteda ve haber olurlar (mana aynı kalır). Ta’lîk yapılan unsurlar beş tanedir: 1) İstifhâm (عَلِمْتُ أَزَيْدٌ قَائِمٌ) / 2) Nefy (رَأَيْتُ مَا زَيْدٌ قَائِمًا) / 3) Lâmu’l-İbtidâ (وَجَدْتُ لَزَيْدٌ مُنْطَلِقٌ) / 4) Kasem (عَلِمْتُ وَاللهِ زَيْدٌ قَائِمٌ) / 5) Haberine Lâm Gelen İnne (عَلِمْتُ اِنَّ زَيْدٌ لَقَائِمٌ)

[2] أَنَّ burada سَادٌّ مَسَدَّ المَفْعُولَين olarak gelir ve زَيدًا قَائِمٌ ise müevvel mastar olarak.

[3] Tüm bu fiilerin tam fiil olarakta kullanımları vardır: (أَصبَحَ زَيْدٌ)-Zeyd sabahladı (tam) / (أَصبَحَ زَيْدٌ عَالِمًا)-Zeyd âlim oldu (nâkıs)

كَانَ	صَارَ	مَا زَالَ	مَا دَامَ[1]	لَيْسَ	...
كَانَ الجَوُّ حَارًّا	صَارَ الجَوُّ حَارًّا	مَا زَالَ الجَوُّ حَارًّا	مَا دَامَ الجَوُّ حَارًّا	لَيْسَ الجَوُّ حَارًّا	

Mukârebet (“Yaklaşmak”) Manasında Olanlar		
رَجَاء (Olasıdır ki)	مُقَارَبَة (Çok yakındır)	شُرُوع (Artık başladı)
عَسَى Haberi her zaman muzarîdir ve genelde اَنْ ile gelir.[2]	كَادَ، كَرِبَ Haberi her zaman muzarîdir ve genelde اَنْ siz gelir.	هَلْهَلَ، طَفِقَ، اَخَذَ، اَنْشَأَ، اَقْبَلَ، هَبَّ، جَعَلَ، Haberi her zaman muzarîdir ve her zaman اَنْ siz gelir.
عَسَى زَيْدٌ اَنْ يَخْرُجَ	كَادَ زَيْدٌ يَخْرُجُ	هَلْهَلَ زَيْدٌ يَخْرُجُ

İsm-i Fâil ve İsm-i Mef’ûl

2	3
اسم الفاعل	اسم المفعول
İsm-i fâilin amel etmesi için gerekli şartlar ism-i mef’ûl ile aynı amel etme şartlarına sahip olduğundan birlikte ele alınır. Ancak amel etme şartları gerçekleştiğinde ism-i fâil ma’lûm fiil gibi / ism-i mef’ûl ise meçhul fiil gibi amel eder.	
كُلُّ حَسُودٍ مُحْرِقٌ حَسَدُهُ عَمَلُهُ	كُلُّ تَائِبٍ مَقْبُولٌ تَوْبَتُهُ

İsm-i Fâil ve İsm-i Mef’ûlün Amel Etme Şartları:		
1	2	3
İsm-i tasğîr (musağğar) olmayacak.	Amel etmeden önce mevsuf olmayacak (sıfat almayacak).	Bu şartlara uyar ve الـ takısı ile gelirse her zaman amel edebilir.[3] Ancak eğer الـ takısı ile gelmezse 5 şeyden birine itimat[4] etmesi gerekir, bunlar:[5]

Nâkıs fiilin haberi üç şekilde gelebilir: 1) كَانَ غَنِيًّا زَيْدٌ (3 / غَنِيًّا كَانَ زَيْدٌ (2 / كَانَ زَيْدٌ غَنِيًّا // Haberin takdim edilemeyeceği tek yer mâ nafiyeden dolayı مَا زَالَ fiilidir. Fakat başına لَم وَلَن gibi olumsuzluk edatı alırsa caiz olur (لَمْ يَزَالْ / لَنْ يَزَالْ)

[1] مَا : مَا مَصدَرِيَّة = مَا دَامَ // مَا : مَا نَافِيَة = مَا زَالَ

[2] Fiilden hemen sonra اَنْ geldiğinde ise tam fiil olur. (عَسَى اَنْ يَخْرُجَ زَيْدٌ)

[3] الـ takısı aldığında neden başka bir şarta ihtiyaç duymadan amel eder? = İsm-i fâil ve ism-i mef’ûlün başında gelen الـ takısı الَّذِي manası taşır, dolaysıyla amel eder. (جَائَنِي الضَّارِبُ أَبُوهُ = جَائَنِي الَّذِي ضَرَبَ أَبُوهُ)

[4] İtimat demek, mesela mübtedaya haber olması veya zül hale hal olması demektir.

[5] Bu itimat şartları ile gelen bir ism-i fail/mef’ûl amel ederken bir de mefûl alabilmesi bir ikinci şarta ihtiyaç duyar: mazi olarak gelemezler. Şimdiki zaman veya gelecek zaman olmalı.

	مُبتَدَأ	مَوْصُوف	ذُو الحَال	اِستِفهَام	نَفي
جَائَنِي الضَّارِبُ زَيْدًا أَمْسِ[1]	زَيْدٌ قَائِمٌ غُلَامُهُ (فَاعِلُ قَائِمٌ)	جَائَنِي رَجُلٌ قَائِمٌ غُلَامُهُ	جَاءَ زَيْدٌ رَاكِبًا غُلَامُهُ	أَقَائِمٌ الزَّيْدَانِ	مَا ضَارِبٌ الزَّيْدَانِ

شروطها			
أَن لَا يَكُونَ مُصَغَّرًا	أَن لَا يَكُونَ مَوْصُوفًا	أَن يَكِونَ بِـ ال	إِذَا كَانَ بِدُونِ ال
			أَن يَكُونَ دَالًّا عَلَى الحَالِ أَو الإستِقبَال
			أَن يَعْتَمِدَ عَلَى الإستِفهَامِ أَو النَّفْيِ أَو المُبْتَدَأِ أَو المَوصُوفِ
		الضَّارِبُ (الَّذِي ضَرَبَ) زَيْدًا	هُوَ ضَارِبٌ زَيْدًا الآن

المُبَالَغَة[2]				
فَعَّالٌ	فَعُولٌ	مِفْعَالٌ	فَعِيلٌ	فَعِلٌ
أَفَا الحَرْبِ لَبَّاسًا جِلَالَهَا	إِنَّهُ ضَرُوبٌ سُوقَ	إِنَّهُ لَمِنْحَارٌ بَوَائِكَهُ	إِنَّ اللهَ سَمِيعٌ دُعَاءَ مَنْ دَعَاهُ	إِنَّهُمْ مَزِقُونَ عِرْضِي

اسم المَفْعُول[3]
جَاءَ المَضْرُوبُ (الَّذِي ضُرِبَ) عَبْدُهُ

Sıfat-ı Müşebbehe

4
الصفة المشبهة
الصفة المَصُوغَة (المَأخُوذَة) لِغَيْرِ تَفْضِيلٍ لِإِفَادَةِ نِسْبَةِ الحَدَثِ إِلَى مَوصُوفِهَا دُونَ إِفَادَةِ الحُدُوثِ
Sıfat-ı müşebbehe aynı ism-i fâil gibi amel eder, dolaysıyla aynı şartlara da sahiptir. Fakat ism-i faile göre iki farklılığı vardır, bunlar:

[1] زَيدًا burada ism-i fail olan الضارب nun mef'ûlü.
[2] Bu beş mübalağalı kalıplardan biri geldiğini amel edebilmesi için ism-i failde sayılan aynı şartlar geçerlidir. İlk üç kalıbın kullanımı çoktur ancak son ikisi daha nadirdir.
[3] Yine aynı ism-i failin şartları geçerlidir.

الـ takısı ism-i faildeki gibi الَّذِي manası taşımaz, dolaysıyla hep itimat şartları gerekir.	Lâzım fiilden türediği için mef'ûl almaz, dolaysıyla zaman şartı da yoktur.

العِبَادَةُ حَسَنٌ ثَوَابُهَا وَالمَعْصِيَّةُ قَبِيحٌ عَذَابُهَا / التُّرْكِيُّ شَدِيدٌ قِتَالُهُ / جَائَنِي رَجُلٌ حَسَنٌ أَبُوهُ

الصِّفَةُ المُشَبَّهَة بِاسمِ الفَاعِلِ المُتَعَدّي لِوَاحِدٍ
الصفة المَصُوغَة (المَأخُوذَة) لِغَيْرِ تَفْضِيلٍ لِإِفَادَةِ نِسْبَةِ الحَدَثِ إِلَى مَوصُوفِهَا دُونَ إِفَادَةِ الحُدُوثِ
مَرَرْتُ بِرَجُلٍ (موصوف) حَسَنٍ (صفة) الوَجْهِ[1]

المُخَالَفَة بَيْنَ اسمِ الفَاعِلِ وَصِفَة المُشَبَّهَة		
	اِسمِ الفَاعِل	الصِّفَة المُشَبَّهَة
١	نَاصِرٌ - يَنْصُرُ	طَاهِرٌ – يَطْهُرُ \ ظَرِيفٌ - يَظْرُفُ
٢	المَاضِي – الحَال – الإستقبال	الحَال الدَّائِم
٣	الحدوث والتجَدُّد	الثُّبُوت
٤	جَائز أَن يَتَقَدَّمَ مَعمُولهُ	لَا يجوز أن يَتَقَدَّمَ مَعْمُولهُ
٥	أَجْنَبِيّ وسَبَبِيّ	سَبَبِيّ فَقَط

مَعْمُول صِفَة المُشَبَّهَة				
الرَّفْع		النَّصْب		الجَرّ
عَلَى الفَاعِلِيَّة	عَلَى البَدَلِيَّة	تَمْيِيز	شَبِيهٌ بِالمَفْعُول بِه	بِالإِضَافَة
جَاءَ رَجُلٌ حَسَنُ الوَجْهُ | حَسَنٌ وَجْهٌ		*جَاءَ رَجُلٌ حَسَنُ الوَجْهَ | حَسَنٌ وَجْهًا*		*جَاءَ رَجُلٌ حَسَنُ الوَجْهِ | وَجْهٍ*

İsm-i Tafdîl

[1] Mevsufuna sıfat olarak gelir ancak hudus ifade etmez, yani zaman ile mukayyet değildir. Dün güzeldi bugün şöyle oldu gibi bir ifade değil, adam güzel dediğimizde bu hudus değil sübut ifade eder.

5
اسم التفضيل
الصِّفَة الدَّالَّة عَلَى المُشَارَكَةِ وَالزِّيَادَة

İsm-i tafdîl ma'lûm fiil gibi amel eder, şartları ise 4 tanedir, bunlar:[1]

1	2	3	4
Sıfat olacak.	Sebebî sıfat olacak.	Nitelediği kelime mufaddal[2] olacak.	Cümle menfi olacak.

مَا (نَفْي) رَأَيْتُ رَجُلًا (مُفَضَّل / مَوصُوف) أَحْسَنَ (صِفَة) فِي عَيْنِهِ الكُحْلُ (فَاعِل اِسم تَفْضِيل) مِنْهُ فِي عَيْنِ زَيْدٍ (مُفَضَّلْ عَلَيْهِ)

اِسمُ التَّفْضِيل
الصِّفَة الدَّالَّة عَلَى المُشَارَكَةِ وَالزِّيَادَة
زَيْدٌ أَفْضَلُ مِن عَمْرٍو

مطابقة اسم التفضيل مع ما قبله			
عَدَمُ المُطَابَقَة وَاجِبٌ[3]		المُطَابَقَة وَاجِبٌ	عَدَمُ المُطَابَقَة أَوْلَى
اِستعمَالُهُ بِـ مِن	اِضَافَة إِلَى نَكِرَة	استعماله بـ ال	إضَافَة إِلَى المَعرِفَة
هِنْدٌ أَفْضَلُ مِن زَيْنَب	*هِنْدٌ أَفْضَلُ نِسْوَةٍ*	*زَيْدٌ الأَفْضَلُ ا هِنْدٌ الفُضْلَى*	*هِندٌ أَفضَلُ القَوْمِ ا هِنْدٌ فُضْلَى القَوْمِ*

Masdar

6
المصدر

[1] İsm-i tafdîlin bu amel etme şartları çok zor olduğundan, nadiren karşılaşılır. Ayrıca ism-i tafdîlin kendisinin de bazı kuralları vardır, bunlar: 1) İsim-i tafdilden sonra مِنْ gelirse ya da nekira'ya muzaf olursa daima müfred müzekker gelir. (الطَّالِبَاتُ أَفْضَلُ مِنْ الجَاهِلَاتِ) / 2) İsm-i tafdil الـ ile takılı gelirse öncesine uyar. (زَيْدٌ الأَفْضَلُ) / 3) İsm-i tafdîl ma'rifeye muzaf olursa öncesine uyması da, müfred müzekker gelmesi de caizdir. (الزَّيْدُونَ أَفْضَلُ / أَفْضَلُوا القَوْمِ)

[2] Mufaddal: üstün. Mufaddal aleyh: kendisine tercih edilen (üstün tutulan). Örnek: زَيدٌ (مفضَّل) أَفضَلُ مِنْ بِكْرٍ (مُفَضَّل عَلَيْه)

[3] Bunlar mutlaka müfret müzekker olarak gelir

Masdar, masdarı olduğu fiili gibi amel eder. Masdarın amel etme şartları:[1]					
6	5	4	3	2	1
Mef'ûl mutlak[2] olmamalı.	Başında ال takısı olmamalı.	Şimdiki zaman manasında olamaz.	Amel etmesinden önce sıfat alamaz.	İsm-i tasğîr olmayacak.	Yerine müevvel masdar koyulabilir olması gerek.
يُحِبُّ اللهُ تَعَالَى إِعْطَاءً لَهُ عَبْدُهُ فَقِيرًا دِرْهَمًا					

المَصْدَر			
بِالإِضَافَة		بِالتَّنْوِين	بِـ ال
إِلَى الفَاعِل[3]	إِلَي المَفْعُول		
وَلَوْلَا دَفعُ اللهِ النَّاسَ	حِجُّ البَيْتِ مَن استَطَاعَ	اِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ مَسْغَبَة يَتِيمًا	ضَعِيفُ النِّكَايَةِ أَعدَائَهُ

شُرُوطها:						
أَنْ يَصِحَّ حُلُولُ الفِعلِ مَحَلَّهُ مَعَ "أَن" أَو "مَا"	أَنْ لَا يَكُونَ مُصَغَّرًا	أَن لَا يَكُونَ مُضْمَرًا	أَنْ لَا يَكُونَ مَحْدُودًا	أَنْ لَا يَكُونَ مَحْذُوفًا	أَنْ لَا يَكُونَ مَوْصُوفًا قَبْلَ العَمَلِ	أَن لَا يَكُونَ مَفْصُولًا
أَعجَبَنِي ضَرْبُكَ (أَن ضَرَبْتَ) زَيْدًا	~~أَعجَبَنِي ضُرَيْبُكَ زَيْدًا~~	~~ضَرْبِي زَيْدًا حَسَنٌ وَهُوَ عَمْرًا قَبِيحٌ~~	~~أَعجَبَنِي ضَرْبُكَ زَيْدًا~~	(~~بِبِدَاءَةٍ~~ - اِبْتَدَأْتُ) بِسْمِ اللهِ	~~أَعجَبَنِي ضَرْبُكَ الشَّدِيدُ زَيْدًا~~	إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِر (اُذْكُرْ) يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِر

İsm-i Muzâf

7
اسم المضاف

[1] Masdara has olarak amel ettiğinde failinin yerine herhangi bir şey (naib-i fail) getirmeden hazfedilebilir.
[2] Öncesinde fiil veya fiil manası olan. (ضَرَبْتُ) ضَرْبَتَيْنِ؟ كَمْ ضَرَبْتَ زَيْدًا – Bu örnekte amel etmez, çünkü başında fiil manası taşır.) Mef'ûl mutlak olarak kulanılan masdarlar cümlede fiilleriyle birlikte olduklarında; ya da fiileri zorunlu olmayarak hazfedildiğinde bu masdarlar amel etmezler. Fakat mef'ûl mutlak olarak kullanılan masdarların fiileri zorunlu olarak hazfedildiğinde, bu tür masdarlar amel ederler.
[3] En çok kullanılan, karşımıza çıkan budur.

İsm-i Muzâf kendisinden sonra gelen muzâfun ileyhi her zaman cer eder. Amel etme şartları:		
3	2	1
Muzâf, muzâfun ileyhden dar kapsamlı bir kavram olamaz.[1]	Muzâf muzâfun ileyhle müsâvât ilişkisinde olmayacak.	Tenvîni veya tesniye nûnu olmaz.
عِبَادَةُ اللهِ تَعَالَى خَيْرٌ		

الإِضَافَة			
لَفْظِيّ		مَعنَوِيّ	
Muzâf الtakısı alabiliyor	لِلتَّخْفِيفِ	لِلتَّعْرِيفِ[2] أَوْ لِلتَّخْصِيصِ[3]	Muzâf nekira olmak zorunda / Muzâfun ileyhin cerri verdiği manaya göre gizli bir harfi cerle gerçekleşir:
Burada amaç tenvini kaldırıp telaffuzu hafifleştirmek olduğundan, bu tür izâfet manaya etki etmez, dolaysıyla ism-i muzâf ma'rifelikte kazanmaz. Lafzî izâfet müştak[4] kelimelerin ma'mülüne muzaf olmasıyla gerçekleşir.		فِي	لِـ / مِنْ
		Muzâfun ileyh muzâfın zarfı olursa.	Muzâfun ileyh yalnızca Muzâfı kapsıyorsa. (Mübâyenet) / Muzafûn ileyh muzâfı kapsadığı gibi ondan farklı şeyleri de kapsamına alabiliyorsa. (Umûm husûs min vech)
رَجُلٌ حَسَنُ الوَجْهِ		ضَرْبُ (فِي) الجُمْعَةِ	غُلَامُ (لِ) زَيْدٍ / بَابُ (مِنْ) خَشَبٍ

المُضَاف		
لَا تَجْتَمِعُ مَعَ التَّنْوِين	أَوْ مَعَ النُّون تَالِيَة لِلإِعْرَاب	أَوْ مَعَ "ال"[5]
غُلَامٌ زَيْدٍ	مُسْلِمُونَ القَوْمِ	الغُلَامُ زَيْدٍ

İsm-i Müphem-i Tâm

[1] Mesela فقه ve أصول kelimelerinde usûl kavramı daha geniş olduğundan أصول الفقه diye tamlama yapılır.
[2] Anlam netleşir. Dolaysıyla kelime ma'rife olur.
[3] Anlam daralır ama yinede tam net değildir. Dolaysıyla kelime nekira kalır.
[4] Başka bir kelimeden türeyen kelimeler (ism-i fail, mef'ûl ve tafdîl gibi).
[5] İzafet-i lafziyye de bunun istisnaları söz konusudur: 1) الضارب الزجل 2) الضاربو زيد 3) الضاربا زيد

8
الاسم المبهم التام

İsm-i Müphem-i Tâm muzâf yerine temyîz alır, yani nasb eder. Müphem olan lafızlar, kendisinde kapalılık bulunan lafızlardır[1], bunlar dört tanedir:

4	3	2	1
عَدَدْ (Sayılar)	مَسَاحَة (Mesafe)	كَيْلِيّ (Hacim)	وَزْنِيّ (Ağırlık)
رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا	عِنْدِي شِبْرٌ أَرْضًا	عِنْدِي قَفِيزٌ بُرًّا	عِنْدِي مَنٌّ عَسَلًا

İsm-i Müphem-i Tâm muzâf yerine temyîz alır, yani nasb eder.

Tâm olan lafızlar, muzâf olamayan lafızlardır, bunlar beşe ayrılır:	Müphem olan lafızlar, kendisinde kapalılık bulunan lafızlardır[2], bunlar dört tanedir:

Müphem Olan Lafızlar			
4	3	2	1
عَدَدْ (Sayılar)	مَسَاحَة (Mesafe)	كَيْلِيّ (Hacim)	وَزْنِيّ (Ağırlık)
رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا	عِنْدِي شِبْرٌ أَرْضًا	عِنْدِي قَفِيزٌ بُرًّا	عِنْدِي مَنٌّ عَسَلًا

Tâm Olan Lafızlar				
5	4	3	2	1
بِالإِضَافَةِ[6]	بِنُونِ شِبْهِ الجَمْعِ[5]	بِنُونِ التَّثْنِيَةِ	بِالتَّنْوِينِ[4]	بِنَفْسِهِ[3]
مِلْؤُهُ عَسَلًا	عِشْرُونَ دِرْهَمًا	مَنَوَانِ سَمْنًا	رِطْلٌ زَيْتًا	رُبَّهُ رَجُلًا

Sayıların Temyîzi

[1] Mesela رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ denip durulsa anlam kapalı olduğundan söylenen lafız anlaşılmaz olur.
[2] Mesela رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ denip durulsa anlam kapalı olduğundan söylenen lafız anlaşılmaz olur.
[3] İki şekilde olur: 1) الضَّمِيرِ المُبْهَم = Mercisi olmayan zamir (رُبَّهُ رَجُلًا) / 2) اِسْمِ الإِشَارَةِ (مَاذَا اَرَادَ اللهُ بِهَذَا مَثَلًا)
[4] İki şekilde olur: 1) لَفْظًا (رِطْلٌ زَيْتًا) / 2) تَقْدِيرًا (مَثَاقِيلُ ذَهَبًا)
[5] Onlu sayıların sonundaki nûn
[6] Başka kelimelere muzâf olamayan kelimeler

11 – 12	3 - 10	1 - 2
Nasb edilir. Hepsi birbirine uyumludur.	Nasb edilmez. Temyîzi cem' ve mecrûr gelir. Temyîz ile sayı arasında zahiren zıtlık vardır.	Temyîze ve rakama ihtiyaç duymazlar, müfred veya tesniye şeklinde gelir.
أحدَ عَشَرَ رجلاً، احدى عشرةَ امرأةً	ثلاثُ نساءٍ عشرةُ رجالٍ	رَجُلٌ، رَجُلَانِ
21 – 22	20 – 30 – ...	13 – 19
اثنتان وعشرون امرأةً واحد وعشرون رجلا	عشرون رجلا ، عشرون امراة	Nasb edilir. Baştaki sayıyla zahiren zıtlık içinde, ikincisiyle uyum içinde olur.
1000 ve katları	100 ve katları	23 – 99
Müfred mecrûr, izâfet var.	300 – 900 arasında temel kurala göre istisna vardır. Cem' değil müfred gelir. Müfred mecrûr, izafet var.	ثلاثة وعشرون رجلا ، ثلاثٌ وعشرون امرأة

Mânâ Fiil

9				
معنى الفعل				
Mânâ fiiller fiil kalıbında olmayıp mana bakımından fiil olup amel eden kelimelerdir.				
5	4	3	2	1
كُلُّ اِسْمٍ يُفْهَمُ مِنْهُ الصِّفَةِ	الِاسْمُ المُسْتَعَار	الِاسْمُ المَنْسُوب	الظَّرْفُ المُسْتَقَرّ	اَسْمَاءُ الاَفْعَال

اَسْمَاءُ الاَفْعَال		
Kendisinden fiil manası anlaşılan her lafız, İmam Birgivîye göre mâzi ve emr diye ikiye ayrılır, muzâri manasında olanları mâzide ele alır:		
مُضَارِع (Muzari fiil manasında olanlar)	أَمْر (Emr fiil manasında olanlar)	مَاضِي (Mazi fiil manasında olanlar)

هَيْهَاتَ (uzaklaştı) / شَتَّانَ (ayrıldılar) / سَرْعَانَ (yaklaştı) / وَشْكَانَ (yaklaştı)	هَا / رُوَيْدَ (mühlet ver) / هَلُمَّ (gelin) / هَاتِ (getir) / حَيَّهَلَ (gel) / بَلْهَ (bırak) / عَلَيْكَ (bırakma) / إِلَيْكَ (uzaklaş) / دُونَكَ (al) / تَرَاكِ[1] (bırak)	وَيه / بجل / بخل / أوه / أفٍّ
هَيْهَاتَ المُذْنِبُ مِنَ اللهِ تَعَالَى		

وَمِنْ أَحكَامِهِ		
أَن يَتَأَخَّرَ عَنْهُ مَعْمُولُهُ	إذا كَانَ دَالًّا عَلَى الطَّلَب جَازَ جَزْمُ المُضَارِع فِي جَوَابِهِ	أَن لَا يُنْصَبُ الفِعلُ بَعْدَ الفَاءِ فِي جَوَابِهِ
هَيْهَاتَ العَقِيقُ	*نَزَالِ أُكْرِمْكَ*	*أَقْبِلْ فَأُكْرِمَكَ*

الظَّرْفُ المُسْتَقَرّ[2]					
Zarf-ı Müstekarr amel ettiğinde mefûlun bih almaz fakat ism-i fail gibi itimat şartlarını gerçekleştirdiğinde fail alabilir. İtimat şartları şunlardır:					
6	5	4	3	2	1
مَوْصُول	نَفْي	اِسْتِفْهَام	ذُو الحَال	مَوْصُوف	مُبْتَدَأ
رَأَيْتُ الرَّجُلَ الَّذِي فِي الدَّارِ أَبُوهُ	*مَا فِي الدَّارِ أَبُوهُ*	*أَفِي الدَّارِ أَبُوهُ؟*	*رَأَيْتُ الرَّجُلَ فِي الدَّارِ أَبُوهُ*	*رَأَيْتُ رَجُلًا فِي الدَّارِ أَبُوهُ*	*زَيْدٌ فِي الدَّارِ أَبُوهُ*

الِاسْمُ المَنْسُوب					
İsm-i mensûb aynı ism-i mef'ûl gibi amel eder, yani nâib-i fâil alır. Dolaysıyla amel etme şartları olan itimat da aynıdır:					
6	5	4	3	2	1
نَفْي	اِسْتِفْهَام	ذُو الحَال	مَوْصُوف	مُبْتَدَأ	الـ
جَائَنِي الهَاشِمِيُّ أَبُوهُ	*زَيْدٌ هَاشِمِيٌّ أَبُوهُ*	*مَرَرْتُ بِرَجُلٍ هَاشِمِيٍّ أَبُوهُ*	*مَرَرْتُ بِالرَّجُلِ هَاشِمِيًّا أَبُوهُ*	*أَهَاشِمِيٌّ أَبُوهُ*	*مَا هَاشِمِيٌّ أَبُوهُ*

[1] تَارَكِ kalıbı kıyâsî olarak kelimeleri emr yapar. Yani فَعَالِ kalıbına sokarak emir yapılır (... ،ضَرَابِ، نَصَارِ)

[2] İrabı iki şekilde olabilir: زَيْدٌ (مبتدأ) فِي الدَّارِ (ظَرف مستقر – مُقَدَّم خَبَر) أَبُوهُ (فَاعِلُهُ – مُنَخَّر مُبتدأ)

الِاسْمُ المُسْتَعَار	
İsm-i müsteâr, ism-i fâil gibi amel eder. Belâgattaki istiâre lafızlarında olur.	مَرَرْتُ بِرَجُلٍ أَسَدٍ غُلَامُهُ

كُلُّ اِسْمٍ يُفْهَمُ مِنْهُ الصِّفَةِ			
Kendisinden sıfat (müştak) manası anlaşılan her isim. Bu âmiller fail ve mef'ûlun bih almak yerine hâl, zarf gibi kelimelerde amel ederler.			
İsm-i İşâret:	هَذَا زَيْدٌ يَوْمَ الجُمْعَةِ أَمَامَ الأَمِيرِ جَالِسًا[1]	Allah Lafzı:	وَهُوَ اللهُ فِي السَّمَاوَاتِ[2]

[1] Bir cümlede zarf ve hâl varsa onda fiil kokusu vardır. Dolaysıyla bu cümlede هَذَا = أُشِيرُ gibi gelmiştir. ى

[2] Bundan kasıt Allah değildir. Yoksa itikadi (cisimleştirme) sıkıntı çıkar. Bundan kasıt مَعْبُودٌ "ibadet edilen"dir. Burada هُوَ den kasıt Allahtır.

1	2
رَافِعُ المُبْتَدَأِ وَالخَبَرِ[1]	رَافِعُ الفِعْلِ المُضَارِعِ[2]
مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ	يَرْحَمُ اللهُ تَعَالَى التَّائِبَ

رَافِعُ الفِعْلِ المُضَارِعِ			
عِنْدَ الفَرَّاء	عِنْدَ الكِسَائِيّ	عِنْدَ ثَعْلَب	عِنْدَ البَصْرِيِّين
لِتَجَرُّدِهِ عَن النَّوَاصِب وَالجَوَازِم	حُرُوف المُضَارَعَة	مُشَابَهَتُهُ لِلِاسْم	حُلُولُهُ مَحَلّ الِاسْم
Cumhur Ferra'nın görüşündedir! Yani muzariyi nasb veya cezm eden bir şey bitişmediğinden merfu olur.	Muzarat harfi ref' eder dersek eğer, لم ينصرْda da o harf olduğu halde amel etmediğini görürüz. Oysa buna göre hep merfu olması gerekirdi.	Fiil-i muzari hep isme benziyor, dolayısıyla yine hep merfu olması gerekir bu görüşe göre. (Bu benzerlik irabı gerektirir merfu oluşunu değil)	Fiil-i muzarinin yerine isim yazabiliyorsak, o merfudur derler (زَيْدٌ يَنْصُر – زَيْدٌ نَاصِرٌ). Oysa هَلَّا يَنْصُرُ da olduğu gibi merfu olsa da yerine bu durumda isim getirilemiyor.

[1] Mübteda ve haberin dammeli gelmesinin sebebi ابتداء
[2] Fiil-i muzârînin dammeli gelmesinin sebebi لتجرده عن النواصب والجوازم

Ziyâdât[1]

İştiğâl

الإشتغال العامل عن المعمول
أَن يَتَقَدَّمَ اِسمٌ وَيَتَأَخَّرَ عَنهُ فِعلٌ عَامِلٌ فِي ضَمِيرِ هَذَا الاسم
(اِضْرِب) زَيْدًا اِضْرِبْهُ[2] ا *(جاوزتُ) زَيْدًا مَرَرْتُ بِهِ* ا *(اَهَنْتُ) زَيْدًا ضَرَبْتُ أَخَاهُ*

اِشْتِغَالُ فِيهِ خَمْسِ حَالَاتٍ				
تَرْجِيحُ النَّصْب	وَاجِبُ النَّصب	وَاجِبُ الرَّفع	يستويان فيه	تَرجِيحُ الرَّفع[3]

تَرْجِيحُ النَّصْب		
زَيْدًا اِضْرِبْهُ[4]	*قَامَ زَيْدٌ وَعَمْرًا أَكْرَمتُهُ*	*أَ (نتبع) بَشَرًا مِنَّا وَاحِدًا نَتَّبِعُهُ*[5]

وَاجِبُ النَّصب[6]	
جَوَازم	حُرُوفُ التحضيض
إِنْ زَيْدًا أَكْرَمْتُهُ	*هَلَّا زَيْدًا ضَرَبْتُهُ*

وَاجِبُ الرَّفع
خَرَجْتُ فَإِذَا زَيْدٌ يَضْرِبُهُ عَمْرٌو[7]

يستويان فيه
زَيْدٌ قَامَ أَبُوهُ وَعَمْرًا / عَمْرٌو أَكرَمتُهُ[8]

[1] Şerhu Katri'n-Nedâ'dan âmillere dair ziyâdeler.
[2] Burada اضرب zeydde amil değil, zamirde amil. Ancak zamir Zeyde döndüğü için isimle meşgul olmuş diyoruz. Buradaki اضربه tefsir cümlesi (Müfesser cümle) olduğundan irabdan mahalli yoktur. Ayrıca cümlenin başına takdir ettiğimiz fiili de hazf etmek vaciptir.
[3] Geriye kalan her yer tercihu'r-ref' dir.
[4] Eğer fiil talep cümlesi olursa (burda emirle olduğu gibi) Zeyd'i nasb olarak okumak evladır.
[5] Fiil takdiri olsa güzel olur bir cümle olduğu için tercihun nasb kategorisine giriyor.
[6] Sadece fiillerin başına gelebilen şeylerle oluşur. Çünkü bu durumda bir fiil takdir etmemiz zorunlu olacağından Zeydi de nasb etmemiz zorunlu olmuş olur.
[7] إذا الفجائية asla bir fiilin başına gelemeyeceğinden araya bir fiil takdir edilmez dolayısıyla Zeyd zorunlu olarak ref edilir.
[8] İsim cümlesini isim cümlesine atfederek ref edebiliriz. Sonrasında gelen ekremtuhu ifadesi nedeniyle de amr'ın başına bir fiil takdir edeceğimizden de nasb edebiliriz.

التنازع
أَن يَتَقَدَّمَ عَامِلَان أَو أَكثَر وَيَتَأَخَّرَ مَعمُولٌ أَو أَكْثَر وَيَكُونُ كُلٌّ مِنَ المُتَقَدِّم طَالِبًا
ضَرَبَنِي وَضَرَبْتُ زَيْدًا (أو زَيْدٌ) ا قَامَ وَقَعَدَ أَخَوَاكَ

إعمال الأول لسبقيَّتِهِ (كوفيون)	إعمال الثَّانِي لِقُرْبِيَّتِهِ (بصريون)[1]
Birinciyi amel ettirirsek ikinciye zamir takdir etmemiz gerekir.	İkinciyi amel ettirirsek zamir mabadine döneceğinden eklenmez.
ضَرَبَنِي وَضَرَبْتُ(هُ) زَيْدٌ ا قامَ وَقَعَدَ (ا) أَخَوَاكَ	ضَرَبْتُ وَضَرَبَنِي زَيْدٌ ا قَامَا وَقَعَدَ أَخَوَاكَ
Burada tercih vurgulanmak isteyen fiile göre yapılır: Mesela şu cümlede kendi ikramımı vurgulayacaksam ikinci fiili amel ettiririz: أَكْرَمَنِي وَأَكْرَمْتُ زَيْدًا ... Ancak bize yapılan ikramı vurgulamak istiyorsak ilk fiil vurgulanır: أَكْرَمَنِي وَأَكْرَمْتُهُ زَيْدٌ şeklinde.	

[1] Ayeti kerime Basralıların görüşüne göre gelmiştir: آتوني أفرغ عليه قطرا

الأَلفَاظ المَوضُوعَة			
لَمْ تَقَع فِي التَّركِيب	تَقَع فِي التَّركِيب		
	1	2	3
لَمْ تَكُن مَعمُولَةً[1]	مَا لَا يَكُونُ مَعمُولًا أَصلًا	مَا يَكُونُ مَعمُولًا دَائِمًا	مَا كَانَ الأَصلُ فِيهِ أَنْ لَا يَكُونُ مَعمُولًا لَكِن قَدْ يَقَعُ مَوقِعَ الاسمِ الثَّانِي فَيَكُونُ مَعمُولًا

مَا لَا يَكُونُ مَعمُولًا أَصلًا[2]	
الحَرفُ مُطْلَقًا (حُرُوفُ مَعَانِي)	الأَمْرُ الحَاضِر[3]

مَا يَكُونُ مَعمُولًا دَائِمًا[4]					
الِاسمُ مُطْلَقًا (İhtilaflılar:)			الفِعلُ المُضَارِع		
أَسمَاءُ الأَفعَال[7]	ضَمِيرُ الفَصْل[6]	اِسم مَوصُول[5]	يَنْصُرُ.	لَمْ يَنْصُرْ	لَنْ يَنْصُرَ
هَيْهَاتَ زَيْدٌ	كَانَ زَيْدٌ هُوَ القَائِمُ	جَائَنِي الضَّارِبُ / الَّذِي ضَرَبَ زَيدًا			

مَا كَانَ الأَصلُ فِيهِ أَنْ لَا يَكُونُ مَعمُولًا لَكِن قَدْ يَقَعُ مَوقِعَ الاسمِ الثَّانِي فَيَكُونُ مَعمُولًا[8]

[1] Mesela قَلَّمَ dediğimizde sadece, bunun bir irabı yoktur çünkü müstakildir. Dolaysıyla ne âmil ne de ma’mûl olabilir.
[2] Harf ve Emr-i Hâzır hiçbir zaman ma’mul olmayan lafızlardır.
[3] Emr-i hâzır hakkında iki büyük dil ekolünün farklı görüşü vardır: Kûfeli Dilciler = Emr-i hâzır gizli bir “لـ”ın ma’mamülüdür diyorlar. // Basralı Dilciler = Emr-i hâzır aslen muzârî olduğundan fakat muzârât harfi (تـ) hazfedildiğinden aslına döner ve mebnî olur. Dolaysıyla ma’mül değildir.
[4] İsim ve Fiil-i Muzârî her zaman ma’mül olan lafızlardır. Çünkü zahiren bir âmil almamışa da mânevî âmili vardır.
[5] Mazinî ve Ahfeş’e göre الـ takısı aynı diğer harfler gibidir, dolaysıyla irabdan mahalli yoktur. Fakat âlimlerin çoğunluğuna göre الـ takısı (ism-i fail / mef’ûl ile gelen) isim mevsûldur. Bu isim mevsûl ise harekesini sonrasında gelen kelimeye verir. Birinci cümlede (جائني الذي ضرب زيدا) ismi mevsul mamul, mazi fiil mamul değildi. Ama ikinci cümlede (جائني الضارب زيدا) tam tersi oldu. İsmi mevsul isim suretinden harf suretine büründü. Bu yüzden mamul değildir, ismi fail mamuldür, deriz.
[6] Mübteda ve haberi arasına gelir ve mübtedanın haberini sıfat olarak almasını engeller. Bu durumda kimisi harf, kimisi isim olduğunu söylemiştir, fakat her iki durumda da irabdan mahalli yoktur (ma’mul değildir).
[7] İsim fiiller de merfu fi mahalli mübtedadırlar. هيهات مبتدأ زيد فاعل سد مسد الخبر : هيهاتَ زيدٌ . Bazı alimler de هيهات lafzına meful mutlak derler. Bu sebeple mahallen mansubtur, amili de mukadder bir بَعُدَ fiilidir, derler. Üçüncü bir kısım alimler de هيهات fiili mazidir, irabtan mahalli yoktur derler.
[8] Aslen ma’mul olamayıp ikinci kısım (her zaman ma’mul olanlar) yerine geçerek ma’mul olabilen lafızlardır. Fiil-i muzari konumunda gelen fiil-i mazi ve isim konumunda gelen cümle.

فِعل المَاضِي	الجُملَة

فِعل المَاضِي	
Aslen „مَبْنِيٌّ عَلَى الفَتحَةِ” dır, yani ma’mul değildir. Fakat şu durumlarda muzarinin yerine geçip ma’mul olur:	
اَنْ مَصدَرِيَّة den sonra aslında muzari gelmesi gerekiren mazi gelmişse onunla aynı irabı alır, yani mansûb olur	Cezm eden şart edatlarından sonra normalde muzari gelmesi gerekirken mazi gelmişse aynı irabı alır, yani meczûm olur
أَعْجَبَنِي أَنْ نَصَرْتَ (مَحَلًّا مَنصُوب)	*إِنْ نَصَرْتَ نَصَرْتُ (مَحَلًّا مَجْزُوم)*

الجُملَةُ الَّتِي لَهَا مَحَلٌّ مِنَ الإِعرَاب	
فِي تَأوِيلِ المُفرَدِ	لَا يَكُونُ فِي تَأوِيلِ المُفرَدِ[1]

فِي تَأوِيلِ المُفرَدِ					
مَا أُرِيدَ بِالجُملَةِ مَعنَى مَصدَرِيّ[2]			مَا أُرِيدَ بِالجُملَةِ لَفظَهَا		
اَنَّ	اَنْ	مَا	Lafzı murad olunan bir cümle mübteda olarak geldiğinde	Cümle müfred lafız olarak geldiğinde fail olabilir.	Megûlu’l-Kavl (“...”) de aynı şekildedir.
عَلِمْتُ اَنَّ زَيْدًا قَائِمٌ (قِيَامَ زَيْدٍ)	*أَعْجَبَنِي اَنْ ضَرَبْتَ (ضَرْبُكَ)*	*وَجَزَاهُم بِمَا صَبَرُوا (بِصَبْرِهِمْ)*	*لَا حَولَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللهِ كَنزٌ مِن كُنُوزِ الجَنَّةِ*	*بَلَغَنِي أَنَّكَ ذَاهِبٌ (ذَهَابُك)*	*قَالَ اللهُ تَعَالَى: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ يُحَرِّمُ مَا ...*

لَا يَكُونُ فِي تَأوِيلِ المُفرَدِ				
خَبَر	مَفعُول	حَال	جَوَابُ الشَّرطِ الجَازِمِ مَعَ فَاء أَو إِذَا	تَابِع
زَيْدٌ أَبُوهُ قَائِمٌ	*عَلِمَ زَيْدٌ عَمرًا أَبُوهُ قَائِمٌ*	*جَائَنِي زَيدٌ وَهُوَ رَاكِبٌ*	*إِنْ تُكْرِمْنِي فَأَنْتَ مُكْرَمٌ*	*جَائَنِي رَجُلٌ أَبُوهُ قَائِمٌ*

[1] Müfred te’vîlinde olan cümleler ma’mül olarak gelir, müfred te’vîlinde olmayanlar ise şu istisnalar hariç ma’mül olmazlar:

[2] Masdar manasında olan cümle müfred (isim) te’vîlinde olduğundan mahallen irablanır (ma’müldür). // Bu üç örnek dışında da cümle masdar tevilinde gelebilir, mesela muzâf ileyh olarak gelen cümle veya cümle mübteda olarak geldiğinde.

Merfû'

Fâil ve Nâib-i Fâil

2	1
نائب الفاعل	الفاعل[1]
Meçhul fiilin isnad edildiği şeydir. İsim, müevvel i. veya cer-mecrur olabilir.	Ma'lum fiilin isnad edildiği şeydir. İsim veya müevvel isim olur.
رُحِمَ التَّائِبُ	*رَحِمَ اللهُ تَعَالَى التَّائِبَ*
Fail ve Naib-i Fail birden atılamaz: قَرَأَ زَيْدٌ القُرآنَ ◄ قُرِئَ القُرآنَ ◄ قَرَأَ.	

Fiil – Fail / Nâib-i Fâil İlişkisi		
Fail zahir isim ise fiil daima müfred gaib / gaibe gelir.	Fiil faile cinsiyet bakımından uyar.	Fail fiilden her zaman sonra gelir.

فَاعِل / نَائِب فَاعِل	
مُظْهَر	مُضْمَر[2]
ضَرَبَ زَيْدٌ	*ضَرَبْتُ زَيْدًا*

الفَاعِل			
اِسْمٌ صَرِيحٌ أَوْ مُؤَوَّلٌ	أُسْنِدَ إِلَيْهِ فِعْلٌ أَوْ مُؤَوَّلٌ بِهِ	مُقَدَّمٌ عَلَيْهِ بِالأَصَالَة	قَائِمًا بِهِ أَوْ وَاقِعًا مِنه
قَامَ (فعل) زَيْدٌ (فاعل)←زَيْدٌ (مُبتدأ) قَائِمٌ (خَبَر)			
أَلَم يأنِ للذين آمنو أَنْ تخشَعَ قُلُوبُهُم (خُشُوعُ قُلُوبِهِم)	أَقَائِمٌ (يَقُومُ) الزَّيْدَانِ	~~زَيْدٌ قَامَ~~[3]	عَلِمَ زَيْدٌ \ ضَرَبَ زَيْدٌ

[1] Fail ve Naib-i Failin kuralları hemen hemen aynı olduğundan ikiside Naib-i Fail altında ele alınacak.
Fail üç şekilde gelebilir: lafzen ve manen = ضَرَبَ زَيْدٌ (fiili işleyen Zeyd) // manen = كَفَى بِاللهِ شَهِيدًا (Fail Allah, lafız olarak benzemese de (harf-i cer zaid)) // lafzen = مَاتَ زَيْدٌ (Fiili işleyen Azrail)
[2] وَاجِبُ الإِستِتَار ve مُستَتِر بَارِز (جَائِزُ الإِستِتَار)
[3] Faili başa aldığımızda cümle mübteda haber olacağından artık fail olmaktan çıkar. Dolayısıyla fail başa alınmaz.

أَحْكَام الفَاعِل		
أَن لَا يَتَأَخَّرَ عَنهُ عَامِلُهُ	أَن لَا تَلحَقَ عَامِلَهُ عَلَامَةُ تَثْنِيَةٍ وَلَا جَمْعٍ	أَن تَلحَقَ عَامِلَهُ عَلَامَةُ تَأنِيثٍ إِذَا كَانَ الفَاعِلُ مُؤَنَّثًا[1]
~~زَيْدٌ قَامَ~~ ← قَامَ زَيْدٌ	جَاءَ رَجُلٌ ا جَاءَ رَجُلَانِ ا جَاءَ مُسْلِمُونَ	ضَرَبَ زَيْدٌ ا ضَرَبَتْ هِنْدٌ

نَائِبُ الفَاعِل		
ضُرِبَ عَمْرٌو ← ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا		
لِلْجَهْلِ بِالفَاعِلِ	لِغَرَضٍ لَفْظِيٍّ	لِغَرَضٍ مَعْنَوِيٍّ
سُرِقَ المَتَاعُ	مَنْ طَابَ سَرِيرَتُهُ حُمِلَتْ سِيرَتُهُ	فَإِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي المَجَالِسِ

أَحكَامُ نَائِب الفَاعِل[2]
ضُرِبَتْ هِنْدٌ ← ضُرِبَ عَمْرٌو ا ضَرَبَ زَيْدٌ هِنْدًا ← ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا

نَائِبُ الفَاعِل			
مَفْعُول به[3]	مَصْدَر[4]	ظَرْف	جَار مَجرور
ضُرِبَ عَمْرٌو ...← ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا فِي السُّوقِ أَمامَ النَّاسِ	ضُرِبَ← ضَرَبَ زَيْدٌ فِي السُّوقِ أَمامَ النَّاسِ ضَرْبًا شَدِيدًا		

الضَّمِير	
مُنفَصِل	مُتَّصِل

[1] جَوَازًا: ١) "طَلَعَتْ الشَّمْسُ أَو طَلَعَ الشَّمْسُ" – تأنيث مجازي ... ٢) "حَضَرَتْ القَاضِيَ امْرَأَةٌ أو حَضَرَ" – مفصول بالمعمول الآخر ... ٣) "نِعْمَتِ المَرْأَةُ أو نِعْمَ" – نِعْمَ وَبِئسَ ... ٤) "ضَرَبَتْ الزُّيُودُ أو ضَرَبَ" – جمع التكسير
وُجُوبًا: ١) "ضَرَبَتْ هِنْدٌ" ... ٢) "الشَّمسُ طَلَعَتْ" – بسبب عودة الضمير إلى المؤنث

[2] Hazfolunan failin bütün ahkamları naibi faile verilir ve mansub olan mefulün bihi merfu yaparız.

[3] Eğer bir cümlede mefulün bih varsa diğer olasalılıklardan biri cümlede olsada naibi fail olacak unsur o mefulün bihtir.

[4] Mefulün bihin gelmediği cümleden bu diğer üç olasılıktan hangileri gelmişse birini tercih etmekte özgürüz. Ancak mastar ve zarf için iki şart söz konusudur: 1) Mutasarrıf / 2) Muhtass (ölçülü, sınırları belli bir kavram olmalı – değilse sıfatlanarak yapılır) olmalı ve / 3) Cümlede mefulün bih olmamalı.

مَرفُوع	مَنصُوب[2]	مَرْفُوع		مَنصُوب / مَجْرُور[1]
هُوَ / هُمَا / هُمْ / هِيَ / هُمَا / هُنَّ / أَنْتَ / أَنْتُمَا / أَنْتُمْ / أَنْتِ / أَنْتُمَا / أَنْتُنَّ	إِيَّاهُ / إِيَّاهُمَا / إِيَّاهُمْ / إِيَّاهَا / إِيَّاهُمَا / إِيَّاهُنَّ / إِيَّاكَ / إِيَّاكُمَا / إِيَّاكُمْ / إِيَّاكِ / إِيَّاكُمَا / إِيَّاكُنَّ	بَارِز[4]	مُسْتَتِر[3]	هُ / هُمَا / هُمْ / هَا / هُمَا / هُنَّ / كَ / كُمَا / كُمْ / كِ / كُمَا / كُنَّ
		ا / ن / و / ي / ت / نا	وُجُوبًا[6]	جَوَازًا[5]
هُوَ طَالِبٌ مُجْتَهِدٌ	إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِين	كَتَبُوا الرِّسَالَةَ	أَكْتُبُ الرِّسَالَةَ	أَبُوكَ لَطِيفٌ

Fiilin Müennes Gelmesinin Zorunlu Olduğu Yerler			
Cem‘ müzekker sâlim hariç bütün cem’ler müennestir.[7]	Fiil müennes zamirine (هِيَ) isnad edilirse.[8]	Fiil mutasarrıf olursa	Fail: Muttasıl olursa / Müfred veya tesniye olursa / Âdemî olursa / Hakiki müennes olursa

Lafzî Müenneslik Alametleri (Kökten Olan):		
التَّاءُ (ة)	الأَلِفُ المَقْصُورَة (ى)	الأَلِفُ المَمْدُودَة (اء)
ظُلْمَةٍ	دَعْوَى	حَمْرَاءِ

المُؤَنَّث	
لَفْظِيّ[10]	حَقِيقِيّ[9]
شَمْس / غُرْفَة	زَيْنَب / امْرَأَة

Fiilin Müzekker Olmasının Zorunlu Olduğu Yerler

[1] 1) Bu zamirler fiillerle bitişirlerse mef’ûl olup mahallen mansup olur. / 2) Bu fiiller isimlerle bitişirlerse muzafun ileyh olup mahallen mecrur olur. / 3) Harflere bitişirlerse iki kısma ayrılır: a. Harf-i cerlere bitişrilerse mahallen mecrur, b. Hurûf-u müşebbehe bi’l-fiile bitişirlerse mahallen mansup olurlar.
[2] Bitişik yazıldığında إِيَّا sız gelir (tabi bu durumda muttasıl olur) takdim edildiğinde ise إِيَّا ile gelir: إِيَّاكَ نَعْبُدُ
[3] Fiile bitişik oan fakat görünmeyen.
[4] Fiile bitişik olan ve görünen.
[5] جَائِزُ الإستِتَار: 1) هُوَ، هِيَ kalıplarındaki Mazi ve Muzari. / 2) Amel şartı bulunan şibh-i fiiller ve cem’i teksirlerde
[6] وَاجِبُ الإستِتَار: 1) أَنْتَ، أَنَا، نَحْنُ kalıplarındaki Muzari (ve Emir). / 2) Amel şartı tutmayan şibh-i fiiller ve o manada olanlar. / 3) Şib-i fiillerin tesniye ve sâlim cem’lerinde. / 4) İstisna fiillerinde (خَلَا، عَدَا)
[7] زمحشري /// لَا أُبَالِي بِجَمْعِهِمْ ... كُلُّ جَمْعٍ مُؤَنَّثُوا // إِنَّ قَوْمِي تَجَمَّعُوا ... وَفِي قَتْلِي تَحَدَّثُوا
[8] ضَرَبَتْ (هِيَ) هِنْدٌ olarak gelmek zorunda çünkü gizli bir هِيَ zamirine isnad edilmiş.
[9] Müenneslik alameti olsun olmasın, eğer karşısında erkek cinsi olanlar.
[10] Müenneslik alameti olsun olmasın, karşısında erkek cinsi olmayanlar.

Fiilin fâili cem’ müzekker-i sâlime dönen bir zamirse.[1]	Eğer fâil cem’ müzekker-i sâlimse (yalnız insanlarda kullanılır).
المُسلِمُونَ جَاؤُوا	*جَاءَ المُسلِمُونَ*

الجَمع			
سَالِم		مُكَسَّر	
مُؤَنَّث	مُذَكَّر	كَثرَة	قِلَّة[2]
طَالِبَات - 3+	*طَالِبُون* - 3+	*سُيُوف* - 10+	*أَسيَاف* - 3-10

Mübteda

3	
المبتدأ	
الصِّفَة (المُشْتَقّ)	اِسم أَو المُؤَوَّل
Fiil manasında olduğundan haberi yoktur / Faili sedde mesedde’l-haber dir.	Müsnedün ileyhtir / Lafzî âmil almaz / Her zaman haberi ile gelir. / Teaddüdü caiz değildir
أَقَائِمٌ الزَّيْدَانِ؟ / مَا قَائِمٌ الزَّيدُونَ	*زَيْدٌ عَالِمٌ / وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُم*

الاسم المؤول	الاسم الصريح
أَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُم	*زَيْدٌ قَائِمٌ*

Mübteda da aslolan takdim edilmesidir fakat tehir de edilebilir. Fakat kesinlikle tehir edilemeyeceği üç durum vardır:		
Haber fiil cümlesi olarak geldiğinde mübteda başta gelmek zorundadır.	Sadâret[3] hakkına sahip olan harflerle geldiğinde mübteda başta gelmek zorundadır.	Mübteda ve haberi ma’rifelik veya nekiralık bakımından eşit geldiğinde mübteda başta olmak zorundadır.

[1] Fiilin fâili cem’ müzekker-mükesser âkıl’e dönen bir zamirse fiil cem’ müzekker veya müfred müennes olabilir. - الرِّجَالُ جَانَتْ / الرِّجَالُ جَاؤُوا

[2] Cem-i kıllet kalıpları (bunun dışındakilerin hepsi kesret): فِعلَةٌ / أَفعِلَةٌ / أَفعَالٌ / أَفعُلٌ

[3] Öncelik hakkı. Bunlar mesela istifham ve şart edatları. Bu yüzden أَوَلَا örneğindeki gibi atıf vavının önüne geçer.

اللهُ يَغفِرُ الذُّنُوبَ	أَزَيْدٌ قَائِمٌ؟	زَيْدٌ أَبُوكَ

Hakkında bir hüküm verildiğinden mübteda ma'rife olmak zorundadır. Fakat tahsis edilmiş nekira olarak iki şekilde gelebilir:	
Sıfatla	İzafetle
بَابٌ أَسوَدُ خَيْرٌ مِن بَابٍ أَبيَضٍ	بَابُ صَفٍّ كَبِيرٍ

Haber

4
خبر المبتدأ
Müsnettir / Lafzî âmil almaz / Teaddüdü caizdir[1] / Karine olduğunda hazfedilebilir[2] / Takdim edilmesi mübtedanın zorunlu takdim edildiği yerler haricinde caizdir. / Aslolan nekira gelmesidir çünkü haber bilinmeyen bir şeydir. Fakat bazen ma'rife de gelebilir, bu durumda hasır (güçlü mana) ifade eder: اللهُ إِلَهُنَا

Mübteda – Haber İlişkisi[3]	
2. Haber mübtedaya cinsiyet ve aded bakımından uyar.	1. Mübteda genelde ma'rife, haber ise genelde nekira olur

Haber cümle[4] olarak geldiğinde mübtedaya dönen bir âid (zamiri) gerekir.[5]
زَيْدٌ أَبُوهُ قَائِمٌ

مُفْرَد	جُمْلَة[6]				شِبْه جُمْلَة	
زَيْدٌ قَائِمٌ	زَيْدٌ أَبُوهُ قَائِمٌ	وَلِبَاسُ التَّقوَى ذَلِكَ خَيْرٌ	الحَاقَّة مَا الحَاقَّة	زَيْدٌ نِعْمَ الرَّجُل	زَيْدٌ فِي الدَّارِ	زَيْدٌ عِنْدَكَ

[1] Yani cümlede birden çok haber olabilir, mübteda da durum tersine caiz değildir: وَهُوَ الغَفُورُ الوَدُودُ ذُو لبعَرشِ المَجِدِ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيد bu durumda dördü de haberdir.
[2] (أَكُلُهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا (دَائِمٌ)
[3] Aynı şartlar كَانَ ve إِنَّ nin isim ve haberleri için de geçerlidir. Çünkü bunların aslı mübteda-haber dir.
[4] Haber isim cümlesi veya fiil cümlesi olarak da gelebilir. İmam Birgivî ve âlimlerin çoğuna göre şibh-i cümle diye bir şey yoktur, çünkü harf-i cerlerin mahzuf müteallakı vardır dolaysıyla fiil cümlesidir ve haber konumundadır (زَيْدٌ (حَصَلَ) فِي الدَّار)
[5] Âid, karine olduğunda hazfedilebilir (البرُ الكرُ (فيه) بِسِتِّين) // Eğer mübteda şân zamiri ise, haberde ona dönen bir âid gerekmez (قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ)
[6] Haber cümle olarak geliyorsa mutlaka zamir, ism-i işaret, mübteda lafzının tekrarı ve cinsin zikredilip mübtedanın kapsanmasıyla gibi bir rabıt ile gelmesi gerekir. Bu örnekteki "hu" zamiri Zeyde döner.

	ضمير	اسم الإشارة	تكرار لفظ المبتدأ	عمومية	جَار ومَجْرُور	ظَرْف

ظرف			
Haber cümlemiz zarf olarak geldiğinde mübteda ya cehver (ما يقوم بنفسه) veya araz (ما لا يقوم بنفسه) olur			
مكاني		زماني	
جوهر	عرض	جوهر	عرض
زَيْدٌ أَمَامَكَ	الخَيْرُ أَمَامَكَ	زَيْدٌ ~~اليَوْمَ~~[1]	الصَّوْمُ اليَوْمَ

Mübteda vasıf olur ve istifham veya nefye itimat ederse habere ihtiyaç duymaz.	
أَقَائِمٌ الزَّيْدَانِ (فَاعل سَدَّ مَسَدَّ الخَبَر)	مَا قَائِمٌ الزَّيْدَانِ (فاعل سَدَّ مَسَدَّ الخَبَر)

تَعَدُّد الخَبَر		
Cumhura göre haberin birden çok gelmesi caizdir (وهو الغفور الودود) ayette olduğu gibi. Ancak üç durumda haber teaddüd etmez		
Atıf yapılması durumunda	İki kişiye hitaben atıf yapılması durumunda	Aynı manaya gelen kelimelerin kullanılması durumunda (مُرٌّ)
زَيْدٌ شَاعِرٌ وَكَاتِبٌ	الزَّيْدَانِ شَاعِرٌ وَكَاتِبٌ	هَذَا حُلْوٌ حَامِضٌ

تَقَدُّمُ الخَبَر		
جَوَازًا[2]	وُجُوبًا	مُمتَنِعًا[3]
فِي الدَّارِ زَيْدٌ	فِي الدَّارِ رَجُلٌ[4] ا أَيْنَ زَيْدٌ[5] ا أم عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا[6]	مُحَمَّدٌ نَبِيُّنَا

[1] Eğer zarfımız zarfı zaman olarak gelmişse mübtedamız cevher olamaz.
[2] Haberde mübteda ile karıştırılma durumu yoksa haberi tekaddüm etmek caiz olur.
[3] Hem mübteda hem de haber marife gelirse haberin tekaddümü mümteni olur.
[4] Nekira gelen mübteda nedeniyle haberi sıfat gibi olabileceğinden haber olduğunu belli etmek için tekaddüm etmek gerekir.
[5] Eğer haber sadrı kelam istiyen bir şeyse istifham gibi o zaman tekaddümü vaciptir.
[6] Zamir makablinde dönmek zorunda olduğu için (mabadine dönmez) ve mübtedada habere dönen bir zamir bulunuyorsa zorunlu.

حَذف						
المبتدأ		الخبر				
وُجُوبًا	جَوَازًا	جَوَازًا	وُجُوبًا			
Mastar fiilinden naib olması nedeniyle	Mana anlaşılırsa hazfetmek caizdir.		قَبلَ جَوَابِ لَوْلَا	قَبلَ جَوَابِ القَسَمِ الصَّرِيح	قَبْلَ لبحَالِ الَّتِي يَمْتَنِعُ أَن تَكُونَ خَبَرًا عَن المبتدأ	بَعْدَ وَاوِ المُصَاحَبَة
(أَمْرِي) صَبْرٌ جَمِيل	(هَذِهِ) سُورَةٌ أَنْزَلْنَاهَ	أَكُلُهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا (دَائِمٌ)	لَوْلَا زَيْدٌ (مَوجُودٌ) لَهَلَكَ...	لَعَمْرُكَ (يَمِينِي) لَأَفعَلَنَّ	ضَرْبِي زَيْدًا (حَاصِلٌ) قَائِمًا	كُلُّ رَجُلٍ وَضَيْعَتُهُ (مَقْرُونَانِ)

دُخُولُ الفَاءِ فِي خَبَرِ المُبْتَدَأ							
وَاجِب	جَائِز						
1	1	2	3	4	5	6	7
Mübteda أَمَّا ile başlıyorsa[1]	Mübteda, ardından bir fiil gelen ism-i mevsûl ise	Mübteda, ardından zarfın geldiği bir ism-i mevsûl ise	Mübteda, ilk iki madde şartlarına uyan bir ism-i mevsûlle sıfatlanmış olursa	Mübteda, fiil veya zarf ile sıfatlanmış nekira ise	Mübteda, üstteki dört maddedeki şartlara uyan bir mübtedaya muzaf olursa	Mübteda, müfred bir lafızla sıfatlanmış yahut hiç sıfatlanmamış nekiraya muzaf olan كُلٌّ lafzı olursa	Yukarıda zikredilen nitelikte bir mübtedanın başına إِنَّ، أَنَّ، لَكِنَّ gelirse
أَمَّا زَيْدٌ فَمُنْطَلِقٌ	الذي يكرمني فأكرمه	الذي في الدار فله طعام	الطَّعَامُ الَّذِي يُطْبَخُ فَأَنْتُم آكُلُون	رَجُلٌ يَأتِينِي فَلَهُ دِرهَمٌ	غُلَامُ الَّذِي يَأتِينِي فَلَهُ دِرهَمٌ	كُلُّ رَجُلٍ عَالِمٍ فَلَهُ دِرهَمٌ	إِنَّ الَّذِي يَأتِينِي فَلَهُ دِرهَمٌ

İsm-i Bâb-i Kâne

النواسخ[2]		
كَانَ وَأَخَوَاتُهَا	إِنَّ وَأَخَوَاتُهَا	ظَنَّ وَأَخَوَاتُهَا

[1] أَمَّا ile musadder olan mübtedanın haberinin başına فاء'nın duhûlu vaciptir. Ancak şiirde ve قَالَ kökünden türeyen fiilin başında istisna vardır.
[2] Bunlar geldiğinde mübteda ve haberin hükmünü "nesh" ederler.

تَرْفَعُ الِاسْمَ (مبتدأ) وتَنْصِبُ الخَبَر	تَنْصِبُ الِاسْمَ وَتَرْفَعُ الخَبَر	تَنْصِبُ الِاسْمَ وَالخَبَر
كَانَ زَيْدٌ قَائِمًا	إِنَّ زَيْدًا قَائِمٌ	ظَنَنْتُ زَيْدًا قَائِمًا

5
اسم باب كان
Fâil Hükmünde
كَانَ اللهُ تَعَالَى عَلِيمًا حَكِيمًا

كان وأخواتها		
بِلَا شَرْطٍ[1]	بِشَرْطِ النَّفْيِ أَو شِبْهِه (مَا \ لَا)	بِشَرْطِ مَا المَصْدَرِيَّة الظَّرْفِيَّة
كَانَ \ أَمْسَى \ أَصْبَحَ \ أَضْحَى \ ظَلَّ \ بَاتَ \ لَيْسَ \ صار	زَالَ \ بَرِحَ \ فَتِئَ \ اِنْفَكَّ	دَامَ
كَانَ زَيْدٌ قَائِمًا	مَا زَالَ زَيْدٌ قَائِمًا	مَا دُمْتُ حَيًّا

تَأَخُّرُ الخَبَر	تَقَدُّمُ الخَبَر[2]	تَوَسُّطُ الخَبَر
كَانَ زَيْدٌ قَائِمًا	قَائِمًا كَانَ زَيْدٌ	كَانَ قَائِمًا زَيْدٌ

مَا يُسْتَعْمَلُ مِنْ أَفعال الباب "بلا شرط" بمعني "صار"[3]				
كَانَ	أَصْبَحَ	أَضْحَى	أَمْسَى	ظَلَّ

مَا يَكون إِلَّا نَاقِصًا[4]		
ليس	فتئ	زال

[1] Şartsız bir şekilde ismini ref haberini nasb edenler.
[2] Tüm 13 Kane ve kardeşlerinde caizdir ancak (ليس) ve (دام) hariç.
[3] صار manasında da gelebiliyor bu beşi. Bu fiilde mutlak manada tahavvül (değişim) manası olduğu için diğerleri de bu manada geldiğinde tahavvül ifade ederler.
[4] Diğer fiiller tam olarak da gelebilse de (yani habere ihtiyaç duymadan mana tam olsa da) bu üç fiil her zaman nakıstır dolayısıyla habere ihtiyaç duyar.

الفعل[1]		
نَصْرًا (حَدَث)	نَصَرَ زَيْدٌ (حَدَث وَزَمَان)	كَانَ زَيْدٌ (زَمَان)

أَقسَام كَانَ			
نَاقِصًا	تَامَّةً	زَائِدَةً	
تحتاج إلى مرفوع ومنصوب	تحتاج إلى مرفوع دون منصوب	لا تحتاج إلى مرفوع ولا إلى منصوب وَشروطها:	
		أَن تَكُونَ بِلَفظ المَاضِي	وأَنْ تَكُونَ بَيْنَ مُتَلَازِمَيْنِ[2] غَيْرَ الجَارِ وَالمَجْرُور
وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا	*وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ*	*مَا كَانَ أَحْسَنَ زَيْدًا*	

شروط حَذف نُون كَانَ				
أَن تَكُونَ مُضَارِعًا	أَن تَكُونَ مَجْزُومًا	أَن لا تَكُونَ مَوْقُوفًا عَلَيْهَا	أَن لَا تَكُونَ مُتَّصِلَةً بِضَمِيرٍ	أَن لَا تَكُونَ مُقْتَرِنَةً بِسَاكِنٍ
لَمْ أَكُ (أكون) بَغِيًّا				

حَذْف كَانَ		
لِوَحْدها	مَعَ اسمهَا	
	إِنْ الشرطية	لَوْ الشرطية
اَمَّا أَنتَ منطَلِقًا انطلقتُ (انطلقتُ لأِن كُنتَ منطلقا)	*المَرْءُ مَقتُولٌ بِمَا قَتَلَ بِهِ إِنْ (كَانَ مَا قَتَلَ بِهِ) سَيْفًا فَسَيفٌ*	*اِلْتَمِس وَلَوْ (كَانَ مَا تلبس) خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ*

الأحرف المشبهة بـ لَيْسَ وشروط عملها		
مَا[3]	لَا	لَاتَ

[1] Bir fiilin "tam" olabilimesi için hadesi ifade etmelidir. نَصَرَ fiilinde bu gerçekleşiyorken كان de eksik kalır, dolayısıyla كان زيد dediğimizde fiilin manasının tam olması için haber getirmemiz gerekir كان زيد قائما

[2] مَا كَانَ أَحْسَنَ زَيدًا de ما ile أحسن arasında bir mülazemet ilişkisi bulunduğundan aralarında gelen كان zaittir.

[3] الحجازية: hicazilere göre.

١. بَقَاءُ التَّرتِيب	٢. بَقَاءُ نَفْيِهَا	٣. عَدَمُ اِقتِرَانِهَا بِـ إِنْ الزَّائِدَة	+٤. لَا يُسْتَعْمَل إِلَّا فِي الشِّعر	+٥. أَن تَكُونَ اِسْمُهَا نَكِرَةً	١. اِسمُها وَخَبَرُهَا بِلَفْظِ حِينَ أَو مَعْنَاه	٢. اِسمُهَا أَوخَبَرُهَا أَن يَكُونَ مَحذُوف
مَا هَذَا بَشَرًا			تَعَزَّ فَلَا شَيْئٌ عَلَى الأَرْضِ بَاقِيَا		وَلَاتَ (حِينٌ) حِينَ مَنَاصٍ	

Haber-i Bâb-i İnne

6
خبر باب ان
Mübtedanın Haberi Hükmünde
إِنَّ البَعْثَ حَقٌّ

حُرُوف مُشَبَّه بِالفِعل[1] – إن وأخواتها								
إِنَّ	أَنَّ	كَأَنَّ		لَكِنَّ	لَيْتَ		لَعَلَّ		
تَحْقِيق \ تَأْكِيد		تَشْبِيه	ظَنّ	إستدراك	مَا لَا طَمَعَ فِيهِ	مَا فِيهِ عُسْر	طَلَبُ المَحْبُوب	اِشْفَاق	تَعْلِيل
إِنَّ زَيْدًا قَائِمٌ		كَأَنَّ زَيْدًا أَسَدٌ	كَأَنَّ زَيْدًا كَاذِبٌ	زَيْدٌ عَالِمٌ لَكِنَّهُ فَاسِقٌ	لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ يَوْمًا	لَيْتَ لِي قِنْطَارًا مِن الذَّهَبِ	لَعَلَّ اللهَ يَرْحَمُنِي	لَعَلَّ السَّاعَةَ آتِيَة	لَعَلَّهُ يَتَذَكَّر

دُخُولُ "مَا" كَافَّة عَنِ العَمَل
Bu harflerle birlikte مَا geldiğinde artık bu harfler amel etmez olurlar. Mesela إِنَّمَا المُؤمِنُونَ إِخْوَةٌ. Ancak لَيْتَ ile geldiğinde amelden düşmesi vacip değil caizdir ve ayrıca bunun ile geldiğinde fiilin başına gelmez çünkü her zaman ism-i has'tır bu.

المُخَفَّفَة			
إِنَّ ← إِنْ	أَنَّ ← أَنْ	كَأَنَّ ← كَأَنْ	لَكِنَّ ← لَكِنْ

[1] Mesela إن nin fiile benzemesi tekit ve tahkik ifade ediyor oluşudur أَكَّدْتُ gibi.

إهْمَالُهَا[1] أَوْلَى		إعْمَالُهَا وَاجِب[2]	إعمالها واجب[3]	إهمالها وَاجِبٌ
إِنْ زَيْدًا قَائِمٌ (جَائِزٌ)	إِنْ زَيْدٌ لَقَائِمٌ (أَوْلَى)	عَلِمَ أَنْ(ه) سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَى[4]	كَأَنْ (ه) زَيْدٌ قَائِمٌ / كأَنْ زَيدًا قَائِمٌ	لَكِنْ الرَّاسِخُونَ فِي العِلْمِ

لَا يَجُوز توسُّط الخبر إِلَّا فِي جَار ومَجْرُور
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَة

مواضع كسر همزة "إِنَّ"			
فِي الإِبْتِدَاءِ	بَعْدَ القَسَم	بَعْدَ القَوْلِ	قَبْلَ لَام الإبتداء
إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ القَدر	يسن وَالقرآن الحكيم إِنَّكَ	قَالَ إِنِّي عَبد الله	وَاللهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُوله

لَام الإبتداء[5]				
جَوَازًا (لَام المُزَحلَقَة)				وُجُوبًا[6]
مُتَأَخِّرًا		مُتَوَسِّطًا		إِنْ زَيْدٌ لَقَائِمٌ (لَام الفَارِقَة[7])
خَبَرًا	اِسمًا	مَعمُول الخَبَر	ضَمِير الفَصْل	
إِنَّ زَيْدًا لَقَائِمٌ	إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً	إِنَّ زَيْدًا لَطَعَامَكَ آكِلٌ	إِنَّ زَيْدًا لَهُوَ القَائِمُ	

لَا النَّافِيَة	
مُشابها بـ لَيْسَ	نَفْي الجِنْس (شروط أعمالها:)

[1] Amel ettirmemek.
[2] Eğer bu dört شروطها: ١. أن يكون اسمها ضمير ٢. أن يكون اسمها بمعنى الشأن ٣. أن يكون اسمها مَحذُوفًا ٤. أن يكون خبرها جملةً لا مُفْرَدًا şartı taşımazsa biz buna أن muhaffife diyemeyiz.
[3] أنْ den farkı onun şartlarını taşımamasıdır. Ancak haberi fiil cümlesi olarak geldiğinde لم veya قد ile fasıla gerekir.
[4] Normalde araya hep bir fasıla girmesi gereki س ve قد gibi şeylerle (notun yukarsındaki إذن أن لن كي kısmında detayları var) ancak üç durumda gerekmez: 1. İsim cümlesi olarak gelmişse: أنْ الحمد لله رب العالمين / 2. Gayr-ı munsarıf fiil cümlesi ile gelmişse: أنْ ليس الإنيان / 3. Dua manasında gelen fiil cümlesi ile gelmişse: وَالخَامِسَة أَنْ غَضِبَ الله
[5] لَزَيْدٌ قَائِمٌ diyerek lamul ibtida ile cümleyi tekitlendirmiş oluyoruz. Tekiti artırmak için إنّ eklediğimiz takdirde ise iki tekit yan yana gelemeyeceğinden cümle şu şekilde oluyor: إِنَّ زَيْدًا لَقَائِمٌ
[6] إنّ nin vucuben lamul ibtida ile gelmesinin üç şartı vardır: 1. Muhaffife olacak / 2. Amil olmayacak (amel etmeyecek) / 3. Mana kapalı olacak (lama ihtiyaç duymamızı gerektirecek şekilde)
[7] Lamı farika denmesinin nedeni, إنْ i benzer şekilde gelebilen إن النافية den lamı getirerek ayırması nedeniyledir.

İnne'ye benzeyen bu değil, nefyil cins	نَافِيَةً لِلجِنْس	اِسمُهَا وَخَبَرُهَا نَكِرَتَيْن	بَقَاء التَّرتِيب
لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ	لَا رَجُلَ فِي الدَّارِ[1]		

أحوال اسم لَا لِنَفْيِ الجِنس		
مُفْرَد (مَبْنِي عَلَى الفَتح)	مُضَاف (منصوب)	شِبْه مُضَاف (منصوب)
لَا رَجُلَ ا لَا رَجُلَيْنِ ا لَا مُسلِمِينَ ا لَا مُسلِمَاتَ	لَا صَاحِبَ عِلْمٍ مَمْقُوتٌ ا لَا صَاحِبَ جُودٍ مَذْمُومٌ	لَا قَبِيحًا فِعلُهُ مَمدُوحٌ ا لَا طَالِعًا جَبَلًا حَاضِرٌ

لا حول ولا قوة				
لَا حَوْلَ		لَا حَوْلٌ (مُشابها بـ لَيْسَ)		
لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ	لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةٌ	لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةٌ	وَلَا قُوَّةٌ	وَلَا قُوَّةَ

Haber-i Lâ li Nefyi'l-Cins / İsm-i Mâ ve Lâ / Fiil-i Muzârî

7	8	9
خبر لا لنفي الجنس	اسم ما ولا المشبهتين بليس	المُضَارِعُ الخَالِي عَنِ النَّوَاصِبِ وَالجَوَازِمِ
Mübtedanın Haberi Hükmünde	Mübteda Hükmünde	يُحِبُّ اللهُ تَعَالَى التَّوَاضُعَ
لَا عَمَلَ مُرَاءٍ مَقْبُولٌ	مَا التَّكَبُّرُ لَائِقًا لِلْعَالِمِ وَلَا حَسَدٌ حَامِدًا	

[1] Bu ifade cinsi nefyettiğinden "evde hiç adam yok" denmiş olur ancak eğer لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ demiş olsaydık "evde bir adam yok" demiş olurduk ve dolayısıyla devamında mesela بل رجلان denip sayı belirtmeye olasılık bırakırdı.

Mef'ûl Mutlak

1			
المفعول المطلق			
المصدر الفضلة المسلَّط عليه عامل من لفظه أو من معناه وَقد يَنُوب عنه أَشْيَاء			
Fiilin failinin yapmış olduğu şeyin adı	Fiil ile mef'ûl mutlak arasında mana bakımından mutabakat olmalı.[1]	Âmiline takdîm edilebilir.	Karine olduğunda âmili hazfedilebilir.
تُبْتُ تَوْبَةً نَصُوحًا	جَلَسْتُ جُلُوسًا / قَعَدْتُ جُلُوسًا	جُلُوسًا قَعَدْتُ	كَمْ ضَرَبَ زَيْدٌ؟ ضِرْبَةً

تَأْكِيدِيّ[4]	عَدَدِيّ[3]	نَوْعِيّ[2]
ضَرَبَ زَيْدٌ ضَرْبًا	ضَرَبَ زَيْدٌ ضِرْبَةً	نَظَرَ نِظْرَةَ الخَصْمِ

Mef'ûl Bih

2		
المفعول به		
وَهُوَ مَا وَقَعَ عَلَيْهِ فِعْلُ الفَاعِلِ[5]		
Fâilin fiilinin etkide bulunduğu şeyin adı	Âmiline takdîm edilebilir.[6]	Mutlak olarak (şartsız) hazfedilebilir.
أَعْبُدُ اللهَ تَعَالَى	زَيْدًا ضَرَبْتُ	اللهُ يُحْيِي وَيُمِيت

عَامٌّ[8]	خَاصٌّ[7]

[1] Bizzat fiilin masdarı gelmeyip mueâdifi geldiğindeyse nâib-i mef'ûl mutlak denir. Bazen de önce geçen fiilin masdarına muzaf olarak كُلُّ، بَعْضُ، أَكْثَرُ gibi lafızlar gelirve nâib-i mef'ûl mutlak olur: فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ المِيلِ / فاجلدُوهُم ثَمَانِينَ جَلدَةً

[2] Mef'ûl mutlak, binâ-ı nev'î şeklinde veya muzâf olarak veya sıfatlanarak geldiğinde.

[3] Mef'ûl mutlak, binâ-ı merra kalıbında geldiğinde.

[4] Mef'ûl mutlak, masdar ğayr-ı mîmî formunda ve yalın olarak geldiğinde.

[5] Bu tarifte vaki olmaktan kasıt o fiilin taalluku ancak mefulle anlaşılabiliyorsa demektir. Yani darabenin Zeyd ile ilişkisi anlamındadır, yoksa Zeyd'in gözünün şişmesi değil, çünkü bu şekilde anlaşılsaydı eksik bir tarif olurdu.

[6] Hasır ifade eder. (Sadece zeydi dövdüm)

[7] Sadece müteaddî fiillerle gelir. Sarih (normal) mef'ûlun bih.

[8] Hem lâzım hem de müteaddî fiilerde gerçekleşir. Gayr-i Sarih mefûl bih. Harf-i cer ile gelir.

خَرَجْتُ بِزَيْدٍ	ضَرَبْتُ زَيْدًا

أَحكَامُ المَفْعُول						
تَقَدُّمُ المَفْعُول			تَوَسُّطُ المَفْعُول			تَأَخُّرُ المَفْعُول[1]
وَاجِب[2]	جَوَازًا[3]	اِمْتِنَاعًا[4]	وَاجِب[5]	جَوَازًا	اِمْتِنَاعًا	
أَيًّا مَا تَدْعُوا	عَمْرًا ضَرَبَ زَيْدٌ	ضَرَبَ عِيسَى مُوسَى	وَإِذِ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ	ضَرَبَ عَمْرًا زَيْدٌ	ضَرَبَ عِيسَى مُوسَى	ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا

أَحْكَامُ المُنَادَى[6]				
نَصْبُ المُنَادَى			اَلبِنَاء عَلَى مَا يرفَعُ بِه	
المُضَاف	شَبِيهٌ بِالمُضَاف	نَكِرَة غَيْر مَقْصُودة[7]	العَلَم	نَكِرَة مَقْصُودة[8]
يَا عَبْدَ اللهِ	يَا مَحْمُودًا فِعْلُه	يَا رَجُلًا	يَا زَيْدُ (زَيْدَانِ ا زَيْدُونَ)	يَا رَجُلُ

المُنَادى المُضَاف إِلَى يَاء المُتَكَلِّم					
١. يَا غُلَامِ[9]	٢. يَا غُلَامِي	٣. يَا غُلَامِيَ	٤. يَا غُلَامَا	٥. يَا غُلَامَ	٦. يَا غُلَامُ

المُنَادَى المُضَاف إِلَى يَاءِ المُتَكَلِّم (أَبٌ \ أم)			
٧. يَا أَبَتِ	٨. يَا أَبَتَ	٩. يَا أَبَتِي[10]	١٠. يَا أَبَتَا

المنادى المضاف إلى المضاف إلى الياء

[1] Aslolan budur zaten.
[2] Sadriyyetten dolayı başı gelmesi vaciptir.
[3] İrabın açığa çıktığı bütün yerlerde takdimde bulunmak caizdir.
[4] İrabın açığa çıkmadığı yerlerde de takdimde bulunmak caiz değildir. Ancak başka karineler varsa takdim veya tevassut ettirilebilir, أكلت الكمثرى موسى örneğinde olduğu gibi.
[5] Failin zamiri "رَبُّهُ" mefule döndüğü için mefulün failin önüne geçmesi vacip olur. (Mübteda-Haberde olduğu gibi)
[6] Meful bihten sayılması nedeni, يا aslında ادعوا fiilini ifade ettiği içindir.
[7] Mesela kör biri etraftaki herhangi birine konuşuyorsa "gayrı maksud" olur.
[8] Bu da birisine işaret ediyorsak olur.
[9] Sıralama en çok kullanılandan en az görülene doğru.
[10] 9 ve 10 uygun görülmeyen lugatlar: لغتان قبيحتان

يَا ابنَ أم						يَا غُلَام غُلَام	
١. يَا ابنَ أُمِّ	٢. يَا ابنَ أُمَّ	٣. يَا ابنَ أُمِّي	٤. يَا ابنَ أُمَّا			١. يَا غُلَامَ غُلَامِي	٢. يَا غُلَامَ غُلَامِيَ

أحكَامُ تَابِع المنادى الذي يُبْنَى عَلَى مَا يُرفَعُ بِه					
المُفْرَد			المُضَاف		
عَطْف بيَان \ تَأكِيد \ نَعْت \ عَطف النَّسَق بِال		بَدَل \ عَطْف النَّسَق بِدُونِ ال[1]	بِ ال		بِدُونِ ال
يَا سَعِيدُ *كُرْزٌ*	يَا سَعِيدُ *كُرْزًا*	يَا سَعِيدُ (يَا) *كُرْزٌ*	يَا زَيْدُ *الحَسَنُ* الوَجْهِ	يَا زَيْدُ *الحَسَنَ* الوَجْهِ	يَا زَيْدُ *صَاحِبَ* عَمْرٍ

مِن أَحكَام المنادى: التَّرْخِيم[2]		
حَرْف وَاحِد	حَرْفَان	كَلِمَة وَاحِدَة

حَرْف وَاحِد			
مَختُوم بِالتَّاء	غَيْر مَختُوم بِالتَّاء (شروطها)		
Şartı Yok	١. مَبْنِيٌّ عَلَى الضَّمّ	٢. عَلَم	٣. أَكْثَر مِن ثَلَاثة أَحْرُف
عَائِشَةُ – يَا عَائِشُ	*جَعْفَرُ – يَا جَعْفُ*[3]		

حَرْفَان (شروطها: أن يكون مَا قَبْلَ حَرفِ الأَخِير ...)			
١. سَاكِنًا	٢. مُعْتَلًّا	٣. زَائِدًا	٤. مَا قَبْلَ الزَّائِد ثَلَاثة أَحرف أو أَكْثَر
سَلْمَان – يَا سَلْمُ			

كَلِمَة وَاحِدَة ← تَرْكِب مَزجِيّ

[1] Bunlar مقصود بالحكم yani cümlede vurgulanan atıflar (ikinciler) olduğundan يَا ayrıyeten atfın başına da getirilmiş gibi olur ve tek vecih caiz olur.
[2] Yumuşatma, basit söyleme ve söyleyişi kolaylaştırma gibi anlamlara gelir. يا جَعْفَرُ u ifadesinin kolaylaştırmak için يَا جَعْفُ gibi değişilmesi gibi. Yani dile kolay gelmesi için kelimenin sonunu hazf etmektir aslında.
[3] Eğer جَعْفُ olarak okursak bu لغة من لا ينتظر denir ancak جَعفَ diye okursak لغة من ينتظر söz konusudur çünkü burada bir şey olduğunu fark ederler.

مَعدِي كَرِب – يَا مَعْدِي

إستِغَاثَة
يَا لَلهِ لِلمُسْلِمِينَ[1] \ يَا زَيْدُ لِقَوْمِ \ يَا لَقَوْمِي وَيَا لَأمثال قومِي

النِّدَى بِهِ	
(sıkıntı anlamında, dertlenmde) وَا	(normal nida) يَا
وَا زَيْدُ	*يَا زَيْدُ*

Mef'ûl Fîh

3				
المفعول فيه[2]				
كُلُّ اِسْمِ زَمَانٍ وَمَكَانٍ (ظُرُوف) سُلِّطَ عَلَيْهِ عَامِلٌ عَلَى مَعْنَى "في"				
Fiilin gerçekleştiği zaman veya mekanın adı	Âmilinin hazfinde karineye ihtiyaç vardır.	Mutlak olarak (şartsız) hazfedilebilir.	Âmiline takdîmi edilebilir.	Lafzen mansûb olması için harf-i cer'in (فِي) takdir edimesi gerekir.
صُمْ شَهْرَ رَمَضَانَ	*مَتَى جِئْتَ؟ صَبَاحًا*	*جِئْتُ*	*صَبَاحًا جِئْتُ*	*جِئْتُ (فِي) صَبَاحًا*

مفعول فيه (حذف فِي)						
ظَرْف زَمَان[3]			ظَرْف مَكَان[4]			
مُبْهَم	مَعْدُود (كَمْ)	مُخْتَصّ (مَتَى)	مُبْهَم			مَحْدُود
حِينَ	شَهْرًا	يَوْمَ الخَمِيس	الجهات الست	أَسماء مَقَادِير	مَصُوغ مِن عَامِلِهِ	

[1] Lam dan dolayı burada istiğase vardır diyoruz: لله müsteğasun bih (kendisinden yardım istenen) ve للمسلمين ise müsteğasun leh (kendisi için yardım istenen) denir.
[2] Mefulun fih içindelik ifade eder, mefulün bihten farkı odur. Mesela أَعْرِفُ الصَّفَّ dediğimde mefulün bih olan sınıfı tanıyorum demiş olurum ancak أَعرِفُ زَيْدًا فِي الصَّفِّ dediğimde Zeydi biliyorumdur ancak sınıfın içerisinde. Dolayısıyla fi manası içermeyen zarflar da mefulün fih olarak kabul edilemez, her nekadar zarflarla gelse de.
[3] Zarfı zamanın hangisi gelirse gelsin فِي yi hazfetmemizi sağlar. Bütün mefulün fih lerde fiyi hazfedebiliriz. رَأَيْتُكَ (في) يَوْمَ الخَمِيس
[4] Zarfı mekandaysa mübhemlerinde فِي yi hazfedebiliriz ancak mahdudlarında hazfedemeyiz.

Mef'ûl Leh

4				
المفعول له[1]				
المصدر المُعَلِّل لِحَدَثٍ شَارَكَهُ وَقْتًا وَفَاعِلًا				
Lafzen mansûb olması için harf-i cer'in (لام) takdir edimesi gerekir.	Âmiline takdîmi edilebilir.	Mutlak olarak (şartsız) hazfedilebilir.	Âmilinin hazfinde karineye ihtiyaç vardır.	Fiilin neden gerçekleştirildiğinin adı
ضَرَبْتُ زَيْدًا تَأْدِيبًا	*تَأْدِيبًا ضَرَبْتُ زَيْدًا*	*ضَرَبْتُ زَيْدًا*	*لِمَ ضَرَبْتَ زَيْدًا؟ تَأْدِيبًا*	*اِعْمَلْ طَلَبًا لِمَرْضَاةِ اللهِ تَعَالَى*

يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُم فِي ءَاذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ المَوْت			
١. المصدر	٢. المعلل لحدث	٣. اتحاد الوقت	٤. اتّحاد الفَاعِل
الحَذَر	ذُكِرَ عِلَّةً لِجَعْلِ الأَصَابِع فِي الآذَان	وَزَمَنُهُ وَزَمَنُ الجَعْلِ وَاحِد	وَفَاعِلُهُمَا أَيضًا وَاحِد وَهُمُ الكَافِرُون

Mef'ûl Meah

5				
المفعول معه				
اِسْمٌ فَضْلَةٌ بَعْدَ وَاوٍ أُرِيدَ بِهَا التَّنْصِيصُ عَلى مَعِيَّةٍ مَسْبُوقَةٍ بِفِعْلٍ أَوْ مَا فِيهِ حُرُوفُهُ وَمَعْنَاهُ				
Zamîr-i merfû muttasıla atıf yapılacağı zaman, zamîr-i merfû	Müşâreket ifade eden fiilerde iki isme ihtiyaç duyulduğundan	Âmilinin ve birliktelik ifade ettiği ma'mülünün	Yalnız bir tane vâv-ı mâiyye olabilir.	Birliktelik ifade eder[3]

[1] لام التعليل i hazfetmemizi sağlar. Eğer mastar lamı tarif ile gelmiş olsaydı lamı hazfetmemek evla olurdu (للإجلال). Eğer nekira gelirse ve tanımda geçen şartlar sağlanmışsa hazfetmek evladır (إجلالا). Ancak şartlardan biri gerçekleşmemişse artık meful mutlak yapılamaz. Mesela failde müşareketin sağlanamadığına örnek olarak bu ayeti gösterbiliriz: لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً... burada terkebu fiilini Allah değil insanlar yaptığı için lamı talil ile gelmiş ancak zineten kısmı Allah'ın halaka fiili ile müşarik olduğundan meful leh olarak gelebilmiş.

[3] Atıf vavından farkı: خَرَجَ زَيْدٌ وَصَدِيقُهُ = Zeyd arkadaşıyla birlikte çıktı. (mef) / خَرَجَ زَيْدٌ وَصَدِيقُهُ = Zeyd ve arkadaşı çıktı. (aralıkla da olabilir) // Birinde a. Zeyd ile diğerinde fiille ilişkilendirilir.

يَفْنَى المَالُ وَتَبْقَى وَعَمَلَكَ	تَقَاتَلَ زَيْدٌ وَعَمْرٌو	vav mâiyye değil atıf olur.	önüne geçemez.	Teaddüdü caiz değildir.	
ضَرَبْتُ وَزَيْدًا	ضَرَبْتُ أَنَا وَزَيْدٌ	Atıf ile	Mef'ûl Meah ile	munfasıl ile te'kitlenmesi gerekir.[1]	

مفعول معه			
جَائِز	أَوْلَى	وَاجِب	
		صِنَاعَةً[3]	مَعْنًا[2]
جَاءَ زَيْدٌ وَعَمْرٌو	كُنْ أَنْتَ وَزَيْدًا كَالأَخِ[4]	قُمْتُ وَزَيْدًا	لَا تَنْهَ عَنِ القَبِيحِ وَإِتْيَانَهُ

Hâl

6				
الحال				
Fâilin veya Mef'ûlun bihin durumunu bildirir	Hâl nekira ve zi'l-hâl ma'rife gelir.	Hâl'in âmili ya fiil ya şibh-i fiil veya mânâ fiildir.	Teaddüdü caizdir.	Âmili karine olduğunda hazfedilebilir.
أَعْبُدُ اللهَ تَعَالَى خَائِفًا رَاجِيًا	جَلَسَ زَيْدٌ ضَاحِكًا / زَيْدٌ جَالِسٌ ضَاحِكًا / زَيْدٌ أَسَدٌ ضَاحِكًا		أَعْبُدُ اللهَ تَعَالَى خَائِفًا رَاجِيًا	كَيْفَ ضَرَبْتَ زَيْدًا؟ قَائِمًا

مُؤَسِّسَة	مُؤَكِّدَة
Yeni bir anlam katar.	Var olan anlamı güçlendirir.
وَقَفَ الأَسَدُ فِي قَفَصِهِ غَاضِبًا	فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا

[1] Örneğin ضَرَبْتُ وَزَيْدٌ caiz değildir, ya:
[2] Eğer mefulün meah yapmazsak mananın bozulacağı yerlerde mefulün meah yapmak vaciptir.
[3] Nahiv açısından vav harfini bir zamire atfetmek doğru olmadığından burada bu da mefulün meah olmalıdır.
[4] Zamiri açığa çıkardığımız için her nekadar atıf vavı getirebilsekte cümlenin siyakından sonundaki keleheveyni değilde kelehi denmesinden mesela hitabın sadece sana olduğu anlaşıldığından (Zeyd yok) mefulün meah yapmak daha doğru olur. Çünkü eğer atıf olsaydı "Sen ve Zeyd kardeş olun" demiş olurduk oysa mefulün meah ile "Sen Zeydle kardeş ol" diyoruz.

الحال		
أَنْ يَكُونَ وَصْفًا[1]	أَنْ يَكُونَ فَضْلَةً[2]	أَنْ يَكُونَ وَاقِعًا فِي جَوَابِ كَيْفَ
جَاءَ زَيْدٌ رَاكِبًا		

شرط الحال:	شرط ذِي الحَال:			
أَنْ يَكُونَ نَكِرَةً	أَن يَكُونَ مَعرِفَةً	نَكِرَة مُخَصَّصَة	نَكِرَة عَامَّة	نَكِرَة مُؤَخَّرَ
جَاءَ زَيْدٌ رَاكِبًا	خُشَّعًا أَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ	فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِلسَّائِلِينَ	وَمَا أَهلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنْذِرُونَ	لِمَيَّةَ مُوحِشًا طَلَلُ

Zi'l-hâl için iki ihtimal olabilir			
ضَرَبْتُ زَيْدًا قَائِمًا		هَذَا زَيْدٌ قَائِمًا	
1) ben ayaktayım	2) zeyd ayakta	1) ben ayakta olduğum halde zeyde işaret ediyorum	2) ayakta olan zeyde işaret ediyorum

Hâl'in Takdîmi		
Hâl mânevî âmilinin önüne geçemez.	Fakat normalde takdim edilebilir.	Zi'l-hâl nekira olduğunda hâlin takdîmi zorunludur.[3]
زَيْدٌ رَاحِلٌ رَاكِبًا	رَاكِبًا جَاءَ زَيْدٌ	رَأَيْتُ رَاكِبًا رَجُلًا

Hâl ya müfred olarak veya haberî cümle[4] olarak gelir. Cümle olarak geldiğinde ise bir râbıta ihtiyaç duyar:		
Cümle olumlu muzâriyse râbıt gizli bir zamirdir.	Olumlu muzâri dışında geldiğinde vâv veya zamir veya her ikisiyle râbıt olur.	İsim cümlesi olarak geldiğinde râbıt genelde vâvdır.
جَاءَ زَيْدٌ (هُوَ) يَرْكَبُ		

[1] Bu vasıf hakiki bir vasıf da olur ancak vasıf takdirinde de gelebilir, ona göre tevil edilir ()
[2] Yani cümlenin umdesi olmayacak, asli bir ögesi olmayacak. Dolayısıyla genelde çıkarıldığında mana bozulmaz, ancak bazı durumlarda bozulabilir de (ولا تمشِ في الأرض مرحًا).
[3] Çünkü böyle bir durumda sıfata benzer رَأَيْتُ رَجُلًا رَاكِبًا
[4] Cümle ikiye ayrılır: إِخْبَارِيّ : Sıdka ve kizbe ihtimali olan cümle. / إِنْشَائِيّ : Sıdka ve kizbe ihtimali olmayan cümle.

7			
التمييز			
اِسْمٌ فَضْلَة نَكِرَة جَامِدٌ مُفَسِّرٌ لِمَا انبهم مِن الذات أو النسبة[1]			
Lafızdaki kapalılığı giderir.	Hâl müştâk kelimelerden, Temyîz câmid kelimelerden gelir.	Temyîz sadece nekira ve câmid olur.	Temyîz fail manasında geldiğinde takdim edilmez.
طَابَ العَالِمُ عِبَادَةً			

التمييز	
الذَّات (المُفْرَد - الملفوظ)	النِّسْبَة (الجُمْلَة - الملحوظ)
أَحَدَ عَشَرَ رَجُلًا	طَابَ زَيْدٌ نَفْسًا[2]

الذَّات (المُفْرَد - الملفوظ)					
Kelimedeki kapalılığı giderir. Âmili ism-i mübhem-i tâmdır.					
المِسَاحَات	المَقَادِير		العَدَد	المُغَايَرَة	المُمَاثَلَة
	المَوْزُونَات	المَكِيلات			
جَرِيبُ نَخْلًا	مَنَوَيْنِ عَسَلًا	صَاعٌ تَمْرًا	أَحَدَ عَشَرَ رَجُلًا	إِنَّ لَنَا غَيْرَهَا إِبِلًا	وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا

النِّسْبَة (الجُمْلَة - الملحوظ)			
غَيْر مُحَوَّل	مُحَوَّل		
	عَن المُبْتَدَأ	عَنِ المَفْعُول	عَنِ الفَاعِل
اِمْتَلَأَ الإِنَاءُ مَاءً	زَيْدٌ أَكْثَرُ مِنْكَ عِلْمًا	وَفَجَّرْنَا الأَرْضَ عُيُونًا	اِشْتَعَلَ الرأسُ شَيْبًا[3]

[1] Hal ile aralarında ilk üç madde ortak özelliklerdir.
[2] Tabe'nin Zeyde nisbeti kapalı kaldığından burada getirdiğimiz temyiz ile bu kapalılığı açarız.
[3] Bunun aslı اشتعل شَيْبُ الرأس bu şekle tahvil edilmiştir mübalağalı bir ifadeye büründürmek için.

8		
المستثنى		
İstisna belirtir	مُتَّصِل[2]	مُنْقَطِع[1]
يَدْخُلُ الجَنَّةَ النَّاسُ إِلَّا الكَافِرَ	جَائَنِي القَوْمُ إِلَّا زَيْدًا	جَائَنِي القَوْمُ إِلَّا حِمَارًا

الإِسْتِثْنَاء	
بِـ إِلَّا	بِغَيْرِ إِلَّا

بِـ إِلَّا				
تَام[3]			نَاقِص	
مُوجَب		مَنْفِيّ[4]		مَنْفِيّ
مُتَّصِل	مُنْقَطِع	مُتَّصِل	مُنْقَطِع	مُتَّصِل
Mansûb	Mansûb	Müstesnâ Minhden Bedel / Mansûb[5]	Mansûb	Cümledeki Konumuna Göre
جَاءَ القَوْمُ إِلَّا زَيْدًا	جَاءَ القَوْمُ إِلَّا حِمَارًا	مَا جَاءَ القَوْمُ إِلَّا زَيْدًا[6]	مَا جَاءَ القَوْمُ إِلَّا حِمَارًا	مَا جَاءَ إِلَّا زَيْدٌ[7]

بِغَيْرِ إِلَّا		
مَا يَخْفِضُ دَائِمًا	مَا يَنْصِبُ دَائِمًا	مَا يَخْفِضُ تَارَةً وَيَنْصِبُ أُخْرَى

[1] Müstesnâ, müstesnâ minhin içinden olmayıp istisna ediliyorsa.
[2] Müstesnâ, müstesnâ minhin içinden olup istisna ediliyorsa.
[3] Tam istisna demek müstesna minh'in de zikredilmiş olması demektir. Nakıs istisnada ise müstesna minh zikredilmemiştir.
[4] Menfiye dahil olan durumlar: الاستفهام، النهي، النفي. Mesela istifhama örnek (وَمَنْ يَقْنُت (هو) مِن رَحْمَةِ رَبِّهِ إلّا الضَّالُّون) menfi muttasıl olarak geldiğinden evla görüş olan müstesna minhe bedel olarak gelmiş (bu durumda merfu olarak).
[5] İstisna cümlesi tam ve menfi olduğunda müstesnânın mansûb olması caizdir ama bedel tercih edilir.
[6] Tek ihtilaf buradadır, burayı hem زَيْدًا hem de زَيْدٌ diye okuyabiliriz. İlkinde müstesan olmuş olur ikincisinde ise müstesna minhden bedel alınmış olur. Ancak burada bedel olarak almak evladır. Eğer müstesnamızı müstesan minhe tekaddüm edersek bu sefer müstesnayı mansup yapmak vacip olur: مَا جَاء إِلَّا زَيْدًا القَوْمُ
[7] Burada da istisna amel etmez dolayısıyla istisna müferreğa da denir ve müstesnamız cümledeki yerşne göre irablanır: مَا قَامَ إِلَّا زَيْدٌ – مَا رَأَيْتُ إِلَّا زَيْدًا – مَا مَرَرْتُ إِلَّا بِزَيْدٍ

Mecrûr		Mansûb				dan sonra حَاشَا Mansûb / عَدَا ،genellikle mecrûr / dan sonra da nadiren خَلَا mecrûr		
غَيْرُ	سِوَى	لَا يَكُونُ	لَيْسَ	مَا خَلَا	مَا عَدَا	عَدَا	خَلَا	حَاشَا
جَاءَ القَوْمُ غَيْرَ[1] زَيْدٍ	جَاءَ القَوْمُ سِوَى[2] زَيْدٍ	جَاءَ القَوْمُ لَيْسَ زَيْدًا				جَاءَ القَوْمُ عَدَا زَيْدٍ ا زَيْدًا		

غَيْر da aslolan sıfat olmasıdır.	إِلَّا da aslolan istisna edatı olmasıdır.		Müstesnânın vücûben mansûb olduğu yerler:		
Diğer durumlarda إِلَّا ,غَيْر dan sonra gelen bir müstesnâ gibi okunur	İstisna yapılmayan yerlerde ise غَيْر manasında gelir.		مَاخَلَا، مَاعَدَا، لَيْسَ، لَا يَكُونُ dan sonra geldiğinde.	3. Müstesnâ, münkatı olursa.[3]	2. Müstesnâ, müstesna minhe takdim edilirse.[4]	1. İstisnâ cümlesi tam ve müsbet olup istisna edatı إِلَّا olursa[5]
مَا جَائَنِي القَوْمُ غَيْرَ زَيْدٍ / غَيْرَ زَيْدٍ	جَائَنِي طُلَّابٌ إِلَّا زَيْدٌ		جَائَنِي القَوْمُ مَاعَدَا زَيْدًا	جَائَنِي القَوْمُ إِلَّا حِمَارًا	مَا جَائَنِي إِلَّا زَيْدًا أَحَدٌ	جَائَنِي القَوْمُ إِلَّا زَيْدًا

Haber-i Bâb-i Kâne / İsm-i Bâb-i İnne / İsm-i Lâ li Nefyi'l-Cins / Haber-i Mâ ve Lâ / Fiil-i Muzârî

9	10	11	12	13
خبر باب كان	اسم باب ان	اسم لا لنفي الجنس	خبر ما ولا المشبهتين بليس	المُضَارِعُ الدَّاخِلُ عَلَيهِ النَّوَاصِبِ

[1] Burada غير sonrası daima mecrur geliyor ancak غير ın kendisi harekesini إِلَّا dan sonra gelmiş gibi alır.
[2] Bu da غير gibidir ancak irabını takdiri alır.
[3] Çünkü münkatı istisna لٰكِنَّ manasındadır.
[4] Çünkü bedelin mübdelün minhden önce gelmesi mümkün değildir. Dolaysıyla bedel ihtimali ortadan kalkmaktadır.
[5] Mansûb okunmasının sebebi إِلَّا da gizli bir أستثني fiiline meful bih olarak gelmesidir.

Mübtedanın Haberi Hükmünde	İsmi, haberî cümle bulunduğunda bazen atılır (لَا عَلَيْكَ)	Mübteda Hükmünde[1]	Mübtedanın Haberi Hükmünde
مَا الغِيْبَةُ حَلَالًا وَلَا نَمِيمَةٌ جَائِزَةً	لَا طَاعَةَ مُغْتَابٍ مَقْبُولَةٌ	اِنَّ السُّؤَالَ حَقٌّ	كَانَ المَلَائِكَةُ عِبَادَ اللهِ تَعَالَى

أُحِبُّ اَنْ تُغْفَرَ ذُنُوبِي

[1] Tek farkı: hazfedilmez.

2	1
بالإضافة	بحرف الجر
ذَنْبُ العَبْدِ يُسَوِّدُ قَلْبَهُ	اِعْمَلْ بِإِخْلَاصٍ

المَجْرُورُ بِالإِضَافَةِ					
Muzâf ile Muzâf İleyh Arasına Fâsıla Girmesi		Lafzî izafette muzâfın ال takısı alabilmesinin şartları:		Amel eden muzâf ileyhin ma'mülünün de muzâfa takdîmi caiz değildir.[1]	Muzâf ileyhin, muzâfa takdîmi caiz değildir.
Şiirlerde Muzâf ile Muzâf ileyh arasına zarf girebiliyor.	Düz yazıda Muzâf ile Muzâf ileyh arasına fâsıla girmez.[2]	2. Muzâf ileyh ال takılı olursa, veya muzâf ileyh ال takılı bir lafza muzâf olursa.	1. Muzaf tesniye yahut cem'i müzekker-i sâlim olursa.		
لِلهِ دَرُّ اليَوْمَ مِن لامها	ذَنْبُ العَبْدِ يُسَوِّدُ قَلْبَهُ	جَاءَ الحَسَنُ الوَجْهِ	جَاءَ الضَّارِبَا / الضَّارِبُو زَيْدٍ		

Muzâf İleyhin Hazfi			Muzâfın Hazfi	
Bu iki yer dışında muzâf ileyh hazfedilince muzâf ıvaz tenvini alır.	Ayrıca hazfedilen müzâf ileyhin aynısına muzâf bir şekilde eğer muzâf tekrarlanırsa yine aynı halini korur.	Muzâf ileyh bazen hazfedilir ve muzâf eğer başka bir kelime[3] buna atfedilmişse o muzâf olduğu hal üzere kalır.	Bazen de şâz olarak kendi irabında kalır.	Muzâf bazen hazfedilir ve irabını muzâf ileyhe verir.
كُلٌّ يَعمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ / حِينَئِذٍ	يَا تَيمَ (عَدِيّ) تَيمَ عَدِيّ	دَفْتَرُ (زَيْدٍ) وَقَلَمُ زَيْدٍ جَمِيلَانِ	يُرِيدُ الآخِرَةِ (يُرِيدُ ثوابَ الآخِرَةِ)	وَاسئَلِ القَرْيَةَ (وَاسئَلْ أهلَ القَرِيَةِ)

[1] Bunun istisnası لا manasında gelen غير muzaf olarak geldiğinde vardır. Bu durumda takdim caiz olur: زَيْدٌ غَيْرُ ضَارِبٍ بَكْرًا ◄ زَيْدٌ بَكْرًا غَيْرُ ضَارِبٍ

[2] Bunun semâî istisnaları vardır, mesela: فهل أنتم تاركو لي صاحبي / زُيِّن لِكَثِيرٍ مِن المشركين قتلُ أولادهم شُرَكَائِهم

[3] Aynı şeye muzâf olarak gelmiş bir kelime olmalı.

1
المُضَارِعُ الدَّاخِلُ عَلَيهِ اِحدَى الجَوَازِمِ
اِنْ تُخْلِصْ يُقْبَلْ عَمَلُكَ

Eğer cezmeden edat kelime-i mücâzât (şart edatı) ise şart ve ceza gerektirir.		
İlki mâzi ise ikincisinin merfû olması da meczûm olması da caizdir.	İlki muzâri ve ikincisi mâzi ise, ikincisi meczûm değildir.	İkisi de muzâriyse ve ikincisi فَاء edatı almamışsa ikiside meczûmdur.
مَن حَمِدَ اللهَ يَحْمَدْ / يَحْمَدُ لَه	*إِنْ تَضْرِبْ ضَرَبْتُ*	*إِنْ تَضْرِبْ أَضْرِبْ*

دُخُولُ فَاءِ الجَزَاءِ فِي جَوَابِ الشَّرْط		
مُمتَنِع	جَائِز	وَاجِب

مُمتَنِع	
1	2
Ceza fiili muzari manasında olan bir mutasarrıf mazi olursa.	Ceza fiili başında لَمْ / لَمَّا olan muzari olursa.
إِنْ ضَرَبْتَ ضَرَبْتُ	*إِنْ ضَرَبْتَ لَمْ أَضْرِبْ*

جَائِز	
1	2
Ceza fiili yalın haldeki[1] bir muzari olursa.	Ceza fiili başında لَا olan muzari olursa.
إِنْ تَضْرِبْ أَضْرِبْ / فَأَضْرِبُ[2]	*إِنْ تَضْرِبْ لَا أَضْرِبْ / فَلَا أَضْرِبُ*

[1] Başında bir şey bulunmayan.
[2] فَاء ile gelmiş cevap cümlesi muzari ise merfu ıkunmalıdır. Mahallen meczûm olur.

وَاجِب				
5	4	3	2	1
Cevap cümlesi inşâî cümle[1] olursa	Başında س / سوف / لن / ما olan muzari olursa.	Mazi kendi manasında olursa.[2]	Câmid mazi olursa.	Cevap cümlesi isim cümlesi olursa.
إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي		مَنْ يُطِعْ الرَّسُول فَقَدْ أَطَاعَ اللهَ	إِنْ يَنْصُرْكُمْ اللهُ فَلَا غَالِبَ لَكُم	وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسبه

[1] Emir, nehiy, istifham, …
[2] Bu durumda فَاء dan sonra قد gelmesi gerekir.

Sıfat

1
النَّعْت - الصفة
التَّابِعُ المُشْتَقُّ[1] أَو المُؤَوَّلُ بِه[2] المُبَايَنُ لِلَفْظِ مَتْبُوعِهِ[3]
جَاءَ زَيْدٌ *الفَاضِلُ*

Sıfat genelde müştak kelimelerden (ism-i fail, ism-i mef'ul, ...) gelir.	Nekiradan sonra gelen haberî cümleler genelde sıfattır.		Sıfatın teaddüdü caizdir.	Müfred veya cümle olarak gelir.
Çok nadir müştaka benzeyen câmid kelimelerden gelebilir	Bazen karine olduğunda bu zamir hazfedilebilir.	Bu durumda mevsûfa dönen bir zamir bulunmalıdır.		
جَائَنِي رَجُلٌ أَسَدٌ	وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تجزي نَفسٌ عَن نَفسٍ	هَذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ	أَعْبُدُ اللهَ العَظِيمَ	

أَغْرَاض النعت					
تَخصِيص النكرة	تَوْضِيح المعرفة	لِلمَدْح	لِلذَّمّ	لِلتَّرحُّم	لِلتَّوْكِيد
جَاءَ رَجُلٌ *عَالِمٌ*	جَاءَ زَيْدٌ *الخَيَّاط*	بِسمِ اللهِ *الرَّحمٰنِ* *الرَّحِيمِ*	مِنَ الشَّيْطَانِ *الرَّجِيمِ*	اغفِرْ عَبْدَكَ *المِسْكِينَ*	تِلْكَ عَشَرَةٌ *كَامِلَةٌ*

إِعْرَاب الصِّفَة[4]

[1] Üç zamanada delalet eden fiiller kastedilir. Bunun aksı olan câmid fiiler ise mesela لَيْسَ gibi sadece bir zamana (bu durumda maziye) delalet eder. Ya da mastar var fiilleri yok vs gibi durumlar da camittir. İsm-i tafdil, ism-i zaman, ism-i mekan ve ism-i alet gibi şeylere müştak diyoruz.

[2] اِمَام عَادِل→اِمَام عَدل

[3] جَاءَ زَيْدٌ الفَاضِل الفَاضِل ikinci "fadıl" öncesi ile birebir aynı geldiğinden bunun sıfat olmadığını anlayabiliriz. Çünkü sıfat öncesinde gelene muhalif bir şekilde gelmelidir.

[4] Sıfatın mevsufa uyması gerektiği hususiyetler. Sebebi sıfat yalnız ilk iki maddede uyar ancak hakiki sıfat tüm dördüne göre de uyması gerekir. Ancak irab açısından her nekadar her ikisinde de uyması gerekiyorken mesela هَذَا جُحْرُ ضَبٍّ خَرِبٍ (bu kertenkelenin yıkık evidir) dediğimizde sıfat olan harabeliğin mevsufu olan eve irab bakımından uymaması gibi istisnalar vardır ancak normal olan irabın uymasıdır.

الرَّفْع وَالنَّصْب وَالجَرّ	التَّعرِيف وَالتَّنكِير	التَّذكِير وَالتَّأنِيث	الإفرَاد وَالتَّثنِيَة وَالجَمْع
جَاءَ رَجُلٌ قَائِمٌ	جَاءَ زَيْدٌ العَالِمُ	جَاءَ امرَأَةٌ قَائِمَةٌ	جَاءَ رَجُلَانِ قَائِمَانِ

سَبَبِيّ[1]		حَقِيقِيّ			
Sıfat mevsûfa müteallık bir lafzın durumunu bildirir. Bu sıfat mevsûfuna iki açıdan uyar:		Sıfat doğrudan mevsûfun bir durumunu bildirir. Bu sıfat mevsûfuna dört açıdan uyar:			
Ma'rife-Nekira	İrab	Müfred-Tesniye-Cem'	Müzekker-Müennes	Ma'rife-Nekira	İrab
جَاءَ رِجَالٌ عَالِمَةٌ أُمَّهَاتُهُم		جَائَنِي رَجُلٌ عَالِمٌ			

النعت المقطوع		
إذا كَانَ المَوْصُوفُ مَعْلُومًا بِدُونِ الصِّفَةِ جَازَ لَكَ فِي الصِّفَةِ الإِتِّبَاع وَالقَطْع ومثال ذلك في صفة الإيضاح: مَرَرْتُ بِزَيْدٍ التَّاجِرُ ويجوز فيه		
الخفض عَلى الإِتِّبَاع	الرَّفع بِتَقدِير "هو"	النَّصْب بِتَقْدِير "أعنِي"

Atıf

2				
العطف بالحروف - عَطْف النَّسَق				
الوَاوُ	الفَاءُ	ثُمَّ	حَتَّى[2]	اَو
Tertip ve sıra bildirmez.	Tertip ve sıra bildirir.	Arada bir mühlet vardır.	Üst veya alt sınırın zirvesi.	Karşı tarafı muhayyer bırakır.
اَطِيعُ اللهَ وَالرَّسُولَ	تَجِبُ تَكْبِيرَةُ الإِفْتِتَاحِ فَالقِيَامُ	يَجِبُ العِلْمُ ثُمَّ العَمَلُ	مَاتَ النَّاسُ حَتَّى الأَنبِيَاءُ	صَلِّ الضُّحَى اَرْبَعًا اَوْ ثَمَانِيًا
اِمَّا	اَم	لَا	بَل	لَكِن

[1] Sebebî sıfat daima müfred gelir ve cinsiyet bakımından failine uyar: جائني رجل راكب غلامهن / جائتني نساء راكب غلامهن
[2] Harf-i cerle karıştırılmamalı

Olumsuzdan sonra olumlamak için kullanılır.	Kendisinden öncekini (ma'tûfun aleyh) olumsuzlar.	Kendisinden sonrakini (ma'tûf) olumsuzlar.	Denklik ifade eder. (Sorularda)	Karşı tarafı muhayyer bırakır.
لَا يَحِلُّ رِيَاءٌ لَكِنْ اِخْلَاصٌ	اُطْلُبْ حَلَالًا بَلْ طَيِّبًا	اِعْمَلْ صَالِحًا لَا سَيِّئًا	أَرِضَاءَ اللهِ تَعَالَى تَطْلُبُ أَمْ سَخَطَهُ؟	اِعْمَلْ إِمَّا وَاجِبًا وَإِمَّا مُسْتَحَبًّا

Bir âmil ile iki ma'mül üzerine tek harf ile iki şey atfedilebilir.	Mecrûr bir zamire atıf yapılacağı zaman, harf-i ceri tekrar etmek gerekir.		Fakat araya fasıla girdiğinde te'kitlenmese de olabilir, fakat te'kitlemek daha iyidir.	Merfu muttasıl bir zamire atıf yapılacağı zaman merfû munfasıl bir zamirle te'kitlenmesi gerekir.
ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا وَبَكْرٌ خَالِدًا	مَرَرْتُ بِكَ وَبِزَيْدٍ		ضَرَبْتُ اليَوْمَ وَزَيْدٌ	اِذْهَبْ أَنتَ وَرَبُّكَ

أَوْ			
بَعْدَ الطَّلَب		بَعْدَ الخَبَر	
التَّغْيِير	الإِبَاحَة[1]	الشَّكّ	التَّشْكِيل[2]
تَزَوَّجْ هِنْدًا أَوْ أُخْتَهَا	جَالِسِ الحَسَنَ أَو ابنَ سِيرِينَ	جَاءَ زَيْدٌ أَوْ عَمْرٌو	جَاءَ زَيْدٌ أَوْ عَمْرٌو

Te'kît

3	
التأكيد	
لَفْظِيّ[4]	مَعْنَوِيّ[3]

[1] Tağyide cem caiz değilken ibahada cem caizdir. İki kardeşle evlenilmez ancak hasan ve ibni sirinle birlikte oturulabilir

[2] Zeyd mi Amr mı geldiğini bilmediğimizde şek, biri geldiğinde Zeyd mi Amr mı olduğu konusunda şüpheye düşürmek için yapmışsak teşkik olur.

[3] Özel lafızlarla te'kitlerler. Bunlar: كُلُّ / نَفْسُ / عَيْنُ / كِلَا / كِلْتَا / أَجْمَع / أَكْتَع / أَبْتَعْ / أَبْصَع . Bunlar ma'rife kelimelerle gelir ve müekkede giden bir zamirle gelir.

[4] Lafız veya muradifi olduğu gibi tekrar eder.

قَدْ قَامَت الصَّلَاة قَدْ قَامَتْ الصَّلَاة / زَيْدٌ ضَرَبَ هُوَ	جَاءَ زَيْدٌ نَفْسُهُ / جَاءَ الرَّجُلَانِ أَنْفُسُهُمَا / جَائَتْنِي زَيْنَبُ عَيْنُهَا[1]

لَفْظِيّ		
حَرف	اِسْم	فِعْل
لَا لَا ...	جَاءَ زَيْدٌ زَيْدٌ	أَتَاكِ أَتَاكِ ...

مَعْنَوِيّ				
نَفْس	عَيْن[2]	كُلّ[3]	كِلَا كِلْتَا[4]	أَجْمَع[5]
جَاءَ زَيْدٌ نَفْسُهُ	جَاءَ زَيْدٌ عَيْنُهُ	جَاءَ القَوْمُ كُلُّهُ	جَاءَ الرَّجُلَانِ كِلَاهُمَا	فَسَجَدَ المَلَائِكَة كُلُّهُمْ أَجْمَعُون

الخِلَاف بَيْنَ النَّعْتِ وَالتَّأكِيد		
	نعت	تأكِيد معنوي
١	نَكِرَة وَمَعرِفَة (جَاءَ الرَّجُلُ|رَجُلٌ القَائِمُ|قَائِمٌ)	مَعْرِفَة فَقَط (جَاءَ الرَّجُلُ نَفْسُهُ)
٢	يمكن بالعَطْف (جَاء زَيْدٌ القَائِمُ وَالعَالِمُ)	لَا يمكن بالعطف (جَاء زَيْدٌ نَفسُهُ عَيْنُهُ

Bedel

4
البَدَل
التَّابِع المَقْصُودُ بِالحُكْمِ بِغَيْرِ وَاسِطَةٍ[6]
جَاءَ زَيْدٌ أَبُو عَلِيّ ا أَكَلْتُ الرَّغِيفَ ثُلُثَهُ

[1] Merfu muttasıl zamir نفس ve عين ile tekit edileceği zaman öncesinde munfasıl zamir ile tekitlenmesi gerekir. Böyle yapılmadığında getirilen tekit fail gibi görünebilir çünkü. (ضَرَبَ هُوَ نَفْسُهُ)

[2] نفسه ve عينه aynı anlamda kullanılır. Bu da şöyledir mesela bu örnekte جاء زيد dediğimizde Zeydin mektubu vs de kastedilmiş olabilir ancak biz tekidi getirerek kendisinin geldiğini açıklıyoruz. جَاءَ زَيْدٌ نَفْسُهُ عَيْنُهُ olarak da kullanılabilir. Tesniye yapılacağında جَاءَ الزَّيْدَانَ أَنفُسُهُمَا olarak نفس tesniye ve cemide أَنْفُسْ ve أَعْيُن kalıpları kullanılır.

[3] 1) Tekit edilen şey müfret veya cem için geçerlidir, tesniyeyi tekit edemez. 2) Tekit edilen şey mütecezzi olmalı (bölünmeyi kabul etmeli). 3) Uygun zamiri de كل lafzı almalı.

[4] 1) Mutlaka müsenna olmalı. 2) Zamir ile gelmeli. 3) Tek kişinin yapması muhtemel cümlelerde gelir (أحد ın cümlede kullanılabildiği yerlerde). 4) Âmilleri farklı olamaz.

[5] Genelde كل ifadesinden sonra gelir.

[6] Bedelde asıl maksat kendisidir yani ikinci gelen isimdir.

أَقسَامُ البَدَل			
الكُلُّ مِنَ الكُلِّ	البَعْضُ مِنَ الكُلِّ	الإِشْتِمَال	الغَلَط
Tek bir ferd üzerine o lafızlar birleşmişse. Mâsadakları birdir.	Bedel, mübdelün minhin bir cüz'ü ise. Daima mübdelün minhe dönen bir zamiri olur.	Ne bütünü ne de parçası fakat manevi açıdan bir şeyi kapsayan. Bunda da zamir gereklidir.	Mübdelün minh yanlışlıkla zikredilmişse.[1]
جَائَنِي زَيْدٌ أَخُوكَ / اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِم	قَرَأْتُ الكِتَابَ نِصْفَهُ / قُمْ اللَّيلَ إِلَّا قَلِيلًا نِصْفَهُ	أَحْبَبْتُ الطَّالِبَ خُلُقَهُ / يَسئَلُونَكَ عَنْ الشَّهْرِ الحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ	رَأَيْتُ رَجُلًا حِمَارًا / رَأَيْتُ طَالِبًا أُسْتَاذًا (Öğrenci (gördüm... hocaymış

Atf-ı Beyân

5
عطف البيان
هُوَ تَابِعٌ مُوَضِّحٌ أَو مُخَصِّصٌ جَامِدٌ غَيْر مُؤَوَّلٍ
Metbûsunu izah etmek için getirilen tâbîdir. Sıfattan farklı olarak bir kelimenin özelliği değil de aynısı olarak gelir. Dolaysıyla bedel ile çok yakındırlar, ancak bedel de vurgu tâbîye, atf-ı beyan da ise vurgu metbûyadır.
آمَنَّا بِنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ / أَقْسَمُ بِاللهِ أَبُو حَفْصٍ عُمَرُ

توضِيح	تَخصِيص
جَاءَ أَبُو حَفْصٍ عُمَرْ	هَذَا خَاتَمٌ حَدِيدٌ

[1] Fasih kimselerde bu olmaz, onlar düzeltmeyi بَل ile getirirler, dolaysıyla kitaplarda da karşılaşılmaz.

Zât ve Hakîkati

3	2	1
حَذْف	حَرْف	حَرَكَة
حَذْفُ الحَرَكَة / حَذْفُ الآخِر / حَذْفُ النُّون	و / ي / ا / ن	ضَمَّة / فَتْحَة / كَسْرَة
لَمْ يَضْرِبْ / لَمْ يَغْزُ / لَمْ يَضْرِبَا	*جَاءَ أَبُوهُ / رَأَيْتُ أَبَاهُ / مَرَرْتُ بِأَبِيهِ*	*جَائَنِي زَيْدٌ / رَأَيْتُ زَيْدًا / مَرَرْتُ بِزَيْدٍ*

1	2	3	4
الحَرَكَاتُ المَحْضَة	الحُرُوفُ المَحْضَة	الحَرَكَاتُ مَعَ الحَذْفِ	الحُرُوفُ مَعَ الحَذْفِ

الحَرَكَاتُ المَحْضَة			
تَامُّ الإِعْرَاب[2]		نَاقِصُ الإِعْرَاب[1]	
الإِسْمُ المُفْرَدِ المُنْصَرِفُ	الجَمْعُ المُكَسَّرُ المُنْصَرِفُ	غَيْرُ المُنْصَرِف	جَمْعُ المُؤَنَّثِ السَّالِمُ
جَائَنِي رَجُلٌ / رَأَيْتُ رَجُلًا / مَرَرْتُ بِرَجُلٍ	*جَائَنِي رِجَالٌ / رَأَيْتُ رِجَالًا / مَرَرْتُ بِرِجَالٍ*	*جَائَنِي أَحْمَدُ / رَأَيْتُ أَحْمَدَ / مَرَرْتُ بِأَحْمَدَ*	*جَائَنِي مُسْلِمَاتٌ / رَأَيْتُ مُسْلِمَاتٍ / مَرَرْتُ بِمُسْلِمَاتٍ*

الحُرُوفُ المَحْضَة		
تَامُّ الإِعْرَاب	نَاقِصُ الإِعْرَاب	
الأَسْمَاءُ السِّتَّة	جَمْعُ المُذَكَّرِ السَّالِمُ	المُثَنَّى
جَاءَ أَبُوهُ / رَأَيْتُ أَبَاهُ / مَرَرْتُ بِأَبِيهِ	*جَاءَ مُسْلِمُون / رَأَيْتُ مُسْلِمِين / مَرَرْتُ بِمُسْلِمَيْن*	*جَاءَ مُسْلِمَان / رَأَيْتُ مُسْلِمِين / مَرَرْتُ بِمُسْلِمَيْن*

الحَرَكَاتُ مَعَ الحَذْفِ (لَا يَكُونُ إِلَّا تَامُّ الإِعْرَاب)		الحُرُوفُ مَعَ الحَذْفِ (لَا يَكُونُ إِلَّا نَاقِصُ الإِعْرَاب)
الفِعْلُ المُضَارِعُ الَّذِي لَمْ يَتَّصِلْ بِآخِرِهِ ضَمِير وَهُوَ صَحِيح[5]	الفِعْلُ المُضَارِعُ الَّذِي لَمْ يَتَّصِلْ بِآخِرِهِ حَرف عِلَّة[4]	الفِعْلُ المُضَارِعُ الَّذِي اِتَّصَلَ بِآخِرِهِ ضَمِير مَرفُوع غَيْرُ النُّون[3]
يَضْرِبُ / لَنْ يَضْرِبَ / لَمْ يَضْرِبْ	*يَغْزُو / لَنْ يَغْزُوَ / لَمْ يَغْزُ*	*يَضْرِبَان / لَنْ يَضْرِبَا / لَمْ يَضْرِبَا*

[1] Nakıs irab alanlar sadece iki irab alabilirler. Mesela cem' müennes salim mansub olduğunda da mecrur gibi cer oluyor.
[2] Tam irab alanlar tüm üç irab türünü alabilenlerdir (merfu, mansub, mecrur)
[3] Ef'âl-ı hamse
[4] Sonu illetli müfredât-ı hamse
[5] Sonu sahih müfredât-ı hamse

غَيْرُ المُنصَرِف[1]	
سَمَاعِيّ	قِيَاسِيّ

سَمَاعِيّ	
أُحَادَ-مَوْحَدَ / ثُنَاءَ-مَثْنَى / ثُلَاثَ-مَثْلَثَ / رُبَاعَ-مَرْبَعَ / ...[2]	Sıfat manasındaki فُعَلُ kalıbı (أُخَرُ / جُمَعُ / زُحَلُ /) زُفَرُ / عُمَرُ / ...

قِيَاسِيّ		
Fiile mahsus bir kalıptaki alem isimler	Başında muzari harflerinden biri bulunup tâ'lı gelmeyen isimler	Ef'âlu't-tefsîller ve aynı kalıpta gelen sıfat-ı müşebbeheler
ضُرِبَ / شَمَّرَ / أُنْقُطِعَ / اِجْتُمِعَ / اِسْتُخْرِجَ / ...	*يَزِيد / يَشكُر / يَعْرِب / تَغْلِب / تَجِيب / ...*	*أَكْبَر / أَفْعَل / أَبْيَض / أَفْضَل / أَحْمَر / ...*
Arapçaya ilk nakledildiğinde alem isim olarak nakledilen ve üç harften fazla ya da üç harfli olup ortası harekeli olan acem isimler	Elif-i meksûre ya da elif-i memdûde ile müennes olan isimler	Sonunda lafzen ya da takdîren tâ-ı te'nîs bulunan ve üç harften fazla ya da üç harfli olup ortası harekeli olan alem isimler
اِبْرَاهِيم / يَعقُوب / اِسْمَاعِيل / شَتَر / ...	*حُبْلَى / حَمْرَاء / ...*	*فَاطِمَة / حَمْزَة / زَيْنَب / ...*
Mürekkeb alem isimler[3]	Sonunda zâid ان bulunan alem isim yahut sıfat isimler (Ancak müennesi tâ'lı gelmeyecek	فَعَالِيل ve فَاعَلِلْ kalıbında gelen cem' isimler (Münteha'l-Cümû')
حَضْرَمَوْت / مَعْدِي كَرِب / بَعْلَبَك / ...	*رَحْمَان / سَكْرَان / عِمْرَان / فُرْقَان / ...*	*مَسَاجِد / مَصَابِيح / مَدَارِس / مَفَاتِيح / ...*

[1] Munsarıf: Kelimede aslolan munsarıf olmasıdır, yani tenvin ve cer alabilen bir kelime olmasıdır. / Gayr-ı Munsarıf: Tenvin ve cer alamayan kelimeler. Yalnız hareke ile irablanan kelimeler gayr-ı munsarıf gelebileceğinden sadece الحركات المحضة kısmından gelir.

[2] "birer" "ikişer" anlamında // Gayr-ı Munsarıflar الـ takısı aldığında yahut muzâf olduğunda munsarıf olurlar. Yani kesra alabilirler

[3] Ancak şu şartlarla: a) Birinci isim ikinci ismin âmili olmayacak b) İkinci isim savt ismi (bir sesin adı) olmayacak c) İki isim arasında harf manası içermeyecek

غَيْرُ مُنْصَرِف					
عِلَّة وَاحِدَة		عِلَّتَان			
مُنْتَهَى الجُمُوع		أَلِفَا التَّأنِيث		العَلَمِيَّة	الوَصْفِيَّة
	الأَلِفُ المَقْصُورَة	الأَلِفُ المَمْدُودَة	وَزْن الفِعل \ الزِّيَادَة ان \ العَدْل \ (تَرْكِيب مَزْجِي \ العُجْمَة \ التَّأنِيث)[1]		
مَسَاجِد	مَصَابِيح	حَمْرَاء	حُبْلَى	يَحْيَى ا عُثْمَان ا عُمَر	أَفْضَلْ ا عَطْشَان ا مَثْنَى

وَزْن الفِعْل	
ضَرَبَ (فِعْل ماضي) – ضَرَبْ (اِسْم)	يَفْعَلُ (فعل مضارع) - يَشْكُرْ (اِسم)

التَّرْكِب المَزْجِيّ	
خُتِمَ بِوَيْه	لَم يُخْتَمْ بِوَيْه
سِيبَوَيْه	بَعْلَبَكّ

العُجْمَة	
١. أَنْ تَكُونَ الكَلِمَةُ عَلَمًا	٢. أَن تَكُونَ هَذِهِ الكَلِمَةُ أَكثَر مِن ثَلَاثَةِ أَحرُف
اِبْرَاهِيم[2]	

العَلَمِيَّة (التَّعْرِيف)
عُثْمَان

العُدُول	
فِي المَعَارِف	فِي الصِّفَات

[1] Bu üçü sadece alemiyyette söz konusudur.
[2] Bütün peygamber isimleri ucme (yani gayrı munsarıftır) ancak dört isim hariç: محمد\صالح\شعيب\حود. Ancak mesela Lut ikinci şartı sağlamadığından ucme olsa da gayrı munsarıf değildir.

فَاعِل - فُعَلُ	فَاعِلَةٌ - فَعَالِ			فِي العَدَدِ	فِي غَيْرِ العَدَد
عُمَرُ	حَرَامِ	أَمْسِ	سَحَرُ	أُحَاد - مَوْحَد[1]	أُخْرَى

الوَصْفِيَّة	
أَصَالَة	لَا يَقبَلُ التَّاء التَّأنِيث
عَطْشَان	

التَّأنِيث					
تَاءُ التَّأنِيث[2]	بِلَا تَاء				
	أَكْثَرُ مِن ثَلَاثَة أَحرف[3]	كَانَ عَلَى ثَلَاثَة أَحرف			
		مُتَحَرِّكُ الوَسَط[4]	سَاكِنُ الوَسَط		
طَلْحَة | عَائِشَة	زَيْنَب	سَقَر	بَلْخُ[5]	زَيْد[6]	هِنْدٌ[7]

[1] Birer birer anlamındadır bu aynı kalıpla dörde kadar gider.
[2] Bunlar mutlak olarak gayr-ı munsarıftır.
[3] Bunlarda mutlak olarak gayr-ı munsarif olurlar. (Manevi müennesler)
[4] Yine mutlak olarak gayrı munsarıf.
[5] Ucme bir kelimesyse gayrı munsarıf olur
[6] Erkek isminin kadın ismi olarak kullanılması durumunda da gayrı munsarıf olur
[7] Geriye kalan bu gibi isimlerin ise gayrı munsarıf olması evladır (ancak munsarıf da gelebilir). Ancak evla olmasını göz önünde bulundurursak bir kadın ismi gördüğümüzde bunu her zaman gayrı munsarıf olarak okuyabiliriz.

4	3	2	1
جَزْم	جَرّ	نَصْب	رَفْع
حَذْفُ الحَرَكَة / حَذْفُ الآخِر / حَذْفُ النُّون	**كَسْرَة** / فَتْحَة / ي	**فَتحَة** / كَسْرَة / ا / ي / حَذْفُ النُّون	**ضمَّة** / و / ا / ن

3	2	1
مَحَلِّيّ	تَقْدِيرِيّ	لَفْظِيّ

اللَّفْظ					
لَا مَحَلَّ لَهَا مِنَ الإِعْرَاب	لَهَا مَحَلٌّ مِنَ الإِعْرَاب				
	لَفْظِيّ	تَقْدِيرِيّ			مَحَلِّيّ
		ثِقَلْ	مُنَاسَبَةُ اليَاء	تَعَذُّر	
حَرْف / مَاضِي / أَمْر / جُمْلَة	جَاءَ زَيْدٌ	جَاءَ القَاضِي	جَاءَ صَدِيقِي	جَاءَ مُوسَى	جُمْلَة / مَبْنِي

الإِعْرَاب اللَّفْظِيّ	
عَلَامَاتُ الأُصُول	عَلَامَاتُ الفُرُوع

عَلَامَات الأُصُول			
لِلاِسم وَالفِعل		لِلاِسْم فَقَط	لِلفِعل فَقَط
الرَّفْع (الضَّمَّة)	النَّصب (الفَتْحَة)	الجَرّ (الكَسْرَة)	الجَزْم (السُّكُون \ حذف الحركة)

عَلَامَاتُ الفُرُوع						
لِلأَسْمَاء					لِلأَفْعَال	
الأَسْمَاء السِّتَّة	المُثَنَّى	جَمْع المُذَكَّر السَّالِم	جَمْع المُؤَنَّث السَّالِم	غَيْر مُنْصَرِف	الأَفْعَال الخَمْسَة	المُضَارِع المُعتَلّ الآخر

الأَسْمَاء السِّتَّة		
جَاءَ أَبُوعُ أَخُوهُ هَنُوهُ حَمُوهَا فُوهُ ذُو مَالٍ - جَاءَ أَبُوهُ / رَأَيْتُ أَبَاهُ / مَرَرْتُ بِأَبِيهِ		
Üç şartı var:		
١	أَنْ تَكُونَ مُكَبَّرَةً (أَنْ لَا تَكُونَ مُصَغَّرَةً)	جَاءَ أُبَيٌّ / رَأَيْتُ أُبَيًّا
٢	أَنْ تَكُونَ مُفْرَدَةً	جَاءَ أَبَوَانِ / رَأَيْتُ أَبَوَيْنِ
٣	أَنْ تَكُونَ مُضَافَةً إِلَى غَيْرِ يَا المُتَكَلِّم	جَاءَ أَبِي / رَأَيْتُ أَبِي

المُثَنَّى	
جَاءَ رَجُلَانِ / رَأَيْتُ رَجُلَيْنِ / مَرَرْتُ بِرَجُلَيْنِ	
المُلْحَق بِالمُثَنَّى فِي إِعْرَابِه	
كِلَا – كِلْتَا	اِثْنَان – اِثْنَتَان
جَاءَ كِلَاهُمَا / رَأَيْتُ كِلَيْهِمَا	جَاءَ اثْنَان / رَأَيْتُ اثْنَيْن

جَمْع المُذَكَّر السَّالِم							
جَاءَ مُسْلِمُون / رَأَيْتُ مُسْلِمَيْن / مَرَرْتُ بِمُسْلِمِين							
المُلْحَق بِجَمْع المُذَكَّر السَّالِم فِي إِعْرَابِه							
سَنَة - سِنُون	وَابِلٌ - وَابِلُون	صَاحِب - أُولُو	عِشْرُون وَأَخَواته	ابي - بَنُون	عِلِّيّ - عِلِّيُّون	أَرْض - أَرْضُونَ	أَهْل - أَهْلُون

جَمْع المُؤَنَّث السَّالِم (وَمَا جُمِعَ بِأَلِف وَتَاء مَزِيدَتَيْن)
جَاءَتْ هِنْدَاتٌ / رَأَيْتُ هِنْدَاتٍ / مَرَرْتُ بِهِنْدَاتٍ[1] (طَلْحَة – طَلْحَات / زَيْنَب – زَيْنَبَات)

[1] Elif ve tâ zaid olmaması gerekir: بَيْت – زَبْيَات = سَكَنْتُ أَبْيَاتًا

غَيْر مُنْصَرِف[1]				
عِلَّة وَاحِدَة		فِيه عِلَّتَان		
مُنْتَهَى الجُمُوع	أَلِف مَقْصُورَة	أَلِف مَمْدُودَة	عِلْمِيَّة	وَصْفِيَّة
مَسَاجِد	حُبْلَى	حَمْرَاء	عُثْمَان / أَحْمَد	عَطْشَان / أَحْمَر

الأَفْعَال الخَمْسَة[2]
يَنْصُرَانِ-يَنْصُرُونَ-تَنْصُرَانِ-تَنْصُرُونَ-تَنْصُرِينَ - أَنْتُم تَنْصُرُون / فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا

المُضَارِع المُعتَلّ الآخر		
يَخْشَى	يَرْمِي	يَغْزُو
لَمْ يَخْشَى – لَنْ يَخْشَى (تَقْدِيرِي)	لَم يَرْمِ – لَنْ يَرْمِيَ	لَمْ يَغْزُ – لَنْ يَغْزُوَ

الإِعْرَاب التَّقْدِيرِيّ				
اِسْم مَقْصُور		اِشْتِغَال الآخِر	اِسْم مَنْقُوص	
İsimlerde	Fiillerde	İsimlerde	İsimlerde	Fiillerde
Üç durumda da takdiri (تَعَذُّر var burada)	İki durumda takdiri	Yâ-ı mütekellim ile geldiğinde üç durumda da takdiridir	İki durumda takdiridir (الثِّقَل dan dolayı)	Bir durumda takdiri
جَاءَ الفَتَى / رَأَيْتُ الفَتَى / مَرَرْتُ بِالفَتَى	يَخْشَى / لَنْ يَخْشَى	غُلَامِي	جَاءَ القَاضِي / مَرَرْتُ بِالقَاضِي	يَرْمِي

الإِعْرَابُ التَّقْدِيرِيّ		
Sonunda elif-i maksûre olan kelimeler	Yâ-ı Mütekellime muzâf olan kelimeler	İrâb-ı mahkî olan kelimeler

[1] لَا يَقْبَل الجَرّ وَالتَّنْوِين
[2] Bunun irabdan alameti nünün sübutu veya hazfidir

İrab-ı mahki “tırnak içinde” yani alıntılanan kelimelerdir. Burada kelime olduğu gibi aktarılır.	Tesniye bunun dışında ve cem’ müzekker sâlimde sadece ref’ dahil.	İsimin sonunda her türlü takdîri fakat fiilerde meczûm olunca lafzî olur.
كَلِمَةُ سُورَةٌ جَائَتْ مُفْرَدَةً ضَرَبْتَ زَيْدًا – مَنْ زَيْدًا؟	جَائَنِي غُلَامِي / رِجَالِي / مُسْلِمَاتِي رَأَيْتُ غُلَامِي / رِجَالِي / مُسْلِمَاتِي سَلَّمْتُ عَلَى غُلَامِي / رِجَالِي / مُسْلِمَاتِي	جَاءَ عَصً / رَأَيْتُ عَصً / مَرَرْتُ بِعَصٍ يَخْشَى زَيْدٌ / لَنْ يَخْشَى / لَمْ يَخْشَ
İrabı harf ile olup sakin bir harf ile başlayan kelimeye bitişen isimler	Sounda و olup mâ kabli damme olan fiiller	Sonunda ي olup mâ kabli kesra olan kelimeler
Esmâ-ı sitteden olanlar, cem’ müzekker salim de sadece maksûr olanlar ve tesniye isimlerde sadece merfu da.	Sadece merfu da.	Mansûb olduğunda irabı lafzî olur. Fiillerde sadece merfû olanlarda takdîri irab olur.
جَاءَ أَبُو القَاسِمِ / رَأَيْتُ أَبَا القَاسِمِ / مَرَرْتُ بِأَبِي القَاسِمِ جَاءَ ضَارِبُو القَومِ / رَأَيْتُ ضَارِبِي القَومِ / مَرَرْتُ بِضَارِبِي القَومِ	يَغْزُو زَيْدٌ / لَنْ يَغْزُوَ / لَمْ يَغْزُ	جَاءَ القَاضِي / رَأَيْتُ القَاضِيَ / مَرَرْتُ بِالقَاضِي يَرْمِي زَيْدٌ / لَنْ يَرْمِيَ / لَمْ يَرْمِ
جَدُّ الجِوَار	لَمْ يَمُدَّ	İrabı hareke ile olup üzerinde sakin bir şekilde durulan kelimeler.
Cer olan bir kelimenin yakınında geldiği için cer olarak gelip takdiri iraba sahip olan kelime.	takdiren meczum	Eğer kelime temekkün tenvîni ve tâ-ı te’nîs ile gelmemişse. Eğer kelime tenvinli fakat tâ-ı te’nîssiz ise, sadece ref‘ ve cer de takdiri olur.
وَامْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ وَأَرجُلِكُمْ		بِسمِ اللهِ الرَّحمنِ الرَّحِيمْ / جَائَنِي أَحْمَدْ / جَائَتْنِي ضَارِبَةْ

سُكُون	
سُكُون مَيِّت	سُكُون حَيّ

Sükûn bizzat kelimenin üzerindeyse	Sükûn gizli ise
مُصْطَفَوْنَ	مُصْطَفَيُونَ

التَّنوين					
التَّمَكُّن	المُقَابَلَة	العِوَض	التَّنْكِير	التَّرَنُّم	الغَالِي
Gayr-ı munsarıf olmayan mu'rab isimlere gelir.	Cem' müennes sâlimin sonuna gelir.	Hazfedilen cümle yahut kelimeden (muzaf) bedel olarak gelir.	Ma'rife bir ismi nekira yapar.	Şiirde kafiyeyi sağlamak için getirilir.	Şiirde lafzı güzelleştirmek için getirilen fakat vezni bozan.
زَيْدٌ	طَالِيَاتٌ	يَوْمَئِذٍ	مَرَرْتُ بِسِيبَوَيْهِ وَسِيبَوَيْهِ آخر	العَنَابًا	المُخترَقًا

الإعْرَابُ المَحَلِّيّ	
المُشْتَغِلُ الآخِر بِإعْرَابِ غَيْر مَحْكِيّ[2]	المَبْنِيّ[1]

المُشْتَغِلُ الآخِر بِإعْرَابِ غَيْر مَحْكِيّ
مَرَرْتُ بِزَيْدٍ (مَحَلًّا مَنْصُوب) / أَعْجَبَنِي ضَرْبُ زَيْدٍ (مَحَلًّا مَرفُوع) / مُرَّ بِزَيْدٍ (مَحَلًّا مَرفُوع)

المَبْنِيّ		
الأَصْل[4]	العَارِض[3]	
	لَازِم[6]	غَيْر لَازِم[5]
		وَاجِب[7] / جَائِز

[1] Bir âmil sebebiyle hareke veya sükûn almayanlar.
[2] Sonu bir harekeyle meşgûl olan mu'rab kelimeler.
[3] Mahallen irabı olan kelimeler.
[4] Hiçbir şekilde irabdan mahalli olmayanlar.
[5] Aynı kelimenin bazen mu'rab bazen mebnî olanlar.
[6] Her zaman mebnî olanlar.
[7] Şartlar gerçekleştiğinde mebnî olması zorunlu olanlar.

حَرف / أَمر حَاضِر / مَاضِي / جُملَة	الضَّمَائِر / أَسمَاءُ الإِشَارَة / الأَسمَاءُ المَوصُولَة / بَعْضُ المُرَكَّبَات / بَعْضُ الكِنَايَات / بَعْضُ الظُّرُوف	مَا قُطِعَ عَنِ الإِضَافَة / المُنَادَى المُفْرَد المَعْرِفَة / اِسْمُ لَا لِنَفْيِ الجِنْسِ المُفْرَدِ غَيْر المُكَرَّر / المُضَارِعُ المُتَّصِل بِآخِرِهِ نُونُ النِّسْوَةِ أَو نُونُ التَأْكِيد	الظُّرُوفُ المُضَافَة إِلَى الجُمْلَةِ وَإِلَى إِذْ / مِثلُ وَغَيْرُ مَعَ مَا، اَنْ، اَنَّ / اِسْمُ لَا المُكَرَّرَة / صِفَةُ اِسمُ لَا المَبْنِيّ

المَبْنِيُّ العَارِض اللَّازِمُ								
Bazı Zarflar	Bazı Kinayeler	Mürekkeb İsimler[1]	Savt İsimleri[2]	فَعَالِ kalıbındaki masdar, sıfat ve alem isimler	İsim Fiiller	İsm-i Mevsuller	İsm-i İşâretler	Zamirler
أَمْسِ	*كَمْ / كَذَا*	*سِيبَوَيْهِ / بَعْلَبَك / خَمْسَةَ عَشَرَ / بَيْتَ بَيْتَ*	*غَاق*	*فَجَار / فَسَاق / حَذَام*	*هَيْهَاتَ*	*الَّذِي*	*هَذَا*	*هُوَ*

المَبْنِيُّ العَارِض غَيْرُ لَازِم – وَاجِبُ البِنَاء			
Sonuna nûn-u nisve veyan nûn-u te’kît bitişenler	لَا لِنَفْيِ الجِنس in ismi	Müfred-Ma’rife olarak gelen Münâdâ	İzafetten kesilmiş lafız (Muzafun ileyh kaldırılmış)
Cem’ müzekker ise damme üzere mebnî. Cem’ müennes ise cezm üzere mebnî. Müfred müennes muhataba ise kesra üzere mebnî. Diğer hepsi fetha üzere mebnî.	Müfred ve Nekira olarak ve لَا ya bitişik olarak gelmeli mebnî olması için + Mükerrer olmayacak.	Bu durumda damme üzere mebnîdir. Bunlar, sonuna istiğase elifi[3] bitişmişse fetha üzere mebnîdir. Başına لَام bitişmişse mecrûr olur.	قَبْلُ / بَعْدُ / تَحْتُ / … / لَا غَيْرُ / لَيسَ غَيْرُ / الآن / حَسبُ
لَيَكْتُبَنَّ – لَيَكْتُبَانِّ – لَيَكْتُبُنَّ … -	*لَا رَجُلَ*	*يَا زَيْدُ / يَا رَجُلُ / يَا مُسْلِمُونِ*	*الطَّالِبُ تَحْتَ الشَّجَرَةِ وَالهِرَّةُ فَوْقُ*

[1] İki kelimenin yanyana gelip bir şeyin adı olması. // Kelimelerin ikincisi savt ismi olduğunda ilk kelime fetha üzere mebni, ikinci kelime kesra üzere mebni. / İkinci isim savt ismi olmadığında sadece birinci cüz fetha üzere mebni. / Birinci kelimenin son harfi illet harfiyse sadece ikinci isim sükûn üzere mebni olur.

[2] Bir canlının sesini anlatan isimler. Mesela karga (غَاق). Veya hayavan sesleniş sesi.

[3] Yardım talep edildiğinde يَا لَلطَّبِيب

المَبْنِيُّ العَارِض غَيْرُ لَازِم – جَائِزُ البِنَاء			
لَا لِنَفيِ الجِنس in mebni gelen isminin sıfatı (Fasılasız ve müfred)	Fasılasız bir şekilde müfred-nekira bir kelimeye gelen لَا mükerrer	مَا / اَنْ / اَنَّ ile gelen مِثْلُ / غَيْرُ	Cümleye muzâf olan إِذْ zarf ve
لَا رَجُلَ طَرِيفٌ / طَرِيفًا	*لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللهِ*	*قِيَامِي مِثْلَ / مِثْلُ اَنْ تَقُومُوا*	*وَمن خزي يَوْمِئِذٍ / يَوْمَئِذٍ*

الفَصَاحَة			
الظهور والبيان \ والكلام الفصيح ما كان واضح المعنى، سهل اللفظ، جيِّد السبك، ولهذا وجب أن تكون كل كلمة فيه جارية على القياس الصرفي، بينة في معناها، مفهومة عذبة سلسلة \ ويشترط في فصاحة التركيب:			
أن يسلم من ضعف التأليف، وهو خروج الكلام عن قواعد اللغة المطردة	أن يسلم التركيب من تنافر الكلمات، فلا يكون اتصال بعضها ببعض مما يسبب ثقلها على السمع	أن يسلم التركيب من التعقيد اللفظي، وهو أن يكون الكلام خفي الدلالة على المعنى	أن سيلم التركيب من التعقيد المعنى، وهو أن يعمد المتكلِّم إلى التعبير عن معنى فيستعمل فيه كلمات في غير معانيها الحقيقية
ولو أن مجدا أخلد الدهر واحدا ... من الناس مجده الدهر ***مطعما***	*وقبرُ حربٍ بمكانٍ قَفر ... وليس قربَ* ***قَبْر حربٍ قَبرُ***	*أَنَّى يكون أبا البريّة آدمُ ... وَأَبُوكَ* ***والثقلانِ*** *أَنتَ مُحَمَّدُ؟*	*وأركَبُ في الرَّوعِ خَيْفَانةً ... كَسا وجهَهَا* ***سَعفٌ*** *مُنتشر*

Fesâhat		
Fesâhat cümleyi oluşturan lafızların akıcı olup kulağa hoş gelmesi, mânâsının da açık olmasıdır.		
Kelimenin Fesâhati	Kelâmın Fesâhati	Mütekellimin Fesahati

Kelimenin Fesâhati			
Bir kelimenin fasih sayılabilmesi için onda birtakım kusurların bulunmaması gerekir:			
Tenâfur-i hurûf	Garâbet	Kıyasa aykırılık	Kulak tırmalayıcı olması
Tenâfur-i hurûf, benzer harflerin yanyana ya da birbirine yakın gelmesinden doğan telaffuz güçlüğü ve ses uyumsuzluğudur.	Garâbet, işlek olmayan ve mânâsı herkes tarafından bilinmeyen bir kelimenin cümlede kullanılmasıdır. Aynca yaygın bir kelimenin terkedilmiş mânâsıyla kullanılması da garâbete dahildir.	Kıyasa aykırılık, kelimenin dil kurallarına ve kalem sahiplerinin kullanış tarzına aykırı bir şekilde kullanılmasıdır. Diğer bir deyişle, kelimenin, sarf ilminin kurallarına aykırı olarak gelmesidir.	Bazı kelimeler kulağa hoş geldiği gibi, bazıları ise kulağı rahatsız eder. Bu nedenle fesâhat sahibi kişilerin, kelime seçiminde dikkatli olmaları gerekmektedir.

Kelâmın Fesâhati				
Bir kelâmın fasîh sayılabilmesi için kelâmdaki kelimelerin fasih olmasına ek olarak,				
Tenâfur-i kelimât	Za'f-ı te'lif	Ta'kîd	Tetâbu-i izâfât	Kesret-i tekrâr

Tenâfur-i kelimât, sözü oluşturan kelimelerin tek tek fasîh olsalar bile bir araya gelmesi durumunda ortaya çıkan telaffuz güçlüğüdür.	Za'f-ı te'lifte, bir ifadede âlimlerin geneli tarafından kabul görmüş olan nahiv kurallarına aykırılık bulunması söz konusudur.	Sözün herhangi bir engel nedeniyle maksadı açıkça ifade edememesidir. Bu engel ya lafzî (lafzî ta'kîd) ya da manevî (manayla ilgili) (manevî ta'kîd) olabilir.	Tetâbu-i izâfât, ifadede içiçe girmiş izafetlerin (isim tamlamalarının) dile ağır gelerek telaffuz güçlüğü meydana getirmesi, kulak tırmalayıcı bir hal almasıdır.	Kesret-i tekrâr, ifadede ister isim, ister fiil, isterse de harf olsun, bir lafzm gereksiz yere tekrar edilmesidir. Bu tekrarın söze, ne lafzî ne de manevî yönden bir katkısı yoktur.

البَلَاغَة
فهي تَأدِية المعنى الجليل واضحا بعبارة صحيحة فصيحة، لها في النفس أثر خلاب، مع ملاءمة كل كلام للموطن الذي يقال فيه، والأشخاص الذين يخاطبون.

Belâgat	
Belâgat, biri meleke, diğeri ilim olmak üzere iki anlamda kullanılmıştır. Meleke olarak belâgat, sözün fasih olmakla birlikte yer ve zamana (muktezâ-yı hâle) da uygun olmasıdır. Başka bir ifadeyle bir fikrin, sözlü veya yazılı olarak, yerinde ve zamanmda, manası en açık şekilde ve akıcı bir dille ifade edilmesidir. İlim olarak ise düzgün ve yerinde söz söyleme usûl ve kaidelerini inceleyen belâgat, meânî, beyân ve bedî' olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır.	
Kelâmın Belâgati	Mütekellimin Belâgati
Kelâmın belâgati, sözün hem fasih hem de yer ve zamana (muktezâ-yı hâle) uygun olmasıdır.	Mütekellimin belâgati, kişinin belîg sözlerle maksadını ifade edebilmesidir.

Muktezâ-yı Hâl	
Hâl	Muktezâ
"Makâm" da denir. Hâl, konuşan kimseyi ifadesini özel bir şekilde oluşturmaya sevkeden durumdur. Bu da sevinç-üzüntü, teşekkür-şikâyet, övgü-yergi, tebrik-taziye vb. durumlardır. Konuşan kimse, sözünün duruma uygun olması için lafız ve ifadelerini seçerken muhatabın durumunu göz önünde bulundurmalıdır. Zeki bir muhatabın durumu sözün kısa olmasını (îcâz) gerektirirken, zor anlayan kimsenin durumu ise sözün uzatılmasını (itnâb) gerektirir.	"İ'tibâr-i münâsib" de denir. Muktezâ, ifadenin söylendiği özel şekildir. Örneğin övgü, sözün uzatılmasını gerektiren bir durumdur. Diğer taraftan muhatabın zeki olması, ifadelerin kısa olmasını gerektiren bir durumdur. Burada "övgü" ve "zekilik" birer hal (durum), sözün uzun ve kısa olması ise muktezâ (gerek)'dır. Sözün övgüde uzun, zeki kimseye hitapta kısa olması ise muktezâya uygunluğudur.

علم المَعَانِي
هو عِلمٌ يُعرَفُ بِهِ أحوال اللَّفظِ العربيِّ التي بِها يُطابِقُ مُقتَضى الحال[1]

تقسيم الكلام إلى خبر وإنشاء	
الخَبَر	الإنشَاء
الخَبَرُ ما يَصحُّ أن يقال لقائله: إنه صادق فيه أو كاذب، فإن كان الكلام مطابقا للواقع كان قائله صادقا، وإن كان غير مطابق له كان قائله كاذبا.[3]	الإنشاء ما لا يصح أن يقال لقائله: إنه صادق فيه أو كاذب.[2]
إنَّ البخيلَ وإن أفاد غِنًى ... لُتْرى عليهِ مَخَايِلُ الفَقرِ	*لَا تَتَكَلَّم بما لا يعنيك*

مُسنَدٌ إلَيه	مُسنَد	قَيْد
لكل جملة من جمل الخبر والإنشاء ركنان: محكوم عليه ومحكوم به[4]، ويسمى الأول مُسْنَدًا إِلَيْه، والثاني مُسْنَدًا، وما زاد على ذلك غير المضاف إليه والصلة فهو قَيْد .		

Haber

الغرض من إلقاء الخبر	
فائدة الخبر	لازم الفائدة
إفادة المخاطب الحكم الذي تضمنته الجملة[5]	إفادة المخاطب أن المتكلم عالم بالحكم[6]
وُلِدَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم عام الفيل	*أنتَ تَعمَل في حَدِيقَتِكَ كُلَّ يَوْمٍ*

[1] Meânî, sözün muktezâ-yı hâle yani yer ve zamana uygun olmasına dâir kuralları ele alan ilim dalıdır. Meânî ilmiyle öncelikle Kur'ân-ı Kerîm'in i'câz yönlerini öğrenmek amaçlanır.
[2] Söylenen söz, bir hüküm bildirmiyorsa yani söz için "doğrudur" ya da "yanlıştır" gibi bir hüküm verilemiyorsa buna inşâ denir.
[3] Söylenen söz bir hüküm bildiriyorsa, yani söz için "doğrudur" ya da "yanlıştır" gibi bir hüküm verilebiliyorsa buna haber denir. Bir başka ifadeyle, söz söyleyen kimse hakkında "doğru söylüyor" ya da "yalancıdır" gibi bir hüküm verilebiliyorsa buna haber denir. Yine haber "Doğruya ve yanlışa ihtimali olan söz" şeklinde de tarif edilir.
[4] Hakkında hüküm verilen ve kendisiyle hüküm verilen : "Ali alimdir" -> Ali - mahkum aleyh (müsnedün ileyh) / alimdir – mahkumun bih (müsned). Müsnedün ileyh cümlenin sabit olan öğesi, müsned ise değişken olanıdır. Diğer bir deyişle müsnedün ileyh zâtı, müsned ise vasfı temsil eder.
[5] Cümlenin içerdiği hükmü muhataba bildirmek (örn. İçerde oturan kimselere "hava soğuktur" demek). Haberin gayesi, muhâtaba bilmediği bir hükmü bildirmesidir. Bu yolla kişiye bilmediği yeni bir şey öğretilmiş olur.
[6] Mütekellimin cümlenin içerdiği hükmü bildiğini muhataba bildirmektir (örn. "sen dün gece hiç uyumadın"). Konuşan kişinin muhatabın bildiği bir hükmü bildirirken kendisinin de bildiğini farkettirmesidir.

قد يلقى الخبر لأغراض أخرى تُفهمُ من السِّياق، منها ما يأتي:				
الاِسترحَام[1]	إظهار التَّحَسُّر[2]	إظهَار الضَّعف[3]	الفَخر	الحَثُّ على السَّعي والجِد

أنواع الخبر - للمخاطب ثلاث حالات:		
اِبتِدائِيًّا	طَلَبِيًّا	إنكَارِيًّا
أن يكون خَالِيُ الذِّهْن من الحكم[4]، وفي هذه الحال يُلقَى إليه الخبر خاليا من أدوات التوكيد	أن يكون مُتَرَدِّدًا في الحكم طلبا أن يصل إلى اليقين في معرفته[5]، وفي هذه الحال يحسن توكيده له ليتمكن من نفسه	أن يكون مُنْكِرًا له[6]، وفي هذه الحال يجب أن يُؤَكَّد الخبر بمؤكد أو أكثر على حسب إنكاره قوة وضعفا
لتوكيد الخبر أدوات كثيرة منها إنّ وأنّ والقسم ولام الابتداء، ونونا التوكيد، وأحرف التنبيه، والحروف الزائدة، وقد وأما الشرطيّة.		
Kehf 46 *الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا*	Ahzab 18 *قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا ۖ وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا*	Al-i İmran 186 *لَتُبْلَوُنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا ۚ وَإِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ*

أَدَوَاتُ التَّأْكيد			
إنَّ	لام الابتداء	القسَم	ضميرُ الفَصْل
Hucurat 13	Ankebut 45	Asır 1	Bakara 5

أَمّا الشرطية	أحرف التنبيه	الحروف الزائدة	قَدْ
Duha 9	Ra’d 28	Tin 8	Müminun 1

السين و سَوْفَ	لَنْ	نونا التوكيد	إنَّما
Talak 7	Al-i İmran 92	Alak 15	Hucurat 10

[1] Merhamet isteme. Örn.: Kasas 24
[2] Üzüntüyü dile getirme. Örn.: Âl-i İmran 36
[3] Güçsüzlüğünü ifade etme. Örn.: Meryem 4
[4] Muhatabın konuyla ilgili hiçbir bilgisinin olmamasıdır.
[5] Muhâtabın haberin doğruluğuyla ilgili tereddüt ve şüphesinin olması.
[6] Muhâtabın haberi inkâr etmesidir.

خروج الخبر عن مقتضى الظاهر		
إذا ألقي الخبر خاليا من التوكيد لخالي الذهن، ومؤكدا استحسانا للسائل المتردد، ومؤكدا وجوبا للمنكر، كان ذلك الخبر جاريا على مقتضى الظاهر. وقد يجري الخبر على خلاف ما يقتضيه الظاهر لاعتبارات يَلحَظُها المتكلم[1]، ومن ذلك ما يأتي:		
أن يُنَزَّلَ خالي الذهن منزلة السائل المتردد إذا تقدَّمَ في الكلام ما يشير إلى حكم الخبر.[2]	أن يُجعل غيرُ المنكِر كالمنكر لظهور أمارات الإنكار عليه.[3]	أن يُجعل المنكرُ كغير المنكر إن كان لديه دلائل وشواهد لو تأملها لارتدع عن إنكاره.[4]
Hud 37	Müminun 15	Bakara 163

İnşâ

الإِنْشَاءُ نوعان	
الطَّلَبِيّ	غَيْرُ الطَّلَبِيّ
الطلبي ما يَستدعي مطلوبا غير حاصل وقت الطلب[6]، ويكون بالأمر والنهي والاستفهام والتمني والنداء.	غير الطلبي ما لا يَستدعي مطلوبا[5]، وله صيغ كثيرة منها: التعجب والمدح والذم والقَسم وأفعال الرجاء، وكذلك صِيَغُ العُقُود
أَحِبَّ لغَيرِكَ ما تُحِبُّ لنَفسك	*بِنَفسِيَ تلك الأَرضُ مَا أَطيَبَ التُّرَبَا*

الأَمْر			
الأمر طَلَب الفِعل على وَجه الإِستِعلاء. للأمر أربع صِيَغ:			
فعل الأمر	المضارع المقرون بلام الأمر	اسم فعل الأمر	المصدر النائب عن فعل الأمر
Haşr 7	Hac 29	Maide 105	Bakara 83

[1] Haberi cümle genelde muhatabdaki kişinin haline göre ya ibtidai, ya talebi veya inkari olur. Bazen ise haberi cümle bunun dışına çıkıp örneğin inkarcı olmayan birine inkarcıymış gibi tekitli bir cümle getirilebilmektedir.
[2] Haberle ilgili bilgisi olmayan kişi tereddüt halindeymiş ya da soru sorarak öğrenmek istiyormuş gibi kabul edilebilir. Ancak bunun şartı, talebi hükmün öncesinde buna (talebi hükme) işaret edecek bir ifadenin gelmesidir.
[3] Haberle ilgili hiçbir bilgisi veya bir tereddüdü olmayan muhâtaba haberi inkâr ediyormuş gibi tekitli ifade kullanılabilir. Bunun şartı muhâtapta haberi inkâr ettiğini gösteren bir alâmet görünmesidir.
[4] Haberi inkâr eden muhâtaba hiçbir bilgisi yokmuş gibi hitap edilebilir. Bunun şartı inkârcı kimse hakkıyla düşündüğünde, bu inkârını ortadan kaldıracak birçok delilin bulunmasıdır.
[5] Bazı inşâ ifadeleri ise talep ifade etmez. Bunlara gayr-i talebi inşâ ifadeleri denir.
[6] İstek anında meydana gelmemiş olan bir şeyin olmasını veya olmamasını başkasından talep etmektir.

قد تخرج صيغ الأمر عن معناها الأصلي إلى معان أخرى تستفاد من سياق الكلام، منه:		
الإرشاد	الدعاء[1]	الالتماس[2]
كذَا فَلْيَسرِ مَن طَلَبَ الأعادي ... وَمثلَ سُرَاكَ فَلْيَكُن الطِّلَابُ	Taha 114	*قِفَا نَبْكِ من ذِكرَى حَبِيبٍ وَمَنزِلِ ... بِسقطِ اللوَى بينَ الدَّخُولِ فَحَوْمَلَ*

التمني	التخيير	التسوية[3]
ألا أيُّها الليلُ الطَّوِيلُ ألا انْجَلِي ... بِصُبحٍ وَمَا الإصباحُ مِنكَ بِأَمثَلِ	*فَمَنْ شَاءَ فَلْيَخَلْ وَمَن شَاء فَلْيَجُد ... كَفَانِي نَدَاكُم من جميع المَطَالِبِ*	Tûr 16

التعجيز	التهديد	الإباهة
Bakara 23	Fussilet 40	Bakara 187

النَّهْي
النهي طلب الكَفِّ عن الفعل على وجه الاستعلاء. للنهي صيغة واحدة هي:
المضارع مع لا الناهية
En’am 152, Nur 22, Âl-i İmran 118

قد تخرج صيغة النهي عن معناها الحقيقي إلى معان أخرى تستفاد من السياق وقرائن الأحوال، منها:			
الإرشاد	التمني	الالتماس	الدعاء
ولا تجلس إلى أهل الدنايا ... فإن خَلائِقَ السفَهَاءِ تعدي	*يَا نَاقُ لا تَسأَمِي أَو تَبلُغِي مَلِكًا ... تَقبيلُ رَاحَتِهِ وَالرُّكنِ سِيَّاقِ*	*فلا تُبلِغَاهُ ما أقولُ فأنَّهُ ... شُجَاعٌ مَتى يُذكَرْ لَهُ الطَّعنُ يَشْتَق*	Bakara 286

[1] Makam bakımından altta olan biri üstüne bir emirde bulunuyorsa bu duadır. “Allah’ım beni affet” örneğinde de bu durum söz konudur, yoksa haşa burada bir isti’la iddiası söz konusu değildir.
[2] Aynı düzlemdeki iki kişinin birbirine emirde bulunmasıdır.
[3] İki şey arasındaki müsavat olması durumu. Örnekte mesela ya aziz yaşa ya da öl ikisi denktir gibi.

التوبيخ	التيئيس	التهديد	التحقير
لا تنْهَ عَن خُلُقٍ وتأتيَ مِثلَهُ ... عَارٌ عَلَيْكَ إذَا فَعَلتَ عَظِيمُ	*لا تَعرِضَنّ لِجعفَرَ مُتَشَبّها ... بِنَدَى يَدَيهِ فَلَستَ مِن أَندادِهِ*	*لا تمتثل أمري "تقول ذلك لمن هو دونك"*	*لا تَشتَرِ العَبدَ إلَّا وَالعَصَا مَعَهُ ... إنَّ العَبيدَ لأنجاسٌ مَناكِيدُ*

الاِسْتِفْهَام		
الاستفهام طلب العلم بشيء لم يكن معلوما من قبل، وله أدوات كثيرة منها:		
الهمزة		هل
التَّصَوُّر: وهو إدراكُ المفردِ، وفي هذه الحال تأتي الهمزة مَتلُوَّةً بالمسؤول عنه ويذكر له في الغالب معادل بعد "أم".[1]	يُطلب بها التَّصدِيق: وهو إدراك النسبة[2]، وفي هذه الحال يتمنع ذكر المعادل.	يُطلب بها التَّصدِيق: ليس غير، ويمتنع معها ذكر المعادل.
أَأَنتَ المُسَافِرُ أَمْ أَخُوكَ؟	*أَيَسِيرُ الغَمَامُ؟*	*هَل يَعْقِلُ الحَيَوَانُ؟*

للاستفهام أدوات أخرى غير الهمزة وهل، وهي:			
مَن	مَا	مَتَى	أَيَّانَ
يُطلب بها تعيين العقلاء	يُطلَب بها شرح الاسمِ أو حقيقة المسمى	يُطلَبُ بها تعيين الزمان ماضيا كان أو مستقبلا.	يُطلب بها تعيين الزمان المستقبل خاصة[3]
Enbiya 59	Taha 17-18	Bakara 214	Naziât 42

كَيْفَ	أَيْنَ	أَنَّى	كَم	أَي
تعيين الحال	تعيين المكان	"كيف"، "من أين"، متى	تعيين العدد	تعيين أحد المتشاركين في أمر يعمهما
Gaşiye 17	Kıyamet 10	Bakara 259	Kehf 19	Meryem 73

[1] Tasavvur müfredin bilinmesi demektir. Burada müfredden maksat tesniye ve ceminin zıddı değil, bilâkis müsned ve müsnedün ileyhten oluşan cümlenin zıddıdır. Soruya verilen cevap „evet“ veya „hayır“ şeklinde olmaz.

[2] Nisbetin bilinmesidir. Yani müsnedle müsnedün ileyh arasındaki isnâdın (ilginin) var olup olmadığının bilinmesidir. Soruya verilen cevap ya „evet“ veya „hayır“ olur. “Ali alimdir”: Ali’yi bilmek veya alimi bilmek tasavvurdur. Bu ikisi arasındaki ilişkiyi (nisbeti) bilmekse tasdik olur.

[3] وتكون في موضوع التهويل : ي

جميع الأدوات المتقدمة يطلب بها التصور، ولذلك يكون الجواب معها بتعيين المسؤول عنه.

المعاني التي تستفاد من الاستفهام بالقرائن
قد تخرج ألفاظ الاستفهام عن معانيها الأصلية لمعان أخرى تستفاد من سياق الكلام كالنفي والإنكار والتقرير والتوبيخ والتعظيم والتحقير والاستبطاء والتعجب والتسوية والتمني والتشويق.

الاستفهام التقريري	
أن تطلب من المخاطب أن يعترف بشيء ثابتٍ عنده: لماذا؟ لأنه أكثر تأثيرًا في النفس، وأكثر توكيدا.	
التحقيق والتثبيت	طلب إقرار المخاطَب بما يريد المتكلم
وهذا لا يحتاج إلى جواب، والمقصود: أن تخبره أنه قد فعل الفعل، وأن تأخذ منه الاعتراف به	ويحتاج إلى جواب. قد يكون بالهمزة وقد يكون بهل
أَلَمْ أَقُلْ لكَ إِنَّك لنْ تَسْتَطيعَ معيَ صبرًا	*أَلَسْتُ بِرَبِّكم*

الاستفهام الإنكاري	
.الإنكار على المخاطب، وتحقيرُ فعلِهِ	
إنكار وتكذيب	إنكار وتوبيخ للمخاطَب
أَفَأَصْفاكم ربُّكم بالبنين واتخذَ من الملائكة إناثًا؟ إنكم لتقولون قولا عظيمًا	كيف تكفُرون بالله وكنتم أمواتًا فأحياكم

النفي	الإنكار	التقرير
هل الدهر إلا غمرةٌ وانجلاؤها ... وشيكا وإلا ضيقة وانفراجها؟	*أتَلتَمِسُ الأعداءُ بَعدَ الذي رَأَت ... قِيَامَ دَلِيل أو وُضُوحَ بَيَان؟*	*أَلَستَ أَعمّهم جُودًا وَأَزكَا ... هُمُ عُودًا وَأمضَاهُم حُسَامَا؟*

التوبيخ	التعظيم	التحقير
إلامَ الخُلفُ بَينَكُمُ إلا مَا؟ ... وهذه الضَّجَّةُ الكُبرى عَلاَمَا؟	*مَن للمَحَافل والجَحَافل والسُّرى ... فَقَدَت بِفَقدِكَ نَيِّرًا لا يَطلُعُ*	*من أيّةِ الطُّرقِ يأتي مثلَكَ الكَرَمُ؟ ... أينَ المَحَاجِمُ يا كَافُورُ والجَلَمُ؟*

الاستبطاء	التعجب	التسوية
حَتَّامَ نحنُ نُسَارِي النّجمَ في الظُّلَمِ ... وما سُرَاهُ على خُفٍّ ولا قَدَمِ	*أبِنتَ الدّهرِ عِندِي كُلُّ بِنتٍ ... فَكَيفَ وَصَلتِ أنتِ منَ الرّحامِ*	Şuara 136

التمني	التشويق
A’raf 53	Saf 10

التَّمَنِّي
التمني طلب أمر مَحبوبٍ لا يرجى حصوله، إما لكونه مستحيلا، وإما لكونها ممكنا غير مَطمُوع في نيله. واللفظ الموضوع للتمني ليت، وقد يُتَمَنَّى بـ "هل" و"لو" و"لَعَلَّ"، لغَرَض بلاغي. إذا كان الأمر المحبوب مما يرجى حصوله كان طلبه ترجِّيًا، ويُعَبَّر فيه بـ "لعل" أو "عسى"، وقد تستعمل فيه "ليت" لغرض بلاغي.
A’raf 53, Kasas 79, Şuara 102, Mümin 36-37

النِّدَاء
النداء طلب الإقبال بحرف نائب مناب أدعو. أدوات النداء ثمان: الهمزة، و"أي"، و"يا"، و"آ"، و"آي"، و"أيا"، و"هيا"، و"وا". الهمزة وأي لنداء القريب، وغيرهما لنداء البعيد. قد ينزل البعيد منزلة القريب فينادى بالهمزة و"أي"، إشارة إلى قربه من القلب وحضوره في الذهن. وقد ينزّل القريب منزلة البعيد فينادى بغير الهمزة و"أي"، إشارة إلى علوِّ مرتبته، أو انحطاط منزلته، أو غفلته وشرود ذهنه. يخرج النداء عن معناه الأصلي إلى معان أخرى تستفاد من القرائن، كالزجر والتحسر والإغراء.
İsra 101

Takdîm ve Te’hîr

التَّقدِيم والتَّأخِير
التقديم والتأخير يتعلق بمعنى الجملة الواحدة[1]. النظم: ترتيب الألفاظ في النفس ثم ترتيبها في النطق. النظم عمود إعجاز القرآن.

[1] Müsnedün ileyhin önce, müsnedin sonra gelmesi asıldır.

تقديم المسند إليه[1]			
أغراض تقديم المسند إليه (إذا كان معرفة)			
التشويق	التحصيص[2] وتقوية الحكم	التعميم	خروج غير ومثل عن معناهما الحقيقي

التشويق
أَشَدُّ أعدائك نفسُكَ التي بين جنبيك.

التحصيص وتقوية الحكم		
نفي + مُسند إليه + فعل (أو ما في معناه)	المسند إليه + نفي + فعل (أو ما في معناه)	المسند إليه + الفعل (أو ما في معناه)
يفيد التخصيص	لا يفيد التخصيص (التأكيد) \ قد يفيد التخصيص بقرينة	السكاكي: لايفيد التخصيص. \ السعد: يفيد التخصيص.
ما + أنا + غششتُ في الامتحان[5]	*أنا + ما + غششتُ في الامتحان*[4]	Al-i İmran 78[3]

التعميم	
أداة التعميم + أداة النفي + الفعل	أداة النفي + أداة العموم + الفعل
عموم السلب (عموم النفي)	سلب العموم (سلب العموم عن بعض الأفراد)
كل الطلاب لم يقدموا بحوثَهم	*لم يقم كلُّ المسلمين بواجبهم*

[1] Müsnedün ileyhin başta gelmesi asıl kuraldır. Ancak başta gelmesinin de belirli gayeleri vardır. Bu gayelerin başlıcaları şunlardır: Muhâtabı müsned konusunda meraklandırmak ((إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقَاكُمْ)); Cümlenin mânâsını pekiştirmek (مُحَمَّدٌ يُكْرِمُ النَّاس); Sevinçli haberi hemen söylemek ((جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا)); Üzücü haberi hemen söylemek (الرَّاسِبُ أَنت); Müsnedün ileyhi zikretmekten hoşlanmak (لَيْلَى وَصَلَت)

[2] التخصيص: إثبات الحكم لشخص، ونفيه عن غيره

[3] السكاكي: قد يكون لغيرهم من الناس / السعد: اليهود وحدهم يقولون الكذب ويعلمون أنه كذب

[4] نفي الغش عن نفسك مع تقوية الحكم وتأكيده.

[5] نفي الغش عن نفسك، وإثباته لغيرك، وهذا يعنى التخصيص.

خروج غير ومثل عن معناهما الحقيقي			
مثل (بمعناها الحقيق)	غير (بمعناها الحقيقي)	مِثْل (مخالفة لمعناها الحقيقي)	غير (مخالفة لمعناها الحقيقي)
مِثلُنا يأخذُ حقَّه دون مُنازعٍ	*نحن نزرعُ وغيرُنا يَحصُدُ*	*مِثلُك لا يكذبُ*	*غيرك يكذبُ*

أغراض تقديم المسند إليه (إذا كان نكرة)	
مسند إليه نكرة + جملة فعلية = التخصيص، أو تقوية الحكم.	
تخصيص الجنس (ذكر لا أنثى)	نفي الكثرة وإثبات الوحدة (طالب واحد لا أكثر)
طالبٌ نالَ الجائزةَ	

تقديم المسند[1]		
أغراض تقديم المسند		
تخصيصه بالمسند إليه	التنبيه على الخبرية[2]	التشويق
Bakara 2	Bakara 179	Al-i İmran 190

تقديم مُتَعَلِّقَاتِ الفعل[3]			
ظرفا الزما والمكان	الجارُّ والمجرور	الحال	المفعول به[4]
أَيَوْمَ الخميسِ جاء أخوكَ أم يومَ الجُمُعة؟	باسمِ اللهِ أَقْرَأُ	مُتَّكِئًا أَقرأُ	زَيْدًا ضَرَبْتُ

[1] Müsnedde esas olan müsnedün ileyhten sonra gelmesidir. Ancak müsned başlıca şu maksatlarla müsnedün ileyhten önce de gelir: Cümlede âmil olduğunda (جَاءَ سَلِيمٌ); Müsned, soru edatı gibi başta gelmesi gereken lafızlardan olduğunda öne geçer (مَنْ رَبُّكَ); Müsnedün ileyhin müsnede tahsisi ((لِلهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ)); Müsnedin, müsnedün ileyhin sıfatı olmadığını göstermek için (لَهُ هِمَمٌ لَا مُنتَهَى لِكِبَارِهَا .. وَهِمَّتُهُ الصُّغرَى أَجلُّ مِن الدَّهر); Müsnedün ileyhin gelmesi noktasında muhâtabı meraklandırmak için (إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالأَرضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الأَلْبَاب)

[2] أي: أنه يُقَدَّمُ الخبر حتى لا يُظَنُّ أنه صفةٌ؛ لأن الخبر ركن في الجملة، فهو أقوى من الصفة

[3] Mef'ûl vb. müteallakların, fiilin önüne geçmesi başlıca şu gayelerle gerçekleşir: İhtimâm (بِسمِ اللهِ الرَحمنِ الرَّحِيمِ); Tahsis (إِيَّاكَ نَعْبُدُ)

[4] يفيد التخصيصَ غالبًا

القَصْر			
القصر تخصيص أورٍ بآخَرَ بِطَرِيقٍ مَخصوص.[1] طرق القصر المشهورة أربع:			
النفي، والاستثناء: وهنا يكون المقصور عليه ما بعد أداة الاستثناء.	إنما: ويكون المقصور عليه مؤخرا وجوبا.	العطف بـ لا، أو بل، أو لكن[2]	تقديم ما حقُّه التأخير، وهنا يكون المقصور عليه هو المقدَّم.
Maide 75	Hud 12	*الأرضُ مُتَحَرِّكَةٌ لا ثَابِتَة*	Rum 4

لكل قصر طرفان: مَقصُورٌ، ومقصور عليه[3]. ينقسم القصر باعتبار طرفيه قسمين:	
قصر صفة على موصوف	قصر موصوف على صفة
Al-i İmran 144	Hucurat 10

ينقسم القصر باعتبار الحقيقة والواقع قسمين	
حَقِيقِيّ	إِضَافِيّ
هو أن يختصّ المقصور بالمقصور عليه بحسب الحقيقة والواقع بألّا يتعداه إلى غيره أصلا.[5]	هو ما كان الاختصاص فيه بحسب الإضافية إلى شيء معيَّن.[4]
Enbiya 108	Al-i İmran 144

من حيث المخاطبون[6]		
قصر قلب (إذا كان المخاطب يعتقد عكس رأينا)[9]	قصر إفراد (إذا كان المخاطَبُ يعتقدُ الشَّراكَةَ بين أمرين.)[8]	قصر تعيين (إذا كان المخاطب شاكًّا.)[7]
Al-i İmran 144	Enbiya 108	*الأَرضُ متحَرِّكَةٌ لَا ثَابِتَةٌ*

[1] Bir ifade içinde bir kelime veya kelime grubunun diğer bir kelime veya kelime grubuna özel bir yolla tahsis edilmesi ve sadece onu belirtmesini ifade eder.
[2] فإن كان العطف بـ لا كان المقصور عليه مقابلا لما بعدها، وإن كان العطف بـ بل أو لكن كان المقصور عليه ما بعدهما.
[3] Özgülenen ve kendisine özgülenen şey. "La ilahe" = Maksur, "illallah" = Maksurun aleyh.
[4] Başka bir şeye nisbetle meydana gelen kasrdır.
[5] Maksûrun, maksûrun aleyhe tahsisinin hakikate ve vakıaya uygun olması, maksûrun aleyh için tahsis edilen özelliğin başkasında bulunmamasıdır.
[6] Kasr üslûbuyla hitap etliğimiz kişi, konu hakkında farklı bilgi ve düşünceye sahip olabilir. İşte karşımızdaki bu muhatabın bilgi ve düşüncesine göre kullanacağımız kasr üslûbu da değişiklik arz eder.
[7] Muhâtabın herhangi bir konuda şüphesi bulunabilir. Onun bu şüphesini gideren kasra, kasr-ı ta'yin denir.
[8] Muhâtap, bir sıfata iki kişinin ortak olduğuna veya bir kişide iki sıfatın bulunduğuna inanmış olabilir. Böyle bir durumda bu ortaklığı ortadan kaldıran kasra, kasr-ı ifrâd denir.
[9] Muhâtap, konuşan kimsenin ortaya koyduğu hükmün tersine inanmış olabilir. Onun bu inancını tersine çeviren kasra, kasr-ı kalb denir.

ذِكْرُ المُسْنَدُ إِلَيْه[1]		
يُذْكَرُ لأنه هو الأصل	الحِيطةُ في الأمر[2]	للتنبيه على غباوة السامع
Nur 35	*هل أقَرَّ المتَّهمُ بما وُجِّهَ إليه؟ المتهم أقر بكل ماوُجِّهَ إليه*	*مَاذَا قَالَ المُدَرِّسُ؟ - المُدَرِّسُ قَالَ كَذَا...*

لزيادة الإيضاح والتقرير	للتعظيم	للإهانة والتحقير
İhlas 1-2	*محمد رسول الله، محمد سيد الخلق، محمد نبي الهدى*	*هَلْ جَاءَ السَّارِقُ؟ - جَاءَ السَّارِقُ*

للتبرك	للتلذذ	في مقام البسط
الله حسبي. الله وليي. الله سندي	*بِاللهِ يَا ظَبَيَاتِ القَاعِ قُلْنَ لَنَا ... لَيْلَايَ مِنكُنَّ أَم لَيْلَى مِن البشر*	Taha 17

ذِكْرُ المُسْنَد[3]		
لأنه الأصل	للتعويل على ضعف القرينة	التعريض بغباوة السامع
الأقصى ثالث الحرمين.	*سؤال: أي الأعداء أكثر مكرًا؟ وأيهم أكثر قسوة؟ جواب: الإنجليز أكثر مكرًا، واليهود أكثر قسوة*	Enbiya 62

تخصيصه بالمسند إليه	التجدد والثبوت[4]	تشويق السامع
Bakara 114	Hac 38 / Mücadele 21	Nisa 95

[1] Müsnedün ileyhte asıl olan açıkça zikredilmesidir
[2] Karine (ipucu) zayıflığında ihtiyat için
[3] Eğer hazfi gerektirecek bir durum yoksa müsnedin zikredilmesi esastır.
[4] التجدد: إذا كان المسند فعلا \ الثبوت: إذا كان المسند اسمًا

ذِكْرُ مُتَعَلِّقَاتُ الفِعْل
متعلقات الفعل: الجار والمجرور والظرف، والحال والمفعولات. وكلها تُذكر لزيادة التقرير، وتثبيت الشيء في النفس، وبيان علة
Mümtehine 4

حذف المسند إليه[1]		
أغراض حذف المسند إليه (إذا كان اسما)		
أن يكون المقام مقام مدح أو ترحُّم أو ذم	عدم الفائدة من ذكر المسند إليه	المبادرة[2]
رضي الله عن عمرَ أميرِ المؤمنين، الخليفةُ العادلُ[3]	Hümeze 5 / Fussilet 46 / Furkan 5	*إذا رأى أحد غزالًا لَا يقول: هذا غزالا ، بل: غزالا*

اتباع الاستعمال	سهولة الإنكار إذا دعت الحاجة	العناية بالمسند
رميت من غير رامٍ	*إذا تحدث قوم عن شخص ما؛ يقول أحدهم: بخيل*	Ahkaf 35

أغراض حذف المسند إليه (إذا كان فِعلًا)		
الإيجاز والاختصار	أن يكون معلوما للسامع	قد يُحْذَفُ للخوف منه
Nahl 126	Enbiya 37	*بِيعَتِ البلاد، كُمِّمَتِ الأفواهُ*

قد يحذف للخوف عليه	إذا كان لا يتحقق غرض بذكره	توجيه المخاطَب إلى الحدث نفسه
اقْتُحِمَتْ إحْدى قِلاعِ العدو	Enfal 2	Hakka 13

[1] Hazifli ifadelerde, hazfedilmiş öğenin ne olduğunu gösteren bir karine (ipucu) mutlaka bulunmalıdır. Yoksa sözde kapalılık meydana gelir, maksat anlaşılmaz.
[2] Zaman darlığı
[3] الخليفة: صفة لعمر، ومحلها الجر مثلُه، ولكنْ قُطِعَتْ الصفة، ورُفعت؛ لأنها خبر لمبتدأ محذوف "هو"، للمدح.

حذف المسند[1]		
أَنْ لا يكون في ذكر المسند فائدة		أن يكون جوابًا عن سؤال مُقَدَّر
مَنْ كاتبُ العربية في العصر الحديث؟ *الرافعي*[2]	*من الذي حَرَّرَ فلسطينَ من الصليبيين؟* *الجواب: صلاحُ الدين*[3]	Talak 4

بعد (إذا الفجائية)	إذا كان خبرًا لـ (إنَّ)	الاختصاص وتقوية الحكم
خرجت فإذا القمر	*إنَّ محلًا وإن مرتحلًا*	İnfitar 1

حذف المفعول به[4]			
الإيجاز	إذا كان ذكره يوهم غير المقصود	إذا كان معلوما بدلالة الحال	إثبات الفعل للفاعل وعدم الانشغال بالمفعول
Kehf 17	*سهرنا الليل إلى الفجر*	*نتحدث عن الانسان ثم يقول لك قائل: أأهنت؟ أضربت؟*	Kasas 23

التعميم	تعظيم شأن المفعول	التَّأَدُّبُ في القول	البيان بعد الإبهام[5]
(والله يدعو إلى دار السلام) *أي: كل أحد*	Duha 1-3	*«ما رأيتُ منه، ولا رأى مني»* *(عائشة (ر) عن النبي (ص))*	Nahl 9

Fasıl ve Vasıl

الوَصل والفَصل
الوصل عطف جملة على أخرى بالواو، والفصل ترك هذا العطف، ولكل من الفصل والوصل مواضع خاصة.

[1] Bazı durumlarda müsned hazfedilir. Ancak müsnedin lafzı hazfedilse de mânâsı cümlede bulunmaktadır.
[2] هو اسم، فيُمكن الاستغناء عنه
[3] وقد يكون المسند فعلا
[4] Bazen fiil geçişli olmasına rağmen mefûlü lafzen cümlede yer almaz, hazfedilir. Bu durumda cümledeki mef'ûl takdirî olarak var kabul edilir.
[5] بعد فعل المشيئة والإرادة

مواضع الفصل[1]		
أن يكون بينهما اتحاد تام[4]، وذلك بأن تكون الجملة الثانية توكيدا للأولى، أو بيانا لها، أو بدلا منها، ويقال حينئذ: إن بين الجملتين كمال الاتصال.	أن يكون بينهما تَبَايُن تام[3]، وذلك بأن تختلفا خبرا وإنشاء، أو بألا تكون بينهما مناسبة ما، ويقال حينئذ: إن بين الجملتين كمال الانقطاع.	أن تكون الثانية جوابا عن سؤال يفهم من الأولى[2]، ويقال حينئذ: إن بين الجملتين شبه كمال الاتصال.
وَمَا الدَّهرُ إلا مِن رُواة قَصَائِدِي ... إذا قُلتُ شِعرًا أصبَحَ الدَّهر مُنشِدًا	*يا صاحبَ الدُّنيَا المُحِبَّ لهَا ... أنتَ الذي لا ينقَضِي تَعَبُه*	*لَيسَ الحِجَابُ بمُقضٍ عنكَ لي أملا ... إنَّ السَّماءَ تُرَجَّى حِينَ تَحْتَجِبُ*

مواضع الوصل		
إذا قُصد إشراكهما في الحكم الإعرابي[6].	إذا اتفقتا خبرا أو إنشاء[5] وكانت بينهما مناسبة تامة، ولم يكن هناك سبب يقتضي الفصل بينهما.	إذا اختلفا خبرا وإنشاء وأوهم الفصل خلاف المقصود.
وحُبُّ العيشِ أعبدَ كلَّ حرٍّ ... وعَلَّمَ سَاغِبًا أكلَ المُرار	*يُشَمِّرُ لِلُّحِّ عَن سَاقِهِ ... وَيَغمُرُهُ المَوْجُ فِي السَّاحِلِ*	*لا وبارك الله فيك، تُجيب بذلك من قال: هل لك حاجة أساعدك.*

İcâz, İtnâb ve Müsâvât

المُسَاوَاة
المساواة أن تكون المعاني بقدر الألفاظ، والألفاظ بقدر المعاني[7]، لا يزيد بعضها على بعض.
Bakara 110, Fâtır 43

الإيجَاز
الإيجاز جمع المعاني المتكاثرة تحت اللفظ القليل مع الإبانة والإفصاح[8]، وهو نوعان:

[1] Yani atıf harfinin (vav) kullanılamayacağı yerler.
[2] İkinci cümle birinci cümlenin sorusuna cevap olması durumunda da harf-i atıf kullanılmaz.
[3] İki cümle arasında tam bir ayrılık/farklılık/tebayün varsa yine harf-i atıf kullanılmaz.
[4] İki cümle arasında tam bir birlik/bütünlük varsa burada harf-i atıf kullanılmaz.
[5] İki cümlede ya haber ya da inşâi cümle olarak aynı gelmişse ve aralarında tam bir münasebet varsa.
[6] İki cümle i'rab hükmü noktasında birleştirilmek istendiğinde, örneğin iki cümle de bir mübtedanın haberiyse.
[7] Ne kadar mana varsa o kadar lafız olması. Lafzın mana ile birebir eşleşip tam üzerine oturmasıdır.
[8] Mananın yoğun lafzın az olması.

إيجاز قِصَر، ويكون بتضمين العبارات القصيرة معاني كثيرة من غير حذف.	إيجاز حَذِف، ويكون بحذف كلمة أو جملة أو أكثر مع قرينة تعين المحذوف.
A'raf 54	Fecr 22

الإطنَاب		
الإطناب زيادة اللفظ على المعنى لفائدة[1]، ويكون بأمور عدة منها:		
ذكر الخاص بعد العام؛ للتنبيه على فضل الخاص	ذكر العام بعد الخاص؛ لإفادة العموم مع العناية بشأن الخاص.	الإيضاح بعد الإبهام؛ لتقرير المعنى في ذهن السامع.
Kadir 4	Nuh 28	Hicr 66

التكرار لداع كتمكين المعنى من النفس، وكالتحسر وكطول الفصل.	الاعتراض[3]، وهو أن يؤتى في أثناء الكلام أو بين كلامين متصلين في المعنى بجملة أو أكثر لا محل لها من الإعراب	الاحتراس[2]، ويكون حينما يأتي المتكلم بمعنى يمكن أن يدخل عليه فيه لوم، فيفطن لذلك ويأتي بما يخلصه منه
*يدعون عَنْتَرَ والرماحِ كأنها ... أشطانُ بِئرٍ في لَبَانِ الأدهمِ	يدعون عَنتَرَ ...*	*ألا زَعَمَت بَنُو سَعدٍ بأنّي ... ألا كَذَبُوا كَبِيرُ السنِّ فاني*	*صَبَبْنَا عَليها ظَالِمِينَ سِيَاطَنَا ... فَطَارَتْ بها أيدٍ سِرَاعٌ وأرجُلُ*

التذييل، وهو تعقيب الجملة بجملة أخرى تشتمل على معناها توكيدا لها، وهو قسمان:	
جارٍ مجرى المثل[4] إن استقل معناه واستغنى عما قبله	غير جار مجرى المثل إن لم يستغن عما قبله
تَزُورُ فَتًى يُعطِي على الحَمدِ مَالَهُ ... ومنْ يعطِ أثمانَ المَحامِدِ يُحمَدُ	*لم يُبقِ جودُكَ لي شيئا أؤمِّلُهُ ... تركتني أصحبُ الدُّنيا بلا أمَل*

[1] Mananın az olup lafzın çok olmasıdır.
[2] Yanlış anlamayı ortadan kaldırmak için bir eklentide bulunmak.
[3] Ara ifadedir, örn.: Babam dedi ki -Allah rahmet eylesin- ….
[4] Darb-ı mesel yerine geçen.

Beyan

علم البيان
البيان هو الإيضاح والصفة الإنسانية الكبرى والمنّة الإلهيّة العظمى والدلالة الظاهرة على المعنى الخفِيِّ.[1]

الفرق بين علم المعاني وعلم البيان[2]	
علم المعاني	علم البيان
النَّظْم، أي: ترتيب المعاني في النفس، ثم ترتيب الألفاظ في النطق؛ علم التعبير عن الفكرة التي تطابق حال المتلقي	علم التأثير في النفس، أي التعبير عن العاطفة؛ هو علم الصور الجميلة المؤثرة في النفس.

Teşbîh

التشبيه			
بيان أن شيئا أو أشياء شاركت غيرها في صفة أو أكثر ، بأداة هي الكاف أو نحوها ملفوظة أو ملحوظة[3]. وأركانها أربعة هي:			
المُشَبَّه[6]	المُشَبَّه بِهِ[5]	أَداة التَشْبِيه	وَجْه الشَّبَه[4]

أَنْتَ كَالشَّمسِ فِي الضِّيَاءِ			
أنت	*الشمس*	*ك*	*في الضياء*

كَأَنَّ أَخْلَاقَكَ فِي لُطْفِهَا ... وَرقَّةٍ فِيهَا نَسِيمُ الصَّبَاحِ			
أخلاقك	*نسيم الصباح*	*كأنَّ*	*في لطفها ورقة فيها*

[1] Beyân, sözlükte ortaya çıkmak, açık seçik olmak, açıklamak, anlaşılır hale getirmek gibi mânâlara gelmektedir. Terim olarak ise beyân, maksadı açık bir şekilde ve değişik yollarla ifade etme usûllerini inceleyen ilim dalıdır.
[2] Bir sözün öncelikle, yer ve zamana uygun bir şekilde, ikinci olarak da etkili bir yolla söylenmesi gerekir. Bunlardan birincisi meânî ilminin, İkincisi ise beyân ilminin konusudur.
[3] Teşbih, aralarında bir veya birden fazla vasıfta benzerlik bulunan iki şeyin birini diğerine benzetmektir. Teşbihe konu olan özelliğin, benzetilen şeyde benzeyenden daha üstün olması şarttır.
[4] Benzetme Yönü. يجب أن يكون أقوى وأظهر في المشبَّه به منه في المشبَّه : Kendisine benzetilende kendisine benzetilenden daha açık ve güçlü olmalıdır.
[5] Kendisine Benzetilen. هما طرفي التشبيه : Bu ikisi teşbihin olmazsa olmaz unsurlarıdır. Fakat bazen müşebbeh bilindiği için zikredilmez, ancak aslî bir unsur olduğu için irabda takdir edilir. Bu takdire örnek: "كَيْفَ عَلِيٌّ" sorusuna "كَالزَّهرَةِ الذَّابِلَة" cevabı. Bu durumda verilen cevap gizli bir mübtedanın haberidir: "هو كالزهرة الذابلة".
[6] Benzetilen.

وقد يكونان مَحْسوسَيْنِ، أو معقولَيْن، وقد يكون أحدهما معقولا والآخر محسوسا، أو بالعكس[1]		
هذا الصوتُ الضعيفُ كَالهمسِ في الخفاء	*العِلمُ كَالحَياة*	*العِلمُ كَالنُّورِ*

وقد يكونان مُفردان، أو مُرَكَّبان، وقد يكون أحدهما مفردا والآخر مركبا، أو بالعكس[2]		
ضَوؤُهُ كَالشَّمسِ	*كَأَنَّ سُهَيلًا وَالنُّجُومَ وَرَاءَهُ...صُفُوفُ صَلَاةٍ قَامَ فِيهَا إِمَامُهَا*	*تَرَيَا نَهَارًا مُشمِسًا قَد شَابَهُ...زَهرُ الرُّبَا فَكَأَنَّمَا هُوَ مُقمِرُ*

أداة التشبيه		
اِسمٌ	فِعل	حَرف
شِبْهُ ، مِثْلُ ، مُمَاثِلُ ، نحو ، ...	يُشْبِهُ ، يُمَاثِلْ ، يُشَابِهُ ، يَحكي ، ...	كَ ، كَأَنَّ
يا شَبيهَ البَدْرِ حُسْنًا...وضِياءً ومَنالا	*العالِمُ يُشْبِهُ النَّجْمَ في رِفْعَتِهِ وضِيائِهِ*	Rahman 58

أقسام التشبيه		
من حيث الطرفان	من حيث الأداة	من حيث وجهُ الشَّبَهِ

من حيث الطرفان			
التشبيه المَلفوف[3]	التشبيه المَفرُوق[4]	التشبيه التَّسوِيَة[5]	التشبيه الجَمع[6]

[1] Müşebbeh ve müşebbehün bihin her ikisi de hissî ya da aklî olabileceği gibi birisi hissî diğeri aklî şeklinde karışık da olabilir. Hissî ile görme, işitme, koklama, tatma ve dokunma şeklindeki beş duyudan biriyle hissedilebilenler kastedilirken; aklî ile beş duyudan biriyle hissedilemeyen soyut unsurlar kastedilir.

[2] Müşebbeh ve müşebbehün bihin her ikisi de müfred olabileceği gibi, tam tersine iki taraf da mürekkeb olabilir. Ayrıca iki taraftan biri müfred, diğeri mürekkep olarak da gelebilir. Müfred: Parçası, konulduğu mânânın bir parçasına delâlet etmeyen lafızdır. Burada tek bir kişinin adı olan abd-allah lafzı da müfred kabul edilmektedir. Mürekkeb: Mürekkep demek teşbihin iki tarafınm veya birisinin iki veya daha fazla unsurun oluşturduğu bir tasavvurdan meydana gelmesidir. Bu parçalardan birisi kaldırıldığında teşbihten maksat da ortadan kalkar. Mürekkep lafzm her bir parçası, ayrı ayrı varlığm adı olarak müstakil bir mânâya delâlet eder.

[3] Teşbih-i melfuf, tarafları birden çok ögeden oluşmuş teşbihte, önce müşebbehlerin sonra da müşebbehün bihlerin peşpeşe gelmesidir.

[4] Teşbih-i mefruk, çnce bir teşbihin daha sonra da bir ya da daha çok teşbihin gelmesidir. Bunlarda her müşebbeh kendi müşebbehün bihinin yanında bulunur.

[5] Teşbih-i tesviye, birçok şeyin tek bir şeye benzetilmesidir. Yani müşebbehin birden çok, müşebbehün bihin ise tek bir öge olmasıdır.

[6] Tek bir şeyin birçok şeye benzetilmesidir. Yani bu durumda müşebbeh tek, müşebehhün bih çoktur.

كَأَنَّ قُلُوبَ الطَّيرِ رَطبًا ويَابِسًا ... لَدَى وَكرِهَا العُنَّابُ وَالحَشَفُ البَالِي	النَّشرُ مِسكٌ وَالوُجُوهُ دَنا ... نبِيرُ وأَطرَافُ الأَكُفِّ عَنَم	صُدغُ الحَبِيبِ وحَالِي كِلَاهُمَا كَاللَيالِي ... وثَغرُهُ في صَفَاءٍ وأَدمُعِي كَاللآلِي	كَأَنَّمَا يَبسِمُ عَن لُؤلُؤٍ ... مُنَضَّدٍ أو بَرَدٍ أَو أَقَاحْ

التشبيه البَلِيغ[1]	التشبيه المقلوب[2]	التشبيه الضِّمْنِيّ[3]
ما حُذفت منه الأداة ووجه الشبه	هو جعل المشبَّه مُشبَّهًا به بادِّعاءِ أن وجه الشبه فيه أقوى وأظهر[4]	تشبيهٌ لا يوضع فيه المُشَبَّهُ والمشَّبَه به في صورةٍ من صُوَرِ التشبيهِ المعرُوفَةِ[5]
En’am 32, Enbiya 15	Bakara 275	A’raf 40

من حيث وجهُ الشَّبَهِ	
التشبيه المُفَصَّل	التشبيه المُجْمَل
ما ذُكر فيه وجه الشبه	ما حُذف منه وجه الشبه
Kehf 29	Şura 32, Sebe 13

التشبيه التَّمثِيلِيّ[6]	التشبيه غير التمثيلي[7]
إذا كان وجهُ الشَّبَه فيه صورة مُنتَزَعَة من مُتَعدّد	إذا لو يكن وجه الشبه كذلك
Bakara 261, Bakara 265	هذا الرّجلُ كالأَسَدِ شَجَاعَةً

[1] Teşbih-i beliğ, sadece müşebbeh ve müşebbehün bihin zikredildiği, benzeme yönü ve edatın zikredilmediği teşbihtir. Buna teşbih-i beliğ adı verilmiştir, çünkü edat ve benzeme yönü hazfedilince sanki müşebbeh ve müşebbehün bih tek bir şey gibi olur.

[2] Teşbih-i maklub, müşebbehle müşebbehün bihin yer değiştirdiği teşbihtir. Benzeme yönünün müşebbehte müşebbehün bihten daha üstün olduğu iddiası üzerine kurulan teşbihtir.

[3] Müşebbeh ve müşebbehün bihin açık olmadığı, teşbih olduğu ancak sözün manasından ve bağlamından anlaşılan teşbihtir. Bilinen teşbih türlerine benzemez. Teşbih edatı zikredilmez. Genelde de müşebbehün bih, müşebbehin sebep ve delili olarak gelir.

[4] “Arslan cesarette Ali gibidir dediğimizde” Ali’nin cesaretinin arslanınkinden bile büyük ve meşhur olduğu ifade edilir.

[5] [5] بَل يُلْمَحَانِ في التَّرْكِيبِ ، وَهَذا النَّوع يُؤْتَى به لِيُفِيدَ أَنَّ الحُكمَ الذي أُسنِدَ إِلَى المُشَبَّهِ مُمكِنٌ

[6] Bir teşbihte benzeme yönü, birbirinden ayırt edilemeyecek şekilde ise ve birden fazla unsurdan meydana gelmişse buna teşbih-i temsîlî denir. Burada bir durumun başka bir duruma benzetilmesi söz konusudur. Ayet ve hadislerde “meselü… kemesli….” Kalıbıyla gelen teşbihler temsîlîdir. Birden fazla ögeleri olan bir tablonun (suretin) başka bir tabloya benzetilmesi gibi.

[7] Yalın olan teşbihtir. Teşbih-i gayr-ı temsîlîye, zâhir, teşbih, sarîh teşbih, aslî hakîkî teşbih gibi isimler de verilir. Temsîli olmayan teşbihlerdir. Benzeme yönünün birden fazla sıfattan oluşması teşbihin gayrı temsîlî olmasına engel değildir.

من حيث الأداة	
التشبيه المُرْسَل	التشبيه المُؤَكَّد[1]
مَا ذُكرت فيه الأداة	ما حُذفت منه الأداة
Kâria 4-5, Fîl 5	Neml 88

صُوَرُ التشبيه المؤكَّد				
قد يأتي على صورة مبتدأ وخبر	قد يأتي على صورة مبتدأ وخبر، ويكون الخبر مضافًا	أنْ يكون المشبَّه به مفعولا مطلقا	أن يكون المشبه به حالًا	أنْ يكون المشبه به مضافًا، والمشبه مضافًا إليه
حمزةُ أسدٌ في الشجاعةِ	*عمرُ مَلْجَأُ الضُّعَفاءِ = عمرُ كَمَلْجَأٍ للضُّعَفَاءِ = عمرُ للضعفاءِ كالملجأِ*	*(وترى الجِبالَ تَحْسَبُها جامِدةً وهي تَمُرُّ مَرَّ السَّحابِ)*	*كَرَّ حمزةُ أسدًا*	*والرِّيحُ تَعْبَثُ بالغُصُونِ وقد جرى...ذَهَبُ الأَصيلِ على لُجَيْنِ الماءِ*

أغراض التشبيه كثيرة منها				
بيان إمكان المشبَّه	بيان حاله[2]	بيان مقدار حاله	تقرير حاله[3]	تَزيين المشبَّه أو تقبيحه
وذلك حين يسند إليه أمر مُستَغرب لا تزول غرابَتُه إلا بذكر شبيهٍ له	وذلك حينما يكون المشبه غير معروف الصفة قبل التشبيه فَيُفِيدُهُ التشبيهُ الوصفَ	وذلك إذا كان المشبَّه معروفَ الصفةِ قبل التشبيه معروفةً إجماليَّةً، وكان التشبيه يُبَيِّنُ مقدارَ هذه الصفة	كما إذا كان ما أسنِدَ إلى المشبَّه يحتاج إلى التثبيت، والإيضاح بالمثال	*مَدَدتَ يَدَيْكَ نَحْوَهُمُ احتِفَاءً ... كَمَدِّهِمَا إليهم بالهِبَاتِ*
دانٍ على أيدي العُفاةِ وشاسعٌ ... عن كُلّ نِدٍّ في الندى وضريبِ ا كالبدرِ أفرَطَ في العلُوِّ وضوئُهُ ... للعُصبَة السَّارِينَ جِدُّ قَرِيب	*فإنَّكَ شَمسٌ والمُلُوكُ كَواكِبٌ ... إذا طَلَعَت لَم يَبْدُ مِنهُنَّ كَوْكَبُ*	*ما قُوبِلَت عَيْنَاهُ إلّا ظُنّتَا ... تَحْتَ الدُّجَى نَارَ الفَرِيقِ حُلُولا*	*(والذين يدعون من دونه لا يستجيبون لهم بشيء إلا كباسط كفّيه إلى الماء ليبلغَ فاهُ وما هو ببالغه) الرعد: ١٤*	*وتَفْتَحُ لا كَانتْ فَمًا لَو رَأَيْتَهُ ... تَوَهَّمتَهُ بَابًا مِنَ النَّارِ يُفتَحُ*

[1] Edat düşünce Türkçe deyimde olduğu gibi "gibisi fazla" bir durum olduğundan daha güçlü bir mana ortaya çıkar.
[2] Müşebbehin halini beyan etmek.
[3] Müşebbehin halini zihinlere nakşetmek, iyice yerleştirmek (takrir).

بلاغة التشبيه
تنشأ بلاغةُ التشبيه من أنه ينتقل بك من الشيء نفسه إلى شيءٍ طريفٍ يشبهه، أو صورةٍ بارعة تُمَثِّله، وكلما كان هذا الانتقالُ بعيدا قليلَ الخطورة بالبال، أو ممتزجا بقليل أو كثير من الخيال، كان التشبيه أروعَ للنفس وأدْعَى إلى إعجابها واهتزازها. فإذا قالتَ: فلان يُشبه فلانا في الطول، أو إن الأرضَ تشبهُ الكرة في الشكل، أو إن الجزر البريطانية تشبهُ بلاد اليابان، لم يكن لهذه التشبيهات أثرٌ للبلاغة؛ لظهور المشابهة وعدم احتياج العثور عليها إلى براعة وجهد أدبي، ولخلوها من الخيال. وهذا الضرب من التشبيه يُقصَدُ به البيان، والإيضاح وتقريبُ الشيء إلى الأفهام، وأكثر ما يستعمل في العلوم والفنون.
هذه هي بلاغة التشبيه من حيث مبلَغ طرافته وبُعد مرماهُ ومقدار ما فيه من خيال، أما بلاغته من حيث الصورة الكلامية التي يوضع فيها متفاوتة أيضا، فأقلُّ التشبيهات مرتبةً في البلاغة ما ذُكِرتْ أركانُه جميعُها؛ لأن بلاغة التشبيه مبنيَّة على ادعاء أن المشبَّه عين المشبَّه به، ووجودُ الأداة ووجه الشبه معا يحولان دون هذا الادعاء، فإذا حذفت الأداة وحدها، أو وجه الشبه وحده، ارتفعت درجةُ التشبيه في البلاغة قليلا؛ لأن حذف أحد هذين يقوي ادعاء اتحاد المشبه والمشبه به بعض التقوية، أما أبلغ أنواع التشبيه فالتشبيه البليغ؛ لأنه مبني على ادعاء أن المشبه والمشبه به شيء واحد.

Mecâz[1]

الحقيقة	المجاز
اللفظ المستعملُ فيما وُضِعَ له.	اللفظ المستعمل في غير ما وُضِعَ له؛ لوجود علاقة، وقرينة تمنع إيراد المعنى الحقيقي.

العلاقة[2]	
الشمس: المعنى الذي وضعت له: النجم المضيء	الشمس: المعنى الذي استعملت فيه: الوجه المُتَلَأْلِئُ، المُشْرِقُ
ولكن هناك علاقة بينهما : الضوء	

القرينة[3]	
القَرِينَة اللَّفظِيَّة[4]	القَرِينَة المَعنَوِيَّة[5]
رَأَيتُ أَسَدًا يُقَاتِلُ فِي الحَرب	*يَأتِي الأَسَد*

[1] Hakikat: Bir kelimenin vazedildiği kendi asli anlamında kullanılmasıdır (“Esed” lafzının arslan anlamında kullanımı gibi). Mecaz: Kelimenin vazedilen aslî manasının dışında kullanılmasıdır (“Esed” lafzının cesur ve yiğit anlamında kullanımı gibi).
[2] Alâka: Hakîki ve mecâzî mânâ arasındaki bağdır.
[3] Karîne, bir sözde gerçek anlamın kastedilmesine engel olan ve sözden neyin kastedildiğini gösteren ipucudur.
[4] Sözde, lafzın hakîki anlamda kullanılmadığını gösteren bir ifadenin bulunmasıdır.
[5] Sözde, lafzın hakîki anlamda kullanılmadığının durumdan ya da sözün gelişinden anlaşılmasıdır.

الوضع (الحقيقة)		
الوضع اللغوي	الحقيقة الشرعية	الوضع الخاص
الحقيقة	الصلاة، الزكاة...	مصطلحات العلوم

أنواع المجاز		
المجاز اللغوي[1]		المجاز العقلي[2]
المجاز المرسل (لا مشابهة)[3]	الاستعارة (مشابهة)[4]	الإسناد، أي: الجملة

Aklî Mecâz

المجاز العَقلِيّ
المجاز العقلي، هو إسناد الفعل أو ما في معناه إلى غير ما هو له لعلاقة مع قرينة مانعة من إرادة الإسناد الحقيقي.[5] الإسناد الجازي: يكون إلى سبب الفعل أو زمانه أو مكانه أو مصدره، أو بإسناد المبني للفعل إلى المفعول، أو المبني للمفعول إلى الفاعل
نهار الزاهد صائم وليله قائم
İsra 45, Meryem 61

ما معنى «لِغَيْرِ ما هوَ لَهُ»؟	
إسناد حقيقي	إسناد مجازي (إلى غير ما هو له)
أَنْبَتَ اللهُ العُشبَ[6]	*أَنبَتَ الرَّبِيعُ العُشبَ*[7]

[1] Lafzın, asıl mânâsından alınarak başka bir mânâda kullanılmasıdır.
[2] Bir işin asıl fâilinden başkasına isnâd edilmesidir.
[3] Lafzın hakîkî mânâsıyla mecâzî mânâsındaki bağ, teşbihe dayanmıyorsa
[4] Lafzın hakîkî mânâsıyla mecâzî mânâsındaki bağ, eğer teşbihe dayanıyorsa
[5] Fiil veya o manada bir şeyi ait olduğu şeye değilde başka bir şeye (bir karine ile) isnad edilmesidir. Örn.: “Fatih Sultan Mehmed Fatih Camiini yaptı” gibi.
[6] "Allah otları bitirdi" dediğimizde bitirme işi gerçek fâili olan Allah'a isnâd edilmiş olur. Mecâz-ı aklî ortadan kalkmış olur.
[7] “Bahar otları bitirdi” dediğimizde bitirme işi gerçek fâili olan Allah'a değil, bahar mevsimine isnâd edilmiştir. İşte bu isnâda mecâz-ı aklî (mecâzî isnâd) denir.

العلاقة والقرينة		
العلاقة المكانية[1]	العلاقة الزمانية[2]	العلاقة السببية[3]
En’am 6	Sebe’ 33	Mümin 36

العلاقة المصدرية[4]	العلاقة المفعولية[5]	العلاقة الفاعلية[6]
سَيَذْكُرُني قومي إذا جَدَّ جِدُّهم ... وفي الليلةِ الظَّلْماءِ يُفتَقَدُ البَدْرُ	Hud 43	Meryem 61

Lugavî Mecâz

المَجَاز اللُّغَوِيّ
هو اللفظ المستعمل في غير ما وُضِعَ له لعلاقة مع قرينة مانعة من إرادة المعنى الحقيقي، والعلاق بين المعنى الحقيقي والمعنى المجازي قد تكون المُشابَهة، وقد تكون غيرها، والقرينة قد تكون لفظية وقد تكون حالية.
قَامَتْ تُظَلِّلُنِي مِنَ الشَّمسِ ... نَفْسٌ أَعَزُّ إِلَيَّ من نفسي *قَامتْ تُظَلِّلُنِي وَمِنْ عَجَبٍ ... شمسٌ تُظَلِّلُنِي من الشمس*

Mürsel Mecâz

المجاز المُرسَل							
المجاز المرسل، كلمة أُستعملت في غير معناها الأصليّ لعلاقة غير المشابهة مع قرينة مانعة من إرادة المعنى الأصليّ. من علاقات المجاز المرسل:							
السَّبَبِيَّة	المُسَبَّبِيَّة	الجُزئِيَّة	الكُلِّيَّة	اِعتِبَار ما كان	اعتبَار ما يكون	المَحَلِّيَّة	الحَالِيَّة

[1] Fiilin mekana nisbet edilmesidir.وَأَخرَجَتِ الأَرضُ أَثقَالَهَا “ ” “Toprak da ağırlıklarını dışarı çıkardığında” Çıkarma işinin yere isnâdı mecâzîdir. Çünkü yer kimseyi çıkarmaz, insanlar Allah’ın izniyle o yerden çıkarlar.

[2] Fiilin zamana nisbet edilmesidir. "Geçen yıllar saçlarınızı ağartmış." Burada birtakım fizyolojik ve biyolojik sebeplerle saçların ağarması zamana isnâd edilmiştir.

[3] Fiilin, işin yapılmasına sebep olacak kişiye nisbetidir. "Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethetmiştir." İstanbul, Sultan Mehmet'in emriyle fethedildiği için, fiil kendisine isnâd edilmiştir.

[4] Fiilin asıl failine değil, masdara nisbet edilmesidir. “جَدَّ الجِدُّ” “Bütün gayretini sarfetti”. Bunun aslı “جَدَّ الجَادُّ جِدًّا” şeklinde olup, asıl fâil hazfedilerek fiil mastara nisbet edilmiştir.

[5] İsmi fâilin ismi mef'ûl mânâsında kullanılmasıdır.

[6] İsmi mef'ûlün, ismi fâil mânâsında kullanılmasıdır.

الكُلِّيَّة[1]	الجُزئِيَّة[2]	المُسَبَّبِيَّة[3]	السَّبَبِيَّة[4]
Nuh 7	Nisa 92	Mümin 13	Al-i İmran 130

الحَالِيَّة[5]	المَحَلِّيَّة[6]	اعتبَار ما يكون[7]	اِعتِبَار ما كان[8]
İnfitar 13	Alak 17-18	Nuh 27	Nisa 2

بلاغة المجاز المرسل والمجاز العقلي
إذا تأملت أنواع المجاز المرسل والعقلي رأيت أنها في الغالب تؤدي المعنى المقصود بإيجاز، فإذا قلت: "هَزَمَ القائدُ الجيشَ" كان ذلك أوجز من أن يقول: "هَزَمَ جنودُ القائد الجيشَ"، ولا شك أن الإيجاز ضرب من ضروب البلاغة، وهناك مظهر آخر للبلاغة في هذين المجازين هو المهارة في تخير العلاقة بين المعنى الأصلي والمعنى المجازي، بحيث يكون المجاز مصورا للمعنى المقصود خير تصوير
وإذا دققت النظر رأيت أن أغلب ضروب المجاز المرسل والعقلي لا تخلو من مبالغة بديعة ذات أثر في جعل المجاز رائعا خلابا، فإطلاق الكل على الجزء مبالغة ومثله إطلاق الجزء وإرادة الكل، كما إذا قلت: "فلان فم" تريد أنه شره يلتقم كلَّ شيء.

[1] Hakiki anlamın mecazinin tamamını oluşturmasıdır. Yani bütünün zikredilip parçanın kastedilmesidir. "Sokağın başındaki apartmanda oturuyorum." cümlesinde apartman zikredilmiş, onun bir parçası olan daire kastedilmiştir. / Cüziyye: parça ilişkisi; Külliyye: bütün ilişkisi.

[2] Hakiki anlamın mecazinin bir parçası olmasıdır. Yani parçanın zikredilip bütünün kastedilmesidir. "Alnı secdeye varmadan göçtü" cümlesinde secdeyle namaz kastedilmiştir. Çünkü secde namazın bir parçasıdır.

[3] Müsebbebin yani sonucun zikredilip sebebin kastedilmesidir. "Bereket yağıyor." Bereket lafzıyla yağmur kastedilmiştir. Çünkü yağmur, bereketin sebebidir. / Sebebiyye: sebep ilişkisi; Müsebbebiyye: Sonuç ilişkisi.

[4] Sebebin zikredilip sonucun kastedilmesi. Yani burada sebep-sonuç ilgisi vardır. "Gazeteciler yazılarıyla geçinirler." Burada yazıları sebebiyle kazandıkları para ile geçindikleri kastedilmiştir. Sebep zikredilip sonuç kastedilmiştir.

[5] Bir şeyin zikredilerek mekanının kastedilmesidir. "Namazdan huzurla çıktılar." Namaz zikredilerek mekanı olan cami kastedilmiştir. / Mahalliyye: zarfiyyet ilişkisi; Haliyye: mazrufiyet ilişkisi (“tabağını bitir”)

[6] Bir yerin zikredilip içindekilerin kastedilmesidir. "Bu sınıf belâgati sever." Burada sınıfla, içindeki öğrenciler kastedilmiştir. Mekan zikredilmiş, içindekiler kastedilmiştir.

[7] Bir şeyi gelecekteki hâli ile anmaktır. "Ateş yakacağım." derken ateş olacak odun vb. bir yakıt kastedilir. / İtibaru ma kane: geçmişte olanla ilişkisi; İtibaru ma yekunu: gelecekte olacak olanla ilişkisi.

[8] Bir şeyi geçmişteki hâli ile anmaktır. "Muhtar da geldi." Şu an muhtar olmadığı halde geçmişte bu görevi yapmış bir kişiye muhtar denmesi geçmişe itibardır.

الاِستِعَارة
الاستعارة[1] من المجاز اللغوي، وهي تشبيه حُذِفَ أحدُ طرفيه[2]، فعلاقتها المشابهة دائما[3]

أركان الاستعارة		
المُستَعار[4] (لفظ المشبه به)	المستعار له[5] (المشبَّه)	المستعار منه[6] (معنى المشبه به)

قرينة الاستعارة[7]	الجامع في الاستعارة (وَجْهُ الشَّبَه)[8]
القرينة: هي الدليل على أنَّ المقصودَ هو المعنى غيرُ الحقيقيِّ للكلمةِ المُستعارة.	الجامع في الاستعارة هو: وجه الشبه، وهو العلاقة بين المشبَّهِ والمشبه به، أو الصِّفةُ المُشْتَرَكَةُ بينهما.

رأيت أسدًا يَضْرِبُ بِسَيْفِهِ				
المستعار: الأسد	المستعار له: الرجل الشجاع	المستعار منه: المعنى الذي وضعته العرب لكلمة الأسد	القرينة: يضرب بسيفه	الجامع: الشجاع

الاستعارة قسمان	
تَصرِيحِيَّة	مَكنِيَّة
وهي ما صُرِّحَ فيها بلفظ المشبه به	وهي ما حُذفَ فيها المشبه به ورُمِزَ له بشيء من لوازمه
İbrahim 1	Meryem 4

[1] İstiâre, alâkası tembih olan mecazdır ve teşbihe dayanır. Teşbihe dayanması sebebiyle "Müşebbehün bih ya da müşebbehten birisinin söylenmediği teşbih" şeklinde de tarif edilir. İstiarede ya sadece müşebbehün bih kullanılır ya da müşebbeh zikredilip müşebbehün bihe ait unsurlara yer verilir. Mesela "رَأَيتُ أَسَدًا يُقاتِلُ فِي الحرب" "Harpte savaşan bir arslan gördüm" cümlesi aslında "رَأَيتُ رَجُلًا شُجَاعًا كَالأَسَدِ فِي الحرب" "Savaşta, arslan gibi cesur bir adam gördüm" demektir. Bu teşbih cümlesinden müşebbeh (رجل), edat ve vech-i şebeh hazfedilmiş, sadece müşebbehün bih (أسد) kalmış ve bu yeşbih istiâreye dönüşmüştür. Burada "arslan" lafzı asıl anlamının dışında yani mecâzî anlamda kullanılmıştır.

[2] "Arslan gibi Ali geldi" demiyoruz da "Arslan geldi diyoruz".

[3] İstiarede ilişki mutlaka müşabehettir (benzerliktir). Dolayısıyla "tabağını bitir" dendiğinde istiare yapılmış olmaz.

[4] Ödünç lafız veya terkip

[5] Kendisine mânâ ödünç verilen. Yani benzeyen lafızdır.

[6] Kendisinden mânâ ödünç alınan. Yani kendisine bir şey benzetilen lafızdır.

[7] Gerçek mânânın kastedilmesine engel karine (İpucu).

[8] İki mânâ arasındaki ilgi yani benzeme yönü.

تقسيم الاستعارة إلى أصلية وتبعية	
أصلِيَّة	تَبعِيَّة
تكون الاستعارة أصلية إذا كان اللفظ الذي جرت فيه اسما جامدا[1]	تكون الاستعارة تبعية إذا كان اللفظ الذي جرت فيه مشتقا أو فعلا[2]
İbrahim 1	A'raf 154

تقسيم الاستعارة إلى مرشّحة ومجرّدة ومطلقة		
المُرَشَّحَة	المُجَرَّدَة	المُطلَقَة
مَا ذُكِرَ معها مُلائِم المشبه به[3]	ما ذُكِرَ معها مُلائِم المشبه[4]	ما خَلَتْ من مُلائِمَات المشبه به أو المشبه[5]
Bakara 16	Nahl 112	Hakka 11

الاستعارة التَّمثِيلِيَّة
الاستعارة التمثيلية تركيب أُستعمل في غير ما وضع له لعلاقة المشابهة مع قرينة مانعة من إرادة معناه الأصلي[6]
Bakara 189

بلاغة الاستعارة
سبق لك أن بلاغة التشبيه آتية من ناحيتين: الأولى: تأليف ألفاظه، والثانية: ابتكار مشبه به بعيد عن الأذهان، لا يجول إلا في نفس أديب وهب الله له استعدادا سليما في تعرُّف وجوه الشبه الدقيقة بين الأشياء، وأودعه قدرةً على ربط المعاني وتوليد بعضها

[1] İstiare-i asliyye, cins isimle yapılan istiaredir. Cesur birisi için "arslan", alim birisi için "derya" denmesi gibi. Ancak belli bir sıfatla şöhret bulmuş özel isimlerle de cins isim gibi istiare yapılır. Mesela cömert birisi için "Hâtim", güzel ezan okuyan kimseye "Bilal-i Habeşî" denmesi gibi.

[2] كل تبعية قرينتها مكنية، وإذا أُجرِيت الاستعارةُ في واحدة منهما امتَنَعَ إجرَاؤُهَا في الأخرى / İstiare-i tebeiyye fiil ve türevleri ile harflerden yapılan istiaredir.

[3] Yani müşebbehün bih ile uyum arz eden, ilgi taşıyan bir bilgiye yer verilen istiaredir.

[4] لَا يُعتبر الترشيحُ أو التجريد إلا بَعدَ أن تتم الاستعارةُ باستيفائها قرينتها لفظية أو حالية، ولهذا لا تسمى قرينة التصريحية تجريدا، ولا قرينة المكنية ترشيحا.

[5] Hem müşebbehle hem de müşebbeh bihle ilgili bir mülaim aynı anda geldiğinde de yine istiare "mutalak" olur. İkisi birbirini nötrleştiriyormuış gibi.

[6] İstiare-i temsiliyye'nin normal istiareden farkı, normal istiarede karineyle tek bir kelime kendi aslî manasında kullanılmayıp başka bir manada kullanılmaktaydı, istiare-i temsiliyyede ise tek bir kelime değil bir terkip (yani birden fazla kelimeden oluşan bir cümle veya fazlası) söz konusu olmaktadır.

من بعض إلى مدًى بعيد لا يكاد ينتهي. وسرُّ بلاغة الاستعارة لا يتعدى هاتين الناحيتين، فبلاغتها من ناحية اللفظ، أن تركيبها يدل على تناسي التشبيه، ويحملك عمدا على تخيُّل صورة جديدة تنسيك رَوعَتُها ما تضمَّنَه الكلام من تشبيه خفي مستور.

الاستعارة أبلغ من التشبيه البليغ؛ لأنه وأن بني على ادعاء أن المشبه والمشبه به سواء لا يزال فيه التشبيه منويا ملحوظا بخلاف الاستعارة[1]، فالتشبيه فيها مَنسي مجحود، ومن ذلك يظهر لك أن الاستعارة المرشحة أبلغ من المطلقة، وأن المطلقة أبلغ من المجردة.

Kinâye

الكِنَايَة
الكناية[2] لفظ أطلق وأريد به لازم معناه مع جواز إرادة ذلك المعنى.[3]

أركان الكناية		
اللفظ المُكنَّى به[5]	المعنى المُكَنَّى عنه[4]	القرينة التي تجعل المعنى الحقيقي غيرَ مقصود

نَؤُوْمُ الضُّحا[6]		
نؤوم الضحا	الغِنَى وَالتَّرَفُ وَالعِزُّ	معنوية، يدل عليها السياق

تنقسم الكناية باعتبار المكنِي عنه ثلاثة أقسام:

[1] “Ali Arslan gibidir” dendiğinde hem müşebbeh hem de müşebbeh bih göz önündedir ve müsavidir. Oysa İstiarede teşbih unutulmuş ve adeta inkar edilmiştir: “Ali pençesini hasmının gırtlağına geçirmişti” gibi.

[2] Kinâye bir sözü, gerçek anlamına da gelebilecek şekilde, ancak gerçek anlamının dışında kullanmaktır. Kinâyede maksat, kendi lafızlarıyla değil de aynı mânâdaki başka lafızlarla ifade edilir. Bu söz bir yönüyle hakikat bir yönüyle de mecazdır. Türkçedeki gözü açık, ayağı yere basmıyor, kulağı delik, burnundan kıl aldırmaz, eli uzun, eli açık, alnı açık gibi deyimler kinâye örnekleridir. / Mecazdan farkı şudur: Mecazda sözün gerçek anlamda kullanılmadığını gösteren bir karine (ipucu) vardır. Kinâyede ise böyle bir karîne yoktur. Ayrıca kinâyede hem hakiki hem de mecazi anlama göre ifade doğrudur. Halbuki mecazda gerçek anlamın kastedilmesine engel bir karîne-i mânia vardır. / Kinâye, kapalı bir ifade biçimi olup sarâhatin (açıklığın) zıddıdır. Duruma göre maksadın açıkça ifade edilmesi yerine kinâyeli bir üslûp kullanılması, daha etkili bir ifade biçimi olmaktadır. Çoğu zaman açıkça söylenmesi uygun olmayan şeyler üstü kapalı bir şekilde kinâye yoluyla ifade edilir.

[3] Bir lafızdır ki (kelime/cümle) onun aslî (gerçek) manası değil, lâzımî manası kastedilir. Ancak aslî manasının da kastedilmesi mümkündür. Örn.: “Falanın külü çoktur” gibi. (Araplar cömert adamı kastediyorlar)

[4] Kinâyeli anlamdır.

[5] Kendisinde kinâyenin meydana geldiği lafız.

[6] "Falan kadın kuşluk vaktine kadar uyur." ifadesi zenginlikten veya tembellikten kinayedir.

صِفَة[1]	مَوصُوف[2]	نِسبَة[3]
Hucurat 12	Kalem 48	*الكَرَمُ بَينَ بُردَيهِ*

بلاغة الكناية
الكناية مظهر من مظاهر البلاغة، وغاية لا يصل إليها إلا من لطف طبعُه، وصفت قريحتُه، والسُّ في بلاغتها أنها في صور كثيرة تعطيك الحقيقةَ مصحوبة بدليلها، والقضية وفي طيِّها برهانها. ومن أسباب بلاغة الكناية أنها تضع لك المعاني في صورة المحسّات، ولا شك أن هذه خاصةُ الفنون؛ فإن المصور إذا رسم لك صورة للأمل أو لليأس، بهرَك وجعلك ترى ما كنت تعجز عن التعبير عنه واضحا ملموسا، فمثل "كثير الرماد" في الكناية عن الكرم.
ومن خواص الكناية: أنها تمكنك من أن تشفي غلَّتَك من خصمك من غير أن تجعل له إليك سبيلا، ودون أن تخدش وجه الأدب، وهذا النوع يسمى بالتعريض.

[1] Örtülü anlam, sıfat ise buna sıfattan kinâye denir. Burada kişiye ait bir vasfın örtülü anlatımı söz konusudur.
[2] Kinayeli anlam nitelenen varlığın kendisi olabilir.
[3] Nisbetten kinâye, sıfat ve mevsufu (ismi) açıkça zikredildiği halde aralarındaki nisbetin açıkça değil, kinâyeli olarak ifade edilmesidir. Bu da, bir sıfatın, bir kimsenin bedeninin bir parçasına, elbisesine, bulunduğu yer ya da evi gibi onunla ilgili bir şeye nisbet edilerek, bununla kişinin kendisinin kastedilmesi şeklinde gerçekleşir.

علم البَدِيع	
هو علم تَزْيِينِ الكلام. وهو قسمان:[1]	
المحسنات اللفظية	المُحَسِّناتُ المَعْنَوِيَّةُ

Lafzî Muhassinât

الجِنَاس	
الجناس أن يتشابه اللفظان في النطق ويختلفان في المعنى[2]. وهو نوعان:	
تَام[4]	غير تام[3]
وهو ما اتفق فيه اللفظان في أمور أربعة هي: نوع الحروف وشكلها وعددها وترتيبها.	وهو ما اختلف فيه اللفظان في واحد من الأمور المتقدمة
Rum 55, Duha 9-10	Taha 94

الاِقتِبَاس
تضمين النثر أو الشعر شيئا من القرآن الكريم أو الحديث الشريف من غير دلالة على أنه منهما، ويجوز أن يغير في الأثر المقتبس قليلا.
رَحَلُوا فَلَستُ مُسَائِلًا عن دارهم ... أنا "باخعٌ نَفسِي عَلَى آثَارِهِم"

السَّجع
توافق الفاصلتين في الحرف الأخير، وأفضله ما تساوت فِقَرُهُ.[5]
الحُرُّ إذا وعد وفى، وإذا أعان كفى، وإذا ملك عفا

[1] Bedî ilmi, manayla ilgili güzelleştiriciler (muhassinât-ı ma’neviyye) ve lafızla ilgili güzelleştiriciler (muhassinât-ı lafziyye) olmak üzere ikiye ayrılır.
[2] Mânâları farklı, söyleyiş veya yazılışları aynı ya da benzer iki lafzın bir arada kullanılmasıdır. Cinâsa bu ismin verilmesinin sebebi ise her iki lafza ait harflerin aynı cinsten olmasıdır.
[3] Gayr-i tâm cinâsa nakıs cinâs da denmiştir. Bu da iki lafız arasında harflerin türü, sayısı, hareke ve sükûnu (hey'et) ve sırası gibi benzerliklerden birisinin olmamasıdır.
[4] Tam cinâs, iki lafız arasında yukarıda zikredilen dört yönden de benzerlik olmasıdır.
[5] Terim olarak seci, iki ya da daha fazla ibarede fasıla sonlarının aynı olmasıdır, Seci bir harfte meydana gelebileceği gibi, birden fazla harfte, bir kelime veya birden fazla kelimede de meydana gelebilir. Nesirde seci, nazımdaki kafiye gibidir.

التَّورِيَة
أن يذكر المتكلم لفظا مفردا له معنيان، قريب ظاهر غير مراد، وبعيد خفي هو المراد.[1]
En'am 60, Zariyat 47

الطِّبَاق	
الجمع بين الشيء وضده في الكلام[2]، وهو نوعان:	
طباق الإيجاب: وهو ما لم يختلف فيه الضدان إيجابا وسلبا.	طباق السلب: وهو ما اختلف فيه الضدان إيجابا وسلبا.
En'am 1, Şura 2, Kehf 18	Rum 7, Maide 44, Nisa 108

المُقَابَلَة
المقابلة أن يؤتى بمعنيين أو أكثر، ثم يؤتى بما يقابل ذلك على الترتيب.[3]
Tevbe 82, Maide 54, İsra 57

حُسنُ التَّعلِيل
أن ينكر الأديب صراحة أو ضمنا علة الشيء المعروفة، ويأتي بعلة أدبية طريفة تناسب الغرض الذي يقصد إليه.
وما كُلفَةُ البَدرِ المُنيرِ قَدِيمَةً ... وَلَكِنَّها في وجههِ أثَرُ اللَّطم

[1] Sözlükte arkaya atmak anlamına gelen tevriye, terim olarak ise şiir veya nesirde yakın ve uzak iki anlamı bulunan bir lafzın zihne ilk anda gelen yakın anlamını değil de gizli bir karineye dayalı olarak uzak anlamını kastetmektir. Tevriyenin mecaz ve kinayeden farkı: Tevriye iki açıdan mecaz ve kinayeden ayrılır. Birincisi tevriyede kastedilen anlamı gösteren karîne genelde gizlidir. Mecaz ve kinayede ise bu karine genelde açıktır. İkincisi tevriyeli lafzın iki anlamından birisi herhangi bir alâka olmadan da anlaşılabilir. Fakat mecaz ve kinayede lafzın asıl anlamıyla mecazî ya da kinaî anlamı arasında bir alâka olması gerekir. Bu nedenle tevriye mecaz ve kinâye gibi beyan ilmi içerisinde zikredilmemiştir. Bedî' ilmine dahil edilmesi ise lafzın ilk anda akla gelen yakın anlamının bir örtü gibi kapattığı uzak anlamın açık bir şekilde ortaya çıkmasıdır.

[2] Sözlükte uygunluk anlamına gelen tıbâk, terim olarak ise anlam bakımından aralarında zıtlık bulunan kelimelerin bir ibarede uyum içinde yer almasıdır. Gece - gündüz, siyah - beyaz, güzel - çirkin gibi birbirine zıt kelimeleri bir ibarede toplamak böyledir. Tıbâkı oluşturan her iki kelimenin de ya hakikî ya da mecâzî anlamda olması gerekir. Kelimelerden biri hakîkî diğeri mecâzî anlamda olursa o zaman îhâm-ı tezât meydana gelir.

[3] Mukâbele nin tıbâktan farkı şudur: Tıbâk iki zıt kelime arasında olurken mukâbele ise ikişerli grup halinde en az dört zıt kelime arasında gerçekleşir. Burada önce iki kelime bir sıraya göre gelir, peşinden de bu iki kelimenin zıddı olan iki kelime aynı sıraya uygun bir şekilde zikredilir.

تأكيد المدح بما يشبه الذمّ[1]	
أن يستثنى من صفة ذمّ مَنفِيَّة صفة مدحٍ[2]	أن يثبت لشيء صفة مدح، ويؤتى بعدها بأداة استثناء تليها صفة مدح أخرى[3]
Büruc 8, Vakıa 25	*ولا عيبَ في معروفهم غيرَ أنَّهُ ... يُبَيِّنُ عَجزَ الشَّاكِرِينَ عن الشُّكر*

تأكيد الذمّ بما يشبه المدح[4]	
أن يستثنى من صفة مدح منفية صفة ذم[5]	أن يثبت لشيء صفة ذم، ثم يؤتى بعدها بأداة استثناء تليها صفة ذم أخرى[6]
Kıyamet 31	*فَتًى كَمُلَت أخلاقُهُ غَيرَ أنَّه ... جوادٌ فما يُبقي علي المالِ باقيا*

أسلوب الحَكِيم
تلقِّي المخاطب بغير ما يترقبه[7]، إما بترك سؤالك والإجابة عن سؤال لم يسأله، وإما بحمل كلامه على غير ما كان يقصد، إشارة إلى أنه كان ينبغي له أن يسأل هذا السؤال أو يقصد هذا المعنى.
Bakara 189

[1] İstisna da denir. Te'kîdü'l-medh bimâ yüşbihü'z-zem, yerecekmiş gibi gözüküp övgüyü pekiştirmektir. Maksat övgüdür. Mübâlağa gayesiyle bu yola başvurulur. Doğrudan övgü yerine bu üslûba başvurulması sözün muhatap üzerindeki tesirini artırır.

[2] Önce muhâtaptan bir kusur kaldırılır, bu da yergi ifade eden bir lafzın başına olumsuzluk edatı veya olumsuzluk anlamı ifade eden bir soru edatı getirilmesiyle olur. Peşinden bir istisnâ getirilir ki muhâtap bir kusurunun söyleneceğini sanır. Ancak yine muhâtap methedilir.

[3] İlk önce kişi bir vasıfla övülür, daha sonra bir istisnâ edatı getirilir. Muhâtap, şimdi bir kusur söylenecek diye beklerken yine başka bir vasıfla kişi övülür.

[4] Te'kîdü'z-zem bimâ yüşbihü'l-medh, övecekmiş gibi gözüküp yergiyi pekiştirmektir. Kişi önce yerilir, peşinden bir istisnâ edatı getirilir. Dinleyici kişinin iyi bir yönünün övüleceğini beklerken başka bir olumsuz tarafı daha zikredilerek yergi pekiştirilir.

[5] Önce muhataptan bir övgü kaldırılır, bu da övgü ifade eden bir lafzın başına olumsuzluk edatı veya olumsuzluk anlamı ifade eden bir soru edatı getirilmesiyle olur. Peşinden bir istisnâ getirilir ki muhâtap bir iyi yönünün söyleneceğini sanır. Ancak yine muhâtap başka bir vasıfla zemmedilir.

[6] İlk önce kişi bir kusurla yerilir, daha sonra bir istisnâ edatı getirilir. Muhâtap, şimdi bir iyi yönü söylenecek diye beklerken yine başka bir vasıfla kişi yerilir.

[7] Üslûb-i hakîm, bir söze veya soruya muhatabın beklemediği bir şekilde karşılık vermektir.

MANTIK

İsâgûcî 2
Tasavvurâtın İlkeleri 2
Tasavvurâtın Maksatları 6
Tasdîkâtın İlkeleri 7
Tasdîkâtın Maksatları 10
Beş Sanat 13

İsâgûcî

Mantık doğru düşünme formlarını inceleyen bir disiplindir. Düşünme kavram ve önermelerle gerçekleşen bir faaliyet olduğundan mantığın inceleme alanı da kavram formları (tasavvurât) ve önerme formları (tasdîkât) olarak ikiye ayrılır. Kavram formlarında hedef, doğru kavramlara ulaşmamızı sağlayacak formları veren tarif teorisidir. Önerme formlarında hedef, doğru önermelere ulaşmamızı sağlayacak formları veren kıyas teorisidir. Bu itibarla mantığın tanım ve kıyas teorilerini inceleyen bir disiplin olduğu söylenebilir.

Tasavvur (Kavram)	Tasdik (Hüküm)

<table>
<tr><th colspan="8">Tasavvur</th></tr>
<tr><td colspan="6">Mebâdî</td><td colspan="2">Mekâsıd</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Delalet</td><td colspan="5">Lafız</td><td rowspan="2">Müellef</td><td rowspan="2" colspan="2">Kavl-i Şarih (Tarif)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Müfret</td></tr>
<tr><td rowspan="3"></td><td colspan="4">Küllî</td><td rowspan="3">Cüz’î</td><td rowspan="3"></td><td>Had</td><td>Resim</td></tr>
<tr><td colspan="2">Zâtî</td><td colspan="2">Arazî</td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Cins</td><td>Tür</td><td>Ayrım</td><td>Hâssa</td><td>Araz-ı Âm</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th colspan="7">Tasdik</th></tr>
<tr><td colspan="4">Mebâdî</td><td colspan="3">Mekâsıd</td></tr>
<tr><td colspan="3">Önerme</td><td colspan="2">Önerme Hükümleri</td><td colspan="3">Kıyas</td></tr>
<tr><td>Yüklemli</td><td colspan="2">Şartlı</td><td>Tenâkuz</td><td>Aks</td><td>Kesin Kıyas</td><td>Seçmeli Kıyas</td><td>Beş Sanat</td></tr>
<tr><td></td><td>Bitişik Şartlı</td><td>Ayrık Şartlı</td><td colspan="5"></td></tr>
</table>

Tasavvurâtın İlkeleri

<table>
<tr><th colspan="6">Delâlet</th></tr>
<tr><td colspan="3">Gayr-ı Lafzî</td><td colspan="3">Lafzî</td></tr>
<tr><td>Tabî’i</td><td>Aklî</td><td>Vaz’î</td><td>Tabî’i</td><td>Aklî</td><td>Vaz’î</td></tr>
<tr><td>Öğrencinin kızarmasından utandığını anlamak</td><td>Duman görünce yangın olduğunu anlamak</td><td>Kırmızı ışıkta durulması gerektiğini bilmek</td><td>“Of” demesinden öğrencinin sıkıldığını anlamak</td><td>Duvarın arkasından işitilen sesten, birinin olduğunu anlamak</td><td>Yazı yazmaya yarayan aletin kalem diye isimlendirilmesi</td></tr>
</table>

Lafız[1]				
1) Vaz'	Bir kimse diğer bir kimseye sesle hitap ettiğinde, iki tarafta da bu sesin vaz'ı bulunmalıdır	2) İsti'mâl	Vaz' sesle istimal edilip bu ses karşı tarafta aynı anlama delalet ettiğinde lafız olur	3) Delâlet

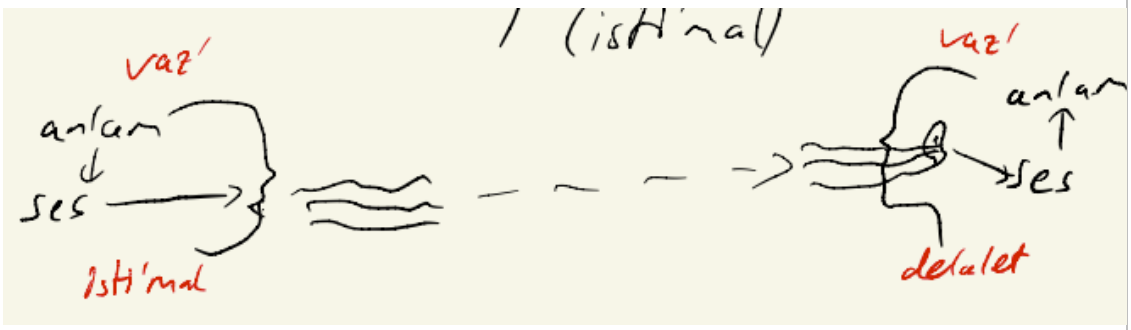

Delâleti Bakımından Lafız		
Mutâbakat : Sesle anlam arasında tam bir delaletin olmasıdır. (*insan = "düşünen canlı / hayevân-ı nâtık" lafzının tamamına delalet etmesi*)	**Tazammun** : Sesin anlamın bir cüz'üne delalet etmesidir. (*insan = "düşünen" veya "canlı"ya delalet etmesi*)	**İltizâm** : Sesin anlama delalet etmesiyle zihinde başka bir "lâzım" anlamı da gelmesi.[2] (*insan = "düşünen canlı"nın "öğrenip yazabilen"i zihne getirmesi*)

Çeşitleri Bakımından Lafız	
Müfret (Basit) : Lafız, cüz'üyle (delalet etmiş olduğu) mânânın cüz'üne delalet kastedilmeyen lafızdır (*"insan", özel isim olarak "Abdullah"*)[3]	**Müellef (Mürekkep, Bileşik)** : Lafız, cüz'üyle (delalet etmiş olduğu) mânânın cüz'üne delalet kastedilen lafızdır (*"taş atan")*

[1] Terim, bir kavramı dilde ifade etmek üzere kullanılan lafız ve sözcüklerdir. İlgili lafız ve sözcüklerin karşısında, onların işaret ettiği zihinsel tasarımlar (tasavvur) vardır ve bunlara "kavram" denir. Buna göre dış dünyada nesneler, zihnimizde nesnelere ilişkin kavramlar, dilimizde de kavramlara ilişkin terimler olduğunu söyleyebiliriz.

[2] Lüzûm, iki şeyin birbirinden ayrılmayacak biçimde birbiriyle bağlantılı olması, bir diğer ifadeyle aralarında gereklilik bulunmasıdır. Burada gerektiren şeye "melzûm", gereken şeye "lâzım" denir. Sözcük bazen vaz'edildiği anlamın dışında ama onunla bağlantılı olan başka anlamlara da delalet eder. Sözgelimi insan sözcüğünün delalet alanı yalnız "düşünen canlı" ile sınırlı değildir. "düşünen" ya da "hayvan" olmanın gereği olan başka anlamlar da gelebilir, "düşünen"in (melzûm) gereği olan "öğrenip yazabilen" (lâzım) gibi. Bu durumu geçerli kılan, delaletin üçüncü türünü oluşturan iltizamdır. Ancak burada vaz' edilen anlamın dışındaki bir anlama keyfî ve rastgele değil yukarıdaki örnekte olduğu gibi bir bağ, yani "lüzûm" ile ulaşılır. Bu lüzûm mantıkta zihnî lüzûm (özsel ve kavramsal) ile sınırlandırılırken günlük hayatta ve edebiyatta hâricî lüzum da sıkça kullanılmaktadır ("karga" ve "siyahlık" arasındaki fiziksel lüzum ilişkisi gibi).

[3] İlk olarak lafzın birimlerinin tek başına anlamı yoktur. Nitekim "insan" lafzının birimleri ister tek tek heceler (in-san) olsun ister tek tek harfler (i-n-s-a-n) olsun bunların herhangi bir anlamı yoktur. İkinci olarak, lafız, her birinin tek başına anlamı olan birimlerden bir araya gelmiş olsa da bunların tek başlarına ifade ettikleri anlam kullanıcının kastı dışındadır. Nitekim birinin özel ismi olan "Abdullah" lafzının birimlerinin (abd ve Allah) tek başlarına anlamları vardır. Ancak bu lafız ilgili şahsın özel ismi olduğu için ona seslenenlerin kastında bu anlamlar yer almamaktadır. Dolayısıyla "insan" lafız gibi özel isim olan "Abdullah" lafzı da basit lafızdır. Bu iki durumun

Müfret Lafız	
Küllî (Tümel) : Terim ortaklığa mâni değilse[1] (*"insan"*)	**Cüz'î (Tekil)** : Terim ortaklığa mâni ise[2] (*"zeyd" - birinin ismi olarak*)

Küllî Terim / Beş Tümel	
Zâtî (Özsel) : Terimin hakikatine dahilse (*insana ve ata nispetle "canlı" gibi*)[3]	**Arazî (İlintisel)** : Terimin haricindeyse (*insana nispetle "gülen" gibi*)[4]

Zâtî Terim / Beş Tümel (İlk Üçü)		
1	2	3
Cins : Başka mahiyette de bulunabiliyorsa *("canlı" - insanda olduğu gibi atta da bulunabilir*)[5]	**Nev' (Tür)** : Mahiyet, hakikat *("insan" - Zeyd'in mahiyetidir*)[6]	**Fasıl (Ayrım)** : Sadece o mahiyete özgü ise (*"düşünen" - insana özgüdür*)[7]

geçerli olmadığı tüm sözler bileşiktir, "taş atan" sözü gibi (ayrıca tanımadığımız birine Allah'ın kulu kastedilerek "Abdullah" dendiğinde de yine bileşik bir sözden bahsedilir).

[1] Bir terimin anlamı birden fazla şeyi kapsayabilecek durumdaysa küllîdir (genel bir yapıdaysa). Sözgelimi "insan" terimi Ahmet, Mücahid, Zeyneb vb. birden fazla bireyi kapsayacak yapıda olduğundan küllî bir terimdir. Yine bu yüzden "lâ ilâhe" deriz, çünkü ilah mefhumunda çokluğu tasavvur etmek mümkündür. Bunun gibi gündüz görebildiğimiz yıldız (güneş) sadece bir tane olduğundan olguda tek güneş olsa da kavramın yapısı özellikle tek bir şeye işaret etmediğinden yine küllî kabul edilir.

[2] Buna karşıt olarak bir terimin anlamı, birden fazla şeyi kapsayabilecek yapıda değilse ona da cüz'î denir (özel bir yapıdaysa). Sözgelimi "Zeyd" sözcüğü cüz'îdir. Çünkü bu sözcük, belli başlı bir kimseyi ifade etmek için tasarlanmış bir özel isimdir. Bunun gibi "şu ağaç", "bu kalem" tek bir şeye işaret ettiği için cüz'îdir.

[3] Zat, öz, mahiyet ve cevher kabaca aynı anlama gelen kelimelerdir. Bunlar "bir şeyi o şey yapan temel unsurların toplamı" anlamına gelir. Sözgelimi insanın özü "düşünen canlı" olarak kabul edildiğine göre, "canlı" terimi insanın özüne dahil olmakta ve özsel adını almaktadır. Mantıkçılara göre zâtî terimler cins, tür ve ayrım olmak üzere üç kısımdır. Cins, bunlar içinde en genel ve kaplamca en geniş olan terimdir. Cinsin altında tür kategorisi vardır. Ayrım, cins içinde türleri birbirinden ayıran terimdir. "insan, düşünen canlıdır" örneğinde insan tür, düşünen ayrım ve hayvan cinstir.

[4] Bazı terimler kaplamında yer alan varlıkların öz ve cevheri yerine onların araz ve ilineklerini ifade ederler. Sözgelimi insanın gülmesi, ağlaması, nefes alıp vermesi, şu ya da bu ırktan, şu ya da bu dinden olması gibi nitelikleri birer araz ve ilinektir. Bunlar insanı insan yapan, en temel hususlar değildir.

[5] Cinste mahiyet sorusu "onlar nedir?" şeklinde çoğul olmak durumundadır. Çünkü cins, tek bir şeyin mahiyetini verebilecek yeterli bir kavram değildir. O ancak birkaç şeyin mahiyetlerinde yer alan ortak öğeyi verebilir. Sözgelimi ortada tek bir insan varsa ve ona işaret ederek "o nedir?" sorusu sorulursa cins tek başına cevap olamaz. Dolayısıyla bu soruya "o hayvandır" diyerek yanıt verilemez. Haddi zatında "o nedir?" (ma-hiyet) sorusu ilgili şeyin tanımını isteyen bir sorudur. İnsanı "hayvan" diye tanımlayacak olursak yetersiz bir tanım vermiş oluruz.

[6] Cins ve ayrım mahiyetin birere bileşeniyken (canlı ve düşünen / cins genel ayrım özel) tür mahiyetin herhangi bir bileşeni değil, kısaltılmış bir ifadesi konumundadır. Tür, cinsten farklı olarak hem "onlar nedir?" sorusuna hem "o nedir?" sorusuna cevap olarak kullanılabilir.

[7] Birine işaretle "o şey özünde hangi şeydir?" diye sorulduğunda bizden istenen iki şey vardır: ilki, ilgili şeyin diğer şeylerden ayrılmasını sağlayan kendine has özelliğidir. İkincisi, bu özelliğin o şeyin özüne dahil olan temel bir şey olmasıdır. Buna göre sözgelimi insana işaretle "o şey özünde hangi şeydir?" diye sorulduğunda insanın mahiyetine dahil olan ve onu diğer şeylerden ayıran temel özelliğini bulmamız gerekir. Hayvan terimi buna cevap olamaz. Evet, hayvan, insanın mahiyetine dahildir ama onu sözgelimi diğer türler olan attan, kediden ve köpekten ayırmaz. Bunun cevabı cevabı nefes alan da olamaz, çünkü nefes alan terimi insanın mahiyetinin bir parçası olacak kadar temel bir özellik değildir. Şu halde sorunun cevabı "düşünen" olmalıdır, çünkü düşünen terimi hem insanın mahiyetinin bir parçasıdır hem de insanı diğer türler olan kedi, köpek ve at gibi diğer hayvanlardan seçip ayırır.

<table>
<tr><td colspan="5">Porphyrios Ağacı[1]</td></tr>
<tr><td colspan="4">Cevher</td><td>En Genel Anlam (Cins)[2]</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Mufârık (Cisim Olmayan)</td><td colspan="3">Cisim</td><td rowspan="2">Anlam Gittikçe Daralıyor</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Câmid (Büyümeyen)</td><td colspan="2">Nâmî (Büyüyen)</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Bitki (Cansız)</td><td>Hayvan (Canlı)</td><td></td></tr>
<tr><td></td><td>İnsan, At, Kedi, Köpek, ...</td><td>En Dar Anlam (Tür)[3]</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="4">Kavramlar Arası İlişkiler</td></tr>
<tr><td>Müsâvât (Eşitlik) : İki kavramdan her biri diğerinin bütün fertlerini karşılarsa</td><td>Mübâyenet (Ayrılık) : İki kavramdan her biri diğerinin hiçbir ferdini içine almazsa</td><td>Umum ve Husus Mutlak (Tam-Girişimlilik) : İki kavramdan yalnız biri diğerinin bütün fertlerini içine alırsa</td><td>Umum ve Husus min Vech (Eksik-Girişimlilik) : İki kavramdan her biri diğerinin bazı fertlerini içine alırsa</td></tr>
<tr><td>
</td><td> 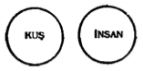
</td><td> 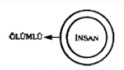
</td><td> </td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="2">Arazî Terim / Beş Tümel (Son İkisi)[4]</td></tr>
<tr><td>4</td><td>5</td></tr>
</table>

[1] Bu sıralamada yukarıdan aşağıya doğru türler kategorisine gelene dek tüm kategoriler cinstirler. Şu var ki cinsler üst kategoriye göre tür olarak da anılırlar. Ancak bu durum, terimle ilgili hakiki bir tanımlama değil, göreli (izâfî) bir tanımlamadır. Sözgelimi "hayvan" terimi, altındaki türlere göre cins, üstündeki cinse göre türdür. Buna göre tür terimlerinin hakiki ve izafi olmak üzere iki boyutu olduğunu söyleyebiliriz. Hakiki boyutu, terimin doğrudan kendi mahiyetiyle ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında tek hakiki tür insan, at, kedi ve köpek gibi "hayvan" kategorisinin altındaki türlerdir. Bunların üstünde olan "hayvan" terimiyse mahiyeti itibariyle cinstir. Hakiki ve izafilik şeklindeki iki boyutluluk, en üst cins ve en alt tür söz konusu olduğunda geçerliliğini kaybeder. Bu yüzden örneğin insan türünün altındaki erkek-kadın gibi ayrımlarda türden değil sınıfsal ayrımdan bahsedilir.

[2] Tabloya yukarıdan aşağıya doğru baktığımızda cevherin altındaki tüm kategoriler sırasıyla cevherin türleridir. Cevherin yakın türü cisim, cismin yakın türü nâmî, nâmînin yakın türü hayvan, hayvanın yakın (ilk ve son) türü insan, at, kedi, köpek vs. hakiki türlerdir.

[3] Tabloya aşağıdan yukarıya doğru baktığımızda sırasıyla cinsleri görürüz. İnsanın bir üstündeki cins (hayvan) insanın yakın cinsi (cins-i karib), daha üsttekiler uzak cinslerdir (cins-i baîd). En üstteki cins olan cevher en uzak, en üst cins ve cinslerin cinsi olmaktadır.

[4] Bu terimlerin mahiyetle süreklilik ilişkisine dayalı ayrıma göre mahiyetten ayrılamayan, sürekliliği zorunlu olan ilineksel terimlere ayrılmayan ilinek (arazı-ı lâzım); mahiyetten ayrılabilen, sürekliliği zorunlu olmayan ilineksel terimlere de ayrılabilen ilinek (araz-ı mufârık) denir. İkinci bölümlemeyse (beş tümelden olan) terimlerin arız oldukları mahiyetlerin tekil veya çoğul olmasıyla ilgilidir. Buna göre tek bir mahiyete arız olan, ilgili mahiyetin dışında başka bir mahiyette bulunmayan ilineksel terimlere hâssa; birden fazla mahiyete arız olan ilineksel terimlere de araz (umumî araz) denir.

Hâssa (Özgülük) : Sadece o mahiyete özgü ise (*"gülmek" - insana özgü*)		**Araz-ı Âm (İlinti)** : Başka mahiyette de bulunabiliyorsa ("nefes almak" - insan da hayvan da nefes alır)	
Lâzım (Ayrılmayan) : Bi'l-kuvve / pasif[1]	**Mufârık (Ayrılabilen)** : Bi'l-fiil / aktif[2]	**Lâzım (Ayrılmayan)** : Bi'l-kuvve / pasif[3]	**Mufârık (Ayrılabilen)** : Bi'l-fiil / aktif[4]

Tasavvurâtın Maksatları

Tarif[5]			
Had (Tanım) : Tarifin sadece zâtîlerden oluşması durumu (*cins ve fasıl*)		**Resim (Betim)** : Tarifin sadece zâtîlerden oluşmaması durumu (*arazî, zâtî-arazî*)	
Tam : Cins-i karîb ve fasl-ı karîb ile yapılırsa (*insan = "düşünen canlı"*)	**Nâkıs** : Cins-i bâid ve fasl-ı karîb ile yapılırsa (*insan = "düşünen cisim"*)[6]	**Tam** : Cins-i karîb ve hâssa-i lâzım ile yapılırsa (*insan = "gülen canlı"*)[7]	**Nâkıs** : Arazlardan mürekkep olursa (*insan = "iki ayağı üzerinde yürüyen"*)[8]

[1] İnsanın bil kuvve gülen olması, gülme potansiyeline sahip olması demektir. Bu potansiyel insanda sürekli olduğundan "bil kuvve gülen" (gülme potansiyeli olan) terimi ayrılmayan hâssadır.

[2] Bil fiil, bir şeyin aktif olması, kuvveden fiile çıkarak gerçekleşmesi demektir. Gülme eylemi her zaman aktif olmadığından "bil fiil gülen" (aktif olarak gülen) terimi ayrılabilen hâssadır.

[3] Bil kuvve nefes almak sürekli bir nitelik olduğundan bil kuvve nefes alan ayrılmayan arazdır.

[4] Bil fiil nefes almak sürekli bir eylem olmadığından (nefesimizi tuttuğumuz anlar olur mesela) bil fiil nefes alan da ayrılabilen arazdır.

[5] Tarif iki şeyi amaçlar: 1) Bir şeyin hakikatine ulaşma, 2) Bir türü diğer türlerden ayrıştırma. Gaye "Tür" olduğundan tarifte beş tümelden dördü kullanılır. / Kavramlar zihinsel tasarımlar oldukları için onlara terimler/lafızlar üzerinden erişim sağlanmaktadır. Bu itibarla kavramın tarifi, onlara işaret eden terimlerin tarifiyle verilir. Bir terimin tarifi, ya terimin işaret ettiği kavramın özünü verir ya da işaret ettiği kavramın dışsal, belirgin niteliklerinin uygun bir imgesini verir. İlk türden tarifler öze yönelik olduklarından tarife konu olan şey hakkında hem temel bilgi sağlar hem onun sınırlarını belirler. Bu tür tariflere "tanım" (had) denir. Klasik felsefenin bilgi anlayışında hedef, şeyleri özünü kavrayacak biçimde bilmek olduğundan terimlerin özünü veren tanımlar öncelikli yere sahiptir. İkinci türden tarifler tarife konu olan şeyi zihinde canlandırmaya yönelik pratik tariflerdir. Bu tür tariflere de "betim" (resim) denir. Bunlar daha çok günlük hayatta ve edebiyatta kullanılan tariflerdir. Maksat şeylere dair öz ve soyut bilgi vermekten çok muhatapta tarif edilen şeyin imgesini oluşturmaktır. Bu itibarla betimler şeylerin duyulara yansıyan imgesel niteliklerini ön plana çıkartır.

[6] Eksik tanım olarak görülen "düşünen cisim" yanlış bir tanım değildir. Bize insan hakkında yanlış bilgi vermez, sonuçta insan da bir cisimdir. Ne var ki tanımın kusuru, tüm özselleri içermemesidir. Canlılık da insanın bir özselidir ve tanımda yer bulamamıştır. Bu itibarla yakın cinsin yer almadığı böyle tanımlara eksik denmiştir.

[7] Buna göre insanın yakın cinsi olan "canlı" ve ayrılmayan hâssası olan "gülen" terimlerinden oluşan "gülen canlı" sözü bir tam betimdir. "Gülen canlı" sözü biri özsel, diğeri ilineksel iki terimden oluştuğu için salt özsellerden oluşan tanım kategorisine dahil değildir. Tam betim olması, içinde yakın cins yer aldığı için tam tanıma benzerliği sebebiyledir.

[8] Arazlar tanım gereği birden fazla türü kapsayan terimlerdir. Nitekim "iki ayağı üzerinde yürüyen" terimi sadece insan türüne has değildir, kuşlar da iki ayak üzerinde yürürler mesela. Bu gibi terimler tek başlarına birden fazla türü kapsıyor olsa da bir araya geldiklerinde birbirlerini keserek kaplamı daraltmaktadır. Sözgelimi "iki ayağı üzerinde yürüyen" terimi kuşları içine alsa da "cildi açık olan" ve "tırnakları geniş olan" terimleri kuşları dışarıda bırakarak kaplamı daraltmaktadır.

Klasik mantıkta tariflerde uygulanması gereken belli kurallar vardır. Temelde mütekabiliyet ve açıklık ilkesine dayanan bu kurallar kabaca şunlardır:		
Tarif, tarif edilen şeye kaplamca eşit olmalıdır.[1]	Tarif, tarif edilen şeyden daha açık olmalıdır.[2]	Tarif döngüsel olmamalıdır.[3]

Tasdîkâtın İlkeleri

Kazıyye (Önerme)[4]
Önerme, söyleyen kişi için o doğru söylemiştir ya da yanlış söylemiştir denmesi sözkonusu olan sözdür. Bilgi, haber, yargı veya iddia içeren, dolayısıyla ortaya bir bilgi koyan cümleler doğru olabileceği gibi yanlış da olabileceğinden birer önermedir.[5]

Önermelerin Türleri	
	Şartıyye (Şartlı)[6]

[1] Buna göre tarif, tarif edilen şeyden daha genel veya daha özel olmamalıdır meşhur ifadesiyle efrâdını câmi ağyârını mâni' olmalıdır. Tarifin efradını cami olması, tarif edilen şeyin kaplamına dahil olan tüm üyeleri içine alması, hiçbirini dışarıda bırakmamasıdır ("insan, beyaz tenli canlı" demek kaplamca tarif edilen şeyden daha özel olacağından hatalıdır, çünkü beyaz tenli olmayan insanlar da vardır - efradını cami değildir). Tarifin ağyarını mani olması, tarif edilen şeyin kaplamı dışında kalan, dolayısıyla başka bir türün kaplamına üye olanları dışarıda bırakması demektir ("insan, iki ayağı üzerinde yürüyen canlı" demek kaplamca tarif edilen şeyden daha genel olduğundan bu da hatalıdır, çünkü insan dışında da iki ayaklı canlılar vardır - ağyarını mani değildir).

[2] Buna göre tarif, tarif edilen şey kadar veya daha az açık olmamalı; ondan daha fazla açık olmalıdır. Ayrıca tarif, mecaz ve kinayeli anlatımlar da barındırmamalıdır. Bir bilinmeyen diğer bir bilinmeyenle açıklanmaz ("dost, hemdem arkadaşlar" demek bu bakımdan hatalıdır).

[3] Tarifte, tarif edilen şey doğrudan ya da eş anlamlı veya türev sözcüklerle dolaylı biçimde tekrarlanmamalıdır. Bunun gibi tarif edilen şeyin bilgisini ön gerektiren (iktiza eden) şeyler de tarifte kullanılmamalıdır.

[4] Klasik mantıkta hedef, adına "burhan" denen açık ve kesin kıyastır, kyas önermelerden (öncül), önermeler de terimlerden oluşmaktadır. Kıyas, önerme ve terim üçlüsü arasında hedef-araç ilişkisi olduğu gibi parça-bütün ilişkisi de vardır. Terim önermeyi, önerme kıyası oluşturan parça konumundadır.

[5] Buna karşıt olarak istek ve dilek içeren, dolayısıyla ortaya bilgi yerine duygu ve niyet koyan cümleler de vardır. Bunlar bilgi verme amacı taşımadığından doğru ya da yanlış diye nitelenemezler. Sözgelimi "kitap oku!" cümlesi muhatabına bilgi yerine istek iletir. Dilek, dua ve soru cümleleri yanında sonuna ünlem işareti konulabilen, sevin., kıvanç, acı, korku ve şaşkınlık gibi duyguları anlatan cümleler de istek cümleleri gibidir. Bu tür cümlelere önerme denmeyeceği için mantığın ilgi alanına girmezler. Mantığın ilgi alanına giren ve önerme olarak adlandırılan cümleler "kitap okumak kişiyi olgunlaştırır" veya "kitap okumak kişiyi olgunlaştırmaz" gibi olumlu veya olumsuz, "insan değerli bir varlıktır" ve "Ahmet değerli biridir" gibi genel ya da özel, "her insan ölümlüdür" ve "hiçbir insan ölümlü değildir" gibi doğru ya da yanlış belli bir yargı ve iddia taşıyan cümlelerdir. Bu cümlelerin her biri yapı olarak doğru da olabilir yanlış da olabilir.

[6] Şartlı önermelerde ise evetleme ve değillemeye konu olan şey iki kategorik önerme arasındaki bitişiklik ya da ayrılık bağıdır ve önermedeki iddia ve yargı bu bağa ilişkindir. Sözgelimi metinde yer alan "eğer güneş doğmuşsa gündüz olmuştur" önermesinde iki kategorik önerme vardır: "Güneş doğmuştur" ve "gündüz olmuştur". Bu önermelere, şartlı önerme formuna dönüştürülmek üzere "eğer", "..sa" ekleri getirilerek önermenin yargısı güneşin doğmasıyla gündüzün olması arasındaki bağa yöneltilmiştir. İlgili örnekte güneşin doğmasıyla gündüzün olmasının bir araya gelebilen, biri diğeriyle yan yana durabilen iki şey olduğu iddia edilmiştir. Diğer taraftan şartlı önermeler sadece bitişikliği değil ayrıklığı da konu edinebilir. Bu durumda şartlı önerme içerdiği kategorik önermeler arasında ayrıklık bağını evetleme ya da değilleme yönünde bir yargı taşır. Sözgelimi metinde yer alan "sayı ya çift ya tektir" önermesi yukardaki örnekte olduğu gibi iki kategorik önermeden oluşur: "sayı çifttir" ve "sayı tektir". Bu önermeler sayının ne olduğu sorusunu cevaplarlar. Böylece önerme tek ve çift sayılar arasında bir karşıtlık olduğunu, daha teknik bir ifadeyle bu iki yargının (sayı tektir ve sayı çifttir) bir araya gelemeyeceklerini, aynı sayıda birleşemeyeceklerini göstermiş olur.

Hamliyye (Yüklemli) : Bir şeyin özelliği hakkında verilen haberdir (*"zeyd yazandır"*)[1]	**Muttasıla (Bitişik Şartlı)** : Bir olgunun başka bir olguya bitişmesi haber verilir (*"güneş doğmuşsa gündüz var olmuştur"*)	**Munfasıla (Ayrışık Şartlı)** : Bir olgunun gerçekleşmesine başka bir olgunun bitişmemesi (*"sayı ya tektir ya çift"*)
Zeyd (mevzû / özne) yazandır (mahmûl / yüklem)	*Güneş doğmuşsa (mukaddem / ön bileşen) gündüz var olmuştur (tâlî / art bileşen)*	

Hamliyye-i Mûcibe (Olumlu)	Hamliyye-i Sâlibe (Olumsuz)	Şartiyye-i Muttasıla-i Mûcibe	Şartıyye-i Muttasıla-i Sâlibe	Şartıyye-i Munfasıla-i Mûcibe	Şartıyye-i Munfasıla-i Sâlibe
Zeyd yazıcıdır	Zeyd yazıcı değildir	Eğer güneş doğarsa gündüz olur	Eğer güneş doğarsa gece olmaz	Ya sayı çifttir ya tektir	Ya insan öğrenci olacak ya zengin olacak değildir

Önermelerin Nicelikleri			
Mahsûsa (Tekil) : Konusu belli bir kişi ya da nesne olan önerme *("zeyd yazandır")*[2]	**Müsevvere/Mahsûra** : Konusu tümel ya da tikel olarak nicel durumu belirlenmiş önerme		**Mühmele (Niceliği Belirsiz)** : Sûr'u barındırmayan (ihmal edilmiş) önermeler *("insan yazandır")*[3]
	Külliyye (Tümel) : Tamamını kastediyorsak *("her insan yazandır")*[4]	**Cüz'iyye (Tikel)** : Tamamını kastetmiyorsak *("bazı insanlar yazandır")*[5]	

Bitişik Şartlının Türleri (Şartıyye Muttasıla)

[1] Yüklemli önermeler, bir yüklemle bir konu (özne) arasında evetleyici (olumlu) ya da değilleyici (olumsuz) nitelikte bir iddia ve yargı içeren önermelerdir. Sözgelimi metindeki "Zeyd katiptir" örneğinde yüklem "katip" ile konu "Zeyd" arasında evetleyici nitelikte bir iddia, "Zeyd katip değildir" örneğindeyse değilleyici nitelikte bir iddia vardır. Yüklemli önermelere günümüzde "kategorik önermeler" denir.

[2] Mahsûsa/şahsiyye, konusu belli bir kişi ya da nesne olan önermedir. Örnekte olduğu gibi "Zeyd katiptir" ve "Zeyd katip değildir" önermelerinin konusu olan Zeyd, belli bir kişidir. Bunun gibi "şu kalem değerlidir" gibi önermeler de belli başlı bir nesneyi konu edinmeleri bakımından tekil önermelerdir.

[3] Nicel durumu belirsiz olan önermelere "belirsiz" (mühmele) önerme denir. Verilen örnekte görüldüğü gibi önermede konunun (insan) nicel durumu belirtilmemiş; ne belli bir insan, ne tüm insanlar ne de bazı insanlar şeklinde bir kayıt yer almamıştır.

[4] Tümel önerme, "her insan katiptir" örneğinde olduğu gibi konusu, "her", "tüm", "hepsi" gibi tümel niceleyici almış önermelerdir. Bu tür önermelerde yüklem, konunun işaret ettiği kümenin tüm elemanlarına yüklenir. Bu durum şartlı önermelerde farklıdır. Şartlı önermelerde yüklemin konuya yüklenmesi yerine, art bileşenin ön bileşenle bitişiklik ya da ayrıklık ilişkisi konu edilir. Sözgelimi "her güneş doğduğunda gündüz olur" önermesi tümeldir, sebebiyse güneşin doğmasıyla gündüzün olması arasındaki bitişiklik bağının sürekliliğidir. Dolayısıyla "Ahmet eve her geldiğinde ilk buzdolabını açar" önermesi, konusu tekil olsa da, tümeldir. Çünkü önerme, Ahmet'in eve gelmesiyle buzdolabının kapısını açması arasındaki bitişikliğin sürekli olduğunu belirtmektedir.

[5] Tikel önerme, "bazı insanlar katiptir" örneğinde olduğu gibi, konusu "bazı", "kimi" gibi tikel niceleyici almış önermelerdir. Bu tür önermelerde yüklem, konunun işaret ettiği kümenin tüm elemanları için geçerli olmaz; bunun yerine bir kısmı ya da herhangi bir elemanı için geçerli olur.

Lüzûmiyye (Gerektirmeli) : Mukaddem ve tâlî arasında bir ilişki olması durumunda *("güneş doğmuşsa gündüz var olmuştur")*[1]	**İttifâkiyye (Rastlantılı)** : Mukaddem ve tâlî arasında bir ilişki olmaması durumu *("insan konuşansa eşek anırandır")*[2]

Ayrışık Şartlının Türleri (Şartıyye Munfasıla)		
Hakîkiyye : Hem varlıkta hem yoklukta infisal olması *("Sayı ya çifttir ya tektir")*[3]	**Mâniatü'l-Cem'** : Varlıkta infisalin olması *("Bu şey ya ağaçtır ya da taştır")*[4]	**Mâniatü'l-Hülüvv** : Yoklukta infisalin olması *("Zeyd ya sudadır ya da suda boğulmuyordur")*[5]
Bileşenleri arasında ayrıklık bulunan önermeler genelde iki bileşenli olabileceği gibi bazen daha fazla bileşenli de olabilir. Sözgelimi "sayı ya fazla ya eksik ya eşittir" örneğinde ayrık şartlı önermeyi oluşturan üç bileşen vardır: fazla, eksik ve eşit.		

Tenâkuz (Çelişki)
Tenâkuz, iki önermenin bulunması ve bunlardan birinin olumlu olup diğerinin olumsuz olup, birinin yanlış diğerinin doğru olmasıdır *("Zeyd yazandır" <-> "Zeyd yazmayandır")*.[6]

[1] Ayrılmaz bitişik şartlı önermeler sadece neden sonuç ilişkisinden oluşan önermeler değildir. Kardeşlik, ebeveynlik-çocukluk, öğretmenlik-öğrencilik gibi karşılıklı göreli kavramlar (mütezayif) da ayrılmaz bitişik şartlı önermelerde karşımıza çıkabilirler. "Eğer Ahmet Mehmet'in kardeşiyse Mehmet de Ahmet'in kardeşidir" çnermesi gibi.

[2] Örnekte de görüldüğü üzere mukaddem (ön bileş) ile tâlî (art bileşen) arasında bu önermede bir aray gelmiş olmak dışında ne kavramsal ne de doğal bir bağ vardır. Eşeğin anıran olması insanın konuşan olmasından kaynaklanan bir durum değildir. Dolayısıyla insan konuşan olduğu halde eşek anıran olmayabileceği gibi eşek anıran olduğu halde insan da konuşan olmayabilir.

[3] Ne birlikte evetlenebilen ne de birlikte değillenebilen önermelerdir. Örnekte olduğu gibi "çift sayı" ve "tek sayı" arasındaki ayrıklık hem evetleme hem değilleme konusunda geçerli olabilecek kadar radikal düzeydedir. Yani herhangi bir sayının hem çift hem tek olması düşünülemeyeceği gibi ne çift ne tek olması da düşünülemez.

[4] Sadece birlikte evetlenemeyen ayrık şartlı önermelerdir. Örnekteki önermeden ilgili şeyin hem taş hem ağaç olmayacağı şeklinde anlarız, ama ağaç ve taş dışında bir şey olamayacağı şeklinde anlamayız.

[5] Sadece birlikte değillenemeyen ayrık şartlı önermelerdir. Örnekte "denizde olmak" ve "boğulmamak" terimleri arasında değillemede ayrıklık vardır. Bu iki terimin birlikte değillenmesi söz konusu değildir. Zira birlikte değillenmeleri halinde Zeyd'in denizde olmadığı halde boğulması durumu ortaya çıkar.

[6] Çelişki iki önermenin, ikisinin birden doğru olamayacağı gibi ikisinin birden yanlış olamayacağı şeklinde birbirine karşıt olmasını ifade eden bir mantık terimidir. Önermelerden birinin doğru, diğerinin yanlış olmasına yol açabilecek temel fark nitelik farkı, yani birbirinin olumlu diğerinin olumsuz olmasıdır. Bir yargıyı, aynı açılardan hem olumlayıp/evetleyip hem olumsuzlamak/değillemek mümkün değildir. Örneğin eğer "Zeyd katiptir" önermesi doğruysa "Zeyd katip değildir" önermesi yanlış olmak zorundadır, tam tersi de aynı şekilde. İhtilaf ancak iki önermenin şu hususlarda aralarında ittifak varsa söz konusu olur (ancak sadece bunlarla sınırlı değil!): mevzu/konu-mahmul/yüklem (~~*"Zeyd yazandır" <-> "Zeyd okumayandır*~~"), zaman-mekan ~~*("Zeyd okul sonrası yazandır" - "Zeyd okul öncesi yazan değildir")*~~, izafet ~~*("Zeyd Ahmet'in oğludur" - "Zeyd Mehmet'in oğlu değildir")*~~, kuvve-fiil ~~*("Zeyd bil kuvve güreşçidir" - "Zeyd bil fiil güreşçi değildir")*~~, cüz'-küll ~~*("Zeyd eliyle yemek yer" - "Zeyd bütün varlığıyla yemek yemez")*~~, şart (~~*"Zeyd eğer derslerine çalışırsa okulu bitirir" - "Zeyd eğer derslerine çalışmazsa okulu bitiremez"*~~). Bunlarda ittifak yoksa çelişki olmaz, çünkü mevcut haliyle iki önerme arasındaki olumlu olumsuz farkı her ikisinin de doğru olmasına engel olmamaktadır. Tekil önermelerde farklılık bununla sınırlıdır. Ancak tümel ve tikel önermeler (mahsûralar) söz konusu olduğunda bunun yanında nicel farklılık da aranmaktadır. Tümel bir önermenin çelişiği tikel, tikel bir önermenin çelişiği de tümel olmak durumundadır. Metindeki örneğe bakılırsa "her insan hayvandır" önermesi tümel olumlu, bunun çelişiği olan "bazı insanlar hayvan değildir" önermesi tikel olumsuzdur. Çelişki kuralı gereği bu iki önermenin hem ikisi birden doğru

Tümel Olumlu (*"her insan yazandır"*)	Tikel Olumlu (*"bazı insanlar yazandır"*)
Tümel Olumsuz (*"hiçbir insan yazan değildir"*)	Tikel Olumsuz (*"bazı insanlar yazan değildir"*)

Aks (Döndürme)			
Aks (Döndürme), iki önermenin mevzuyla mahmulun yer değiştirip doğruluk-yanlışlık ve olumlu-olumsuzluğunun aynı kalmasıdır.[1]			
Mûcibe Külliyye	Mûcibe Cüz'iyye	Sâlibe Külliyye	Sâlibe Cüz'iyye
Tümel olumlu, tümel olumlulara döndürülemez *("Her insan canlıdır - Her canlı insandır")* / Tümel olumlu tikel olumlulara döndürülür *("Her insan canlıdır - Bazı canlılar insandır")*	Tikel olumlu, tikel olumlulara döndürülür ("Bazı insanlar yazandır - Bazı yazanlar insandır")	Tümel olumsuz, tümel olumsuzlara döndürülür *("Hiçbir insan taş değildir - Hiçbir taş insan değildir")*	Tikel olumsuzun formal bir aksi yoktur (*"bazı insanlar taş değildir - bazı taşlar insan değildir"*)[2]

Tasdîkâtın Maksatları

Kıyas
Kıyas, kendilerini onayladığımızda bizi sonucu onaylamaya zorlayan önermeler dizisi.[3]

olmaması hem de ikisi birden yanlış olmaması gerekir. Nitekim önermelerden ilki doğru, ikincisi yanlıştır. Bu durum önermelerin form ve yapısının gereği olduğundan hep aynıdır (zorunlu olarak biri doğru diğeri yanlıştır).

[1] Döndürme, kabaca önermelerin konu ve yüklemlerinin yerlerini değiştirmek, konuyu yüklem, yüklemi konu yapmaktır. Sözgelimi "hiçbir insan kedi değildir" önermesinden döndürme almak için konusu olan "insan" terimini yüklem, "kedi" terimini konu yaparak yerleri değiştirilir ve "hiçbir kedi insan değildir" önermesine ulaşılır. İkinci önerme ilk önermenin aynı zamanda eş değeridir. Bir diğer ifadeyle ilk önerme doğruysa ikinci önerme de doğru olmalıdır. Mantıkta döndürme önermesi (aks), asıl kabul edilen ilk önermenin gereğidir (lâzım). Yani ilk önerme neden (melzûm), ikinci önerme sonuçtur (lâzım). Nedenin gerçekleşmesi halinde sonucun da gerçekleşmesi zorunlu olduğundan ilk önermenin doğru olması halinde ikinci önermenin de doğru olması gerekir (veya tam tersi olarak yanlış-yanlış). Örneğin "bazı zenginler dilencidir" önermesi ilk etapta tereddüde yol açabilir. Bu önermede soruna zenginleri konu alarak baktığımızdan bilindik zenginler aklımıza gelir ve hiçbrinin dilenci olmadığını düşünürüz. Ancak dilenciyi konu alacak biçimde "bazı dilenciler zengindir" önermesi üzerine düşündüğümüzde durum tersine döner. Çünkü zengin olduğu ortaya çıkan dilencilere ilişkin haberler hafızamızda yer etmiştir. Bazı dilencilerin zengin olduğu doğruysa bazı zenginlerin de dilenci olduğu zorunlu olarak doğrudur.

[2] Örnekte de görüldüğü üzere bazı durumlarda geçerli olsa da bir kalıp olarak aksi yoktur. Örneğin "Bazı canlılar insan değildir"in aksi olan "bazı insanlar canlı değildir" doğru olmamaktadır. Eğer mantık kuralları birkaç örneğe bakılarak belirlenseydi (tümevarımsal olsaydı) tikel olumsuz önermenin de diğerleri gibi döndürmesi olabilirdi, ancak mantıkta kurallar tümdengelimsel olduğundan olmaz.

[3] Klasik mantıkta amaç tutarlı akıl yürütme, akıl yürütme formları içinde esas kabul edilen yöntem de kıyastır. Kıyas, önermelerden sonuca doğru bir akıl yürütme formudur. Sözgelimi "her cisim bileşiktir, her bileşik başlangıçlıdır" cümleleri belli bir sonuca ulaşmak üzere bir araya getirilmiş önermelerdir. Bu önermelerin doğru olduğunu kabul eden kimse, bunların gereği olan "o halde her cisim başlangıçlıdır" sonucunu da kabul etmek zorundadır. Kıyasın fonksiyonu bir iddiayı, önermelerle temellendirmek, önermelerle sonuç/iddia arasında zorunlu bağ kurmak suretiyle düşüncelerimizi tutarlı bir bütünlüğe kavuşturmaktır. Metinde kıyas tanımlanırken "onaylanmaları halinde" ifadesi kullanılan önermelerle sonuç arasındaki bağın önermelerin tek tek doğruluk

Kıyasın Türleri	
İktirânî (Kesin) : Kıyasın iki öncülü de hamliyye ise *("Her cisim mürekkeptir, Her mürekkep hâdistir -> Her cisim hâdistir")*[1]	**İstisnâî (Seçmeli)** : Kıyasın biri hamliyye diğeri şartıyye önermelerse *("Güneş doğmuşsa gündüz mevcuttur, Gündüz mevcut değildir -> Güneş doğmamıştır")*[2]

İktirânî Kıyas			
Kıyası inşa etmek iki öncüldeki ortak bir hususla gerçekleşir. İktirânî kıyasta B'yi A'ya yüklemek için ortak bir nokta olan C'ye yüklüyoruz ve onu A'ya yükleyerek dolaylı olarak B'yi A'ya yüklemiş oluyoruz.			
Her cisim mürekkeptir	*Her mürekkep hâdistir*	*Her cisim hâdistir*	
mürekkep = **Hadd-i Evsat (Orta Terim)** (C)		*her cisim* = **Hadd-i Asgar (Küçük Terim)** (A)	*hâdistir* = **Hadd-i Ekber (Büyük Terim)** (B)[3]
Kıyasta asgari üç önerme bulunur ve bunlardan ilk ikisi **öncül (mukaddime)**, öncüllerden çıkan sonuncusu ise **sonuç (netice)** olarak adlandırılır. Öncüllerin ayrımı da küçük ve büyük terimlerin konumuna bağlıdır. Küçük terimin bulunduğu öncül **mukaddime-i suğra (küçük öncül)**, büyük terimin bulunduğu öncül **mukaddime-i kübrâ (büyük öncül)**dür.			

İktirânî Kıyasın Dört Şekli[4]

değerinden bağımsız olduğuna dikkat çeker. Mesela "Sokrates bir Hintlidir, her Hintli acı baharat sever; o halde Sokrates acı baharat sever" şeklinde bir kıyas yapıldığında önermeler hatalı olduğu halde kıyas doğru yapılmıştır. Kıyasın amacı bize bilgi doğrusu sağlamak değil, bu tutarlılığı sağlamaktır.

[1] Kesin kıyaslar sonucun kendisinin ya da çelişiğinin bil fiil (tek parça halinde) önermelerde yer almadığı kıyaslardır. Metindeki "her cisim bileşiktir, her bileşik başlangıçlıdır; o halde her cisim başlangıçlıdır" örneğinde sonuç konumunda olan "her cisim başlangıçlıdır" cümlesi ne ilk önermede ne ikinci önermede tek parça halinde bulunmaktadır. Bunun yerine sonucun konusu olan "cisim" ilk önermede, yüklemi olan "başlangıçlı" ikinci önermede olacak biçimde sonuç önermelere dağıtılmıştır.

[2] Seçmeli kıyas ise kesin kıyasın aksine sonucun kendisi ya da çelişiği bil fiil önermelerden birinde bulunan kıyastır. Metindeki "eğer güneş doğmuşsa gündüz olmuştur, evet, güneş doğmuştur; o halde gündüz olmuştur" örneğinde sonucun kendisi "gündüz olmuştur" ilk önermenin art bileşenidir (tâlî). Buna "modus ponens" denir. Sonucumuz ön bileşenimiz (mukaddem) ile aynıysa buna da "modus tollens" denir. Seçmeli kıyaslara seçmeli (istisnâlı) denmesinin sebebi, ikinci önermede ilk önermenin bileşenlerinden birinin seçilip sonucun ona göre belirlenmesidir.

[3] Bunlardan hangisinin küçük, hangisinin büyük olduğunu tespit etmenin yolu sonuç önermesine bağlıdır. Sonuç önermesinde konu olan küçük, yüklem olan büyük terimdir. Buna göre "cisim" küçük terim, "başlangıçlı" büyük terimdir. Şu halde içinde "cisim" terimi bulunan "her cisim bileşiktir" önermesi küçük öncül, içinde "başlangıçlı" terimi bulunan "her bileşik başlangıçlıdır" önermesi büyük öncüldür.

[4] Şekiller orta terimin öncüller içindeki konum farkından oluştuğuna göre öncüller ve konumların adedini birbiriyle çarptığımızda şekillerin sayısına ulaşabiliriz. Buna göre iki öncül ve her öncülde konu ve yüklem olmak üzere iki konum olduğuna göre toplam dört şekil ortaya çıkmaktadır. Bu şekiller içerisinde en güçlü ve en sık kullanılanı birinci şekildir (mi'yar/ölçüt). Diğer şekillerden çıkartılan sonuçları teyit etmek için birinci şekle uyarlanırlar. Ebherîye göre ikinci şekil tekrar birinci şekle sokma gereği göstermeyecek kadar kesindir, dördüncü şekilse muhakemeye en uzak şekildir. İkinci şekle şu örneği verebiliriz: "köpek balıkları su altında solunum yaparlar, hiçbir balina su altında solunum yapmaz; o halde köpek balıkları balina değildir". Görüldüğü gibi burada orta

1	2	3	4
Her A B'dir Her C B'dir	Her A C'dir Her B C'dir	Her C A'dır Her C B'dir	Her C A'dır Her B C'dir
(*"Bazı insanlar ahlaklıdır, her ahlaklı değerlidir; o halde bazı insanlar değerlidir"*)	(*"Her insan düşünendir, Hiçbir bitki düşünen değildir; o halde hiçbir insan bitki değildir"*)	(*"Her insan düşünendir, her insan duyguludur; o halde bazı düşünenler duyguludur"*)	(*"Her maden ısıyla genleşir, her altın madendir; o halde ısıyla genleşen bazı maddeler altındır"*)

Birinci şeklin şartı hadd-i sugranın (küçük öncülünün) olumlu ve hadd-i kübranın (büyük öncülünün) küllî olmasıdır. Birinci şeklin darpları (modları)[1] ise şunlardır:			
Tümel olumlu + Tümel olumlu = Tümel olumlu	Tümel olumlu + Tümel olumsuz = Tümel olumsuz	Tikel olumlu + Tümel olumlu = Tikel olumlu	Tikel olumlu + Tümel olumsuz = Tikel olumsuz
("Her cisim mürekkeptir, Her mürekkep hâdistir; Her cisim hâdistir")	*("Her cisim mürekkeptir, Hiçbir mürekkep kadîm değildir; Hiçbir cisim kadîm değildir")*	*("Bazı cisimler mürekkeptir, Her mürekkep hâdistir; Bazı cisimler hâdistir")*	*("Bazı cisimler mürekkeptir, Hiçbir mürekkep kadîm değildir; Bazı cisimler kadîm değildir")*

İktirânî Kıyas'ın Sınıfları[2]					
1	2	3	4	5	6
İki Hamliyye	İki Muttasıl	İki Munfasıl	Hamliyye ve Muttasıl	Hamliyye ve Munfasıl	Muttasıl ve Munfasıl
(*"Her cisim mürekkeptir, Her mürekkep hâdistir; Her cisim hâdistir"*)	(*"Eğer güneş doğmuşsa gündüz olmuştur, her güneş doğduğunda yeryüzü aydınlık olur; o halde her güneş doğmuşsa yeryüzü aydınlık olur"*)	(*"Her sayı ya çifttir ya tektir, her çift sayı ya çiftin çifti ya tekin çiftidir; o halde her sayı ya tektir ya çiftin çiftidir ya tekin çiftidir"*)	(*"şu şey ne zaman insansa hayvandır, her hayvan cisimdir; o halde şu şey ne zaman insansa cisimdir"*)	(*"her sayı ya çifttir ya tektir, her çift sayı iki eşit sayıya bölünebilendir; o halde her sayı ya tektir ya iki eşit sayıya bölünebilendir"*)	(*"şu şey ne zaman insansa hayvandır, her hayvan ya beyaz ya siyahtır; o halde şu şey ne zaman insansa ya siyahtır ya beyazdır"*)

terim "su altında solunum yapmak" her iki öncülde de yüklem olduğu için kıyas ikinci şekil kıyastır. Bunu birinci şekle soktuğumuzda şöyle olur: "köpek balıkları su altında solunum yapar, su altında solunum yapan hiçbir balık balina değildir; o halde köpek balıkları balina değildir". Birinci şekilden de aynı sonuç çıktığı için yukarıdaki ikincil şekil kıyastan çıkan sonuç teyit edilmiş olur.

[1] Kıyasta orta terimin öncüller içindeki konumu şekli, bir şekilde öncüllerin olumlu-olumsuz, tümel ve tikel gibi nitelikleri şeklin ait olduğu modu belirler. Buna göre her bir şeklin on altı adet mümkün modu vardır. Ancak şekillerin geçerli sonuç verebilmesi için bazı şartlar bulunmaktadır. Dolayısıyla şartları karşılamayan modlar elendiğinde bu sayı altıya, bazı şekillerde dörde kadar düşmektedir.

[2] Kesin kıyasın iki öncülüyle önermelerin üç türünü çarptığımızda ulaşacağımız altı rakamı kesin kıyasın bileşen çeşitlerinin rakamını verecektir.

İstisnâi Kıyas	
Seçmeli kıyaslar ilki şartlı (şartıyye), diğeri seçmeli (istisnâiyye) olmak üzere iki öncülden meydana gelir. Mesela "eğer şu şey insansa hayvandır (şartlı), evet, o şey insandır (seçmeli); o halde o hayvandır" örneği bir seçmeli kıyastır.	
Muttasıla (Bitişk Şartlı) : Ön bileşenle (mukaddem) art bileşen (tâlî) arasında neden ya da koşul ilişkisi vardır.	Munfasıla (Ayrık Şartlı) : Ön bileşenle (mukaddem) art bileşen (tâlî) arasında ayrıklık veya karşıtlık ilişkisi vardır.
(*"E*ğer şu şey insansa hayvandır, evet, o şey insandır; o halde o hayvandır*"*)[1]	(*"Şu sayı ya tektir ya çifttir, fakat o tektir; o halde o çift değildir"*)[2]

Beş Sanat

Burhan (Bilimsel Kıyas)[3]
Burhan (bilimsel kıyas), 'yakîn'i (kesin bilimsel bilgiyi) netice vermesi için yakînî öncüllerin bir araya getirilmesinden (te'lîf edilmesinden) oluşan kıyastır. Yâkinler:

[1] Örneğimizde ön bileşen (mukaddem) olan "eğer şu şey insansa" evetlenmiştir. Ön bileşenle art bileşen arasında neden sonuç benzeri bir ilişki olduğundan ön bileşenin evetlenmesi art bileşeni sonuç vermektedir yani "o halde o hayvandır". Çünkü nedenin olumlanması, sonucun da olumlanması anlamına gelir. Metindeki diğer örnek "eğer şu şey insansa hayvandır, fakat o hayvan değildir; o halde insan değildir" şeklinde düzenlenmiştir. Bu örnekte bir önceki örneğin aksine art bileşenin çelişiği seçilerek ön bileşenin çelişiği sonuç alınmıştır.

[2] Bu önermenin ön bileşeni "şu sayı tektir", art bileşeni "şu sayı çifttir" şeklindedir. Bu iki bileşen arasında ayrıklık olduğundan birini evetlemek diğerini değillemek, birini değillemek diğerini evetlemekle eş değerdir. Örnekte seçmeli öncülde "fakat o tektir" denerek ön bileşen evetlendiğinden sonuç "o halde o çift değildir" şeklinde art bileşenin değili olmuştur. Metinde ayrık şartlılarla ilgili verilen bu kural sadece ayrık şartlıların hakiki kabul edilen mâniatü'l-cem ve'l-huluv mean kısımıyla sınırlıdır. Yani açıklanan kural, birlikte hem evetlenemeyen hem değillenemeyen ayrık şartlılarda geçerlidir. Sadece birlikte evetlenemeyen ayrık şartlılarda (maniatu'l-cem fakat) bileşenler arasında sadece evetlenme konusunda ayrıklık vardır ("şu şey ya ağaçtır ya taştır, fakat o ağaçtır; o halde o taş değildir" örneğinde ön bileşen evetlendiğinden art bileşen değillenmiş, sonuç art bileşenin çelişiği olmuştur ama seçmeli öncülde "fakat o şey ağaç değildir" denerek ön bileşen seçilseydi sonuç "o halde o şey taştır" olmak zorunda değildir). Bunun gibi sadece değillenemeyen (maniatu'l-huluvv fakat) ayrık şartlı önermelerde bileşenler arasında sadece değilleme konusunda ayrıklık vardır ("Raşit ya uyuyordur ya horlamıyordur, fakat o uyumuyordur; o halde o horlamıyordur" örneğinde şartlı öncülün ön bileşeni değillenmiş, yani ön bileşenin çelişiği seçilmiş olduğundan art bileşeni sonuç vermiştir ama bunun yerine ön bileşen evetlenip "fakat Raşit uyuyor" dendiğinde art bileşenin çelişiğini "o halde o horluyordur" sonuç vermesi gerekmez, Raşit uyuduğu halde horlamıyor olabilir).

[3] Metinde buraya kadar kıyasın formuna (suret) ilişkin konulara yer verildi. Bu başlık altında kıyasın içeriğine (madde) ilişkin konular yer alacaktır. Konular temelde kıyastaki önermelerin bilgi değeri, kaynağı ve amacına bağlı olarak çeşitli kıyaslara karşılık gelmektedir. Bunlar "beş zanat/zenaat" (sınâât-ı hams) olarak adlandırlılan burhan, cedel, hitabet, şiir ve muğalata kıyaslarıdır. Bunlar içerisinde itimada şayan kabul edilen kıyas biçimi burhandır. Burhan, kesin önermelerden, kesin sonuç almak için düzenlenmiş bir kıyas olarak tanımlanır. Mantıkta kesinlik bir kanaatin, aksi yönde ihtimale yer bırakmayacak kadar güçlü ve net olması anlamına gelir. Aksi yönde yüzde bir bile olsa bir ihtimal varsa ilgili kanaat kesin olma özelliğini kaybeder. Mantık kitapları hem doğruluk değeri hem kesinlik değeri bakımından derecelendirdikleri bir kanaat/itikat sıralaması sunarlar. Buna göre doğru ve kesin olan kanaatler "yakîn", doğru olma ihtimali doğru olmama ihtimalinden güçlü kanaatler "zan", ihtimaller arası arasında üstünlük oluşmayan, yüzde ellilik kanaatler "şek", doğru olma ihtimali düşük kanaatler "vehim" gibi adlarla adlandırılır. Bir konu hakkında hiçbir kanaat olmaması hali "basit cehl", yanlış kanaat olması haliyse "bileşik cehl" olarak sınıflandırılır.

1	**Evveliyyât** (apriorik-önsel hükümler) : Konusuyla yüklemi arasındaki bağ herhangi bir vasıtaya dayanmadan doğrudan onaylanan önermeler.	*"Bütün parçasından büyüktür"*
2	**Fıtriyyât** (kıyasları beraberinde olan önermeler) : Yüklemi konusuna kafamızda hazır bir orta terim sebebiyle kolayca yüklenen önermeler.	*"Dört çift rakamdır"*
3	**Müşâhedât** (gözlemler, duyu verileri) : Yüklemi konusuna yüklenirken beş duyusal bilgiden birinin referans alındığı önermeler.	*"Güneş aydınlatır"*
4	**Mücerrebât** (tecrübeler, deneyler) : Yüklemi konusuna tecrübe ve deney vasıtasıyla yüklenen önermeler.	*"Sakmunya otu sarı safrayı söker"*
5	**Mütevâtirât** (toplumsal doğru nakiller) : Yüklemi konuya yüklemek için tevatüre ihtiyaç duyulan önermeler.	*"Hz. Muhammed peygamberlik iddia etti"*
6	**Hadsiyyât** (Sezgiler) : Yüklemi konusuna hads/sezgi vasıtasıyla yüklenen önermeler.	*"Ay ışığının kaynağı güneştir"*

Cedel (Diyalektik)
Mantıkta meşhur veya müsellem öncüllerden oluşturulan kıyas olarak tanımlanır. Mantıkçılar bu tür öncüllere "adalet iyidir, zulüm kötüdür", "zayıf ve düşkünleri gözetmek erdemdir" vb. önermeleri örnek verirler.[1]

Hatâbe (Retorik)
İnsanların inanç ve itimad duyduğu kişilerden alıp kabul ettikleri önermeler (makbûlât) yanında doğru olma ihtimali görece fazla olan önermelerden (zanniyyât) oluşturulan kıyastır.[2]

Şiir (Poetika)
İnsanın içini açan ya da içini karartan imgesel unsurları barındıran öncüllerden oluşturulan kıyasları mantıkçılar şiir kategorisinde değerlendirilir. Şiirde kullanılan bu tür öncüller yukarıda sıralanan önerme çeşitleri içinde muhayyelât grubuna girerler.

[1] Bu tür önermeler yukarıda gördüğümüz kesin önerme gruplarından birine girmediğinden bunlardan oluşturulan kıyaslara da burhan denmez. Cedel türü kıyaslarda amaç, burhan düzeyindeki kıyasları anlayacak kavrayışa sahip olmayanları ikna ve tartışmada muarız kimseyi köşeye sıkıştırmaktır (ilzam).

[2] Mantıkçılar peygamberler, veliler ve filozoflar gibi insanlarda saygı ve itimat duygusu sağlamış kimselerin söz ve vecizelerini hitabette kullanılan öncüllerin harcı kabul ederler. Bu tür kıyasları sıkça kullanan kişilere hatip denir ve genellikle hatipler kitleyi, onların nezdinde değerli ve güvenilir kimselerin sözlerine dayanarak ikna yolunu sçeerler.

Mugâlata (Safsata)	
Doğru önermelere veya meşhur önermelere benzeyen ama doğru olmayan öncüllerden ya da vehim ürünü yanlış öncüllerden oluşan kıyaslara genel olarak muğalata denir. Doğru önermelere benzetilerek tasarlanan muğalatalara özelde "safsata" denir. Meşhur önermelere benzetilerek tasarlanan muğalatalara da "müşâğabe" denir.	
Lafız Benzerliği : Duvardaki at resmine işaretle söylenen "şu bir attır, her at kişner; o halde şu da kişner"[1]	Mana Beznerliği : "Her insan ve at insandır, her insan ve at attır; o halde bazı insanlar attır"[2]

[1] Bu örnekte duvardaki at resmiyle gerçek at arasındaki benzerlik sadece lafız ve isim benzerliğidir. Muğalatacı, bu ve bunun gibi kelime oyunlarıyla bir şeyin gerçeğine has değerleri onun sahtesine de mal etmek suretiyle kafa karışıklığı oluşturur.

[2] Burada kural ihlali pahasına bir kurgu üzerine spekülasyon yapılmaktadır. Ancak bir önceki örneğin aksine burada sorun, var olan bir şeyi, kendisine ait olmayan bir isimle anmak suretiyle içine düşülen bir kelime sorunu değil, insan ve attan mürekkep bir türün kurgusal varlığı anlamında bir mana ve hakikat sorunudur.

USÛL

el-Erbeûn 2
Hadis 24
Fıkıh 28
Kelam 48
Tasavvuf 58

١. سورة الفاتحة	1. Fâtiha Sûresi
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَۙ ﴿٢﴾ اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِۙ ﴿٣﴾ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِۜ ﴿٤﴾ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُۜ ﴿٥﴾ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَۙ ﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْۙ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّٓالِّينَ ﴿٧﴾	1. Bismillâhirrahmânirrahîm. 2, 3, 4. Hamd, Âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm, hesap, mükâfat ve ceza gününün (ahiret gününün) mâliki Allah'a mahsustur. 5. (Allahım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz. 6, 7. Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil.

١١٢. سورة الإخلاص	112. İhlâs Sûresi
قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌۚ ﴿١﴾ اَللّٰهُ الصَّمَدُۚ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْۙ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ ﴿٤﴾	1. De ki: "O, Allah'tır, bir tektir." 2. "Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.)" 3. O'ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir)." 4. "Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir."

الحَدِيثُ الْأَوَّلُ: الأَعْمَالُ بِالنِّيَّات	1. Hadis: Ameller Niyetlere Göredir
عَنْ أَمِيرِ المُؤْمِنِينَ أَبِي حَفْصٍ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ -رَضِيَ اللهُ عَنْهُ- قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «**إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ**». رَوَاهُ إِمَامَ المُحَدِّثِينَ: أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ	Emîrü'l-mü'minîn Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb'dan (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Kendim işittim, Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyordu: '**Ameller(in kıymeti) niyetlere bağlıdır. Herkesin niyet ettiği ne ise eline geçecek olan odur. Hicreti Allah'a ve Resûlü'ne müteveccih olanın hicreti Allah'a ve Resûlullah'adır. Hicreti, eline geçireceği bir dünyaya veya nikâh edeceği bir kadına müteveccih ise hicreti de gâye-i hicreti ne ise (dünya veya kadın) ona müntehidir.**'" Bu hadîs-i şerîfi her biri İmâmü'l-muhaddisîn olan Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil b. İbrâhim b. el-Muğîre b. Berdizbe el-Buhârî el-Cu'fî ile Ebü'l-Hüseyin Müslim b. el-

بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ المُغِيرَةِ بْنِ بَرْدِزْبَهْ البُخَارِيُّ. وَأَبُو الحُسَيْنِ مُسْلِمُ بْنُ الحَجَّاجِ بْنِ مُسْلِمٍ القُشَيْرِيُّ النَّيْسَابُورِيُّ -رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا- فِي صَحِيحَيْهِمَا اللَّذَيْنِ هُمَا أَصَحُّ الكُتُبِ المُصَنَّفَةِ.	Haccâc el-Kuşeyrî en-Nîsâbûrî kütüb-i musannefenin esahhı olup "Sahîhayn" denilen kitaplarında rivayet etmişlerdir.

الحَدِيثُ الثَّانِي: مَرَاتِبُ الدِّينِ: الإِسْلَامُ وَالإِيمَانُ وَالإِحْسَانُ	2. Hadis: İslâm, İmân ve İhsân
عَنْ عُمَرَ -رَضِيَ اللهُ عَنْهُ- أَيْضًا قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ، إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ، لاَ يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلاَ يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ؛ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلاَمِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «**اَلْإِسْلاَمُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَتُقِيمَ الصَّلاَةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ البَيْتَ إِنِ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلاً**» قَالَ: صَدَقْتَ، فَعَجِبْنَا لَهُ؛ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ! قَالَ: فَأَخْبِرنِي عَنِ الْإِيمَانِ؟ قَالَ: «**أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلاَئِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الآَخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ**» قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ؟ قَالَ: «**أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ، فَإِنَّهُ يَرَاكَ**» قَالَ:	Yine Ömer b. el-Hattâb'dan (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Günün birinde Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimizin huzûrunda bulunduğumuz sırada, baktık ki elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah, üzerinde yolculuğa delâlet eder hiçbir alâmet olmayan ve böyle iken yine hiçbirimizce tanınmayan bir kimse karşımıza çıkageldi. (Sokula sokula) nihâyet Nebiyy-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri'nin yanına (varıp) oturdu. Ve dizlerini dizlerine dayayıp ve her iki avucunu iki uyluğu üzerine koyup: 'Yâ Muhammed, İslâm nedir? Bana söyle.' dedi. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) '**İslâm, Allah'tan başka hiçbir ilâh ve mâbud bi'l-hak olmadığına ve Muhammed'in Resûlullah olduğuna şehadet etmen, namazı ikâme etmen, zekâtı vermen, ramazanda oruç tutman ve yoluna gücün yeterse Beytullâh'a haccetmendir.**' buyurdu. O (yabancı kimse): 'Doğru söylüyorsun.' dedi. Biz onun hâline hem Cenâb-ı Resûl'e soruyor hem de onu tasdik ediyor diye taaccüb ettik. Ondan sonra: 'Bir de iman nedir, söyle.' diye sordu. Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz: '**İman, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe iman etmendir. Bir de hayır ve şer (tatlı, acı hangi türlüsü olursa olsun) kadere iman etmendir.**' buyurunca yine, 'Doğru söylüyorsun.' dedi ve 'İhsan nedir, söyle.' diye bir daha sordu. Cenâb-ı Risaletmeâb

فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ؟ قَالَ: «**مَا الْمَسْؤُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ**» قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا؟ قَالَ: «**أَنْ تَلِدَ الْأَمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ**» ثُمَّ انْطَلَقَ، فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ: «**يَا عُمَرُ؛ أَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ؟**» قُلْتُ: اَللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «**فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِيْنَكُمْ**». رَوَاهُ مُسْلِمٌ.	Efendimiz de '**İhsan, Allah'a sanki görüyormuş gibi ibadet etmendir. Zira sen O'nu görmüyorsan O seni görüyor.**' buyurdu. O yine 'Doğru söylüyorsun.' dedikten sonra 'Kıyâmeti(n ne zaman kopacağını) bana haber ver.' dedi. Cevaben '**Bunda sorulanın ilmi sorandan ziyade değildir.**' buyuruldu. 'Öyle ise emârelerini (yani evvelki alâmetlerini) bildir.' dedi. Cevâbında '**Câriye-i memlûkenin kendi sâhibini doğurması ve yalın ayak, sırtı çıplak, fakir davar çobanlarının hangimizin kurduğu binâ daha yüksektir diye (servet ü sâmânca) yarışa çıktıklarını görmektir.**' buyurdu. Bundan sonra o (yabancı) kimse gitti. Nebiyy-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri de durdu durdu da neden sonra: '**Yâ Ömer, bilir misin o soran kim idi?**' diye sual buyurdu. 'Allah ve Resûlü a'lemdir' dedim. Buyurdular ki: '**O Cibrîl idi. Size dininizi öğretmek için geldi.**'" Bu hadîs-i şerîfi Müslim rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ الثَّالِثُ: أَرْكَانُ الْإِسْلَامِ	3. Hadis: İslâmın Esasları
عَنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا- قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ يَقُولُ: «**بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلٰى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللّٰهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ**». رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ.	Ebû Abdurrahman Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dan (radıyallâhu anhümâ); demiştir ki: "Kendim işittim, Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: '**(Binâ-yı) İslâm beş şey üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka hiçbir ilâh ve mâbud bi'l-hak olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehadet, namazı ikâme, zekâtı vermek, hacc-ı Beytullah ve savm-ı ramazan.**'" Bu hadîs-i şerîfi Buhârî ile Müslim tahrîc etmişlerdir.

الحَدِيثُ الرَّابِعُ: مَرَاحِلُ خَلْقِ الْإِنْسَانِ، وَتَقْدِيرُ رِزْقِهِ وَأَجَلِهِ وَعَمَلِهِ	4. Hadis: İnsanın Yaratılışı ve Sonu

عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ: «**إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُرْسَلُ الْمَلَكُ فَيَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ، وَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ: بِكَتْبِ رِزْقِهِ، وَأَجَلِهِ، وَعَمَلِهِ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ. فَوَ الَّذِي لاَ إِلَهَ غَيْرُهُ؛ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الجَنَّةِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ، فَيَدْخُلُهَا. وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الجَنَّةِ، فَيَدْخُلُهَا**». رَوَاهُ البُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ.	Ebû Abdurrahman Abdullah b. Mes'ud'dan (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) -ki sâdık u masdûk odur- bize şöyle buyurdu: '**Her birinizin (mâye-i) hilkati ana rahminde nutfe olarak kırk gün derlenir toplanır. Sonra tıpkı öyle aleka (kan pıhtısı) olur. Sonra yine tıpkı öyle mudga (et parçası) olur. Ondan sonra da melek gönderilir, ona nefh-i rûh eder. Ve dört kelimeyi yani rızkını, ecelini, amelini ve şakî mi yoksa saîd mi olacağını (hükm-i kazâ ve kader olarak) yazması (o meleğe) emrolunur. Kendisinden başka hak ilâh olmayan Allah'a kasem ederim ki içinizde öyle âdem bulunur ki ehl-i cennet amelleriyle âmil ola ola kendisi ile cennet arasında bir arşından ziyade mesafe kalmaz. Derken (hükm-i) kitap (yani o yazının hükmü) ona galebe eder, ehl-i nâr ameli ile âmil olur da cehenneme girer. Kezâlik içinizde öyle âdem bulunur ki ehl-i nâr ameli ile âmil ola ola kendisi ile cehennem arasında bir arşından ziyade mesafe kalmaz. Derken (hükm-i) kitap ona galebe eder, ehl-i cennet ameli ile âmil olur da cennete girer.**'" Bu hadîs-i şerîfi Buhârî ve Müslim rivayet etmişlerdir.

الحَدِيثُ الْخَامِسُ: إِنْكَارُ الْبِدَعِ الْمَذْمُومَةِ	5. Hadis: Mezmûm Bid'at'ın İnkârı
عَنْ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أُمِّ عَبْدِ اللّٰهِ عَائِشَةَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا- قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «**مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ**». رَوَاهُ البُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ. وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: «**مَنْ عَمِلَ عَمَلاً لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ**».	Ümmü'l-mü'minîn Ümmü Abdullah Âişe-i Sıddîka'dan (radıyallâhu anhâ); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz Hazretleri şöyle buyurdu: '**Her kim bizim bu işimizin (yani dinimizin) içine ondan olmayan bir şeyi yeniden sokarsa (o yaptığı iş) merduddur, başına çalınır.**'" Bu hadîs-i şerîfi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir. Müslim'den gelen diğer bir rivayette de şöyle denilmiştir: "**Her kim emrimize (ahkâm-ı dinimize) uygun olmayan bir amel işlerse o ameli merduddur, başına çalınır.**"

الحَدِيثُ السَّادِسُ: اَلْاِبْعَادُ عَنِ الشُّبُهَاتِ	6. Hadis: Helal ve Haram
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ النُّعْمَانِ بْنِ بِشِيرٍ -رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا- قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «**إِنَّ الْحَلَالَ بَيِّنٌ، وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيِّنٌ، وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ، لاَ يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنِ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ؛ كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الحِمَى، يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ. أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللهِ تَعَالَى مَحَارِمُهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً، إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ**». رَوَاهُ البُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ.	Ebû Abdullah Nu'mân b. Beşîr'den (radıyallâhu anhümâ); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri'nden kendim işittim, şöyle buyurdu: '**Helâl belli, haram da bellidir. İkisi arasında da (helâl mi haram mı belli olmayan birtakım) şüpheli şeyler vardır ki çok kimseler onları bilmezler. Şüpheli şeylerden kim sakınırsa dinini ve ırzını kurtarmış olur. Her kim şüpheli şeylerin içine dalarsa haramın da içine dalmış olur. (Böylesi) tıpkı (içine girmek yasak edilen) koru etrafında davar otlatan çoban gibidir. Sürüsünü o koruya (düşürüp) otlatmak tehlikesi karşısında bulunur. Haberiniz olsun, her padişahın bir korusu olur. Biliniz ki Allah'ın korusu da haram ettiği şeylerdir. Âgâh olunuz, cesedin içinde bir et parçası vardır ki iyi olursa bütün cesed iyi olur, bozuk olursa bütün cesed bozuk olur. İşte o (et parçası) kalbdir.**'" Bu hadîs-i şerîf-i Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir.

الحَدِيثُ السَّابِعُ: اَلنَّصِيحَةُ عِمَادُ الدِّينِ	7. Hadis: Din Nasihattir
عَنْ أَبِي رُقَيَّةَ تَمِيمِ بْنِ أَوْسٍ الدَّارِيِّ -رَضِيَ اللهُ عَنْهُ- أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «**اَلدِّينُ النَّصِيحَةُ**» قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ: «**لِلّٰهِ، وَلِكِتَابِهِ، وَلِرَسُولِهِ، وَلِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ**». رَوَاهُ مُسْلِمٌ.	Ebû Rukayye Temîm b. Evs Dârî'den (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Nebîyy-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz şöyle buyurdu: '**Din hemân nasihattir. Din hemân nasihattir. Din hemân nasihattir.**' 'Yâ Resûlullah kimin için nasihat?' diye sorduk. '**Allah için, Kitâbı için, Resûlü için, eimme-i müslimîn ve âmme-i müslimîn için.**' buyurdular." Bu hadîs-i şerîfi Müslim rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ الثَّامِنُ: حُرْمَةُ دَمُ الْمُسْلِمِ وَمَالِهِ	8. Hadis: Müslüman'ın Kanının ve Malının Haramlığı

عَنِ ابْنِ عُمَرَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا- أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «**أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتّٰى يَشْهَدُوا أَنْ لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللّٰهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذٰلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلاَّ بِحَقِّ الْإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللّٰهِ تَعَالٰى**». رَوَاهُ البُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ.	Abdullah b. Ömer'den (radıyallâhu anhümâ); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz Hazretleri şöyle buyurdu: '**Allah'tan başka hak ilâh olmadığına, Muhammed'in Resûlullah olduğuna (zâhirde) şehâdet, namazı ikâme, zekâtı edâ edinceye kadar nâs ile muharebe etmek bana emrolundu. Onlar bunları yapınca -Müslümanlık hakkının muktezâsı (olan hudûd) müstesnâ olmak üzere- canlarını ve mallarını benim elimden kurtarırlar. (Bâtınlarından dolayı olan) hesaplarına gelince o (hesabı görmek) Allah'a kalmıştır.**'" Bu hadîs-i şerîfi [Buhârî ve] Müslim rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ التَّاسِعُ: اَلنَّهْيُ عَنْ كَثْرَةِ السُّؤَالِ	9. Hadis: Çok Soru Sormanın Nehyi
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ صَخْرٍ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ يَقُولُ: «**مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ، وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ؛ فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ، وَاخْتِلَافُهُمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ**». رَوَاهُ البُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ.	Ebû Hüreyre Abdurrahman b. Sahr Devsî'den (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Kendim işittim, Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz şöyle buyurdu: '**Sizi her neden nehyedersem ondan ictinab ediniz. Size her neyi emredersem kudretiniz yettiği kadar yapınız (da nasıl yapacağınızı sormayınız). Zira sizden evvelki (ümmet)leri helâk eden ancak onların çok çok sormaları ve peygamberlerine muhalefet etmeleri olmuştur.**'" Bu hadîs-i şerîfi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir.

الحَدِيثُ العَاشِرُ: اَلْحَلَالُ سَبَبٌ لِإِجَابَةِ الدُّعَاءِ، وَأَكْلُ الحَرَامِ يَمْنَعُهَا	10. Hadis: Helal Lokma
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «**إِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى طَيِّبٌ لاَ يَقْبَلُ إِلاَّ طَيِّبًا، وَإِنَّ اللّٰهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ، فَقَالَ تَعَالٰى: (يٰا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبٰتِ وَاعْمَلُوا صٰلِحًا). وَقَالَ تَعَالٰى: (يٰا أَيُّهَا الَّذِينَ**	Ebû Hüreyre'den (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: '**Allah Teâlâ paktır, pak olandan başkasını kabul etmez. Allah Teâlâ mürsel olan peygamberlerine neyi emrettiyse mü'minlere de onu emretmiştir. (Peygamberlere) Ey Peygamberler, pak ve helâl ta'âmlardan yiyiniz ve sâlih amel işleyiniz; Ey iman edenler, rızık**

ءَامَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ). ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ، يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ، يَا رَبِّ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَغُذِيَ بِالحَرَامِ. فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ؟!». رَوَاهُ مُسْلِمٌ.	**olarak size verdiğimiz pak ve helâl şeylerden yiyiniz. buyurdu.' 'Ondan sonra Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri (sözü döndüre dolaştıra) buyurdu ki: 'İnsan (Allah yolunda) uzun seferlere katılır, saçları birbirine karışmış, yüzü gözü toza bulanmış, Yâ Rab! Yâ Rab! diyerek ellerini gökyüzüne açar. Hâlbuki yediği haram, içtiği haram, giydiği haram. Haram ile beslenmiş. Böylesinin duası nereden müstecâb olacak?'"** Bu hadîs-i şerîfi Müslim rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ الْحَادِيَ عَشَرَ: مِنَ الْوَرَعِ تَوَقِّي الشُّبَه	11. Hadis: Şüphelilerin Terki
عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ سِبْطِ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ وَرَيْحَانَتِهِ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا- قَالَ: حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ: «**دَعْ مَا يَرِيبُكَ إِلَى مَا لاَ يَرِيبُكَ**». رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ، وَقَالَ التِّرْمِذِيُّ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.	Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) torunu ve sevgili yavrusu Ebû Muhammed Hasan b. Ali b. Ebî Tâlib'den (radıyallâhu anhümâ); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri'nin '**(Hill u hurmeti, fâide ve zararı) seni şüpheye düşüren şeyi bırak da düşürmeyene bak.**' Buyurduklarını kendilerinden işitip belledim." Bu hadîs-i şerîfi Ahmed b. Şuayb Nesâî ile Ebû İsâ Muhammed b. İsâ Tirmizî rivayet etmişlerdir. Tirmizî bu hadîs hasendir, sahihtir diyor.

الحَدِيثُ الثَّانِيَ عَشَرَ: تَرْكُ مَا لَا يَعْنِي، وَالْاِشْتِغَالُ بِمَا يُفِيدُ	12. Hadis: Faydasız Şeylerin Terki
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «**مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لاَ يَعْنِيهِ**». حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَغَيْرُهُ.	Ebû Hüreyre'den (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri, '**Kişinin mâlâ ya'nîyi, yani gerekmez olan şeyi terk etmesi iyi Müslüman olduğu(nun alâmetleri)ndendir**.' buyurdu" Bu hadîs-i şerîf hasen olup onu Tirmizî gibi başkası da böylece (mevsûlen) rivayet etmişlerdir.

الحَدِيثُ الثَّالِثَ عَشَرَ: مِنْ عَلَامَاتِ كَمَالِ الْإِيمَانِ حُبُّكَ الْخَيْرِ لِلْمُسْلِمِينَ	13. Hadis: Müslüman Kardeşin İçin Hayr İstenmesi

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- خَادِمِ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «**لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ**». رَوَاهُ البُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ.	Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) hâdimi Ebû Hamza Enes b. Mâlik'ten (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz, '**Her biriniz kendi nefsi için neyi severse (yani arzu ederse Müslüman) kardeşi için de onu arzu etmedikçe mü'min olmuş olmaz.**' buyurdu." Bu hadîs-i şerîfi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir.

الحَدِيثُ الرَّابِعَ عَشَرَ: حُرْمَةُ الْمُسْلِمِ وَمَتَى تهدد	14. Hadis: Müslüman'ın Kanının Haramlığı
عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «**لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِىءٍ مُسْلِمٍ إِلاَّ بِإِحْدٰى ثَلَاثٍ: اَلثَّيِّبُ الزَّانِي، وَالنَّفْسُ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمُفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ**». رَوَاهُ البُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ.	İbn Mes'ud'dan (radıyallâhu teâlâ anh); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu, **'(Şu) üç sebepten biri olmadıkça hiçbir Müslüman'ın kanı helâl olmaz: Biri seyyib-i zânînin (yani başından nikâh geçmiş olan zânînin ki recm olunur), diğeri katl-i nefs edenin (ki maktûle bedel kısas olunur), biri de dinini terk eden ve cemaatten ayrılanın (ki katl olunur).'**" Bu hadîs-i şerîfi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir.

الحَدِيثُ الخَامِسَ عَشَرَ: اَلتَّكَلُّمُ بِالْخَيْرِ، وَإِكْرَامُ الجَارِ وَالضَّيْفِ	15. Hadis: Hayrı Konuşmak veya Susmak
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ-، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «**مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ والْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ**». رَوَاهُ البُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ.	Ebû Hüreyre'den (radıyallâhu teâlâ anh); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri şöyle buyurdu: '**Allah'a ve âhiret gününe imanı olan ya hayır söylesin ya da ağzını mühürlesin. Allah'a ve âhiret gününe imanı olan komşusuna ikram etsin. Allah'a ve âhiret gününe imanı olan misafirine ikram etsin.**'" Bu hadîs-i şerîfi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir.

الحَدِيثُ السَّادِسَ عَشَرَ: النَّهْيُ عَنِ الغَضَبِ	16. Hadis: Öfkelenmemek

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- أَنَّ رَجُلاً قَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: أَوْصِنِي؛ قَالَ: «**لاَ تَغْضَبْ**» فَرَدَّدَ مِرَارًا، قَالَ: «**لَا تَغْضَبْ**». رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.	Ebû Hüreyre'den (radıyallâhu teâlâ anh); demiştir ki: "Biri Nebiyy-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri'ne: '(Yâ Resûlullah) bana vasiyet et, yani nasihat et.' dedi. (Cevaben) '**Gazab etme.**' buyurdu. O kimse talebini birkaç defa tekrar etti. (Hepsinde) '**Gazab etme.**' cevâbını verdi." Bu hadîs-i şerîfi Buhârî rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ السَّابِعَ عَشَرَ: اَلأَمْرُ بِالْإِحْسَانِ، وَالرِّفْقُ بِالْحَيَوَانِ	17. Hadis: Her Canlıya İyilikle Muamele Etmek
عَنْ أَبِي يَعْلَى شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ-، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «**إِنَّ اللّٰهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذِّبْحَةَ، وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ، وَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ**». رَوَاهُ مُسْلِمٌ.	Ebû Ya'lâ Şeddâd b. Evs'ten (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz şöyle buyurdu: '**Allah teâlâ ve tekaddes Hazretleri her şeye güzel muamele edilmesini (iyilikle davranılmasını) emretmiştir. Öyle ise (canlı bir mahlûku haklı olarak) öldüreceğiniz vakitte (maktûlü ta'zîb etmeyecek) güzel bir sûret-i katli ihtiyar ediniz. Kezâlik bir hayvanı boğazladığınız vakit de (hayvana ezâ vermeyecek) güzel bir surette boğazlayınız. Herhanginiz böyle bir işe girişecek olursa bıçağını (iyice) bilesin ve zebîhasını (yani keseceği hayvanı) rahatlandırsın.**'" Bu hadîs-i şerîfi Müslim rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ الثَّامِنَ عَشَرَ: حُسْنُ الخُلُقِ	18. Hadis: Güzel Ahlak
عَنْ أَبِي ذَرٍّ جُنْدُبِ بْنِ جُنَادَةَ وَأَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا-، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «**اِتَّقِ اللّٰهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَأَتْبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ**». رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ، وَفِي بَعْضِ النُّسَخِ: حَسَنٌ صَحِيحٌ.	Ebû Zer Cündüb b. Cünâde el-Gıfârî ile Ebû Abdurrahman Muâz b. Cebel'den (radıyallâhu anhümâ); demişlerdir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz şöyle buyurdu: '**Her nerede olursan ol Allah'tan ittikâ üzere bulun (yani hakkını gözet ve gözetmemekten sakın). Seyyienin ardınca hemen haseneyi yetiştir ki o seyyieyi mahvedesin. Halka da güzel huy ile muamele et.**'" Bu hadîs-i şerîfi Tirmizî rivayet etmiş olup (hadîs-i hasen) olduğunu da tasrih eylemiştir. Bazı

	nüshalara göre (hasen sahih) diye kaydedilmiştir.

الحَدِيثُ التَّاسِعَ عَشَرَ: نَصِيحَةٌ نَبَوِيَّةٌ لِتَرْسِيخِ العَقِيدَةِ الْإِسْلَامِيَّةِ	19. Hadis: Allah'ın Yardımı ve Koruması
عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا- قَالَ: كُنْتُ خَلْفَ النَّبِيِّ ﷺ يَوْمًا فَقَالَ: **«يَا غُلَامُ؛ إِنِّي أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ: اِحْفَظِ اللّٰهَ يَحْفَظْكَ، اِحْفَظِ اللّٰهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ. إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللّٰهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللّٰهِ. وَاعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللّٰهُ لَكَ. وَإِنِ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللّٰهُ عَلَيْكَ. رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ، وَجَفَّتِ الصُّحُفُ»** رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ. وَفِي رِوَايَةٍ غَيْرِ التِّرْمِذِيِّ: **«اِحْفَظِ اللّٰهَ تَجِدْهُ أَمَامَكَ، تَعَرَّفْ إِلَى اللّٰهِ فِي الرَّخَاءِ يَعْرِفْكَ فِي الشِّدَّةِ، وَاعْلَمْ أَنَّ مَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، وَمَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَاعْلَمْ أَنَّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ، وَأَنَّ الْفَرَجَ مَعَ الْكَرْبِ، وَأَنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا»**	Ebu'l-Abbas Abdullah b. Abbas'tan (radıyallâhu anhümâ); demiştir ki: "Bir gün Nebiyy-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri'nin terkisinde idim. Buyurdu ki, '**Evlât, sana birkaç söz belleteceğim: Allah'ı (yani emr ü nehyini) gözet ki Allah da seni gözetsin. Allah'ı gözet ki O'nu karşında bulasın. (Bir şey) istediğin vakit Allah'tan iste. Yardım dilediğin vakit Allah'tan dile. Şunu bil ki cemî'-i mahlûkat el birliğiyle sana bir fâide ve menfaat bahşetmek isteseler Allah'ın sana yazdığından fazla bir şey bahşedemezler. Kezâlik cemî'-i mahlûkat el birliğiyle sana bir zarar vermek isteseler Allah'ın sana takdir ettiği zarardan ziyadesini yapamazlar. Kalemler (işlerini hitâma erip) kaldırılmış, sahifeler de (üzerlerindeki yazılar tamam olup) kurumuştur.**'" Bu hadîs-i şerîfi Tirmizî rivayet edip (hasen sahih) olduğunu söylemiştir. Tirmizî'den başkasının rivayetinde göre ise şöyle buyurulmuştur: "**Allah'ı gözet ki O'nu önünde bulasın. Geniş zamanında Allah'a kendini sevdir ki o da seni sıkıntı zamanında tanısın (sevsin). Bilmiş ol ki (takdîr-i ilâhîye göre) başına gelmeyecek olan şeyin sana isabet edeceği yok. Ve sana isabet edecek olan şeyden de senin kurtulacağın yok. Bilmiş ol ki Nusret-i (ilâhiye) sabır ile, küşâyiş-i kalb de gam u gussa ile beraberdir. Her güçlükle beraber bir kolaylık vardır.**"

الحَدِيثُ الْعِشْرُونَ: اَلْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ	20. Hadis: Hayâ

عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرٍو الْأَنْصَارِيِّ البَدْرِيِّ -رَضِيَ اللهُ عَنْهُ- قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ **«إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النُّبُوَّةِ الْأُولَى: إِذَا لَمْ تَسْتَحْيِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ»**. رَوَاهُ البُخَارِيُّ.	Ebû Mes'ud Ukbe b. Amr el-Ensârî el-Bedrî'den (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri şöyle buyurdu: '***Utanmadıktan sonra dilediğini yap.* sözü, ilk nübüvvet zamanlarından nâsın hatırında kalan sözlerdendir.**'" Bu hadîs-i şerîfi Buhârî rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ الحَادِيَ وَالْعِشْرُونَ: اَلْاِسْتِقَامَةُ لُبُّ الْإِسْلَامِ	21. Hadis: İstikâmet
عَنْ أَبِي عَمْرٍو -وَقِيلَ: أَبِي عُمْرَةَ- سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الثَّقَفِيِّ -رَضِيَ اللهُ عَنْهُ- قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ؛ قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلاً لاَ أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ، قَالَ: «**قُلْ: آمَنْتُ بِاللهِ، ثُمَّ اسْتَقِمْ**». رَوَاهُ مُسْلِمٌ.	Ebû Amr (yahut Ebû Amra) Süfyân b. Abdullah'tan (radıyallâhu anh); demiştir ki: "'Yâ Resûlullah, İslâm'a dair bana bir söz söyle ki senden başka birinden daha sormaya muhtaç olmayayım' dedim. '**Âmentü billah... de, ondan sonra da dosdoğru ol (yani Allah'ın emrine imtisal ve neyhinden ictinabda sabit ol).**' buyurdu." Bu hadîs-i şerîfi Müslim rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ الثَّانِيَ وَالْعِشْرُونَ: دُخُولُ الْجَنَّةِ بِفِعْلِ الْمَأْمُورَاتِ وَتَرْكِ الْمَنْهِيَّاتِ	22. Hadis: Cennetin Anahtarı
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيِّ -رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا-: أَنَّ رَجُلاً سَأَلَ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِذَا صَلَّيْتُ الْمَكْتُوبَاتِ، وَصُمْتُ رَمَضَانَ، وَأَحْلَلْتُ الْحَلاَلَ، وَحَرَّمْتُ الْحَرَامَ، وَلَمْ أَزِدْ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا، أَأَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: «**نَعَمْ**». رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَمَعْنَى: (حَرَّمْتُ الْحَرَامَ): اِجْتَنَبْتُهُ. وَمَعْنَى: (أَحْلَلْتُ الْحَلاَلَ): فَعَلْتُهُ مُعْتَقِدًا حِلَّهُ، وَاللهُ أَعْلَمُ.	Ebû Abdullah Câbir b. Abdullah Ensârî'den (radıyallâhu anhümâ); demiştir ki: "Biri Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri'nden şu suâli sordu: 'Ne buyurursunuz? Eğer ben (beş vakit) farz namazları kılar, ramazanı tutar, helâli helâl ve haramı haram kılar da bundan ziyade hiçbir şey yapmasam cennete girer miyim?' Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri '**Evet.**' buyurdular." Bu hadîs-i şerîfi Müslim rivayet etmiştir. Haramı haram kılmaktan murad, haramdan ictinabdır. Helâli helâl etmke de onu helâl itikad ederek yapmak demektir.

الحَدِيثُ الثَّالِثَ وَالْعِشْرُونَ: مِنْ جَوَامِعِ الْخَيْرِ	23. Hadis: Her Hayır Sadakadır
عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْحَارِثِ بْنِ عَاصِمٍ الْأَشْعَرِيِّ -رَضِيَ اللهُ عَنْهُ- قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «**الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ تَمْلَآنِ -أَوْ تَمْلَأُ- مَا بَيْنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ، كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو، فَبَائِعٌ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُوبِقُهَا**». رَوَاهُ مُسْلِمٌ.	Ebû Mâlik Hâris b. Âsım Eş’arî’den (radıyallâhu teâlâ anh); demiştir ki: “Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri şöyle buyurdu: ‘**(Abdest veya sâir) temizlik imanın yarısıdır. *Elhamdülillah* (sözü) mîzânı doldurur. *Sübhânallah velhamdulillah* (sözleri) de göklerle yerin arasını doldurur. Namaz nurdur. Sadaka (imana) burhandır. Sabır (zulümât-ı gam u gussayı gideren) ziyâdır. Kur’an da (hâline göre) ya lehine ya da aleyhine hüccettir. Herkes sabah olunca işine gücüne gider. Ve nefsini (ya Allah’a ya da mâsivallaha) satar da (neticede) ya âzâd ya helâk eder.**’” Bu hadîs-i şerîfi Müslim rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ الرَّابِعَ وَالْعِشْرُونَ: آلَاءُ اللهِ تَعَالَى وَفَضْلُهُ عَلَى عِبَادِهِ	24. Hadis: Allah’ın Kullarına Nimetleri
عَنْ أَبِي ذرٍّ -رَضِيَ اللهُ عَنْهُ-، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِيمَا رَوَى عَنِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ: أَنَّهُ قَالَ: «**يَا عِبَادِي؛ إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوا. يَا عِبَادِي؛ كُلُّكُمْ ضَالٌّ إِلَّا مَنْ هَدَيْتُهُ، فَاسْتَهْدُونِي أَهْدِكُمْ. يَا عِبَادِي؛ كُلُّكُمْ جَائِعٌ إِلَّا مَنْ أَطْعَمْتُهُ، فَاسْتَطْعِمُونِي أُطْعِمْكُمْ. يَا عِبَادِي؛ كُلُّكُمْ عَارٍ إِلَّا مَنْ كَسَوْتُهُ، فَاسْتَكْسُونِي أَكْسِكُمْ. يَا عِبَادِي؛ إِنَّكُمْ تُخْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَأَنَا أَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا، فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ. يَا عِبَادِي؛ إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا ضُرِّي فَتَضُرُّونِي، وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي. يَا**	Ebû Zer Gıfârî’den (radıyallâhu anh); Nebiyy-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz Rabb-i Celîli teâlâ ve tekaddes Hazretleri’nden rivayet ettiklerinden olmak üzere âtîdeki hadîs-i kudsîyi nakl buyurdu: “**Ey kullarım, muhakkak biliniz ki Ben zulmü kendime haram ettim (zulümden müte’âlî ve münezzehim). Sizin aranızda da zulmü haram ettim. Öyle ise birbirinize zulmetmeyiniz. Ey kullarım, Benim hidâyet ettiklerimden başka hepiniz dalâlettesiniz. Öyle ise Benden hidâyet dileyiniz ki size hidâyet vereyim. Ey kullarım, Benim beslediklerimden başka hepiniz açsınız. Öyle ise Benden taâm dileyiniz ki sizi besleyeyim. Ey kullarım, Benim giydirdiklerimden başka hepiniz çıplaksınız. Öyle ise Benden giyecek isteyiniz ki sizi giydireyim. Kullarım, siz gece gündüz hep hata işlersiniz. Ben de baştan başa bütün günahları mağfiret ederim. Öyle ise Bana istiğfar ediniz ki**

عِبَادِي؛ لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ، كَانُوا عَلٰى أَتْقٰى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا. يَا عِبَادِي؛ لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ، كَانُوا عَلٰى أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا. يَا عِبَادِي؛ لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ، قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَسَأَلُونِي، فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلاَّ كَمَا يَنْقُصُ الْمِخْيَطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ. يَا عِبَادِي؛ إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ إِيَّاهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدِ اللّٰهَ، وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومَنَّ إِلاَّ نَفْسَهُ». رَوَاهُ مُسْلِمٌ.	**size mağfiret edeyim. Ey kullarım, sizin Bana zarar vermek elinizden gelmez ki Bana zarar verebilesiniz. Bana menfaat vermek elinizden gelmez ki Bana nef'iniz dokunabilsin. Ey kullarım, eğer evveliniz âhiriniz, insiniz cinniniz, içinizde en takî olan kim ise onun kalbi gibi (hep mutî' kalbli) olsanız yine mülküme ziyade hiçbir şey katılmış olmaz. Ey kullarım, eğer evveliniz âhiriniz, insiniz cinniniz, içinizde en fâcir olan kim ise onun kalbi gibi (hep âsî kalbli) olsanız yine mülkümden bir şey eksilmez. Ey kullarım, eğer evveliniz âhiriniz, insiniz cinniniz hep bir yerde durup Benden matlublarınızı dileseniz de her birinize (ayrı ayrı) dileğini versem, bu bahşâyiş nezdimdeki hazîne-i atâdan iğne denize girdiğinde denizden ne eksiltirse ondan ziyade bir şey eksiltmez. Ey kullarım, ameller hep sizin amellerinizdir. Ben onları sizin hesabınıza noksansız olarak zabtederim. Sonra karşılığını size tastamam gösteririm. Artık her kim (karşılık olarak) hayır bulursa Allah'a hamd etsin. Her kim de başka şey bulursa kendisinden başkasına levm etmesin.**" Bu hadîs-i şerîfi Müslim rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ الخَامِسَ وَالْعِشْرُونَ: اَلتَّنَافُسُ فِي الْخَيْرِ، وَفَضْلُ الذِّكْرِ	25. Hadis: Zikrin Fazileti
عَنْ أَبِي ذَرٍّ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- أَيْضًا: أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ قَالُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ؛ ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالْأُجُورِ؛ يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ بِفُضُولِ أَمْوَالِهِمْ. قَالَ: «**أَوَ لَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لَكُمْ مَا تَصَّدَّقُونَ؟! إِنَّ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةً، وَكُلِّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةً، وَكُلِّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةً،**	Ebû Zer Gıfârî (radıyallâhu anh); "Ashâb-ı Resûlullah'tan (fukarâ-yı muhâcirînden) bazı kimseler Nebiyy-i Ekrem'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) dediler ki: 'Yâ Resûlallah, ehl-i servet olanlar (büyük büyük) ecirleri alıp gidiyorlar. Hem bizim gibi namaz kılıyor, bizim gibi oruç tutuyorlar hem de artan mallarıyla sadaka veriyorlar.' Hazret-i Resûlullah (sallallâhu aleyhi vesellem) buyurdu ki, '**Allah teâlâ ve tekaddes Hazretleri size tasadduk edecek şey vermemiş mi (ki böyle söylüyorsunuz)? Her tesbîhinize mukâbil sadaka (ecir) vardır. Her tekbirinize mukâbil sadaka**

وَكُلِّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةً، وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنْ مُنْكَرٍ صَدَقَةٌ، وَفِي بُضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ؛ أَيَأْتِي أَحَدُنَا شَهْوَتَهُ وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ؟! قَالَ: «**أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِي حَرَامٍ، أَكَانَ عَلَيْهِ وِزْرٌ؟! فَكَذَلِكَ إِذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ؛ كَانَ لَهُ أَجْرٌ**». رَوَاهُ مُسْلِمٌ.	**(ecir) vardır. Her tahmîdinize mukâbil sadaka (ecir) vardır. Her tehlîlinize mukâbil sadaka (ecir) vardır. Emr bi'l-ma'rûfta da sadaka ecri var, nehy ani'l-münkerde de sadaka ecri var. Hatta birinizin (ehline) mukârenet etmesinde de sadaka ecri var.**' Dediler ki 'Yâ Resûlallah, birimiz şehvetini kazâ ederse yine nâil-i ecir mi olur?' (Cevaben) buyurdu ki: '**Söyleyin, o kimse şehveti haram ile kazâ edeydi ona vizr (yani günah) olmayacak mıydı? İşte bunun gibi helâl ile de kazâ-yı şehvet ederse ecre nâil olur.**'" Bu hadîs-i şerîfi Müslim rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ السَّادِسَ وَالْعِشْرُونَ: كَثْرَةُ طُرُقِ الْخَيْرِ، وَتَعَدُّدُ أَنْوَاعِ الصَّدَقَاتِ	26. Hadis: Hayır Kapılarının Çokluğu
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «**كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ، كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ يَعْدِلُ بَيْنَ الِاثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَيُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ فَيَحْمِلُهُ عَلَيْهَا، أَوْ يَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَبِكُلِّ خُطْوَةٍ يَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ، وَيُمِيطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ**». رَوَاهُ البُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ.	Ebû Hüreyre'den (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz şöyle buyurdu: '**İnsanın mefâsılından her biri için güneş doğan her günde (şükrâne-i âfiyet olarak) bir sadaka lâzımdır. İki kimsenin arasını bulup ıslah etmen sadakadır. Bir kimseye hayvanına binerken yardım edip bindirmen yahut yükünü hayvanına yüklemekte ona mu'âvenette bulunman sadakadır. Kelime-i tayyibe sadakadır. Namaza gitmek için attığın her adıma bedel bir sadaka (ecir) vardır. Ezâ verecek şeyi geçecek yoldan uzaklaştırman (bile) sadakadır.**'" Bu hadîs-i şerîfi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir.

الحَدِيثُ السَّابِعَ وَالْعِشْرُونَ: تَعْرِيفُ البِرِّ وَالْإِثْمِ	27. Hadis: İyilik ve Kötülük
عَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سِمْعَانَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ-، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قال: «**اَلْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ، وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ**». رَوَاهُ مُسْلِمٌ .	Nevvâs b. Sem'ân'dan (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Nebiyy-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri şöyle buyurdu: '**Birr (yani iyi iş, iyilik) ahlâk güzelliğidir. İsm (yani günah) da nefsinde iz bırakıp da başkalarınca mâlûm olmasını istemediğin şeydir.**'" Bu hadîs-i şerîfi Müslim rivayet etmiştir.

وَعَنْ وَابِصَةَ بْنِ مَعْبَدٍ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ فَقَالَ: «**جِئْتَ تَسْأَلُ عَنِ الْبِرِّ؟**» قُلْتُ: نَعَمْ، فَقَالَ: «**اِسْتَفْتِ قَلْبَكَ؛ اَلْبِرُّ مَا اطْمَأَنَّتْ إِلَيْهِ النَّفْسُ وَاطْمَأَنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي النَّفْسِ وَتَرَدَّدَ فِي الصَّدْرِ وَإِنْ أَفْتَاكَ النَّاسُ وَأَفْتَوْكَ**» حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَيْنَاهُ فِي مُسْنَدَيِ الْإِمَامَيْنِ أَحْمَدِ ابْنِ حَنْبَلٍ وَالدَّارِمِيِّ رَحِمَهُمَا اللّٰهُ تَعَالٰى بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ.

Vâbisa b. Ma’bed de (radıyallâhu anh) rivayete göre şöyle demiştir: “Resûlullah’ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) huzuruna vardım. ‘**Birrin ne olduğunu sormaya mı geldin?**’ diye (ben sual etmeden) sordu. ‘Evet.’ dedim. Buyurdu ki: ‘**Kalbine danış (kalbinden fetvâ iste). İyilik nefsi te’mîn, kalbi tatmin eden; günah da nefiste iz bırakan ve başkaları fetvâ verseler, fetvâlar verseler bile sînede yine tereddütten kurtulmayan (vicdânı teskin etmeyen) şeydir.**’” Bu, Ahmed b. Hanbel ile Dârimî’nin Müsned’lerinde inâd-ı ceyyid ile bize rivayet olunan bir hadîs-i sahihtir.

الحَدِيثُ الثَّامِنَ وَالْعِشْرُونَ: السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ وَالِالْتِزَامُ بِالسُّنَّةِ

28. Hadis: Sünnete Bağlılık

عَنْ أَبِي نَجِيحٍ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: وَعَظَنَا رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ مَوْعِظَةً وَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ، وَذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ؛ كَأَنَّهَا مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ فَأَوْصِنَا، قَالَ: «**أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللّٰهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ تَأَمَّرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ؛ فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ فَسَيَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ، عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُورِ؛ فَإِنَّ كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ**». رَوَاهُ أَبُو دَاوُودَ وَالتِّرْمِذِيُّ، وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

Ebû Necîh İrbâd b. Sâriye’den (radıyallâhu anh); demiştir ki: “Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (bir gün) bize öyle bir vaazda bulundu ki (dinleyenlerin) gönülleri titredi, gözleri yaşardı. Dedik ki: ‘Yâ Resûlullah bu, veda edip gidecek kimsenin vaazına benziyor. (Bari) bize bazı vesâyâda bulun.’ Cevaben buyurdu ki: ‘**Size Allah’a karşı ittikâyı ve üzerinize emîr olan bir kimse abd(-i Habeşî) de olsa sözünü dinleyip ona itaat etmeyi vasiyet ederim. Bir de içinizden yaşayan olursa birçok ihtilâflar görecektir. İşte böyle zamanlarda benim sünnetime ve hidâyet üzere olan hulefâ-yı râşidînin sünnetine yapışınız. Sünnete dört elle sarılınız. Ve muhdesât-ı umûrdan sakınınız. Zira her bidat dalâlettir.**’” Bu hadîs-i şerîfi Ebû Dâvûd ile Tirmizi rivayet etmişlerdir. Tirmizî, hadîsi “hasen sahih” kaydı ile tavsif eylemiştir.

الحَدِيثُ التَّاسِعَ وَالْعِشْرُونَ: طُرُقُ النَّجَاةِ	29. Hadis: Kurtuluş Yolları
عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ؛ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ، وَيُبَاعِدُنِي مِنَ النَّارِ، قَالَ: «**لَقَدْ سَأَلْتَ عَنْ عَظِيْمٍ، وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلٰى مَنْ يَسَّرَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ: تَعْبُدُ اللّٰهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ.**» ثُمَّ قَالَ: «**أَلَا أَدُلُّكَ عَلٰى أَبْوَابِ الْخَيْرِ؟! الصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِيءُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِيءُ الْمَاءُ النَّارَ، وَصَلَاةُ الرَّجُلِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ**» ثُمَّ تَلَا: (تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ) حَتّٰى بَلَغَ: (يَعْمَلُونَ) ثُمَّ قَالَ: «**أَلَا أُخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ وَعَمُودِهِ وَذِرْوَةِ سَنَامِهِ؟!**» قُلْتُ: بَلٰى يَا رَسُولَ اللّٰهِ، قَالَ: «**رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ**» ثُمَّ قَالَ: «**أَلَا أُخْبِرُكَ بِمِلَاكِ ذٰلِكَ كُلِّهِ؟!**» قُلْتُ: بَلٰى يَا رَسُولَ اللّٰهِ، فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ ثُمَّ قَالَ: «**كُفَّ عَلَيْكَ هٰذَا**» قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللّٰهِ؛ وَإِنَّا لَمُؤَاخَذُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ؟! فَقَالَ: «**ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ! وَهَلْ يَكُبُّ النَّاسَ فِي النَّارِ عَلٰى وُجُوهِهِمْ -أَوْ: عَلٰى مَنَاخِرِهِمْ- إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ؟!**». رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.	Muâz b. Cebel (radıyallâhu anh); demiştir ki: “[Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Tebük gazâsına çıkmıştık. Sıcak bastı herkes birer tarafa dağıldı. Bir de baktım ki Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanı başımdadır. Hemen ona yaklaşıp] ‘Yâ Resûlullah, beni cennete sokacak ve cehennemden uzaklaştıracak bir ameli bana haber ver.’ dedim. Buyurdu ki: ‘**Sen çok büyük bir şey sordun. Ma’ahâzâ Allah teâlânın müyesser kıldığı kimseye göre her hâlde âsândır. Allah’a -hiçbir şeyi şerîk etmemek üzere- ibadet edersin. Namazı kılar, zekâtı verir, ramazanı tutar, Beytullâh’ı haccedersin.**’ Ondan sonra buyurdu ki: ‘**Sana hayır kapılarına delâlet edeyim mi? Oruç siper ve kalkandır. Sadaka günahı -su ateşi söndürür gibi- söndürür. Gece ortasında adamın namaz kılması da böyledir.**’ Sonra تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفاً وَطَمَعاً وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿١٦﴾فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ âyet-i kerîmelerini tilâvet buyurdu. Ondan sonra ‘**İşin (dinin) başı, direği, en yüce tarafı nedir sana haber vereyim mi?**’ dedi. ‘Evet Yâ Resûlullah.’ dedim. Dedi ki: ‘**İşin başı İslâm’dır. Direği namazdır. En yüce tarafı da cihaddır.**’ Ondan sonra ‘**Bu dediklerimin hepsini tutan, sebeb-i bekâ ve kemâli olan nedir sana söyleyeyim mi?**’ diye sordu. ‘Evet Yâ Resûlullah.’ deyince mübarek dilini (eliyle) tutup ‘**İşte şunu tut.**’ buyurdu. Dedim ki: ‘Yâ Nebiyyallah, biz söylediğimiz sözlerle de mi muâhaze olunacağız?’ buyurdu ki: “**Herkesi cehennemde yüzü koyu düşüren dillerinin biçtiklerinden (yani kazandıklarından) başkası mı zannedersin?**’” Bu hadîs-i şerîfi Tirmizî rivayet edip “hasen sahîh” demiştir.

الحَدِيثُ الثَّلَاثُونَ: اَلْإِلْتِزَامُ بِحُدُودِ الشَّرْعِ	30. Hadis: Allah'ın Koyduğu Sınırlar
عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيِّ جُرْثُومِ بْنِ نَاشِرٍ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ-، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «**إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ فَرَضَ فَرَائِضَ فَلَا تُضَيِّعُوهَا، وَحَدَّ حُدُودًا فَلَا تَعْتَدُوهَا، وَحَرَّمَ أَشْيَاءَ فَلَا تَنْتَهِكُوهَا، وَسَكَتَ عَنْ أَشْيَاءَ رَحْمَةً لَكُمْ غَيْرَ نِسْيَانٍ فَلَا تَبْحَثُوا عَنْهَا**». حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ وَغَيْرُهُ.	Ebû Sa'lebe el-Huşenî Cürsûm b. Nâşir'den (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hazretleri şöyle buyurdu: '**Allah teâlâ birtakım şeyleri farz kılmıştır, onları zâyi' etmeyiniz. (Bazı me'âsî için) birtakım hadler (yani cezâlar) göstermiştir, onları da tecavüz etmeyiniz. Birtakım şeyleri haram etmiştir, onlara el uzatmayınız. Birtakım şeylerden de unutkanlık (eseri) olmayarak size (mahza) merhamet olsun için sükût etmiştir, onları soruşturmayınız.**" Bu hadîs-i şerîf, Dârekutnî ile diğerlerinin tahrîc ettiği bir hadîs-i hasendir.

الحَدِيثُ الْحَادِيَ وَالثَّلَاثُونَ: اَلزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا، وَثَمَرَتُهُ	31. Hadis: Zühd
عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ؛ دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمِلْتُهُ أَحَبَّنِيَ اللّٰهُ وَأَحَبَّنِيَ النَّاسُ، فَقَالَ: «**اِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبُّكَ اللّٰهُ، وَازْهَدْ فِيمَا عِنْدَ النَّاسِ يُحِبُّكَ النَّاسُ**». حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهْ وَغَيْرُهُ بِأَسَانِيدَ حَسَنَة.	Ebu'l-Abbas Sehl b. Sa'd Sâ'idî'den (radıyallâhu anh): "Bir zat, Nebiyy-i Mükerrem'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) huzuruna gelerek 'Yâ Resûlullah, bana öyle bir amel göster ki onu yaptığım zaman beni hem Allah sevsin hem de halk sevsin.' dedi. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: '**Dünyadan rağbetini kes ki Allah seni sevsin. Herkesin elinde olandan da rağbetini kes ki halk seni sevsin.**'" Bu hadîs-i şerîf İbn Mâce ile diğerlerinin esânîd-i hasene ile rivayet ettikleri bir hadîs-i hasendir.

الحَدِيثُ الثَّانِيَ وَالثَّلَاثُونَ: لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ	32. Hadis: Müslüman Zarar Vermez
عَنْ أَبِي سَعِيدٍ سَعْدِ بْنِ مَالِكِ بْنِ سِنَانٍ الْخُدْرِيِّ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ-: أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «**لَا ضَرَرَ، وَلَا ضِرَارَ**». حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهْ وَالدَّارَقُطْنِيُّ وَغَيْرُهُمَا مُسْنَدًا.	Ebû Saîd Sa'd b. Mâlik b. Sinân Hudrî (radıyallâhu anh) Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) "**Zarar vermek de zarar ile karşılaşmak da yok.**" Buyurduğunu rivayet ediyor. Bu hadîs-i şerîf İbn Mâce ve Dârekutnî ile başkalarının müsned (yani mevsul) olarak rivayet ettiği bir hadîs-i hasendir. İmam Mâlik de Muvatta'ında bu hadîs-i şerîfi Amr b. Yahyâ'dan, o da

وَرَوَاهُ مَالِكٌ رَحِمَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى فِي الْمُوَطَّأِ عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيٰي، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مُرْسَلًا، فَأَسْقَطَ أَبَا سَعِيدٍ، وَلَهُ طُرُقٌ يَقْوٰي بَعْضُهَا بِبَعْضٍ.	babasından olmak üzere Nebiyy-i Ekrem'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) mürsel olarak rivayet etmiş ve Ebû Saîd Hudrî'yi ıskât eylemiştir. Bunun yekdiğer takviye eden başka tarikleri de vardır.

الحَدِيثُ الثَّالِثَ وَالثَّلَاثُونَ: مِنْ أُسُسِ الْقَضَاءِ فِي الْإِسْلَامِ	33. Hadis: Fıkhın Esaslarından
عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا-: أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «**لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَادَّعٰى رِجَالٌ أَمْوَالَ قَوْمٍ وَدِمَاءَهُمْ، لٰكِنِ الْبَيِّنَةُ عَلَى الْمُدَّعِي، وَالْيَمِينُ عَلٰى مَنْ أَنْكَرَ**». حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ وَغَيْرُهُ هٰكَذَا، وَبَعْضُهُ فِي الصَّحِيحَيْنِ.	İbn Abbas'tan (radıyallâhu anhümâ); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: '**Herkese (mücerred) davaları üzerine diledikleri verilmiş olsa birçok adamlar birçok kimselerin mallarını, canlarını iddia eder dururlar. Lâkin beyyine müdde'îye, yemin de inkâr edene düşer**.'" Bu hadîs hasen olup Beyhakî ile başkaları bunu bu lafız ile rivayet etmişlerdir. Bir parçası Sahîhayn'da da vardır.

الحَدِيثُ الرَّابِعَ وَالثَّلَاثُونَ: تَغْيِيرُ الْمُنْكَرِ، وَمَرَاتِبُهُ	34. Hadis: Kötülüğü Gidermek
عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ يَقُولُ: «**مَنْ رَأٰى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذٰلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ**». رَوَاهُ مُسْلِمٌ.	Ebû Saîd Hudrî'den (radıyallâhu teâlâ anh); demiştir ki: "Kendim işittim, Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: '**İçinizden her kim bir münker görürse onu eliyle, buna kudreti yetmezse diliyle tağyir etsin. Ona da kudreti yetmezse kalbiyle inkâr etsin (yani beğenmesin). Bu sonuncusu imanın en zayıfıdır.**'" Bu hadîs-i şerîfi Müslim rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ الخَامِسَ وَالثَّلَاثُونَ: أُخُوَّةُ الْإِسْلَامِ، وَحُقُوقُ الْمُسْلِمِ	35. Hadis: İslâm Kardeşliği
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «**لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلٰى**	Ebû Hüreyre'den (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: '**Birbirinize hased etmeyiniz. Alışverişte birbirinizi aldatmayınız. Birbirinize buğzetmeyiniz. Birbirinize dargın**

بَيْعِ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللّٰهِ إِخوَانًا. اَلْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَكْذِبُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوٰى هٰهُنَا؛ وَيُشِيرُ إِلٰى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مِرَارٍ. بِحَسْبِ امْرِىءٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ؛ دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعِرْضُهُ». رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

durmayınız. Birbirinizin pazarlığı bitmiş alışverişini bozmayınız. Ey Allah'ın kulları, kardeş olunuz. Müslüman Müslüman'ın kardeşidir. Ona zulmetmez. (İmdâd u nusret deminde) onu kendi hâline bırakmaz. Ona yalan söyleyip onu aldatmaz. Ona hor bakmaz. (Üç kere sadr-ı şerifine işaret buyurarak) takvâ işte buradadır. Bir kimse Müslüman kardeşine hor baktı mı işte şerrin bu kadarı ona yeter (artar bile). Müslüman'ın her şeyi, canı, malı, ırzı Müslüman'a haramdır.'" Bu hadîs-i şerîfi Müslim rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ السَّادِسَ وَالثَّلَاثُونَ: قَضَاءُ حَوَائِجُ الْمُسْلِمِينَ، وَفَضْلُ طَلَبِ الْعِلْمِ

36. Hadis: Müslüman Kardeşinin İhtiyacını Gidermek

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ-، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ نَفَّسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ الدُّنْيَا نَفَّسَ اللّٰهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ. وَمَنْ يَسَّرَ عَلٰى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. وَاللّٰهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ، وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللّٰهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الجَنَّةِ، وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللّٰهِ يَتْلُونَ كِتَابَ اللّٰهِ وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ، وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ، وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللّٰهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ. وَمَنْ بَطَّأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ». رَوَاهُ مُسْلِمٌ بِهٰذَا اللَّفْظِ.

Ebû Hüreyre'den (radıyallâhu anh); demiştir ki: "Nebiyy-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: '**Her kim bir mü'minin dünya dertlerinden bir derdini def' ederse Allah da onun kıyamet gününde dertlerinden bir (büyük) derdini def' eder. Her kim müzâyakada bulunan (bir borçlu veya diğer bir) fakire kolaylık gösterirse Allah da dünya ve âhirette ona kolaylık gösterir. Her kim bir Müslüman(ın ayıbını ve çıplak ise bedeni)ni setrederse Allah da onu dünya ve âhirette setreder. Bir kul, kardeşinin yardımında oldukça Allah da o kula hep yardım eder durur. Her kim ilm(-i nâfi') aramak için bir tarîke sülûk ederse bu sayede Allah da ona cennete doğru kolay bir tarîk açar. Allah evlerinden bir evde Kitâbullâh'ı tilâvet ve aralarında onu tedris ve tederrüs hâlinde bulunan hiçbir kavim yoktur ki üzerlerine sekînet nâzil olmuş, rahmet-i ilâhiye kendilerini bürümüş, her yanlarını sarmış ve Allah zü'l-celâl kendilerini (Mele-i A'lâda) nezdinde olanlara anmış olmasın. Her kimi ameli geri bırakırsa nesebi ileriye götüremez.'"** Bu hadîs-i şerîfi Müslim bu lafız ile rivayet etmiştir.

الحَدِيثُ السَّابِعَ وَالثَّلَاثُونَ: عَظِيمُ لُطْفِ اللهِ تَعَالَى بِعِبَادِهِ، وَفَضْلُهُ عَلَيْهِمْ	37. Hadis: Allah'ın Kullarına Lütfu
عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ -رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا-، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِيمَا يَرْوِي عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَالَ: **«إِنَّ اللهَ تَعَالَى كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ. فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِئَةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ. وَإِنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً»**. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ فِي صَحِيحَيْهِمَا بِهٰذِهِ الْحُرُوفِ. فَانْظُرْ يَا أَخِي وَفَّقَنَا اللهُ وَإِيَّاكَ إِلَى عِظَمِ لُطْفِ اللهِ تَعَالَى، وَتَأَمَّلْ هٰذِهِ الْأَلْفَاظِ. وَقَوْلُهُ: (عِنْدَهُ) إِشَارَةٌ إِلَى الْاِعْتِنَاءِ بِهَا. وَقَوْلُهُ: (كَامِلَةً) لِلتَّوْكِيدِ وَشِدَّةِ الْاِعْتِنَاءِ بِهَا. وَقَالَ فِي السَّيِّئَةِ الَّتِي هَمَّ بِهَا ثُمَّ تَرَكَهَا: (كَتَبَهَا اللهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً) فَأَكَّدَهَا بِـ(كَامِلَةً)، وَإِنْ عَمِلَهَا كَتَبَهَا اللهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً، فَأَكَّدَ تَقْلِيلَهَا بِـ(وَاحِدَةً) وَلَمْ يُؤَكِّدْ هَا بِـ(كَامِلَةً). فَلِلَّهِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ، سُبْحَانَهُ لَا نُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْهِ، وَبِاللهِ التَّوْفِيقُ.	İbn Abbas'tan (radıyallâhu anhümâ); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Rabb-i Celîli tebâreke ve teâlâ Hazretleri'nden rivayet ettiklerinden olmak üzere âtîdeki hadîs-i kudsîyi nakil buyurdu: '**Allah teâlâ ve tekaddes Hazretleri hasenât ile seyyiâtı yazmış (ezelden takdir etmiş ve Levh-i Mehfuz ile defâtir-i a'mâle geçirmiş)tir.**' 'Ondan sonra (bu icmâli tafsil ve) beyan buyurarak dedi ki:' '**Her kim bir haseneye kasd u niyet eder de onu işlemezse onu Cenâb-ı Hak nezd-i ilâhîsinde bir hasene-i kâmile olarak yazar. Eğer kasteder ve işlerse onu nezd-i ilâhîsinde on haseneden yedi yüz kata kadar, belki ez'âf-ı kesîresi ile yazar. Her kim de bir seyyieye kastedip işlemezse onu nezd-i ilâhîsinde bir hasene-i kâmile olarak yazar. Eğer kastedip işlerse onu yalnız bir seyyie olarak yazar.**'" Bu hadîs-i şerîfi Buhârî ile Müslim bu elfâz ile rivayet etmişlerdir. Kardeşim, (Allah bizi de, seni de tevfîkât-ı ilâhiyesine nâil etsin) artık Rabbimiz teâlânın büyük lütfuna bak da şu elfâzı pîş-i teemmüle al. (عِنْدَهُ) sözü ziyade-i i'tinâya işarettir. İlkinde hasenenin (كَامِلَةً) ile takyîdi tekid ve şiddet-i i'tinâ içindir. Niyet edilip de sonra terk edilen seyyie hakkında da (كَتَبَهَا اللهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً) buyurdu ki bu hasene (كَامِلَةً) ile tekid buyrulmuştur. İşlenen seyyie hakkında ise buyurdu ki mâna-yı taklîli (وَاحِدَةً) ile tekid edip (كَامِلَةً) ile tekid buyurmadı. Hamd ü minnet Allah'a mahsustur. O'nu bi'l-cümle nekâyıstan tenzih ve takdis ederiz. Senâsını edâdan âciziz. Tevfik Allah'tandır.

الحَدِيثُ الثَّامِنَ وَالثَّلَاثُونَ: مُحَبَّةُ اللهِ تَعَالَى لِأَوْلِيَائِهِ، وَبَيَانُ طَرِيقُ الْوَلَايَةِ	38. Hadis: Velayet

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «**إِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى قَالَ: مَنْ عَادٰى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتّٰى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي أَعْطَيْتُهُ، وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لَأُعِيذَنَّهُ**». رَوَاهُ البُخَارِيُّ.	Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurduğunu Ebû Hüreyre'den (radıyallâhu anh) rivayet olunuyor: "Allah teâlâ buyurdu ki: '**Her kim Benim velîlerimden bir velîye düşmanlık ederse şüphesiz Ben ona i'lân-ı harb ederim. Benim kulum, üzerine farz ettiğim şeyden daha sevgili hiçbir şey ile Bana tekarrub edemez. Bir de kulum nevâfil ile Bana peyderpey tekarrub ede ede nihâyet öyle bir hâle gelir ki Ben onu severim. Onu sevdiğim vakitte de onun işitmesine vâsıta olan kulağı, görmesine vâsıta olan gözü, tutup yakalamasına vâsıta olan eli, yürümesine vâsıta olan ayağı (anlamasına vâsıta olan kalbi, söylemesine vâsıta olan dili) olurum. Öylesi Benden (bir) şey isterse muhakkak veririm. Bana sığınırsa onu hıfz u sıyânet ederim.**'" Bu hadîs-i şerîfi Buhârî rivayet etmiştir. Lâkin onun metninde "Ölmeyi istemeyen, kendisine sû'-i muamelede Bana hoş gelmeyen, hâlbuki (hasbe't-takdîr) ölmesine de çare olmayan mü'min kulumun ruhunu kabzetmekteki tereddüdüm kadar fâili olduğum hiçbir şeyde tereddüt göstermedim." Ziyadesi vardır.

الحَدِيثُ التَّاسِعَ وَالثَّلَاثُونَ: دَفْعُ الحَرَجِ فِي الْإِسْلَامِ	39. Hadis: Zorluğun Kaldırılması
عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا-: أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «**إِنَّ اللّٰهَ تَجَاوَزَ لِي عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ، وَالنِّسْيَانَ، وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ**». حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهْ وَالْبَيْهَقِيُّ وَغَيْرُهُمَا.	İbn Abbas'tan (radıyallâhu anhümâ); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: '**Şüphesiz Allah teâlâ ümmetimden hatayı, nisyânı, ikrah olundukları şeyler(den hâsıl olacak günahlar)ı bağışladı.**'" Bu hadîs-i şerîf bir hadîs-i hasen olup onu İbn Mâce ile Beyhakî ve mâadâları rivayet etmişlerdir.

الحَدِيثُ الْأَرْبَعُونَ: اِغْتِنَامُ الْأَوْقَاتِ قَبْلَ الوَفَاةِ	40. Hadis: Dünyada Yolcu Gibi Olmak

عَنِ ابْنِ عُمَرَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا- قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ بِمَنْكِبِي فَقَالَ: «**كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ، أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ**» وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا- يَقُولُ: إِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ، وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ، وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرَضِكَ، وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.	İbn Ömer'den (radıyllâhu anhümâ); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (bir gün) omuzumdan tutup buyurdu ki: '**Dünyada bir garîb (yabancı) yahut bir yolcu imişsin gibi ol (ve kendini ehl-i kubûrdan say).**'" İbn Ömer (radıyallâhu anhümâ): "Akşamladığın vakit sabaha (çıkmaya) muntazır olma. Sabahladığın vakit de akşama (varmaya) muntazır olma. Sıhhatinden istifade edip marazına, hayâtından istifade edip mevtine hazırlık yap." der idi. Bu hadîs-i şerîfi Buhârî rivayet eylemiştir.
الحَدِيثُ الْحَدِيَ وَالْأَرْبَعُونَ: اِتِّبَاعُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم	41. Hadis: Sünnete İttiba
عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا- قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «**لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتّٰى يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ**». حَدِيثٌ صَحِيحٌ، رَوَيْنَاهُ فِي كِتَابِ الْحُجَّةِ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ.	Ebû Muhammed Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan (radıyallâhu anhümâ); demiştir ki: "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) '**Hiçbiriniz gönlü (arzusu) benim tebliğ ettiğim şeylere tâbi' olmadıkça mü'min olmuş olmazsınız.**' diye buyurdu." Bu hadîs-i şerîf Kitâbu'l-hücce'de isnâd-ı sahih ile bize rivayet olunan bir hadîs-i sahîhtir.
الحَدِيثُ الثَّانِيَ وَالْأَرْبَعُونَ: سَعَةُ مَغْفِرَةِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ	42. Hadis: Tövbe Kapısı
عَنْ أَنَسٍ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ- قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ يَقُولُ: «**قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى: يَا بْنَ آدَمَ؛ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلٰى مَا كَانَ مِنْكَ وَلَا أُبَالِي. يَا بْنَ آدَمَ؛ لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ. يَا بْنَ آدَمَ؛ إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا لَأَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً**». رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ رَحِمَهُ اللّٰهُ، وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ.	Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurduğu Enes'ten (radıyallâhu anh) rivayet olunuyor: "Allah teâlâ buyurdu ki: '**Ey Âdemoğlu, sen Bana yalvarıp benden ümitvar oldukça senden sâdır olan (günahlar) her ne olursa olsun sana mağfiret ederim ve aldırmam. Ey Âdemoğlu, senin günahların gökyüzünü kaplayacak dereceyi bulsa da Benden mağfiret dilesen sana mağfiret ederim. Ey Âdemoğlu, bütün yer dolusu günahlar getirsen de sonra bana hiçbir şeyi şerîk tutmayarak huzuruma çıksan herhâlde Ben sana bütün yer dolusu mağfiret veririm.**'" Bu hadîs-i şerîfi Tirmizî rivayet etmiş olup "hadîsün hasenün sahîhun" demiştir.

Manzûmetü'l-Beykûniyye		
أَبْدَءُ بِالْحَمْدِ مُصَلِّيًا عَلَى مُحَمَّدٍ خَيْرِ نَبِيٍّ أُرْسِلَا	Allah'a hamd ve gönderilen peygamberlerin en hayırlısı Hz. Muhammed'e salât ederek başlarım	01
وَذِي مِنْ أَقْسَامِ الْحَدِيثِ عِدَّة وَكُلُّ وَاحِدٍ أَتَى وَحَدَّه	Bunlar sayılı olan hadis kısımlarından bazılarıdır ki, her biri tarif ile birlikte gelmiştir.	02
أَوَّلُهَا الصَّحِيحُ وَهُوَ مَا اتَّصَلَ إِسْنَادُهُ وَلَمْ يَشُذَّ أَوْ يُعَلّ	Birinci kısım "Sahih"dir ki; senedi muttasıldır (râvî zincirinde bir kopukluk yoktur). Kendisinde şâzlık ve illet bulunmaz.	03
يَرْوِيهِ عَدْلٌ ضَابِطٌ عَنْ مِثْلِهِ مُعْتَمَدٌ فِي ضَبْطِهِ وَنَقْلِهِ	Onu adâlet ve zabtında kendisine güvenilen âdil ve zâbıt râvîler, kendileri gibi olan râvîlerden naklederler.	04
وَالْحَسَنُ الْمَعْرُوفُ طُرْقًا وَغَدَتْ رِجَالُهُ لَا كَالصَّحِيحِ اشْتَهَرَتْ	"Hasen" hadis; geliş yolları bilinen, râvîleri adalet ve zabt konusunda sahih kadar meşhur olmayan hadistir.	05
وَكُلُّ مَا عَنْ رُتْبَةِ الْحُسْنِ قَصُر فَهُوَ الضَّعِيفُ وَهُوَ أَقْسَامٌ كُثُر	Hasen derecesinden aşağı düşen her hadis zayıftır. "Zayıf"ın da kısımları çoktur.	06
وَمَا أُضِيفَ إِلَى النَّبِيِّ الْمَرْفُوعُ وَمَا لِتَابِعٍ هُوَ الْمَقْطُوعُ	Nebî'ye (s.a.v.) izâfe edilen "Merfû"dur, Tâbiîne izâfe edilen ise "Maktu"dur.	07
وَالْمُسْنَدُ الْمُتَّصِلُ الْإِسْنَادِ مِنْ رَاوِيهِ حَتَّى الْمُصْطَفَى وَلَمْ يَبِنْ	"Müsned" hadis; senedi, râvîden Muhammed Mustafa'ya (s.a.v.) kadar bitişik/muttasıl olup kopukluk olmayandır.	08
وَمَا بِسَمْعِ كُلِّ رَاوٍ يَتَّصِلُ إِسْنَادُهُ (لِلْمُنْتَهَى) فَالْمُتَّصِلْ	Her bir râvînin bizzat hadis işitmesiyle isnadın sonuna kadar kopmadan giden hadis "Muttasıl"dır.	09

مُسَلْسَلٌ قُلْ مَا عَلَى وَصْفٍ أَتَى مِثْلُ أَمَا وَاللهِ أَنْبَانِي الْفَتَى	"Müselsel" hakkında de ki; o "Vallahi râvî bana böyle haber verdi" gibi şekillerle gelen hadistir.	10
كَذَاكَ قَدْ حَدَّثَنِيهِ قَائِمًا أَوْ بَعْدَ أَنْ حَدَّثَنِيهِ تَبَسَّمَا	Yine, "o hadisi bana ayakta anlattı" veya "o hadisi bana anlattıktan sonra tebessüm etti" ifadeleri de böyledir.	11
عَزِيزُ مَرْوِيُّ اثْنَيْنِ أَوْ ثَلَاثَة مَشْهُورُ مَرْوِيٌّ فَوْقَ مَا ثَلَاثَة	"Azîz"; iki veya üç kişiden rivayet edilen, "Meşhûr"; üçten fazla kişiden rivayet edilen hadistir.	12
مُعَنْعَنٌ كَعَنْ سَعِيدٍ عَنْ كَرَمْ وَمُبْهَمٌ مَا فِيهِ رَاوٍ لَمْ يُسَمْ	"Mu'an'an" hadis; -Said'den, Kerem'den...- gibidir, "Mübhem" hadis ise; kendisinde ismi zikredilmeyen bir râvî bulunan hadistir.	13
وَكُلُّ مَا قَلَّتْ رِجَالُهُ عَلَا وَضِدُّهُ ذَاكَ الَّذِي قَدْ نَزَلَا	Râvî sayısı az olan her sened "âlî"dir. Bunun tersi ise "nâzil"dir.	14
وَمَا أَضَفْتَهُ إِلَى الْأَصْحَابِ مِنْ قَوْلٍ وَفِعْلٍ فَهُوَ مَوْقُوفٌ زُكِنْ	Söz ve fiil olarak Sahabe'ye isnâd ettiğin her hadisin "mevkûf" olduğu bilinmektedir.	15
وَمُرْسَلٌ مِنْهُ الصَّحَابِيُّ سَقَط وَقُلْ غَرِيبٌ مَا رَوَى رَاوٍ فَقَط	"Mürsel" hadisten sahâbe düşmüştür ve de ki; "Garîb" hadis sadece bir râvînin rivayet ettiği hadistir.	16
وَكُلُّ مَا لَمْ يَتَّصِلْ بِحَالِ إِسْنَادُهُ مُنْقَطِعُ الْأَوْصَال	İsnâdı her hangi bir yerde muttasıl olmayan hadisin bağları kopuk/"munkatı'"dır.	17
وَالْمُعْضَلُ السَّاقِطُ مِنْهُ اثْنَانِ وَمَا أَتَى مُدَلَّسًا نَوْعَانِ	"Mu'dal" hadis senedinden iki râvînin düştüğü hadistir. "Müdelles" olarak gelen hadis iki kısımdır:	18
اَلْأَوَّلُ الْإِسْقَاطُ لِلشَّيْخِ وَأَنْ يَنْقُلَ مِمَّنْ فَوْقَهُ بِعَنْ وَأَنْ	Birincisi, râvînin şeyhini düşürüp üstündeki râvîden "an" ve "en" lafızlarıyla nakletmesidir.	19

وَالثَّانِي لَا يُسْقِطُهُ لَكِنْ يَصِفْ أَوْصَافَهُ بِمَا بِهِ لَا يَنْعَرِفْ	İkincisi ise; şeyhini düşürmez ancak onun tanınmayan vasıflarını zikreder.	20
وَمَا يُخَالِفْ ثِقَةٌ فِيهِ الْمَلَأْ فَالشَّاذُ وَالْمَقْلُوبُ قِسْمَانِ تَلَا	İçerisinde bir sika râvînin bir topluluğa muhalefet ettiği hadis "şâz"dır. "Maklûb" hadis iki kısımdır.	21
إِبْدَالُ رَاوٍ مَا بِرَاوٍ قِسْمُ وَقَلْبُ إِسْنَادٍ لِمَتْنٍ قِسْمُ	Birincisi, bir râvîyi başka râviyle değiştirmek, ikincisi; bir metnin senedini değiştirmektir.	22
وَالْفَرْدُ مَا قَيَّدتَهُ بِثِقَةٍ أَوْ جَمْعٍ أَوْ قَصْرٍ عَلَى رِوَايَةٍ	"Ferd" hadis, bir sika râvîden, bir topluluktan veya sadece bir râvîden geldiğini kayıtladığın hadistir.	23
وَمَا بِعِلَّةٍ غُمُوضٍ أَوْ خَفَا مُعَلَّلٌ عِنْدَهُمُ قَدْ عُرِفَا	Kapalı ve gizli bir illeti olan hadis, ehl-i hadise göre "muallel"dir.	24
وَذُو اخْتِلَافِ سَنَدٍ أَوْ مَتْنِ مُضْطَرِبٌ عِنْدَ أُهَيْلِ الْفَنِّ	Metninde ya da senedinde ihtilaf bulunan hadis, bu ilmin ehline göre "Muzdarip" hadistir.	25
وَالْمُدْرَجَاتُ فِي الْحَدِيثِ مَا أَتَتْ مِنْ بَعْضِ أَلْفَاظِ الرُّوَاةِ اتَّصَلَتْ	Hadisteki "müdrecler"; bazı râvîlerin hadise bitişen lafızlarıdır.	26
وَمَا رَوَى كُلُّ قَرِينٍ عَنْ أَخِه مُدَبَّجٌ فَاعْرِفْهُ حَقًّا وَانْتَخِه	Her akranın (din) kardeşlerinden rivâyet ettiği hadis "müdebbec"dir. Bunu bil ve bununla iftihar et.	27
مُتَّفِقٌ لَفْظًا وَخَطًّا مُتَّفِقْ وَضِدُّهُ فِيمَا ذَكَرْنَا الْمُفْتَرِق	Hem lafız hem yazı olarak uyumlu olan "müttefik", bunun tersi ise "müfterik"tir.	28
مُؤْتَلِفٌ مُتَّفِقُ الْخَطِّ فَقَط وَضِدُّهُ مُخْتَلِفٌ فَاخْشَ الْغَلَط	"Mü'telif", sadece yazısı aynı olandır. Tersi ise "muhtelif"tir, yanlış yapmaktan sakın.	29

وَالْمُنْكَرُ الْفَرْدُ بِهِ رَاوٍ غَدَا تَعْدِيلُهُ لَا يَحْمِلُ التَّفَرُّدَا	“Münker” hadis, adalet durumu yalnız kalmayı kaldırmayacak derecede zayıf olan râvînin rivayet ettiğdir.	30
مَتْرُوكُهُ مَا وَاحِدٌ بِهِ انْفَرَد وَأَجْمَعُوا لِضَعْفِهِ فَهُوَ كَرَدّ	“Metrûk” hadis, zayıflığı konusunda icmâ edilen bir râvînin rivayette tek kaldığı hadistir. Metruk hadis merduttur.	31
وَالْكَذِبُ الْمُخْتَلَقُ الْمَصْنُوْعُ عَلَى النَّبِيِّ فَذَلِكَ الْمَوْضُوعُ	Peygamber (s.a.v.) adına üretilen, uydurulan yalan söz ise “mevzu”dur.	32
وَقَدْ أَتَتْ كَالْجَوْهَرِ الْمَكْنُونِ سَمَّيْتُهَا مَنْظُومَةَ الْبَيْقُونِي	Kasîdem korunmuş inci gibi oldu. Ona “Manzûmetü’l-Beykûniyye” ismini verdim.	33
فَوْقَ الثَّلَاثِينَ بِأَرْبَعٍ أَتَتْ أَبْيَاتُهَا ثُمَّ بِخَيْرٍ خُتِمَتْ	Otuz dört beyityle ve hayırla sona erdi.	34

Muhtasaru'l-Menâr		
أصول الشرع: الكتاب؛ والسنة؛ وإجماع الأمة؛ والقياس.	**Şeriatın aslı: Kitap, Sünnet, Ümmetin İcmâ'ı ve Kıyastır.**	01
الأصل الأول: الكتاب	Birinci Asıl: Kitap	
أما **الكتاب**: فالقرآن المنقول متواتراً، وهو نظم ومعنى، وأقسامهما أربعة:	**Kitap**; tevâtürle nakledilen Kur'ân'dır. Nazmı/lafzı ve manası ile bir bütündür.	02
الباب الأول: وجوه النظم	Birinci Bâb: Lafzın Çeşitleri	
الخاص: وهو ما وضع لمعنى معلوم على الانفراد جنساً أو نوعاً أو عيناً، وحكمه: تناول المخصوص قطعاً؛ ولا يحتمل البيان؛	**Hâs**: Bilinen bir mana karşılığında ve o mananın bir teki için konmuş olan lafızdır. Cins, nev' ya da özel isim olabilir (insan, hayvan, erkek, kadın, Ali gibi). **Hükmü**: Gösterdiği şeyi kesinkes anlatmasıdır. Beyana ihtimali yoktur (yani neyi gösteriyorsa sadece onu anlatır, başka açıklamaya ihtiyaç duymaz).	03
ومنه **الأمر**: ويختص بصيغة لازمة فلا يكون الفعل موجباً، وموجَبه الوجوبُ؛ بعد الحظر أو قبله، ولا يقتضي التكرار؛ ولا يَحتمِله؛ سواء تعلق بشرط؛ أو اختص بوصف؛ فيقع على أقل جنسه، ويُحتَمَل كلهُ على الصحيح. **وحكمه** نوعان: **أداء**: وهو إقامة الواجب، **وقضاء**: وهو تسليم بمثله به؛ ويتبادلان مجازاً؛ ويؤديان بنيتهما في الصحيح؛ ويجبان بسبب واحد عند الجمهور. وأنواع **الأداء ثلاثة**: كامل: وهو ما يؤدى كما شرع،	**Emir** de Hâs'tır. Emir kendinde hâs sîğa ile/kalıpla olur, fiil emir gibi vücûb ifade etmez. Emrin mucebi (gereği) vücûb ifade etmesidir. İster bir yasaktan sonra, ister önce gelsin. Emir tekrara delalet etmez, buna ihtimali de yoktur, ister bir şarta bağlansın, ister bir vasfa özel kılınsın. Emir, cinsinin en azında vaki olur, ama emredilen şeyin cinsinin tamamına da ihtimali vardır. Emrin **hükmü** iki şeydir: **Edâ**: Emirle vacip olan şeyin bizzat kendisini yapmak. **Kazâ**: Emirle vacip olan şeyin mislini yine o emir sebebiyle yapmak. Edâ ve Kazâ mecazen birbiri yerine kullanılabilir. Bu sebeple edâ, kazâ niyetiyle, kazâ da edâ niyetiyle yapılabilir, sahih olan budur. Cumhura göre edâ da kazâ da tek bir	04

وقاصر: وهو الناقص عن صفته، وشبيه بالقضاء. وأنواع **القضاء ثلاثة**: بمثل معقول، وبمثل غير معقول، وقضاء بمعنى الأداء. **والحُسْنُ**: لازم للمأمور به. أما لمعنى في عينه؛ وهو نوعان: أحدهما: ما لمعنى في وصفه، والآخر ملحق بهذا القسم؛ مشابه للحَسَن لمعنى في غيره، وحكم النوعين واحد، وأما لمعنى في غيره؛ وهو نوعان أيضاً: أحدهما ما لا يؤدى بالمأمور به، والآخر ما يؤدى به؛ وحكمها واحد أيضاً. ثم الأمر نوعان: **مطلق عن الوقت**؛ فلا يوجب الأداء على الفور في الصحيح. ونوع **مقيد به**؛ وهو أنواع: الأول: أن يكون الوقت ظرفاً للمؤدى؛ وشرطاً للأداء؛ وسبباً للوجوب؛ كوقت الصلاة، ومن حكمه اشتراط نية التعيين؛ فلا يسقط بضيق الوقت؛ ولا يتعين إلا بالأداء كالحانث. والثاني: أن يكون الوقت معياراً له؛ وسبباً للوجوب؛ كشهر رمضان، ومن حكمه؛ نفي غيره فيه؛ فيصاب بمطلق الاسم؛ ومع الخطأ في الوصف؛ إلا في المسافر ينوي واجباً آخر عند أبي حنيفة رحمه الله. وفي النفل عنه روايتان، ويقع صوم المريض عن الفرض في الصحيح. والثالث: أن يكون معياراً له؛ لا سبباً كقضاء رمضان، ويشترط فيه نية التعيين،

sebeple gerekli olur. **Edâ üç çeşittir**: Kâmil edâ: Bir şeyin tam şeriatın istediği gibi yerine getirilmesidir. Eksik edâ: Vasıflarında eksiklik olan edâdır. Kazaya benzeyen edâ. **Kazâ da üç çeşittir**: Makul misliyle kazâ, Gayrimakul misliyle kazâ, Edâ manasındaki kazâ. Emredilen şeyde **hüsün** (güzellik) mutlaka vardır. 1) Bu güzellik ya emredilen şeyin kendindeki bir manadan dolayıdır ki, bu da ikiye ayrılır: A) Emredilenin vasfındaki bir manadan dolayı olabilir. B) Ya da aslında böyle olduğu halde, başka şeydeki bir manadan dolayı güzel olana da benzeyebilir. Bunların her ikisinin hükmü de birdir. 2) Ya da emredilenden başkasındaki bir manadan dolayıdır ki, bu da ikiye ayrılır: A) Emredilenle birlikte edâ edilmiş olmaz. B) Emredilenle birlikte edâ edilmiş olmuş. Bunların da her ikisinin hükmü birdir. Emir iki nevidir: 1) Vakte bağlı olmayan **mutlak emir**. Böyle bir emir, sahih görüşe göre, edayı fevren gerektirmez. Vakte bağlı olan **mukayyet emir**. Bu da kendi içinde farklı nevilere ayrılır: A) Vakit eda edilecek şeyin zarfı, edanın şartı ve vacip olmasının sebebi olabilir. Namaz gibi. Bunun bir hükmü şudur: Böyle olan emirde niyetin belirlenmesi şarttır, vaktin daralmasıyla zimmetten düşmez ve ancak eda ile belirlenmiş olur. Yeminini bozan gibi. B) Vakit, eda edilecek şeyin mi'yârı ve vâcip olmasının sebebi olabilir. Ramazan ayı gibi. Bunun da bir hükmü şudur: Vaktinde onun cinsinden başka bir iş yapılamaz. Böyle olunca da mutlak bir niyetle, hatta vasfını yanlış söylese bile aslı yapılmış olur. Ancak yolcu başka bir vâcibe niyet ederse Ebû Hanîfe'ye göre niyet ettiğini yapmış olur. Yolcunun nafileye niyet etmesi konusunda ise ondan iki farklı rivâyet vardır. Ama hasta

ولا يحتمل الفوات. والرابع: أن يكون مشكلاً؛ كالحج؛ ومن حكمه تعين أدائه في أشهره.	birisinin Ramazanda tuttuğu oruç farz olan Ramazan orucu olmuş olur. C) Vakit, edâ edilecek şeyin sebebi olmaz da sadece mi'yârı olmuş olabilir. Ramazanın kazası gibi. Bunda da niyetin belirlenmesi şarttır. Ama böyle bir emrin fevr olma ihtimali olmaz. D) Dördüncüsü ise, emr edilen şey için vaktin müşkil olmasıdır. Hac böyledir (çünkü bir hac yılında birden fazla hac yapılamamasına bakıldığında haccın zamanı mi'yâr olmuş olur ama süreci içerisinde haccın menasiki cinsinden pek çok şey yapılabilmesine bakıldığında da zarf olmuş olur). Bunun bir hükmü de haccın zamanında yapılmasının gereğidir.	
والكفار مخاطبون بالإيمان؛ بناء على العهد الماضي؛ بإجماع الفقهاء؛ لا بأداء ما يحتمل السقوط من العبادات في الصحيح.	Fakihlerin icmâıyla kâfirler ilk misaka binaen (metafizik sözleşme) imanla mükelleftirler. Ama (çeşitli sebeplerle) düşmesi mümkün olan ibadetlerle mükellef değildirler. Sahih görüş budur.	05
ومنه **النهي**: وينقسم في صفة القُبْح كالأمر في الحُسْنِ: الأول: ما قَبُحَ لمعنى في عينه وضعاً أو شرعاً. والثاني: ما قبح لمعنى في غيره وصفاً ومجاوراً. والنهي عن الأفعال الحسية؛ من الأول، وعن الشرعية؛ من الثاني. وقد اختلف العلماء فقال بعضهم: الأمر بالشيء نهي عن ضده وبالعكس، والمختار أنه يقتضي كراهة ضده؛ وبه ضد النهي كسنة واجبة.	**Nehiy** de hâs'tır. Emir nasıl emredilen şeyin hüsün sıfatı taşımasına göre çeşitlere ayrılırsa, nehiy de nehyedilenin **kubh** sıfatı taşımasına göre çeşitlere ayrılır. 1) Nehyedilen şey, bizzat kendindeki bir manadan dolayı aklen (vad'an) ya da şer'an kabih/çirkin olmuş olabilir (küfür ve abdestsiz namaz kılmak gibi). 2) Nehyedilen şey, başkasındaki bir manadan dolayı kabih/çirkin olabilir. Bu mana kendisinden ayrılmayan bir vasıf olabileceği gibi, onunla eş zamanlı bulunan bir durum da olabilir (bayram günü oruç ve cuma ezanı okunurken alışveriş gibi). Duyularla bilinen (hissî) fiiller birinci türdendir (yani kabih lizatihi). Şeriatın yasaklamasıyla bilinen fiiller de ikinci türdendir (yani kabih ligayrihi). "Bir şeyin emredilmesi, zıddının nehyedilmesi demek midir?" Âlimler bu konuda ihtilaf	06

	etmişlerdir. Bazıları demişlerdir ki, bir şeyi emretmek o şeyin zıddını yasaklamak demektir. Aksi de böyledir. Ama tercih edilen görüş, emredilen bir şeyin zıddının mekruh olmasıdır. Nehyedilen bir şeyin zıddının da vâcibe yakın sünnet olmasıdır.	
والعام: وهو ما تناول أفراداً متفقة الحدود على سبيل الشمول. **وحكمه**: إيجاب الحكم فيما يتناوله قطعاً؛ حتى جاز نسخ الخاص به؛ ويكون بالصيغة والمعنى؛ وبالمعنى وحده.	**Âm**, tanımları aynı olan fertleri şumül yollu (hepsini) anlatan lafızdır. **Hükmü**: İçerdiği fertlerin hepsi için hükmün kesin olarak sabit olmasıdır. Bundandır ki, hâs dahi, âmm ile neshedilebilir (çünkü ikisi de kat'îdir). Âm, hem sîgası hem manası ile âm olabileceği gibi, sadece manasıyla da âm olabilir.	07
والمشترك: وهو ما تناول أفراداً مختلفة الحدود بالبدل. **وحكمه**: التأمل فيه؛ ليترجح بعض وجوهه للعمل به، ولا عموم له.	**Müşterek**, tanımları farklı fertlere, bedel yollu delalet eden lafızdır (yani hepsine aynı anda değil, biri değilse öbürü şeklinde). **Hükmü**: Delalet ettiklerinden birisi öne çıkıp onunla amel edilebilmesi için üzerinde düşünmektir. Müşterekin umûmu olmaz (melüllerinin hepsi birden kastedilmez).	08
والمؤول: وهو ما يترجح من المشترك بعض وجوهه بغالب الرأي. **وحكمه**: العمل به على احتمال الغلط.	Müşterekin medlüllerinden birisi zannı gâliple öne çıkarsa bu **müevvel** olmuş (tevil edilmiş) olur. **Hükmü**: Hata ihtimaliyle beraber öne çıkanla amel etmektir.	09
الباب الثاني: وجوه البيان	İkinci Bâb: Beyanın (Açıklık Derecelerine Göre Lafız) Çeşitleri	
الظاهر: وهو ما ظهر المراد منه بصيغته. **وحكمه**: وجوب العمل بما ظهر منه.	**Zâhir**: Ne dediği kelimelerden anlaşılan sözdür. **Hükmü**: Ne anlaşılmışsa onunla amel edilmesidir.	10
والنص: وهو ما زاد وضوحاً بمعنى من المتكلم. **وحكمه**: وجوب العمل بما اتضح على احتمال تأويل مجازي.	**Nass**: Sözün manasının, söyleyenden kaynaklanan bir sebeple daha da açılmasıdır. **Hükmü**: Mecaza yorumlanma ihtimali bulunmakla beraber, açık olan bu mana ile amel etmektir.	11

والمفسر: وهو ما ازداد وضوحاً على النص من غير تأويل. **وحكمه**: وجوب العمل به على احتمال النسخ.	**Müfesser**: Nass'daki mecaza yorulabilme ihtimali giderilen ve böylece daha da açık hale gelen lafızdır. **Hükmü**: Sadece nesih ihtimali bulunarak söylediğiyle amel etmenin vacip olmasıdır.	12
والمحكم: وهو ما أحكم المراد به عن احتمال النسخ والتبديل. **وحكمه**: الوجوب من غير احتمال.	**Muhkem**: Nesih ve tebdîl ihtimali kaldırılarak maksadı pekiştirilen lafızdır. **Hükmü**: Hiçbir ihtimale yer olmadan söylediğinin gerekli olmasıdır.	13
ولهذه أربعة أخرى تقابلها وهي في وجوه الخفاء:	Bu dört açık lafzın karşılıkları olan dört de kapalı lafız vardır:	14
الخفيُّ: وهو ما خفي المراد منه بعارض يحتاج إلى الطلب. **وحكمه**: النظر فيه لإظهار أن خفائه لزيادته أو نقصانه.	**Hafiy**: Kendi dışındaki bir sebepten dolayı maksadı kapalı ve bunun giderilmesi araştırmaya muhtaç olan lafızdır. **Hükmü**: Kapalılığın fazlalık sebebiyle mi eksiklik sebebiyle mi olduğunun anlaşılması için üzerinde düşünmektir.	15
والمشكل: وهو فوق الخفي لاحتياج الطلب والتأمل. **وحكمه**: اعتقاد حقية المراد إلى أن يتبين بالطلب والتأمل.	**Müşkil**: Araştırma ve düşünmeye hafiyden daha çok muhtaç olan lafızdır. **Hükmü**: Muradı her ne ise; araştırma ve düşünme ile ortaya çıkıncaya dek onun hakikat olduğuna itikat etmektir.	16
والمجمل: وهو ما اشتبه مراده فاحتاج إلى الاستفسار. **وحكمه**: التوقف فيه إلى أن يتبين مراده من المجمل.	**Mücmel**: Maksadı ne olduğu, sorulmadan anlaşılamayacak lafızdır. **Hükmü**: Sözü mücmel söyleyenin açıklamasına kadar bu delille amel etmemektir.	17
والمتشابه: وهو ما لم يرج بيان مراده لشدة خفائه. **وحكمه**: التوقف فيه أبداً مع اعتقاد حقية المراد به.	**Müteşabih**: Çok kapalı olduğu için anlaşılma ümidi kalmayan lafızdır. **Hükmü**: Muradının hakikat olduğuna inanıp, anlamı konusunda ebediyen susmaktır.	18
الباب الثالث: وجوه استعمال ذلك النظم	Üçüncü Bâb: Lafzın Kullanılma Çeşitleri	

الحقيقة: وهي اسم لما أريد به ما وضع له. **والمجاز**: وهو اسم لما أريد به غير ما وضع له. **ومن حكمهما**: استحالة اجتماعهما مرادين بلفظ واحد؛ ومتى أمكن العمل بالحقيقة سقط المجاز؛ وتترك الحقيقة بدلالة العادة ومحل الكلام، ومعنى يرجع إلى المتكلم وسياق نظم واللفظ في نفسه.	**Hakikat**: Konduğu mananın kastedildiği lafızdır. **Mecaz**: Konduğu mananın dışında bir mana kastedilen lafızdır. **Hükümlerinden bazıları**: Bir yerde hakikat ve mecazın birlikte kastedilmiş olması mümkün değildir. Hakikat ile amel mümkünse mecaz düşer. Hakikat; örfün delaletiyle, sözün konumuyla, söyleyenin durumuyla, kelamın bağlamıyla, lafzın bizatihi kendisi ile terkedilebilir.	19
والصريح: وهو ما ظهر مراده بيّناً. **وحكمه**: ثبوت موجبه مستغنياً عن العزيمة.	**Sarih**: Maksadı çok açık olan lafızdır. **Hükmü**: Niyete ihtiyaç duyulmaksızın gereğinin sabit olmasıdır.	20
والكناية: وهي ما لم يظهر المراد به إلا بقرينة. **وحكمه**: عدم العمل بها دونَ نية؛ أو ما يقوم مقامها، والأصل في الكلام هو الصريح، وفي الكناية قصور لاشتباه المراد.	**Kinaye**: Ne kastettiği ancak karine ile anlaşılan lafızdır. **Hükmü**: Niyet, ya da niyet yerine geçen bir karine olmadan amel edilmemesidir. Kelamda aslolan sarih olmasıdır. Kinaye, maksadı karışık olduğu için, kusurludur.	21
الباب الرابع: وجوه الوقوف على أحكام النظم	Dördüncü Bâb: Lafzın Hükmüne Vakıf Olma Yolları	
الاستدلال بعبارة النص: وهو العمل بظاهر ما سيق له الكلام. **بإشارة النص**: وهو العمل بما ثبت بنظمه لغة. وهما سواء في إيجاب الحكم، والأول أحق عند التعارض. وللإشارة عموم كالعبارة.	**Nassın ibâresiyle istidlâl**: Nassın anlattığı şeyin zâhiri ile amel etmektir. **Nassın işâretiyle istidlâl**: Nassın lafzındaki bir işaretten anlaşılanla amel etmektir. Bu ikisi de bir hükmü vâcip kılmakta eşittir. Ama aralarında tearuz olursa birinci ikinciye tercih edilir. İşâretin de ibâre gibi umumu olur.	22
بدلالة النص: هو ما ثبت بمعناه لغة، والثابت بدلالته كالثابت بعبارته وإشارته إلا عند التعارض، والثابت به لا يحتمل التخصيص إذ	**Nassın delâletiyle istidlâl**: Nassın sözlerinin delâlet ettiği ikincil manadır (anne-babaya öf denmemesinin onları dövmemeye de delâleti gibi). Tearuz etme durumu hariç, nassın delâletinden anlaşılan hüküm de ibâresinden ve işâretinden	23

لا عموم له. و**باقتضاء النص**: وهو ما لم يعمل النص إلا بشرط تقدمه عليه.	anlaşılan gibidir. Nassın delâletiyle sabit olan mananın tahsîse ihtimali olmaz. Çünkü umum ifade etmez. **Nassın iktizâsıyla istidlâl**: O olmadan nassın söylediği ile amel edilemeyen şeydir (namaz kıl emri abdest al emrini de iktiza eder).	
والتنصيص لا يدل على التخصيص؛ والمطلق لا يحمل على المقيد، والقِران في النظم لا يوجب القِران في الحكم.	(Fâsit İstidlâl Yolları:) Bir şeyin zikredilmiş olması hükmün sadece ona ait olduğunu göstermez (mefhûm-u muhalife delil değildir). Mutlak mukayyede hamledilmez (ikisi aynı konuda aynı hükmü bildirmesi hariç). Nazımdaki beraberlik, hükümde de beraberliği gerektirmez (namaz ve zekat gibi).	24
في بيان الأحكام المشروعة: المشروعات نوعان: **العزيمة**: وهي أربعة أنواع؛ هي أصول الشرع: **فرض**: وهو ما ثبت بدليل قطعي لا شبهة فيه. وحكمه: اللزوم تصديقاً بالقلب فيكفُر جاحده، وعملاً بالبدن فيفسق تاركه بغير عذر. و**واجب**: وهو ما ثبت بدليل ظني فيه شبهة. وحكمه: اللزوم عملاً بمنزلة الفرض. و**سنة**: وهي الطريقة المسلوكة في الدين. وحكمها: المطالبة بإقامتها من غير افتراض ولا وجوب. و**نفل**: وهو ما زاد على العبادات. وحكمه: إثابة فاعله ولا معاقبة على تاركه؛ ويلزم بالشروع فيه والتطوع مثله. و**مباح**: وهو ما ليس لفعله ثواب ولا لتركه عقاب. و**رخصة**: وهي ما تغير من عسر إلى يسر بعذر.	**Hükmün Kısımları**: Şeriatın hükümleri iki nevidir: **A) Azîmet**: Azîmet dörde ayrılır ve bunlar şeriatın asıllarıdır. 1) **Farz**: Kat'î ve şüphe içermeyen bir delille sabit olan hükümdür. Hükmü: Kalp ile tasdîk, beden ile amel edilmesinin gerekliliğidir. Bu sebeple inkâr eden kâfir, özürsüz yere amel etmeyen fâsık olur. 2) **Vâcip**: Zannî olup şüphe içeren bir delille sâbit olan hükümdür. Hükmü: Amel etme bakımından farz gibi gerekli olmasıdır. 3) **Sünnet**: Dinin uygulanma yöntemidir. Hükmü: Farz ve vâcip kılmaksızın yapılmasının istenmesidir. 4) **Nafile**: İbadetlerdeki (farz ve meşhur sünnetlere) ilavelerdir. Hükmü: Yapanın sevap alması, yapmayanın ceza görmemesidir. Ama başlanılmasıyla lâzım hale gelmiş olur. **Tatavvu'** da nafile gibidir. **Mubah**: Yapılmasına sevap, terkedilmesine ceza olmayan fiillerdir. **B) Ruhsat**: Zor olanın bir özür sebebiyle kolaylaştırılmasıdır.	25

الأسباب والعلل للأحكام المشروعة: فسبب وجوب الإيمان حدوثُ العالم الذي هو علمٌ على وجود الصانع؛ وسبب الصلاةِ: الوقتُ؛ والزكاةِ: ملكُ المال؛ والصومِ: أيامُ رمضان، وزكاةِ الفطرِ: رأسٌ يمونه ويلي عليه، والحج: بيتُ الله، والعشرِ والخراجِ: الأرضُ النامية تحقيقاً أو تقديراً، والطهارة الصلاة، والمعاملاتِ: العالم، والعقوباتِ: ما نسب إليه، والكفاراتُ: أمر بين الحظر والإباحة.	**Şer'î Hükümlerin Sebepleri**: Emir ve nehyin her bir kısmıyla sabit olan şer'î hükümlerin sebepleri vardır: İmanın sebebi, Yaratıcının varlığına işaret olan âlemdir. Namazın sebebi vakit, zekâtın sebebi mala sahip olmak, orucun sebebi Ramazan günleri, fıtır sadakasının sebebi bakma zorunda olduğu ve velayet ettiği kişiler, haccın sebebi Beytullah, öşür ve haracın sebebi hakikaten ya da hükmen ürün veren arazi, taharetin sebebi namaz, muamelatın (akitlerin) sebebi âlemin varlığı (beka zorunluluğu), cezaların sebebi (zina ve darp gibi) nispet edildikleri şeylerdir. Kefaretler haramla mubah arasında bir durumdur.	26
الأصل الثاني: السنة	İkinci Asıl: Sünnet	
السنة هي المروي عن رسول الله قولاً وفعلاً وتقريراً.	**Sünnet**, Allah Rasulü'nden rivâyet edilen söz, fiil ve takrirlerdir.	27
بيان وجوه اتصالها بنا: المتواتر: وهو الكامل الذي رواه قوم لا يحصى عددهم؛ ولا يتوهم تواطؤهم على الكذب. **والمشهور**: وهو الذي في اتصاله شبهة، وهو ما انتشر من الآحاد حتى صار كالمتواتر. **والمنقطع**: وهو نوعان ظاهر وباطن. **فالظاهر** هو المرسل؛ وهو المنقطع الإسناد وهو على أربعة أوجه: 1. ما أرسله الصحابي؛ وهو مقبول بالإجماع. 2. ما أرسله القرن الثاني؛ وهو حجة عند الحنفية. 3. ما أرسله العدل في كل عصر،وهو حجة عند الكرخي. 4. ما أرسل من وجه؛ وأسند من وجه	**Bize Ulaşması Bakımından Sünnet**: Çeşitleri şunlardır: 1) **Mütevâtir**: En kâmil sünnet budur. Sayıları sınırsız, yalan üzerinde anlaşmaları imkansız bir topluluk tarafından rivâyet edilen sünnettir. 2) **Meşhur**: Kesintisiz oluşunda şüphe vardır, ilk başta haber-i vâhid iken yaygınlaşıp mütevâtir gibi olan sünnettir. 3) **Münkatı'**: Sünnetin münkatı' olması, yani ulşaımından kopukluk bulunması iki türlü olur: zâhir ve bâtın. **Zâhir** olan münkatı', Mürsel'dir. Yani mürselin senedinde kopukluk vardır ve dört çeşide ayrılır: 1. Hadisi (sünneti) bir sahabi irsal etmiş olabilir. Bu, ittifakla makbuldür. 2. İkinci nesil (tâbiîn) irsal etmiş olabilir. Bu da Ebû Hanîfe'ye göre delildir. 3. Her devirde adl birisinin yaptığı irsal. Bu da Kerhî'ye göre delildir. 4. Bir yönden mürsel, bir başka yönden müsned	28

فلا شبهة في قبوله عند من يقبل المرسل. **والباطن** على وجهين: أحدهما: المنقطع لنقص الناقل، والثاني: المنقطع بدليل معارض.	(senetli) olabilir. Mürseli kabul edenin bunu da kabul edeceğine şüphe yoktur. **Bâtın** olan münkatı' da iki türlüdür: 1. Nakleden râvînin bir kusuru sebebiyle münaktı' sayılan. 2. Muarız başka bir delil bulunduğu için münkatı' sayılan.	
ما جعل الخبر فيه حجة: فإن كان من حقوق الله خالصاً؛ يكون خبر الواحد حجة فيها إلا أن تكون من العقوبات ففيه خلاف الكرخي. وإن كان من حقوق العباد فيشترط فيه شرائط الأخبار، وإن لم يكن فيه إلزام يثبت بإخبار الآحاد، وإن كان فيه إلزام من وجه دون وجه شرط فيه العدد أو العدالة عند أبي حنيفة.	**Sünnetin Hüccet Sayıldığı Konu**: Eğer konu halis Allah hakkı ise haber-i vâhid o konuda hüccet olur. Cezalardan ise olmaz, Kerhî ise bunu kabul etmez. Eğer konu kul hakkı ise, haberin kabulünde aranan şartlar bunda da aranır. Eğer karşı tarafı borçlandırma (ilzâm) yoksa haber-i vâhidle hüküm sabit olur. Eğer ilzâm bir yönden var, diğer yönden yoksa Ebû Hanîfe'ye göre bu haberde ya yeterli sayı bulunmalı, ya da rivâyet edende adalet olmalıdır.	29
في بيان نفس الخبر: وهو أربعة أقسام: قسم متحتم الصدق وحكمه: اعتقاده والائتمار به. وقسم محتم الكذب وحكمه: اعتقاد بطلانه. وقسم يحتملهما وحكمه: التوقف فيه. وقسم يترجح أحد احتماليه وحكمه: العمل به دون اعتقاد حقّيته.	**Haberin Bizzat Kendisi**: Bu da dört kısımdır: 1. Doğru olduğu kesin olan. Hükmü, ne diyorsa ona inanmak ve gereği ile amel etmektir. 2. Yalan olduğu kesin olan. Hükmü, bâtıl olduğuna inanmak. 3. Her ikisine de ihtimalli olan. Hükmü, tevakkufur. 4. İki ihtimalinden biri ağır basan. Hükmü, gerçek olduğuna itikat etmeksizin gereğiyle amel etmektir.	30
في التعارض والترجيح وإذا وقع التعارض بين الحجتين؛ فحكمه: بين الآيتين: المصير إلى السنة، وبين السنتين: المصير إلى أقوال الصحابة؛ أو القياس؛ وبين القياسين: إن أمكن ترجيح أحدهما؛ وإلا فيعمل المجتهد بأيهما شاء بشهادة قلبه، وإذا كان في أحد	**Deliller Arası Teâruz**: Eğer iki delil arasında teâruz bulunursa, hükmü: Her ikisi de ayetse, sünnete gitmektir. Her ikisi de sünnet ise, sahabe içtihadına ya da kıyasa başvurmaktır. Her ikisi de kıyas ise, birisinin tercih sebebi varsa ne âlâ, yoksa müçtehit kalbine bakar ve istediğiyle amel eder. Râvîleri aynı olan iki haberden birinde fazlalık varsa, fazlalık olan alınır. Râvîler farklı ise, her ikisi de ayrı bir haber	31

الخبرين زيادة والراوي واحد يؤخذ بالمثبت للزيادة؛ وإذا اختلف الراوي جعل كالخبرين وعمل بهما عملاً بأن المطلق لا يحمل على المقيد في حكمين.	sayılır ve iki ayrı hükümde mutlakın mukayyede hamledilmeyeceği kuralı işletilerek her ikisiyle de amel edilir.	
في أقسام بيان الحجج: هذه الحجج تحتمل البيان: ويكون **للتقرير**: وهو تأكيد الكلام بما يقطع احتمال المجاز أو الخصوص، ويصح موصولاً ومفصولاً. **وللتفسير**: وهو بيان المجمل والمشترك. **وللتغيير**: وهو التعليق بالشرط والاستثناء، ويصح موصولاً فقط. **وللضرورة**: وهو نوع بيان يقع بما لم يوضع له. **وللتبديل**: وهو النسخ، ويجعل في حق الشارع بيان لمدة الحكم المطلق المعلوم عند الله تعالى، والقياس لا يصلح ناسخاً؛ وكذا الإجماع عند الجمهور. ويجوز نسخ كل من الكتاب والسنة بالآخر، ويجوز نسخ الحكم والتلاوة جميعاً ونسخ وصف الحكم كالزيادة.	**Beyân**: Bütün bu delillerin beyana ihtimali vardır: 1. Beyan **takrîr** için olabilir. Bu sözü, mecaza ve tahsise ihtimalini kaldıracak şekilde tekit etmektir. Bitişik de, ayrı cümle ile de olabilir. 2. Beyan **tefsir** için olabilir. Bu, mücmel ya da müşterek bir lafzın kastını açıklamaktır. 3. Beyan **tağyir** için olabilir. Bu da bir hükmü şarta bağlamak ya da istisna yapmaktır. Böyle bir beyan sadece bitişik olabilir. 4. Beyan **zarûret** için olabilir. Bu da beyan için vazedilmediği halde bir nevi beyandır. 5. Beyan **tebdîl** için olabilir. Bu nesihtir. Allah katında zaten malum olan mutlak hükmün süresini bildirmesi açısından Şârî' hakkında bir beyan sayılır. Kıyas nâsih olamaz, cumhûra göre icmâ da böyledir. Kitap ve Sünnetin her birerleri diğeriyle neshedilebilir. Hem hükmün hem de tilavetin birlikte neshi caizdir. Hükmün vasfını neshetmek, ziyade getirmek gibidir.	32
في أفعال النبي: ومما يتصل بالسنن أفعال النبي عليه السلام وهي أربعة: مباح؛ ومستحب؛ وواجب؛ وفرض. والصحيح أن كل ما علم وقوعه منه على وجه يقتدي به كما وقع، وما لا يعلم فمباح. والصحيح أن **شرائع من قبلنا** إذا قص الله ورسوله من غير إنكار أنه	**Allah Rasûlü'nün Fiilleri**: Sünnetten sayılan şeylerden birisi de Allah Rasûlü'nün fiileridir ve dört nevidir: Mubah, müstehap, vâcip ve farz. Âlimler Allah Rasûlü'nün hangi fiilinin bu hükümlerden hangisini alacağı konusunda ihtilaf etmişlerdir. Sahih olan şudur: Allah Rasûlü'nün bir fiilinin hangi vasıfla sabit olduğu biliniyorsa ona o vasıfla uyulur. Bilinmiyorsa mubah sayılır. **Önceki Şeriatler**: Bu konuda sahih olan şudur: Önceki şeriatlerden bir	33

شريعة لرسولنا. **وتقليد الصحابي** واجب يترك به القياس. ويجوز **تقليد التابعي** الذي ظهرت فتواه زمن الصحابة على الأصح.	hükmü Allah ve O'nun Rasûlü, reddetmeksizin naklediyorsa bu bizim peygamberimizin şeriatidir. **Sahabeyi Taklit**: Vâciptir ve varsa bununla kıyas terkedilir. **Tâbiîyi Taklit**: En sahih görüşe göre fetvası sahabe zamanında ortaya çıkan tâbiîyi taklit de câizdir.	
الأصل الثالث: الإجماع	Üçüncü Asıl: İcmâ'	
قال العلماء: **إجماع** هذه الأمة حجة موجبة للعمل، وأعلى مراتبه: إجماع الصحابة. ثم من بعدهم على حكم لم يظهر فيه خلاف من سبقهم. ثم إجماعهم على قول سبقهم فيه مخالف. واختلاف الأمة على أقوالٍ؛ إجماع منهم على أن ما عداها باطل، وقيل هذا في الصحابة خاصة.	Âlimler demişlerdir ki, bu ümmetin **icmâı** amel edilmesini gerekli kılan bir hüccettir. İcmâın en üst mertebesi sahabenin icmâıdır. Sonra, onların ardından gelenlerin öncekilerden muhalif bir görüş bilinmeyen bir hükümde icmâ etmeleridir. Sonra, öncekilerden muhalif bir görüş bilinen bir konuda icmâ etmeleridir. Ümmetin bir konuda farklı görüşler bildirmeleri, bu görüşlerin dışındakilerin bâtıl olduğu konusunda icmâdır. Bunun sadece sahabe için böyle olduğu görüşü de vardır.	34
الأصل الرابع: القياس	Dördüncü Asıl: Kıyas	
شرائطه: أن لا يكون المقيس عليه مخصوصاً بحكمه بنص آخر. وأن لا يكون الأصل معدولاً به عن القياس. وأن يتعدى الحكم الشرعي الثابت بالنص بعينه إلى فرع هو نظيره؛ ولا نص فيه. وأن يبقى حكم النص بعد التعليل على ما كان. **وركنه** ما جعل علماً على حكم النص مما اشتمل عليه النص وجعل الفرع نظيراً له في حكمه بوجوده فيه.	**Kıyasın Şartları**: 1. Aslın hükmünün sadece ona has olduğunu gösteren bir nassın bulunmaması. 2. Aslın, kıyasa muhalif bir durum olmaması (unutarak yeme içmenin orucu bozmayışı gibi). 3. Aslın nas ile sabit olan şer'î hükmünün, hakkında nas bulunmayan benzerine aynen geçmesi. 4. Nassın hükmünün talilden (illet tespitinden) sonra da olduğu gibi kalması. **Kıyasın rüknü** ise, nas ile sabit olan aslın kendi içinde barındırdığı ve hükmünün göstergesi olan vasıf (illet) ile aynı vasfı taşıyan fer'in hükümde ona eş sayılmasıdır.	35

وشرط الاجتهاد: أن يحوي علم الكتاب بمعانيه؛ ووجوهه، وعلم السنة بطرقها، ووجوه القياس مع شرائطه وحكمه الإصابة بغالب الرأي.	**İçtihâdın Şartları**: Hitabı her iki (lügavî ve şer'î) manasıyla ve (hâs, âm gibi) vecihleriyle bilmek, sünneti bütün yollarıyla bilmek, kıyasın yollarını şartları ile bilmek. İçtihadın hükmü, zann-ı gâliple hakka isabet etmiş olmaktır (yani isabet etmeme ihtimali de vardır).	36
في بيان الأحكام والأسباب والعلل والشروط: والأحكام المشروعة التي تثبت بها الحجج أربعة أقسام وهي: حقوق الله تعالى خالصة. وحقوق العباد خالصة وما اجتمعا فيه. وحق الله غالب وما اجتمعا فيه. وحق العبد غالب. وهذه الحقوق تنقسم إلى أصل وخَلَفٍ. فالقسم الأول: كالإيمان أصله التصديق؛ والإقرار ثم صار الإقرار أصلاً؛ وخلفاً عن التصديق في أحكام الدنيا. والقسم الثاني: ما يتعلق به الأحكام المشروعة وهو أربعة: **سبب**: وهو أقسام منها سبب حقيقي: وهو ما يكون طريقاً إلى الحكم وسبب مجازي: كاليمين بالله تعالى ونحوها وهو من العلل. و**العلة**: وهي عبارة عما يضاف إليه وجوب الحكم. و**الشرط**: وهو ما يتعلق به الوجود؛ دون الوجوب. و**العلامة**: وهي ما يعرِّف الوجود؛ من غير تعلق وجود ولا وجوب.	**Sebep, İllet ve Şart**: (Kitap, sünnet ve icmâ gibi) delillerle sabit olan şer'î hükümler dörde ayrılır: 1. Sadece Allah hakkı olanlar. 2. Sadece kul hakkı olanlar. 3. İkisini de barındırıp Allah hakkı gâlip olanlar. 4. İkisini de barındırıp kul hakkı gâlip olanlar. İşte bütün bu haklar asıl ve halef (aslın yerine geçen) diye ikiye ayrılır. Birincisinin örneği imandır ki, aslı tasdîk ve ikrârdır. Sonra ikrâr dünyevî hükümler konusunda hem asıl hem de tasdîkin halefi olmuştur. İkincisi, şer'î hükümlerin bağlandığı şeylerdir ve dörde ayrılırlar: 1) **Sebep**: Bunun da çeşitleri vardır: a) Hakîkî Sebep: Hükme götüren yoldur. b) Mecâzî Sebep: Allah'a yemin etmek ve buna benzer (şarta bağlı talak gibi) şeyler. Böyle olan sebep illet sayılır. 2) **İllet**: Hükmün oluşmasını gerekli kılan vasıftır. 3) **Şart**: Hükmün varlığı varlığına bağlanan, ama var olduğunda hükmün var olmak zorunda olmadığı şeydir (abdest gibi). 4) **Alâmet**: Bir şeyin mevcudiyetini gösteren, ama onun ne mevcudiyeti ne de gerekli olması kendisine bağlı olmayan şeydir (namazdaki intikal tekbirleri gibi).	37
في بيان الأهلية: المعتبر فيها العقل؛ ومعترضاتها نوعان: **سماوي**: من قبل الله عزّ	**Ehliyet**: Ehliyetteki ölçü akıldır. Ehliyeti kaldıran şeyler (avarız) iki nevidir: 1) **Semâvî** olanlar: Bunlar Allah'tandır (kişi kendisi oluşturmaz). Küçüklük, cinnet,	38

وجل؛ كالصغر والجنون والنسيان والنوم والرق والعَتَهُ والحيض والنفاس والمرض والموت. **ومكتسب**: وهو من جهة العبد؛ كالجهل؛ والسفه؛ والسكر؛ والهزل؛ والسفر؛ والخطأ؛ والإكراه.	unutma, uyku, kölelik, ateh (bunama), hayız ve nifas, hastalık ve ölüm. 2) **Müktesep** olanlar: Yani bunları kul kendi oluşturur. Bilmemek, sefeh, sarhoşluk, şaka, yolculuk, hata, ikrah (zorlama).	
والمحرمات أنواع: منها ما لا رخصة فيه. ومنها ما يحتمل السقوط؛ وما لا تحتمله، وما تحتمله لا تسقط بعذر؛ وتحتمل الرخصة.	**Haramlar:** Haramlar farklı farklıdır, mesela: Ruhsat kabul etmeyen haramlar (zina gibi), düşebilen haramlar (içki içme gibi), düşme ihtimali olmayan haramlar (küfür söz gibi), bir ölçüde düşmeyi kabul eden ama (ikrah gibi) bir özürle düşmeyen fakat ruhsata ihtimali olan haramlar.	39
في المتفرقات: الإلهام: ليس بحجة وقال بعض الصوفية: أنه في حق الأحكام حجة. **والفراسة**: وهي ما يقع في القلب بغير نظر في حجة. **والحكم**: ما يثبت جبراً. **والدليل**: وهو ما يتوصل بصحة النظر فيه إلى العلم.	**Muhtelif Meseleler**: **İlhâm**: Dinde bir delil değildir. Bazı sûfîler ise ilhâmın hükümlerde delil olabileceği görüşündedirler. **Ferâset**: Delil üzerinde düşünmeden kalbe gelen duygudur (ve bu da ilham cinsindendir). **Hüküm**: Bir haber bildiren delildir (Şârî'i bir şeyi bildirmesi). **Delil**: Sağlıklı bir düşünme ile bilgiye götüren şeydir.	40

Mecelle - Küllî Kâideler		
اَلْفِقْهُ عِلْمٌ بِالْمَسَائِلِ الشَّرْعِيَّةِ الْعَمَلِيَّةِ الْمُكْتَسَبَةِ مِنْ أَدِلَّتِهَا التَّفْصِيلِيَّةِ	İlm-i fıkıh, mesâil-i şeriyye-i ameliyyeyi tafsili delillerden bilmektir.	01
اَلْأُمُورُ بِمَقَاصِدِهَا	Bir işten maksat ne ise hüküm ona göredir.	02
اَلْإِعْتِبَارُ فِي الْعُقُودِ لِلْمَعَانِي لَا لِلْأَلْفَاظِ	Ukûdda itibar mekâsıd ve meâniyedir, elfâz ve mebâniye değildir.	03
اَلْيَقِينُ لَا يَزُولُ بِالشَّكِّ	Şekk ile yakîn zâil olmaz.	04

اَلْأَصْلُ اِبْقَاءُ مَا كَانَ عَلَى مَا كَانَ	Bir şeyin bulunduğu hal üzere kalması asıldır.	05
اَلْقَدِيمُ يُتْرَكُ عَلَى قِدَمِهِ	Kadîm kıdemi üzere terk olunur.	06
اَلضَّرَرُ لَا يَكُونُ قَدِيمًا	Zarar kadîm olmaz.	07
اَلْاَصْلُ بَرَاءَةُ الذِّمَّةِ	Berâet-i zimmet asıldır.	08
اَلْاَصْلُ فِي الصِّفَاتِ الْعَارِضَةِ الْعَدَمُ	Sıfât-ı ârızada asl olan ademdir.	09
مَا ثَبَتَ بِزَمَانٍ يُحْكَمُ بِبَقَائِهِ مَا لَمْ يَقُمِ الدَّلِيلُ عَلَى خِلَافِهِ	Bir zamanda sâbit olan şeyin hilâfına delil olmadıkça bekâsıyle hükmolunur.	10
اَلْاَصْلُ اِضَافَةُ الْحَادِثِ اِلَى اَقْرَبِ اَوْقَاتِهِ	Bir emr-i hâdisin akreb-i evkâtına izâfesi asıldır.	11
اَلْاَصْلُ فِي الْكَلَامِ الْحَقِيقَةُ	Kelâmda asl olan mânayı hakikattir.	12
لَا عِبْرَةَ لِلدَّلَالَةِ فِي مُقَابَلَةِ التَّصْرِيحِ	Tasrih mukâbilinde delâlete itibar yoktur.	13
لَا مَسَاغَ لِلْاِجْتِهَادِ فِي مَوْرِدِ النَّصِّ	Mevrid-i nassda içtihada mesağ yoktur.	14
مَا ثَبَتَ عَلَى غَيْرِ الْقِيَاسِ فَغَيْرُهُ لَا يُقَاسُ عَلَيْهِ	Alâ hilâfi'l-kıyas sâbit olan şey sâire makîsun aleyh olamaz.	15
الِاجْتِهَادُ لَا يُنْقَضُ بِمِثْلِهِ	İçtihad ile içtihad nakz olunmaz.	16
اَلْمَشَقَّةُ تَجْلُبُ التَّيْسِيرَ	Meşakkat teysîri celb eder.	17
اِذَا ضَاقَ الاَمْرُ اِتَّسَعَ	Bir iş zîk oldukda müttesi' olur.	18
لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ	Zarar ve mukabele bi'zzarar yoktur.	19
اَلضَّرَرُ يُزَالُ	Zarar izâle olunur.	20

الضَّرُورَاتُ تُبِيحُ الْمَحْظُورَات	Zaruretler memnu’ olan şeyleri mübah kılar.	21
الضَّرُورَاتُ تُقَدَّرُ بِقَدْرِهَا	Zaruretler kendi miktarlarınca takdir olunur.	22
مَا جَازَ لِعُذْرٍ بَطَلَ بِزَوَالِهِ	Bir özür için caiz olan şey ol özrün zevaliyle bâtıl olur.	23
إِذَا زَالَ الْمَانِعُ عَادَ الْمَمْنُوعُ	Mânî’ zâil oldukta memnu’ avdet eder.	24
الضَّرَرُ لَا يُزَالُ بِمِثْلِهِ	Bir zarar kendi misliyle izâle olunamaz.	25
يُتَحَمَّلُ الضَّرَرُ الْخَاصُّ لِأَجْلِ دَفْعِ الضَّرَرِ الْعَامِّ	Zarar-ı âmmı def’ için zarar-ı hâs ihtiyar olunur.	26
الضَّرَرُ الْأَشَدُّ يُزَالُ بِالأَخَفِّ	Zarar-ı eşedd zarar-ı ehaff ile izale olunur.	27
إِذَا تَعَارَضَ مَفْسَدَتَانِ رُوعِيَ أَعْظَمُهُمَا ضَرَرًا بِارْتِكَابِ أَخَفِّهِمَا	İki fesat tearuz ettikde ehaffı irtikab ile a’zamın çaresine bakılır.	28
يُخْتَارُ أَهْوَنُ الشَّرَّيْنِ	Ehven-i şerreyn ihtiyar olunur.	29
دَرْءُ الْمَفَاسِدِ أَوْلَى مِنْ جَلْبِ الْمَصَالِحِ	Def’i mefâsid celb-i menâfi’den evlâdır.	30
الضَّرَرُ يُدْفَعُ بِقَدْرِ الْإِمْكَانِ	Zarar bi kadri’l-imkân def’ olunur.	31
الْحَاجَةُ تُنَزَّلُ مَنْزِلَةَ الضَّرُورَةِ عَامَّةً كَانَتْ اَوْ خَاصَّةً	Hâcet umûmî olsun husûsî olsun zaruret menzilesine tenzil olunur.	32
الإِضْطِرَارُ لَا يُبْطِلُ حَقَّ الْغَيْرِ	Iztırar gayrın hakkını iptal etmez.	33
مَا حَرُمَ أَخْذُهُ حَرُمَ إِعْطَاؤُهُ	Alması memnu’ olan şeyin vermesi dahi memnu’dur.	34
مَا حَرُمَ فِعْلُهُ حَرُمَ طَلَبُهُ	İşlenmesi memnu’ olan şeyin istenmesi dahi memnu’ olur.	35
العَادَةُ مُحَكَّمَةٌ	Âdet muhakkemdir.	36

اِسْتِعْمَالُ النَّاس حُجَّةٌ يَجِبُ الْعَمَلُ بِهَا	Nâsın isti'mâli bir hüccettir ki anınla amel vâcib olur.	37
المُمْتَنِعُ عَادَةً كَالْمُمْتَنِعِ حَقِيقَةً	Âdeten mümtenî' olan şey hakikaten mümteni' gibidir.	38
لَا يُنْكَرُ تَغَيُّرُ الْأَحْكَامِ بِتَغَيُّرِ الْأَزْمَانِ	Ezmanın tegayyürü ile ahkâmın tağayyürü inkâr edilemez.	39
الحَقِيقَةُ تُتْرَكُ بِدَلَالَةِ العَادَةِ	Âdetin delâletiyle mânay-ı hakikî terk olunur.	40
إِنَّمَا تُعْتَبَرُ العَادَةُ إِذَا الطَّرَّدَتْ أَوْ غَلَبَتْ	Âdet ancak muttarid yahut gâlip oldukda muteber olur.	41
العِبْرَةُ لِلْغَالِبِ الشَّائِعِ لَا لِلنَّادِرِ	İtibar gâlib-i şâyiadır nâdire değildir.	42
المَعْرُوفُ عُرْفًا كَالْمَشْرُوطِ شَرْطًا	Örfen ma'ruf olan şey şart kılınmış gibidir.	43
المَعْرُوفُ بَيْنَ التُّجَارِ كَالْمَشْرُوطِ بَيْنَهُمْ	Beyne't-tüccâr ma'ruf olan şey beyinlerinde meşrut gibidir.	44
التَّعْيِينُ بِالْعُرْفِ كَالتَّعْيِينِ بِالنَّصِّ	Örf ile ta'yin nass ile ta'yin gibidir.	45
إِذَا تَعَارَضَ الْمَانِعُ وَالْمُقْتَضِي يُقَدَّمُ الْمَانِعُ	Mâni' ile muktazî teâruz ettikde mâni' takdim olunur.	46
التَّابِعُ تَابِعٌ	Vücutta bir şeye tâbi olan hükümde dahi ona tâbi olur.	47
التَّابِعُ لَا يُفَرَّدُ بِالْحُكْمِ	Tâbi olan şeye ayrıca hüküm verilmez.	48
مَنْ مَلَكَ شَيْئًا مَلَكَ مَا هُوَ مِنْ ضَرُورَاتِهِ	Bir şeye mâlik olan kimse ol şeyin zarûriyyâtından olan şeye dahi mâlik olur.	49
إِذَا سَقَطَ الْأَصْلُ سَقَطَ الْفَرْعُ	Asıl sâkıt oldukta fer' dahi sâkıt olur.	50
السَّاقِطُ لَا يَعُودُ	Sâkıt olan şey avdet etmez.	51
إِذَا بَطَلَ الشَّيْءُ بَطَلَ مَا فِي ضِمْنِهِ	Bir şey bâtıl oldukda ânın zımnındaki şey dahi bâtıl olur.	52
إِذَا بَطَلَ الْأَصْلُ يُصَارُ إِلَى الْبَدَلِ	Aslın ifâsı kâbil olmadığı halde bedeli îfâ olunur.	53

يُغْتَفَرُ فِي التَّابِعِ مَا لَا يُغْتَفَرُ فِي الْمَتْبُوعِ	Bizzat tecviz olunmayan şey bitteb' tecviz olunabilir.	54
يُغْتَفَرُ فِي الْبَقَاءِ مَا لَا يُغْتَفَرُ فِي الْإِبْتِدَاءِ	İbtidaen tecviz olunamayan şey bakâen tecviz olunabilir.	55
البَقَاءُ أَسْهَلُ مِنَ الْإِبْتِدَاءِ	Bakâ ibtidâdan esheldir.	56
التَّبَرُّعُ لَا يَتِمُّ إِلَّا بِالْقَبْضِ	Teberru' ancak kabz ile tamam olur.	57
التَّصَرُّفُ عَلَى الرَّعِيَّةِ مَنُوطٌ بِالْمَصْلَحَةِ	Raiyye/teb'a üzerinde tasarruf maslahata menûttur.	58
الوَلَايَةُ الْخَاصَّةُ أَقْوَى مِنَ الْوَلَايَةِ الْعَامَّةِ	Velâyet-i hâssa velâyet-i âmmeden akvâdır.	59
إِعْمَالُ الْكَلَامِ أَوْلَى مِنْ إِهْمَالِهِ	Kelâmın i'mâli ihmâlinden evlâdır.	60
إِذَا تَعَذَّرَ الْحَقِيقَةُ يُصَارُ إِلَى الْمَجَازِ	Mânay-ı hakikî müteaazzir oldukta mecaza gidilir.	61
إِذَا تَعَذَّرَ إِعْمَالُ الْكَلَامِ يُهْمَلُ	Bir kelâmın i'mâli mümkün olmaz ise ihmâl olunur.	62
ذِكْرُ بَعْضِ مَا لَا يَتَجَزَّأُ كَذِكْرِ كُلِّهِ	Mütecezzi olmayan bir şeyin bazısını zikretmek küllünü zikr gibidir.	63
المُطْلَقُ يَجْرِي عَلَى إِطْلَاقِهِ مَا لَمْ يَقُمْ دَلِيلُ التَّقْيِيدِ نَصًّا أَوْ دَلَالَةً	Mutlak ıtlakı üzere câri olur. Eğer nassan yahut delâleten takyîd bulunmaz ise.	64
الوَصْفُ فِي الْحَاضِرِ لَغْوٌ وَفِي الْغَائِبِ مُعْتَبَرٌ	Hâzırdaki vasıf lağv ve gâibdeki vasıf muteberdir.	65
السُّؤَالُ مُعَادٌ فِي الْجَوَابِ	Sual cevapta iâde olunmuş addolunur.	66
لَا يُنْسَبُ إِلَى سَاكِتٍ قَوْلٌ لَكِنَّ السُّكُوتَ فِي مَعْرَضِ الْحَاجَةِ بَيَانٌ	Sâkit'e bir söz isnad olunmaz. Lâkin ma'raz-ı hâcette sükût beyandır.	67
دَلِيلُ الشَّيْءِ فِي الْأُمُورِ الْبَاطِنَةِ يَقُومُ مَقَامَهُ	Bir şeyin umûr-u bâtınada delili ol şeyin makamına kâim olur.	68

الكِتَابُ كَالْخِطَابِ	Mükâtebe muhataba gibidir.	69
الإِشَارَةُ الْمَعْهُودَةُ لِلْأَخْرَسِ كَالْبَيَانِ بِاللِّسَانِ	Dilsizin işaret-i ma'hûdesi lisan ile beyan gibidir.	70
يُقْبَلُ قَوْلُ الْمُتَرْجِمِ مُطْلَقًا	Tercümanın kavli her hususta kabul olunur.	71
لَا عِبْرَةَ بِالظَّنِّ الْبَيِّنِ خَطَؤُهُ	Hatası zâhir olan zanna itibar yoktur.	72
لَا حُجَّةَ مَعَ الْإِحْتِمَالِ النَّاشِي عَنْ دَلِيلٍ	Senede müstenîd olan ihtimal ile hüccet yoktur.	73
لَا عِبْرَةَ لِلتَّوَهُّمِ	Tevehhüme i'tibar yoktur.	74
الثَّابِتُ بِالْبُرْهَانِ كَالثَّابِتِ بِالْعِيَانِ	Bürhan ile sâbit olan şey iyanen sâbit gibidir.	75
البَيِّنَةُ عَلَى الْمُدَّعِي وَالْيَمِينُ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ	Beyyine müdda'î için ve yemin münkir üzerinedir.	76
البَيِّنَةُ لِإِثْبَاتِ خِلَافِ الظَّاهِرِ وَالْيَمِينُ لِإِبْقَاءِ الْأَصْلِ	Beyyine hılâf-ı zâhiri ispat için ve yemin aslı ibkâ içindir.	77
البَيِّنَةُ حُجَّةٌ مُتَعَدِّيَةٌ وَالْإِقْرَارُ حُجَّةٌ قَاصِرَةٌ	Beyyine hüccet-i müteaddiye ve ikrar hüccet-i kâsıradır.	78
المَرْءُ مُؤَاخَذٌ بِإِقْرَارِهِ	Kişi ikrârı ile muâhaze olunur.	79
لَا حُجَّةَ مَعَ التَّنَاقُضِ وَلَكِنْ لَا يَحْتَلُّ مَعَهُ حُكْمُ الْحَاكِمِ	Tenâkuz ile hüccet kalmaz. Lakin mütanâkızın aleyhine olan hükme halel gelmez.	80
قَدْ يَثْبُتُ الْفَرْعُ مَعَ عَدَمِ ثُبُوتِ الْأَصْلِ	Asıl sâbit olmadığı halde fer'in sâbit olduğu vardır.	81
المُعَلَّقُ بِالشَّرْطِ يَجِبُ ثُبُوتُهُ عِنْدَ ثُبُوتِهِ	Şartın sübutu indinde ona muallak olan şeyin sübutu lâzım olur.	82
يَلْزَمُ مُرَاعَاةُ الشَّرْطِ بِقَدْرِ الْإِمْكَانِ	Bi kadri'l-imkân şarta mürâat olunmak lâzım gelir.	83
المَوَاعِيدُ بِصُوَرِ التَّعْلِيقِ تَكُونُ لَازِمَةً	Va'dler suver-i ta'liki iktisâ ile lâzım olur.	84

الخَرَاجُ بِالضَّمَانِ	Bir şeyin nef'i damânı mukabelesindedir.	85
الأَجْرُ وَالضَّمَانُ لَا يَجْتَمِعَانِ	Ücret ile damân müctemî olmaz.	86
الغُرْمُ بِالْغُنْمِ	Mazarrat menfaat mukabelesindedir.	87
الغُنْمُ بِالْغُرْمِ	Külfet nimete nimet külfete göredir.	88
الآمِرُ لَا يَضْمَنُ بِالْأَمْرِ	Bir fiilin hükmü fâiline muzaf kılınır ve mücbir olmadıkça âmirine muzaf kılınmaz.	89
إِذَا اجْتَمَعَ الْمُبَاشِرُ وَالْمُتَسَبِّبُ يُضَافُ الْحُكْمُ إِلَى الْمُبَاشِرِ	Mübâşir yani bizzat fâil ile mütesebbip müctemî' oldukta hüüm ol fâile muzaf kılınır.	90
الجَوَازُ الشَّرْعِيُّ يُنَافِي الضَّمَانُ	Cevâz-ı şer'î zamâna münâfîdir.	91
المُبَاشِرُ ضَامِنٌ وَإِنْ لَمْ يَتَعَمَّدْ	Mübâşir müteammid olmasa da zâmin olur.	92
المُتَسَبِّبُ لَا يَضْمَنُ إِلَّا بِالتَّعَمُّدِ	Mütesebbib müteammid olmadıkça dâmin olmaz.	93
جِنَايَةُ الْعَجْمَاءِ جُبَارٌ	Hayvanların kendiliğinden olarak cinayet ve mazarrâtı hederdir.	94
الأَمْرُ بِالتَّصَرُّفِ فِي مِلْكِ الْغَيْرِ بَاطِلٌ	Gayrın mülkünde tasarrufla emretmek bâtıldır.	95
لَا يَجُوزُ لِأَحَدٍ أَنْ يَتَصَرَّفَ فِي مِلْكِ الْغَيْرِ بِلَا إِذْنِهِ	Bir kimsenin mülkünde anın izni olmaksızın âhar bir kimsenin tasarruf etmesi câiz değildir.	96
لَا يَجُوزُ لِأَحَدٍ أَنْ يَأْخُذَ مَالَ أَحَدٍ بِلَا سَبَبٍ شَرْعِيٍّ	Bilâ sebeb-i meşru birinin mâlini bir kimsenin ahz eylemesi câiz olmaz.	97
تَبَدُّلُ سَبَبِ الْمِلْكِ قَائِمٌ مَقَامَ تَبَدُّلِ الذَّاتِ	Bir şeyde sebeb-i temellükün tebeddülü ol şeyin tebeddülü makamına kâimdir.	98

مَنِ اسْتَعْجَلَ الشَّيْءَ قَبْلَ أَوَانِهِ عُوقِبَ بِحِرْمَانِهِ	Kim ki bir şeyi vaktinden evvel isti'cal eyler ise mahrumiyetle mu'âteb olur.	99
مَنْ سَعَى فِي نَقْضِ مَا تَمَّ مِنْ جِهَتِهِ فَسَعْيُهُ مَرْدُودٌ عَلَيْهِ	Her kim ki kendi tarafından tamam olan şeyi nakz etmeye sa'y ederse sa'yi merduttur.	100

Akâidu'n-Nesefiyye		
قَالَ أَهْلُ الْحَقِّ: حَقَائِقُ الْأَشْيَاءِ ثَابِتَةٌ ، وَالْعِلْمُ بِهَا مُتَحَقِّقٌ ، خِلَافًا لِلسُّوفَسْطَائِيَّةِ.	Ehl-i hak der ki; eşyânın hakikatleri sabittir. Onları bilmek vakidir. Sofistler buna muhalefet etmişlerdir.	01
وَأَسْبَابُ الْعِلْمِ لِلْخَلْقِ ثَلَاثَةٌ : اَلْحَوَاسُّ السَّلِيمَةُ ، وَالْخَبَرُ الصَّادِقُ ، وَالْعَقْلُ	İlmin yolları yaratılmışlar için üçtür. Bunlar sağlıklı duyu, doğru haber ve akıldır.	02
فَالْحَوَاسُّ خَمْسٌ : اَلسَّمْعُ ، وَالْبَصَرُ ، وَالشَّمُّ ، وَالذَّوْقُ ، وَاللَّمْسُ ، وَبِكُلِّ حَاسَّةٍ مِنْهَا يُوقَفُ عَلَى مَا وُضِعَتْ هِيَ لَهُ.	Duyular beştir. Bunlar; işitme, görme, koklama, tatma ve dokunma duyularıdır. Bu beş duyudan her biri ile ancak vaz olundukları şeyler idrak edilir.	03
وَالْخَبَرُ الصَّادِقُ عَلَى نَوْعَيْنِ : أَحَدُهُمَا : اَلْخَبَرُ الْمُتَوَاتِرُ عَلَى أَلْسِنَةِ قَوْمٍ لَا يُتَصَوَّرُ تَوَاطُؤُهُمْ عَلَى الْكَذِبِ ، وَهُوَ مُوجِبٌ لِلْعِلْمِ الضَّرُورِيِّ ؛ كَالْعِلْمِ بِالْمُلُوكِ الْخَالِيَةِ فِي الْأَزْمِنَةِ الْمَاضِيَةِ ، وَالْبُلْدَانِ النَّائِيَةِ. وَالثَّانِي : خَبَرُ الرَّسُولِ الْمُؤَيَّدِ بِالْمُعْجِزَةِ ، وَهُوَ يُوجِبُ الْعِلْمَ الِاسْتِدْلَالِيَّ ، وَالْعِلْمُ الثَّابِتُ بِهِ يُضَاهِي الْعِلْمَ الثَّابِتَ بِالضَّرُورَةِ فِي التَّيَقُّنِ وَالثَّبَاتِ.	Doğru haber iki çeşittir. Birincisi mütevatir haber, ikincisi peygamberin haberidir. Mütevatir haber, yalan üzerine söz birliği yapmaları düşünülemeyen topluluk tarafından nakledilen haberlerdir. Mütevatir haber zarurî bilgi ifade eder. Eski zamanlarda yaşamış sultanlar ve uzak ülkelerle ilgili bilgiler hep mütevatir haber yoluyla elde edilmiş bilgilerdir. İkincisi, mucizeyle desteklenmiş peygamberin haberidir. Peygamberin haberi istidlalî bilgi ifade eder. Peygamberin haberiyle sabit olan bilgi yakîn ve sebat konusunda zarurî bilgiye benzer.	04
وَأَمَّا الْعَقْلُ : فَهُوَ سَبَبٌ لِلْعِلْمِ أَيْضًا ، وَمَا ثَبَتَ مِنْهُ بِالْبَدِيهَةِ فَهُوَ ضَرُورِيٌّ ؛ كَالْعِلْمِ بِأَنَّ كُلَّ الشَّيْءِ أَعْظَمُ مِنْ جُزْئِهِ ، وَمَا ثَبَتَ بِالْاِسْتِدْلَالِ فَهُوَ اكْتِسَابِيٌّ.	Akıl da diğerleri gibi bir bilgi sebebidir. Aklî bilgilerden bedâheten sabit olanlara zarurî bilgi denir. Mesela bütünün parçasından büyük olduğunu bilmek bu kabildendir. Aklî bilgilerden istidlalle sabit olanlara da iktisabî bilgi denir.	05

وَالْإِلْهَامُ : لَيْسَ مِنْ أَسْبَابِ الْمَعْرِفَةِ بِصِحَّةِ الشَّيْءِ عِنْدَ أَهْلِ الْحَقِّ.	İlham, Ehl-i sünnete göre bir şeyin sıhhatini gösteren bilgi araçlarından değildir.	06
وَالْعَالَمُ بِجَمِيعِ أَجْزَائِهِ مُحْدَثٌ ؛ إِذْ هُوَ أَعْيَانٌ وَأَعْرَاضٌ ، وَكُلٌّ مِنْهُمَا حَادِثٌ. فَالْأَعْيَانُ : مَا لَهُ قِيَامٌ بِذَاتِهِ ، وَهُوَ إِمَّا مُرَكَّبٌ وَهُوَ الْجِسْمُ ، أَوْ غَيْرُ مُرَكَّبٍ كَالْجَوْهَرِ ؛ وَهُوَ الْجُزْءُ الَّذِي لَا يَتَجَزَّأُ. وَالْعَرَضُ : مَا لَا يَقُومُ بِذَاتِهِ ، وَيَحْدُثُ فِي الْأَجْسَامِ وَالْجَوَاهِرِ ؛ كَالْأَلْوَانِ وَالْأَكْوَانِ وَالطُّعُومِ وَالرَّوَائِحِ.	Âlem bütün parçalarıyla hâdistir. Çünkü âlem a'yan ve a'razdan ibarettir. A'yan, kendi başına kâim olabilen şeylerdir. A'yan ya mürekkep/bileşiktir ki bunlar cisimlerdir veya cevher/cüz'ün lâ yetecezzâ gibi basittir. A'raz kendi kendine kaim olamayan mümkin varlıklardır. Bunlar cisimlerde ve cevherlerde bulunabilirler. Renkler, kevnler, tatlar ve kokular birer arazdır.	07
وَالْمُحْدِثُ لِلْعَالَمِ هُوَ اللهُ تَعَالَى اَلْوَاحِدُ ، اَلْقَدِيمُ ، اَلْحَيُّ ، اَلْقَادِرُ ، اَلْعَلِيمُ ، اَلسَّمِيعُ ، اَلْبَصِيرُ ، اَلشَّائِي ، اَلْمُرِيدُ ، لَيْسَ بِعَرَضٍ وَلَا جِسْمٍ وَلَا جَوْهَرٍ ، وَلَا مُصَوَّرٍ وَلَا مَحْدُودٍ ، وَلَا مَعْدُودٍ وَلَا مُتَبَعِّضٍ ، وَلَا مُتَجَزِّئٍ وَلَا مُتَرَكِّبٍ وَلَا مُتَنَاهٍ ، وَلَا يُوصَفُ بِالْمَائِيَّةِ وَلَا بِالْكَيْفِيَّةِ ، وَلَا يَتَمَكَّنُ فِي مَكَانٍ ، وَلَا يَجْرِي عَلَيْهِ زَمَانٌ ، وَلَا يُشْبِهُهُ شَيْءٌ ، وَلَا يَخْرُجُ عَنْ عِلْمِهِ وَقُدْرَتِهِ شَيْءٌ.	Âlemin muhdisi / yaratıcısı Allah'tır. Cenab-ı Allah birdir. Cenab-ı Allah kadîm / ezelîdir. Cenab-ı Allah; hayat, kudret, ilim, işitmek/sem', görmek/basar, ve bir şeyi ancak kendi isteğiyle yapma/irade vasıflarına sahiptir. Cenab-ı Allah araz değildir. Cenab-ı Allah cisim ve cevher de değildir. Cenab-ı Allah; sureti (musavver) ve sınırı bulunan (mahdûd), sayılabilen (ma'dûd), bölüm ve parçalardan oluşan (mütecezzî, mütebaız), bileşik (müterekkip) ve sonu bulunan (mütenahî) bir şey değildir. Cenab-ı Allah mahiyet ve keyfiyetle vasıflanamaz. Cenab-ı Allah herhangi bir mekâna yerleşmiş de değildir. Cenab-ı Allah'ın üzerinden zaman geçmez. Cenab-ı Allah'a hiçbir şey benzemez. Cenab-ı Allah'ın ilminden ve kudretinden hiçbir şey hariç değildir.	08
وَلَهُ صِفَاتٌ أَزَلِيَّةٌ قَائِمَةٌ بِذَاتِهِ ، وَهِيَ لَا هُوَ وَلَا غَيْرُهُ ؛ وَهِيَ : اَلْعِلْمُ ، وَالْقُدْرَةِ ، وَالْحَيَاةُ ، وَالْقُوَّةُ ، وَالسَّمْعُ ، وَالْبَصَرُ ، وَالْإِرَادَةُ ،	Cenab-ı Allah'ın bir kısım sıfatları vardır. Cenab-ı Allah'ın bu sıfatları ezelîdir ve Allah'ın zatıyla kâimdir. Bunlar Cenab-ı Allah'ın ne aynısı ne de gayrısıdır. Cenab-ı Allah'ın bu sıfatları şunlardır: ilim, kudret, hayat,	09

وَالْمَشِيئَةُ ، وَالْفَعْلُ وَالتَّخْلِيقُ وَالتَّرْزِيقُ ، وَالْكَلَامُ.	kuvvet, sem', basar, irade/meşîet, fiil/tahlîk, terzîk, kelam.	
وَهُوَ مُتَكَلِّمٌ بِكَلَامٍ هُوَ صِفَةٌ لَهُ أَزَلِيَّةٌ ، لَيْسَ مِنْ جِنْسِ الْحُرُوفِ وَالْأَصْوَاتِ ، وَهُوَ صِفَةٌ مُنَافِيَةٌ لِلسُّكُوتِ وَالْآفَةِ ، وَاللهُ تَعَالَى مُتَكَلِّمٌ بِهَا ، آمِرٌ نَاهٍ مُخْبِرٌ.	Cenab-ı Allah, kendisinin ezelî bir sıfatı olan ve harf ve sesten oluşmayan bir kelamla konuşucudur. Bu kelam, sükût ve dilsizlik gibi afetlere münafi bir sıfattır. Cenab-ı Allah böyle bir sıfatla konuşucu, böyle bir sıfatla emredici, nehyedici ve haber vericidir.	10
وَالْقُرْآنُ : كَلَامُ اللهِ تَعَالَى غَيْرُ مَخْلُوقٍ ، وَهُوَ مَكْتُوبٌ فِي مَصَاحِفِنَا ، مَحْفُوظٌ فِي قُلُوبِنَا ، مَقْرُوءٌ بِأَلْسِنَتِنَا ، مَسْمُوعٌ بِآذَانِنَا ، غَيْرُ حَالٍّ فِيهَا.	Kuran-ı Kerim Allah'ın kelamıdır ve yaratılmış değildir. Kuran-ı Kerim mushaflarda yazılmış, kalplerde hıfz edilmiş, dillerde okunmuş, kulaklarla duyulmuştur. Fakat kendisi bunların içine hulûl etmiş değildir.	11
وَالتَّكْوِينُ : صِفَةٌ لِلّٰهِ تَعَالَى أَزَلِيَّةٌ ، وَهُوَ تَكْوِينُهُ لِلْعَالَمِ وَلِكُلِّ جُزْءٍ مِنْ أَجْزَائِهِ لِوَقْتِ وُجُودِهِ ، وَهُوَ غَيْرُ الْمُكَوَّنِ عِنْدَنَا.	Tekvin Cenab-ı Allah'ın ezelî bir sıfatıdır. Tekvin; Cenab-ı Allah'ın, var olma vakitleri geldiğinde âlemi ve âlemin bütün parçalarını ilmi ve iradesi doğrultusunda meydana getirmesidir. Bize göre Tekvin, mükevvenin gayrıdır.	12
وَالْإِرَادَةُ : صِفَةٌ لِلّٰهِ تَعَالَى أَزَلِيَّةٌ قَائِمَةٌ بِذَاتِهِ.	İrade Allah'ın ezelî bir sıfatıdır ve Allah'ın zatıyla kâimdir.	13
وَرُؤْيَةُ اللهِ تَعَالَى جَائِزَةٌ فِي الْعَقْلِ وَاجِبَةٌ بِالنَّقْلِ ، وَرَدَ الدَّلِيلُ السَّمْعِيُّ بِإِيجَابِ رُؤْيَةِ الْمُؤْمِنِينَ اللهَ تَعَالَى فِي دَارِ الْآخِرَةِ ، فَيُرَى لَا فِي مَكَانٍ ، وَلَا عَلَى جِهَةٍ ؛ مِنْ مُقَابَلَةٍ ، أَوِ اتِّصَالِ شُعَاعٍ ، أَوْ ثُبُوتِ مَسَافَةٍ بَيْنَ الرَّائِي وَبَيْنَ اللهِ تَعَالَى.	Ru'yetullah/Allah'ı görmek aklen caizdir. Naklen vaciptir. Sem'î deliller ahirette müminlerin Allah teâlâ'yı mutlaka göreceklerini göstermektedir. Cenab-ı Allah, bir mekânda veya görenin mukabili bir cihette bulunmadan görülecektir. Bunun gibi ru'yetüllahta, görenin gözünden ışığın Cenab-ı Allah'a ulaşması veya görenle Cenab-ı Allah arasında bir mesafenin bulunması gibi haller de söz konusu değildir.	14

وَاللهُ تَعَالَى خَالِقٌ لِأَفْعَالِ الْعِبَادِ ؛ مِنَ الْكُفْرِ وَالْإِيمَانِ ، وَالطَّاعَةِ وَالْعِصْيَانِ ، وَهِيَ كُلُّهَا بِإِرَادَتِهِ وَمَشِيئَتِهِ ، وَحُكْمِهِ وَقَضِيَّتِهِ وَتَقْدِيرِهِ.	Allah Teâlâ; küfür, iman, tâat ve ma'sıyet olsun kulların bütün fiillerini yaratandır. Kulların bütün fiilleri Cenab-ı Allah'ın iradesi, hükmü, kazası ve takdiriyledir.	15
وَلِلْعِبَادِ أَفْعَالٌ اِخْتِيَارِيَّةٌ يُثَابُونَ بِهَا وَيُعَاقَبُونَ عَلَيْهَا ، وَالْحَسَنُ مِنْهَا بِرِضَاءِ اللهِ تَعَالَى ، وَالْقَبِيحُ مِنْهَا لَيْسَ بِرِضَائِهِ.	Kulların, karşılığında mükâfat veya ceza görecekleri ihtiyarî fiilleri vardır. Bunlardan iyi olan Allah'ın rızasıyladır. Kötü olan ise Allah'ın rızasıyla değildir.	16
وَالْاِسْتِطَاعَةُ مَعَ الْفِعْلِ ؛ وَهِيَ حَقِيقَةُ الْقُدْرَةِ الَّتِي يَكُونُ بِهَا الْفِعْلُ ، وَيَقَعُ هَذَا الْاِسْمُ عَلَى سَلَامَةِ الْأَسْبَابِ وَالْآلَاتِ وَالْجَوَارِحِ ، وَصِحَّةُ التَّكْلِيفِ تَعْتَمِدُ عَلَى هَذِهِ الْاِسْتِطَاعَةِ ، وَلَا يُكَلَّفُ الْعَبْدُ بِمَا لَيْسَ فِي وُسْعِهِ.	İstitâat fiille birliktedir ve fiilin gerçekleşmesini sağlayan kudretin bizzat kendisidir. Bu kelime bazen işin gerçekleşmesi için gereken alet, uzuv ve esbâbın sıhhati için de kullanılır. Teklifin sıhhati bu ikinci istitâate bağlıdır. Kul gücünü aşan bir şeyle sorumlu tutulmaz.	17
وَمَا يُوجَدُ مِنَ الْأَلَمِ فِي الْمَضْرُوبِ عَقِيبَ ضَرْبِ إِنْسَانٍ ، وَالْاِنْكِسَارِ فِي الزُّجَاجِ عَقِيبَ كَسْرِ إِنْسَانٍ ، وَمَا أَشْبَهَهُ.. كُلُّ ذَلِكَ مَخْلُوقٌ لِلّٰهِ تَعَالَى ، لَا صُنْعَ لِلْعَبْدِ فِي تَخْلِيقِهِ.	Darbeye maruz kalan kimsede darbe sonrası meydana gelen acı, bir insanın kırması sonucu kırılan camda meydana gelen kırılma hali ve benzerleri hep Cenab-ı Allah'ın yarattığı şeylerdir. Bunların yaratılmasında kulun herhangi bir tesiri yoktur.	18
وَالْمَقْتُولُ مَيِّتٌ بِأَجَلِهِ ، وَالْأَجَلُ وَاحِدٌ.	Katledilen kişi eceliyle ölmüştür. Ölüm, mevtayla kaim olup Allah Teâlâ tarafından yaratılmıştır. Ecel birdir.	19
وَالْحَرَامُ رِزْقٌ ، وَكُلٌّ يَسْتَوفِي رِزْقَ نَفْسِهِ ، حَلَالًا كَانَ أَوْ حَرَامًا ، وَلَا يُتَصَوَّرُ أَلَا يَأْكُلَ إِنْسَانٌ رِزْقَهُ ، أَوْ يَأْكُلَ غَيْرُهُ رِزْقَهُ.	Haram rızıktır. Helal veya haram herkes ancak kendi rızkını yer. Bir insanın kendi rızkını yiyememiş olması ya da başkasının onun rızkını yemiş olması düşünülemez.	20

وَاللهُ تَعَالَى يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ ، وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ، وَمَا هُوَ الْأَصْلَحُ لِلْعَبْدِ فَلَيْسَ ذَلِكَ بِوَاجِبٍ عَلَى اللهِ تَعَالَى.	Cenab-ı Allah dilediğini dalâlete, dilediğini hidayete ulaştırır. Kul için en faydalı olan şeyi yaratmak Cenab-ı Allah'a vacip değildir.	21
وَعَذَابُ الْقَبْرِ لِلْكَافِرِينَ وَبَعْضِ عُصَاةِ الْمُؤْمِنِينَ ، وَتَنْعِيمُ أَهْلِ الطَّاعَةِ فِي الْقَبْرِ ، وَسُؤَالُ مُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ.. ثَابِتٌ بِالدَّلَائِلِ السَّمْعِيَّةِ ، وَالْبَعْثُ حَقٌّ ، وَالْوَزْنُ حَقٌّ ، وَالْكِتَابُ حَقٌّ ، وَالسُّؤَالُ حَقٌّ ، وَالْحَوْضُ حَقٌّ ، وَالصِّرَاطُ حَقٌّ ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ ، وَالنَّارُ حَقٌّ. وَهُمَا مَخْلُوقَتَانِ مَوْجُودَتَانِ ، بَاقِيَتَانِ لَا تَفْنَيَانِ ، وَلَا يَفْنَى أَهْلُهُمَا.	Kabirde kâfirlerin ve bazı âsî müminlerin Cenab-ı Allah'ın bilip murad ettiği bir kısım yollarla azap görmesi, sâlih müminlerin de mükâfatlandırılması ve Münker ve Nekir'in kabirde sorgusu sem'î delillerle sabittir. Öldükten sonra dirilmek haktır. Mîzân haktır. Amel defterleri haktır. Sorgu haktır. Havz-ı Kevser haktır. Sırat haktır. Cennet ve cehennem haktır ve şu an yaratılmıştır. Her ikisi de sonsuza kadar bâkidir, hiçbir zaman yok olmayacaklardır. İçindekiler de asla fani olmayacaktır.	22
وَالْكَبِيرَةُ لَا تُخْرِجُ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ مِنَ الْإِيمَانِ ، وَلَا تُدْخِلُهُ فِي الْكُفْرِ ، وَاللهُ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ ، وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ ؛ مِنَ الصَّغَائِرِ وَالْكَبَائِرِ ، وَيَجُوزُ الْعِقَابُ عَلَى الصَّغِيرَةِ ، وَالْعَفْوُ عَنِ الْكَبِيرَةِ إِذَا لَمْ تَكُنْ عَنِ اسْتِحْلَالٍ ، وَالْاِسْتِحْلَالُ كُفْرٌ.	Büyük günahlar mümini imandan çıkarmadığı gibi onu küfre de sokmaz. Cenab-ı Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez. Bunun dışında dilediği kimsenin günahlarını affeder. Cenab-ı Allah'ın, bir kulu, işlediği küçük günaha karşılık cezalandırması ve helal görmedikçe işlediği büyük günahı affetmesi mümkündür. Günahı helal görmek ise küfürdür.	23
وَالشَّفَاعَةُ ثَابِتَةٌ لِلرُّسُلِ وَالْأَخْيَارِ فِي حَقِّ أَهْلِ الْكَبَائِرِ ، وَأَهْلُ الْكَبَائِرِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَا يُخَلَّدُونَ فِي النَّارِ.	Büyük günah işleyen kimselere peygamberlerin ve hayırlı kulların şefaat edebileceği konusu meşhur rivayetlerle sabittir. Müminlerden büyük günah işlemiş olanlar cehennemde ebedî kalacak değildir.	24
وَالْإِيمَانُ : هُوَ التَّصْدِيقُ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللهِ تَعَالَى وَالْإِقْرَارُ بِهِ ، فَأَمَّا الْأَعْمَالُ فَهِيَ	İman, Hz. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Allah katından getirdiklerini tasdik ve ikrardan ibarettir. Amellere gelince bunlar artış gösterebilir. Oysa iman ne artar ne de eksilir.	25

تَتَزَايَدُ فِي نَفْسِهَا ، وَالْإِيمَانُ لَا يَزِيدُ وَلَا يَنْقُصُ.		
وَالْإِيمَانُ وَالْإِسْلَامُ وَاحِدٌ.	İman ve İslam birdir.	26
وَإِذَا وُجِدَ مِنَ الْعَبْدِ التَّصْدِيقُ وَالْإِقْرَارُ صَحَّ أَنْ يَقُولَ : أَنَا مُؤْمِنٌ حَقًّا ، وَلَا يَنْبَغِي أَنْ يَقُولَ : أَنَا مُؤْمِنٌ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ.	Tasdik ve ikrarda bulunduktan sonra bir kulun "ben gerçekten müminim" demesi sahihtir. Bu kulun "ben inşallah müminim" demesi uygun olmaz.	27
وَالسَّعِيدُ قَدْ يَشْقَى ، وَالشَّقِيُّ قَدْ يَسْعَدُ ، وَالتَّغْيِيرُ يَكُونُ عَلَى السَّعَادَةِ وَالشَّقَاوَةِ ، دُونَ الْإِسْعَادِ وَالْإِشْقَاءِ ، وَهُمَا مِنْ صِفَاتِ اللّٰهِ تَعَالَى ، وَلَا تَغَيُّرَ عَلَى اللّٰهِ تَعَالَى وَلَا عَلَى صِفَاتِهِ.	Saîd kimse şakî, şakî kimse de saîd olabilir. Burada değişiklik is'âd ve işkâda değil, saadet ve şekavettedir. İs'âd ve işkâ Allah'ın sıfatlarındandır. Allah'ın ne zatında ne de sıfatlarında bir değişiklik olmaz.	28
وَفِي إِرْسَالِ الرُّسُلِ حِكْمَةٌ ، وَقَدْ أَرْسَلَ اللّٰهُ تَعَالَى رُسُلًا مِنَ الْبَشَرِ إِلَى الْبَشَرِ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ ، وَمُبَيِّنِينَ لِلنَّاسِ مَا يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ مِنْ أُمُورِ الدِّينِ وَالدُّنْيَا ، وَأَيَّدَهُمْ بِالْمُعْجِزَاتِ النَّاقِضَاتِ لِلْعَادَاتِ.	Cenab-ı Allah'ın peygamberler göndermesinde bir hikmet vardır ve Cenab-ı Allah insanlar içinden onlara, müjdeleyici, uyarıcı ve din ve dünya işlerinden ihtiyaç hissettikleri şeyleri kendilerine açıklayıcı olarak bir kısım peygamberler göndermiş, onları harikulade mucizelerle teyid etmiştir.	29
وَأَوَّلُ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ : آدَمُ ، وَآخِرُهُمْ : مُحَمَّدٌ ، عَلَيْهِمَا السَّلَامِ.	Peygamberlerin ilki Âdem, sonuncusu Muhammed'dir (O'na ve diğer peygamberlere selam olsun).	30
وَقَدْ رُوِيَ بَيَانُ عَدَدِهِمْ فِي بَعْضِ الْأَحَادِيثِ ، وَالْأَوْلَى : أَلَا يُقْتَصَرَ عَلَى عَدَدٍ فِي التَّسْمِيَةِ ؛ فَقَدْ قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى : (مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ) ، وَلَا يُؤْمَنُ فِي	Bazı hadislerde peygamberlerin adedi açıklanıştır. Fakat kesin bir sayı vermemek daha evladır. Nitekim ayet-i kerimede "And olsun ki, senden önce birçok peygamberler gönderdik; sana onların kimini anlattık, kimini anlatmadık" (Mümin, 78) buyrulmaktadır. Ola ki, kesin sayı	31

ذِكْرِ الْعَدَدِ أَنْ يَدْخُلَ فِيهِمْ مَنْ لَيْسَ مِنْهُمْ ، أَوْ يَخْرُجَ مِنْهُمْ مَنْ هُوَ فِيهِمْ ، وَكُلُّهُمْ كَانُوا مُخْبِرِينَ مُبَلِّغِينَ عَنِ اللهِ تَعَالَى ، صَادِقِينَ نَاصِحِينَ لِلْخَلْقِ.	verildiğinde peygamber olmayan biri peygamberler sınıfına dâhil edilmiş veya peygamber olan biri peygamberler sınıfından çıkarılmış olur. Peygamberlerin hepsi doğru sözlü ve nasihat edici oldukları halde Cenab-ı Allah'tan haber getirmekte ve O'nun hükümlerini insanlara tebliğ etmektedir.	
وَأَفْضَلُ الْأَنْبِيَاءِ : مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.	Peygamberlerin (aleyhimu's-selam) en üstünü Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'dir.	32
وَالْمَلَائِكَةُ : عِبَادُ اللهِ تَعَالَى اَلْعَامِلُونَ بِأَمْرِهِ ، لَا يُوصَفُونَ بِذُكُورَةٍ وَلَا أُنُوثَةٍ.	Melekler Cenab-ı Allah'ın kulları olup O'nun emriyle hareket ederler. Onlar erkeklik ya da dişilik gibi vasıflarla vasıflanamazlar.	33
وَلِلّٰهِ تَعَالَى كُتُبٌ أَنْزَلَهَا عَلَى أَنْبِيَائِهِ ، وَبَيَّنَ فِيهَا أَمْرَهُ وَنَهْيَهُ ، وَوَعْدَهُ وَوَعِيدَهُ.	Cenab-ı Allah'ın peygamberlerine indirdiği bir kısım kitapları vardır. Bu kitaplarda emrini, nehyini, va'd ve va'îdini açıklamıştır.	34
وَالْمِعْرَاجُ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْيَقَظَةِ بِشَخْصِهِ إِلَى السَّمَاءِ ، ثُمَّ إِلَى مَا شَاءَ اللهُ مِنَ الْعُلَا.. حَقٌّ.	Allah resulü'nün miracı haktır. O uyanık olduğu halde bedeniyle önce göğe yükseltilmiş, oradan Cenab-ı Allah'ın dilediği yüksekliklere ulaştırılmıştır.	35
وَكَرَامَاتُ الْأَوْلِيَاءِ حَقٌّ ، فَتَظْهَرُ الْكَرَامَةُ عَلَى طَرِيقِ نَقْضِ الْعَادَةِ لِلْوَلِيِّ ؛ مِنْ قَطْعِ الْمَسَافَةِ الْبَعِيدَةِ فِي الْمُدَّةِ الْقَلِيلَةِ ، وَظُهُورِ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ وَاللِّبَاسِ عِنْدَ الْحَاجَةِ ، وَالْمَشْيِ عَلَى الْمَاءِ وَفِي الْهَوَاءِ ، وَكَلَامِ الْجَمَادِ وَالْعَجْمَاءِ ، وَغَيْرِ ذَلِكَ مِنَ الْأَشْيَاءِ ، وَيَكُونُ ذَلِكَ مُعْجِزَةً لِلرَّسُولِ الَّذِي ظَهَرَتْ هَذِهِ الْكَرَامَةُ لِوَاحِدٍ مِنْ أُمَّتِهِ ؛ لِأَنَّهُ يَظْهَرُ بِهَا أَنَّهُ	Evliyanın kerameti haktır. Keramet; uzak mesafeleri çok kısa bir zamanda katetmek, ihtiyaç halinde yiyecek, içecek ve giyeceğin bir anda zuhur etmesi, su üzerinde yürümek, havada uçmak, cansız varlıklarla ve hayvanlarla konuşmak gibi olağanüstü biçimde velinin elinde zuhur eder. Velinin kerameti aynı zamanda tabi olduğu peygamberin mucizesidir. Çünkü gösterdiği keramet vesilesiyle bir kimsenin veli olduğu ortaya çıkar. Veli olan kimse diyanetinde isabet etmiş olandır. Şu halde veli, ümmetinden olduğu resulün diyanetini kabul ettiğinden resulün hak olduğu ortaya çıkar.	36

وَلِيٌّ ، وَلَنْ يَكُونَ وَلِيًّا إِلَّا وَأَنْ يَكُونَ مُحِقًّا فِي دِيَانَتِهِ ، وَدِيَانَتُهُ الْإِقْرَارُ بِرِسَالَةِ رَسُولِهِ.		
وَأَفْضَلُ الْبَشَرِ بَعْدَ نَبِيِّنَا أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، ثُمَّ عُمَرُ الْفَارُوقُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، ثُمَّ عُثْمَانُ ذُو النُّورَيْنِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، ثُمَّ عَلِيٌّ الْمُرْتَضَى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، وَخِلَافَتُهُمْ عَلَى هَذَا التَّرْتِيبِ أَيْضًا.	Hz. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra beşerin en üstünü Ebubekir es-Sıddık (radıyallahu anh)'dır. Sonra Ömer el-Fârûk (radıyallahu anh), sonra Osman Zinnûreyn (radıyallahu anh), sonra Alî el-Mürtezâ (radıyallahu anh)'dır. Bu sahabîlerin hilafetleri de bu sırayladır.	37
وَالْخِلَافَةُ ثَلَاثُونَ سَنَةً ، ثُمَّ بَعْدَهَا مُلْكٌ وَإِمَارَةٌ.	Hilafet otuz senedir. Ondan sonra meliklik ve emirlik vardır.	38
وَالْمُسْلِمُونَ لَا بُدَّ لَهُمْ مِنْ إِمَامٍ يَقُومُ بِتَنْفِيذِ أَحْكَامِهِمْ ، وَإِقَامَةِ حُدُودِهِمْ ، وَسَدِّ ثُغُورِهِمْ ، وَتَجْهِيزِ جُيُوشِهِمْ ، وَأَخْذِ صَدَقَاتِهِمْ ، وَقَهْرِ الْمُتَغَلِّبَةِ وَالْمُتَلَصِّصَةِ وَقُطَّاعِ الطَّرِيقِ ، وَإِقَامَةِ الْجُمَعِ وَالْأَعْيَادِ ، وَقَطْعِ الْمُنَازَعَاتِ الْوَاقِعَةِ بَيْنَ الْعِبَادِ ، وَقَبُولِ الشَّهَادَاتِ الْقَائِمَةِ عَلَى الْحُقُوقِ ، وَتَزْوِيجِ الصِّغَارِ وَالصَّغَائِرِ الَّذِينَ لَا أَوْلِيَاءَ لَهُمْ ، وَقِسْمَةِ الْغَنَائِمِ.	Kanunların icrası, ceza ve müeyyidelerin uygulanması, devletin sınır güvenliğinin sağlanması, orduların donatımı, zekât ve vergilerin toplanması, anarşist, eşkıya ve hırsızların cezalandırılması, Cuma ve Bayram namazlarının kıldırılması, halk arasında çıkan münakaşa ve kavgalara müdahale edilmesi, mahkemelerde şahitlerin şahitliğinin kabul edilmesi, velisi bulunmayan küçük erkek ve kız çocuklarının evlendirilmesi ve ganimetlerin paylaştırılması gibi dinî, siyasî ve adlî işleri yürüten bir halife seçmeleri Müslümanlara gereklidir.	39
ثُمَّ يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ الْإِمَامُ ظَاهِرًا ، لَا مُخْتَفِيًا وَلَا مُنْتَظَرًا ، وَيَكُونُ مِنْ قُرَيْشٍ ، وَلَا يَجُوزُ مِنْ غَيْرِهِمْ ، وَلَا يَخْتَصُّ بِبَنِي هَاشِمٍ ، وَأَوْلَادِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، وَلَا يُشْتَرَطُ أَنْ يَكُونَ مَعْصُومًا ، وَلَا أَنْ يَكُونَ أَفْضَلَ مِنْ أَهْلِ زَمَانِهِ ، وَيُشْتَرَطُ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَهْلِ الْوِلَايَةِ ، سَائِسًا ، قَادِرًا عَلَى	Halifenin ortada bulunması, saklanan ya da ortaya çıkması beklenen bir kimse olmaması icab eder. Halifenin Kureyş soyundan olması gerekir. Kureyş'ten olduktan sonra Haşimoğullarından veya Hz. Ali'nin (radıyallahu anh) soyundan gelmesi gerekmez. Halifenin günahsız/ma'sûm veya zamanının en sütün kimsesi olması şart değildir. Yalnız halifenin tam ve mutlak bir velayet sahibi olması ve halkı sevk ve idare kabiliyetine sahip olması	40

تَنْفِيذِ الْأَحْكَامِ وَحِفْظِ حُدُودِ دَارِ الْإِسْلَامِ ، وَإِنْصَافِ الْمَظْلُومِ مِنَ الظَّالِمِ.	gerekir. Bunun gibi halifenin, kanunu tatbik edebilecek, İslam memleketlerinin sınırlarını koruyabilecek, mazlumun hakkını zalimden alabilecek kudreti haiz olması şartı da aranır. İşlediği günah ve zulüm sebebiyle halifenin yetkisi düşmez.	
وَلَا يَنْعَزِلُ الْإِمَامُ بِالْفِسْقِ وَالْجَوْرِ.	Her sâlih ve fasık imamın arkasında namaz kılmak caizdir.	41
وَتَجُوزُ الصَّلَاةُ خَلْفَ كُلِّ بَرٍّ وَفَاجِرٍ ، وَيُصَلَّى عَلَى كُلِّ بَرٍّ وَفَاجِرٍ.	Her sâlih ve fasık müminin cenaze namazını da kılarız.	42
وَيُكَفُّ عَنْ ذِكْرِ الصَّحَابَةِ إِلَّا بِخَيْرٍ ، وَيُشْهَدُ بِالْجَنَّةِ لِلْعَشَرَةِ الْمُبَشَّرَةِ الَّذِينَ بَشَّرَهُمُ النَّبِيُّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ ، وَيُرَى الْمَسْحُ عَلَى الْخُفَّيْنِ فِي السَّفَرِ وَالْحَضَرِ ، وَلَا يَحْرُمُ نَبِيذُ الْجَرِّ.	Sahabe ancak hayırla yadedilir. Peygamberimizi'in (sallallahu aleyhi ve sellem) cennetle müjdelediği on sahabinin cennetlik olduğuna şahitlik ederiz. Seferde ve hazarda mestler üzerine meshi caiz görürüz. Hurma nebîzini haram görmeyiz.	43
وَلَا يَبْلُغُ وَلِيٌّ دَرَجَةَ الْأَنْبِيَاءِ ، وَلَا يَصِلُ الْعَبْدُ إِلَى حَيْثُ يَسْقُطُ عَنْهُ الْأَمْرُ وَالنَّهْيُ.	Hiçbir veli hiçbir peygamberin mertebesine ulaşamaz. Hiçbir kul Allah'ın emir ve yasakları karşısında sorumluluklarından muaf tutulacağı bir makama ulaşamaz.	44
وَالنُّصُوصُ تُحْمَلُ عَلَى ظَوَاهِرِهَا ، وَالْعُدُولُ عَنْهَا إِلَى مَعَانٍ يَدَّعِيهَا أَهْلُ الْبَاطِنِ إِلْحَادٌ بِكُفْرٍ ، وَرَدُّ النُّصُوصِ كُفْرٌ ، وَاسْتِحْلَالُ الْمَعْصِيَةِ كُفْرٌ ، وَالْاِسْتِهَانَةُ بِهَا كُفْرٌ ، وَالْاِسْتِهْزَاءُ عَلَى الشَّرِيعَةِ كُفْرٌ ، وَالْيَأْسُ مِنَ اللهِ تَعَالَى كُفْرٌ ، وَالْأَمْنُ مِنَ اللهِ تَعَالَى كُفْرٌ ، وَتَصْدِيقُ الْكَاهِنِ بِمَا يُخْبِرُهُ عَنِ الْغَيْبِ كُفْرٌ.	Naslar zahir manalarına hamledilir. Bu manaları bırakıp da nasları Bâtınıyyenin ileri sürdüğü bir kısım manalara hamletmek ilhaddır. Nasları reddetmek küfürdür. Bir masiyeti helal saymak veya hafife almak ya da alay konusu yapmak küfürdür. Cenab-ı Allah'ın rahmetinden ümit kesmek küfürdür. Cenab-ı Allah'ın gazabından emin olmak da küfürdür. Gaybdan haber verdiği konularda bir kâhini doğrulamak küfürdür.	45

وَالْمَعْدُومُ لَيْسَ بِشَيْءٍ.	Ma’dûm şey değildir.	46
وَفِي دُعَاءِ الْأَحْيَاءِ لِلْأَمْوَاتِ وَصَدَقَتِهِمْ عَنْهُمْ نَفْعٌ لَهُمْ ، وَاللهُ تَعَالَى يُجِيبُ الدَّعَوَاتِ ، وَيَقْضِي الْحَاجَاتِ.	Dirilerin ölüler için yaptıkları dualar, onlar adına verdikleri sadakalar ölülere fayda sağlar. Cenab-ı Allah duaları kabul eder, kullarının ihtiyaçlarını giderir.	47
وَمَا أَخْبَرَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ ؛ مِنْ خُرُوجِ الدَّجَّالِ ، وَدَابَّةِ الْأَرْضِ ، وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ ، وَنُزُولِ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنَ السَّمَاءِ ، وَطُلُوعِ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا.. فَهُوَ حَقٌّ.	Deccal’in, Dabbetü’l-arz’ın ve Ye’cûc ile Me’cûc’un çıkması, Hz. İsa’nın (aleyhisselam) gökten nüzulü ve güneşin batıdan doğması gibi Allah Resulü’nün kıyamet alameti olarak haber verdiği şeyler haktır.	48
وَالْمُجْتَهِدُ قَدْ يُخْطِئُ ، وَقَدْ يُصِيبُ.	Müctehid isabet de eder, hata da eder.	49
وَرُسُلُ الْبَشَرِ أَفْضَلُ مِنْ رُسُلِ الْمَلَائِكَةِ ، وَرُسُلُ الْمَلَائِكَةِ أَفْضَلُ مِنْ عَامَّةِ الْبَشَرِ ، وَعَامَّةُ الْبَشَرِ أَفْضَلُ مِنْ عَامَّةِ الْمَلَائِكَةِ.	Beşerin resulleri meleklerin resullerinden daha üstündür. Meleklerin resulleri de beşerin sâir efradından daha üstündür. Beşerin sâir efradı meleklerin sâir efradından daha üstündür.	50

Nakşîliğin 11 Esası		
01	Hûş der dem	Alınan her nefeste zikir hâlinde olup mânen uyanık bulunmak, gafletten sakınmak.
02	Nazar ber kadem	Yürürken gaflete sebep olacak herhangi bir şeyi görmemek için önüne (ayak ucuna) bakmak.
03	Sefer der vatan	Her adımda Hakk'a yürümek. Nefsânî sıfatlardan sıyrılıp rûhâniyeti inkişâf ettirerek mânevî zirvelere ulaştıracak olan iç âlemdeki yolculuğa yönelmek.
04	Halvet der encümen	Zâhirde halk ile, kalben Hak ile beraber olmak.
05	Yâd kerd	Dilin zikriyle beraber kalbin de zâkir hâle gelmesi ve "nefy ü isbât" zikri yapmak.
06	Bâz geşt	Kelime-i tevhîd zikrinin ardından; "اِلٰهِی أَنْتَ مَقْصُودِی وَرِضَاكَ مَطْلُوبِی: Allâh'ım! Maksadım Sen'sin, gâyem Sen'in rızânı kazanmaktır." cümlesini söylemek.
07	Nigâh dâşt	Kalbi lüzumsuz düşüncelerden korumak, nefy ü isbâtın mânâsını kalpte muhâfaza etmek.
08	Yâd dâşt	Zikrin temin ettiği mânevî uyanıklığı devam ettirmek ve kendini dâimâ Hakk'ın huzûrunda bilmek.
09	Vukûf-i zamânî	Vakte hâkim olmak, onu iyi değerlendirmek, sık sık nefsini hesâba çekerek her ânını mânevî uyanıklık içinde geçirmeye gayret etmek.
10	Vukûf-i adedî	Zikirde sayıya riâyet etmek. Daha çok hafî zikirde, nefy ü isbât zikrinde sayının tek olmasına dikkat etmek. Bu dikkat, gönlü dağınıklıktan muhâfaza eder.
11	Vukûf-i kalbî	Zikirde kalbe yönelmek ya da kalbin Allâh'a yönelmesidir. Bu, "ihsân" duygusunun dâimî bir şuur hâline gelmesi demektir.

el-Usûlü'l-Aşere		
قال الشيخ العالم قدوة المحققين نجم الدين أبو الجناب أحمد بن عمر بن محمد بن عبد الله الصوفي المعروف بنجم الدين الكبرى	Şeyh Necmeddîn el-Kübrâ (Allah sırrını azîz kılsın) şöyle dedi: Allah Teâlâ'ya giden yollar, yaratılmışların nefesleri sayısıncadır. Bizim burada açıklamaya çalışacağımız yol ise, Allah'a giden yolların en yakını, en açığı ve en doğrusudur. Zira az önce	A

قدّس الله سره: الطرق إلى الله تعالى بعدد أنفاس الخلائق. فطريقنا الذي نشرع في شرحه أقرب الطرق إلى الله تعالى، وأوضحها وأرشدها. وذلك لأن الطرق مع كثرة عددها محصورة في ثلاثة أنواع:	de dediğimiz gibi bu yollar çok olmakla birlikte, üç ana grupta toplanabilir:	
أحدها طريق أرباب المعاملات بكثرة الصوم، والصلوة، وتلاوة القرآن، والحج، والجهاد، وغيرها من الأعمال الظاهرة. وهو **طريق الأخيار**. فالواصلون بهذا الطريق في الزمان الطويل أقلّ من القليل.	Bu yolların birincisi, oruç, namaz, Kur'ân tilaveti, hacc, cihad vb. zâhirî amelleri çokça yerine getiren muâmele erbâbının yoludur ve buna "**tarîk-ı ahyâr**" denir. Bu yolla uzun bir zamanda vuslata erenler çok azdır.	B
وثانها طريق أصحاب المجاهدات والرياضات في تبديل الأخلاق وتزكية النفس وتصفية القلب وتجلية الروح والسعى فيما يتعلق بعمارة الباطن، وهو **طريق الأبرار**. فلواصلون بهذا الطريق أكثر من ذلك الفريق، ولكن وصول ذلك يكون من النوادر كما سئل ابن منصور عن إبراهيم الخوّاص: "في أي مقام تروّض نفسك؟" قال: "أروّض نفسي في مقام التوكل منذ ثلاثين سنة". "فقال: "أفنيت عمرك في عمارة الباطن؛ فأين أنت من الفناء في الله؟"	İkincisi, "**tarîk-ı ebrâr**" denen, ahlâkı tebdîl, nefsi tezkiye, kalbi tasfiye, ruhu tecliye/cilâlama ve bâtını imar ve ihyâ etme uğrunda mücâhede ve riyâzetler yapanların yoludur. Bu yolla vuslata erenler ilkinden daha fazla olsa da pek nadirdir. Nitekim Ebû Mansûr, İbrahim Havvâs'a, "Nefsini hangi makamda tutuyorsun/razı ediyorsun?" diye bir soru sormuştu. O da, "Nefsimi, otuz yıldan beri tevekkül makamında tutuyorum" diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebû Mansûr, "Ey tembel! Desene ömrünü iç dünyanın imarı için tükettin. Fenâ fillâh mertebesi nerede kaldı?" dedi.	C
وثالثها طريق السايرين إلى الله والطايرين بالله. وهو **طريق الشطّار** من أهل المحبّة السالكين بالجذبة. فالواصلون منهم في البدايات أكثر	Üçüncüsü, Allah'a doğru seyr edenlerin ve uçanların yoludur. Bu, muhabbet ehlinden **şuttâr** olanların ve cezbeyle sülûk edenlerin takip ettikleri bir yoldur. Bu yolun bidâyetinde/başlangıcında Hakk'a	D

من غيرهم في النهايات. فهذا الطريق المختار مبنيّ على الموت بالإرادة. قال النبي عليه السلام: "موتوا قبل أن تموتوا". وهو محصور في عشرة أصول:	vâsıl olanlar, diğer yolların nihâyetinde/sonunda vuslata erenlerden daha fazladır. Bu mümtaz yol, Hz. Peygamber'in "Ölmeden önce ölünüz" sözünde işaret edilen, iradeye bağlı bir ölüm üzerine kurulmuştur. Bu yolun temel prensiplerini on esasta toplamak mümkündür.	
أوّلها التوبة، وهي الرجوع إلى الله تعالى بالإرادة، كما أن الموت رجوع بغير الإرادة لقوله تعالى: {إرجعي إلى ربّك راضية مرضية}. وهي الخروج عن الذنوب كلها، والذنب ما يحجبك عن الله من مراتب الدنيا والآخرة. فالواجب على الطالب الخروج عن كل مطلوب سواه حتى الوجود كما قيل: "وجودك ذنب لا يقاس به ذنب".	**Tövbe:** Tıpkı bir ölünün, "O senden razı, sen de O'ndan hoşnut olarak dön Rabbine" (Fecr 89/28) emrine boyun eğerek kendi isteği olmadan Hakk'a döndüğü gibi, tövbe de kulun irâdî olarak Allah Teâlâ'ya dönmesidir. Tövbe, bütün günahlardan sıyrılıp çıkmaktır. Günah ise seninle Allah arasında perde oluşturan dünyevî ve uhrevî mertebelerdir. Tâlibin, Allah'tan gayri bütün matlûblardan hatta kendi vücûdundan bile uzak kalması gerekir. Bunu ifade eden şöyle bir söz vardır: "Senin vücûdun, başka bir günahla kıyas kabul etmeyecek derecede bir günahtır."	01
وثانيها الزهد في الدنيا: وهو الخروج عن متاعها وشهواتها قليلها وكثيرها مالها وجاهها كما هو بالموت يخرجون منها. وحقيقة الزهد أن تزهّد في الدنيا والآخرة. قال النبي عليه السلام: "الدنيا حرام على أهل الآخرة، والآخرة حرام على أهل الدنيا، وهما حرامان على أهل الله".	**Zühd:** Zühd, az ya da çok olsun, dünya metâ'ından ve şehvetlerinden, malından ve makamından tıpkı bir ölü gibi sıyrılıp çıkmaktır. Zühdün hakikati, Hz. Peygamber'in "Dünya âhiret ehline haramdır, âhiret dünya ehline haramdır; ehlullaha bunların ikisi de haramdır" sözündeki gibi, hem dünya hem de âhiret hususunda zâhid olmaktır.	02
وثالثها التوكّل على الله تعالى، وهو الخروج عن الأسباب والتسبّب بالكلية ثقة بالله كما	**Tevekkül:** Tevekkül, Allah Teâlâ'ya güvenerek, tıpkı bir ölü gibi bütün sebeplerden ve bunlarla tesebbüb etmekten -yani olup biten şeylerde bir sebep aramaktan- tamamen uzak kalmaktır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Allah'a güvenip yalnız O'na	03

هو بالموت لقوله تعالى: {ومن يتوكّل على الله فهو حسبه}.	dayanan kimseye O yeter." (Talâk 65/3)	
ورابعها القناعة، وهي الخروج عن الشهوات النفسية والتمتعات الحيوانية كما هو بالموت إلا ما اضطرّ إليه من الحاجة الإنسانية، فلا يسرف في المأكول والملبوس والمسكن ويختصر على ما لا بدّ منه لقوّته.	**Kanâat:** Kanâat, yaşamak için zarûrî olan insanî ihtiyaçların dışında kalan nefsânî şehvetlerden ve hayvânî lezzetlerden uzaklaşmak demektir. Kişi yiyecek, içecek, giyecek ve mesken hususunda israfa kaçmamalı ve Allah Teâlâ'nın, "İsraf etmeyiniz" (A'râf 7/31) ayeti gereğince zorunlu olan şeylerle yetinmelidir.	04
وخامسها العزلة، وهي الخروج عن مخالطة الخلق بالانزواء والانقطاع كما هو بالموت إلّا عن خدمة شيخ واصل مربّى له، وهو كالغسال للميت، فينبغي أن يكون بين يديه كالميّت بين يدى الغسال يتصرّف فيه كما يشاء ليغسله بماء الولاية عن جنابة الأجنبيّة ولوث الحدوث. وأصل العزلة عزل الحواس بالخلوة عن التصرّف في المحسوسات. فان كل آفة وفتنة وبلاء ابتلى الروح بها وكانت تقوية النفس وتربية صفاتها فيها دخلت من روزنة الحواس، وبها استتبعت النفس الروح إلى أسفل السافلين وقيّدته بها فاستولت عليه، فبالخلوة وعزل الحواس ينقطع مدد النفس عن الدنيا والشيطان وإعانة الهوى والشهوة، كما أن الطبيب في معالجة المريض يأمر أوّلًا بالاحتماء عمّا يضرّه ويدبر في علل مرضه	**Uzlet:** Uzlet, tıpkı bir ölü gibi, halkla beraber yaşamaktan inzivâ ve inkıtâ/tamamen ayrılma yolu ile uzaklaşmak demektir. Fakat müridin, kendisini terbiye eden/mürebbî ve vâsıl şeyhine ve faydalı ve müşfik üstadına karşı yaptığı hizmetler inzivâ hayatının içindedir. Şeyh, ölüyü yıkayan gassala benzer. Bundan dolayı tâlibin, tıpkı gassalın elindeki meyyit gibi, şeyhin elleri arasında olması gerekir. Şeyh, velîlik suyu ile müridin vücûdundaki kirleri ve sonradan bulaşan pislikleri yıkamak için onda dilediği gibi tasarrufta bulunur. Uzletin aslı, halvet yolu ile duyu organlarını çeşitli tasarruflardan uzak tutmaktır. Çünkü insan ruhunun kendileriyle denendiği ve nefsin kuvvetlenip sıfatlarının terbiye edildiği her türlü afet, fitne ve belâ duyuların penceresinden içeri girmektedir. Bu yolla giren arzu ve istekler de ruhu esfel-i sâfilîne sürükler, onu kuşatır ve ele geçirir. Halvet ve duyu organlarının uzletiyle, nefsin dünya ve şeytan yönünden gelen desteği ile hevâ ve şehvet tarafından olan yardımı kesilir. Nitekim doktor hastayı tedavi etmeye başladığında ilk olarak hastadan zararı dokunan her şeyden perhiz yapmasını emreder ve hastalığın sebepleri	05

فينقطع بذلك منه مدد المواد الفاسدة التي ينبعث بها المرض وينقى به المواد. وقد قيل: "الحمية رأس كل دواء". ثم يعالجه بمسهل يزيل عنه المواد الفاسدة وتتقوّ به القوى الطبيعية والحرارة الغريزية ليزول عنه المرض بدفع الطبيعة وينجذب الصحة. فالمسهل ههنا بعد الاحتماء الذكر الدائم.	konusunda tedbir alır. Böylelikle, hastalığı meydana getiren zararlı unsurlarla hastanın ilişkisi kesilir ve vücûd onlardan temizlenir. Tıpta, "Perhiz, her ilacın başıdır" diye bir söz vardır. Sonra doktor, hastaya zararlı unsurları yok etmesi için müshil içirir. Bununla bünye tabiî durumuna ve normal sıcaklığına kavuşur. Böylece hastalık zâil olur ve vücûd eski sağlığına kavuşur. Bu benzetmede perhizden ve zararlı maddelerin temizlenmesinden sonra alınması gereken müshil, "zikr-i dâim"dir.	
وسادسها ملازمة الذكر، وهو الخروج عن ذكر ما سوى الله بالنسيان. قال الله تعالى: {واذكر ربّك إذا نسيت} أي إذا نسيت غير الله كما هو بالموت، فأما نسية المسهلية بالذكر وهو كلمة {لا إله إلّا الله} فبأنه معجون مركّب من النفي والإثبات، فبالنفي تزيل المواد الفاسدة التي يتولّد منها مرض القلب وقيود الروح وتقوية النفس وتربية صفاتها وهي الأخلاق الذميمة النفسانية والأوصاف الشهوانية الحيوانية وتعلقات الكونين. وباثبات {إلا الله} تحصل صحّة القلب وسلامته عن الرذائل من الأخلاق بانحراف مزاجه الأصلي واستواء مزاجه بنوره وحيوته بنور الله فيتجلّى الروح بشواهد الحقّ وتجلّى ذاته وصفاته {وأشرقت الأرض بنور ربّها} أي أرض النفس وزالت عنها ظلمات صفاتها {يوم تبدّل الأرض	**Zikir:** Bu da Allah'ın dışındaki her şeyi unutarak sadece O'nu zikretmek demektir. Nitekim Allah Teâlâ "Unuttuğun zaman Rabbini zikret" (Kehf 18/24) buyurmaktadır; yani, tıpkı bir ölü gibi Allah'ın dışındakileri unuttuğunda. Yukarıda müshil zikre benzetilmişti. Bundan kastedilen "Lâ ilâhe illallah" kelimesidir. Bu kelime nefy ve isbattan oluşan bir ma'cûndur. Nefy kısmı, -yani "lâ ilâhe"- kalb hastalığına sebep olan, ruhu çeşitli meşgalelerle bağlayan, nefsi ve sıfatlarının terbiyesini kuvvetlendirip güçlendiren zararlı maddeleri yok eder. Bunlar da yerilen nefsânî huylar, hayvânî-şehevî vasıflar ve iki dünyaya ait beklentilerdir. İsbat kısmı, -yani "illallah"- ise kalbin sıhhat ve selâmetini temin ile kişiyi rezil huylardan kurtarır, aslî hüviyetinden sapmasını önler, Allah Teâlâ'nın nuru ile huy ve hayatının düzenlenmesini sağlar. Bu durumda ruh, vecd ve ilâhî nurun neticesinde hissettiği Hak şahidleri ve Hakk'ın zât ve sıfatlarının tecellîsi ile aydınlanır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Yeryüzü Rabbinin nuru ile aydınlanır." (Zümer 39/69) ve nefsin sıfatlarının zulmetleri ortadan kalkar. "Bir gün gelecek, yer başka bir yer, gökler başka göklere dönüşecek ve bütün	06

غير الأرض والسموات وبرزوا لله الواحد القهار} فعلى قضية {فاذكروني أذكركم} يتبدل الذاكرية بالمذكورية، والمذكورية بالذاكرية فيفنى الذاكر في الذكر ويبقى المذكور خليفة الذاكر. وإذا طلبت الذاكر وجدت المذكور وإذا طلبت المذكور وجدت الذاكر "فاذا أبصرتني أبصرته وإذا أبصرته أبصرتني".	insanlar dirilip o günün tek hâkimi olan Allah'ın huzûrunda toplanacaktır." (İbrahim 14/48) "O hâlde beni zikredin ki ben de sizi zikredeyim" (Bakara 2/152) önermesine göre, zikreden zikredilenle, zikredilen de zikredenle yer değiştirmektedir. Zâkir zikirde fânî olur ve mezkûr ise zâkirin halifesi olarak bâkî kalır. Bu durumda zâkiri aradığında mezkûru, mezkûru talep ettiğinde de zâkiri bulursun. Beni gördüğünde onu, onu gördüğünde de beni görmüş olursun.	
وسابعها التوجّه إلى الله تعالى بكليّة وجوده، وهو الخروج عن كلّ داعية تدعوه إلى غير الحقّ كما هو بالموت. فلا يبقى له مطلوب ولا محبوب ولا مقصود ولا مقصد إلّا الله. ولو عرض عليه مقامات جميع الأنبياء والمرسلين لا يلتفت إليها بالإعراض عن الله لحظة. قال الجنيد: "لو أقبل صديق على الله ألف ألف سنة ثم أعرض عنه لحظةً فما فاته أكثر مما ناله".	**Teveccüh:** Teveccüh, kişinin Hakk'ın dışında bir varlığa çağıran her şeyden yüz çevirerek, tıpkı bir ölü gibi, bütün benliğiyle Allah Teâlâ'ya yönelmesi demektir. Bu noktada sûfî için Allah'tan başka herhangi bir matlûb, mahbûb ve maksûd yoktur, yegâne maksad Allah'tır. Bu hâl içinde olan sûfîye bütün nebî ve peygamberlerin makamları arz edilse, bir an için bile Allah'tan yüz çevirip onlara iltifat etmez. Cüneyd (k.s.) şöyle demiştir: "Bir sıddîk binlerce sene Allah'a yönelip teveccüh etse, bir an için de O'ndan yüz çevirse, onun kaybettiği kazandığından daha büyüktür."	07
وثامنها الصبر، وهو الخروج عن حظوظ النفس بالمجاهدة والمكابدة كما هو بالموت والثبات على فطامها عن مألوفاتها ومحبوباتها لتزكيتها وخمود شهواتها واستقامة على الطريق المثلى لتصفية القلب وتجلية الروح. قال الله تعالى: {وجعلنا منهم أئمّة يهدون بأمرنا لما صبروا وكانوا بآياتنا يوقنون}.	**Sabır:** Sabır, tıpkı bir ölü gibi, mücâhede ve tahammül yoluyla nefsin hazlarından sıyrılıp çıkmak demektir. Sabır aynı zamanda, nefsin tezkiyesi ve şehvetlerinin sönmesi için, ülfet ettiği ve sevdiği şeyleri ona vermemekte; kalbin tasfiyesi ve ruhun tecliyesi için örnek ve güzel bir yol üzerinde dosdoğru yürümekte sebat göstermektir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "biz onların içlerinden insanları buyruğumuza çağıran önderler çıkardık." (Secde 32/24)	08

وتاسعها المراقبة، وهي الخروج عن حوله وقوّته كما هو بالموت مراقبا لمواهب الحقّ متعرّضا لنفحات ألطافه معرضا عمّا سواه مستغرقا في بحر هواه مشتاقا إلى لقائه إليه قلبه يحنّ لديه روحه يأنّ به يستعين عليه ومنه يستغيث إليه حتى يفتح الله له باب رحمته لا ممسك لها ويغلق عليه باب عذاب لا مفتاح له بنور ساطع من رحمة الله على النفس وتزول ظلمة أمّارية النفس في لحظة مالا تزول بثلاثين سنة بالمجاهدات والرياضات كما قال الله تعالى: {إلا ما رحم ربي} وهم الأخيار بل تبدّل سيئات النفس بحسنات الروح لقوله تعالى: {فأولئك يبدّل الله سيئاتهم حسنات}. فهم الأبرار. بل تكون حسنات الأبرار سيئات المقرّبين. فتبدّل سيئات المقرّبين بحسنات ألطافه لقوله تعالى: {للذين أحسنوا الحسنى وزيادة} وهذه الزيادة حسنات ألطاف الحقّ: {ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء}.	**Murâkabe**: Murâkabe, tıpkı bir ölü gibi, bütün güç ve kuvvetinden sıyrılıp çıkmaktır. Bu makamdaki sâlik Hakk'ın mevhibelerini gözetir, Allah'ın lütuf nefhalarını bekler, O'nun dışındakilerden yüz çevirir, O'nun aşkının deryasına dalar ve O'na kavuşmanın iştiyâkını duyar. Nihayet kalbi O'nun O'nun özlemiyle yanıp tutuşur, ruhu O'nun huzurunda ağlayıp inler, O'ndan, O'na karşı yardım ister ve O'ndan yine O'na sığınır. Sonunda Allah onun için kimsenin kapayamayacağı rahmet kapısını açar ve kimsenin açamayacağı azap kapısını da ona kapatır. Allah'ın rahmetinden nefs üzerine zuhûr eden parlak bir nurla, mücâhede ve riyazetlerle otuz senede yok olmayan nefs-i emmâre hemen bir anda yok olur. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi: "Rabbimin merhamet ettikleri müstesnâ." (Yusuf 12/53) Bu kişiler "ahyâr"dır. Allah Teâlâ "Allah onların günahlarını sevaplara dönüştürür" (Furkan 25/70) ayetine binaen, nefsin kötülüklerini ruhun iyiliklerine tebdîl eder. Bu kişiler ise "ebrâr"dır. Ebrârın hasenâtı mukarreblerin seyyiâtı mesabesindedir. Allah, "Güzel işler yapanlara, esenlik yurdu olan cennetle, hattâ daha fazlası ile karşılık verilecektir." (Yunus 10/26) ayeti gereğince, mukarreblerin seyyiâtını, lütfunun hasenâtıyla değiştirir. Buradaki ziyâde, Hakk'ın lütuflarının haseneleridir. ve "Bu Allah'ın fazlıdır, dilediğine veriri." (Mâide 5/54)	09
وعاشرها الرضا، وهو الخروج عن رضا نفسه بالدخول في رضاء الله تعالى بالتسليم لأحكامه الأزلية والتفويض إلى تدبيره الأبديه بلا إعراض ولا اعتراض كما هو بالموت قال	**Rızâ**: Rızâ, tıpkı bir ölü gibi, kavga ve itiraz etmeden ezelî hükümlere teslim olarak ve ebedî tedbirlere dayanarak, Allah Teâlâ'nın rızâsı dairesine girip kendi nefsinin rızâsından sıyrılıp çıkmaktır. Bazılarının dediği gibi: "Bütün işlerimde sevgiliyi vekîl kıldım / Dilerse yaşatır, isterse öldürür beni."	10

بعضهم: "هوائى له فرض تعطّف أو جفا ... ومنهله عذب تكدّر أو صفا / وكلت إلى المحبوب أمري كله ... فان شاء أحياني وإن شاء أتلفا". فمن يموت بإرادة عن هذه الأوصاف الظلمانية فيحييه الله بنور عنايته كما قال الله تعالى: {أو من كان ميتا فأحييناه وجعلنا له نورا يمشي به في الناس كمن مثله في الظلمات ليس بخارج منها} أي من كان ميتا من أوصافه الظلمانية في الشجرة الإنسانية فأحييناه بأوصافنا الربانية وجعلنا له نورا من أنوار جمالنا يمشي به أي بذلك النور لقوله يمشي به في الناس أي في سائر الناس يمشي بالفراسة ويشاهد أحوالهم كمن مثله في الظلمات أي كمن بقي في ظلمات الشجرة الإنسانية ليس بخارج منها إلا بزهرية المؤمنيّة وبثمارية الولاية والنبوّة.	Kim kendi iradesiyle bu zulmânî vasıflardan temizlenip ölürse, Allah onu inâyet nuru ile yeniden diriltir. Zira, zikri yüce olan Allah şöyle buyurur: "Ölü iken imanla dirilttiğimiz ve insanlar arasında doğru yolu bulup yürümesi için nur verdiğimiz kimseyle, karanlıklarda yürüyen ve aydınlığa çıkamayan kimsenin durumu hiç bir olur mu?" (En'âm 6/122) Yani insanlık ağacındaki zulmânî vasıflarından ölüp, sonra da bizim Rabbânî sıfatlarla dolu bir hayat bahşettiğimiz ve cemâlimizin nurlarından bir nur verdiğimiz, onunla insanlar arasında dolaşan ve onların hâllerini müşâhede eden bir kimsenin durumuyla; karanlıklar içerisinde kalmış ve bir türlü kurtulamayan kişinin durumu bir midir? Yani ikinci şahsın iman çiçeği tomurcuklanmamış ve onun hakkında nübüvvet ve velâyet ağacı meyve vermemiştir.	